NAZIONALE
14
33 Q
23

N. 16.26.
F.11.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΘΗ-ΜΑΤΩΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ· ἢ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ
ἐξ Ἑλλωικῆς φιλοσοφίας ἐπίγνωσις.

THEODORETI CYRENSIS EPISCOPI GRAECARVM AF-FECTIONVM CVRATIO; ſeu,

EVANGELICÆ VERITATIS
ex Græca philoſophia agnitio.

Græce nunc primum ex quatuor manuſcriptis exemplaribus, duobus ſc. Palatinis, & totidem Auguſtanis, edita, breuibusq; annotationibus, & tribus Indicibus aucta; cum Zenobii Acciaoli Latina interpretatione diligenter recognita, aliquot etiam locis emendata:

OPERA FRIDERICI SYLBVRGII VETER.

ROMA
VITTORIO EMANUELE

Ex Typographeio Hieronymi Commelini,
CIϽ IϽ XCII.

Avctores a Theodoreto citantvr hi:

Achaicus
Æſchylus
Aetius
Alcman
Amelius
Anaxagoras
Anaximander
Anaximenes
Andocides
Antilochus ſeu
Antiochus
Antipho
Antiſthenes
Apollodorus
Arceſilaus
Archelaus
Ariſtarchus
Ariſtocles Perip.
Ariſtoteles
Ariſtoxenus
Atticus Plat.
Bacchylides
Bion
Chæremon
Chryſippus
Cleanthes St.
Clearchus
Cornutus phil.
Crates Th.
Critias
Democritus
Demoſthenes
Diodorus Sic.
Diogenes Apoll.
Diogenes cyn.
Diogenes Smyrn.
Diogenianus
Dionyſius Hal.
Diophantus Syr.
Diphilus com.
Empedocles
Epicharmus
Epictetus St.
Epicurus
Eraſiſtratus
Eratoſthenes
Euripides
Euſebius Palæſt.
Galenus med.
Hecatæus ph.
Hellanicus
Heraclides
Heraclitus
Hermippus
Herodotus
Herophilus
Heſiodus
Hippaſus Metap.
Hippocrates
Hippodamus Pyth.
Homerus
Hyperides
Iſocrates
Leander
Leucippus
Longinus
Lyco Pyth.
Manethos Æg.
Meliſſus
Menander com.
Metrodorus
Neanthes
Numenius Pyth.
Oenomaus cyn.
Orpheus
Parmenides
Philemon com.
Philo Byblius
Philo hiſt.
Philolaus Pyth.
Pindarus
Plato
Plotinus Pl.
Plutarchus
Porphyrius
Protagoras
Pythagoras
Pythia vat.
Sanchoniathon
Simonides
Socrates
Solon
Sophocles
Stoici
Strato
Thales
Theognis
Theophraſtus
Theopompus
Thucydides
Timæus Locr.
Timo Sillogr.
Timotheus Perg.
Xenocrates
Xenophanes
Xenophon
Zeno Cit.
Zeno El.
Zeno Mynd.

Sacri:

Amos
Daniel
David
Eſaias
Ieremias
Iezekiel
Ioannes ap.
Iob
Lucas
Malachias
Moſes
Paulus apoſt.
Solomon
Sophonias
Zacharias.

Quo autem quisque citetur loco, declarat Index.

Capita hic tractantvr iſta:

1. *De fide:*
2. *De principio:*
3. *De Angelis, Diis, & Dæmonibus:*
4. *De materia & mundo:*
5. *De natura hominis:*
6. *De prouidentia Dei:*
7. *De ſacrificiis:*
8. *De martyribus:*
9. *De legibus:*
10. *De oraculis:*
11. *De fine & iudicio:*
12. *De virtute actiua.*

❦

VETERENSIS CIVITATIS
CONSVLIBVS ET SENATORIBVS, VIRIS PRVDENTIA, INDVSTRIA, ET VIRTVTVM LAVDE CONSPICVIS, PATROnis ſibi perpetua obſeruantia colendis,

FRIDERICVS SYLBVRGIVS VETERENSIS S.

CVM ortus noſtri partem patria, partem propinqui, partem amici ſibi vindicent, omnibus, qui quidem grati eſſe volent, eo inprimis annitendum, vt, quas illis ſecundum Deum gratias debent, ſi non factis, animo ſaltem & verbis referant. Quamobrem ego quoq; licet a prima ſtatim adoleſcentia, præceptorum ſuaſu, ad exteras ſcholas profectus, maiorem ętatis partem foris transegerim; ſemper tamē patriæ præ ceteris operam meam deberi agnoui. ideoq; illi, bis vocanti, haud grauate obſecutus eſſem, niſi grauia mihi vtroq; tempore obſtitiſſent impedimēta. Verumenimuero ea eſt patriæ magnanimitas, vt fere plenius ſibi ſatisfactum putet, ſi foris multos locupletesq; fœcunditatis ſuæ teſtes habeat. Ea namque vobis, ſpectatiſſimi ornatiſſimique viri, ſingulari quodam Dei beneficio, bonorum ingeniorum obtigit feracitas, vt quemadmodum olim ciuitates, copioſiore iuuentutis prouentu exauctæ, ver ſacrum & colonias emittebant, ita & vos e veſtra non ita magna ciuitate, numeroſam ingenioſæ iuuentutis copiam per aliquot iam annos extruſeritis. vt non abſurda plane ſit præceptorum noſtrorum opinio, opidum noſtrum appellationem traxiſſe a veteribus Romanorum caſtris: in quib. vt Marti, ita & Muſis militatum eſſe legimus. Ac poſſem ſane, ſi opus eſſet, vltra quadraginta litteratos enumerare, qui apud vos oriundi, exteris operam nauant, pręter eos quos domi eruditione ac rerum ciuilium induſtria ſat probe inſtructos habetis. Sed nec locus hoc patitur, nec mirum id cuiquam videbitur, ſi tria ſaltem recentia cōſideret exēpla. Nam cum in Pinciería familia præter theologum egregium, primum iurisconſultus, deinde medicus, poſt iterum iuriſconſultus, doctorali titulo inſigniti eſſent; & laudabili quadam æmulatione in cognata illis familia tres Vulteii, vno patre vnaq; matre nati, alternato Iuris & Medicinæ ſtudio, ad doctorale faſtigiū & ipſi paucis an-

nis conſcendiſſent; totidem fratres Gernandi Iuriſprudentiæ laurea & familiam & patriam breui annorum interuallo cohoneſtarunt. Quocirca cum & mihi iampridem publico aliquo documento mea erga vos gratitudo atq; obſeruantia declaranda fuiſſet, nulla tamē hucuſq; ſatis commoda conceſſa eſt facultas. Hoc demum anno, Deo bene vertente, opportuna ſe atq; exoptata obtulit occaſio, dum in manus mihi venit is auctor quem ex eccleſiaſticis ſcriptoribus primum apud vos deguſtaui: nempe THEODORETVS: cuius aureolos de Prouidētia libros partim ex Iuſto Vulteio, partim ex Ioanne Pinciero theologo, viris ęterna memoria dignis, ante annos XXXIII, magna cum voluptate audire memini. Ex quo tempore ſcriptoris eius tantus animo meo inſedit amor, tantaq; veneratio, vt & propter ſtili, & propter argumēti præſtantiam, eū ſemper magni fecerim. Quapropter etiā cum ſuperiori anno primū vidiſſem eius aduerſum Græcos Diſputationes, quæ Latine quidem olim a Zenobio Acciaolo, Græce autem a nemine tanto temporū interuallo ſunt editæ, cōtinuo illas & publicandas & veſtro patrocinio dicandas cenſui. Quas ne quis forte parui eſſe arbitretur, ſciat in eis præter ſacram & profanam ἀρχαιολογίαν non pauca eſſe quæ ad noſtrorum quoq; temporum controuerſias haud inepte faciant. Nec eſt quod miremur, martyres ſanctosq; ceteros tantopere ab eo extolli, humanasq; vires ſpecioſius quā ab Auguſtino aliisq; Latinis prædicari. nā magnificis illis encomiis primum Græcos a faſtuoſa deorum & philoſophorū iactitatione auocare; deinde & chriſtianorum ſtudia ad conſimilē concertationis gloriam inflāmare voluit. Ad Deum enim, ceu primū omnis boni fontem, iſtas δυνάμεις ab eo relatas fuiſſe, ſatis declarat quod aperte profitetur, τὴν ἐπιπνεύσασαν αὐτοῖς χάριν, quidquid in eis fuit mirificum, effeciſſe; & Θεοῦ τὸ δῶρον εἶναι, ἵνα μή τις καυχήσηται. Sed ne προσφωνήσεως huius limites tranſiliam, quod reliquum eſt, egregiū hoc nobilis theologi opus, tamdiu a doctis deſideratum, a me plurium exemplarium collatione haud negligenter expolitum, acceſſionibusq; non pœnitēdis auctum & illuſtratum, meæ erga vos gratitudinis atq; obſeruantiæ teſtimonium, accipite, prudentiſſimi ornatiſſimiq; viri; apud quos natus & educatus, ſacrisq; ac profanis litteris initiatus, demum ea quæ homini ab hominib. optima & maxima contingere queunt, me adeptum eſſe libens volensque merito profiteor. DEVS, omnis boni ſolus & vnicus auctor, faxit vt quod a venerandis præceptorib. præclare apud vos inſtitutum eſt ſeminarium, altius actis radicibus, generoſiores indies ſurculos emittat, qui domi & foris eccleſiæ ac reipubl. ſalutares Deoq; gratos fructus iugi fœcunditate proferant. Haidelbergæ Kal. Septembr. M D XCII.

FRATRIS ZENOBII ACCIAOLI FLORENTINI ordinis Prædicatorum, Prologus ad LEONEM X Pontificem Maximum, in libros THEODORITI quorum titulus, *Curatio Graecarum affectionum*, e Græco idiomate in Latinum conuerſos.

SCITA *eſt Salomonis ſententia,* LEO *Decime, ſumme Pontifex:* Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur. *Quaſi, vt pleraq; ſolent Scripturæ verba, de literario ſenſu ad ethicũ inflectantur, opportune nos admonere putanda ſunt, vt in eos homines a quib. beneficia acceperimus, quas poſſumus vices grato animo referamus. Quod itaque ad me attinet, cum ab ineunte adoleſcentia decurſum vitæ ſpatium ad hoc ætatis vſque conſidero, ita me video perpetuo quodam liberalitatis tenore a familia veſtra fotum ſemper ornatumq; fuiſſe, vt quæcumque homines vel tuendæ vitæ vel excolendo ingenio ſibi neceſſaria eſſe cognoſcunt, ea vbertim ſemper in me collata, ſolis Medicibus referam acceptiſſima. Nam & magnificus Laurentius pater tuus, annos me natũ quatuor de viginti, extorrem in patriam reuocauit. vbi apud nobiles conſanguineos ſuos eoſdemq; meos affines, in bonarũ artium ſtudiis, quæ tunc Florentiæ veſtris præſidiis floruerunt, iucundiſſime diu vixi. Et ne tũc quidem, cum mundi vanitatem pertæſus, religionem cũ priore vita commutaui, gentis veſtræ beneficiis vnquã carui. Etenim in cœnobio diui Marci, quod magnus Coſmus proauus tuus a fundamentis exſtruxit,* LEO *iam annos aliquot famulatus, e publica gentis veſtræ bibliotheca, quã Coſmus ibi luculentam aperuit, & ex ea quã iuſſu patris tui Iohannes Laſcaris, generoſus homo atq; doctiſſimus, e Græciæ latebris Florentiam importauit, fructus maximos ſuauiſſimoſque percepi. Sæpe etiam ibi cum patribus illis meis, ab ingruentibus maximis periculis, bonitatis tuæ præſidio liberatus. Ad quæ patris in me tui maiorumq; tuorum beneficia, tu id mihi ſeorſum Pater beatiſſime contuliſti, quod ad pedes tuos gratulandi cauſa prouolutum, in vrbano ſancti Silueſtri oratorio ad honeſtam ſtudiorum quietem humaniſſime collocaſti, noſtraque ætati iam ad ſenectutem vergenti deeſſe nil pateris, quod ad religioſi ſtudioſiq; hominis neceſſarios vſus commodaq; pertineat. Cum itaque ob ingentia tua in me beneficia, redundare in te debeat quicquid a me per hoc abs te mihi conceſſum otiũ excudatur, dedicandos tibi putaui quos nuper Theodoriti Cyrenſis Epiſcopi Græcos libros de ſpirituali Græcarum affectionum medicina, Latinos feci. Ad hoc vero illud me etiam inuitauit, quod ex his ſtudiorum meorũ laboribus ſperabam cum certiſſima efficij mei ratione. aliquam Chriſtianæ Eccleſiæ vtilitatem coniunctam fore. quæ profecto latiore ambitu ſeſe fundat neceſſe eſt, vbi ſedis apoſtolicæ maieſtas, dedicatis ſibi libris auctoritatem roburq; adiungit. Cæterum* THEODORITVS *hic, ad vſque Theodoſii iunioris tempora ſuperuixit. Quæ ſane ipſa, maximis ſuis virtutibus honeſtauit. Probus enim doctuſq; homo; quales ea tempeſtate pleriq; omnes Epiſcopi viguerunt: quibus artibus ad Epiſcopalem thronum aſſumptus eſt, eas cum ingenti ſui laude magnaq; Eccleſiæ vtilitate ſemper exercuit. Complures enim ſcripturæ ſanctæ libros, commentariorum facibus illuſtrauit. Tum & hiſtoriam de Eccleſiæ ſtatu conſcripſit, orſus ab Arrij perſequutione: decemq; præterea de diuina prouidentia libros edidit. Quos autem nuper ipſe in Latinam linguam conuerti, tametſi contra ſui temporis infideles Græcos Genteſque conſcripſit; tamen quia quæcũque bona ſunt, vt Iacobus ait Apoſtolus, de ſupernis locis feruntur a patre luminum; cuius diffuſa bonitas, nullis anguſtiis coarctatur; non minus ad hæc quoque tempora omnemque poſteritatem pertinere putanda ſunt, quam quæ olim ab Apoſtolis aliiſque Patribus ſcripta, ad præſentis Eccleſiæ doctrinam, noſtræque vitæ inſtitutionem ſcripta eſſe cognoſcimus. Equidem non ſine Dei conſilio factũ puto, quod hos mihi Theodoriti libros Iohannes Franciſcus Picus, princeps ætatis noſtræ doctiſſimus, indicarit, meque vt Latinos facerem magnopere adhortatus ſit. etenim ſicut olim, cum Philoſtrati de Apollonio Tyaneo hiſtoria, typis excuſa in vulgum prodiit, ego Cæſarienſis Euſebij librum mihi ab Iohanne Laſcari indicatum, Latinum feci, qui contra venenum Philoſtrati antidotum quoddam eſſet; ne quis videlicet eius fabuloſa hiſtoria circumuentus, Pythagorici Hieroclis exemplo Apollonium Tyaneum parem* IESV CHRISTO *facere auderet, ſed veneficum hominem planumque agnoſceret. ita nunc quoque cum Platonem Græce impreſſum circumferri audiam; cuius quidem*

Rerũ hoc Euſebij opꝰ, eſt in bibliotheca priuata gẽtis Medicæ, cum Iuſtini, Athenagoræ & Tatiani opuſculis in eodẽ codice

Philoſophi ſingularis eſt eloquentia, ſed plurimis tamen locis pernicioſa Chriſtianæ Eccleſiæ ſemper fuit auctoritas & doctrina; non ab re feciſſe me putem, qui libros eos Theodoriti Latinos fecerim, quibus & Platonis & multorum præterea Philoſophorum pugnantes ſibi maximis de rebus ſententiæ, pernicioſaque inſtituta humanæ vitæ moribus, proderentur: vt euitare noſtri poſſint quæ apud Philoſophos noxia eſſe cognorint, maiorique pietate atque ardentiori ſtudio ſacris legendis litteris inhæreſcant. Marſilius Ficinus, qui proaui tui liberalitate adiutus, Platonem ſæculi noſtri hominibus ac Plotinum Latinos fecit, ſæpius mihi dicere inter loquendum ſolebat, factum prouidentia Florentini præſulis Antonini, quo minus e Platonis lectione, quam inde a pueris ſummopere adamauit, in pernicioſam hæreſin prolapſus fuerit. Bonus enim paſtor, cum adoleſcentem clericum ſuum nimio plus captum Platonis eloquentia cerneret, non ante paſſus eſt in illius Philoſophi lectione frequentem eſſe, quam eum diui Thomæ Aquinatis quatuor libris contra Gentes conſcriptis, quaſi quodam antipharmaco præmuniret. Cur autē non his quoque temporibus in tanto litterarum Græcarum ſtudio politiorisque Philoſophiæ deſiderio, abs te beatiſſime Pater, tuiſque a miniſtris, pari aliqua ratione conſulendum gregi tuo exiſtimemus? Ego vero tanto nunc maiore ſtudio, tibi tuiſque omnibus euigilandum puto, quanto maiores diaboli rugientis inſidias idcirco formidare debemus quod te præſide populi Chriſtiani, quem non turpis ambitio, ſed explorata virtus Deique prouidentia in Petri ſolio collocauit, magna paſſim exſpectatio eſt, religionem, fidem, probitatem, liberaleſque artes iure quodam poſtliminij, de ſitu ac diuturnis tenebris in nitorem candidiſſimum redituras. Ne itaque inimicus homo tam bonæ ſegeti Zizania ſua commiſceat, quæ meæ partes fuerunt non mea quidem, quæ minus auctoritatis habitura erant, ſed doctiſſima Theodoriti monumenta ſtudioſis omnibus legenda propoſui. Quibus qui legendis oculos animumque admorint, tam multiplici rerum cognitione plena inuenient, vt facile confeſſuri ſint, nullos eum Poetas, nullos Oratores, nullos Hiſtoricos, nulloſque præſertim Philoſophos latuiſſe: Nullusque tam doctus ſit homo, qui ex eius lectione, noua ſibi atque inaudita quamplurima non ſit accepturus. Quod ſi, vt Plinius quoque teſtatur, nullus tam malus eſt liber, quin ex eo boni aliquid capi poſſit, quam denique carus eſſe ille omnibus debet, qui mali quidem nihil apportat, ſed explosa Gentium falſitate, puram nobis religionem pollicetur ac præſtat? Vtinam vero, beatiſſime Pater, ſtili quoque nitorem, qui ſummus in Theodorito conſpicitur, exæquare vertendo licuiſſet; conſumatum profecto librum Latini homines habuiſſent. boni tamen, quæſo, conſulant quod in Eccleſia Romana gazophylacium de paupertate noſtra contulimus, noſtramque hinc erga te pietatem gratique animi officium, ſicut tibi probatum iri non dubitamus, ita ipſi quoque non aſpernentur. Rerum vero vtilitatem noſtra. ſi quam forte inuenient, ineptiæ rependentes, Theodoriti curationem, Pontificis illius auſpicijs prodeuntem, quem DEVS *laboranti Eccleſiæ ſalutarem medicum dedit, ceu temporibus noſtris a* DEO *ſibi traditam medicinam, accipiant.*

A Platone Platoniſq; ſectatorib. omnes ferme hæreſes in Eccleſia prodiſſe, teſtatur D. Hieronymus.

ÆQVO LECTORI FRIDERICVS SYLBVRGIVS S.

OCTOGINTA prope anni ſunt, amice lector, cum hæ Theodoreti θεραπευτικῆς διαλέξεις Latine a Zenobio Acciaolo in lucem ſunt emiſſæ. Ex quo tempore licet maximopere a doctis hominib. Græca earundem editio expetita fuerit, nemo tamen inuentus eſt qui reip. operam hanc præſtiterit. Tandem cum ſuperiori anno perluſtrata hic bibliotheca Palatina, vnum in ea vetus exemplar inueniſſem; poſt etiam alterū recentius; Hieronymo Commelino, veteri amico & hoſpiti, hortator fui, vt, quod dudū ante cogitarat, hos Theodoreti libros, interim dum nos in Clemētis editione occupati eſſemus, exſcribendos curaret. Nec mora. Statim operi manus admota eſt, librique illi e non malæ notæ codice, ante annos circiter CXXXIII, Michaelis Apoſtolij manu exarato, deſcripti ſunt. Quia vero eæ ſuppetiæ ad ἀξιόλογον editionē non ſufficere videbantur, alia inſuper aduocata ſunt auxilia. Cū enim ex Dauide Hœſchelio intellexiſſem Auguſtæ quoq; duos harū Diſputationum exſtare codices, alterum vetuſtiorē, alterum recentiorem; quantis precib. potui, ab homine amiciſſimo contendi, vt quo me hactenus in promouenda re litteraria iuuiſſet ſtudio, eo etiam in hac tamdiu deſiderata editione adiuuaret. Non diu ſe rogari paſſus, ilico, quanta potuit promptitudine, miſit quæ licuit adiumenta; & quidē præter exemplariū ſymbolas, de ſuo quoq; non pauca, vt ante in Clemente, cōtribuit. Quibus potitus, inſtituta exemplarium collatione, deprehendi quod ante quoq; aliquoties expertus eram, parū præſtari, ſi vnius tantū exemplaris ope grauis alicuius auctoris ſuſciperetur editio. Etſi enim vetus exēplar Palatinū a viro docto ſat diligenter perſcriptū erat, tamē multis in [illegible] ancū inuentum eſt, ita vt nō modo ſingulares particulæ paſſim in eo deſiderarentur, ſed [illegible] numero integra etiā membra omiſſa eſſent: quod equidem non deſcriptori, vt homini erudito, ſed exemplari, quod propoſitū habuit, adſcribendū putauerim. In quib. ſupplendis vt vetus Auguſtanus præclarā nauauit operam, ita recentiores in multis ei non ceſſerunt. Licet enim negligenter paſſim ſcripti eſſent, multis etiā in locis mutili; tamen ex optimæ notæ libro primitus exſcriptos eſſe apparebat. & vt inter vetuſtiores integrior erat Auguſtanus, ita viceuerſa inter recentiores ſanior erat Palatinus. Palatinus vetuſtior id præ ceteris habuit ſingulare, vt cum Auguſtano veteri ſub finem vndecimi; recentiorib. duobus ſub finē d[illegible]decimi, aliquot d[illegible]nt paginæ, ſolus ipſe Diſputationib. his coronidē impoſuerit. His quintus acceſſit Acciaolus. nā & ille partim in verſione ſua, partim in teſtimoniorum allegatione Græca, quam ſecutus eſſet lectionem, non obſcure indicabat. loca enim quæ a Theodoreto citantur, ſi breuia eſſent, integra verſioni ſuæ inſeruerat: ſi prolixiora, initia tantū poſuerat; & quidem interdū a verſione ſua diſcrepantia. quæ allegatio a nobis in hac noſtra editione data opera prætermiſſa eſt: quia, cum Latinis Græca ex aduerſo opoſuerimus, ſuperfluum fuiſſet ſi bis eadem vtrobiq; a nobis fuiſſent poſita. His ergo auxiliis adſcitis, ſi qua in apographo noſtro aperte deeſſent, e ceteris ſuppleui: quæ vero ſpecie quapiam ab eo aberant, ita vt aliquo modo abeſſe poſſe viderentur; & contra, ſi qua in eo eſſent quæ a ceteris abeſſent, ea plerumq; vncis incluſi, vt eo melius in oculos & cenſuram legentiū incurrerent. Item tamē etiam feci nonnunquā, vbi aliquis inſignis in exēplari noſtro erat defectus: vt inde perſpiceretur, quā negligenter paſſim boni auctores a librariis ſint tractati. Porro quia & ratio huius operæ reddenda videbatur, ſeorſum notarum libellū confeci; in quo nō tantum expoſui quæ a quib. codicib. abeſſent, ſed etiam ſicubi vel in ſcriptura vel in ſententia iidem variarent codices. In quo genere quoniā multa erant eiuſmodi vt non vni dumtaxat loco, ſed pluribus; neq; huic ſolummodo auctori, verum etiā aliis inſeruire poſſent; bona eorū pars, in notarum libello prætermiſſa, vel in Græcū vel in Latinum Indicem. prout ferebat commoditas, relata eſt: effectumq; vt partim grāmatici partim hiſtorici & pragmatici repertorij vicem præſtent. Quin & fontes ipſos a quibus Theodoretus hauſit, non raro adij, ſi vel neceſſitas id poſtularet, vel temporis anguſtia pateretur. Qua in re id Acciaolo debetur, quod ſ. Scripturæ loca pleraq; omnia verſionis margini adiecerat: cetera nos, quantum licuit, inueſtigauimus. Sicut autem Acciaoli opera nos identidem adiutos eſſe libenter profitemur, ita viciſſim illi non nihil officij præſtitimus. nec enim id ſolum ſtuduimus vt fideliter & emendate verſionem eius ad exemplaris veſtigia exprimeremus, ſed etiam ſicubi eam a Græcis diſſonare animaduerteremus, in notis noſtris ea de re monuimus. Præterea quia in margine verſioni eius annotatiunculæ nonnullæ adiectæ erant, quæ verſioni aliquid afferrent lucis, eæ partim in notarum libello, partim in eius fine ſeorſum, partim etiā in Indicibus, pro cuiusq; commodo, ſunt poſitæ. Tum verſionis editionem ſecuti ſumus antiquiſſimam & optimā; eam nempe quam Pariſiis anno 1519, curauit Henricus Stephanus. eius quo nos magiſtro vſi ſumus. anus. In Indicibus id præcipue ſpectatum eſt, vt Græcus exhiberet quæ vel ab auctore ipſo enarrantur, vel a codicibus variantur, vel alioqui notatu digna ſunt: in Latino autem res memorabiliores & auctorum allegationes repræſentarentur, expedito quærentium

compendio. Auctores vero ipſos a tergo frõtiſpicij ſeorſum alphabetica ſerie percenſuimus; vt breui ſynopſi quib. vſus ſit teſtibus, perſpici queat. Intelligis ergo lector quid partim de noſtro huc collatum ſit, partim ab aliis petitum. Quo nomine vt ſuam cuiq; gratiam apud te conſtare par eſt, ita etiam Marburgenſi academiæ hoc debetur, quod me, de clementiſſimorum Principum noſtrorum ſuffragio ad continuandam bonorũ auctorũ editionem, annno ſubſidio iam aliquot annos adiuuat. Quod reliquum eſt, doctos rogamus vt & gratis animis hanc operam noſtram accipiant, & ſi quo eam ſpicilegio adornare poſſunt, in ſtudij huius conſortium vltro ſeſe offerant: nominatim vero talem συνεργισμὸν petimus a cc. vv. Fuluio Vrſino & Theodoro Cantero: quorum ille ante decennium iuſſu Pontificis has Theodoreti Disputationes, vt in Bibliotheca Vaticana ponerentur, de nouo exſcribendas curauit, multisq; locis mendoſas & mutilas correxit ac reſtituit; hic vero, illas pene totas ſua ipſius manu ante aliquot annos e vetere libro tranſcripſit. Quibus ſi & alij ſocios ſe adiungere volent, bonam & a nobis & a republica inibunt gratiam.

IN THEODORETI DISPVTATIONES HAS Epigramma ex Auguſt. cod.

Ὡς Νεῖλος ἄλλος, πλημμυρῶν τοῖς σοῖς λόγοις,
ὦ Θεοδώρητε, τῶν Ἀχαιῶν τὴν πόλιν (*γρ.* πλείω)
Πνίγων, τὸ καλὸν πίστεως αὔξεις σπόρον:-

Aliud Ἰωάννου Εὐχαΐτων, *ex codice Palatino.*

Ἐνιστερήσας τοὺς σοφοὺς διδασκάλους,
καὶ τὸν Θεοδώρητον αἰτίοις συγγράφω,
ὡς ἄνδρα θεῖον, ὡς διδάσκαλον μέγαν,
ὡς ἀκράδαντον ὀρθοδοξίας στῦλον.
αὐτὸς δ' ἐκλονήθη μικρὸν ἔκ τινος τύχης,
ἄνθρωπος ἦν, ἄνθρωπε μὴ καταγέλα·
οὐ γὰρ τοσοῦτον δυσσεβὴς ἦν ὁ κλόνος
ὅσον μετεῖχε τῆς ἐρεισικῆς βίας.
τί γάρ; Κύριλλον παντταχοῦ νικῶντ' ἔδει,
καὶ δογματιστὴν ὄντα καὶ λογογράφον·
ὅμως δὲ τούτῳ καὶ διώρθωται πάλιν·
τὰ δ' ἄλλα πάντα, τῶν μεγίστων ποιμένων,
βλέπων τὸν ἄνδρα μηδενὸς λελειμμένον,
ἐνταῦθα τούτοις εἰκότως συνεγγράφω:-

Horum Epigrammatum primum, manifeſtũ præſentis operis habet encomium: alterum, alludit ad acta Concilij Epheſini: quæ cum in editione noſtra prolixe ſint expoſita, ſunt breuius a Zonara, quod hunc ad locum attinet, his verbis attinguntur tomo tertio, 35, 9: Πρὸς τελευταῖον δὲ τῆς πίστεως ὁμολογίαν, καὶ τῆς δυσσεβείας τοῦ Νεστορίου σαφέστερον ἔλεγχον, καὶ δώδεκα συντάξας κεφάλαια ὁ ἱερώτατος Κύριλλος τῆς ὀρθῆς δόξης ὑπομνήματα, τῇ ἐκκλησίᾳ παρέδωκεν. ὁ δὲ Νεστόριος ἀπεβλήθη, καὶ τοῦ τῶν ὀρθὰ φρονούντων ἀρχιερέων ἀπεκινήθη χοροῦ. μετὰ τρίτην δὲ τῆς συνόδου ἡμέραν, ἐφίστανται τῇ Ἐφέσῳ ὅ τε Ἀντιοχείας Ἰωάννης (*Chryſoſtomus videlicet*) καὶ ὁ Κύρου ἐπίσκοπος Θεοδώρητος, καὶ ὁ Ἐδέσσης Ἴβας, καὶ ἕτεροι, καὶ ὅτι μὴ καὶ τὴν αὐτῶν παρουσίαν οἱ τῆς συνόδου ἀνέμειναν, ὀργισθέντες κατὰ τοῦ μεγάλου Κυρίλλου ὡς τῶν ἄλλων ἐξάρχοντος, τήν τε τοῦ Νεστορίου καθαίρεσιν ἠθέτησαν, καὶ ἐκείνῳ θέμενοι, τὰ τοῦ θείου Κυρίλλου καὶ Μέμνονος τοῦ Ἐφέσου, καθαίρεσιν ἐψηφίσαντο. ὁ Θεοδώρητος δὲ, καὶ κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ τοῦ Κυρίλλου ἐχώρησε· καὶ εἰς ἀνατροπὴν αὐτῶν, κεφάλαια συνέταξεν ἕτερα· πρὸς ἃ πάλιν ὁ μέγας ἀντηγωνίσατο Κύριλλος, οὐκ ὀρθῶς δογματίζειν ἐλέγχων τὸν Θεοδώρητον. κατεγνώσθησαν δὲ παρὰ τῆς συνόδου ὅ τε Ἀντιοχείας καὶ οἱ λοιποὶ, καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἠλλοτριώθησαν. οὕτως οὖν τούτων ἐχόντων, καὶ κατ' ἀλλήλων γενομένων τῶν ἐπισκόπων, καὶ σχίσματος ὄντος μέσον αὐτῶν, ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος ἀφικέσθαι πάντας ἐκέλευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. καὶ παραγενομένων, ἐνώπιον τοῦ βασιλέως ἡ ζήτησις γέγονε, καὶ καθῃρέθη Νεστόριος, καὶ εἰς Ὄασιν ὑπερωρίσθη, τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Θεοδωρήτου συμφρονησάντων τῇ ἱερᾷ συνόδῳ, ὡς διὰ λύπην καὶ ἔριν ἀντικαθισταμένων τὸ πρότερον:-

---

EX GENNADIO PRESBYTERO MASSILIENSI, Colonienſis editionis p. 194.

Theodoretus Cyri ciuitatis Epiſcopus (a Cyro enim rege Perſarum condita, ſeruat hodieque apud Syriã nomen auctoris) ſcripſiſſe dicitur multa: ad meã tamen notitiam iſta ſunt quæ venerũt: De incarnatione Domini aduerſus Eutychen presbyterum & Dionyſiũ Alexãdriæ epiſcopum, qui humanã in Chriſto carnẽ fuiſſe negant, ſcripta fortia; per quæ confirmat & ratione & teſtimoniis Scripturarũ, ita illum verã maternæ ſubſtantiæ carnem habuiſſe, quam ex matre virgine ſumpſit, ſicut & verã deitatem, quam æterna naſcibilitate a Deo patre gignente ipſe naſcendo accepit. Sunt & eius decẽ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libri; quos imitatus Euſebium Cæſarienſem ſcripſit, incipiens a fine librorum Euſebij, vſq; ad ſuum tempus; id eſt, a Vicenalibus Conſtantini vſq; ad imperiũ Leonis ſenioris, ſub quo & mortuus eſt.

Eadem iiſdem pene verbis, ſed breuius, leguntur in Honorij & Sigeberti epitomis. hoc dumtaxat eſt discrepantiæ, quod Honorius habet Dioſcoron Alexandriæ epiſcopum, *vt & Zonaras tomo 3.36, 15: & Sigebertus,* De vera incarnatione Domini: *item, mox,* veram in Chriſto carnem:——

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΑΘΗΜΑΤΩΝ·

ἢ, Εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἐξ Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐπίγνωσις.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ μοι τῶν τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας ἐξηρτημένων ξυντετυχηκότες τινές, τὴν [δὴ] πίστιν ἐκωμῴδησαν τὴν ἡμετέραν, οὐδὲν ἄλλο λέγοντες ἡμᾶς [προξενεῖν] τοῖς τὰ θεῖα παρ' ἡμῶν παιδευομένοις, ἢ τὸ [τῆς] πίστεως παρεγγυᾶν· καὶ τὴν τῶν ἀποστόλων κατηγόρουν ἀπαιδευσίαν, βαρβάρους ἀποκαλοῦντες, τὸ γλαφυρὸν τῆς εὐεπείας οὐκ ἔχοντας· καὶ τὸ γεραίρειν δὲ τοὺς μάρτυρας, καταγέλαστον ἔφασκον. καὶ λίαν ἀνόητον τὸ πειρᾶσθαι τοὺς ζῶντας παρὰ τῶν τεθνεώτων ὠφέλειαν πορίζεσθαι. προσετίθεσαν δὲ καὶ ἕτερα ἄττα παραπλήσια τούτοις, ἃ διδάξει τὸ σύγγραμμα:- ἐγὼ δὲ πρὸς μὲν ἐκείνους ἅπερ ἐχρῆν διεξῆλθον, τὰ κατηγορήματα διαλύων· ἀνόσιον δὲ ᾠήθην καὶ δυσσεβές, περιιδεῖν τοὺς ἁπλοῖς ἤθεσι κεχρημένους, ὑπ' ἐκείνων ἀπατωμένους, καὶ μὴ ξυγγράψαι καὶ διελέγξαι τῶν κατηγορημάτων τὸ μάταιον. καὶ διεῖλον μὲν εἰς δύο καὶ δέκα διαλέξεις τὴν πραγματείαν· τὸν ἀνειμένον δὲ χαρακτῆρα ταῖς λέξεσιν ἐντέθεικα. τῇ διδασκαλίᾳ γὰρ εἶναι τοῦτον ὑπείληφα πρόσφορον. ἄλλως τε καὶ τῆς Πλάτωνος καὶ τῶν ἄλλων φιλοσόφων χρώμενον μαρτυρίαις, ἔδει καὶ τοὺς ἰδίους λόγους μὴ παντάπασιν ἀπᾴδοντας ξυναρμόσαι, ἀλλ' ἔχοντάς τινα πρὸς ἐκείνας ἐμφέρειαν:- Καὶ ἡ μὲν πρώτη διάλεξις, τὴν ὑπὲρ τῆς πίστεως καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἀπαιδευσίας ἀπολογίαν ποιεῖται, ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν φιλοσόφων τὰς ἀποδείξεις προσφέρουσα:- ἡ δὲ δευτέρα, τῶν παρ' Ἕλλησιν ὀνομαστοτάτων σοφῶν, καὶ τῶν μετ' ἐκείνους φιλοσόφων ἐπικληθέντων, τὰς περὶ τῆς τῶν ὅλων ἀρχῆς ἀπαριθμεῖται δόξας· καὶ Μωϋσοῦ τοῦ πάντων ἐκείνων πρεσβυτάτου τὴν ἀληθινὴν θεολογίαν ἐκ παραλλήλου τέθεικε, τὴν μὲν ἐκεί-

THEODORITI CYRENSIS EPISCOPI GRÆCARVM AFFECTIONVM CVRATIO;

ſeu, Euangelicæ veritatis ex Græcorum gentilium philoſophia cognitio:

Zenobio Acciaolo interprete.

PROLOGVS.

SÆPENVMERO accidit vt nonnulli eorum qui ſuſpenſi Gentium ac Græcorū fabulas admirantur, mecum familiarius diuerſati, tū Chriſtianam fidem comice obtrectarint, aſſerentes, nihil nos aliud quā meram credulitatem inſinuare illis, quos diuinis rebus imbuēdos accipimus; tum vero & Apoſtolos tarditatis atq; inſcitiæ accuſarint, barbaros propter ea nūcupantes, quod omni careant eloquutionis ornatu; quin & pro ridiculo habere ſe dixerint, quod honore vllo martyres proſequamur. inſignis enim ſtultitiæ genus eſſe, ſi qui viuentes homines, ab iis qui iam vita defuncti ſint, vllum ſibi cōmodum comparare contendant. Aggeſſerūt vero & alia quędam huius generis maledictis valde affinia; quæ ſane ipſa ſuis locis liber hic quem cudimus, edocebit. Ego vero & explicui quidem illis quæ tunc afferri oportuit, maledictis obiectionibusq; soluēdis: & nefarium ſcelus rēq; impiam eſſe duxi, ſi cōniuens diſſimulansq; perpetiar, ſimplicioris notę homines ab illorum falli verſutiis; neq; litterarū monumentis aliquid tradam quod illarum accuſationū vanitatē ſtultitiamq; redarguat. Itaque rem aggreſſus, omnem quidem tractatum diſtribui in ſermones duodecim: Remiſſiorem vero ſtilū illis adhibui; quod eum valde illi conuenire arbitratus ſum, qui docentia officium partesq; ſuſcipiat. Sed & cum Platonis aliorumq; Philoſophorū oportuerit adduci locos, cōponēda fuit oratio, quæ haud ita prorſus abſona diſcoraq; eſſet, ſed quę cum iis auctoribus qui teſtes citantur, aliquā videretur habere ſimilitudinem. PRIMA itaque diſputatio, Chriſtianorum fidem, Apoſtolorumque, vt illorum verbis vtar, ruditatem defendit, argumentis ſubnixa quæ de Græcis Philoſophis depromantur. SECVNDA vero, clariſſimorum Græcorum, nec non & eorum qui poſt eos Philoſophi appellati ſunt, de principiis rerum opiniones ſententiasque percenſet, ac ſubinde Moſeos ipſius qui multo eos ante præceſſit, veram Theologiam ex aduerſo conſtituens, illorum quidem men-

dacia falſitatemq; refellit, Moſaicę vero doctrinæ clariſſimam veritatē oſtendit. TERTIA porro diſputatio, nobis indicat cuiuſmodi ea ſint quæ Græci de ſuis illis fabulantur diis quos ſecundarios vocant; qualia itē quæ de incorporeis quidem, ſed creatis tamen, naturis, ſacrarum litterarū monumenta nos docent; vt hic quoq; propoſita comparatione appareat, quantopere laudanda ſint quæ nos pio cultu veneramur numina & proſequimur, quamq; ſint abominabiles Græcorum fabulæ, quā obſcœnæ, quam putidæ. QVARTA autem diſputatio, circa rerū materiam mundumq; verſatur, oſtenditq; noſtram illā mundi genituram, magis rationi conſentaneam eſſe, quam quæ ſtatuitur a Platone cæteriſq; Philoſophis. QVINTA vero diſputatio, de natura hominis certamen ſuſcepit, oſtenſiſq; ſuper hac tum Græcorum tum Chriſtianorum ſententiis, probe nos docet quāta ſit lucem inter ac tenebras differentia. SEXTVM vero diſputationis locum, ſermo de prouidētia ſibi vindicat. par enim fuit, vt ceteros ſermones qui de Deo præceſſerant, noſter hic ſermo de prouidentia ſequeretur, qui Diagoræ quidem impietatē refelleret, Epicuriq; maledicta, ipſiusq; adeo Ariſtotelis exilem illum de prouidentia paruumq; ſermonem; comprobaret autem Platonis ac Plotini doctrinam, cęterorumq; Philoſophorū, qui cum illis de prouidētia bene ſentiunt: tum & rationibus oſtenderet a natura rerum petitis, prouidentiam in mundi conſtitutione ſpectari, ſingulisq; in rebus quæ a Deo factæ ſunt, maxime eſſe conſpicuam. Quia vero & oſtendendū fuit, ſuperflua eſſe tot numero ſacrificia, SEPTIMA diſputatio ſibi huius rei demonſtrandæ ſumpſit officiū Nam Philoſophicis quidem rationibus damnat Græcorum ac Gentium ſacrificia, Propheticis autem argumentis auctoritatibusq; nos docet, quam puerilis fuerit legis Iudaicę litteralis ille cultus & obſeruatio. OCTAVA autem, illorum adducit obiectiones, qui nos idcirco accuſant, quod honore martyres proſequamur. Sed & noſtram quoq; defenſionem complectitur, auctoritatum pręſidio, quas ſibi de Philoſophis, deq; hiſtoriarum ſcriptoribus ac Poetis deſumit, plane indicans, Græcos atq; Gentium populos non libamina ſolum, ſed etiam ſacrificia honorandis mortuis impendiſſe; quorum alios quidem deos, alios vero ſemideos, heroas alios nūcuparent; eorūq; pleroſq; magnis, dum vixerunt, flagitiis inquinatos fuiſſe. Magnum vero me operæpretium facturum exiſtimaui, ſi celeberrimis apud Græcos legū latoribus, Chriſtianæ religionis duces conferrem, noſtros inquam piſcatores, noſtrum ſutorem, noſtrum publicanū; vt comparatione propoſita, quid inter ſe differant, innoteſcat: cum eorum quidē leges vna cum defunctis latoribus, obliuioni ac tenebris datæ ſint; at vero noſtrorū leges non ſolū apud ipſos Græcos, ſed apud Scythas, Sauromatas, Perſas, barbaraſq; alias nationes polleāt & effloreſcāt. Hanc vero comparationē NONA cōplectitur

νων διελέγχει ψευδολογίαν, τῆς δὲ τούτου διδασκαλίας ἀστράπτουσαν δείκνυσι τὴν ἀλήθειαν :- Ἡ δὲ τρίτη διδάσκει, τίνα μὲν περὶ τῶν δευτέρων παρ' Ἕλλησι καλουμένων θεῶν, παρ' ἐκείνοις μεμυθολόγηται· τίνα δὲ περὶ τῶν ἀσωμάτων κτιστῶν δὲ φύσεων ἡμᾶς ἡ θεία διδάσκει γραφή· ὥστε πάλιν τῇ παρεξετάσει, καὶ τῶν παρ' ἡμῶν θρησκευομένων δειχθῆναι τὸ ἀξιέπαινον, καὶ τῶν μυσαρῶν ἐκείνων μύθων τὸ δυσειδὲς καὶ δυσῶδες διελεγχθῆναι :- Ἡ δὲ τετάρτη, περὶ τῆς ὕλης καὶ τοῦ κόσμου τὴν ὑπόθεσιν ἔχει· καὶ δείκνυσι τὴν ἡμετέραν κοσμογένειαν πολλῷ τῆς Πλάτωνος καὶ τῶν ἄλλων πιθανωτέραν :- Περὶ δὲ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, ἡ πέμπτη δέδεκται τὸν ἀγῶνα, καὶ τὰς Ἑλληνικὰς δόξας καὶ τὰς Χριστιανικὰς ἐπιδεικνῦσα, καὶ οἷον φωτὸς καὶ σκότους διδάσκουσα τὸ διάφορον :- Τὴν ἕκτην δὲ τάξιν, ὁ περὶ τῆς προνοίας ἔλαχε λόγος. ἔδει γὰρ τοῖς περὶ θεοῦ, καὶ τοῖς ὑπὸ θεοῦ γεγενημένοις, τοῦτον ἀκολουθῆσαι τὸν λόγον, διελέγχοντα Διαγόρου μὲν τὸ ἄθεον, Επικούρου δὲ τὸ βλάσφημον, τῆς Αριστοτέλους δὲ προνοίας τὸ σμικρολόγον· ἐπαινοῦντα δὲ Πλάτωνος καὶ Πλωτίνου, καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι τούτων εἰσὶν ὁμογνώμονες, τὰ περὶ τῆς προνοίας διδάγματα· καὶ φυσικοῖς δὲ λογισμοῖς ἐπιδείκνυσι ταύτην ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένην, καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν θεόθεν γινομένων προφαινομένην :- Επειδὴ δὲ καὶ τῶν θυσιῶν ἔδει δεῖξαι τὸ περιττὸν, ἡ ἑβδόμη διάλεξις τοῦτον περιέχει τὸν λόγον, φιλοσόφοις μὲν λόγοις τῶν θυσιῶν τῶν Ἑλληνικῶν κατηγοροῦσα, προφητικοῖς δὲ τὸ νηπιῶδες τῆς Ιουδαίων νομοθεσίας ἐπιδεικνῦσα. Τὴν δὲ κατὰ τῶν τοὺς νικηφόρους μάρτυρας γεραιρόντων κατηγορίαν, καὶ μέντοι καὶ τὴν ἀπολογίαν, ἡ ὀγδόη περιέχει, τοῖς τῶν φιλοσόφων καὶ ξυγγραφέων, καὶ μέντοι καὶ ποιητῶν μαρτυρίαις χρωμένη, καὶ δεικνῦσα ὡς Ἕλληνες οὐ μόνον χοαῖς ἀλλὰ καὶ θυσίαις τοὺς τεθνεῶτας ἐτίμων, τοὺς μὲν θεοὺς, τοὺς δὲ ἡμιθέους, τοὺς δὲ ἥρωας ὀνομάζοντες, καὶ τούτων τοὺς πλείστους ἀκολασίᾳ ξυνεζηκότας :- Προὔργου δὲ ᾠήθην καὶ τοῖς παρ' Ἕλλησιν ὀνομαστοτάτοις γεγενημένοις νομοθέταις τοὺς ἡμετέρους παρεξετάσαι, τοὺς ἁλιέας λέγω καὶ τὸν σκυτοτόμον, καὶ τοὺς τελώνας· καὶ δεῖξαι πάλιν ἐκ συγκρίσεως τὸ διάφορον, καὶ ὡς ἐκεῖνοι μὲν οἱ νόμοι μετὰ τῶν τεθνεώτων τῷ τῆς λήθης παρεδόθησαν ζόφῳ, οἱ δὲ τῶν ἁλιέων ἀνθοῦσιν οὐ μόνον παρ' Ἕλλησι καὶ Ρωμαίοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ Σκύθαις καὶ Σαυρομάταις καὶ Πέρσαις, καὶ τοῖς ἄλλοις βαρβάροις. ταύτην δὲ τὴν παρεξέτασιν ἡ ἐννάτη περιέχει

διάλεξις:- ἡ δὲ δεκάτη διδάσκει, ὁποῖα μὲν οἱ θεῖοι χρησμοὶ προηγόρευσαν, καὶ ὡς θεῷ πρέποντα καὶ τοῖς εὖ φρονοῦσι τῶν ἀνθρώπων ἁρμόττοντα· τίνα δὲ ὁ Πύθιος καὶ ὁ Δωδωναῖος, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Ἑλλήνων ψευδομάντεις, προειπόντες ἐφωράθησαν μὲν ψευδόμενοι, [καὶ] τῶν ἐσομένων οὐδὲν προγινώσκοντες, τοιαῦτα δὲ τεθεσπικότες, ὁποῖα οὐδὲ τῶν ἐπιεικῶν τις ἀνθρώπων ἠνέσχετο ἂν εἰσηγήσασθαι:- ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τέλους καὶ [περὶ] κρίσεως ἔδει γνῶναι τοὺς ἀγνοοῦντας, τίνα μὲν ἡμεῖς, τίνα δὲ ἐκεῖνοι διδάσκουσι, τούτων ἡ πρώτη καὶ δεκάτη διάλεξις τοῖς ἐντυγχάνειν βουλομένοις τὴν διδασκαλίαν προσφέρει:- Ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς ἐπιδείκνυμι τὸ διάφορον· ἐπειδὴ [μάλα καὶ] τὴν Ἑλληνικὴν ξυμμορίαν ἐπὶ τοῖς πάλαι γεγενημένοις φιλοσόφοις βρενθυομένην ὁρῶ, καὶ τὸν ἐκείνων βίον αἴρειν τοῖς λόγοις ἐπιχειροῦντας. ἐπιδείξει τοίνυν ἡ δωδεκάτη διάλεξις, ὡς ὁ ἐκείνων μὲν βίος οὐ μόνον φιλοσόφων, ἀλλὰ καὶ ἀνδραπόδων ἐπαινουμένων ἀνάξιος· ὁ δὲ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐκείνοις ἑπομένων, τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης ὑπέρτερος, καὶ τοῖς τῶν σωμάτων ἀπηλλαγμένοις καὶ τὸν οὐρανὸν περιπολοῦσι προσόμοιος. ὄνομα δὲ τῷ βιβλίῳ, Ἑλληνικῶν θεραπευτικὴ παθημάτων, ἤ, Εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἐξ Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐπίγνωσις. ἐγὼ μὲν οὖν τῆς τε τῶν νοσούντων ἕνεκα θεραπείας, καὶ τῆς τῶν ὑγιαινόντων προμηθούμενος ὠφελείας, τοῦτον ἀνεδεξάμην τὸν πόνον· τοὺς δὲ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐντυγχάνοντας πόνοις παρακαλῶ, εἰ μὲν ἅπαντα εὖ ἔχει τὰ γεγραμμένα, τὸν τούτων αἰνυμνῆσαι δοτῆρα, καὶ τοῖς πεπονηκόσι προσευχὰς ἀποδοῦναι· εἰ δέ τινα ἐλλείπει, μὴ πάντων ὁμοῦ, τούτων ἕνεκα, καταγνῶναι, ἀλλ' ἐκ τῶν [εὖ] εἰρημένων τὸ κέρδος κομίσασθαι.

plectitur diſputatio. DECIMA vero oſtendit cuiuſmodi illa fuerint quæ per Dei veri oracula prædicta ſunt; quam videlicet auctorem Deum decentia, quamq; etiam viris prudentibus conſentanea: Contra vero, qualia illa fuerint quæ Pythius Apollo, Dodonæusq; Iupiter, aliiq; falſi vates Gentium prædixerunt. In quibus ſane ipſis, & mendaces & futurorum ignari deprehenſi ſunt; cum ea vaticinati fuerint quæ nullus quidem qui probus homo cenſeatur, effari velit. Cum vero & ignaros docendos eſſe exiſtimarim, quæ ab ipſis Græcis, quæq; item a noſtris, de ipſo mundi fine ſupremoq; iudicio afferantur, harum rerum doctrinam VNDECIMA diſputatio lecturis offerr & pollicetur. Sedenim quid in actuoſa quoq; ac morali virtute noſtri Græcis hominibus ac Gentibus præſtent, oſtendendum putaui. Nam cum & Græcorum veterum Philoſophorum ſodalitates atq; collegia, communemq; viuendi ſocietatem iactari ab illis audiam, qui efferre illorum vitã laudibus ſtudent, DVODECIMA diſputatione oſtendam, eſſe indignam eorum hominum vitam quæ laudatis mancipiis, nedum probis Philoſophis, aſcribatur: cum contra, Apoſtolorum vita, eorumq; qui Apoſtolorum veſtigia conſectati ſunt, inueniatur humana conditione longe ſuperior, magiſq; illis eſſe perſimilis, qui corporeis vinculis exſoluti, cœleſtes incolũt ſedes. Eſt autem libri titulus, *Curatio Græcarum affectionum*; vel, *Euangelicæ veritatis ex Græcorum ac Gentium Philoſophia cognitio.* Ego itaq;, tũ vt ægrotos laborantesq; curarem, tum vt benevalentium vtilitati conſulerem, operam hanc ſuſcepi. Oratos autẽ velim, quicumq; in aliorum lucubrationes inciderint, vt, ſi quidem bene habent omnia quæ ſcripta ſunt, Deum laudent, qui bene ſcribendi facultatem dedit, ipſiſq; adeo ſcriptoribus bene precentur: ſin vero aliqua deeſſe deſiderariq; videantur, ne paucorum cauſa, cuncta ea quæ ſcripta ſunt, continuo deteſtentur, ſed ex iis potius quæ haud perperam ſcripta eſſe cognouerint, emolumentum ſibi commoditatemq; comparent.

DE FIDE: SERMO I.

MEDENDI rationem, tum corpori, tũ & animæ congruere, ſatis conſtat: quando & corpus & animam, frequentibus morbis ac perturbationibus laborare contingit. Ceterum corporeæ quidem peſtes, inuitis admodum nobis adueniunt; animæ vero labes, a delectu voluntatis pleræque proficiſcuntur. Huius itaq; rei apprime conſcius Deus; vtpote qui ſapientiſſimus eſt, quiq; auctor animarum & corporum ceterarumq; rerum omnium; ſuos vtriq; naturæ congruenteſq; curandi modos ac propria fomenta diſtribuit; Medicoſq; inſuper vtriq; rei pręfecit, qui & hãc & illam medendi rationem perdocti eſſent; iuſſitq; eos quodam quaſi imperio ac dominatu moderari morbos, illiſq; præeſſe. Verum longe diuerſa ægrotantium ratio eſſe cernitur. Nam qui ſunt corpore male affecto, morbos ægre ferunt, ſanitatemq; appetunt; atq; idcirco Medicis obœdientes ſe præbent, non iucunda ſolum miniſtrantibus pharmaca, verum etiam ſi ferro igniq; vtantur, ſi inediam imperent, ſi plenos amaroris calices porrigant. Cumq; hoc tam triſti genere curationis cupitam valitudinem aſſequantur, mercedem illis rependunt a quibus ſic acerbe vexati fuerant. Salutem enim conſequi deſiderant; modum ac rationem qua ſint eam conſequuturi, non curant. Contra autem, qui impietatis labẽ infidelitatiſq; contraxerunt, non ſolum morbi grauitatem miſeri non perſentiunt, verum etiam ſic ægrotantes, opinantur optimo ſe in ſtatu ac conditione verſari. Quod ſi quis Medicæ facultatis peritus, ſalubre remedium velit afferre, ſtatim reſiliunt, nõ ſecus atq; ij facere conſuerunt qui phrenitico morbo corripiuntur. oblatam enim ſibi curationem procul arcentes, quaſi nouã ægritudinem auerſantur ac fugiunt. Ceterum iis qui artis Medicæ profeſſores cenſeri volunt, quantumuis moroſi ægrotantes ſicut, æquo animo ferendi ſunt, patienterq; tolerandi, vel ſi conuiciis eos aſpergant, vel ſi pugnis aut calce petulantes ſe præbeant. ſolent enim quandoq; hoc iniuriæ genus deliriantes peccare. Neq; tamẽ cum hæc fiunt, animo perturbantur qui vere ſunt Medici; ſed vincula potius colligandis intendunt, caputq; vnguento aſpergunt, quamquam reluctantibus & inuitis. Nullum deniq; non remedij genus excogitant, quo ægritudinem procul ſummoueant, priſtinamq; partium æqualitatem corpori vniuerſo reſtituant. Quamuis autem haud ita multi numero eſſẽt q̃ huius morbi ſeruitio premerẽtur, eſſẽtq; pinguiſſimæ cuidã feci perſimiles, quæ craſſitudine impeditur quominus per coli foramina tranſigatur: at ne ſic quidẽ poſthabẽdi eſſẽt, neq; diſſimulãter ferendũ eos ab eiuſmodi peſte corrũpi; ſed omnis potius excogitãda ratio eſſet, qua inſidẽs eis nebula tolleretur, ſplẽdorq; intellectualis luminis appareret.

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ. α'.

ΙΑΤΡΙΚΗ' θεραπεία, ἔστι μέν που καὶ σώματος, ἔστι δὲ ἄρα καὶ ψυχῆς. καὶ γὰρ δὴ καὶ ταύτῃ κἀκείνῳ, συχνὰ προσγίγνεται πάθη· ἀλλὰ τῷ μὲν, ἀκούσια· τῇ δὲ, ὡς ἐπίπαν, αὐθαίρετα. τοῦτ' οὖν εἰδὼς, οἷα δὴ πάνσοφος θεὸς, ὁ καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων καὶ τῶν ὅλων δημιουργὸς, ἑκατέρᾳ φύσει προσένειμεν ἁρμόδια φάρμακα· καὶ μέντοι καὶ ἰατροὺς ἐπέστησε· τοὺς μὲν, ταύτην, τοὺς δὲ, ἐκείνην ἐκπαιδεύσας τὴν ἐπιστήμην· καὶ στρατηγεῖν καὶ ἀριστεύειν κατὰ τῶν νοσημάτων ἐκέλευσεν. ἀλλ' οἱ μὲν τὸ σῶμα οὐκ εὖ διακείμενοι, καὶ τὴν νόσον δυσχεραίνουσι, καὶ τῆς ὑγείας ἱμείρονται, καὶ τοῖς ἰατροῖς εἴκουσιν, οὐ μόνον ἤπια προσφέρουσι φάρμακα, ἀλλὰ κἂν τέμνωσι, κἂν καίωσι, κἂν λιμώττειν κελεύωσι, κἂν πικρῶν τινῶν καὶ ἀηδῶν μεστὰς προσφέρωσι κύλικας· καὶ διὰ τοιαύτης αὐστηρᾶς ἐπιμελείας τὴν ὑγίειαν καρπούμενοι, μισθὸν τοῖς οὕτως ἀκουμένοις ὀρέγουσιν· καὶ τὴν θεραπείαν δεχόμενοι, τὴν τῶν φαρμάκων οὐ περιεργάζονται σκευασίαν. τὴν γάρ τοι σωτηρίαν ποθοῦσιν, οὐ τὸν ταύτης τρόπον ἀνερευνῶσιν. οἱ δὲ τῆς ἀπιστίας τὴν λώβην εἰσδεδεγμένοι, οὐ μόνον ἀγνοοῦσι τὴν παγχάλεπον νόσον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄκρας εὐκληρίας ἀπολαύειν ὑπολαμβάνουσιν. ἢν δέ τις τῶν ταύτην θεραπεύειν ἐπισταμένων, ἀλεξίκακον φάρμακον τῷ πάθει προσενεγκεῖν ἐθελήσῃ, ἀπαγορεύουσιν αὐτίκα· καθάπερ οἱ φρενίτιδι κατεχόμενοι νόσῳ, καὶ τὴν σφίσι προσφερομένην ἀποσείονται θεραπείαν, καὶ τὴν ἰατρείαν ὡς ἀρρωστίαν ἀποδιδράσκουσι. χρὴ μέντοι τοὺς ταύτην μετιόντας τὴν ἐπιστήμην, καὶ χαλεπαίνοντας φέρειν, καὶ λοιδορουμένων ἀνέχεσθαι, κἂν πὺξ παίωσι, κἂν λακτίζωσι· τοιαῦτα γὰρ δὴ ἄττα πλημμελοῦσιν οἱ παραπαίοντες· καὶ οὐ δυσχεραίνουσι τούτων γιγνομένων οἱ ἰατροὶ, ἀλλὰ καὶ δεσμὰ προσφέρουσι, καὶ καταιονῶσι βίᾳ τὰς κεφαλὰς, καὶ πᾶσαν μηχανὴν ἐπινοοῦσιν, ὥστε τὸ πάθος ἐξελάσαι, καὶ τὴν προτέραν τῶν μορίων ἁρμονίαν ἀποδοῦναι τῷ ὅλῳ. τοῦτο δὴ καὶ ἡμῖν ποιητέον, καὶ τῶν οὕτω διακειμένων ἐπιμελητέον εἰς δύναμιν. εἰ γὰρ καὶ ὀλίγοι λίαν εἰσὶν οἱ τῷ πάθει δεδουλωμένοι καὶ ἐοίκασιν ὑποστάθμῃ τινὶ παχείᾳ, τῶν τοῦ διϋλιστῆρος οὐ διϊκνουμένῃ πόρων διὰ παχύτητα· ἀλλ' οὖν οὐκ ἀμελητέον αὐτῶν, οὐδὲ παροπτέον φθειρομένους ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀλλὰ παντοῖα πόρον ἐξευρητέον, ὥστε τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς ὁμίχλην ἀποσκεδάσαι, καὶ τοῦ νοεροῦ φωτὸς ἐπιδεῖξαι τὴν αἴγλην.

οὐδὲ γὰρ φιλόπονος φυτουργὸς, τὰς μὲν πολλὰς ἀκάνθας ἐκτέμνει, τὰς δὲ ὀλίγας ἐᾷ· ἀλλὰ κἂν δύο εὕρῃ, κἂν μίαν, προρρίζους ἀνασπᾷ, καὶ καθαρὸν ἀποφαίνει τὸ λήιον. πολλῷ δὴ οὖν μᾶλλον τοῦτο ποιητέον ἡμῖν. οὐ γὰρ ἐκτεμεῖν, ἀλλὰ μεταβαλεῖν τὰς ἀκάνθας, ὁ τῆς ἡμετέρας γεωργίας παρακελεύεται νόμος. φέρε τοίνυν καὶ ὡς ἀκάνθαις τὴν γεωργικὴν προσενέγκωμεν δίκελλαν, καὶ τῇ μακέλλῃ τοῦ λόγου τὰς τῶν ἀκοῶν εὐρύνωμεν αὔλακας, ἵνα μηδὲν τῶν ἐν μέσῳ κειμένων κωλυμάτων, ἐπίσχῃ τῆς ἀρδείας τὸ ῥεῖθρον· καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ἀρρωστοῦντας καταιονήσωμεν, καὶ τὰ σωτήρια καὶ παιώνια προσενέγκωμεν φάρμακα. πρῶτον δέ γε τῶν ἄλλων τὸ τῆς οἰήσεως ἰατρεύσωμεν πάθος. καὶ γὰρ δή τινες αὐτῶν, ποιητικῶν καὶ ῥητορικῶν λόγων μετεσχηκότες, τινὲς δὲ καὶ τῆς Πλάτωνος εὐεπείας ἀπογευσάμενοι, καταφρονοῦσι μὲν τῶν θείων λογίων, ὡς ἥκιστα κεκαλλιεπημένῃ φράσει κεκομψευμένων· οὐκ ἀξιοῦσι δὲ παρ' ἀνδρῶν ἁλιέων μαθεῖν τὴν τοῦ ὄντος ἀλήθειαν. καὶ τέχνης μὲν ἑκάστης δρεπόμενοι τοὺς καρποὺς, τὰς τῶν τεχνιτῶν οὐ περιεργάζονται γλώττας. οὐδὲ γὰρ Ἀττικοὺς εἶναι τοὺς σκυτοτόμους ἀπαιτοῦσιν, ἢ τοὺς χαλκέας, ἢ τοὺς τέκτονας, ἢ τοὺς ζωγράφους, ἢ τοὺς ναυπηγοὺς, ἢ [τοὺς] κυβερνήτας· ἀλλὰ κἂν Σκύθαι ὦσι, κἂν Σαυρομάται, [κἂν Ἴβηρες,] κἂν Αἰγύπτιοι, μεθ' ἡδονῆς ἀπολαύουσι τῶν τεχνῶν, μόνην ἀπαιτοῦντες τὴν τούτων ἀκρίβειαν, τὴν δὲ τῶν ἐθνῶν διαφορὰν ἥκιστα δυσχεραίνουσι. καὶ κιθαρῳδοῦ μὲν ἀκούοντες, τῶν κρουσμάτων μόνον ἀπαιτοῦσι τὴν ἁρμονίαν· οὐ μὴν εἰ Ἕλλην ἐστὶν ἢ βάρβαρος ἐπιζητοῦσι μαθεῖν. μόνην δ' ἄρα τῆς ἀληθείας τὴν μάθησιν ἀπεριέργως λαβεῖν οὐκ ἐθέλουσιν, ἀλλ' ἀτιμίαν ὑπολαμβάνουσιν, εἰ βάρβαρος αὐτοὺς τὴν γλῶτταν, ταύτην παιδεύοι· καὶ τοῦτον ἔχουσι τὸν τῦφον ἄνδρες οὐδ' εἰς ἄκρον τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐληλακότες, ἀλλ' ὀλίγων τινῶν, τὸ δὴ λεγόμενον, ἄκροις χείλεσι γευσάμενοι, καὶ σμικρὰ ἄττα ἔνθεν κἀκεῖθεν ἠρανισμένοι· οἱ δὲ τῶν Ἑλληνικῶν φιλοσόφων περιφανέστατοι, ὧν ἡ μνήμη παρὰ τοῖς ἐλλογίμοις μέχρι καὶ τήμερον πολυθρύλλητος, Φερεκύδης ὁ Σύριος, καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος· καὶ μέντοι καὶ Πλάτων ἐκεῖνος, ὁ Ἀρίστωνος μὲν υἱὸς, Σωκράτους δὲ φοιτητὴς, εὐστομίᾳ δὲ ἅπαντας ἀποκρύψας, οὐκ ὤκνησαν ἕνεκα τοῦ τἀληθὲς ἐξευρεῖν, καὶ Αἴγυπτον περινοστῆσαι, καὶ Θήβας τὰς Αἰγυπτίας, καὶ Σικελίαν, καὶ Ἰταλίαν, καὶ ταῦτα οὐδὲ μιᾶς βασιλείας τηνικαῦτα ἰθυνούσης τὰ ἔθνη, ἀλλὰ διαφόρων μὲν πολιτειῶν ἐν ταῖς πόλεσιν

Neq; enim qui induſtrius ſit nauusq; colonus, multis quidem excidendis ſpinis occupatur, paucas vero intactas eſſe permittit; ſed ſi vel vnam duasve incurrerit, radicitus eruit & euellit; atque ita, ſegetem purgatiſſimam reddit. Multo igitur magis hoc nobis faciendum eſt. haud enim ſpinas excidere, ſed eas colendo immutare diuina lex iubet. Agedum itaque, ceu ſpinis quibuſdam coloni raſtrum admoueamus, ſulcosq; aurium qui incultiores effecti ſunt, aratro rationis altius inſerútemur; ne quid forte interoccurrat, quod irrigationis fluxũ remoretur, atque illabi nõ ſinat. Aſpergamus inquam infirmos, ſalutariaque illis ac Pæonia pharmaca deferamus. Primũ vero omniũ, curare ſtudeamus Opinionis morbum. etenim nõnulli eorum qui Poetarum participes atque Oratorum facti iam ſunt, Platonisq; adeo elegantiam deguſtarunt, ſacratũ litterarum monumẽta contemnunt, vt quę calamiſtris eloquentiæ compta non ſint; indignosque idcirco piſcatores exiſtimant, a quibus veritatem primam doceantur. Atq; alibi quidem videre eſt, eos qui ſingularum artium quærunt fructus percipere, minus eſſe ſollicitos qua eloquutione, quove idiomate vſi ſint illarum artifices. Neque enim Atticos eſſe ſutores curãt, neque fabros ferrarios, neque architectos, neq; pictores; nõ ipſos denique factores nauium, non gubernatores: verum ſiue Scythæ ſiue Sauromatæ, ſiue Hiſpani ſint ſiue Ægyptij, ſumma cũ voluptate vtũtur illorum artibus, ſolam ab his fidem diligentiamque poſcentes, minus autem ægre ferunt gentium locorumq; differentiam. Item qui citharœdi fidibus oblectantur, ſolam audire vocum conſonãtiam quærunt, neq; ſitne is Græcus an barbarus ſciſcitari contendunt. Et tamen in ſolo perdiſcendæ veritatis ſtudio non curioſi ac non ſolliciti eſſe non poſſunt; ſed ignominiam fieri ſibi probrumq; exiſtimant, ſi quis bono ſermone barbarus eos ad veritatem erudiat. Intumeſcunt autem hoc genere ſuperbiæ homunciones quidam, non ex iis qui ad ſummum Græcæ ſapientię peruenerunt; ſed qui pauca quædam, quod dicitur, primis labiis delibarunt, ſibique hinc atque illinc puſilla quæpiam collegerunt. Illuſtriſſimos autem Græcorum Philoſophorum, quorũ memoria hodieque apud eloquentes doctosq; homines celeberrima eſt, Pherecyden inquam Syrum, Samiumque Pythagoran, Thaletem Mileſium, ac Solonem Athenienſem, Platonem denique ipſum, filium quidem Ariſtonis, Socratis vero auditorẽ; illum inquam Platonẽ, qui ceteros omnis Philoſophos obruit eloquentiæ copia; nequaquam piguit inueniendæ veritatis cauſa Ægyptum Thebasque Ægyptias perluſtrare; Italiã præterea & Siciliam; non vno quidem imperio ac dominatu gentes illas & prouincias gubernante, ſed ſingulas ciuitates ſingulis

moderantibus viuendi modis ac legibus. Aliæ ſiquidem illarum, populo habenas rerum tradiderant: aliæ, paucorum poteſtate gaudebant: aliæ, ſub tyrannis erant: aliæ, legibus regebantur. Neque tamen priſcis illis Philoſophis hæc regēdi varietas quicquam impedimenti attulit, quo minus barbaras aducti nationes, ab iis ea perciperent quæ melius ab eiuſmodi Gentibus quam a ſe ipſis teneri arbitrabantur. Aiunt vero illos in Ægypto, non ab ipſis ſolum Ægyptiis; ſed ab Hebræis quoque præceptoribus, Dei veri doctrinam cognitionemque percepiſſe. Atq; hæc quidem Plutarchus narrat Bœotus; nec minus & Porphyrius ille narrat, qui contra veritatem fidei Chriſtianæ, rabida debacchatur inſania. Narrant præterea & Pythagoreus Numenius, & alij ſane complures. Fertur autem Pythagoras & circumciſionem ſubiiſſe acceptam ab Ægyptiis; quā ipſam Ægyptij ab Hebræis patribus acceperunt. Nam cum Abraham Patriarcha ab auctore rerum omniū Deo circumcidi iuſſus fuiſſet, ritum hunc poſteritas cultu perpetuo aſſeruauit: cuius, per ætatum multa curricula in Ægypti finibus diuerſatæ, imitatores Ægyptij facti ſunt. Quod enim apud Ægyptios, infantes circumcidi lex vetuſta non fuerit, Pharaonis filia ſatis idonea teſtis eſt; quæ cum infantem Moſen in ripa fluminis expoſitū reperiſſet, illico circumciſum intuita, & pueri genus agnouit, & Hebræis parentibus natum eſſe aſſeruit. Atque ij quidem quos ſuperius nominaui, nulla non adita diſciplina, tanto diſcendi ſtudio inarſerunt, vt per infeſtas bellis regiones, marisque etiam tempeſtatibus ſpretis, barbaras nationes adierint, ac ea quæ ſibi fore vſui videbantur, vndecumque collegerint. Socrates autem Sophroniſci filius, multo Philoſophorum optimus, ne ab ipſis quidem mulieribus doceri quod ad rem foret, indignum Philoſopho eſſe duxit. neque idcirco erubuit, Diotimam appellare magiſtram: quin & Aſpaſiam perdiu frequentauit. Horum autem pleriq; hominum, a quibus nunc Chriſtiani maledictis aſpergimur, ne nouerunt quidem quid ſit Pelidæ Achillis indignatio; a qua ſibi ſtudioſi adoleſcentes auſpicantur litterarum initia. Nam cum pauca omnino & a Poetis & ab Oratoribus ipſis acceperint, ac ne Philoſophorum quidem, duobus tribusve illuſtrioribus exceptis, nomina vnquam audierint; tamen audent diuinam ſcripturam barbaram nuncupare; ac turpe ſibi eſſe ignominioſumq; deputant, ſi hac magiſtra veritatem perdiſcāt. ex ipſa enim ignorantia, peſtem ſuperbiæ contraxerunt. Nam ſi Græcorum hiſtoriis oculos admoniſſent, ſcirent vtique Græcos homines illuſtrem illam ſuam ſcientiam, plurimasque artes a barbaris præceptoribus accepiſſe. Aiunt enim Ægyptios, Geometriæ & Aſtronomiæ inuentores primos fuiſſe. Dierum autem natalium obſeruatio, Chaldæorum eſſe fertur inuentum; eum Arabes ac Phryges auium obſer-

ὑσῶν, διαφόρων δὲ νόμων. αἱ μὲν γὰρ δημοκρατίαν, αἱ δὲ ὀλιγαρχίαν ἠσπάζοντο· καὶ οἱ μὲν ἐτυραννοῦντο, οἱ δὲ ἐννόμως ἐβασιλεύοντο. ἀλλ' ὅμως οὐδὲν αὐτοὺς τούτων ἐπέσχε τῶν κωλυμάτων περὶ βαρβάρους ἀνθρώπους δραμεῖν, καὶ μαθεῖν παρ' αὐτῶν ἅπερ αὐτοὺς ἄμεινον γιγνώσκειν αὐτῶν ὑπελάμβανον. φασὶ δὲ αὐτοὺς ἐν Αἰγύπτῳ, οὐ μόνον παρ' Αἰγυπτίων, ἀλλὰ καὶ παρ' Ἑβραίων τὰ περὶ τοῦ ὄντως ὄντος διδαχθῆναι θεοῦ. καὶ ταῦτα διδάσκει μὲν Πλούταρχος ὁ Βοιώτιος, διδάσκει δὲ καὶ Πορφύριος ὁ κατὰ τῆς ἀληθείας λυττήσας· καὶ μέντοι καὶ Νουμήνιος ὁ Πυθαγόρειος, καὶ ἕτεροι πλεῖστοι. φασὶ δὲ τὸν Πυθαγόραν καὶ περιτομῆς ἀνασχέσθαι, τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκότα· Αἰγύπτιοι δὲ παρ' Ἑβραίων τόνδε τὸν νόμον παρέλαβον. Ἀβραὰμ γὰρ τοῦ πατριάρχου παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων, τῆς περιτομῆς δεξαμένου τὴν ἐντολὴν, ἐφύλαξε μὲν αὐτὴν τὸ γένος· ᾤκησε δὲ ἐπὶ πλεῖστον τὴν Αἴγυπτον· ἐζήλωσαν δὲ τοὺς Ἑβραίους Αἰγύπτιοι. ὅτι δὲ οὐκ ἦν πάλαι νόμος Αἰγυπτίοις περιτέμνειν τὰ βρέφη, ἡ τοῦ Φαραὼ θυγάτηρ ἀξιόχρεως μάρτυς. τῇ γὰρ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ προσερριμμένον εὑροῦσα τὸν Μωϋσῆν, εὐθύς γε τὴν περιτομὴν εἶδεν, καὶ τὸ γένος ἐπέγνω, καὶ τῶν Ἑβραίων ἔκγονον τὸ βρέφος ὠνόμασεν. οἱ μὲν οὖν, διὰ πάσης ἐληλυθότες σοφίας, τοσοῦτον ἔρωτα εἶχον φιλομαθείας, ὡς καὶ πολέμων καὶ πελαγῶν μεγίστων καταφρονῆσαι, καὶ βαρβάροις ἀνδράσι φοιτῆσαι, καὶ πανταχόθεν συλλέξαι ὅπερ ἀναγκαῖον ἐνόμισαν. Σωκράτης δὲ ὁ Σωφρονίσκου, τῶν φιλοσόφων ὁ ἄριστος, οὐδὲ παρὰ γυναικῶν μαθεῖν τι χρήσιμον, ὑπέλαβε φιλοσοφίας ἀνάξιον· τῷ τοι καὶ τὴν Διοτίμαν οὐκ ἠρυθρία προσαγορεύων διδάσκαλον· καὶ μέντοι καὶ παρὰ τὴν Ἀσπασίαν διετέλει θαμίζων. τούτων δέ γε οἱ πλεῖστοι μὲν, οὐδὲ τὴν μῆνιν ἴσασι τὴν Ἀχιλλέως· ἐξ ἧς ἄρχεσθαι τῶν ἐλλογίμων μαθημάτων εἰώθει τὰ μειράκια· οἱ δὲ ὀλίγα μὲν παρὰ ποιητῶν, ὀλίγα δὲ παρὰ ῥητόρων ἐρανισάμενοι, τῶν δέ γε φιλοσόφων οὐδὲ αὐτὰς τὰς προσηγορίας μεμαθηκότες, πλὴν δυοῖν ἢ τριῶν τῶν ἐπισήμων, βάρβαρον μὲν τὴν θείαν γραφὴν ὀνομάζουσι, μαθεῖν δὲ τἀληθὲς παρὰ ταύτης, αἰσχρὸν ὑπειλήφασιν. ἐξ ἀνοίας δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀλαζονείας ἐπιγίνεται πάθημα. εἰ γὰρ τὰς Ἑλληνικὰς ἀνεγνώκεισαν ἱστορίας, ἔγνωσαν ἂν δήπουθεν, ὡς καὶ τὰς περιφανεῖς ἐπιστήμας, καὶ τῶν τεχνῶν τὰς πλείστας, παρὰ βαρβάρων ἐπαιδεύθησαν Ἕλληνες. γεωμετρίαν μὲν γὰρ καὶ ἀστρονομίαν Αἰγυπτίους πρώτους εὑρηκέναι φασίν· ἀστρολογίαν δὲ καὶ γενεθλιαλογίαν, Χαλδαίων εὕρημα λέγεται· Ἄραβες δὲ καὶ Φρύγες, οἰωνο-

σκοπικὴν ἐπινόησιν πρῶτοι. ὅτι δὲ καὶ ἡ σάλπιγξ Τυῤῥηνῶν ἐστιν ἔργον, καὶ αὐλοὶ Φρυγῶν, διδάσκουσι μὲν αἱ τραγῳδίαι, διδάσκουσι δὲ μετὰ τούτων αἱ ἱστορίαι. καὶ τὰ γράμματα δὲ [γε] Φοίνικας εὑρηκέναι λογοποιοῦσιν οἱ Ἕλληνες, καὶ τὸν Κάδμον ταῦτα πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα κομίσαι. ἰατρικῆς δὲ ἄρξαι τὸν Ἆπιν φασὶ τὸν Αἰγύπτιον, εἶτα τὸν Ἀσκληπιὸν αὐξῆσαι τὴν τέχνην. σκάφος δὲ πρῶτον ἐν Λιβύῃ ναυπηγηθῆναι λέγουσιν. ὅτι δὲ καὶ τῶν Διονυσίων καὶ τῶν Παναθηναίων, καὶ μέντοι καὶ τῶν Θεσμοφορίων καὶ τῶν Ἐλευσινίων τὰς τελετὰς Ὀρφεὺς, ἀνὴρ Ὀδρύσης, εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκόμισεν· καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀφικόμενος, τὰ τῆς Ἴσιδος καὶ τοῦ Ὀσίριδος εἰς τὰ τῆς Δηοῦς καὶ τοῦ Διονύσου μετατέθεικεν ὄργια, διδάσκει μὲν Πλούταρχος ὁ ἐκ Χαιρωνείας τῆς Βοιωτίας, διδάσκει δὲ καὶ ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, μέμνηται δὲ καὶ Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ, καὶ φασὶ τὸν Ὀρφέα τὰς ἁγιωτάτας αὐτοῖς τελετὰς ἐπιδεῖξαι. ὅτι δὲ καὶ τὰ τῆς Ῥέας [ἡ] καὶ τῆς Κυβέλης ἢ τῆς Βριμοῦς, ἢ ὅπως ἂν ἐθέλητε ὀνομάζειν· πολλὴ γὰρ εὐπορία παρ᾽ ὑμῖν ὀνομάτων, οὐχ ὑποκειμένων πραγμάτων· ἀλλ᾽ ὅμως ὅτι καὶ ταύτης τὰς ἑορτὰς, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς τελούμενα, ἀπὸ Φρυγίας εἰς τὴν Ἑλλάδα μετεκόμισαν Ἕλληνες, οἱ προειρηθέντες δὴ μάρτυρες διαῤῥήδην διδάσκουσιν. εἰ δὲ καὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τῶν δαιμόνων τὰς τελετὰς, καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα παρὰ βαρβάρων ἐδιδάχθησαν Ἕλληνες, καὶ ἐπὶ τοῖς διδασκάλοις ἀβρύνονται· τί δήποτε ὑμεῖς, οὐδὲ συνιέναι τὰ ὑπ᾽ ἐκείνων συγγεγραμμένα δυνάμενοι, παραιτεῖσθε μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, παρὰ ἀνδρῶν θεόσδοτον σοφίαν εἰσδεξαμένων; εἰ δὲ ὅτι οὐκ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐβλάστησαν, τὰς ἀκοὰς αὐτοῖς ὑπέχειν οὐ βούλεσθε, ὥρα ὑμῖν, μήτε Θαλῆν ὀνομάζειν σοφὸν, μήτε Πυθαγόραν φιλόσοφον, μήτε Φερεκύδην τὸν ἐκείνου διδάσκαλον. ὁ μὲν γὰρ Φερεκύδης, Σύρος ἦν, οὐκ Ἀθηναῖος, οὐδὲ Σπαρτιάτης, οὐδὲ Κορίνθιος· τὸν δὲ Πυθαγόραν Ἀριστόξενος καὶ Ἀρίσταρχος καὶ Θεόπομπος Τυῤῥηνὸν εἶναί φασιν· ὁ δὲ Νεάνθης Τύριον ὀνομάζει. τὸν δὲ Θαλῆν, οἱ μὲν Μιλήσιον λέγουσιν· Λέανδρος δὲ καὶ Ἡρόδοτος, Φοίνικα προσηγόρευσαν. καὶ μέντοι καὶ ὁ Ἀριστοτέλης Σταγειρίτης ἦν, Σινωπεὺς δὲ ὁ Διογένης, καὶ Ἀλκμαιὼν ὁ Πειρίθου Κροτωνιάτης· ὃν πρῶτόν φασι περὶ φύσεως συγγράψαι λόγον. Ἀκραγαντῖνος δὲ ὁ Ἐμπεδοκλῆς· Σικελικὴ δὲ αὕτη [ἡ] πόλις. εἰ δὲ ἄρα τοῦτο φατὲ, ὡς ἔξω μὲν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔφυσαν οὗτος οἱ ἄνδρες καὶ ἐτράφησαν, τὴν δέ γε Ἑλληνικὴν ἠσκήθησαν γλῶτταν, πρῶτον μὲν ὁμολογεῖτε καὶ ἐν ἄλλοις ἔθνεσιν ἄνδρας γενέσθαι σοφούς· καὶ γὰρ δὴ καὶ Ζάμολξιν τὸν Θρᾷκα, καὶ Ἀνάχαρ-

obſeruationes primi inuenerint. Tubas vero eſſe Tyrrhenorum opus, ac tibias Phrygiorum, tum tragœdiæ, tum vero & hiſtoriæ plane nos docét. Ac litterarum quidem Phœnicas inuentores fuiſſe, Græcorum monumenta teſtantur. narrant enim Cadmum, e Phœnicia primum litteras in Græciam detuliſſe. Medicinæ vero auctorem volunt Apin Ægyptium; quam ſubinde artem auxerit Æſculapius. Scapham in Libya primum compactam fuiſſe affirmant. Quod autem Orpheus homo Thracius, ab Odryſia Dionyſia & Panathenæa, Theſmophoriaq; & Eleuſinia ſacra myſteriaq; Athenas detulerit; quodq; idem in Ægyptú quondã profectus, Iſidis & Oſiridis ſacra in Cereris Liberiq; Patris orgia conuerterit, teſtis eſt Plutarchus e Chæronea Bœotiæ; teſtes item ſunt & Siculus Diodorus, & orator Demoſthenes. Aiunt enim, Orpheum ſanctiſſimos illis ritus ac cerimonias tradidiſſe. Ipſius autem Rheæ, ſeu malis Cybeles, ſeu Brimonis, aut quamcumq; demum nuncupari velitis: multa enim vobis nominum copia, ſed mira ſubſiſtentium rerum paucitas: eius inquam deæ feſtas ſolennitates, e terra Phrygia ſibi Græcos aduexiſſe, iidem illi quos ſuperius citaui teſtes, plane nos docent. Cum itaque & artes, & diſciplinas, & colendorum dæmonum cerimonias, & litterarum elementa, Græci a Barbaris docti fuerint, neque non barbaris præceptoribus glorientur; quid ita vos, quæſo, cum ne poſſitis quidem percipere quæ ab illis conſcripta ſunt, renuitis ab illis hominibus veritatem perdiſcere, qui ſapientiam a Deo ſibi traditam acceperunt? Quod ſi propterea illis aures accommodare non vultis, quod ij nequaquam e terra Græcia orti fuerint, reliquum eſt continuo vt nec Thaletem dicere ſapientem, nec Pythagoran dicere Philoſophum debeatis; neq; ipſum etiam Pherecyden, qui Pythagoræ fuit præceptor. hic enim Syrus natione fuit, non Athenienſis, non Spartiates, neq; Corinthius. Ipſum porro Pythagoran, & Ariſtoxenus & Ariſtarchus & Theopompus, Tyrrhenum tradunt fuiſſe: at Neanthes, Tyrium eum vocat. Thaletem vero, alij quidem fuiſſe dicunt Mileſium; cum tamen & Leander & Herodotus, Phœnicem appellent. Ac Ariſtoteles quidem Stagirites fuit, Sinopenſis vero Diogenes; Alcman Pirithi filius, Crotoniates; primusque hic fertur de natura rerum ſcripſiſſe. Empedocles fuit Agrigentinus: Acragas vero, ciuitas eſt Siciliæ. Si ergo extra fines Græciæ natos fuiſſe hos Philoſophos enutritoſq; dicitis, nihiloque ſecius linguam Græcanicam coluiſſe; primum quidem apud alias quoque gentes ac nationes fuiſſe viros ſapientes dicetis: nam & Thracem Zamolxin, & Ana-

ἐπιτηδεύσαντας νομίζεσθε. ὅτι δὲ καὶ οὗτος, οὐ πάντας ἀνθρώπους καὶ οὐ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς Ἀθηναίους εὐγλωττίᾳ καὶ ὀνομάτων κάλλει, παράπαν ἀποκρύψας, μὴ τῇ κομψείᾳ τῶν λόγων, ἀλλὰ τῇ τῶν ἐνθυμημάτων ἁρμονίᾳ προσέχειν παρεγγυᾷ, ἀκούσατε αὐτοῦ διαῤῥήδην ἐν τῷ Πολιτικῷ λέγοντος· » Κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν, πλουσιώτερος εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως:- ἀκούσατε δὲ καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς Πολιτείας οἷα φησίν· » Τούτους οὖν ἅπαντας, καὶ τοὺς ἄλλους τοιούτων τινῶν μαθηματικούς, καὶ τοὺς τῶν τεχνυδρίων, φιλοσόφους θήσομεν; Οὐδαμῶς, εἶπον, ἀλλ᾽ ὁμοίους φιλοσόφοις. Τοὺς δ᾽ ἀληθινούς, ἔφη, τίνας [λέγεις;] Τοὺς τῆς ἀληθείας, ἦν δ᾽ ἐγώ, φιλοθεάμονας. οὐ γὰρ ἐν γεωμετρίᾳ, αἰτήματα καὶ ὑποθέσεις ἐχούσῃ, φιλοσοφία· οὐδ᾽ ἐν μουσικῇ, στοχαστικῇ γε οὔσῃ· οὐδ᾽ ἐν ἀστρονομίᾳ, φυσικῶν καὶ ῥεόντων καὶ εἰκότων βεβυσμένῃ λόγων· ἀλλ᾽ αὐτοῦ τἀγαθοῦ δεῖ ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀληθείας:- ἀκούσατε, ὦ ἄνδρες, τοῦ φιλοσόφου, τοὺς μὲν τῆς μουσικῆς καὶ τῆς γεωμετρίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἐπιστήμονας, οὐ φιλοσόφους, ἀλλ᾽ ὁμοίους φιλοσόφοις προσαγορεύοντος· τοὺς δὲ τῆς ἀληθείας διδασκάλους, ἀληθινοὺς ὄντως ὀνομάζοντος φιλοσόφους:- καὶ ἐν τῷ τρίτῳ δὲ τῶν νόμων, τοιαῦτά φησι· » Τοῦτο μὲν τοίνυν οὕτω κείσθω δεδογμένον [καὶ λεγόμενον,] ὡς τοῖς ταῦτα ἀμαθαίνουσι τῶν πολιτῶν, οὐδὲν ἐπιτρεπτέον ἀρχῆς ἐχόμενον, καὶ ὡς ἀγνοοῦσιν, ὀνειδιστέον, κἂν πάνυ λογιστικοὶ ὦσι, καὶ πάντα κομψὰ καὶ ὅσα πρὸς αὔξησιν τῆς ψυχῆς πεφυκότα διαπεπονημένοι ἅπαντα· τοὺς δὲ τοὐναντίον ἔχοντας, τούτους ὡς σοφούς [τε] προσρητέον, κἄν, τὸ λεγόμενον, μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπίστωνται, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐγχειρητέον ὡς ἔμφροσιν:- πῶς ἄν τις ἀληθέστερόν [τε καὶ σαφέστερον] τὴν νῦν δὴ κατέχουσαν ἀπαιδευσίαν ἐξελέγχοι καὶ οἴησιν; τῶν γὰρ δὴ φιλοσόφων ὁ κολοφών, οὐκ ἐν μαθήσει γραμμάτων, ἀλλ᾽ ἐν ἀληθείας γνώσει, τὴν σοφίαν ὁρίζεται. καὶ τοὺς μὲν ταύτην ἐπισταμένους, κἂν μηδὲ τὰ πρῶτα στοιχεῖα γινώσκωσιν, ὀνομάζει σοφούς· τοὺς δὲ διὰ πάσης ἐληλυθότας παιδείας, ἀληθείας δὲ καὶ δικαιοσύνης τὴν ἐπιστήμην οὐκ ἔχοντας, ἀποκρίνει καὶ ἐξελαύνει, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἐπιτρέπει:- καὶ μέντοι κἀν τῷ Θεαιτήτῳ τοὺς μετεωρολέσχας διαβάλλων, ὧδε λέγει· » Ὥσπερ δὴ καὶ Θαλῆν ἀστρονομοῦντα, ὦ Θεόδωρε, καὶ ἄνω βλέποντα, πεσόντα εἰς φρέαρ, Θρᾷττά τις, ἐμμελὴς καὶ χαρίεσσα θεραπαινίς, ἀποσκῶψαι λέγεται· ὡς τὰ μὲν ἐν οὐρανῷ προθυμοῖτο εἰδέναι, τὰ δ᾽ ὄπισθεν αὐτοῦ καὶ παρὰ πόδας λανθάνοι αὐτόν:- καὶ αὖθις ἐν τῷ αὐτῷ διαλόγῳ· » Ἄγροικον [δέ τινα] καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας οὐδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίγνεσθαι, σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβαλλόμενον. γῆς δὲ ὅταν μυρία πλέθρα,

mente Socratis prodiiſſe? Vt autem ſciatis quod Plato ipſe, & omnis homines, nec ſolũ ceteros Græcos, ſed ipſos quoq; Athenienſes, facundia verborumq; ornatu facile obruit, non comptæ quidem orationi, ſed harmoniæ ſententiarũ cenſet adhiberi animũ oportere, audite, quæſo, ſuo in Politico manifeſte ſic admonentem: *Si caueris ſtudioſus eſſe verborum, tua ſubinde in ſenectute, locupletior prudentiæ apparebis.* Audite rurſus & quæ in quinto Reipublicę libro idẽ ſcripta reliquerit. Sic enim inqt: *Hos ne igitur omnes qui eiuſmodi quadã didicerunt, articulaſq; eas perceperũt, in Philoſophorum numerum reponemus? Minime inquam; ſed Philoſophaſtros potius appellabimus. Tum inquit ille, Quos ais eſſe veros Philoſophos? Eos, inquam ego, qui diſpiciẽda veritatis ſtudio tenẽtur. Neq; enim in Geometria quæſtionibus, neq; in argumentoſa Philoſophia, neq; in coniecturali Muſica, neq; in Aſtronomia, qua Phyſicis rationibus fluxiſq; ac veriſimilibus clauditur; ſed in ipſius boni veriq; ſcientia Philoſophus verſari habet.* Audiſtiſne igitur, viri Græci, maximum Philoſophorum, Muſicæ cõſcios ac Geometriæ, ceterarumq; huiuſmodi facultatum, appellantẽ Philoſophaſtros; at eos qui tradendæ veritatis ſunt profeſſores, Philoſophos nũcupantem. Quin & in tertio Legum libro, idem ſic inquit: *Itaq; ſemel hoc ita ſanctum conſtitutumq; habeatur, ut nulli ſcilicet magiſtratus, iis ciuibus deferantur qui hæc ignorent; ſed veluti rerum omniũ inſcij, probris & ignominiis inceſſantur, tametſi ratiocinando ſint acres, in omnibusq; iis elaborarint quæ cenſentur elegãtia & argutа, quæque ad augendos animos maxime facta. Sapientes vero appellentur ij ciues, qui longe aliter quam quos modo attuli, ſeſe habent; quamquam, quod dici ſolet, nec ſcribere quicquam poſſint nec intelligere his, inquam, magiſtratus & imperia, vt viris prudentibus, deferantur.* Qui potuit igitur quiſquã verius planiuſq; refellere inſcitiam illã, falſamq; opinionem quæ nũc omnia occupauit, quam ille nunc fecerit qui ſummus Philoſophorum cenſetur? Neq; enim ſapientiã litteraria diſciplina, ſed veritatis cognitione metitur; eoſq; homines qui veritatẽ ſciant, tametſi ne prima quidem elementa cognoſcant, ſapientes appellat. eos autem qui vel omnes adierint diſciplinas, modo ſint veritatis iuſtitiæq; ignari, ſummouet longius ac repellit, neq; iis vllos magiſtratus deferẽdos putat. In ipſo etiam Theæteto, altiloquos nugatores his ferme verbis accuſat: *Quemadmodum & Thaletem, o Theodore, dum erecto vultu ſtellarum curſus obſeruaret, in puteum fœde collapſum, per arguta elegãſq; Threſſa fertur ancilla dicteriis aſperſiſſe; quod videlicet ea noſſe quæ in cælo fierent affectaret, qui ne proſpicere quidem potuiſſet quæ ad pedes ſibi poſita verſarentur.* Iterumq; alibi in eodem dialogo, ita inquit: *Talẽ vero hominẽ indoctũ ineruditumq; præ occupatione ſuarum rerum fieri neceſſe eſt, non minus atq; ipſos videmus eſſe paſtores, quaſi montanum ſtabulũ incolat pariete circumſeptũ. Cum vero audiat dena milia iugerũ,*

vel ſiquid etiam amplius dici poſſit, quempiam poſſidere, quantumuis admirabilem rerum copiam ille poſſideat, omnia tamen vt exigua & puſilla ſibi audire videbitur, qui conſuerit vniuerſum terræ ambitum contueri. Superioribus autem hæc quoq; ſic addidit: *Huius quidem rei cognitio, veriſſima virtus eſt: ignoratio autem atque inſcitia, vitium eſt efficaciſſimum: & alia quidem facultates quæ videntur ſapientiæ locum ſibi vindicare, cum verſantur publicis in rebus poteſtatibusque gerendis, oneroſæ graueſque ſunt: cum vero ceteris in artibus, viles ac ſordidæ.* Hoc igitur pacto exactiſſime norunt, qui apud vos omnem eloquentiæ ſtudiorumq; rationem perdocti ſunt, quanto verbis ac nominibus pluris facienda ſit veritas, vtq; nullum ea detrimentum accipiat ab ornatæ orationis inſcitia. Quid ita ergo, amici homines, Apoſtolicæ quidem doctrinæ ſententias diſcere aſpernamini, ſolam vero in ipſis dicendi barbariem accuſatis; cum veſtri vobis Philoſophi teſtes ſint, Græcos quidem ab ipſa veritate procul erraſſe, potiuſque hanc a barbaris inuentoribus produſſe? Ille ſiquidem Porphyrius, qui contra nos acerrimum ex animo bellum ſuſcepit, vbi agit de electorũ hominum Philoſophia, ſic ferme inquit: *Via quæ ad deos perducit, ære munita eſt; arduaq; eadem & aſperrima. Cuius quidem calles quamplurimos barbari inuenerunt; at vero Græci, ab ea longius aberrarunt. Qui vero eam tenebant, eandem corruperunt, demolitique*
N3. *ſunt. Eius porro inuentores fuiſſe Deus teſtatur Ægyptios, Phœnicas, Chaldæos, Lydos, ac Hebræos.* Quod ſi homo nobis quãmaxime infenſus, Græcos ſuos accuſat, vt errori fœdiſſime ſeruientes; Hebræis autem, Phœnicibus, Ægyptiis, & Chaldæis veritatẽ aſcribit, teſtaturque hoc ipſum reſponſo Apollinis confirmari: quid ita, Græci homines, veſtro non auſcultatis Philoſopho, neque admittitis oraculum Delphici tripodis? Cur nec Hebraicis Prophetis, nec Apoſtolis aures inclinatis? hi ſunt enim quos Apollo Pythius inuentores veritatis appellat. Quod ſi & illis Ægyptios, Phœnicas, Chaldæosq; adiunxit, ſcire vos velim Phœnicas proximos Hebræis atque conterminos, ſi quid veritatis didicerunt, ab Hebræis præceptoribus didiciſſe. Ipſi quoque Ægyptij, vberrimos fructus ex Hebræorum cõſuetudine perceperunt. diutiſſime enim Hebræi homines in Ægypto verſati ſunt. Quin & ipſi Chaldæi, magnum ſibi commodum ab eiſdem ſumpſerunt. Hebræos enim Chaldæi reges in Babyloniã captiuos duxerunt: tũ ex iis miraculis quæ apud eos in camino ignis ardentis, quæq; in leonum cauea facta ſunt, dignos exiſtimarunt quos ſibi magiſtros perdiſcẽdę veritatis aſciſcerent. Cyrus quoq; Cambyſæ pater, cũ Daniele familiariter vteretur, ab eodem myſteria Theologiæ perdoctus eſt. Idemq; cũ Lydos bello euerſos in deditionẽ accepiſſet, ſubditis ꝓculdubio impertiit quæ ipſe prius a Daniele perceperat. Quod itaq; verita-

ἢ εἴ τι πλέον ἀκούσῃ ὡς τὶς ἄρα [εἴη] κεκτημένος, θαυμαστὰ πλήθη κέκτηται, πάντα σμικρὰ δοκεῖ ἀκούειν, εἰς ἅπασαν εἰωθὼς τὴν γῆν βλέπειν:- πρὸς δὲ τούτοις ἐπιλέγει καὶ ταῦτα· Ἡ μὲν γὰρ τούτου γνῶσις καὶ ἀρετή, ἀληθινή· ἡ δὲ ἄγνοια καὶ κακία, ἐναργής· αἱ δὲ ἄλλαι δεινότητες δοκοῦσαι καὶ σοφίαι γίγνεσθαι, ἐν μὲν πολιτείαις καὶ δυναστείαις γιγνόμεναι, φορτικαί· ἐν δὲ τέχναις, βάναυσοι:- οὕτως ἄρα ἤδεσαν ἀκριβῶς, καὶ οἱ πᾶσαν λόγων ἰδέαν μεμαθηκότες, ὁπόσον ἡ ἀλήθεια ῥημάτων τε καὶ ὀνομάτων τιμαλφεστέρα, καὶ ὡς οὐδὲν ταύτην λωβᾶται τῆς τοιαύτης κομψείας ἡ ἄγνοια. εἶθ' ὅπου δὴ οὖν, ὦ φίλοι ἄνδρες, τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας τὴν μὲν διάνοιαν καταμαθεῖν οὐκ ἐθέλετε, τὸ δὲ βαρβαρόφωνον ὀνειδίζετε μόνον, καὶ ταῦτα τῶν ὑμετέρων ἐπαΐοντες φιλοσόφων, ὡς Ἕλληνες μὲν τῆς ἀληθείας ἀπεπλανήθησαν, βάρβαροι δὲ ταύτην μᾶλλον ἐξεῦρον. καὶ γὰρ Πορφύριος ἐκεῖνος, ὁ τὸν πρὸς ἡμᾶς ἐνθύμως ἀναδεξάμενος πόλεμον, ἐν τοῖς περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας, οὕτως ἔφη· Χαλκόδετος γὰρ ἡ πρὸς θεοὺς ὁδός, αἰπεινή τε καὶ τραχεῖα· ἧς πολλὰς ἀτραποὺς βάρβαροι μὲν ἐξηῦρον, Ἕλληνες δὲ ἀπεπλανήθησαν· οἱ δὲ κρατοῦντες, ἤδη καὶ διέφθειραν· τὴν δὲ εὕρεσιν ὁ θεὸς Αἰγυπτίοις ἐμαρτύρησε, Φοίνιξί τε καὶ Χαλδαίοις, Λυδοῖς τε καὶ Ἑβραίοις:- εἰ δὲ καὶ ὁ πάντων ἡμῖν ἔχθιστος, κατηγορεῖ μὲν Ἑλλήνων, ὡς πλάνῃ δεδουλωκότων, Ἑβραίοις δὲ καὶ Φοίνιξι καὶ Αἰγυπτίοις καὶ Χαλδαίοις μαρτυρεῖ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ταῦτα τὸν Ἀπόλλω ἔφησεν ἀνελεῖν, τί δήποτε μὴ πείθεσθε μὲν τῷ φιλοσόφῳ, δέχεσθε δὲ τοῦ Δελφικοῦ τρίποδος τὸν χρησμόν, καὶ τὰς ἀκοὰς τοῖς Ἑβραίων προφήταις καὶ ἀποστόλοις ὑπέχετε; καὶ γὰρ ὁ Πύθιος τούτους εὑρετὰς ἀληθείας ὠνόμασεν. εἰ δὲ καὶ Αἰγυπτίους καὶ Χαλδαίους καὶ Φοίνικας τούτοις συνέζευξεν, ἰστέον ὡς καὶ Φοίνικες πρόσχωροι τούτων ὄντες καὶ ἀγχιτέρμονες, παρὰ τούτων ἔμαθον, εἴ τι περ ἔμαθον, τὴν ἀλήθειαν. καὶ μέντοι καὶ Αἰγύπτιοι πλεῖστον ὅσον τῆς τούτων μετουσίας ἀπώναντο· συχνὸν γὰρ ᾤκησαν χρόνον Ἑβραῖοι τὴν Αἴγυπτον. καὶ Χαλδαῖοι δὲ ὡσαύτως ἐκ τούτων μεγίστην ὠφέλειαν ἐδρέψαντο. ἀνδραποδίσαντες γὰρ αὐτούς, εἰς Βαβυλῶνα κατῴκισαν· εἶτα ἐκ τῶν αὐτόθι γεγενημένων θαυμάτων περί τε τὴν κάμινον καὶ τοὺς λέοντας, ἀξιοχρέους εἶναι διδασκάλους ἀληθείας ὑπέλαβον. καὶ Κῦρος δέ γε ὁ Καμβύσου, τὸν Δανιὴλ ὁμοδίαιτον ἐσχηκώς, τῶν τῆς θεοσεβείας μετέλαχε μαθημάτων· Λυδοὺς δὲ καταστρεψάμενος, καὶ τούτους ὑποχειρίους λαβών, μετέδωκε δήπου τῆς ὑφηγήσεως ὧν παρ' ἐκείνου μεμάθηκεν. ὅτι μὲν

σιῶ Ἑβραίοις ἀλήθειαν καὶ ὁ Πύθιος ἐμαρτύρησε, καὶ ὁ Πορφύριος ἀπομνημονεύει τοῦ χρησμοῦ, ἀπόχρη δηλῶσαι καὶ ταῦτα. ὅτι δὲ [καὶ] τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσόφων πλείστην ἄγνοιαν οὗτος πάλιν κατηγορεῖ, ἀκούσατε οἷα φησίν, ἐν οἷς πρὸς Βοηθὸν περὶ ψυχῆς ἔγραψε. λέγει δὲ πρὸς πολλοῖς ἑτέροις καὶ ταῦτα· „Τίς γὰρ λόγος „τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ οὐκ ἀμφισβητήσιμος; καὶ „πρὸς Ἀνεβὼ δὲ τὸν Αἰγύπτιον, τοιάδε γέγραφεν· „Ἄρξομαι δὲ τῆς πρὸς σὲ φιλίας, ἀπὸ θεῶν καὶ „δαιμόνων ἀγαθῶν, τῶν τε τούτοις συγγενῶν φι„λοσοφημάτων· περὶ ὧν εἴρηται μὲν πλεῖστα καὶ „παρὰ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις, εἴρηται δὲ ἐκ „στοχασμοῦ τὸ πλέον τὰς ἀρχὰς ἔχον τῆς πίστε„ως:- καὶ αὖθις μετ' ὀλίγα· Παρὰ μὲν γὰρ ἡ„μῖν, λογομαχία τίς ἐστι πολλή, ἅτε ἐξ ἀνθρω„πίνων λογισμῶν τοῦ ἀγαθοῦ εἰκαζομένου· οἷς „δὲ μεμηχάνηται ἡ πρὸς τὸ κρεῖττον συνουσία, ἀεὶ „παρεῖται τὸ μέρος τοῦτο εἰς ἐξέτασιν:- Εἰ τοίνυν ἀμφισβητήσιμα μὲν τῶν φιλοσόφων τὰ δόγματα· λογισμῶν γάρ ἐστιν ἀνθρωπίνων εὑρήματα· ἔρις δὲ πολλὴ παρ' αὐτοῖς, καὶ λογομαχία τις ἄσπονδος· ἄλλοις δέ τισι τὴν πρὸς θεὸν συνουσίαν τε καὶ ὁμιλίαν ὁ Πορφύριος μεμαρτύρηκε· τοῦ δὴ χάριν, ὦ φιλότης, τῶν μὲν ἀνθρωπίνων καὶ ἀμφιβόλων ἐξήρτησθε λόγων, τῶν δὲ θεοφιλῶν ἀνδρῶν οὐ προσίεσθε τὰ μαθήματα; ὡς βαρβάρους μὲν γὰρ εἰ παραιτεῖσθε, ἐναντία ὑμῖν αὐτοῖς ἂν ποιῆτε· πείθεσθε γὰρ καὶ Πυθαγόρᾳ, Τυρρηνῷ κατά τινας ὄντι, Τυρίῳ δὲ καθ' ἑτέρους· καὶ τῷ Σταγειρίτῃ δὲ κέχρησθε διδασκάλῳ, καὶ τὸν Σινωπέα θαυμάζετε, καὶ τοὺς ἄλλους, οἳ πατρίδας οὐχ Ἑλληνικὰς ἀλλὰ βαρβάρους ἐσχήκασιν. ἀπεδείξαμεν δὲ καὶ τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Πλάτωνα πλεῖστα παρὰ βαρβάρων μεμαθηκότας. ἀκούσωμεν δὲ καὶ τοῦ Αἰγυπτίου ἱερέως πρὸς τὸν Σόλωνα λέγοντος· τοῦ Πλάτωνος δὲ καὶ ταῦτα ἐν τῷ Τιμαίῳ γεγραμμένα· Ὦ Σόλων Σόλων· Ἕλ„ληνες ὑμεῖς ἀεὶ παῖδές ἐστε· γέρων δὲ Ἕλλην οὐ„δείς· οὐ γὰρ ἔχετε χρόνων μάθημα πολιόν:- Εἰ „δὲ νεώτερα τὰ τῶν Ἑλλήνων μαθήματα, πρεσβύτερα δὲ καὶ παλαιότατα τὰ τῶν Ἑβραίων, ἔχει δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπανθοῦσαν τῷ χρόνῳ, προαιρετέα δηλονότι καὶ προκριτέα τῶν νέων καὶ ἀμφιβόλων, μᾶλλον δὲ ψευδῶν τε καὶ οὐ πιθανῶς πεπλασμένων. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἀπαίδευτον τῆς γλώττης, ἱκανὸν ὑμῖν εἰς παραίτησιν. ἐδείξαμεν γὰρ τὸν Σωκράτην, τὸν φιλοσόφων τὸν κορυφαῖον, τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἀμύητον, καὶ τὸν Πλάτωνα [τῆς] πάσης ἐπιστήμης καὶ εὐγλωττίας προκρίνοντα τὴν ἀλήθειαν.

veritatem Pythius Apollo Hebræis inuentoribus tribuit, quodq; Porphyrius eius oraculi mentionem facit, ſatis hæc, opinor, oſtendunt vera eſſe quæ ſuperius modo attuli. Quod vero idem Porphyrius Græcos Philoſophos ingentis cuiuſdam dementiæ accuſet, ipſi nunc, quæſo, percipite. Quo enim loco ad Boëthum de anima ſcribit, præter complura alia, & hæc inquit: *Etenim quis eorum qui in Philoſophia verſantur, non ambiguus ac non diſceptabilis ſermo eſt?* Idem quoq; Porphyrius, hæc ad Anebonem Ægyptium ſcribit: *Auſpicabor autem meam erga te amicitiam ab ipſis diis, boniſq; dæmonibus, & ab iis Philoſophicis rebus quæ ſunt diis dæmonibuſq; cognatæ. Quibus ſane de rebus, quam plurima dicta ſunt & a Græcis Philoſophis: ſed enim ex coniectura potius dicta ſunt, quæq; haberent fidei ſolius principia.* Rurſumq; paulo mox idem Porphyrius: *Apud nos quidē magna quædam verborum eſt diſceptatio; vtpote qui in boni coniecturā ex humanis rationibus ducamur. Quibus vero machinis quod melius eſt aſſequamur, ſemper nobis indagandum dimittitur.* Cum itaq; ſint Græcorum Philoſophorum dogmata ſemper dubitabilia, ſemper inueſtiganda; (ſunt enim humanæ rationis inuēta) cumq; apud eos multa ſemper contentio, magnaq; & implacabilis ſit pugna verborū; aliis vero externiſq; hominibus Porphyrius tribuat Dei conſuetudinem & colloquia: quid ita vos, quæſo, ab humanis quidē ſermonibus dubiiſq; pendetis, hominum vero qui Deo ſunt amiciſſimi doctrinam reſpuitis? Nam ſi quidē eos vt barbaros non admittitis, ea facitis quæ vobis ſunt pugnātia & cōtraria. Pythagoræ ſiquidem creditis, homini quibuſdam Tyrrheno, aliis autē Tyrio: nec minus & Stagirita præceptore vtimini; Sinopenſem præterea demirantes, ceteroſq; nōnullos qui nequaq̄ in terra Græcia, ſed barbaris in ciuitatibus nati ſunt. Atqui nos dudum vobis oſtendimus, & Solonē Athenienſem, & ipſum quoq; Platonem, quā plurima de barbaris hominibus accepiſſe. Nūc vero etiam audiamus, quibus verbis Aegyptius ſacerdos Solonē compellet. Sunt autē verba hæc apud Platonē in Timæo ſic ſcripta: *O Solon Solon; vos quidem Græci, pueri ſemper eſtis; ſenex autē Græcorum nemo. nulla eſt enim apud vos diſciplina, quæ ſenio incanuerit.* Quod ſi diſciplinæ quidem Græcorum nouæ recētioreſq; ſunt, vetuſtiſſimæ autē & antiquiſſimæ ſunt Hebræorum patrum, habentque veritatem longinquitate temporis floreſcētem; dignæ ſunt hæ proculdubio quæ potius cooptentur, quæq; dubiis ac recentibus, immo autem & falſis & artificio non ſatis ad perſuadendum confictis, Græcanicis præferantur. Ac ne ipſa quidē linguæ ineptia, quam in noſtris præceptoribus deteſtamini, ſatis apud vos habere virium debet, cur noſtratia tantopere contemnatis; cum & ſummum Philoſophorum Socratem oſtenderimus fuiſſe illius Græcæ facundiæ atq; eruditionis prorſus expertem, ipſumq; adeo Platonem omni & ſcientiæ & compoſitæ orationi veritatē præfe[illegible].

Quod ſi forte noſtrum illum credulitatis ac fidei titulum accuſatis, (ſudio enim vos hoc identidem vſurpare, quod videlicet noſtris ſententiis tradendis nullam quidem prætendamus demonſtrationem, ſolam vero fidem ac credulitatẽ inſinuare illis conemur, quos diuinis rebus imbuendos ſuſcipimus) hoc ſane ipſum eſt quod impudentem contra nos iniquitatem veſtram calumniamq; coarguat. Nos enim veriſſimis rebus ſermones noſtros tamquam teſtibus certiſſimis, comprobamus. Vos autem rurſus, hic quoque veſtris, quod dici ſolet, iaculis ac ſagittis voſmetipſos confoditis. Nam & celebratiſſimus ille Pythagoras, filius quidem Mneſarchi, Pherecydæ autem diſcipulus; ille inquam Pythagoras qui Italicę ſectæ dux fuit, legem hanc diſcipulis ſuis ſanxit, vt perpetuum quinquennium conticerent, ſolumq; audiendo præceptori aures accõmodarent, ita vt quæ dicerentur, ſine vlla prorſus diſceptatione ac reclamatione admitterent; credentes ingenuè ſe rem habere vt dici audirẽt, nec præterea quicquam ſollicitiri quęrerent, ceu in alterutram partem dubij traherentur. Ex quo factum eſt vt qui ſemel eius diſciplinæ ſe addixiſſent, ſi forte rerum quas dicerent, demonſtrationem poſcerentur, *Ipſe inquit*, reſpondere ſoliti fuerint; omni demõſtratione validiorẽ eſſe cenſentes Pythagoticam vocem, idque ipſum aliis etiam perſuadere conantes. Quod ſi ſatis eſſe illi opinabantur ad faciendam fidem, tum qui dicebant, tum & qui audiebant, quod ea videlicet eſſent Pythagoræ dogmata & inſtituta; quis erit adeo ſtolidus, immo dicam verius ſic attonitus, vt dubitet Deo docente, nec fidem dictis habeat, neq; illi tantum reuerentiæ tribuat, quantum Pythagoræ tribuebant qui eius diſciplinæ ſeſe addixerant? Quonam autem pacto, amici homines, non miſerum ac ſceleſtum ſit, hortari quidem Platonem vt Poetis ſine vlla diſceptatione fides habeatur; vos autem nobis infeſtos eſſe, propterea quod doceuti Deo credere homines adhortemur? An non enim quæ nunc afferam Platonis ſunt verba? *De cæteris vero dæmonibus loqui, aut illorum noſſe generationem, maioris eſt opis quam noſtra. Ceterum hiſce de rebus iis credendum eſt qui nos tempore præceſſerunt, vt ipſimet teſtantur, a diis oriundi, maiorumque ſuorum haudquaquam ignari. Fieri ergo nequit vt deorum filiis non credamus, quamquam nec ſignis vtantur, nec vllis neceſſariis demonſtrationibus. Credendum itaque eſt illis, veluti lege addicti ſimus ea credere, quæ ipſi tamquam ſibi propria & domeſtica, ſe nuntiare teſtãtur.* Hæc de Poetis a Platone in Timæo dicuntur. Idẽ vero etiam præcepit vt Homero, atq; Heſiodo, aliiſque Poetis quamquam fabulatoribus, crederetur. Neq; veritus eſt aſſerere, Poetis credendum eſſe, quamquam nec ſignis nec demonſtrationibus vllis vtantur: cumtamen idem damnet ac perſequatur quæ a Poetis dicũtur, vt plane a nobis alio demõſtrabitur loco. Quod ſi nugacibus Poetis, plenaſq; obſcænitatum fabulas effingentibus, iubet Plato haberi fidẽ, nullamque

εἰ δὲ τοῦ τῆς πίστεως κατηγορεῖτε προσρήματος· ἠκούσαμεν γὰρ ὑμῶν καὶ τοῦτο λεγόντων, ὡς ἡμεῖς γε ἀπόδειξιν μὲν οὐδεμίαν τῶν ἡμετέρων δογμάτων προσφέρομεν, πιστεύειν δὲ μόνον τοῖς μαθητευομένοις παρεγγυῶμεν· μάλιστα [μὲν] ἄντικρυς τὴν ἡμετέραν συκοφαντεῖτε διδασκαλίαν· αὐτῶν γάρ τοι τῶν πραγμάτων τὴν μαρτυρίαν ἡμεῖς τοῖς ἡμετέροις ξυναρμόττομεν λόγοις· πάλιν δ' αὖ ὑμεῖς τοῖς ὑμετέροις βλήσεσθε, κατὰ τὴν παροιμίαν, πτίλοις. καὶ γὰρ ὁ Πυθαγόρας ἐκεῖνος ὁ πολυθρύλλητος, ὁ Μνησάρχου μὲν υἱός, Φερεκύδου δὲ φοιτητής, ὁ τῆς Ἰταλικῆς αἱρέσεως ἡγησάμενος, νόμον ἐπέθηκε τοῖς φοιτηταῖς πενταετῆ χρόνον σιγὴν ἄγειν, καὶ μόνον ὑπέχειν τῷ λόγῳ τὰς ἀκοάς· ἵνα ἀναμφισβητήτως καὶ ἀμαχήτως δέχοιντο τὰ λεγόμενα, πιστεύοντες οὕτως ἔχειν, καὶ μὴ πολυπραγμονοῦντες ὡς ἐνδοιάζοντες. τῷ τοι καὶ οἱ ἐκεῖνον διαδεξάμενοι, εἴ τις ἀπήτησε τῶν λεγομένων ἀπόδειξιν, Αὐτὸς ἔφα, λέγειν εἰώθεσαν· πάσης ἀποδείξεως ἰσχυροτέραν καὶ εἶναι νομίζοντες, καὶ ἔχειν κελεύοντες τὴν Πυθαγόρου φωνήν. εἰ δ' ἀπόχρην εἰς πίστιν ἐνόμιζον καὶ οἱ λέγοντες καὶ οἱ ἀκούοντες, τοῦ Πυθαγόρου εἶναι δόγματα καὶ μαθήματα, τίς οὕτως ἄρα ἠλίθιος, μᾶλλον δὲ ἐμβρόντητος, ὡς, τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων διδάσκοντος, ἐνδοιάσαι καὶ μὴ πιστεῦσαι τοῖς λεγομένοις, καὶ μηδὲ τοσοῦτον ἀπονεῖμαι σέβας τῷ τῶν ὅλων θεῷ, ὅσον τῷ Πυθαγόρᾳ προσένεμον οἱ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας μετεσχηκότες; πῶς δέ γε, ὦ φίλοι ἄνδρες, οὐ σχέτλιον, τὸν μὲν Πλάτωνα καὶ τοῖς ποιηταῖς ἀνενδοιάστως πιστεύειν παρεγγυᾶν· ἡμῖν δὲ χαλεπαίνειν ὑμᾶς, ὅτι δὴ τῷ θεῷ διδασκάλῳ παραινοῦμεν πιστεύειν; ἢ οὐ Πλάτωνος ἐκεῖνα τὰ ῥήματα;
Περὶ δὲ τῶν ἄλλων δαιμόνων εἰπεῖν καὶ γνῶναι τὴν «
γένεσιν, μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς· πειστέον δὲ τοῖς «
εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐγγόνοις μὲν θεῶν οὖσιν, ὡς «
ἔφασαν, σαφῶς δέ που τούς γε αὑτῶν προγόνους «
εἰδόσιν. ἀδύνατον οὖν θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, καίπερ «
ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγου- «
σιν· ἀλλ', ὡς οἰκεῖα φασκόντων ἀπαγγέλλειν, ἑ- «
πομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον :- ταῦτα ἐν τῷ Ti- «
μαίῳ περὶ τῶν ποιητῶν ὁ Πλάτων εἴρηκε· καὶ προσέταξεν Ὁμήρῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς μυθολογοῦσι πιστεῦσαι· καὶ οὐκ ᾐδέσθη φάναι, ὅτι ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσι καὶ ταῦτα, κωμῳδῶν ἀλλαχοῦ τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, ὡς ἐν ἑτέρῳ γε χωρίῳ σαφῶς ἐπιδείξομεν. εἰ δὲ τοῖς τοὺς λήρους ἐκείνους μυθολογοῦσι, καὶ τοὺς αἰσχροτάτους διαπλάττουσι μύθους, πιστεύειν ὁ Πλάτων παρακελεύεται, καὶ μη-

δεμίαν αὐτοὺς ἀπόδειξιν ἀπαιτεῖν, πολλῷ μᾶλ-
λον ὁσιώτερόν τε καὶ δικαιότερον τοῖς θεσπεσίοις
ἀποστόλοις καὶ προφήταις πιστεῦσαι, αἰσχρὸν μὲν οὐ-
δὲν οὐδὲ μυθῶδες οὐδὲ ἀπίθανον λέγουσι, θεοπρε-
πῆ δὲ ἅπαντα καὶ πανάγια διδάσκουσι καὶ σωτή-
ρια. ὅτι δέ γε καὶ οἱ ταῖς δόξαις τῶν φιλοσόφων
ἀκολουθήσαντες, πίστει χρώμενοι ποδηγῷ, οἱ μὲν
τὰ τούτων, οἱ δὲ τὰ ἐκείνων ἠσπάσαντο, μάλα εὐ-
κόλως μάθοι ῥᾳδίως, τὰς τῶν δογμάτων διαφορὰς
ἐξετάσας. οἱ μὲν γὰρ, ἀθάνατον ἔφασαν τὴν ψυ-
χήν· οἱ δὲ, θνητήν· οἱ δὲ, μικτήν τινα ὡρίσαντο·
καὶ τὸ μὲν αὐτῆς θνητὸν, τὸ δὲ ἀθάνατον ἔφα-
σαν· καὶ τὰ ὁρώμενα, οἱ μὲν ἀγέννητα, οἱ δὲ γεννη-
τά· καὶ οἱ μὲν ἐκ γῆς, οἱ δὲ ἐξ ὕλης, οἱ δὲ ἐξ ἀτόμων
συστῆναι· καὶ οἱ μὲν ἔμψυχον εἶναι τὸ πᾶν, οἱ δὲ
ἄψυχον. ἀλλ᾽ ὅμως, καὶ διάφορα λέγοντες, ἔ-
σχον καὶ οὗτοι κἀκεῖνοι τινὰς [τοὺς] τοῖς παρὰ σφῶν
λεγομένοις πιστεύοντας. οὐκ ἂν δὲ οἱ μὲν, ταῦτα,
οἱ δὲ, ἐκεῖνα δὲ ἔχειν ὑπέλαβον, εἰ μή τις αὐ-
τοὺς πίστις ἔπεισε δέξασθαι τὰ λεγόμενα. τοῦτο καὶ
ὁ Πλάτωνος Σωκράτης ἐν τῷ Γοργίᾳ, πολλὰ
περὶ τῶν ἐν [τῷ] Ἅιδῃ κολαζομένων εἰπὼν, καὶ
μέντοι καὶ περὶ τῶν ἀνακηρυττομένων ὡς εὐσεβῶν,
» ἐπήγαγε· Ταῦτ᾽ ἐστὶν, ὦ Καλλίκλεις, ἃ ἐγὼ ἀ-
» κηκοὼς πιστεύω ἀληθῆ εἶναι:- καίτοι οὔτε δῆ-
λα ἦν, οὔτε ὁρώμενα πράγματα, ἀλλὰ τοὺς πλεί-
στους τῶν ἀνθρώπων λανθάνοντα, καὶ παρ᾽ ὀλίγων
ὁμολογούμενα· ἀλλ᾽ ὅμως ἔφη πιστεύειν ὡς ἀ-
ληθῆ ἐστιν· καὶ τῆς πίστεως ἀπόδειξιν οὔτε αὐτὸς
προσενήνοχεν, οὔτε οἱ ἀκούσαντες ἀπῃτήκασι. καὶ
μέντοι κἀν τῷ πρώτῳ τῶν Νόμων ὁ Πλάτων, τὸν
περὶ τῆς πίστεως ἐβεβαίωσε λόγον. λέγει δὲ ὧδε· Ὑ-
» μῖν γὰρ εἰ καὶ μετρίως κατεσκεύασται τὰ τῶν νόμων,
» εἷς τῶν καλλίστων ἂν εἴη νόμων, μὴ ζητεῖν νέον
» μηδένα ἐᾶν, ποῖα καλῶς αὐτῶν ἢ μὴ καλῶς ἔ-
» χει· μιᾷ δὲ φωνῇ καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος πάντας
» ξυμφωνεῖν, ὡς πάντα καλῶς κεῖται:. οὐδὲ ἐν
τούτοις ἄρα ὁ Πλάτων περιεργάζεσθαι συγχω-
ρεῖ, ἀλλὰ πιστῶς δέχεσθαι τὰ νομοθετούμενα,
καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, εἴτε δὲ ἔχει, εἴτε καὶ
μή. καὶ Θέογνις δὲ ὁ Σικελιώτης ποιητὴς, τῆς
πίστεως ἀναγορεύει [τὸν] τρόφιμον, καὶ φησὶν,
» Πιστὸς ἀνὴρ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἀντερύσασθαι
» Ἄξιος, ἐν χαλεπῇ Κύρνε διχοστασίῃ:-
» εἰ δὲ τὸν ἐν στάσει πιστὸν, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου
τιμιώτερον ἔφη, τίνος ἀντάξιον ἀποφῆναι ἄν τις
τὸν τοῖς θείοις λόγοις ἀναμφιβόλως πιστεύον-
τα; ἀλλὰ γὰρ ἀτεχνῶς οἶμαι ἁρμόττει τοῖς ὁ-
μοίως ὑμῖν ἀντιλέγουσιν, ἅπερ Ἡράκλειτος
» ὁ Ἐφέσιος εἴρηκεν· Ἀξύνετοι ἀκούσαντες, κω-
» φοῖς ἐοίκασι· φάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ, παρε-

lamq; ab eis exigi probationem; multo ſanctius eſt ac iuſtius, diuinis Apoſtolis ac Prophetis credere, qui nihil turpe, nihil fabuloſum, nihil incredibile afferunt; ſed quæ ſunt Deo conuenientia, quæ ſanctiſſima, quæ ſalutaria, nobis tradunt. Ceterum eos quoq; qui Philoſophorum ſectantur opiniones, fide vſos duce, alios aliorum ſententiis adhæſiſſe, facile is cognoſcet, qui dogmatum differentias diligenter requiret. Alij ſiquidem immortalem animam eſſe dixerunt, alij vero mortalem; alij mixtum neſcio quid illam finierunt; aſſerentes parte quidem altera mortalem eſſe animam, parte vero altera immortalem. Illa etiam quæ oculis contuemur, alij dixerunt eſſe ingenita, alij ſubdiderunt generationis principio: aliiq; horum dixerunt ea e terra, alij ex materia, alij ex atomis confecta eſſe. Orbem deniq; vniuerſum, alij preditum anima faciunt, inanimatum alij. Qui omnes, tametſi contraria ſibi ac diſſidentia plane dixerint, tamen inuenerunt qui fidem ſuis dictis ſententiiſq; haberent. Neq; vero ſe alij aliis credendis ſummiſiſſent, niſi eis interna quædam fides perſuaſiſſet, quæ diceretur, accipere. Idcirco & Platonicus ille Socrates in Gorgia, multa iam eloquutus de iis qui apud inferos puniuntur, itemq; de iis quorum pietas notiſſima haberetur, ita poſtremo inquit: *Hæc ſunt illa, Callicles, quæ mihi auditu ſolo accepta, credo equidem eſſe veriſſima.* Atqui nec manifeſta ſibi hæc erant, neq; vnquam illa conſpexerat; ſed potius quamplurimos hominum ea latebant, atq; a pauciſſimis admodum affirmabantur: & tamen ait Socrates ſe credere, vera hæc eſſe; neq; fidei ſuæ probationem vel ipſe attulit, vel ab eo quiſquam popoſcit. In primo etiam Legum libro fidem Plato ſic confirmauit. inquit enim: *Vobis quidem, tametſi quæ ad leges pertinent, ſatis confecta iam ſint, hæc tamen vna legum optima lex inſtituatur, vt nulli qui paulo ſit iunior, quærere liceat quæ in legibus a me ſcriptis vel bene vel perperam ſeſe habeant; ſed vna voce, vnoq;, quod dicitur, ore omnes bene ſe habere omnia fateantur.* Plato igitur ne de ſuis quidẽ legibus cuiquam permittit ſibi negotium inſumere; ſed ingenua fide accipi iubet quæcumq; ſanctiones ferantur, neque curioſius eas perpendi, ſiue bene habeant, ſiue perperam. Nec minus & Theognis Poeta Siculus, hominem qui fidei ſit alumnus, ſuæ laudis præconio ſic commendat:

Cyrne, fidelis homo, argento & precioſior auro eſt,
Diſſidio quotiens ceruitur ambiguo.

Quod ſi Theognis eum qui ſeditioſo tempore fidus ſit, auro & argẽto pluris eſſe oſtẽdit, quanti eũ quis eſſe cenſebit, qui ſe diuinis credendis rebus ſine ambiguitate ſubſternat? Verum enim vero cunctis qui æque ac vos, nobis aduerſantur, illud, puto, dici maxime conuenit, quod Heracletus olim dixit Epheſius: *Cum ſtulti quid audiunt, ſurdis videntur eſſe perſimiles.* celebre dictum vel tunc abeſſe eos teſtatur, cum

prope adſunt. Conſonus autem Epheſio eſt Agrigentinus Empedocles. ſic enim inquit:

Inſidos vitare malos, nec credere quicquam,
Certa iubent noſtra cunctis oracula muſæ.

Inter malos itaq; homines, reponendos eſſe infideles, Agrigentinus cenſet. Iidem vero ſunt imprudentes, ſurdiſq; perſimiles, Heracleti ſententia. Sed & Parmenides Eleates, qui ſocius fuit Xenophanis Colophonij, rebus iis quæ intellectu ſolo percipiuntur, fide occurſandum nobis hortatur. inquit enim:

Nã quæ aberant animo, tanquam præſentia, vidit. Nempe quia nobis ad ea quæ capiuntur intellectu, ſola mente licet appropinquare. Neq; ſine ipſa fide, poteſt intellectus ea videre quæ intelligenda ſunt. Hoc & Solon ipſe ita ſubinnuit:

Difficile eſt animo abſtruſum cognoſcere mentis
Conſilium, fines quod ſolum tendit in omnes.

Quod ſi cogitatu id eſt difficile, fit continuo vt idem eloqui nullo modo poſſimus. Nec minus & Empedocles ita inquit de iis quæ videri oculis nequeunt:

Nam neq; ad hoc oculis valeant accedere noſtris;
Non illud prenſare manus; certiſſima nobis
Qua via res omneis animi ad penetralia mittit.

Ille etiam Antiſthenes, qui auditor quidem Socratis, Cynicæ vero ſectæ dux fuit, ita de vniuerſorum Deo manifeſte teſtatur: *Ab imagine & ſimulacro non cognoſcitur, oculis nõ videtur, nulli eſt deniq; rei perſimilis. eoq; fit vt ex effigie nemo eum poſſit cognoſcere.* Sola itaq; fide niti eum oportet, qui velit intueri quæ intellectu percipiuntur. huiuſmodi enim rebus non eſt inuenire conueniens ſimulacrum. Athenienſis quoq; Xenophon, ille inquam Socraticus, Grylli filius, conſona rebus hiſce perſcripſit, quo videlicet loco ſic ait: *Qui ergo cuncta concuſſat, ipſe intrepidus, inconcuſſus; magnus nimirum potenſq; eſſe cognoſcitur: qualis autem ſit facie, ignoratur.* Fide igitur opus eſt iis qui occultum noſſe deſiderant. Audire vero eſt & Bacchyliden in Pæanibus hæc dicentem: *Haud enim facile, occultorum verborum portas eſt inuenire.* Opus itaque nobis eſt oculis intellectus ad ea cognoſcenda, quæ vim habent vt intellectu percipiantur. Sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea conſpicienda quæ cerni poſſunt, ita indigemus & fide ad rerum diuinarum aſpectum. Nam quod eſt oculus ipſo in corpore, hoc eſt fides in diſcurſu animi & ratione. Aut potius, ſicut luce oculus indiget per quam ſibi viſibilia oſtendantur, pari modo & intellectus indiget fide quæ diuina ſibi oſtendat, quæque ſtabilem de iis rebus conceptum perpetuumq; conſeruet. Audite vero & quo pacto Plato eos accuſet, qui nolunt animo contemplari quæ ſunt intellectu ſolo perceptibilia. inquit enim: *Vide circumſpiciens, ne quis haud initiatus homo hæc audiat. ſunt autem hi, quicunq; nihil aliud eſſe vſquam opinantur, quam quod ipſi queant tenaciter manibus apprehendere; actiones vero* ipſaſq;

ὄντας ἀπεῖναι:- ξυμφωνεῖ δὲ τῷ Ἐφεσίῳ, καὶ ὁ Ἀκραγαντῖνος Ἐμπεδοκλῆς, λέγων ὧδε·

Ἀλλὰ κακοῖς μὲν κάρτα πέλει κρατέουσιν ἀπιστεῖν·
Ὡς δὲ παρ' ἡμετέρης κέλεται πιστώματα μούσης:-

τῆς τῶν κακῶν ἄρα μερίδος, κατὰ τὸν Ἀκραγαντῖνον, οἱ ἄπιστοι· ἀξυνέτοι δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ ἐοικότες κωφοῖς, κατὰ τὸν Ἡράκλειτον. ἀτὰρ δὲ καὶ Παρμενίδης ὁ Ἐλεάτης, ὁ τοῦ Κολοφωνίου Ξενοφάνους ἑταῖρος, πίστει τοῖς νοητοῖς προσβάλλειν παρεγγυᾷ. Φησὶ γάρ·

Λεῦσσε [δ'] ὅμως ἀπεόντα, νόῳ παρεόντα βεβαίως:- νῷ γὰρ μόνῳ πελάζειν τοῖς νοητοῖς δυνατόν. δίχα δὲ πίστεως, οὐδὲ ὁ νοῦς ὁρᾶν δυνατὸς τὰ νοούμενα. τοῦτο δὲ καὶ ὁ Σόλων αἰνίττεται·

Γνωμοσύνης δ' ἀφανὲς χαλεπώτατόν ἐστι νοῆσαι
Μέτρον· ὃ δὴ πάντων πείρατα μοῦνον ἔχει:-

εἰ δὲ νοῆσαι χαλεπώτατον, εἰπεῖν ἄρα παντάπασιν ἀδύνατον. καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς δὲ περὶ τῶν ἀοράτων φησίν·

Οὐκ ἔστι πελάσασθ', οὐδ' ὀφθαλμοῖσιν ἐφικτὸν
Ἡμετέροις, ἢ χερσὶ λαβεῖν· ᾗπέρ τε μεγίστη
Πειθοῦς ἀνθρώποισιν ἀμαξιτὸς εἰς φρένα πίπτει:-

καὶ Ἀντισθένης δὲ, ὁ Σωκράτους μὲν φοιτητής, τῆς δὲ [γε] Κυνικῆς αἱρέσεως ἡγησάμενος, περὶ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων βοᾷ· Ἀπ' εἰκόνος οὐ γνωρίζεται, ὀφθαλμοῖς οὐχ ὁρᾶται, οὐδενὶ ἔοικε· διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εἰκόνος δύναται:- ἀναγκαία ἄρα ἡ πίστις τοῖς τὰ νοητὰ καθιδεῖν βουλομένοις· ἐπειδήπερ οὐδὲ εἰκόνα ὁ ξυμφερῆ αὐτοῖς συμβαίνουσαν οἶόν τε. καὶ Ξενοφῶν δὲ ὁ Ἀθηναῖος ὁ Σωκρατικὸς, ὁ Γρύλλου παῖς, ξυνῳδὰ τούτῳ γέγραφε. Φησὶ γάρ· Ὁ γοῦν πάντα σείων καὶ ἀτρεμίζων, ὡς μέγας μέν τις καὶ δυνατὸς, φανερός· ὁποῖος δὲ ἐστὶ μορφὴν, ἀφανής:- δεῖ δή του πίστεως τοῖς τ' ἀφανὲς ὀρεγομένοις καταμαθεῖν. ἀκοῦσαι δ' αὖ ἔστι καὶ Βακχυλίδου λέγοντος ἐν τοῖς Παιᾶσιν· Οὐδὲ γὰρ ῥᾴστον, ἀρρήτων ἐπέων πύλας ἐξευρεῖν:- χρεία τοίνυν ἡμῖν καὶ νοερῶν ὀμμάτων, εἰς τὴν τῶν νοητῶν κατανόησιν. καὶ καθάπερ δεόμεθα τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν, οὕτω δή που χρῄζομεν πίστεως, εἰς τὴν ἐποπτείαν τῶν θείων. ὅπερ γὰρ δή ἐστιν ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, τοῦτο ἄρα πίστις ἐν διανοίᾳ· μᾶλλον δὲ, ὥσπερ ὁ ὀφθαλμὸς δεῖται φωτὸς ἐπιδεικνυούσης τὰ ὁρατὰ, οὕτω δὴ αὖ καὶ ὁ νοῦς δεῖται πίστεως ἐπιδεικνυούσης τὰ θεῖα, καὶ τὴν περὶ τούτων δόξαν φυλαττούσης βεβαίαν. τῶν δέ γε τὰ νοητὰ θεωρεῖν οὐ βουλομένων, ἀκούσατε ὅπως ὁ Πλάτων κατηγορεῖ· Ἄθρει γὰρ δὴ, φησὶ, περισκοπῶν μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούσῃ. εἰσὶ δὲ οὗτοι, οἱ μηδὲν ἄλλο ἡγούμενοι εἶναι, ἢ οὗ ἂν ἀπρὶξ τοῖν χεροῖν λαβέσθαι δύναιντο· πράξεις δὲ

καὶ γνώσει καὶ παντὶ τὸ ἀόρατον οὐκ ἐπιδεχόμενοι ὡς ἐν οὐσίας μέρει. τοιαύτης δὴ τῆς ξυμμορίας καὶ ὑμεῖς ἐστέ· ἀλλὰ μὴ δυσχεραίνητε τὸν ἔλεγχον· μόνοις γὰρ τοῖς ὁρατοῖς προστετήκατε, καὶ τὰ χειρόκμητα ξόανα σέβοντες, τὴν περὶ τῆς ἀοράτου φύσεως διδασκαλίαν οὐ δέχεσθε. καὶ ἴσως τοῖς οὕτω διακειμένοις ἀνθρώποις Ἐπίχαρμος ὁ κωμικὸς τὸν ἴαμβον ἐκεῖνον προσήρμοσε· Φύσις ἀνθρώπων, ἀσκοὶ πεφυσημένοι. ἀνδρῶν δέ γε σωφρονεστάτων ἴδιον, μὴ προλήψει δουλεύειν, μηδὲ ἔθεσι προσδεδέσθαι πατρῴοις, ἀλλὰ ζητεῖν τἀληθές, καὶ τὸ χρήσιμον πανταχόθεν ξυλλέγειν. ἢ οὐ τοιαῦτα καὶ Σωκράτης τῷ Κρίτωνι ἔλεγεν; Ὡς ἐγὼ οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἄν μοι λογιζομένῳ βέλτιστος φαίνηται. δηλοῖ δὲ διὰ τούτων, ὡς λόγῳ χρώμενος, ἐξερευνᾷν ἐπείγεται τὸ ξυμφέρον, καὶ οὐ τινὰ νόμον ἔχει τὸ τῇ προλήψει δουλεύειν. οὕτω τὸν Ἀλκιβιάδην πείθει μαθεῖν, τὴν τῆς γνώσεως οἴησιν πρότερον ἐξορίσας. πρότερον μὲν γὰρ αὐτὸν ἐξήλεγξεν οὐκ εἰδότα· εἶτ' ἐκείνου εἰρηκότος, Ἀλλ' οὐκ ἂν εὑρεῖν με ἡγῇ; ἐπήγαγε, Καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσειας. ἐκείνου δ' αὖ φάντος, Εἶτα ζητῆσαί με οὐκ ἂν οἴει; ὑπολαβών, ἔφη, Ἔγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι. ἀρχὴ ἄρα γνώσεως, ἡ τῆς ἀγνοίας ἡ γνῶσις. δεῖ δὲ πρὸς τούτῳ καὶ τὰ πονηρὰ μαθήματα τῆς ψυχῆς ἀπελάσαι, εἶθ' οὕτως τὰ θεῖα προσδέξασθαι. καὶ τοῦτο δὲ πάλιν ὁ Πλάτων ἐδίδαξεν, εἰπών, Οὐ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν εἶναι. τοῦτο δὲ καὶ Ὀρφεὺς φησίν· Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. ξυμφωνεῖ δὲ καὶ [ὁ] Εὐριπίδης βοῶν· Ἄρρητ' ἀβακχεύτοισιν εἰδέναι βροτῶν. τοῖς γὰρ ἀμυήτοις πῶς ἄν τις προσενέγκοι τὰ θεῖα παιδεύματα; πῶς δὲ ἂν μυηθείη τις, μὴ τῇ πίστει κρατύνας ἐν ἑαυτῷ τὰ παρὰ τῶν διδασκάλων προσφερόμενα δόγματα; πῶς δ' ἂν πιστεύσειε, μὴ πρότερον ἐξορίσας τῆς διανοίας τὰ κακῶς προενταθέντα μαθήματα; ἀληθὴς ἄρα ὁ τραγικὸς λόγος ἐκεῖνος, ὃν ἐν Φοινίσσαις εἴρηκεν Εὐριπίδης· —ὁ δ' ἄδικος λόγος Νοσῶν ἐν αὑτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν. ὅτι δὲ καὶ συνεργεῖ ὁ θεὸς τοῖς ἀπολαῦσαι θεραπείας ἐφιεμένοις, ὁ αὐτὸς τραγῳδοποιὸς ἔφη· Τῷ δ' αὖ πονοῦντι, καὶ θεὸς ξυλλαμβάνει. προὐργιαίτατον ἄρα χρῆμα ἡ πίστις. κατὰ γὰρ δὴ τὸν Ἐπίχαρμον, τὸν Πυθαγόρειον λέγω, Νοῦς ὁρῇ, καὶ νοῦς ἀκούει, τἄλλα κωφὰ καὶ τυφλά. καὶ ὁ Ἡράκλειτος δὲ πάλιν παρεγγυᾷ ξεναγεῖσθαι ὑπὸ τῆς πίστεως, οὕτω λέγων· Ἐὰν μὴ ἔλπίζητε, ἀνέλπιστον οὐκ εὑρήσετε, ἀνεξερεύνητον ἐὸν καὶ ἄπορον. καὶ πάλιν· Χρυσὸν οἱ διζόμενοι, γῆν

ipſaq; generationes, ac demum quicquid videri non poteſt, tanquam in partem ſubſtantiæ non admittunt.* Huius autem collegij ſocietatiſq; homines & vos merito appellarim. Ne tamen, quæſo, iniquo animo ferte, quod vos ita coarguam. Solis enim viſibilibus toto pectore contabeſcitis; manuq; confecta ſimulacra venerantes, doctrinam quæ de inuiſibili traditur, non admittitis. Fortaſſe autē cuiuſmodi vos eſtis hominibus, Epicharmus ille Comicus iambicum illud coaptauit: *Homines ventoſis perquam ſimiles vtribus.* Eſt autem prudentium virorum, ne rebus primo ſemel acceptis ſeruiliter inhæreſcāt, neue patriis moribus alligētur; ſed vt ipſam veritatem perquirant, optimamq; frugem ſibi vndecumq; concilient. At non, quæſo, talia Critoni Socrates dictitabat? *Ego autem non modo nunc, ſed ſemper talis eſſe percipio, qui nulli quidem meorum magis parendum eſſe quam rationi exiſtimem, quæ conſultanti mihi optima videatur.* Quibus ſane verbis oſtendit ſe rationis ope, veritatis inueniendæ percupidum; neq; ſe in eam legem iuratum eſſe, vt præſumptis rebus ſeruiret. Idē etiam Socrates, ita Alcibiaden ad diſcendum hortatur, vt prius ab illius animo ſcientiæ opinionem ſummoueat. Ante omnia enim, oſtendit Alcibiaden nihil ſcire. Tum eo ſic reſpondente, *At non inueniſſe quicquam me putas?* regeſſit Socrates: *Et valde quidem; modo quæſiſſes.* Rurſusq; cum diceret Alcibiades; *Quid? An non quæſiſſe me putas?* ſuſcipiens inquit Socrates; *Puto equidem; ſi exiſtimaueris te non ſcire.* Principium itaq; eſt ſcientiæ, cū neſcire te ſcias. Præterea vero & malas diſciplinas anima exturbare oportet, ac tūc deniq; ſacras diuinaſq; inſerere. Quod faciendum eſſe, his verbis Plato nos docet: *Nefas ab eo purum contrectari, qui purus ipſe non ſit.* Idem etiam canit Orpheus:

Iis fabor quos ſancta decēt; procul eſte profani. Euripides quoq; cōſona ſic teſtatur, inquit enim:

Arcana Bacchico furore actis ſciant. Quis enim velit hominibus qui initiati non ſint, diuinas inſtitutiones afferre? Quis vero etiā rite initietur, niſi qui fideli animo apud ſe ea cōſeruet, quæ a præceptoribus dogmata allata ſint? Quo autē pactu fidem habeat nouis ac recētibus rebus, qui prius ex animo nō depulerit quæ male prius inſita ſibi fuerant? Vera igitur ea ſententia eſſe deprehēditur, quæ eſt apud Euripidem in Phœniſſis:

Ægrota ratio, pharmacis ſanis eget. Idem quoque Tragœdus aſſerit, Deum illis ſuppetias ferre, qui curari deſiderent, inquit enim:

Deus laboranti manum porgit lubens. Magnū itaq; operæpretiū eſt in fide. Vt enim inquit Pythagoricus Epicharmus:

Mēs videt atq; audit; ſunt cætera ſurdaq; cæcaq;

Ipſe etiā Heraclitus nos adhortatur, vt ad fidei hoſpitium diuertamus, inquit enim: *Ni ſperetis quod ſperare non eſt, nequaquam inuenietis quod inſcrutabile, dubium, inacceſſumq; eſt.* Et rurſus; *Qui aurum rimantur, altis apertionibus terram*

effodiunt, parumq; perſæpe auri inueniunt. Quod ſi propter pauca tamẽta auri quammaximũ ij laborem diſcrimenq; ſubeunt, quis erit adeo diuinis rebus inſenſus, qui malit otioſus ceſſare, quam doctrinam Dei percipere, quæ immenſam quandã vtilitatẽ lucrumq; adducit? Nemo itaq; veſtrũ, amici homines, fidem accuſet. quãdo & Ariſtoteles fidẽ eſſe ait ſcientiæ iudicatorium: & Epicurus præſumptionem rationis ac diſcurſus eã appellat. inquit enim, præſumptionẽ, accepta cognitione, euadere in ipſam rerum apprehenſionem. Cæterum prout ipſi diffinimus, fides eſt voluntaria quædam animi compoſitio & conuentio; vel, latẽtis ac remotæ rei viſio quædam & contemplatio; vel, circa id quod vere eſt, animi adhæſio & conſtantia; rerumq; inuiſibilium apprehenſio quædã naturæ compar & congruens: aut ita; Fides eſt, inſita credentium animis citra ambiguitatem aliquam, diſpoſitio. Indiget autem fides cognitione, ſicut & cognitio fide indiget. Neq; enim eſſe poteſt fides ſine cognitione; neq; cognitio ſine fide. ſed hanc tamẽ ſeriem inter ſe habent, vt cognitionẽ fides præcedat, ſubſequatur autem fidem cognitio, hãc vero ſubeat appetitus, ac poſtremo appetitum rei functio & actio ſubſequatur. Par eſt enim, vt prius credat qui velit addiſcere; partaq; cognitione, appetitu eũ aliquo cõmoueri; motũ deniq; ac impulſum, aggredi aliquid ac peragere. Numquã enim prima elementa perdiſcet, qui litteratori fidem nõ habeat, ita eſſe primam, ita ſecundã litteram appellandam. pariq; ratione de cæteris intelligendum. Nam ſi forte is intercedat negetq; primam litteram dici Alpha oportere, alio autem quodam nomine vocandam eſſe, numquam profecto bene perdiſcet quod in re eſt. ſed errabũdus circumagetur, falſumq; pro vero ſibi aſſumet. At ſi præceptori fidem habeat, eiuſq; legibus obſequendo, quæ ſunt diſcenda percipiat, ipſã illico fidem cognitio & ſcientia ſubſequetur. Ita & Geometræ fides habenda eſt, dicenti punctum eſſe cuius pars vlla non ſit, dariq; etiã longitudinem quæ omni careat latitudine. hoc autem nullus vmquam ſermone aliquo demonſtrabit ſic eſſe: nam ſi latitudine priuaueris longitudinem, vtiq; cum latitudine ſimul tolletur ex oculis longitudo; ſed tamẽ ita iubet intelligi Geometra: cui perquã facile credit fidemq; habet, qui lineares illas figuras auet perdiſcere. Ita & Aſtronomis credunt qui ad eorũ ſcholas accedunt; cum videlicet vel aſtrorũ numerũ colligunt, vel intercapedines metiuntur q̃bus a ſe inuicem diſtant; quotq; inſuper ſtadiorum milia, cælum quod oculis intuemur, a terra ſubductum ſit. cumq; in ea tradenda dimenſione, magna ſit inter Aſtronomos differẽtia: alij ſiquidẽ quadringẽties ſeptuagies dena ſtadiorũ milla intereſſe aiũt; alij pauciora, nonnulli vero etiã multo plura: ſuis tamen diſcipuli præceptoribus ſe accommodant, creduntq; ita rẽ eſſe ſicut ab illis dici audierunt. De ipſo etiam ſole magna rurſus inter illos eſt diſceptatio.

πολλὴν ὀρύσσουσι, καὶ εὑρίσκουσιν ὀλίγον. εἰ δὲ ἐκεῖνοι ὀλίγων ἕνεκα ψηγμάτων πλεῖστον [ὅσον] ὑπομένουσι πόνον, καὶ μέντοι καὶ κίνδυνον, τίς οὕτως ἐστὶ τῶν θείων ἀνέραστος, ὡς τὴν περὶ τῆς ἀληθείας διαδράναι διδασκαλίαν, μυριοπλάσιον ἔχουσαν κέρδος; μηδεὶς τοίνυν, ὦ φίλοι, κατηγορείτω τῆς πίστεως. καὶ γὰρ δὴ τὴν πίστιν Ἀριστοτέλης, κριτήριον ἐπιστήμης ἐκάλεσεν· ὁ δέ γε Ἐπίκουρος, πρόληψιν διανοίας αὐτὴν εἶπε· τὴν δὲ πρόληψιν, προσλαβοῦσαν τὴν γνῶσιν, κατάληψιν γενέσθαι. κατὰ δὲ τὸν ἡμέτερον λόγον, πίστις ἐστὶν, ἑκούσιος τῆς ψυχῆς συγκατάθεσις, ἢ ἀφανοῦς πράγματος θεωρία, ἢ περὶ τὸ ὂν ἔνστασις, καὶ κατάληψις τῶν ἀοράτων, τῇ φύσει σύμμετρος· ἢ διάθεσις ἀναμφίβολος ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν κεκτημένων ἐνιδρυμένη. δεῖται μέντοι ἡ πίστις τῆς γνώσεως, καθάπερ αὖ ἡ γνῶσις τῆς πίστεως. οὔτε γὰρ πίστις ἄνευ γνώσεως, οὔτε γνῶσις δίχα πίστεως γένοιτ' ἄν. ἡγεῖται μέντοι τῆς γνώσεως ἡ πίστις, ἕπεται δὲ τῇ πίστει ἡ γνῶσις· ἔχεται δὲ τῆς γνώσεως ἡ ὁρμή· ἀκολουθεῖ δὲ ταύτῃ ἡ πρᾶξις. δεῖ γὰρ πιστεῦσαι πρῶτον, εἶτα μαθεῖν· γνόντα δὲ, ὁρμῆσαι· ὁρμήσαντα δὲ, πρᾶξαι. οὐδὲ γὰρ τὰ πρῶτα στοιχεῖα μαθεῖν οἷόν τε, μὴ τῷ γραμματιστῇ πιστεύσαντα ὅτι πῶς δεῖ τὸ πρῶτον χρὴ ὀνομάζειν, καὶ πῶς δεῖ τὸ δεύτερον, καὶ τἄλλα ὡσαύτως. εἰ γὰρ δὴ εὐθὺς ἀντείποι φάσκων, μὴ χρῆναι ἄλφα τὸ πρῶτον προσαγορεῦσαι, ἀλλ' ἕτερον αὐτῷ ὄνομα ἐπιθεῖναι, οὐκ ἂν μάθοι τἀληθές· ἀλλ' ἀνάγκη περιπλανᾶσθαι, καὶ τὸ ψεῦδος ὑπολαμβάνειν ἀλήθειαν. εἰ δὲ πιστεύσας τῷ διδασκάλῳ, κατὰ τοὺς ἐκείνου νόμους τὰ μαθήματα δέξαιτο, ὄψεται ὅτι τάχιστα τῇ πίστει ἡ γνῶσις. οὕτω καὶ τῷ γεωμέτρῃ προσήκει πιστεῦσαι διδάσκοντι, εἶναι μέντοι σημεῖον ὃ παντάπασιν ἐστὶν ἀμερὲς, εἶναι δέ τι μῆκος πλάτους ἐστερημένον. τοῦτο δέ γε λόγῳ οὐδεὶς ἂν ἀποδεῖξαι ποτέ· εἰ γὰρ ἀφέλοις τοῦ μήκους τὸ πλάτος, ξυναφανισθήσεται δήπου τῷ πλάτει τὸ μῆκος. ἀλλ' ὅμως οὕτω κελεύει νοεῖν ὁ γεωμέτρης· καὶ πείθεταί γε καὶ πιστεύει προχείρως, ὁ τὰ γραμμικὰ σχήματα ἐκεῖνα μαθεῖν ὀρεγόμενος. οὕτω τοῖς ἀστρονόμοις οἱ φοιτῶντες πιστεύουσιν καὶ τῶν ἄστρων τὸν ἀριθμὸν λέγουσι, καὶ τὰ διαστήματα μετροῦσιν οἷς ἀφεστήκασιν ἀλλήλων, καὶ πόσαις μυριάσι σταδίων τῆς γῆς ἀφέστηκεν ὁ ὁρώμενος οὐρανός· καὶ πολλῆς οὔσης ἐν τῷ μέτρῳ διαφωνίας, καὶ τῶν μὲν, τετρακοσίας καὶ ἑβδομήκοντα σταδίων μυριάδας εἶναι λεγόντων, τῶν δὲ ἐλάττους, τῶν δὲ πολλῷ πλείους, ὅμως πείθονται οἱ φοιτηταὶ τοῖς διδασκάλοις, καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις πιστεύουσι. καὶ γὰρ αὖ πάλιν περὶ ἡλίου λογομαχία παρ' ἐκείνοις πολλή.

Anaxi-

ξίμανδρος μὲν γὰρ καὶ Ἀναξιμένης, ἑπτακαιεικοσαπλασίονα τῆς γῆς τοῦτον ἔφασαν εἶναι· Ἀναξαγόρας δὲ Πελοποννήσου μείζονα, Ἡράκλειτος δὲ ὁ Ἐφέσιος ποδιαῖον. τίς οὖν ἄρα ἀξίως τὴν τοιαύτην διαφωνίαν [οὐ] γελάσειεν; οὐδὲ γὰρ περὶ σμικροῦ τινος αὐτοῖς μέτρου γέγονεν ἡ διχόνοια, ἀλλὰ περὶ ἀπείρου, καὶ ὅσον οὐκ ἄν τις παραστήσειε τῷ λόγῳ. τίς γὰρ ἅπασαν μετρῶν ἂν περιλάβοι τὴν γῆν, εἶτα ἑπτάκις καὶ εἰκοσάκις πολυπλασιάσας τὸ μέτρον, ξυναγάγοι τῇ ψήφῳ τὸν λογισμόν, καὶ τοῦτον τῷ μέτρῳ τοῦ ἀνθρωπείου παραθείη ποδός; ἀλλ' ὅμως εἰσί τινες, οἱ μὲν τούτοις, οἱ δὲ ἐκείνοις πειθόμενοι· πιστεύοντες δὲ οἱ μὲν ταῦτα, οἱ δὲ ἐκεῖνα, καταδέχονται λέγειν. τί δήποτε τοίνυν τὴν μὲν ἀλογωτάτην ἐκείνων ὑπερθαυμάζετε πίστιν, μόνης δὲ τῆς ἡμετέρας κατηγορεῖτε, τῆς μὲν τοιούτων μύθων καὶ λήρων ἀπηλλαγμένης, τὰ θεῖα δὲ καὶ νοητὰ νοητῶς δεχομένης; πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις κἀκεῖνο σκοπήσωμεν, ὡς ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, τέχνην μαθεῖν ἐθέλων τινά, φοιτᾷ μὲν τῷ διδασκάλῳ ἐπισταμένῳ, στέργει δὲ τὰ προσφερόμενα παρ' ἐκείνου μαθήματα· καὶ ὁ μὲν σκυτοτόμος, ἐπιδείκνυσιν ὅπως δεῖ τὸν περιτμέα κατέχειν, καὶ τὰ δέρματα διατέμνειν, καὶ μέντοι καὶ ξυῤῥάπτειν, καὶ τῷ καλάποδι προσαρμόττειν· ὁ δὲ πιστεύει τοῖς λεγομένοις, καὶ οὐκ ἀντιλέγει διδάσκοντι· καὶ ὁ μὲν, ἔχει τῶν γινομένων τὴν γνῶσιν· ὁ δὲ, στέργει τὴν πίστιν· κατὰ βραχὺ δέ γε διὰ τῆς πίστεως προσλαμβάνει τὴν γνῶσιν. οὕτω δὴ καὶ ὁ ναυπηγὸς ἐκπαιδεύει τὸν μαθεῖν ὀρεγόμενον, πῶς μὲν χρὴ διακρίνειν τὴν στάθμην, πῶς δὲ κινεῖν προσήκει τὸν πρίονα, ὅπως δὲ καὶ τῷ σκεπάρνῳ καὶ τῷ τερέτρῳ καὶ τῷ τρυπάνῳ κεχρῆσθαι. μανθάνει δὲ τούτων ἕκαστον ὁ φοιτῶν, πᾶν [γε] τὸ κελευόμενον δρῶν, καὶ νόμους τοῦ διδασκάλου τοὺς λόγους ποιούμενος, καὶ πιστεύων γε δι' ἐκείνου κατορθώσειν τὴν τέχνην. οὕτω καὶ ὁ ἰατρὸς οὐ μόνον ἐκπαιδεύει τὴν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ ἰατρεύει τοὺς κάμνοντας· καὶ αὐτὸς μὲν οἶδε τῆς ἰατρείας τὸν λόγον· ὁ δέ γε τῇ νόσῳ παλαίων, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπίσταται, τῆς νόσου δέ γε πιστεύει διὰ τῆς ἰατρικῆς ἀπαλλαγήσεσθαι τέχνης. καὶ μέντοι καὶ τὸ σκάφος ἰθύνειν, μόνοι γε ἴσασιν οἱ τὴν κυβερνητικὴν ἐπιστάμενοι τέχνην· οἱ δὲ πλωτῆρες, δι' ἐκείνων πιστεύουσι τοῖς ποθουμένοις λιμέσι προσορμισθήσεσθαι. οὐκοῦν, ὦ φιλότης, κοινὸν μέντοι χρῆμα πάντων ἡ πίστις, καὶ τῶν μαθεῖν τινα τέχνην ἐφιεμένων, καὶ τῶν πλεόντων καὶ γεωργούντων, καὶ ἰατροῖς προσεδρευόντων· ἡ δὲ γνῶσις, οὐ πάντων, ἀλλὰ μόνων τῶν τὰς τέχνας ἐπισταμένων. αὐτίκα τοίνυν ἢν ἐθελήσωμεν διαγνῶναι χρυσὸν δόκιμόν τε καὶ ἄπεφθον, οὐχ ἡμεῖς τῇ βα-

Anaximander enim atq; Anaximenes, vicieſſepties maiorem quam terra ſit, eſſe illum affirmant: Anaxagoras autem, Peloponeſo maiorem: at Heracletus Epheſius, pedali magnitudine protenſum affirmat. Quis igitur ſatis pro q; dignitate diſſidium hoc irrideat? Neq; enim eſt inter eos de parua quadam dimenſione diſſenſio, ſed de immenſa potius quaſiq; infinita, quantamq; vix vllus oratione poſſit exprimere. Quis enim terrā omnem metiendo comprehendat; tum ſepties ac vicies repetita terræ menſura, rationem ſubducat, eamq; conferat ad humani pedis menſuram? Et tamen ſunt qui alijs, quiq; alijs Philoſophis magis adhæreant; atq; ex fide quam habent, alij quidem hæc, alij vero illa affirment. Quid itaq; illorum fidem, quamquā longiſſime ab ratione errantem, laudando extollitis; ſolam vero noſtram accuſatis; eiuſmodi quidem fabulatū expertem, quæ vero diuina ſunt, ſoloq; intellectu percipi poſſunt, intellectu percipientem? Ad hæc autem quæ ſuperius dicta ſunt, illud quoq; animo repetemus, omnis videlicet homines qui artem quampiam perdiſcere cupiant, ad eos ſe conferre, qui docendi facultatem habent, eaſq; colere diſciplinas quæ ſibi a præceptoribus illis traduntur. Nā ſutor quidem diſcipulo ſuo oſtendit quonam pacto culter habendus ſit, coriumq; incidendum; tum & ſuere illum docet, ligneoq; pedi calceos accōmodare. is autem credit faciendū eſſe quod ſibi traditur, nec docenti quicquam repugnat. atq; horum quidem alter habet ſcientiam eorū quæ ibi fiunt, alter vero fidei dumtaxat innititur. ex quo fit, vt exiguo admodum tempore, per fidem, artis illius notitiam aſſequatur. Ita & nauium faber erudit eum qui diſcēdi deſiderio teneatur, quo pacto amuſſis protendenda ſit, quoq; ſerrā duci oporteat, nec minus & quomodo aſcia & terebra ſit vtendum. Diſcit autem omnia hæc diſcipulus, quicquid iubeatur facile exſequens. dicta enim magiſtri, leges ſibi eſſe exiſtimat, creditq; eius ductu ea in arte conſummatum ſeſe euaſurū. Ita & Medici non ſolū dant præcepta inſtitutionelq; medendi, ſed ægrotorum quoque curationem ſuſcipiunt: atq; ipſi quidem callent Medicinæ rationem; qui vero ægritudine affligitur, artem quidem Medicinæ non tenet, credit tamen per eam artem ſeſe ægritudine illa quam patitur, liberandum. Ita & nauim regere ſoli ſciunt qui nauigandi artem profitentur: at qui tantummodo vehentes ſunt, credunt per illorum gubernationem ſe ad optatos portus facile appulſuros. Fides itaque, o amici homines, cunctis hominibus plane conuenit, & qui videlicet artem quampiam perdiſcere cupiant, & qui nauigent, & qui agriculturæ inſeruiant, Medicisue adhæreant. Earum vero rerum peritia, non eſt omnium, ſed eorum dumtaxat qui illarum artium ſcientiam teneant. Iraque ſi exempli cauſa, probatum aurum dignoſcere a crudo velimus, minime nos quidem id pro-

bationi ſubiicimus, ſed explorari ab eo eu-ramus qui ſit huiuſmodi probationis peri-tus. is vero, aut indici admotum, aut igni ex-coctum, vel legitimum eſſe aurum vel adul-terinũ decernit. Ita & eum precioſos lapil-los emimus, nequaquam nobis in eorũ diſ-cretione ac delectu credendum putamus, ſed iis potius inſtitoribus, quibus temporis diuturnitas experientiaque huius rei iudi-cium inuexit. Si quis præterea ſericam ſibi veſtem picturatamq; aut intertextam auro cõparare inſumit, a peritis textoribus æſti-mari eam iubet. Ille etiã qui ſcire auet quot poodo cenſenda ſunt vel aurea vaſa, vel ar-gentea, vel nomiſmata quæpiam, pendenda ea libratoribus defert, ab iiſq; pondus illo-rum grauitatemq; perdocetur, ereditq; il-lorum dictis, nec diffitetur. Haud itaque cunctis mortalibus docere alios cõuenit, ſed eis dumtaxat, qui & diuturnitate tẽporis & experientia, doctrinam ſunt aſſequuti. At vero ipſa fides, omnium pariter eſt hominũ qui diſcere quicquam percupiunt. Eſt itaq; fides, ceu primaria quædam baſis & crepido ſcientiæ. Hanc vero & veſtri quoq; Philo-ſophi eſſe voluerunt, voluntariam quãdã animi ſummiſſionem; Scientiam vero, ha-bitum indeciduũ cum ratione. Iuſulſum eſt igitur plane facinus nec ferendum, ſi velis cæterarum quidem cunctarum artium ma-giſtris conuenire ſcientiam, fidemq; diſcen-tibus; at in ſola rerum diuinarum doctrina factum hoc inuerti commutariq; oportere, ita vt hic fidei ſcientia præponatur. In iis e-nim rebus quæ videri non poſſunt, fidei o-culis maxime indigemus. Hinc & Apoſtol⁹ Paulus maniſeſte exclamat: *Credere enim o-portet accedentem ad Deum, quod eſt, & quod iis qui eum inquirunt, remunerator ſit.* Idcirco & nos accedentibus ad Chriſtianam religio-nem, diuinarumq; rerum myſteria diſcere cupientibus, præ cæteris cunctis rebus do-ctrinam fidei proponimus; tum vero, vt im-buti fide initiatiq; fuerint, aperimus qua-rum rerum ſigna ænigmataq; præceſſerint. Eadem vero ſerie apud vos quoq; fieri ſo-let. Altiorem enim ſacrorum doctrinam, ſe-cretamq; myſteriorum rationem, cuncti nequaquam tenent; ſed numeroſa populi multitudo videt ea dumtaxat quæ præ ocu-lis fiunt: qui vero Sacerdotes vocantur, ce-rimonias atq; orgia ritu legitimo exſequũ-tur. Vnus autẽ magiſter ſacrorũ atq; inter-pres, rationem tenet rerum omniũ quæ ibi fiunt ac celebrantur, ſoliſq; ediſſerit quos i-doneos approbarit. Itaq; Priapũ, Veneris & Bacchi filiũ eſſe ſciunt nõ nulli ex iis qui hu-iuſmodi rebus initiati ſunt; quare autẽ filius eorum parentum dicatur, quorſumq; perti-neat quod exiguæ ſtaturæ iuueni exporrectũ illud membrũ maximumq; apponunt, ſolus nouit magiſter obſcænorum myſteriorũ, ac ſi quis eſt alius qui in flagitioſos illos libros inciderit. Vo-luptatẽ enim Venerẽ, ebrietatẽ vero Bacchũ appellantes, quod ex vtroq; perficitur, Priapũ eſſe dixerunt: eo ſcilicet, quod voluptas adiũcta ebrietati, obſcænas corporis partes intẽdat. Hinc & Dionyſi

κιόνῳ τοῦτον προσφέρομεν, ἀλλὰ τὸν ἐπιστάμενον τὰ τοιαῦτα, δοκιμάσαι κελεύομεν· ὁ δὲ, ἢ τῇ λίθῳ προσφέρων, ἢ τῷ πυρὶ, ἢ κίβδηλον ἢ δόκιμον ἀποφαίνει. οὕτω καὶ πολυτελεῖς ὠνούμενοι λίθους, οὐχ ἡμῖν αὐτοῖς τὴν τούτων διάγνωσιν ἐπιτρέπομεν, ἀλλ' οἷς ὁ χρόνος καὶ ἡ πεῖρα τήνδε τὴν ἐπιστήμην ἐνέθηκε. καὶ τὴν σηρικὴν δὲ καὶ ποικίλην καὶ χρυσόπαστον ἐσθῆτα εἴ τις πρίασθαι βούλεται, τοῖς τῆς ὑφαντικῆς ἐπιστήμοσιν ἐπιτρέπει τὴν ἀξίαν τούτοις ἐπιθεῖναι τιμήν. καὶ μὲν δὴ καὶ ὁ σταθμὸν σκευῶν ἢ χρυσῶν ἢ ἀργυρῶν ἢ νομισμάτων ἐθέλων μαθεῖν, τῷ τὴν σταθμικὴν ἐπισταμένῳ τέχνην, ταῦτα προσφέρει, καὶ παρ' ἐκείνου διδάσκεται τὸν σταθμὸν, καὶ πιστεύει, καὶ οὐκ ἀντιλέγει μεμψιμοιρῶν. οὐκοῦν οὐχ ἁπάντων ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ τῶν διδασκαλίᾳ καὶ χρόνῳ καὶ πείρᾳ ταύτην μεμαθηκότων. ἡ δέ γε πίστις, ἁπάντων ἐστὶ τῶν μαθεῖν τι προθυμουμένων. ὑποβάθρα μέν τις καὶ κρηπὶς τῆς ἐπιστήμης ἡ πίστις. τὴν μὲν γὰρ πίστιν καὶ οἱ ὑμέτεροι φιλόσοφοι ὡρίσαντο εἶναι, ἐθελούσιον τῆς ψυχῆς συγκατάθεσιν· τὴν δὲ ἐπιστήμην, ἕξιν ἀμετάπτωτον μετὰ λόγου. ἄτοπον δὲ καὶ λίαν παγχάλεπον, τοὺς μὲν τέχνης ἁπάσης διδασκάλους ἔχειν τὴν ἐπιστήμην, τοὺς δὲ φοιτῶντας, τὴν πίστιν· ἐπὶ μόνων δέ γε τῶν θείων παιδευμάτων ἀναστρέφεσθαι τὴν τάξιν, καὶ πρὸ τῆς πίστεως ἀπαιτεῖσθαι τὴν ἐπιστήμην. οὐχ ἥκιστα γὰρ ἐπὶ τῶν ἀοράτων, τῶν τῆς πίστεως ὀμμάτων δεόμεθα. τοῦτοι καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος διαῤῥήδην βοᾷ· « Πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, « καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. « διά τοι τοῦτο καὶ ἡμεῖς τοῖς προσιοῦσι καὶ τὰ θεῖα ποθοῦσι μαθεῖν, πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων τὴν τῆς πίστεως διδασκαλίαν προσφέρομεν· εἶτα τελουμένοις καὶ μυουμένοις, δηλοῦμεν τίνων ἐστὶν αἰνίγματα τὰ γιγνόμενα. καὶ παρ' ὑμῖν δέ γε ὡσαύτως· τὸν ἱεροφαντικὸν οὐχ ἅπαντες ἴσασι λόγον· ἀλλ' ὁ μὲν πολὺς ὅμιλος, τὰ δρώμενα θεωρεῖ· οἱ δὲ προσαγορευόμενοι ἱερεῖς, τὸν τῶν ὀργίων ἐπιτελοῦσι θεσμόν· ὁ δὲ ἱεροφάντης, μόνος οἶδε τῶν γινομένων τὸν λόγον, καὶ οἷς ἂν δοκιμάσῃ, καταμηνύει. καὶ ὅτι μὲν ὁ Πρίαπος Διονύσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης υἱὸς, ἴσασι τῶν ταῦτα μεμυημένων τινές· αἰθ' ὅτου δὲ τούτων υἱὸς ὀνομάζεται, καὶ σμικρῷ γε ὄντι ἐπιτίθεται μόριον ἐντεταμένον καὶ μέγιστον, ὁ τῶν μυσαρῶν μυστηρίων ἱεροφάντης ἐπίσταται, καὶ εἴ τις ἕτερος τοῖς ἐναγέσι βιβλίοις ἐκείνοις ἐνέτυχεν. τὴν γάρ τοι Ἀφροδίτην ἡδονὴν ὀνομάζοντες, τὸν δέ γε Διόνυσον μέθην προσαγορεύοντες, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τελούμενον ἐκάλεσαν Πρίαπον. ἡδονὴ γὰρ προσλαβοῦσα μέθην, τὴν τῶν παιδογόνων μορίων ἔντασιν ἀπεργάζεται. οὕτω πά-

λιν τὸν τοῦ Διονύσου φαλλόν· τὸ δὲ αἰδοῖον οὕτω καλοῦσι μόριον οἱ τοῦ γέλωτος ποιηταί· καὶ ἐκάλουν δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι φαλλαγώγια, ἡ τοῦ φαλλοῦ ἑορτή· προσεκύνουν μὲν τοῦτον καὶ κατεφίλουν οἱ ὀργιάζοντες ἅπαντες· τὸν δὲ λόγον οὐκ ᾔδεσαν· ὁ δὲ καλούμενος ἱεροφάντης, ᾔδει τὸν Ὄσιριν καὶ τὸν Τυφῶνα, καὶ τὰ τοῦ Ὀσίριδος ὑπὸ τοῦ Τυφῶνος κατακοπτόμενα μέλη, καὶ πανταχόσε διασπειρόμενα· τὴν δὲ Ἶσιν, τὴν τοῦ Ὀσίριδος ἀδελφήν, ταῦτα [ξὺν πόνῳ] ξυλλέγουσαν, μόνον δὲ τὸν φαλλὸν οὐχ εὑρίσκουσαν· καὶ τούτου γε χάριν εἰκόνα τούτου κατασκευάζουσαν, καὶ περὶ πάντων προσκυνεῖσθαι κελεύουσαν. ταῦτα ἐκ τῆς Αἰγύπτου τὰ ὄργια μαθὼν [ὁ] Ὀδρύσης Ὀρφεύς, εἰς τὴν Ἑλλάδα μετήνεγκε, καὶ τὴν τῶν Διονυσίων ἑορτὴν διεσκεύασεν. εἰ τοίνυν οὐδὲ τὰ δυσαγῆ ταῦτα καὶ βδελυρὰ ὄργια πᾶσιν ἐστὶ γνώριμα, μόνοι δὲ αὐτὰ ᾔδεσαν οἱ ἱεροφάνται καλούμενοι, μανία σαφής, τῶν παναγίων καὶ θείων μυστηρίων πρό γε τῆς πίστεως τὴν γνῶσιν ἐπιζητεῖν. ἢ οὐδὲ Πινδάρῳ τῷ λυρικῷ πείθεσθε, σαφῶς ἀπαγορεύοντι, Μὴ πρὸς ἅπαντας ἀναρρῆξαι τὸν ἀρχαῖον λόγον; ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Πλάτων παρεγγυᾷ· Εὐλαβοῦ γάρ, φησί, μήποτε ἐκπέσῃ ταῦτα εἰς ἀνθρώπους ἀπαιδεύτους. σχεδὸν γάρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι τούτων τοῖς πολλοῖς καταγελαστότερα ἀκούσματα· οὐδ᾽ αὖ πρὸς τοὺς εὐφυεῖς θαυμασιώτερά τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. ἔρα πολλάκις δὲ λεγόμενα καὶ ἀκουόμενα ἀεί, [καὶ πολλὰ ἔτη,] μόλις ὥσπερ χρυσὸς ἐκκαθαίρεται μετὰ πολλῆς πραγματείας. ἠκούσατε δὲ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρηκότος Ὀρφέως,

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί· θύρας δ᾽ ἐπίθεσθε βεβήλοις.

τοιγαροῦν ἡγείσθω ἡ πίστις, καὶ ἕψεται ἡ γνῶσις. τοῖς γάρ τοι εἰλικρινῶς καὶ ἀκραιφνῶς πιστεύουσι παρέχει τὴν γνῶσιν ὁ πιστευόμενος κύριος. προσγινομένη δὲ τῇ πίστει ἡ γνῶσις, τελεσιουργεῖ τῆς ἀληθείας τὴν ἐπιστήμην. ὁ δέ γε ταύτην κεκτημένος, ὄλβιος καὶ τρισόλβιος. καὶ τοῦτο δὲ ὁ Πλάτων ἐν τοῖς Νόμοις δεδήλωκε· Τὸν μέλλοντα γάρ φησι μακάριον καὶ εὐδαίμονα ἔσεσθαι, τῆς ἀληθείας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μέτοχον εἶναι χρή· ἵν᾽ ὡς ἐπὶ πλεῖστον χρόνον ἀληθὴς ὢν διαβιῴη. τοῖς γὰρ δὴ μεταλαχοῦσι τῆς ἀληθείας, καὶ ταύτης ἀξίως βεβιωκόσιν, οὐρανὸς εὐτρεπής, καὶ τὰ τῶν ἀγγέλων ἐνδιαιτήματα. ὁ δὲ ταύτης ἔρημος καὶ ἀτέλεστος, καὶ τῶν παναγίων καὶ θείων ἀμύητος μυστηρίων, ἔρημος μὲν [τῶνδε] τῶν ἀγαθῶν γίνεται, κολαστηρίοις δὲ διηνεκέσι παραδοθήσεται. καὶ τοῦτ᾽ αὖ πάλιν καὶ ὁ Πλάτων δεδήλωκεν ἐν τῷ Φαίδωνι. τοὺς γὰρ τὰς τελετὰς αὐτοῖς παραδεδωκότας, εἰρηκέναι φησίν, ὅτι ὃς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς Ἅιδου ἀφίκηται, ἐν βορβόρῳ κείσεται· ὁ δὲ κεκαθαρμένος τε καὶ τετελεσμένος, ἐκεῖσε ἀφικόμενος, μετὰ θεῶν οἰκήσει. πείθεσθε τοίνυν, ὦ φίλοι, τοῖς ὑμετέροις φιλοσόφοις,

Dionyſi Phallum (ſic enim virile membrū, ridiculi homines nuncuparunt: nec minus & *Phallagogia* veſtri vocant, quæ Priapo feſta concelebrant) adorabant quidem permiſeri, baſiabanturq; cuncti qui eiuſmodi orgia celebrabant: neq; tamen eorum quæ ibi fierent, rationem vllam tenebant. ſolus itē is quē vocabant *Hierophanten*, magiſtrū videlicet interpretemq; ſacrorum, ſciebat quid ſibi Oſiris vellet, quid Typhon, quidue Oſiridis membra quæ a Typhone olim cæſa fuerunt lateq; diſperſa. quid præterea Iſis eſſet, ſolus idem cognorat; illa videlicet Oſiridis ſoror quæ magno ſtudio membra fratris collegit, excitatumq; in illius honorem ſimulacrum, a cunctis paſſim Ægyptiis adorari præcepit. Hæc autem orgia cum in Ægypto Odryſius veſter Orpheus didiciſſet, inde ad vos in Græciam transportauit, Dionyſiaq; feſta vobis inſtituit. Quodſi ne obſcæna quidem iſta orgia planeq; abominanda, cunctis erāt mortalibus cognita, ſoli autem ea tenebant qui dicebantur Hierophantæ, manifeſtaria eſt dementia caſtiſſimorū diuinorumq; myſteriorū ſine præuia fide cognitionē ſcientiamq; perquirere. An non, quæſo, ipſi Pindaro Poetæ Lyrico auſcultandum putatis, manifeſte prohibenti, *Antiquam rationem cunctis aperire?* Hoc & Plato faciendum hortatur. *Caue enim*, inquit, *nequando hac excidant ad homines meruditos. Nihil enim ferme eſt quod maiore cum riſu quam noſtra hac, a multis audiri poſſit: ſicuti & rurſus nihil eſt quod apud ingenioſos admirabilius hiſce rebus ac diuinius cenſendum ſit. ſape autem repetita, ſapiusq; etiam audita, ſemper multoſq; per annos agre velut aurum, multo ſtudio atq; opera expurgantur.* Audiſtis vero ſuperius & quæ Orpheus dixerit:

Dignis ſancta loquar; procul hinc arcete prophanos. Dux itaq; veſtra ſit fides; nimirum & ſciētia ſubſequetur. Pure ſiquidē ingenueq; credentibus, ille in quem creditur Deus, cognitionem ſcientiamq; cōcedit; fideiq; adiuncta cognitio perficit ſcientiam veritatis. Quam qui aſſequatur, nimirum feliciſſimus eſt habendus. Hoc & ſuis in Legibus Plato oſtendit: *Oportere eum qui ſit beatus felixq; futurus, ab initio ſtatim veritatis eſſe participem, vt quā plurimū vita tempus cum veritatis vſu traducat.* Illis enim qui fuerint veritatis participes, quiq; dignam accepta veritate vitam peregerint, cælū maxime conuenit angelorūq; conuerſatio. Qui autē careat veritate, neq; illius quaſi ſacris initiatus ſit, expertq; vixerit diuinorum puriſſimorumq; myſteriorū, tum & his tantis ac talibus carebit bonis, tū vero & ſuppliciis addicetur æternis. Hoc idē rurſus Plato aſſerit in Phædone. Ait enim hæc illos dixiſſe, qui initiorum ritus tradiderunt, *quod quicumq; ad inferos myſteriorum expers ac minime initiatus deſcenderit, obrutus deſidebit in cœno: at qui purgatus initiatusq; fuerit, cum diis habitabit, ad illorum ſedes profectus.* Credite igitur veſtris ſaltem Philoſophis, o amici,

qui vos præuia quadã traditione diſponunt, atq; ad noſtra percipienda erudiunt. Videtur enim auibus illis eſſe perſimiles quas vocales oſcineſq; appellant. hæ namq; imitantur quidem humanam vocem, dictionũ tamen quas proferunt ſenſus ignorant. Pari quoq; modo & ij cum de diuinis rebus diſſererent, ignorabant eorum veritatem quæ loquebantur. Digni ſunt autẽ, vt mihi quidẽ videtur, aliqua venia; cum neq; Prophetarũ neq; Apoſtolorũ præuio lumine ducti fuerint, ſed vna tantum natura duce vſi ſint: cuius impreſſa nobis olim diuinitus monumẽta inuectus impietatis error deleuit. Reparauit tamen eorum nonnulla ipſe idẽ qui ea cõdiderat ab initio, neq; penitus abolita eſſe permiſit, ſuam hominibus prouidentiã per mundi creaturam manifeſte ſignificãs. Id vero ipſum & Paulus Apoſtolus oſtẽdit, cũ apud Lyſtros cõcionaretur. etenim præter complura alia, & hæc inquit: *Qui in præteritis generationibus permiſit omnes gentes ambulare in viis ſuis; neq; tamẽ ſine teſtimonio ſeſe ipſum dimiſit benefaciens. Nam & pluuias vobis de cælo dedit, & tempora fructifera; implens nutrimento & lætitia corda veſtra.* Nam genus quidẽ quod originem duxit ex Abraham, tum ex lege diuinitus lata, tum ex prophetiæ gratia, fructus maximos cæpit: alias vero gentes ac nationes, per naturæ legem, perq; mundanæ creaturæ inſpectionem, gubernator Deus ducebat ad pietatem. Ac veluti pluuiam præcipue quidẽ cultis ſubactiſq; agris, vt humano generi conſulat, munificus ac liberalis Deus infundit; ex vbertate autem & copia liberalitatis ipſas quoq; ſolitudines monteſq; irrigat: & arata quidem regio mitiores fructus nobiſq; congruentes, inarata vero ſilueſtres immitioreſq; producit: videmuſq; perſæpe ſepulcris & parietibus caprificos innaſci: ita & ſcientiæ donum, præcipue quidem piis hominibus datũ eſt; illis autem qui huius notæ nõ ſunt, datur quidẽ ſcientia, ſicut pluuia dari ſolet deſertis ac ſilueſtribus locis. Hinc & ſæpenumero quædam producunt quæ pro eſculentis habenda ſunt, quæq; cultorum agrorũ fructibus ſunt ſimilia: cum tamen manifeſte appareat, ea prophetiçæ agriculturæ eſſe expertia. aſperitatem enim neſcio quam atq; amaritiem immixtam habent. Igitur qui iudicio ac diſcernendi facultate præditi ſunt, quæ ſibi vſui fore cognoſcunt, inde ſumentes, reliqua miſſa faciunt: vt qui roſaria demetunt, ſpinas quidem intactas dimittunt, roſarum vero calyces legunt. Ipſis quoque apibus hanc natura legem inſtituit, vt non ſolum floribus qui ſunt dulces inſidant, ſed qui etiam amarulenti; cum tamen ſolam dulcedinem hauriant, amaritiem autem auerſentur, & ex diuerſis qualitatibus, amaris videlicet, acerbis, auſteris, acutiſque, mel quod hominibus dulciſſimum eſt, conficiant. Harum itaque & nos exempla ſectati, e veſtris illis amarulentis pratis, dulce vobis ac perquam vtile mel componimus. Ac veluti corporum curatores, e vene-

προσελαύνουσιν ὑμᾶς καὶ τὰ ἡμέτερα προδιδάσκουσιν. ἀτεχνῶς γὰρ ἐοίκασι τῶν ᾠδικῶν ὀρνίθων ἐκείνοις, οἳ τὴν μὲν ἀνθρωπίνην μιμοῦνται φωνήν, ἀγνοοῦσι δὲ τῶν λεγομένων τὴν ἔννοιαν· παραπλησίως γὰρ δὴ καὶ οὗτοι, περὶ θείων πραγμάτων διαλεγόμενοι, οὐκ ἔγνωσαν ὧνπερ ἔλεγον τὴν ἀλήθειαν. ἔχουσι δὲ ὅμως ἀμηγέπη ξυγγνώμην, οὔτε προφητικῆς διδαχῆς, οὔτε ἀποστολικῆς ἀπολαύσαντες φωταγωγίας, μόνην δὲ τὴν φύσιν ποδηγὸν ἐσχηκότες· ἧς ὁ τῆς δυσσεβείας πλάνος τὰ θεοχάρακτα πάλαι διέφθειρε γράμματα, ἀνενεοῦτο δέ τινα ὅμως τούτων ὁ ποιητής, καὶ πάμπαν ἐξίτηλα γενέσθαι οὐκ εἴα, τὴν οἰκείαν τοῖς ἀνθρώποις διὰ τῆς κτίσεως προμήθειαν ἐπιδεικνύμενος. καὶ τοῦτο δεδήλωκεν ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν Λύστροις δημηγορήσας· πρὸς γὰρ αὖ πολλοῖς ἑτέροις, καὶ τάδε εἴρηκεν· Ὃς ἐν ταῖς παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν, ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν:- τὸ μὲν γὰρ Ἀβραμιαῖον γένος, καὶ νόμον θεῖον ἐδέξατο, καὶ προφητικῆς ἀπήλαυσε χάριτος· τὰ δέ γε ἄλλα ἔθνη, διὰ τῆς φύσεως καὶ τῆς κτίσεως ἐποδήγει πρὸς θεοσέβειαν τῶν ὅλων ὁ πρύτανις. καὶ καθάπερ τὸν ὑετὸν διαφερόντως μὲν τῇ γεωργουμένῃ γῇ, τῆς τῶν ἀνθρώπων ἕνεκα χρείας, ὁ μεγαλόδωρος ἐνίησιν· ἐκ περιουσίας δὲ καὶ φιλοτιμίας, κἀν ταῖς ἐρήμοις, κἀν τοῖς ὄρεσιν ὕει· καὶ ἡ μὲν δεχομένη [γῆ] τοὺς ἡμέρους φύει καρπούς, ἡ δὲ ἀγεώργητος, τοὺς ἀγρίους· ὁρῶμεν δὲ ἔστιν ὅτε καὶ ἐν μνήμασι καὶ ἐν τοίχοις φυομένας συκᾶς· οὕτω τὸ τῆς γνώσεως δῶρον, ἐξαιρέτως μὲν τοῖς εὐσεβέσι δεδώρηται· τοῖς δέ γε οὐ τοιούτοις, ὡς ταῖς ἐρήμοις καὶ ταῖς λόχμαις ὁ ὑετός. ὅθεν πολλάκις καί τινα ἐδώδιμα φύουσι, καὶ τοὺς τῶν γεωργουμένων μιμοῦνται καρπούς· ἐπίδηλα δὲ ὅμως ἐστίν, ὡς γεωργίας προφητικῆς οὐ τετύχηκε· τραχύτης γάρ τις αὐτοῖς ἀναμέμικται καὶ πικρότης. οἱ δέ γε διακρίνειν εἰδότες, τὸ χρειῶδες καρπούμενοι, τὸ λοιπὸν χαίρειν ἐῶσι· καθάπερ οἱ τὰς ῥοδωνιὰς τρυγῶντες, καταλείπουσι μὲν τὰς ἀκάνθας, ξυλλέγουσι δὲ τὰς κάλυκας. καὶ μὲν δὴ καὶ ταῖς μελίτταις οὗτος ὁ νόμος ἐμπέφυκεν. οὐ γλυκέσι γὰρ μόνοις, ἀλλὰ καὶ πικροῖς ἄνθεσιν ἐφιζάνουσι· τὴν μὲν γὰρ γλυκεῖαν ἀνιμῶνται ποιότητα, τὴν δὲ πικρὰν ἀποστρέφονται, καὶ ἐκ διαφόρων ποιοτήτων, πικρῶν τε καὶ στρυφνῶν, καὶ αὐστηρῶν καὶ δριμέων, τὸ γλυκύτατον μέλι τοῖς ἀνθρώποις κατασκευάζουσι. ταύτας δὴ καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι, ἐκ τῶν πικρῶν ὑμῶν λειμώνων τὸ γλυκὺ τῆς ὠφελείας ὑμῖν κατασκευάζομεν μέλι. καὶ ὥσπερ οἱ τὰ σώματα θεραπεύοντες, ἐκ

τῶν ἰοβόλων θηρίων ὠφέλιμα κατασκευάζουσι φάρμακα· καὶ τῶν ἐχιδνῶν τὰ μὲν, ἀποβάλλοντες, τὰ δὲ ἕψοντες, πολλὰς διὰ τούτων ἐξελαύνουσι νόσους· οὕτως [καὶ] ἡμεῖς τὰ τῶν ὑμετέρων ποιητῶν καὶ ξυγγραφέων καὶ φιλοσόφων πονήματα μεταχειριζόμενοι, τὰ μὲν, ὡς δηλητήρια καταλείπομεν· τὰ δὲ, τῇ τῆς διδασκαλίας ἐπιστήμῃ διασκευάσαντες, ἀλεξιφάρμακον ὑμῖν θεραπείαν προσφέρομεν· καὶ οὓς ἀντιπάλους ἡμῶν ὑπειλήφατε, τούτους τῶν ἡμετέρων λόγων ἀποφαίνομεν ξυνηγόρους, καὶ τῆς πίστεως δείκνυμεν διδασκάλους. οὕτω δὲ, ξὺν θεῷ φάναι, καὶ τὴν ἄλλην ὑμῖν διδασκαλίαν προσοίσομεν. ὑμεῖς δὲ, μεμαθηκότες ὡς ἀναγκαῖον τὸ τῆς πίστεως χρῆμα, τὴν Πυθαγόρειον σιωπὴν ἀγαπήσατε, καὶ τὰς ἀκοὰς ἡσυχῇ τῷ λόγῳ παράσχετε, πιστῶς δεχόμενοι τὰ λεγόμενα· οὕτω γὰρ δὴ κατὰ βραχὺ δυνήσεσθε μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν:-

venenatis feris atq; ſerpentibus, ſalutares medicinas conficiunt, deq; ipſis viperis alia quidem reiicientes, alia vero elixantes, multos harnm rerum præſidio morbos propellunt; ita & nos, veſtrorũ Poetarum, Hiſtoricorum, Philoſophorumq; monumenta verſantes, alia ex iis vt noxia & peſtifera declinamus, alia vero ſparſim noſtræ inſerentes doctrinæ, auxiliarem vobis ac ſalubrem curationem afferimus. Quoſq; ipſi aduerſarios nobis eſſe exiſtimatis, eos noſtrarũ rationnm quammaximos fautores, fideiq; doctores eſſe oſtendimus. Sic & diuino freti auxilio, aliam vobis protinus inſtitutionem trademus. Vos autẽ, cum didiceritis quãtopere fides neceſſaria ſit, illud, quæſo, Pythagoricũ ſilentium adamate, veſtraſq; aures cum attentione verbis noſtris accõmodate, fideliter atq; ingenue quæ dicantur excipientes. ita enim breui poteritis veritatem perdiſcere.

ΠΕΡΙ ΑΡΧΗΣ. β.

Τὸ φῶς τὸ αἰσθητὸν, καὶ τὸ ἄνωθεν φερόμενον, καὶ τὸ κάτωθεν παρὰ ἀνθρώπων ἐπινοούμενον, ἐπιδείκνυσι τοῖς ὁρῶσι, τί μὲν χρυσὸς καὶ τί ἄργυρος, τί δὲ χαλκὸς καὶ σίδηρος [καὶ κασσίτερος,] καὶ τὰς ἄλλας ὕλας ὡσαύτως· καὶ μὲν δὴ καὶ χρωμάτων καὶ σχημάτων, καὶ φυτῶν καὶ ζώων διδάσκει διαφοράν· ἀλλ' οἱ τὰς ὄψεις ἐρρωμένοι μόνοι, τήνδε τὴν γνῶσιν δέχονται. οἱ γὰρ δὴ τυφλώττοντες, οὐδὲν ἀπὸ τῆς ἀκτῖνος ὀνίνανται. οὐδὲ γὰρ αὐτὴν τοῦ φωτὸς ὁρῶσι τὴν αἴγλην. τούτοις ἐοίκασιν οἱ τὸ νοερὸν φῶς τῆς ἀληθείας ἰδεῖν οὐκ ἐθέλοντες, ἀλλ' ἀσπασίως ἐν τῷ ζόφῳ τῆς ἀγνοίας διάγοντες· καθάπερ τῶν πτηνῶν τὰ νύκτωρ πετόμενα· ἅπερ δὴ μάλα εἰκότως ἀπὸ τῆς νυκτὸς παρωνύμως προσαγορεύεται· νυκτερίδες γάρ τοι καὶ νυκτικόρακες, ἀποφυγγάνουσι μὲν τὸ φῶς, ὡς πολέμιον· τὸ δὲ σκότος ἀσπάζονται, ὡς σωτήριον. τούτοις μὲν οὖν δὴ, οὐκ ἄν τις νεμεσήσῃ σωφρονῶν· ἡ γάρ τοι φύσις αὐτοῖς τὴν τοιάνδε ζωὴν ἐξ ἀρχῆς ἀπεκλήρωσεν. οἱ δ' αὐθαιρέτως σφᾶς αὐτοὺς τῷ σκότῳ συζεύξαντες, ποίας ἂν εἰκότως τύχοιεν ξυγγνώμης; μάλιστα τοῦ θείου φωτὸς ἅπασαν ἤπειρον καὶ νῆσον τῇ ἀκτῖνι πληρώσαντος, καὶ αὐτὰ καταλαβόντος τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα. οἱ μὲν γὰρ πρὸ τῆς θείας ἐπιφανείας, τῇδε τῇ μέθῃ περιπεσόντες, ἔχουσι μὲν τινὰ μετρίαν γοῦν πως παραίτησιν, τῷ μηδέπω τὸν δικαιοσύνης ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον, ἀλλ' ὥσπερ ἐν σκότῳ διάγειν, καὶ ὑπὸ μόνης δᾳδουχεῖσθαι τῆς φύσεως· ἐπειδὴ δὲ οὗτος οὐ μόνον ἀνέτειλεν, ἀλλὰ καὶ, ποιητικῶς εἰπεῖν, „μέσον οὐρανὸν „ἀμφιβέβηκε, τίς ἀπολογίας ὑπολείπεται λόγος, τοῖς νῦν ἐν μεσημβρίᾳ τυφλώττουσι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς μύουσιν, ἵνα μὴ τοῦ φωτὸς ἀπολαύσωσιν;

II SERMO: DE PRINCIPIO.

Lumen hoc ſenſibile quod oculis vſurpamus, ſiue id ſuperne ad nos deferatur, ſiue hic in terris humano artificio comparetur, intuentibus plane indicat quid ſit aurum, quid argentum; quid æs item, quid ferrum; aliarumq; rerum materiã pari modo oſtendit. Quin & colorũ figurarumq;, nec non plantarum atq; animaliũ differentias idẽ docet. Sed enim qui ſunt acri oculorum obtutu, ſoli rerum hanc diſcretionem percipiunt. Ipſi namq; cæcutientes, nihil prorſus ad ſolis radios aſſequuntur; cum ne ipſam quidẽ videant luminis claritatem. His itaq; perſimiles eſſe noſcuntur, qui intellectuale veritatis lumen intueri nolentes, amant in tenebris ignorantiæ diuerſari, veluti aues illæ quæ noctu tantũmodo volitantes, meritiſſima noctis nomẽclatura ſignantur. Noctuę ſiquidem ac nycticoraces, vt inimicam ſibi, lucẽ ſuffugiunt, amant vero tenebras tãquã maxime ſalutares. Atq; his quidẽ nemo ſanæ mẽtis indignetur atq; ſuccenſeat. natura enim ab initio genus hoc vitæ illis addixit. Qui vero vltro ſeſe ipſos tenebris adiunxerunt, quidnam, quæſo, veniæ conſequantur; præſertim cum diuinæ lux veritatis, omnẽ continentem, cunctaſq; iam inſulas ſuis radiis late complerit, orbiſq; totius fines ac terminos occuparit? Nam qui ante CHRISTVM exortum, hoc erroris laqueo tenebãtur, aliquam vtcumq; ac mediocrem ſaltem excuſationem afferre poterant, quod videlicet ſol iuſtitiæ nondũ ortus fuiſſet, ac propterea quaſi in nocturnis tenebris vitã traducerent, ſoliſq; naturæ facibus ducerentur. Cum vero nunc ſol iuſtitiæ non modo exortus iam ſit, ſed vt poetice dicam, —— *medium conſcenderit axem*: quis iam, quæſo, relictus eſt excuſationi locus, iis qui meridiano tempore hallucinantur, quiq; ne luce iucundiſſima perfruantur, oculos vltro concludunt?

Nimirũ peſſima Opinionis affectio, nebulam propellere ac diſſipare illos non ſinit. Putant enim ſe optime cunctorum mortalium intueri veritatem; propterea quod eloquentium virorum diſciplinis innutriti fuerint. Neq; animaduertũt marinis piſcibus, quamquam plurimæ ſalſedini innutritis, tamen ad condituram non minus & ſale adhibito opus eſſe. Neq; item illud intelligunt, veritatis cognitionem ab idoneo linguæ concentu petendam non eſſe. Quid enim Homerica poeſi queat eſſe iucundius? quid inquam eius dulciloquio ſit ſuauius? Et tamen hunc Homerum, ille qui apud vos habetur optimus Philoſophorum; puto autem vos noſſe quem dico; Ariſtonis videlicet filius Plato, vnguento prius perunctũ, ſicut hirundines a mulieribus ſolent, procul eiecit ab ea quam ipſe conſtituit ciuitate; omnis licentiæ atq; impietatis magiſtrum eſſe teſtatus. inquit enim: *Poeta hic, blaſphemare adoleſcentes docet, illiſq; flagitioſas de immortalibus diis opiniones inſinuat, tenerisq; adhuc animis inſerit pernicioſas & corruptiſſimas diſciplinas.* Aliis præterea multis in rebus, accuſat eximium Poetarum. Haud itaq; omnis qui in dulci eloquio ſit exercitus, idoneus eſt habẽdus qui veritatẽ perdoceat. Quod ſi veſtros nobis Philoſophos obiectatis, illud pro comperto ſcitote, hos quoq; multis erroribus fuiſſe implicitos. Neq; enim omnes eadẽ militari via inceſſerũt, neq; præcedentiũ maiorum veſtigia conſectati ſunt, ſed tum proprias ſibi quiſq; vias fecerunt, tum vero & innumeras excogitarunt. Multifidæ ſunt enim mendacij falſitatiſq; ſemitæ. Id quod protinus valde manifeſtũ oſtendam. Thales enim, antiquiſſimus eorũ quĩ Septem ſapiẽtes vocantur, arbitratus eſt rerum principium aquã eſſe; Homericam, vt puto, ſequutus ſententiã, quo loco inquit:

Oceanumq; deũm patrem, Tethynq; parentem.

Anaximander vero, qui Thaleti ſucceſſit, ab infinito res auſpicatur. At huius ſucceſſor Anaximenes, nec minus & Diogenes Apolloniates, concordi ſententia dixerunt, principium eſſe aerem. Hippaſus vero Metapontinus, & Heraclitus Epheſius, igni rerum attribuere principium. At Agrigentinus Empedocles, quatuor elementa. Xenophanes autem Colophonius, perpetuum eſſe omne hoc quod videmus, aſſeruit: cuncta vero e terra inquit conſtare. Huius autẽ ſodalis Parmenides Eleates, eandem fermè ſententiã confirmauit, falſumq; eſſe ſenſuũ iudiciũ dixit, negans vtiq; nos hoc duce veritatẽ rerũ conſequi poſſe. Democritus autẽ Abderites, infinitum omne aſſeruit & ingenitũ. Epicurus Neoclis filius Athenienſis, ex atomis cõpoſitum omne hoc inquit; carere tamẽ initio tẽporis, ac perpetuũ eſſe. Quin & Chius Metrodorus, & Zeno Eleates, & Smyrnæ[*] Diogenes, diuerſa rerũ principia ſtatuerũt. Ex quo factũ eſt vt Socrates Sophroniſci filius, comicis maledictis eos ſemp inceſſeret, ꝓpterea quod

οὐκ ἐᾷ δὲ αὐτοὺς τὴν ἀχλὺν ἀποσκεδάσαι τῶν ὀφθαλμῶν τὸ τῆς οἰήσεως πάθος. πάντων γὰρ ἄμεινον εἰδέναι νομίζουσι τὴν ἀλήθειαν· ἐπειδὴ τοῖς τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν μαθήμασιν ἐντεθράφησαν· καὶ ξυνιδεῖν οὐκ ἐθέλουσιν ὡς οἱ θαλάττιοι ἰχθύες, ἐν ἅλμῃ μὲν τρέφονται ὅτι μάλιστα πλείστῃ, ἁλῶν δὲ ὅμως εἰς σκευασίαν προσδέονται. οὐδὲ μὴν ἐκεῖνο ξυνορῶσιν, ὡς τῆς ἀληθείας οὐ πάντως ἡ εὐγλωττία διδάσκαλος. τί γὰρ τῆς Ὁμήρου ποιήσεως ἥδιον; τί δὲ τῆς εὐεπείας ἐκείνης γλυκύτερον; ἀλλ᾽ ὅμως τοῦτον, τῶν φιλοσόφων ὁ ἄριστος· ἐπίγνωτε δὲ δήπου τὸν Ἀρίστωνος, ὡς ἡγοῦμαι· μύρῳ γε ἀλείψας, καθάπερ αἱ γυναῖκες τὰς χελιδόνας, ἐκ τῆς ὑπ᾽ αὐτοῦ ξυντεθείσης ἀπέπεμψε πόλεως, ἀκολασίας καλέσας καὶ δυσσεβείας διδάσκαλον. Βλασφημεῖν γάρ, φησιν, ἐκπαιδεύει τοὺς νέους, καὶ πονηρὰς αὐτοῖς περὶ τῶν θεῶν ἐντίθησι δόξας, καὶ ἀπαλοῖς οὖσι μαθήματα πονηρὰ καὶ διεφθαρμένα ἐνίησι· καὶ ἕτερα δὲ ἄττα κατηγορήματα πάμπολλα ἐποιήσατο τοῦ κορυφαίου τῶν ποιητῶν. οὔκουν ἅπας ὁ εὐγλωττίαν ἠσκημένος, ἀξιόχρεως ἂν γένοιτο ἀληθείας διδάσκαλος. εἰ δὲ δὴ τοὺς φιλοσόφους ἡμῖν προβάλλεσθε, εὖ ἴστε ὡς καὶ οὗτοι πλάνον ὑπέμειναν πάμπολυν. οὐ γὰρ δὴ μίαν ἀτραπὸν λεωφόρον ἐσχήκασιν, οὐδὲ τοῖς τῶν προωδευκότων ἠκολούθησαν ἴχνεσιν· ἀλλ᾽ ἰδίαν ἕκαστος ἐπίμετο τρίβον, καὶ μυρίας ἐπινενοήκασι τρίβους· πολυσχιδεῖς γάρ πως τοῦ ψεύδους αἱ ἀτραποί, καὶ τοῦτο διαῤῥήδην αὐτίκα δὴ μάλα δειχθήσεται. Θαλῆς μὲν γὰρ, ὁ τῶν ἑπτὰ καλουμένων σοφῶν ὁ πρεσβύτατος, ἀρχὴν πάντων τὸ ὕδωρ ὑπέλαβεν, Ὁμήρῳ γε οἶμαι εἰρηκότι πιστεύσας·

Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.

Ἀναξίμανδρος δὲ, τοῦτον διαδεξάμενος, ἀρχὴν ἔφη τὸ ἄπειρον· Ἀναξιμένης δὲ, ὁ τούτου διάδοχος, καὶ Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, τὸν ἀέρα ξυμφώνως ἀρχὴν προσηγορευσάτην. Ἵππασος δὲ ὁ Μεταποντῖνος, καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος τῷ πυρὶ τὴν ἀρχὴν τῶν πάντων ἀπενειμάτην. ὁ δὲ Ἀκραγαντῖνος Ἐμπεδοκλῆς, τὰ στοιχεῖα ἔφη τὰ τέτταρα· Ξενοφάνης δὲ ὁ Κολοφώνιος, τὸ πᾶν ἀΐδιον· ἐκ δὲ τῆς γῆς τὰ πάντα. καὶ Παρμενίδης ὁ τούτου γε ἑταῖρος ὁ Ἐλεάτης, ἰσοτύπως τονδὶ τὸν λόγον ἐκράτυνε, ψευδὲς δὲ ἀπέφηνε τῶν αἰσθήσεων τὸ κριτήριον, ἥκιστα λέγων ἐφικνεῖσθαι τοῦτο τῆς ἀληθείας. Δημόκριτος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης, ἄπειρον τὸ πᾶν εἴρηκε, καὶ ἀγένητον. Ἐπίκουρος δὲ ὁ Νεοκλέους ὁ Ἀθηναῖος, ἐκ τῶν ἀτόμων ἐξ ἀρχῆς συστῆναι τὸ πᾶν· εἶναι μέντοι ἄναρχον καὶ ἀΐδιον. καὶ Μητρόδωρος δὲ ὁ Χῖος, καὶ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης, καὶ Διογένης ὁ Σμυρναῖος διαφόρους ἀρχὰς τῶν ὅλων ὑπέθεντο. διά τοι τοῦτο καὶ Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου, κωμῳδῶν αὐτοὺς διετέλει, ὅτι

τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἐφικτὰ εἰδέναι λίαν ἰσχυριζόμενοι, πρὸς ἀλλήλους ἀεὶ διεμάχοντο, καινῶν προ-ϊστάντες καὶ ἐναντίων δογμάτων, ἥ φησιν ὁ Ξενοφῶν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι. Καὶ ὁ Πλάτων δὲ
» αὐτὸν ἐν τῷ Φαίδωνι γέγραφε λέγοντα· Ἐγὼ γάρ, ὦ
» Κέβης, νέος ὤν, ὑπερφυῶς [ὡς] ἐπεθύμησα ταύ-
» της τῆς φιλοσοφίας, ἣν δὴ καλοῦσι περὶ φύσεως ἱ-
» στορίαν. ὑπερήφανον γάρ μοι ἐδόκει εἶναι, εἰδέναι
» τὰς αἰτίας ἑκάστου, διὰ τί γίγνεται ἕκαστον, καὶ διὰ
» τί ἀπόλλυται, καὶ διὰ τί ἔστιν:- εἶτα πολλὰ τοιαῦτα
» διεξελθών, ἐπήγαγε· Τεκμήριον δέ σοι ἐρῶ ἱκα-
» νόν. ἐγὼ γάρ, ἃ [καὶ] πρότερον σαφῶς ἠπιστάμην, ὥς
» γε ἐμαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκουν, ὑπὸ ταύτης τῆς
» σκέψεως οὕτω σφόδρα ἐτυφλώθην, ὥστ' ἀπέ-
» μαθον καὶ ἃ πρὸ τούτου ὤμην εἰδέναι: Καὶ αὖθις δέ, τῶν
» τῶν φιλοσόφων κατηγορῶν ἔριδος, τοιάδε ὁ Πλά-
» των ἐν τῷ Θεαιτήτῳ διέξεισιν· ἀλλ' ἄν τινά τι ἔρῃ, ὥσ-
» περ ἐκ φαρέτρας ῥηματίσκια αἰνιγμάτων ἀνα-
» σπῶντες τοξεύουσι· κἂν τούτου ζητῇς τὸν λόγον λα-
» βεῖν, τί εἴρηκασιν, ἑτέρῳ πεπλήξῃ καινῶς μετωνο-
» μασμένῳ. περανεῖς δὲ οὐδέν [οὐδέποτε οὐδὲ] πρὸς οὐ-
» δένα αὐτῶν· οὐδέ γε ἐκεῖνοι [αὐτοὶ] πρὸς ἀλλήλους·
» ἀλλ' εὖ πάνυ φυλάττουσι, τὸ μηδὲν βέβαιον ἐᾶν
» εἶναι, μήτε ἐν λόγῳ, μήτε ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς·
» ἡγούμενοι. ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, αὐτὸ στάσιμον εἶναι· τούτῳ
» δὲ πάνυ πολεμοῦσι, καὶ καθόσον ἂν δύνωνται πανταχό-
» θεν [ἐκβάλλουσιν.] Ἴσως, ὦ Θεόδωρε, τοὺς ἄνδρας
» μαχομένους ἑώρακας· εἰρηνεύουσι δὲ οὐ ξυγγέγο-
» νας· οὐ γάρ σοι ἑταῖροί εἰσιν· ἀλλ' οἶμαι ταῦτα τοῖς μα-
» θηταῖς ἐπὶ σχολῆς φράζουσιν, οὓς ἂν βούλωνται ὁ-
» μοίους αὐτοῖς ποιῆσαι. Ποίοις μαθηταῖς; ὦ δαιμό-
» νιε. οὐδὲ [γὰρ] γίνεται τῶν τοιούτων ἕτερος ἑτέρου μαθη-
» τής· ἀλλ' αὐτόματοι ἀναφύονται, ὁπόθεν ἂν τύχῃ ἕ-
» καστος αὐτῶν ἐνθουσιάσας· καὶ τὸν ἕτερον [ὁ] ἕτερος οὐ-
» δὲν ἡγεῖται εἰδέναι:- Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν· Ὀλίγου
» δὲ ἐπελαθόμην, ὦ Θεόδωρε, ὅτι ἄλλοι αὖ τἀναντί-
» α τούτοις ἀπεφήναντο· οἷον ἀκίνητον τελέθει τῷ
» παντὶ ὄνομα εἶναι· καὶ [ἄλλα] ὅσα Μέλισσοί τε καὶ
» Παρμενίδαι, ἐναντιούμενοι πᾶσι τούτοις, διισχυρί-
ζονται:- Καὶ μέντοι καὶ τῷ Σοφιστῇ τοιαῦτα πάλιν αὐτῶν κατηγορεῖ, οὐκ ἀπόστολος οὐδέ γε προφήτης, ἀλλὰ τῶν φιλοσόφων ὁ πρῶτος, εἴτε Πλάτωνα τὸν Ἀρίστωνος ἐθέλοις λέγειν, εἴτε Σωκράτην τὸν Σωφρονίσκου· Σωκράτους μὲν γὰρ τὰ ἐνθυμήματα, Πλάτωνος δὲ τὰ συγγράμματα. εἴτε δὲ οὗτος, εἴτε
» ἐκεῖνος, οὕτω φησί· Μῦθόν τινα ἕκαστος φαίνεταί
» μοι διηγεῖσθαι παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν· ὁ μέν, ὡς τρία
» τὰ ὄντα· πολεμεῖ δὲ ἀλλήλοις ἐνίοτε αὐτῶν ἄττα
» πῃ· τοτὲ δὲ καὶ φίλα γινόμενα. γάμους τε καὶ τό-
» κους καὶ τροφὰς τῶν ἐκγόνων παρέχεται· δύο δὲ ἕτερος
» εἰπών, ὑγρὸν καὶ ξηρόν, ἢ θερμὸν καὶ ψυχρόν, συνοι-
» κίζεται αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι. τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἐ-
» λεατικὸν ἔθνος, ὁ ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι
» πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἑνὸς ὄντος τῶν ἀπάν-
» των, καλουμένων δέ, ἐξέρχεται τοὺς μύθους.

quod peruicaciter contendentes ea ſe ſcire ad quæ hominis ingenium peruenire non poteſt, mutuis inter ſe diſſidiis concertabãt, principes ſe nouorũ ac pugnantiũ dogmatum facientes. id quod Xenophon in Commentariis ſuis teſtatur. Plato etiam in Phædone ita Socraten loquentem inducit: *Ego enim, inquit, o Cebes, olim iunior, fui ſapiẽtiæ huius impendio appetentior, quam de rebus naturæ vocant hiſtoriam. egregium enim atq; illuſtre mihi quiddã videbatur, rei cuiuſq; cauſam tenere poſſe, quare videlicet vnumquodq; fiat, intereat, atq; ſit.* Tum multa huiuſmodi perſequutus, hæc addidit: *Signum tibi ego idoneum afferam. ego enim in iis quæ & meo & aliorum iudicio plane ac manifeſte ſciebam, ex hac naturæ inſpectione, ita cæcus effectus ſum, vt & ea mihi exciderint quæ prius ſcire me opinabar.* Rurſusq; Philoſophorum diſceptationẽ Plato idem in Theæteto accuſans, hæc ait: *Sed ſi quid ab eis ſciſcitere, non ſecus fatigantur quam ſi e pharetra dictiunculas ænigmatum educant. Quod ſi & huius dictionis quæras ab eis rationem percipere, alio ſtatim verbo noua trãſmutatione effecto. Nihil denique vnde tranſiges, nihil concludes. Sed neq; ipſi inter ſe quicquam decernunt. Id enim maxime cauebunt, ne quid firmũ certumq; relinquant. Putant enim, quantũ equidẽ ſentio, neq; in oratione, neq; in mẽte quicquã ſtabile ac per ſe conſtans eſſe. Hac vna re prorſus ipſi bella inter ſe gerunt. Pugnãteſq; totis viribus ac vndecũq;, fortaſſe Theodore illos vidiſti; pacẽ vero agentibus Theodore numquã interfuiſti. Neq; enim tibi ſunt familiares. Sed hæc, puto, per otium in gymnaſio cũ diſcipulis illis loquuntur quos volunt fieri ſui perſimiles. Quibus autẽ diſcipulis hæc loquuntur? Neq; enim apud huiuſmodi genus hominũ, alter alterius eſt diſcipulus; ſed ſponte ſua & caſu quodam proueniunt, vndecunq; cõtingat, furore afflati. neq; alter alterum ſcire quicquã exiſtimat.* Pauloq; mox idem rurſus hæc ait. *Pene,* inquit, *o Theodore, oblitus ſum tibi dicere, quod alij contraria his affirmarunt; videlicet immutabile vniuerſo nomẽ inditũ eſſe, et quæcunq; Parmenidæ ac Meliſſi omnibus hiſce aduerſi contendũt.* Idẽ Plato & in libro cui titulus eſt Sophiſtes, hiſce ferme verbis quales ſuperius attuli, eos accuſat: nõ Apoſtolus; nõ Propheta; ſed Philoſophorũ primus. ſiue Platonem quis eum velit Ariſtonis filiũ eſſe, ſiue Socratem Sophroniſci. ſunt enim Socratis quidem res & ſententiæ, Platonis autem ſcripta & monumenta. vter autẽ ſit ipſorum, ita certe ſcriptum reliquit: *Fabulã mihi videtur vnuſquiſq; illorũ nobis, tãquã pueris ſimus, narrare. Nam alter quidem ipſorũ, quaſi tria nobis facit rerũ principia; quorũ quadã quodammodo inter ſe nonnumquam depugnent, interdum vero in amicitiã redeant, quaſi nuptias celebrẽt, filioſq; propagent, ac alimẽta nepotibus erogẽt. Alter vero duo principia rerũ aſſerens, humidũ videlicet ac ſiccũ, vel calidũ et frigidũ, copulat ea in vnũ, eademq; educit. Gens vero Philoſophorũ qui apud nos Eleatici nominantur, a Xenophane atq; altius initium ducens, fabulas neſcio quas nobis explicuit; tamquam vnum ſint ea quæ dicuntur omnia.*

Iam vero & Sicula quadam muſa nobis commẽta ſunt, tutius eſſe vtraq; rerum principia complicare, ac ſubinde aſſerere, id quod eſt, vnum eſſe ac multa, contineri autem ſimul lite & amicitia. Cumq; talia quædam dixerit, ita demũ proſequitur: *Verum ea videtur inter eos eſſe cõtentio, qua gigãtes olim cum deis pugnaſſe perhibentur. tanta eſt inter eos de rerũ ſubſtantia diſceptatio. Quo enim pacto eorum nonnulli e cælo atq; ab inuiſibili, cuncta deorſum ad terrã trahũt, ſaxa immania quercusq; cõplexi. Talia enim apprehendentes & contrectantes, ſumma contentione affirmant id ſolum eſſe quod aptum natum eſt vt incurſum tactumq; patiatur; idemq; prorſus & corpus et ſubſtantiam eſſe diffiniunt.* Horum autem deliriorum, neq; Petrus ille noſter, neq; Paulus veſtros accuſat Philoſophos, ſed eloquentiſſimus Plato, ac Socrates multo ſapientiſſimus hominum Pythij Apollinis ſententia iudicatus. Aiunt enim veſtros Philoſophos affirmare id ſolum eſſe quod incurſum tactumq; patiatur, idemq; corpus & ſubſtãtiam definire. Quo autem pacto quis vtatur his ducibus ad veritatem, qui talibus ipſi tantiſq; erroribus ſint obnoxij, quiq; pugnantes adeo ſententias opinionesq; proferant, bellum inter ſe maximum perpetuo ſuſcitantes? Ipſe etiam Timon Phliaſius, ſuis ſalibus ac dicteriis veſtros Philoſophos tragice inſectatus eſt; e quorum magna copia ego ſane pauca quædam commemorabo:

Mortales miſeri, probroſi, ventris ad inſtar,
Quænam vos lites nugis pugnantibus vrgent?
O viri, animi ſenſus quos implet inanis.

Non igitur ſoli nos neq; primi, vobis ſtultæ opinionis labem obijcimus. prius enim multoq; ante, ipſe Timon huius vitij veſtros accuſat. Aliud vero eſt ſcire te aliquid, aliud opinari te ſcire, cum tamen vere nil ſcias. Valde enim veritas & coniectura veritatis, o amici homines, inter ſe differunt. ſiquidem coniectura, plurimis peccat in rebus atq; decipitur: ipſa autẽ veritas, ita nos docet, vt contrarij nihil admittat. Aliter itaq; quis loquitur cum in coniecturam ducitur veritatis, aliter autem veritas ſeſe ipſam interpretatur atq; enuntiat. Quandoquidem & Anaxagoras Hegeſibuli filius Clazomenius, primus inquit mentem mundo inſediſſe, vnamq; hanc elementa de confuſione in ordinem diſpoſuiſſe; cum ſuperiores Philoſophi nihil vltra materiam, præterq; ea quæ oculis videntur, excogitaſſent. Pythagoras autem Mneſarchi filius, principium rerum omnium Monada, hoc eſt vnitatem, eſſe dixit. Eodem vero tempore fuerũt Anaxagoras & Pythagoras. Sed enim Pythagoræ quidem ſcholas, eo defuncto, vxor Theano cum Telauge ac Mneſarcho filiis, regendas ſuſcepit. ac Telaugæ quidem Empedocles Agrigentinus; Anaxagoræ vero, Archelaus fuit auditor. Huius vero, Socrates Athenienſis fuit diſcipulus. Anaxagoras autem & Pythagoras in Ægyptum pro-
fecti,

ἤδη δὲ καὶ Σικελικαί τινες Μοῦσαι ξυνενόησαν, ὅτι συμπλέκειν ἀσφαλέστερον ἀμφότερα, καὶ λέγειν ὡς τὸ ὂν πολλά τε καὶ ἕν ἐστιν, ἔχθρα δὲ καὶ φιλία ξυνέχεται:- καὶ τοιαῦτα [ἄττα] ἐφεξῆς εἰπὼν, ἐπάγει· Καὶ μὴν ἔοικέ γε ἐν αὐτοῖς οἷον γιγαντομαχία τις εἶναι, διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν περὶ τῆς οὐσίας πρὸς ἀλλήλους· Πῶς; Οἱ μὲν, εἰς γῆν ἐξ οὐρανοῦ καὶ περὶ τοῦ ἀοράτου πάντα ἕλκουσι, ταῖς ἐν χερσὶν ἀτεχνῶς πέτρας καὶ δρῦς λαβόντες. τῶν γὰρ τοιούτων ἐφαπτόμενοι [πάντων,] σφόδρα διισχυρίζονται τοῦτο εἶναι [μόνον] ὅπερ ἔχει προσβολὴν καὶ ἐπαφήν τινα, ταὐτὸν σῶμα καὶ οὐσίαν ὁριζόμενοι:- ταῦτα οὐ Πέτρος ὁ ἡμέτερος, οὐδὲ Παῦλος, τῶν ὑμετέρων κατηγόρησε φιλοσόφων, ἀλλὰ Πλάτων ὁ εὐγλωττότατος, καὶ Σωκράτης ὁ κατὰ τὴν Πυθίαν ἀνδρῶν ἁπάντων σοφώτατος· καὶ ἔφασαν αὐτοὺς διισχυρίζεσθαι τοῦτο εἶναι μόνον ὅπερ ἔχει προσβολὴν καὶ ἐπαφήν τινα. [καὶ] ταὐτὸν σῶμα καὶ οὐσίαν ὁρίζεσθαι, καὶ μηδὲν περαιτέρω τῶν ὁρωμένων φαντάζεσθαι. πῶς οὖν αὐτοῖς τούτοις χρήσαιτο ποδηγοῖς [τῆς] ἀληθείας, τοσοῦτον δὴ καὶ τοιοῦτον ὑπομείνασιν [ἀεὶ] πλάνον, καὶ ἐναντίας γε ὠδίνασι δόξας, καὶ σφοδρὸν κατ' ἀλλήλων ἀναρριπίσασι πόλεμον; καὶ Τίμων δὲ αὐτοὺς ὁ Φλιάσιος, ὁ Πύρρωνος ἑταῖρος, ἐν τοῖς Σίλλοις ἐτραγῴδησεν· ἐγὼ δὲ, ἐκ μάλα πολλῶν, ὀλίγων μνησθήσομαι·

Σχέτλιοι ἄνθρωποι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,
Ποίων ἔκ τ' ἐρίδων καὶ λεσχομαχῶν πεπλάνησθε
Ἄνθρωποι, κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσκοί:-

οὐ μόνον ἄρα ἡμεῖς τὸ τῆς οἰήσεως ἐπιπροσθεν ὑμῖν εἰρήκαμεν πάθος· πάλαι γὰρ καὶ πρόπαλαι ταύτην ὁ Τίμων τῶν ὑμετέρων φιλοσόφων τὴν κατηγορίαν πεποίηται. ἄλλο δέ ἐστιν εἰδέναι, καὶ ἄλλο τὸ οἴεσθαι εἰδέναι, μηδὲν ἐπιστάμενον. πολλῷ γάρ τοι διαφέρουσιν, ὦ φιλότης, ἀλλήλοιν, ἀλήθεια καὶ στοχασμὸς ἀληθείας. ὁ μὲν γὰρ στοχασμὸς, καὶ διαμαρτίας ἔχει πολλάς· ἡ δὲ ἀλήθεια ἐκπαιδεύει οὐδὲν ἐναντίον ἀνέχεσθαι. τοιγαροῦν ἄλλως τις ἀληθείας πέρι τεκμαιρόμενος λέγει, καὶ ἄλλως αὐτὴ ἑαυτὴν ἑρμηνεύει· ἐπεὶ καὶ Ἀναξαγόρας ὁ Ἡγησιβούλου ὁ Κλαζομένιος, τῶν πρὸ αὐτοῦ [γεγενημένων] φιλοσόφων, οὐδὲν περαιτέρω τῶν ὁρωμένων νενοηκότων, πρῶτος νοῦν ἔφησεν ἐφεστάναι τῷ κόσμῳ, καὶ τοῦτον εἰς τάξιν ἐκ τῆς ἀταξίας ἀγαγεῖν τὰ στοιχεῖα· καὶ Πυθαγόρας δὲ ὁ Μνησάρχου, ἀρχὴν τῶν πάντων ἔφησε τὴν μονάδα. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐγενέσθην Ἀναξαγόρας καὶ Πυθαγόρας. ἀλλὰ τὴν Πυθαγόρου μὲν διατριβὴν ἡ γαμετὴ Θεανὼ διεδέξατο, καὶ Τηλαύγης καὶ Μνήσαρχος οἱ τούτου παῖδες· Τηλαύγους δὲ, Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος ἐγένετο φοιτητής· τοῦ δ' Ἀναξαγόρου, Ἀρχέλαος· Ἀρχελάου δὲ, Σωκράτης ὁ Ἀθηναῖος. καὶ Ἀναξαγόρας δὲ καὶ Πυθαγόρας εἰς Αἴγυπτον ἀ-

φικόμενοι, τοῖς Αἰγυπτίων καὶ Ἑβραίων αὐτόθι σοφοῖς ξυνεγγυίσθησαν, καὶ τὴν περὶ τοῦ ὄντος ἠξιώθησαν γνῶσιν. χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ὁ Πλάτων τὴν δὲ τὴν ἀποδημίαν ἐστείλατο· καὶ τοῦτο λέγει μὲν ἐν τοῖς Παραλλήλοις ὁ Πλούταρχος, λέγει δὲ καὶ Ξενοφῶν ὁ Γρύλλου, ἐν οἷς πρὸς τὸν Σωκρατικὸν Αἰσχίνην ἐπέστελλε. γράφει δὲ ὧδε· Αἰγύπτου γὰρ ἠράσθη, καὶ τῆς Πυθαγόρου τερατώδους σοφίας· ὧν τὸ περιττὸν καὶ μὴ μόνιμον ἐπὶ Σωκράτει, διήλεγχεν ἔρως τυραννίδος, καὶ ἀντὶ δίαιτης λιτῆς Σικελιώτης γαστρὸς ἀμέτρου τράπεζα:- τοιαῦτα περὶ τοῦ Πλάτωνος ὁ Ξενοφῶν ἔγραψεν, ὅτι τῆς Σωκράτους διδασκαλίας ὑπεριδὼν, τὴν τερατώδη Πυθαγόρου σοφίαν ἐζήλωσε, καὶ Διονυσίῳ τῷ Σικελίας τυράννῳ ξυνῆν, Συρακουσίας ἀπολαύων χλιδῆς. ἔφη δὲ αὐτὸν καὶ τῆς [των] Αἰγυπτίων ἐρασθῆναι σοφίας. ἐκ τούτου καὶ Πυθαγόρας καὶ Ἀναξαγόρας, καὶ Πλάτων, αἰνίγματα τινα [πολλὰ] περὶ τοῦ ὄντος παρ' Αἰγυπτίων καὶ Ἑβραίων ξυνελέξαν. τί δή ποτ' οὖν τούτοις μὲν οὐκ ἀκριβῶς τὰ θεῖα μεμαθηκόσι πιστεύετε, παρ' ὧν δὲ οὗτοι ταῦτα [γε] ἔμαθον, μαθεῖν οὐκ ἐθέλετε; ὅτι γὰρ οἱ πρὸ τούτων γενόμενοι ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι, πλέον τῶν ὁρωμένων οὐδὲν ὑπέλαβον εἶναι, ὁ Πλάτων ἐν τῷ Κρατύλῳ δεδήλωκε· φαίνονται γάρ μοι, φησὶν, οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους ἡγεῖσθαι θεοὺς, ὥσπερ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα καὶ οὐρανόν· ἅτε οὖν αὐτὰ ὁρῶντες ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι:- καὶ Ὅμηρος δὲ καὶ Ἡσίοδος παντάπασι τὸν τοῦ παντὸς ἠγνόησαν ποιητήν· Ἡσίοδος μὲν γὰρ, ἐκ τοῦ Χάους ἔφησεν Ὠκεανὸν καὶ Τηθὺν γεγενῆσθαι· ἐκ δὲ Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἐκ δὲ τούτων, Κρόνον καὶ Ῥέαν, καὶ τούτων τοὺς ἀδελφούς· ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ῥέας, τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν, καὶ Ποσειδῶνα, καὶ Πλούτωνα. ὁ δὲ Ὅμηρος, τὸν Ὠκεανὸν φησὶ θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν· καὶ ὃν θεῶν καὶ ἀνδρῶν ὀνομάζει πατέρα, ὡς ἐκ Κρόνου γεγενημένον, Κρονίδην ἀποκαλεῖ. πολλῷ οὖν ἄρα καὶ οὗτοι δεδουλώκασι πλάνῳ. ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο εὖ μάλα ὁ Πλάτων εἰδὼς, πιστεύειν αὐτοῖς πως παρεγγυᾷ, τὰ τοιαῦτα μυθολογοῦσιν, καὶ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀληθῶν ἀποδείξεων λέγουσι. καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Πλάτων φησί· κοῦφον γάρ τι χρῆμα καὶ ἱερὸν ποιητὴς, καὶ οὐχ οἷός τε ποιεῖν πρὶν ἂν ἔνθεος καὶ ἔκφρων γένηται:- ὁ δὲ Ὀδρύσης Ὀρφεὺς, καὶ αὐτὸς εἰς Αἴγυπτον ἀφικόμενος, τὰ περὶ τοῦ ὄντος οὕτω πως μεμάθηκε, καὶ βοᾷ·

Εἷς ἔστ' αὐτογενής· αὐτοῦ δ' ὑπὸ πάντα τελεῖται.

fecti, cum Ægyptiorum Hebræorumq; ſapientibus ibi ſunt conuerſati; a quibus & Dei cognitionem adepti ſunt. Poſtea vero & Plato in eandem Ægyptum peregre adnauigauit Cuius rei teſtis eſt Plutarchus, in comparatione vitarũ. Teſtis & Xenophon Grylli filius, in iis quæ ad Socraticum ſcripſit Æſchinem. ſic enim inquit: *Adamarunt hi duo Philoſophi Ægyptum, monſtroſamq; Pythagoræ ſapientiam; quos luxurioſos fuiſſe, nec ſatis ſtabiles ſub Socratis diſciplina, amor ille tyrannidis indicauit; proq; frugali ac tenui vita petitæ Siculæ dapes, ventris voraciſſimo congruentes.* Hæc ſunt quæ de Platone Xenophon ſcripſit; eũ videlicet poſthabita Socratis diſciplina, monſtroſam Pythagoræ ſapientiam appetiſſe, apudq; Dionyſium Siciliæ tyrannum, Syracoſanis ſe oblectaſſe deliciis. Eundem quoq; teſtatur Ægyptiorum ſapientiam adamaſſe. Anaxagoras itaq;, Pythagoras, Plato, ænigmata quædam de Deo ab Ægyptiis Hebræiſq; collegerunt. Quid itaq; viri Græci his habendam fidem eſſe cenſetis qui leuiter admodum diuina myſteria didicerunt; ab illis autem ea perdiſcere recuſatis, a quibus veſtri Philoſophi præceptoribus didicerunt? Peruetuſtos enim Philoſophos ac Poetas, Platoneq; ipſo antiquiores, nihil eſſe aliud opinatos fuiſſe, præter id quod oculis cõtuemur, Plato in Cratylo nos docet. inquit enim: *Mihi quidem videntur primi illi homines in Græcia, ſolos eos eſſe deos putaſſe, quos nunc barbarorum plurimi opinantur, Solem videlicet, Lunam, Terram, Stellas, Cælumq; ipſum. Videntes itaq; hæc, velut euntia motu quodam atq; currentia, de natura curſus illius quem videbãt, ab eo quod eſt θεῖν, hoc eſt currere, θεοὺς, id eſt Deos, nominarunt.* Sed enim Homerus quoq; atq; Heſiodus, mundi totius opificem penitus ignorarunt. Ac Heſiodus quidem Chaos inquit Oceanum Tethynq; genuiſſe: ab his autem, Cælum ac Terram eſſe progenitam: è quibus Saturnus & Rhea cum ceteris fratribus nati ſint. e Saturno autem & Rhea natos eſſe ait, Iouem, Iunonem, Neptunum, ac Ditem patrem. Homerus autem, Oceanum genitorem deorum vocat, & matrem Tethyn: Iouem autem, quem deorum patrem hominumque appellat, eundem, velut a Saturno genitum, vocat Saturnium. Magnis igitur hi quoque Poetæ erroribus ſeruierunt. quod cum Plato ipſe optime ſciret, hortatur tamen vt eis fides habeatur, quamuis talia fabulantibus, nulliſque ſignis, nullis denique veris demonſtrationibus ad faciendam doctrinæ ſuæ fidem vtentibus. Alibi quoque idem Plato teſtatur, Poetam *rem eſſe quandam leuem, agilem, expeditam, & ſacram, nec poſſe quicquam poeticum facere, priuſquam ſpiritu diuino afflatur.* Orpheus autem Odryſius, & ipſe profectus in Ægyptum, hæc de Deo vero perdoctus eſt; quæ vocaliſſime ita teſtatur: *Perfectus Deus eſt, qui perficit omnia ſolus;*

Ipſe eadem luſtrans: oculis nec cernere cuiquam
Hunc hominum liceat, tamen idẽ cuncta tuetur
Conſpectus nulli; quoniam caliginis atra
Obſiſtunt nebula, & mortalia lumina nobis
Et pupatenus; caro circum atq; oſſa reſiſtunt.

Et iterum:

Ipſe autem magnum ſuper eſt innixus Olympũ,
Aurato reſidens ſolio, pedibuſq; ſub ipſis
Preſſatur tellus; dextram vſq; ad litora tendit
Oceani. montes imis radicibus acti
Contrepidant, nec ferre queunt ea numina dorſo.
In cælo reſidens, imis tamen omnia terris
Perficit; hic caput, hic medium, fineſq; tuetur.

Ceterum Orpheus, quamq̃ hæc ab Ægyptiis didiciſſet, qui nonnullas prius ab Hebræis diſciplinas acceperant, aliquos tamen errores ſuæ illi Theologiæ admiſcuit, ac Dionyſiorum Theſmophoriorumq; impuriſſima orgia Græcis tradidit: quaſi melle ad oras calicis circumducto, letale poculum deceptis porrexerit. Nec vero & Plato non eodem modo ſe geſſit. ſunt enim laude prorſus & admiratione digniſſima quæ de ente Deo is in Timæo conſcripſit. Quis enim non magnopere amet, quis non admiretur, eum dicentem audiat? *Quid ſit illud quod ſemper eſt, nec habet generationem? Quid contra & illud quod ſemper fit, neq; tamen eſt vnquam? Nempe illud quidem intellectu cum ratione percipitur, eodem modo ſemper exſiſtens: hoc autem, irrationali ſenſu eſt opinabile, cum fiat & diſpereat, vere autem ſit numquam.* Addit vero & hæc amplius ad ea quæ ſuperius dicta ſunt: *Hæc autem omnia quæ loquentes vſurpamus, videlicet* ERAT & ERIT, *minutia temporis & particulæ quædam ſunt, quæ imprudentes non recte, diuinæ ac æternæ ſubſtantiæ accommodamus. Dicimus enim & fuiſſe & eſſe & fore. æternæ autem ſubſtantiæ, ipſum* EST *dumtaxat veriſſima congruit ratione.* ERAT *autem atq;* ERIT, *dici conuenit de ea generatione quæ eſt in tempore. Quod vero ſemper & eodem modo immutabiliter ſeſe habet, nec conſeneſcere nec repubeſcere vmquam par eſt.* Quis itaque ſit adeo contentioſus, adeo querulus accuſator, vt indignationem concipiat ex iis quæ tam bene a Platone dicta ſunt, neq; illis potius omne perhibeat teſtimonium veritatis? Quod enim eſt ſemper, omni eſt vtique generatione ſuperius: Quod autem gignitur, id continuo & efficitur: cumq; plurimas immutationes accipiat, merito inquit Plato id numquam vere eſſe. Embryon enim, hoc eſt fœtus, antequam pariatur: vbi editum eſt in lucem, non eſt amplius embryon, ſed eſt infans: Rurſuſq; infans, eum in puerum euaſerit, infans amplius non vocatur: Puer quoq; iam ætate adoleſcentis aſſumpta, id vocatur quod factus eſt: cumq; mox ad perfectum virum peruenerit, eſſe vir dicitur, nõ amplius adoleſcens. Idẽ ſenex effectus, vocatur ſenex. Iure igitur Plato ea quæ ſic per gradus quodammodo fierent mutarenturq;, nequaquã entia nuncupauit. In ea quoq; diſſertatione quã Socrates cum Critone habuiſſe dicitur, vnum eſſe ait rerũ omniũ inſpectorẽ. ita vero inquit:

Ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περινίσσεται, οὐδέ τις αὐτὸν
Εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾶται.
Αὐτὸν δ' οὐχ ὁρόω· περὶ γὰρ νέφος ἐστήρικται·
Πᾶσι γὰρ θνητοῖς θνηταὶ κόραι εἰσὶν ἐν ὄσσοις,
Μικραί· ἐπεὶ σάρκας τε καὶ ὀστέα ἐμπεφύκασιν :- καὶ πάλιν·
Αὐτὸς δ' αὖ μέγαν αὖτις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται,
Χρυσέῳ εἰνὶ θρόνῳ· γαίη δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε·
Χεῖρα δὲ δεξιτερὴν περὶ τέρμασιν Ὠκεανοῖο
Ἐκτέτακεν· ὀρέων δὲ τρέμει βάσις ἔνδοθι θυμῷ·
Οὐδὲ φέρειν δύναται κρατερὸν μένος. ἔστι δὲ πάντη
Αὐτὸς ἐπουράνιος, καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾷ.
Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων καὶ μέσσην ἠδὲ τελευτήν:-

ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκὼς, οἳ παρ' Ἑβραίων μαθήματά τινα τῆς ἀληθείας παρέλαβον, παρέμιξεν οὐκ ὀλίγα τῇ θεολογίᾳ τινὰ, καὶ τῶν Διονυσίων καὶ Θεσμοφορίων τὰ δυσαγῆ παραδέδωκεν ὄργια· καὶ οἷόν τινι μέλιτι περιχρίσας τὴν κύλικα, τὸ δηλητήριον πῶμα τοῖς ἐξαπατωμένοις προσφέρει. ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ Πλάτων πεποίηκεν. ἀξιάγαστα γὰρ αὐτοῦ τῷ ὄντι τὰ περὶ τοῦ ὄντος ἐν τῷ Τιμαίῳ ξυγγεγραμμένα· τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀγασθείη, λέγοντος ἀκούων, Τί τὸ ὂν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον; καὶ τί τὸ γιγνόμενον μὲν ἀεὶ, ὂν δὲ οὐδέποτε; τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ λόγου περιληπτὸν, ἀεὶ [καὶ] κατὰ τὸ αὐτὸ ὄν· τὸ δὲ αἰσθήσει ἀλόγῳ δοξαστὸν, γιγνόμενον καὶ ἀπογιγνόμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν.- προστέθεικε δὲ καὶ τάδε τοῖς εἰρημένοις· Ταῦτα γὰρ πάντα μέρος χρόνου, τὸ ἦν καὶ ἔσται. ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν ἀΐδιον οὐσίαν, οὐκ ὀρθῶς. λέγομεν γὰρ δὴ, ὡς ἦν ἔστι τε καὶ ἔσται· αὐτῇ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει· τὸ δὲ ἦν, καὶ τὸ ἔσται, περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν οὖσαν πρέπει λέγεσθαι. τὸ δὲ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον ἀκινήτως, οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερον προσήκει γίγνεσθαι: τίς οὖν οὕτως φιλαίτιος καὶ μεμψίμοιρος, ὡς νεμεσῆσαι τοῖς εἰρημένοις, καὶ μὴ πᾶσαν αὐτοῖς προσμαρτυρῆσαι ἀλήθειαν; τὸ γὰρ ὂν ἀεὶ, γενέσεώς ἐστιν ἁπάσης ὑπέρτερον· τὸ δὲ [γε] γιγνόμενον, ἀλλοιώσεις πολλὰς ἐπιδεχόμενον, εἰκότως ἔφη οὐδέποτε εἶναι· τὸ γάρ τοι ἔμβρυον γενόμενον βρέφος, οὐκέτι ἐστὶν ἔμβρυον, ἀλλὰ βρέφος· καὶ αὖ πάλιν τὸ βρέφος, παιδίον γενόμενον, οὐκ ἔτι προσαγορεύεται βρέφος. οὕτω τὸ παιδίον τὴν τοῦ μειρακίου προσλαβὸν ἡλικίαν, τοῦτο δὴ καλεῖται ὅπερ ἐγένετο· καὶ ὅταν πάλιν εἰς ἄνδρας τελέσῃ, οὐκ ἔτι μειράκιον ἀλλ' ἀνὴρ ὀνομάζεται· καὶ πρεσβύτης δὲ γεγονὼς, τοῦτο αὖ πάλιν προσαγορεύεται, ὅπερ δὴ καὶ ἐγένετο. εἰκότως οὖν ἄρα οὐκ ὄντα ὀνόμασε τὰ γενόμενά τε καὶ ἀλλοιούμενα. καὶ τῷ Κρίτωνι δὲ διαλεγόμενος ὁ Σωκράτης, ἕνα πάντων ἔφορον φησί. λέγει δὲ ταῦτα·

Iam

Καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν, καὶ κακῶν καὶ ἀγαθῶν, περὶ ὧν νῦν ἡ βουλὴ ἡμῖν ἐστι, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἕπεσθαι, καὶ φοβεῖσθαι αὐτήν, ἢ τῇ τοῦ ἑνός, εἴ τίς ἐστιν, ἐπαΐων; ὃν δεῖ καὶ αἰσχύνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον, ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους. ᾧ εἰ μὴ ἀκολουθήσομεν, διαφθεροῦμεν ἐκεῖνο καὶ λωβησόμεθα, ὃ τῷ μὲν δικαίῳ βέλτιον ἐγίνετο, τῷ δὲ ἀδίκῳ ἀπώλλυτο:- καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν· Οὐκ ἄρα γε ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν οὕτω φροντιστέον, τί ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ τι ὁ ἐπαΐων τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ὁ εἷς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια:- ὁρᾶτε, ὦ ἄνδρες, ὅπως ἐν τούτοις ὁ Πλάτων καὶ ὁ Σωκράτης τὸν τῶν οὐκ ὄντων θεῶν ἐξήλασιν ὁρμαθόν, καὶ μόνον τὸν τῶν ὅλων πρύτανιν αἰδεῖσθαι καὶ φοβεῖσθαι παρακελεύονται· διδάσκων ὡς εἴ ποτε πλειόνων ἐμνήσθη θεῶν, διὰ τὸν ἐξηπατημένον τῶν Ἀθηναίων ὅμιλον τοῦτο ποιῆσαι προσηναγκάσθη. εἰ γὰρ δὴ καὶ ταῦτα δεδρακὼς ὁ Σωκράτης, οὐκ ἐξέφυγε τὴν τοῦ κωνείου φιάλην, τί οὐκ ἂν ἔπαθεν, εἰ προφανῶς ἠρνήθη τὸν πολὺν ἑσμὸν τῶν θεῶν; καὶ τοῦτο δῆλον ὁ Πλάτων πεποίηκεν, ἐν οἷς πρὸς Διονύσιον ἔγραψε. πρὸς γὰρ αὖ πολλοῖς ἑτέροις, καὶ ταῦτα προστέθεικε· Περὶ δὲ δὴ τοῦ ξυμβόλου τοῦ περὶ τὰς ἐπιστολάς, ὅσας τε ἐπιστέλλω σπουδῇ, καὶ ὅσας μή, οἶμαι μέν σε μνημονεύειν· ὅμως δὲ νόει, καὶ πρόσεχε τὸν νοῦν· πολλοὶ γὰρ οἱ κελεύοντες γράφειν· οὓς οὐ ῥᾴδιον φανερῶς διωθεῖσθαι. τῆς μὲν οὖν σπουδαίας ἐπιστολῆς, Θεὸς ἀρχή· Θεοὶ δέ, τῆς ἧττον:- πῶς ἄν τις σαφέστερον τὴν ἰδίαν ἐπιδείξει σκοπόν; γυμνὴν γὰρ ἔδειξεν ἣν εἶχε περὶ τῶνδε τῶν ὀνομάτων διαφοράν, μονονουχὶ λέγων, Τῆς τῶν πολλῶν ἕνεκα δόξης τὸ πληθυντικὸν ὄνομα περὶ τοῦ θεοῦ τίθημι, τὰς ἐξηπατημένας προλήψεις τῶν πολιτῶν ὑφορώμενος· σπουδαίως γὰρ ἐπιστέλλων, καὶ θαρρῶν τῷ τε κομίζοντι καὶ τῷ δεχομένῳ τὰ γράμματα, ἑνικῶς τὸν θεὸν ὀνομάζω, καὶ τοῦτον ἀρχὴν ποιοῦμαι τῶν λόγων:- καὶ ἑτέρωθι δὲ περὶ τοῦ ὄντος τοιάδε γέγραφε· Τὸν γὰρ πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντός, εὑρεῖν τε ἔργον· καὶ εὑρόντα, εἰς πάντας ἐξειπεῖν, ἀδύνατον. ῥητὸν γὰρ οὐδαμῶς ἐστιν ὡς ἄλλα μαθήματα:- ἀλλ' ἔγε ἐν τούτοις ἀκριβῶς οὕτω θεολογήσας, ἐν ἄλλοις, ἢ τοὺς πολλοὺς ὀρρωδήσας, ἢ τῷ ὄντι γε ἀγνοήσας, πολλῶν ἐποιήσατο μνήμην θεῶν, καὶ πολλὴν ἐργάζεται τοῖς ἐντυγχάνουσι λώβην. αἰθ' ὅτι δὴ οὖν, ὦ φίλοι, τὸ θολερὸν καὶ γεῶδες ἀρυόμεθα νᾶμα, καὶ μὴ τὴν πηγὴν ἐκείνην ζητοῦμεν τὴν διαυγῆ καὶ διαφανῆ; ἐξ ἧς οὗτος λαβὼν τῆς θεολογίας τὰς ἀφορμάς, τὸ ἰλυῶδες αὐτοῖς καὶ

Iam verò de iuſtis rebus atq; iniuſtis, deq; honeſtis ac turpibus, malisq; item ac bonis, de quibus nunc conſultatio nobis eſt, vtrum tandem multorum hominum ſententia nobis eſt conſectanda eademq; timenda, an vnius potius qui audit omnia, quemq; vnum præ cunctis aliis timere ac vereri oportet? quem inquam niſi conſectabimur, corrumpemus illud ac vitiabimus, quod iuſto quidem accedente, melius factum eſt; iniuſto autem, deterius. Rurſusq; paulo poſt: *Haud itaq; prorſus eſt, o vir optime, curandum quid multi de nobis autument ac loquantur; ſed quid ille qui & iuſtos audit & iniuſtos, qui eſt vnus & ipſa veritas.* Videtiſne igitur, viri Græci, quo pacto in iis quæ ſuperius adducta ſunt, Plato ac Socrates expulſo deorum agmine qui veri non ſunt, hortatur vt eum ſolũ qui eſt princeps ac moderator rerum omnium, & colatis Deum & timeatis? Quaſi manifeſte ſignificet, ſi quando multorum deorum mentionem ſecerit, coactũ ſe id feciſſe ad Athenienſis populi gratiã, q iam mẽdaciis ac falſitate circũuentus eſſet. etenim ſi ne ſic quidem cicutæ poculum effugit, quidnam, quæſo, paſſurus mali non fuit, ſi manifeſte abnegaſſet numeroſum deorũ examen? Hoc & Plato teſtatur in iis quæ ad Dionyſium ſcribit. Complutibus enim aliis & hæc addidit: *Nota autem meminiſſe te puto, quam videlicet epiſtolis illis appono quas alicuius ponderis ſcribo, & quas nullius. Tu tamẽ ea quæ nunc dicam intellige, ac diligenter adverte. Multi enim me rogant vt ad te aliquid ſcribam; quos haud facile eſt vacuos a me prorſus repellere. Symbolum itaq; tibi hoc eſto. vt illius epiſtolã quam vt ſerio a me ſcriptam velim accipias, dictio hæc* DEVS *ſingulari numero ſit principium; leuioris autem epiſtolæ,* DII *numero multitudinis.* Quo enim pacto quis melius poſſit mentis ſuæ conſilium explicare? Plane ſiquidem nobis oſtendit, quid in ea nominum differentia ipſe intelligi vellet. quaſi manifeſte diceret; Vt populari ſententiæ me accommodem, Deum quandoq; numero multitudinis appello; dum videlicet ad falſas meorum ciuium opiniones reſpicio: At quotieſcumque ſerio atque ingenue ſcribo, neque de illius fide dubito qui litteras perferat, eiusue qui illas accipiat, Deum ſingulariter dico; a quo & initium ſcribendi facio. Alibi quoque de Deo ſic idem Plato ſapientiſſime loquitur: *Patrem quidem factoremque totius mundi huius, & inuenire laborioſum eſt opus, & cum inueneris, cunctis mortalibus eum prodere, opis vllius non eſt. Neque enim ſicut cætera quæ condiſcimus, ita & hoc poteſt dicendo exprimi.* Cæterum qui hoc loco pie ac prudenter de Deo loquutus eſt, alibi tamen, vel quod ſibi a populo pertimuerit, vel quod tunc veritatem penitus ignorarit, multorum deorum mentionem fecit, magnamq; ita perniciem illis attulit qui in ſua monumenta incurrunt. Cur itaque, amici homines, turbidam limoſamq; haurimus aquam, neque pellucidum fontem ac perſpicuum quæritamus? Plato enim, cum ex hoc fonte occaſionem Theologicæ ſcribendi nactus fuiſſet, aquis puriſſimis terraceam

ac limoſam aquā cōmiſcuit. An non, quæſo, tenetis, Moſeo illū qui Iudaico populo leges tulit, eſſe veſtris omnib. Hiſtoricis, Poetis, Philoſophis antiquiorē? Quod ſi forte nunc quoq; ita eſſe dubitatis, ſuſpicamiuiq; nos vobis commentitias nugas afferre, vnus ſaltem vobis idoneus Porphyrius teſtis eſto: ille inquā Porphyrius, qui propugnator factus impietatis, licētioſam effrenēq; linguā contra Deū vniuerſorum cōmouit. Audite igitur quæ is ſcribit, vbi contra nos ſtilū intentat: *Sanchoniathon autem Berytius narrat de Iudaicis rebus quæ ſunt veriſſima: quandoquidē ea quæ ſcribit, & locis & nominibus Iudæorum ſunt maxime cōſentanea. Is enim cū monumenta quadā breuiaq; cōmentarios ab Hierombalo Dei maximi ſacerdote accepiſſet, conſectāq; mox hiſtoriā Abelbalo regi Berytio dedicaſſet; ab rege ipſo cæteriſq; diſquiſitoribus veritatis, tamquā certus hiſtoriæ ſcriptor, acceptus eſt. Horū vero tempora, priora ſunt Troianis temporibus, proximeq; accedunt ad ipſius Moſeos tempora; quantum Phœnicia regum ſucceſſiones oſtendunt. Sanchoniathon vero, qui Phœnicum lingua Philalethes, hoc eſt ſtudioſus veritatis, interpretatur, omnem Iudaica vetuſtatis hiſtoriam de ſingularum ciuitatum commentariis, templorumq; monumentis collectam complexus eſt, ac litteris commendauit, quo tempore Semiramis dominabatur Aſſyriis.* Hinc igitur ſciri poteſt, quanto fuerit Moſes temporibus Troianis antiquior. Nā ſi tempore Semiramidis floruit Sanchoniathon, qui Iudaicam ſcripſit hiſtoriam; iſq; ea litteris commendauit quæ multis annorum ſpatiis ante contigerant; Moſes vero leges Iudæis tulit: fit continuo vt multis annis antiquior Sanchoniathone fuerit Moſes. Fuiſſe autem Semiramin ante Troiana tempora plus quam mille annis, manifeſte illi oſtendunt qui ſubducta ratione tempora temporib. contulerunt. Sedenim Porphyrium redarguere, vt annorū temporumq; ignarum, huius loci ac tēporis eſſe non arbitror. Satis autem mihi fuerit oſtendiſſe, quanto fuerit Moſes temporibus Troianis antiquior. Homerus certe atque Heſiodus, multo poſt Troiana tēpora floruerunt. Ipſe vero Orpheus, Poetarum primus, generatione vna præceſſit Troiana tēpora. Comes enim Iaſoni, Peleo, Telamoni, Herculi, Caſtori ac Polluci in Colchidē enauigauit. At Iaſonis Euneus filius perhibetur, qui vinum miſit Achæis Troiam obſidentibus. Fuit & Tlepolemus Herculis filius, quem lancea Sarpedon Lyciorum dux in Troiano bello transfixit. Aiax vero Telamone patre eſt genitus, Peleoq; Achilles. Caſtorem aūt ac Pollucem, qui *Dioscuri*, h. e. *Iouis pueri*, nūcupantur, cum e pinnis murorū, vtpote ſuos fratres, videre Helena cōcupiſceret, neq; eos vſquā in Græcorū caſtris eſſe conſpiceret, amaris fletibus angebatur; verita eos iā vitæ diē vltimū obiiſſe. Vobis autē hæc explicui, nō tanq̃ nugax homo verboſuſq; fabulator; ſed qui vobis oſtenderē, fuiſſe Orpheū generatione vna bellis Troianis antiquiorē.

ἰλυώδες ἀνέμιξεν. ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι Μωϋσῆς τῶν Ἰουδαίων ὁ νομοθέτης, πάντων ἐστὶ τῶν ὑμετέρων ποιητῶν καὶ ξυγγραφέων καὶ φιλοσόφων πρεσβύτατος; εἰ δ' ἔτι καὶ νῦν ἐνδοιάζετε, καὶ πλάττειν ἡμᾶς τόνδε τὸν λόγον ὑπολαμβάνετε, Πορφύριος γοῦν ὑμῖν μάρτυς ἀξιόχρεως ἔστω· ὃς τῆς ἀσεβείας γενόμενος πρόμαχος, κατὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων τὴν ἀκόλαστον ἐκίνησε γλῶτταν. ἀκούσατε τοίνυν αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος, ἐν οἷς καθ' ἡμῶν ξυγγέγραφεν· Ἱστορεῖ δὲ τὰ περὶ Ἰουδαίων ἀληθέστατα· ὅτι καὶ τοῖς τόποις καὶ τοῖς ὀνόμασιν αὐτῶν τὰ ξυμφωνότατα Σαγχωνιάθων ὁ Βηρύτιος, εἰληφὼς τὰ ὑπομνήματα παρὰ Ἱερομβάλου τοῦ ἱερέως τοῦ θεοῦ Ἰαώ· ὃς Ἀβελβάλῳ τῷ βασιλεῖ [Βηρυτίων] τὴν ἱστορίαν ἀναθεὶς, ὑπ' ἐκείνου καὶ τῶν κατ' ἐκεῖνον ἐξεταστῶν τῆς ἀληθείας, παρεδέχθη. οἱ δὲ τούτων χρόνοι, καὶ πρὸ τῶν Τρωικῶν πίπτουσι χρόνων, καὶ σχεδὸν τοῖς Μωϋσέως πλησιάζουσιν, ὡς αἱ τῆς Φοινίκης βασιλέων μηνύουσι διαδοχαί. Σαγχωνιάθων δὲ, ὁ κατὰ τὴν Φοινίκων διάλεκτον φιλαλήθης, πᾶσαν τὴν παλαιὰν ἱστορίαν, ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων, καὶ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς γραφῶν ξυναγαγὼν, καὶ ξυγγράψας, ἐπὶ Σεμιράμεως γέγονε τῆς Ἀσσυρίων βασιλίδος :- καὶ ἐντεῦθεν ἔστι σαφῶς μαθεῖν, ὁπόσον τῶν Τρωικῶν ὁ Μωϋσῆς πρεσβύτερός ἐστιν. εἰ γὰρ ὁ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἱστορίαν ξυγγράψας Σαγχωνιάθων, ἐπὶ Σεμιράμεως τῆς Ἀσσυρίων γέγονε βασιλίδος· ἱστορῆσαι δὲ δηλονότι Σαγχωνιάθων τὰ πολλῷ χρόνῳ πρεσβύτερα· Μωϋσῆς δὲ Ἰουδαίων νομοθέτης ἐγένετο· πολλοῖς ἄρα ἔτεσι Σαγχωνιάθωνος πρεσβύτερος Μωϋσῆς. ὅτι δὲ πλείοσιν ἢ χιλίοις ἔτεσιν ἡ Σεμίραμις τῶν Τρωικῶν πρεσβυτέρα, δηλοῦσι σαφῶς οἱ τοὺς χρόνους ξυντεθεικότες. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐξελέγχειν τὸν Πορφύριον, ὡς ἠγνοηκότα τοὺς χρόνους, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ· ἀποχρῇ δέ μοι δηλῶσαι πόσοις πρεσβύτερος ἔτεσι τῶν Τρωικῶν Μωϋσῆς. Ὅμηρος δὲ καὶ Ἡσίοδος, μετὰ πολὺν χρόνον τῶν Τρωικῶν ἐγενέσθην. Ὀρφεὺς δὲ τῶν ποιητῶν ὁ πρῶτος, μιᾷ γενεᾷ πρεσβύτερος τῶν Τρωικῶν. Ἰάσονι γὰρ καὶ Πηλεῖ καὶ Τελαμῶνι καὶ Ἡρακλεῖ καὶ Διοσκούροις, εἰς τὴν Κολχίδα ξυνέπλευσεν. Ἰάσονος δέ ἐστιν υἱὸς ὁ Εὔνεος ὁ τὸν οἶνον εἰς Τροίαν πέμπων τοῖς Ἀχαιοῖς· καὶ Τληπόλεμος ὁ Ἡρακλέους υἱὸς, ὃν ὁ Σαρπηδὼν ἐν τῷ πολέμῳ τῷ Τρωικῷ κατηκόντισε· καὶ ὁ Αἴας δὲ Τελαμῶνος υἱὸς, καὶ Ἀχιλλεὺς Πηλέως. Κάστορα δὲ καὶ Πολυδεύκην τοὺς ἐπίκλην Διοσκούρους, ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ τείχους ἡ Ἑλένη ποθήσασα, οἷα δὴ ἀδελφούς· εἶτα τοῦ ποθουμένου διαμαρτοῦσα, πικρῶς ἀποδύρεται, τεθνάναι τούτους ὑπολαβοῦσα. ταῦτα δὲ οὐκ ἀδολεσχῶν διεξῆλθον, ἀλλὰ σαφῶς ἐπιδεῖξαι βουλόμενος, ὡς Ὀρφεὺς γενεᾷ μιᾷ πρεσβύτερος ἐγεγένει τῶν Τρωικῶν.

Linus

Λῖνος δὲ καὶ Μουσαῖος, ἀμφὶ τὰ Τρωϊκὰ ἐγενέσθην· καὶ Θάμυρις μετὰ [τὰ] τούτων· καὶ Φιλάμμων ὡσαύτως. εἰ τοίνυν τούτων μὲν κατὰ τὸν Πορφύριον, ὁ Μωϋσῆς πλείοσιν ἢ χιλίοις πρεσβύτερος ἔτεσιν, οὗτοι δὲ παλαιότατοι τῶν ποιητῶν ἐγένοντο· μετὰ γὰρ τούτους καὶ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος ἐγενέσθην· καὶ οὗτοι δ' αὖ πάλιν Θαλοῦ καὶ τῶν ἄλλων φιλοσόφων πολλοῖς ἔτεσιν ἀρχαιότεροι, καὶ οἱ ἀμφὶ Θαλῆν τῶν μετ' αὐτοὺς πεφιλοσοφηκότων· τί δήποτε μὴ τούτους πάντας καταλιπόντες, πρὸς Μωϋσέα τὸν τῆς θεολογίας ὠκεανὸν μεταβαίνομεν, ἐξ οὗπερ, ποιητικῶς εἰπεῖν, πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλαττα; καὶ γὰρ Ἀναξαγόρας καὶ Πυθαγόρας, καὶ Πλάτων, ὕστερον ἐκεῖθεν εἵλκυσαν σμικρὰ ἄττα τῆς ἀληθείας ἐναύσματα· καὶ ὁ Σωκράτης, Ἀναξαγόρᾳ καὶ Ἀρχελάῳ ξυγγεγενὼς, παρ' ἐκείνων μεμάθηκεν, ἃ περὶ τοῦ ὄντος ἐδίδαξε· Μωϋσῆς δὲ ὁ θεσπέσιος, οὐ λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις ἑπόμενος, καθάπερ οὗτοι, τὴν θεολογίαν ξυνέγραψεν, ἀλλ' αὐτῆς ἐναργῶς τῆς τοῦ ὄντος ἐπακούσας φωνῆς· τῆς γάρ τοι νομοθεσίας ἀρξάμενος ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς, τὸν ἕνα σέβειν θεὸν παρεγγύησεν· Ἐγὼ γάρ εἰμι [ἔφη] κύριος ὁ θεός σου, ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου.- καὶ τῆς ἔναγχος γενομένης ἀναμνήσας εὐεργεσίας, προσμένειν τῇ δουλείᾳ παρεκελεύσατο, καὶ μὴ μερίσαι τὸ σέβας, ἀλλὰ τῷ ἑνὶ μόνον προσμεῖναι. Οὐκ ἔσονται γάρ σοι, ἔφη, θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ:- εἶτα διδάσκει σαφῶς, ὡς οὐδὲν αὐτῷ τῶν ὁρωμένων προσέοικε, καὶ παντάπασιν ἀπαγορεύει μηδεμίαν εἰκόνα πρὸς μίμησίν τινος τῶν ὁρωμένων κατασκευάσαι, καὶ νομίσαι τοῦτο δείκηλον εἶναι καὶ ἴνδαλμα τοῦ ἀοράτου θεοῦ· Οὐ ποιήσεις γὰρ, ἔφη, σαυτῷ εἴδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασιν ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ ποιήσετε ἑαυτοῖς, οὐδὲ μὴ προσκυνήσετε αὐτοῖς· ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος ὁ θεός σου:- Φωνῆς, φησὶν, ἀκήκοας, εἶδος δὲ οὐχ ἑώρακας. μηδένα οὖν τύπον κατασκευάσῃς, οὗ τὸ ἀρχέτυπον οὐκ ἐπίστασαι:- καὶ ἑτέρωθι δὲ, τοὺς ψευδωνύμους ἐξελέγχων θεοὺς, καὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐξορίζων τὴν πλάνην, ἔφη πρὸς αὐτούς· Ἄκουε Ἰσραήλ· Κύριος ὁ θεός σου, κύριος εἷς ἐστι:- ταύτην ἔχει τὴν διδασκαλίαν τὰ Μωϋσέως τοῦ μεγάλου ξυγγράμματα. ταύτην δὲ τὴν θεολογίαν, καὶ ταῖς ἱστορίαις καὶ ταῖς νομοθεσίαις, καὶ μὲν δὴ καὶ ταῖς προφητείαις ξυνέζευξε· καὶ πέντε βίβλους ξυγγράψας, τὴν μέντοι πολλῶν καὶ νομιζομένων καὶ καλουμένων, οὐκ ὄντων δὲ θεῶν ἀπαγορεύει τιμήν· μόνῳ δὲ τὸ σέβας τῷ τῶν ἁπάντων κελεύει προσφέρειν δημιουργῷ:- ταῦτα καὶ Ἰησοῦς, ὁ τῆς ἐκείνου δημαγωγίας καὶ στρατηγίας διάδοχος. καὶ μέντοι καὶ ἅπας ὁ τῶν προφητῶν χορὸς, καὶ παραινῶν καὶ νομοθετῶν διετέλεσεν:- ἀλλὰ γὰρ ἴσως εἴποιτε ἄν, [ὡς] Οὐδὲ ὑμεῖς τόνδε τὸν νόμον ἀνέπαφον τετηρήκατε.

Linus porro ac Muſæus, circa Troiana tempora viguerunt. Thamyris item ac Philammon, fuerunt illis contemporanei. Cum ergo, vt Porphyrius inquit, Moſes hiſce Poetis ſit mille annis antiquior; hi vero Poetarum ſint antiquiſſimi; (poſt eos enim & Homerus & Heſiodus nati ſunt; qui et Thaletem & alios Philoſophos multis annorum ſpatiis præceſſerunt) eumq; ſit Thales auditoreſq; Thaletis, vetuſtior inſequutis Philoſophis: cur non quæſo, his omnibus relictis, ad Moſen oceanum Theologiæ, tranſimus, a quo, vt poetice dicam, fluuij omnes & maria omnia deriuantur? Illinc enim & Anaxagoras & Pythagoras, Platoque poſt eos, parua quædam veritatis lumina, quædamq; initia, deſumpſerunt. Socrates quoq; qui Archelao Anaxagoræq; conuixit, ab eis didicit quæcumq; de Deo aliis Ipſe tradidit. Moſes vero nequaquam ſecutus hominum rationes, ſicut illi fecerunt; ſed clariſſima Dei voce perdoctus, Theologiam nobis conſcripſit. Deus enim conditor rerum omnium, initio legis quam Moſi dictauit, vnum coli Deum præcepit. inquit enim: *Ego enim ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti.* Cumq; Moſen recentis beneficij admonuiſſet, hortatus eſt vt in Dei ſeruitio permaneret, neq; debito Deo cultu quemquam præterea impertiret, ſed vni Deo tribueret. *Non enim erunt*, inquit, *tibi alij dij præter me.* Tum & manifeſte Moſen docuit, nihil eorum quæ videntur, eſſe Deo perſimile: prorſuſq; inhibet vllam ab eo fieri imaginem viſibiliū rerum, eamq; opinari ſimulacrum Dei eſſe; cum videri Deus non poſſit. inquit enim: *Non facies tibi idolum, vlliuſque rei ſimilitudinem, quæcumque in cælo ſurſum, quæque in terra deorſum, & quæcumque in aquis ſub terra ſunt: non facietis vobis, neque ea adorabitis: Quoniam ego Dominus Deus tuus.* Vocem, inquit, audiſti; faciem autem non vidiſti. Nullam itaq; figuram efficies, cuius exemplum ignoras. Quin & alibi falſos ac mendaces deos coarguens, eliminanſque Ægyptiorum errores, ita Iudæos alloquitur: *Audi Iſrael; Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt.* Hac pollent doctrina, Moſeos monumenta; talemq; Theologiam, & hiſtoriis & legibus & Prophetiis inſeruit, ſcriptiſque a ſe quinque libris, multos quidem qui & haberentur & vocarentur nec tamen eſſent dij, coli prohibuit; vni autem ac ſoli Deo rerum omnium conditori, cultum exhiberi præcepit. Ieſus item, qui poteſtatem ductandi populi imperiumque a Deo patre accepit; omnis denique Prophetarum chorus, eadem hæc & hortari & præcipere non deſtiterunt. Sed fortaſſe illud dicturos vos puto, ne nos quidem hanc vnius Dei colendi legem, integram prorſus illibatamque ſeruaſſe;

qui Trinitatem, non vnitatem colamus; cũ tamen Iudæi qui Moſeos ac Prophetarum libris innutriti ſunt, vnum dumtaxat venerentur Deum, Trinitatẽ vero deteſtentur, quam Chriſtiani maxime colimus. Ego vero, amici homines, venia vos quidem haud prorſus indignos cenſeo, vtpote qui ſacrarum litterarum ignari ſitis; Iudæorum vero extremam illam craſſamq; tarditatem lacrymis & commiſeratione proſequendam puto. qui, vt Heſaias propheta inquit, exaltati ab vtero matris ſuæ, diuiniſq; in myſteriis a pueritia vſq; ad ſenectutem eruditi, adhuc tamen Theologiæ veritatem ignorent. etenim cum in Ægypto longinquum ſane tempus permanſiſſent, multorumq; ibi deorum cultum ritu Ægyptiaco didiciſſent, ſapientiſſimus Deus nequaquam illis manifeſte apertaq; prorſus oratione, Trinitatis myſteria tradidit; ne ita propoſitam ſibi eſſe deorum multitudinem arbitrantes, occaſionem hanc haberent ad impietatem Ægyptiam reclinandi. Trinitatis tamen dogmata ne tunc quidem venturis in poſterũ penitus occultauit. In antiquis enim ſcripturis, perfectioris Theologiæ materiam, quaſi ſemina quædã diſperſit. Ideoq; vnius Dei nomine leges tulit; eum tamẽ ſic quoq; per ænigma Trinitatem ſubinnuat. Qui enim dicit, *Audi Iſrael; Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt*, & vnitatẽ docet, & Trinitatem ſignificat. Semel enim Deo propoſito biſq; Domino repetito, Trinitatem ſubostendit. Cumq; adderet, *vnus eſt*, & cõgruentem Iudæis doctrinam attulit, & vnam in tribus eandemq; diuinitatem & ſubſtantiã eſſe docuit. Vna ſiquidem ſanctæ Trinitatis & ſubſtantia & poteſtas eſt & voluntas. Eáq; ob rem inuiſibilium poteſtatum chori, hymnum Deo concinentes, ter quidẽ *Sanctus*, ſemel autem *Deus* proferunt; ibi quidẽ numerum proprietatum ſignificantes, hic autem parem dicionis communitatẽ. Atq; hic quidem per ænigmata ea quæ ſunt Trinitatis, oſtenſa ſunt; aliis autem locis aliquanto manifeſtius eadem ſancti patres docuerunt. Moſes enim mundi geniturã conſcribens, narranſq; hominis plaſmationem, ait orbis totius opificẽ ſic loquutum fuiſſe: *Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram & ſimilitudinem*. Tum paulo mox ita ſubiunxit: *Fecit Deus hominem; ſecundum imaginẽ Dei fecit ipſum*. Ergo & Deum appellauit opificẽ hominis, nec minus & Deum cuius ad imaginem fecit hominem quem effinxit: non quod alia huius, alia illius ſit ſpecies: vna ſiquidem natura eſt Trinitatis. Ideoq; ait Deum dixiſſe: *Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram & ſecundum ſimilitudinem*: addidirque, *Secundũ imaginem Dei fecit ipſum*, vt oſtenderet differentiã perſonarũ. Cũq; & ipſi Noe de comedẽdis carnibus legẽ ferret, ſanguiniſq; eſum inhiberet, ita vniuerſorũ Deus loquutus inducitur: *Omnia tamquam olera ſana comedite; carnem vero in ſanguine animæ ne comedite.*

τριάδα γὰρ, οὐ μονάδα, πρεσβεύετε· Ἰουδαῖοι δὲ, τοῖς Μωϋσοῦ καὶ τῶν προφητῶν ἐντρεφόμενοι λόγοις, τὸν μὲν ἕνα τιμῶσι, τῆς δὲ ὑμετέρας τριάδος κατηγοροῦσιν. Ἐγὼ δὲ, ὦ φίλοι ἄνδρες, ὑμᾶς μὲν ξυγγνώμης ἀξίους εἶναι ὑπείληφα, τὴν θείαν οὐκ ἐπισταμένους γραφήν· Ἰουδαίων δὲ τὴν ἐσχάτην ἀμαθίαν ὀδύρομαι· ὅτι δὴ αἰρούμενοι, κατὰ τὸν προφήτην, ἐκ κοιλίας, καὶ παιδευόμενοι ἐκ παιδίου μέχρι γήρως τὰ θεῖα, τὴν τῆς θεολογίας ἀγνοοῦσιν ἀλήθειαν. ἐν Αἰγύπτῳ γὰρ αὐτοὺς πλεῖστον διατρίψαντας χρόνον, καὶ τὴν πολύθεον τῶν Αἰγυπτίων μεμαθηκότας θρησκείαν, ὁ πάνσοφος κύριος, οὐκ ἐναργῶς ἄγαν τὰ περὶ τῆς τριάδος ἐξεπαίδευσε δόγματα· ἵνα μὴ πρόφασιν πολυθείας λάβωσιν, εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπιρρέποντες πλάνην· οὐ μὴν παντάπασι τὰ περὶ τῆς τριάδος ἀπέκρυψε δόγματα τοῖς ὕστερον ἐσομένοις, τῆς ἐντελεστέρας θεολογίας καταβαλὼν τὰς ἀφορμάς. Διά τοι τοῦτο μοναδικῶς μὲν νομοθετεῖ, αἰνιγματωδῶς δὲ τὴν τριάδα μηνύει. τὸ γὰρ, Ἄκουε Ἰσραήλ· κύριος ὁ θεός σου, κύριος εἷς ἐστι· καὶ τὴν μονάδα διδάσκει, καὶ τὴν τριάδα δηλοῖ· ἅπαξ γὰρ εἰπὼν τὸ Θεὸς καὶ δὶς τὸ Κύριος ἐπειπὼν, τῆς τριάδος τὸν ἀριθμὸν παρεδήλωσεν. ἐπαγαγὼν δὲ τὸ, Εἷς ἐστι, καὶ τὴν πρόσφορον Ἰουδαίοις διδασκαλίαν προσήνεγκε, καὶ τὸ ταὐτὸν τῆς θείας οὐσίας ἐμήνυσε. μία γὰρ τῆς ἁγίας τριάδος, καὶ οὐσία καὶ δύναμις, καὶ μέντοι καὶ βούλησις. ταύτῃ τοι καὶ τῶν ἀοράτων δυνάμεων οἱ χοροὶ τῷ θεῷ τὸν ὕμνον προσφέροντες, τρὶς μὲν τὸ Ἅγιος, ἅπαξ δὲ τὸ Κύριος λέγουσι· τῷ μὲν, τῶν ἰδιοτήτων δηλοῦντες τὸν ἀριθμόν· τῷ δὲ, τὸ κοινὸν τῆς δεσποτείας μηνύοντες. ἀλλ᾿ ἐνταῦθα μὲν δι᾿ αἰνιγμάτων τὰ τῆς θείας τριάδος δεδήλωται· ἐν ἑτέροις δέ γε σαφέστερον ταῦτα διδάσκουσιν οἱ θεσπέσιοι ἄνδρες. Μωϋσῆς μὲν γὰρ ὁ θειότατος, τὴν κοσμογένειαν ξυγγράφων, εἶτα τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάπλασιν ἐξηγούμενος, ἔφη τὸν τοῦ παντὸς εἰρηκέναι δημιουργὸν, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾿ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾿ ὁμοίωσιν· εἶτα ἐπήγαγεν, ὡς ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ᾿ εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. καὶ θεὸν ὠνόμασε τόν τε πεποιηκότα τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν οὗ πρὸς μίμησιν ἐξετύπωσεν ὃν διέπλασεν· οὐκ ἐπειδὴ ἄλλο τούτου, καὶ ἄλλο [γε] ἐκείνου τὸ εἶδος· μία γὰρ δὴ τῆς τριάδος ἡ φύσις· τούτου [γὰρ] δὴ χάριν, καὶ τὸν θεὸν ἔφησεν εἰρηκέναι, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾿ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾿ ὁμοίωσιν. καὶ ἐπήγαγε, Κατ᾿ εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἵνα δείξῃ τὸ τῶν προσώπων διάφορον. καὶ δὴ καὶ τῷ Νῶε περὶ κρεωφαγίας νομοθετῶν, καὶ τοῦ αἵματος ἀπαγορεύων τὴν ἐδωδὴν, ἔφη τὸν τῶν ὅλων εἰρηκέναι θεόν· Ἔσθιετε πάντα ὡς λάχανα χόρτου· πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς οὐκ ἔδεσθε·

ſangui-

καὶ γὰρ τὸ ὑμέτερον αἷμα ἐκζητήσω· ἐκ πάντων τῶν θηρίων ἐκζητήσω αὐτό, [καὶ ἐκ χειρὸς ἀνθρώπου ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐκζητήσω αὐτό.] ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ αἵματος ἐκχυθήσεται αὐτοῦ, ὅτι ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον:- οὐκ ἔφη, ἐν εἰκόνι ἐμαυτοῦ, ἀλλ᾽ ἐν εἰκόνι θεοῦ· τῶν προσώπων πάλιν δεικνὺς τὸ διάφορον. καὶ ἡνίκα δὲ κατὰ ταὐτὸν συλλεγέντες οἱ κατὰ τοῦ πεποιηκότος λυττήσαντες, τὸν πύργον ἐκεῖνον ᾠκοδόμουν τὸν μέγιστον, τῆς τῶν γλωττῶν συγχύσεως τὸν ἐπώνυμον, φάσκοντα τὸν θεὸν εἴρηκεν ὁ νομοθέτης, Δεῦτε καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν τὰς γλώσσας:- καὶ τὸ μὲν Καταβάντες συγχέωμεν, δηλοῖ τὸ ὁμότιμον· οὐ γὰρ εἶπε Κατάβηθι ἢ Καταβήτω· ὅπερ δὴ τοῖς ὑπηκόοις καὶ προσταττομένοις ἁρμόττει· ἀλλά, Καταβάντες συγχέωμεν· ὃ σαφῶς δηλοῖ τὴν ἰσότητα. τὸ δὲ Δεῦτε, τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα σημαίνει, τῆς δημιουργίας τοὺς κοινωνούς. ἐπειδὴ γὰρ καὶ διαπλάττων τὸν ἄνθρωπον, ἔφη, Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν:- εἰκότως ἄρα καὶ μερίζων εἰς πολλὰς τὴν μίαν φωνήν, συνεργοὺς λαμβάνει τὸν υἱὸν καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα. χρόνῳ δὲ ὕστερον, πρηστῆρσι καὶ κεραυνοῖς ἀναλῶσαι τὰ Σόδομα βουληθείς, καὶ τὰς ἀγχιτέρμονας πόλεις τῆς ἀσεβείας καὶ παρανομίας τὰς κοινωνούς, δυάδα κυρίων ἡμῖν ἐπιδείξας· καὶ φησὶ Μωϋσῆς ὁ τούτων ξυγγραφεύς, Καὶ ἔβρεξε κύριος παρὰ κυρίου ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα πῦρ καὶ θεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ:- Καὶ ἵνα μή τις ὑπολάβοι τοῦτον μόνον τὸν προφήτην τὰ περὶ τῆς θείας εἰρηκέναι τριάδος, ἀκούσατε ὦ φιλότης καὶ τοῦ θεσπεσίου βοῶντος Δαβίδ· Τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν:- καὶ πάλιν, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου:- καὶ μετὰ βραχία δέ, [πρὸς τὸν αὐτὸν κύριον ὁ τοῦ κυρίου λέγει πατήρ.] Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε:- καὶ ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ, Ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου· ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεὸς ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου:- τὴν αὐτὴν δὲ ἡμῖν διδασκαλίαν καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης, καὶ Ἱερεμίας, καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ Δανιήλ, καὶ Ζαχαρίας, [καὶ Μιχαίας] καὶ ἅπας ὁ τούτων προσφερὴς χορός. ἀλλὰ πάρεργον οἶμαι ταύτας ὑμῖν ἐπιδεικνύναι, μηδέπω προσεγνωκόσι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως. ἐφ᾽ ἑτέραν τοίνυν μέθοδον διδασκαλίας τραπήσομαι, καὶ δείξω τὸν Πλάτωνα καὶ τοὺς μετ᾽ ἐκεῖνον, ἐκ τούτων μὲν τῶν θείων ἀνδρῶν τῆς θεολογίας συνειληφότας ἔνια, τοῖς δὲ σφετέροις ἐντεθεικότας ξυγγράμμασι. καὶ γὰρ ὁ

ſanguinem enim veſtrum requiram; ex omnibus beſtiis requiram illum. & de manu hominis fratris eius requiram illum. Qui effuderit ſanguinem hominis, pro ſanguine ſanguis ipſius effundetur: Quoniam in imagine Dei feci hominem. Non inquit, In imagine mea ipſius feci, ſed *In imagine Dei*; hoc etiam loco differentiam perſonarum oſtendens. Cumq; in vnum congregati ſunt qui contra factorem ſuum rabida inſania debacchantes, maximam illam turrim extruxerunt, quæ nomen ab linguarum confuſione ſortita eſt; ita Deum loquentem legiſlator Moſes inducit: *Venite, & deſcendentes confundamus ipſorum linguas.* Quo ſane loco vbi ait, *Venite, & deſcendentes confundamus*, parē dignitatis gradum oſtendit. Neq; enim *Deſcende* ait, aut *Deſcendat*; quod ſubiectis perſonis, maiorum capeſſentibus iuſſa, congruit; ſed *Deſcendentes* inquit *confundamus*; quod æqualitatem manifeſte ſignificat. In illo autem *Venite*, & Filium ſignificat & Spiritum ſanctum, qui in mundi fabrica ſocij compareſq; fuerunt. Quando igitur hominem fingens, *Faciamus* inquit *hominem ſecundum imaginem noſtram & ſecundum ſimilitudinem*, decenter vtique tunc quoque cum linguam vocemq; vnam in multas partitus eſt, ſocios ſibi & Filium aſſumit & ſanctum Spiritum. Subſequutis autem annorum temporumq; curriculis, Sodoma fulminibus conſumpturus, confineſq; Sodomis ciuitates, quæ impietatis ac flagitij participes fuerunt; dualitatem dominorum nobis oſtendit. inquit enim Moſes, qui cladem illarum ciuitatum nobis deſcripſit; *Et pluit Dominus a Domino ſuper Sodoma & Gomorra, ignem & ſulphur de cælo.* Ne quis autem exiſtimet hunc ſolum Prophetam ea quæ ſunt Trinitatis loquutum fuiſſe, audite cariſſimi & diuinum Dauid ita clamantem; *Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Rurſuſq; *Dixit Dominus Domino meo; Sede a dextris meis; donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Pauloque mox Domini pater, eundem Dominum ſic alloquutus inducitur; *Ex vtero ante luciferum genui te.* Et in alio item Pſalmo; *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi; virga directionis virga regni tui. Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* Eandem vero doctrinam nobis tradunt Heſaias propheta, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Zacharias, Michæas, vniuerſuſque Prophetarum chorus. Sed enim ab re ac ſuperuacaneum me puto facturum, ſi horum dicta & ſententias vobis nunc afferam, qui nullam adhuc fidei Chriſtianæ confeſſionem ad Eccleſiam attuliſtis. Aliam itaque doctrinæ rationem aggrediar, oſtendamque tum Platonem tum & qui Platonem ſunt inſequuti Philoſophos, ab iis quos ſuperius nominaui, diuinis patribus, ſacræ Theologiæ quæpiam compilaſſe, ſuiſque illa libris inſeruiſſe.

Plato enim in iis quæ ſcripſit ad Coriſcum, verba hæc poſuit: *Iurantes ſtudio non inepto, ac eruditione ſtudij ſorore, perq; deorum omnium præſentium ac futurorum ducem, perq; eius qui dux eſt & cauſa, patrem dominumq; iurantes; quem proculdubio ſcietis, ſi modo recte philoſophemini.* Hæc ſunt, cariſſimi, Platonis verba: quorum alia quidem ſunt laude digniſſima, vt quæ ab apoſtolica propheticaq; doctrina minus diſcedant; alia vero, ſunt Græcanicæ fabulationis fœtus ac germina. Quod enim alium eſſe ait ducem mundi totius & cauſam, alium vero eius patrem qui cauſa ſit, ingenue veritatem oſtendit, de cuius hauſtu ſuos ipſe ſermones excoluit. Quod autem eundem appellat ducem præſentium deorum & futurorum, alterum e duobus nobis ſubinnuit; aut videlicet in ignorantiæ labem Philoſophum incidiſſe, aut veritati mendacium ſcienter admiſcuiſſe, falſæ ignorantiæ ſimulatione. Præterea vero & oſtēdit eos qui vulgo DII nuncupentur, natura deos non eſſe. Quis enim (modo non penitus deſipiſcat) deum vocet, qui ſemper deus non fuerit? At Plato, deos in tempore genitos ait fuiſſe atq; gignendos. inquit enim, *Præſentiumq; deorum & qui futuri ſunt.* Quo autem pacto eſſe poterit deus, qui nondum ſit? Quo inquam pacto auguſtiſſimo nomine vocitetur, qui eſſe ipſum nondum ſit conſequutus? At ſacræ litteræ nihil eorum quæ vt nona gignuntur atq; proueniunt, natura deū appellant. Simplici enim Deûm nomine illos dignatæ ſunt, quibus iudicandi poteſtas eſt credita, quiq;, quoad eorum fieri potuit, impollutam Dei imaginem conſeruarunt. Natura autem Deum ſolitæ ſunt eum ſolum vocare, qui ſemper ſit Deus, quiq; eodem modo & ſecundum eadem ſemper ſe habet. Ceterum, hæc in alium locum commodius dicenda ſeruabimus: Nunc autem ſatis fuerit oſtendiſſe, mundi totius cauſam ac ducem patremque eius, haudquaquam Platoni prorſus ignotum fuiſſe. Licet vero eumdem Platonem ſic in Epinomidis libro loquentem audite; *Et honores reddamus; neq; tamen huic quidem annum, huic vero menſem, huic autem partem menſis aliquam tribuamus, vllumue aliquod tempus quo ſuum permeat polum, mundum perficiens, quem digeſſit verbum omnium maxime diuinum. Quod beatus quidem primum eſt admiratus; tum vero etiam diſcendi deſiderium habuit quæcumq; vim ac naturam vt ſciri poſſent, habebant.* Hoc itaque etiam loco Verbum ait omnia exornaſſe, non verbi patrem. Ad Dionyſium quoque idem ſcribens, ſic inquit: *Loquendum itaque tibi eſt per ænigmata, vt, ſi quid forte literis hiſce noſtris vel in mari vel in inſidioſis terræ locis infortunij acciderit, qui eas leget, minus intelligat. ita enim ſe res habet. Circa omnium regem omnia ſunt; & illius cauſa ſunt omnia; ipſeque eſt cauſa bonorum omnium: circa vero ſecundum, ſecunda ſunt, & tertia circa tertium.* Videtiſne quam meticuloſe ac pauenter priſci illi Philoſophi veritatis dogmata

Πλάτων ἐν οἷς πρὸς Κορίσκον ἐπέστειλε, καὶ τάδε προστέθεικεν· Ἐπομνύντας σπουδῇ τε [ἅμα] μὴ ἀμούσῳ, καὶ τῇ τῆς σπουδῆς ἀδελφῇ παιδείᾳ, καὶ τὸν πάντων θεῶν ἡγεμόνα, τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων· τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ αἰτίου πατέρα καὶ κύριον ἐπομνύντας· ὅν, ἐὰν ὀρθῶς φιλοσοφῆτε, εἴσεσθε:- Ταῦτα, ὦ φίλοι ἄνδρες, τοῦ Πλάτωνός ἐστι δόγματα. ἀλλὰ τούτων τὰ μὲν, ἀξιέπαινα καὶ τῆς ἀποστολικῆς καὶ προφητικῆς διδασκαλίας ἐχόμενα· τὰ δὲ, τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας κυήματα. τῷ μὲν γὰρ φάναι, ἄλλον εἶναι τὸν τοῦ παντὸς ἡγεμόνα καὶ αἴτιον, ἄλλον δὲ τὸν [τοῦ] αἰτίου πατέρα, ἀτεχνῶς ἔδειξε τὴν ἀλήθειαν· ἐξ ἧς ἀρυσάμενος, τοὺς οἰκείους διεκάλλυνε λόγους. τὸ δέ γε θεῶν αὐτὸν προσειπεῖν ἡγεμόνα, τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων, δυοῖν αἰνίττεται θάτερον, ἢ τῷ τῆς ἀγνοίας πάθει περιπεσεῖν τὸν φιλόσοφον, ἢ τοὺς ταύτην νοσοῦντας ὑποκρινόμενον, ἀναμῖξαι τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος. πρὸς δὲ τούτοις δείκνυσι, τοὺς καλουμένους θεοὺς, οὐ φύσει ὄντας θεούς· τίς γὰρ μὴ κομιδῇ παραπαίων καλέσαι ἂν θεὸν, τὸν οὐκ ἀεὶ ὄντα θεόν; οὗτος δέ γε ἐν χρόνῳ τούτους εἴρηκεν γίνεσθαι. ἔφη γάρ· Τῶν τε ὄντων θεῶν καὶ τῶν μελλόντων. πῶς δ' ἂν εἴη τις θεὸς ὁ μηδέπω γενόμενος; πῶς δ' ἂν τοῦ σεπτοτάτου μεταλάχοι ὀνόματος, ὁ μηδέπω τὸ εἶναι λαβών; τὰ δὲ θεῖα λόγια, τῶν γεγονότων οὐδὲν φύσει προσαγορεύει θεόν. ὀνόματος [μὲν] γὰρ ψιλοῦ μεταδέδωκε τοῖς δικάζειν πεπιστευμένοις· καὶ μέντοι καὶ τοῖς τὴν θείαν εἰκόνα ὡς οἷόν τε τετηρηκόσιν ἀκήρατον. φύσει δὲ θεὸν τὸν ἀεὶ ὄντα καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, μόνον εἴωθεν ὀνομάζειν. ἀλλὰ τοῦτον εἰς ὕστερον τὸν λόγον φυλάξομεν· νῦν δέ γε ἀρκέσει δηλῶσαι ὡς ὁ φιλόσοφος οἶδε τὸν τοῦ παντὸς ἡγεμόνα, τὸν τοῦ αἰτίου πατέρα. ἔστι δὲ αὐτοῦ ἀκοῦσαι κἀν τῇ Ἐπινομίδι λέγοντος· Καὶ τιμὰς ἀποδιδῶμεν μὴ τῷ μὲν ἐνιαυτὸν, τῷ δὲ μῆνα, τῷ δὲ μηνός τινος μοῖραν τάττωμεν, μηδέ τινα χρόνον ἐν ᾧ διεξέρχεται τὸν αὐτοῦ πόλον, ξυναποτελῶν κόσμον, ὃν ἔταξε λόγος ὁ πάντων θειότατος· ὃν ὁ μὲν εὐδαίμων, πρῶτον μὲν ἐθαύμασεν, ἔπειτα δὲ ἔρωτα ἔσχεν τοῦ καταμαθεῖν ὁπόσα ἐστὶ θνητῇ φύσει δυνατά:- κἀν τούτοις τὸν λόγον ἔφησε τὰ πάντα διακοσμῆσαι, οὐ τὸν τοῦ λόγου πατέρα. καὶ Διονυσίῳ δὲ γράφων, τοιάδε φησί· Φραστέον δή σοι δι' αἰνιγμάτων· ἵν' ἄν τι ἡ δέλτος ἢ πόντου ἢ γῆς ἐν πτυχαῖς πάθῃ, ὁ ἀναγνοὺς μὴ γνῷ. ὧδε γὰρ ἔχει· Περὶ τὸν πάντων βασιλέα [τὰ] πάντα ἐστὶ, καὶ ἐκείνου γε ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκεῖνός γε αἴτιος πάντων καλῶν· δεύτερον δὲ περὶ τὰ δεύτερα, καὶ τρίτον περὶ τὰ τρίτα:- Ὁρᾶτε πῶς ὀρρωδοῦντες καὶ δεδιότες, τὰ τῆς ἀλη-

θείας περιφέρειν δόγματα, καὶ αἰνιγματωδῶς,
οὐ σαφῶς ἐκήρυττον τὴν ἀλήθειαν, τὸν τῶν πολλῶν
ὑφορώμενοι πλάνον· τοῦτο δέ τι δέος, κἀν τῷ Τι-
μαίῳ δεδήλωκε. λέγει δὲ οὕτως· Νῦν δὴ οὖν τὸ παρ'
„ ἡμῶν ὧδε ἐχέτω· Τὴν μὲν οὖν πάντων, εἴτε ἀρχὴν
„ εἴτε ἀρχὰς, εἴτε ὅπῃ δοκεῖ τούτων πέρι, τὸ νῦν οὐ
„ ῥητέον· δι' ἄλλο μὲν οὐδὲν, διὰ δὲ τὸ χαλεπὸν εἶναι
„ κατὰ τὸν παρόντα λόγον τῆς διεξόδου τὰ δοκοῦντα
„ δηλῶσαι:- καὶ Νουμήνιος δὲ ὁ Πυθαγόρειος, ἐν οἷς
τὰ περὶ τἀγαθοῦ γέγραφε, σαφέστερον ταῦτα ἐδί-
„ δαξε· Φησὶ γάρ· Οὔτε δημιουργεῖν ἐστι χρεὼν τὸν
„ πρῶτον· καὶ τοῦ δημιουργοῦντος θεοῦ χρὴ εἶναι νο-
„ μίζειν πατέρα τὸν πρῶτον θεόν.- καὶ Πλωτῖνος δὲ, ὁ
τὴν Πλάτωνος φιλοσοφίαν ζηλώσας, περὶ τῶν
τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων βιβλίον ξυνέγρα-
„ ψεν· ἐν ᾧ καὶ τάδε ἔφη· Τί οὖν χρὴ περὶ τοῦ τελεω-
„ τάτου λέγειν; οὐδὲν ἀπ' αὐτοῦ, ἢ τὰ μέγιστα μετ' αὐ-
„ τόν. μέγιστα δὲ μετ' αὐτὸν, νοῦς, καὶ δεύτερον. καὶ γὰρ
„ ὁρᾷ ὁ νοῦς ἐκεῖνον:- καὶ πάλιν· Ποθεῖ δὲ πᾶν τὸ
„ γεννῆσαν, καὶ τοῦτο ἀγαπᾷ, καὶ μάλιστα ὅταν ὦσι
„ μόνοι, τὸ γεννῆσαν καὶ τὸ γεγεννημένον· ὅταν δὲ καὶ
„ τὸ ἄριστον ᾖ τὸ γεγεννημένον, ἐξ ἀνάγκης σύνεστιν
„ αὐτῷ, ὡς τῇ ἑτερότητι μόνον κεχωρίσθαι. εἰκόνα δὲ
„ ἐκείνου εἶναι λέγομεν τὸν νοῦν. δεῖ γὰρ σαφέστερον λέ-
„ γειν.- καὶ ἕτερα δὲ πλεῖστα εἴρηται καὶ τούτῳ καὶ Πλου-
τάρχῳ καὶ Νουμηνίῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσοι τῆς τούτων ἦ-
σαν ξυμμορίας. μετὰ γὰρ [δὴ] τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν
ἐπιφάνειαν οὗτοι γενόμενοι, τῆς Χριστιανικῆς θεο-
λογίας πολλὰ τοῖς οἰκείοις ἀνέμιξαν λόγοις. αὐ-
τίκα τοίνυν τὴν Πλάτωνος διάνοιαν ἀναπτύσ-
σοντες καὶ ὁ Πλωτῖνος καὶ ὁ Νουμήνιος, τρία φασὶν
αὐτὸν εἰρηκέναι ὑπέρχρονα καὶ ἀΐδια, τἀγαθὸν
καὶ νοῦν, καὶ τοῦ παντὸς τὴν ψυχήν· ὃν μὲν
ἡμεῖς Πατέρα καλοῦμεν, Τἀγαθὸν ὀνομάζον-
τα· Νοῦν δὲ, ὃν ἡμεῖς Υἱὸν καὶ Λόγον προσα-
γορεύομεν· τὴν δὲ τὰ πάντα ψυχοῦσαν καὶ ζωοποι-
οῦσαν δύναμιν, Ψυχὴν καλοῦντα, ἣν Πνεῦμα ἅ-
γιον οἱ θεῖοι προσαγορεύουσι λόγοι:- καὶ ταῦτα δὲ,
ὡς ἔφην, ἐκ τῆς τῶν Ἑβραίων φιλοσοφίας καὶ θεο-
λογίας σεσύληται. ὁ γὰρ δὴ ὑμνοποιὸς Δαβὶδ τὸ
θεῖον ἀνακρουόμενος μέλος, καὶ ὑπὸ τῆς θείας ἐπη-
„ χούμενος χάριτος, κέκραγε λέγων· Τῷ λόγῳ
„ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στό-
„ ματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν:- καὶ μὲν δὴ καὶ
τῶν θείων εὐαγγελίων ὅ τε Πλούταρχος καὶ ὁ Πλω-
τῖνος ὑπηκουσάτην. δηλοῖ δὲ τοῦτο σαφῶς ὁ Ἀμέ-
λιος, τῆς Πορφυρίου πρωτεύσας διατριβῆς· ὑ-
περάγαται γὰρ τὸ τῆς Ἰωάννου θεολογίας προοί-
μιον, οὑτωσὶ λέγων· Καὶ οὗτος ἄρα ἦν ὁ λόγος,
„ καθ' ὃν ἀεὶ ὄντα τὰ γινόμενα ἐγίγνετο· ὡς ἂν
„ καὶ ὁ Ἡράκλειτος ἀξιώσειεν· καὶ νὴ Δία καὶ ὁ
„ βάρβαρος ἀξιοῖ, ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τε καὶ
„ ἀξίᾳ καθεστηκότα, πρὸς [τὸν] θεὸν εἶναι, καὶ θεὸν
„ εἶναι, δι' οὗ πάντα ἁπλῶς γεγενῆσθαι· ἐν ᾧ τὸ γε-
„ νόμενον, ζῶν καὶ ζωὴν [εἶναι,] καὶ ὂν πεφυκέναι·

dogmata proferre eo: vulgi enim reſpectantes errorem, non manifeſta quidem aſſertione, ſed obſcurioribus verbis veritaté prodebant. Hunc vero timorem Plato & in Timæo oſtendit. ſic enim inquit: *Nunc itaq; animi noſtri ſententia hæc firma ſit, rerum quidem omnium ſiue cauſam, ſiue cauſas, ſiue quodcunq; de his dicendum videatur, hoc ſane tempore loquendum non eſſe, non ob aliam quidem cauſam, quam quia difficile admodum ſit hoc ipſo ſermone quæ mihi videntur, exprimere.* Pythagoreus quoq; Numenius in iis quæ de bono conſcripſit, manifeſtius hæc edocuit. ait enim: *Neq; oportet enim eſſe opificem, qui primus eſt. putare autem oportet opificis Dei patrem eſſe, Deum primum.* Ipſe etiam Plotinus, qui Platoois æmulatur Philoſophiam, de tribus principalibus perſonis librum conſcripſit, in quo & hæc ait: *Quid igitur de perfectiſſimo eſt dicendū? Nihil ne ab eo eſſe, an maxima eſſe poſt ipſum? Maxima vero poſt ipſum, mens, & ſecundarium quiddā. mens enim, illum intuetur ac videt.* Rurſusq; *Omne autem quod gignit, cupit atq; amat id quod eſt genitum; præſertim ſi ſoli fuerint qui gignit & is qui gignitur. Cum vero etiam ſit optimum quod eſt genitum, neceſſario aſſiduum illi cohæret; ita vt hac ſola re diſiungantur, quod alter hic, alter ille eſt. imaginem vero eius, dicimus mentem. manifeſtius enim dicendum eſt.* Plurima quoq; & huic & Plutarcho & Numeoio & aliis dicta ſunt, quotcumq; eiuſdem ſectæ ſodalitatiſq; fuerunt Philoſophi. hi oamq; cū fuerint poſt aduentū Redemptoris noſtri, multa Chriſtianæ Theologiæ myſteria ſuis libris inſeruerunt. Plotious itaq; ac Numenius, explicantes Platonis meotem, tria inquiunt a Platone poſita fuiſſe, quæ ſint ſupertemporalia & æterna; ipſum videlicet bonum, mentemque, & huius vniuerſi animam. Vocat enim *Bonum*, quem nos dicimus *Patrem*; *Mentem* vero ſeu *Intellectum*, quem nos *Filium Verbumq;* appellamus: Poteotiam vero quæ animet omnia & viuificet, *Animam* vocat; eam ipſam videlicet quā *Spiritum ſanctum* litteræ ſacræ appellant. Atq; hæc ipſa, vt ſæpe iam dixi, ex Hebræorum ſapientia & Theologia ſubducta ſunt. ille enim Dauid qui diuinum melos concinuit, cuiq; diuina inſonat gratia, ita cecinit; *Verbo domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Quid ſint autem ſacra Euangelia, & Plutarchus & Plotinus audierunt: id quod Amelius ille qui Porphyrij ſcholis præfuit, maoifeſte oſtendit. Admiratur enim vehemeoter procemium illud a quo Ioannes Euangeliſta Theologiæ myſteria orſus eſt. ſic enim inquit: *Et hoc ergo erat verbum ſecundum quod ſemper fuerint quæ facta ſunt ſicut & Heraclitus ipſe cenſeret. ita & per Ioué barbarus homo cēſet in principij loco ac dignitate Verbum apud Deū conſtitutum, Deumq; eſſe per quem abſolute omnia facta ſunt. Quod itaq; factū eſt, in eo inquit & viuens & vitā & ens fuiſſe.*

In

In corpus autem illapſum carnemq; indutum, apparuiſſe hominem; in quo tamen et naturæ ſuæ magnificentiam tunc oſtenderit. Cumq; morte obita ſolueretur, rurſus ad diuinitatem rediſſe affirmat, Deumq; eſſe, qualis videlicet prius fuerit quam in carneū corpus hominemq; deſcenderet. Vſq; adeo igitur barbari hominis Theologiã ſuſpexit, homo Platonis aliorumq; Philoſophorum eloquentiæ innutritus, vt Verbum confeſſus fuerit eſſe in principio, ac Deum eſſe; omnia deniq; effeciſſe, omnibusq; vitæ cauſam diſpenſatorẽq; eſſe: publicæ vero ſalutis cauſa, maieſtatem quidẽ diuinitatis carne occuluiſſe: at ne ſic quidem, non in parua & craſſa illa corporis nebula detexiſſe ingenuam nobilitatem. Nam cum & Euangeliſta dixiſſet, *Et verbum caro factum eſt*, diuinæq; naturæ vim immutabilem oſtendiſſet; tum inquit, *& habitauit in nobis*; ac deniq; nos edocuit ita humanam carnem induiſſe, vt tamẽ inuiolabilem incorruptumq; emiſerit diuinitatis ſplendorem. *Vidimus* enim inquit *gloriam eius; gloriam quaſi vnigeniti a patre, plenum gratia & veritatis.* Ille ſiquidẽ carneus amictus, diuinitatis eius radios nequaquam languidiores effecit; ſed vel hoc ipſo circũdatus manifeſtabat quis eſſet, & a quo tamquam radius emicaret. Quod ſi aduerſarii veritatis vſq; adeo veritatem admirãtur, vt exiguis inde cõpilatis particulis libros ſuos cultiores efficiant; neq; parua illa ramenta, quamquam multæ falſitati admixta ſint, ſplendorem ſuum decuſque hebeſcunt; ſed vniones in fimo ac ſtercore valde effulgent; ac ſicut in Euangelio edocemur, *lux in tenebris lucet, neque a tenebris occultatur*: facile hinc licet cognoſcere, quantopere adamandæ, quamque admirandæ ſint omnibus ſacræ litteræ; cum omnis ſint erroris ac falſitatis expertes. multum ſiquidem intereſt, vtrum vnio ſtatuatur in cœno, an poſitus in corona reſplendeat. Ipſæ profecto digitorum particulæ, ſi abiungantur a ſeipſis ac diſpeſcantur, non eandem pulchritudinem commoditatemque præ ſe ferunt, quam ſibi conſitas & compactas habere cernimus. Sincera igitur ac impermiſta, veritatis pulchritudo ſpectanda eſt. etenim ſi aduerſis admiſta coloribus, emicat tamen atque effulget; multo ſcilicet manifeſtius effulgebit, ſi ab noxiis abducatur. Hoc autem multo clarius ille cognoſcet, qui Græcorum atque infidelium fabulas Apoſtolicæ ac Propheticæ doctrinæ conferens, propoſita comparatione quid inter ſe differant ſpeculetur. Sanchoniathon itaque Berytius, Phœnicum Theologiam conſcripſit: Philon vero, non Hebræus homo, ſed Byblius, eam in Græcum idioma tranſtulit. Sanchoniathona autem Porphyrius valde admiratur ac laudat. Manethos præterea, & Iſidis & Oſiridis, & Apidis & Sarapi-

εἰς τε σῶμα πεσεῖν· καὶ σάρκα ἐνδυσάμενον, φαντάζεσθαι ἄνθρωπον, μεθ' ἧς καὶ τότε τὴν οἰκείαν ἐνδείκνυσι τῆς φύσεως τὸ μεγαλεῖον· ἀμέλει καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεοῦσθαι, καὶ θεὸν εἶναι, οἷος ἦν πρὶν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον κατενεχθῆναι. οὕτως ἄρα τὴν τοῦ βαρβάρου θεολογίαν τεθαύμακεν, ὁ τῇ Πλάτωνος καὶ τῶν ἄλλων φιλοσόφων ἐντραφεὶς εὐεπείᾳ· καὶ ξυνωμολόγησε τὸν λόγον, καὶ ἐν ἀρχῇ εἶναι, καὶ θεὸν εἶναι, καὶ πρὸς τὸν θεὸν εἶναι· καὶ τὰ πάντα πεποιηκέναι, καὶ ζωῆς τοῖς ἅπασιν αἴτιον ὑπάρχειν καὶ χορηγόν· καὶ τῆς τῶν ὅλων ἕνεκα σωτηρίας, σαρκὶ μὲν κρύψαι τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς θεότητος, ἀποκαλύψαι δὲ ὅμως κἀν τῇ σμικρᾷ καὶ παχείᾳ νεφέλῃ τὴν πατρῴαν εὐγένειαν. καὶ γὰρ καὶ ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς εἰρηκώς, Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο· καὶ δείξας τὸ τῆς [θείας] φύσεως ἀναλλοίωτον, ἐπήγαγε, Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· ἐδίδαξε δέ, ὡς καὶ σάρκα περικείμενος τὴν ἄρρητόν τε καὶ ἄφθαρτον, ἠφίει τὴν τῆς θεότητος αἴγλην· Ἐθεασάμεθα γάρ, ἔφη, τὴν δόξαν αὐτοῦ· δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας: – Οὐχ ἠμαύρωσε γὰρ αὐτοῦ τὰς τῆς θεότητος ἀκτῖνας ἡ περιβολὴ τῆς σαρκός· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἀμπεχόμενος, δῆλος ἦν, ὅστις τε ἦν, καὶ ἐκ τίνος ἐξέλαμψεν. εἰ δὲ καὶ οἱ τῆς ἀληθείας ἀντίπαλοι οὕτω κομιδῇ θαυμάζουσι τὴν ἀλήθειαν, ὡς καὶ βραχέσι μορίοις ἐκεῖθεν συνειλημμένοις διακαλλωπίζειν τὰ οἰκεῖα ξυγγράμματα, καὶ πολλῷ ψεύδει ταῦτα μιγνύμενα μὴ ἀμβλύνειν τὸ σφέτερον κάλλος, ἀλλὰ κἂν [κοπρίᾳ καὶ] φορυτῷ κειμένους τοὺς μαργαρίτας ἀστράπτειν [λίαν,] καί, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνειν, καὶ ὑπὸ τῆς σκοτίας μὴ κρύπτεσθαι, ξυνιδεῖν εὐπετές, ὅπως ἐστὶν ἀξιέραστα καὶ ἀξιάγαστα τὰ θεῖα μαθήματα, τοῦ ψεύδους κεχωρισμένα. πολλὴν γὰρ [δὴ] που διαφορὰν ἔχει μαργαρίτης ἐν βορβόρῳ κείμενος, καὶ ἐν διαδήματι λάμπων· καὶ μὲν δὴ καὶ τῶν δακτύλων αἱ σκυτάλιδες, ἀφηρμοσμέναι τε ἀλλήλων καὶ διεσκεδασμέναι, οὐ τὴν αὐτὴν ἔχουσιν εὐπρέπειάν τε καὶ χάριν καὶ χρείαν, ὅσην συμπεφυκυῖαί τε ἀλλήλαις καὶ ξυνηρμοσμέναι, ἔχουσί τε καὶ ἐπιτελοῦσαι ὁρῶνται. ἀκήρατον τοίνυν καὶ ἀμιγὲς τῆς ἀληθείας θεωρητέον τὸ κάλλος. εἰ γὰρ καὶ χρώμασιν ἐναντίοις μιγνύμενον λάμπει, δῆλον ὅτι λαμπρότερον φανεῖται τῶν μιαινόντων κεχωρισμένον. ἐναργέστερον δὲ τοῦτο καταμάθοι τις ἄν, τὴν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν τῇ προφητικῇ καὶ ἀποστολικῇ θεολογίᾳ παραθείς, καὶ ἐκ παραλλήλου θεώμενος τὸ διάφορον. Σαγχωνιάθων μὲν οὖν ὁ Βηρύτιος, τὴν Φοινίκων θεολογίαν ξυνέγραψε· μετήνεγκε δὲ ταύτην εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν Φίλων, οὐχ ὁ Ἑβραῖος, ἀλλ' ὁ Βύβλιος· τὸν δὲ Σαγχωνιάθωνα λίαν τεθαύμακεν ὁ Πορφύριος· Μανεθὼς δὲ τὰ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος, καὶ Ἄπιδος καὶ Σαράπιδος καὶ

δος, καὶ τῶν ἄλλων θεῶν τῶν Αἰγυπτίων ἐμυθολόγησε. Διόδωρος δὲ ὁ Σικελιώτης, κοσμογονίαν ξυνέγραψε. τὴν δὲ τοῦ Ἀσκραίου ποιητοῦ Θεογονίαν οἶδε καὶ τὰ μειράκια. ὁ δέ γε Ὀδρύσης Ὀρφεὺς, τὰς Αἰγυπτίων τελετὰς τοὺς Ἕλληνας ἐξεπαίδευσεν· Κάδμος δὲ τὰς Φοινίκων· Κορνοῦτος δὲ ὁ φιλόσοφος, τὴν Ἑλληνικὴν θεολογίαν ξυνέθηκε· Πλούταρχος δὲ καὶ Ἀέτιος, τὰς τῶν φιλοσόφων ἐκπαιδεύουσι δόξας. τὸν αὐτὸν δὲ καὶ ὁ Πορφύριος ἀνεδέξατο πόνον, τὸν ἑκάστου βίον ταῖς δόξαις προστεθεικώς. τούτοις ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, ἀξιῶ τὰ ἡμέτερα παραθεῖναι, καὶ μαθεῖν ὡς οὐ μόνον, κατὰ τὸν ποιητὴν, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης, τοσοῦτον ἀφεστήκεν, ἀλλ' ὅσον ὁ καλούμενος τάρταρος οὐρανοῦ. ἐγὼ δ' αὐτοὺς θεῖναι παραιτοῦμαι τοὺς μύθους, ἵνα μή με τις ἀδολέσχην ὀνομάσῃ καὶ φληνάφον· ἐνίων δὲ καὶ μάλα ὀλίγων ἐν τῇ μετὰ τήνδε, ξὺν θεῷ φάναι, γραφησομένῃ διαλέξει μνησθήσομαι, ἵνα τῶν μυθολογουμένων περὶ τῶν καλουμένων θεῶν, μὴ μόνον τὸ ἄπιστον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνόητον καὶ δυσχερὲς ἐπιδείξω. εἰ δὲ δεῖ τὸν φιλόσοφον, καὶ ταύτην διαγνῶναι τὴν σύγκρισιν, εὑρήσει ταύτην ἐν τοῖς Εὐσεβίου τοῦ Παλαιστίνου ξυγγράμμασιν· Εὐαγγελικὴν δὲ προπαρασκευὴν τόνδε τὸν πόνον ἐκεῖνος ὠνόμασεν· ἐγὼ δὲ ξυντόμως ἐρῶ, ὡς Αἰγύπτιοι καὶ Φοίνικες, καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι, ἢ τὰ ὁρώμενα στοιχεῖα θεοὺς ἀπεκάλεσαν, ἢ ἀνθρώπους τοὺς εὖ τι πεποιηκότας, καὶ ἐν τοῖσι πλεονεκτήμασι διαπρέψαντας, θεοὺς ἀνηγόρευσαν, καὶ τεθνεῶσι ναοὺς ἐδομήσαντο· ἡμεῖς δὲ, τῶν μὲν ὁρωμένων θεολογοῦμεν οὐδὲν, τῶν δὲ ἀνθρώπων τοὺς ἐν ἀρετῇ διαπρέψαντας, ὡς ἀνθρώπους ἀρίστους, γεραίρομεν, μόνον δὲ τὸν τῶν ὅλων προσκυνοῦμεν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ τὸν ἐκείνου γε λόγον, καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα. τὸν αὐτὸν δὲ καὶ υἱὸν [καὶ] μονογενῆ καὶ λόγον καὶ ζωὴν καὶ φῶς καὶ ἀλήθειαν ὀνομάζομεν· καὶ ἄλλοις δὲ παμπόλλοις ὀνόμασι κεχρημένοι, τὴν θείαν φύσιν ἀνυμνοῦμεν· οὐ μόνον δὲ αὐτὴν ἀπὸ τῶν προσόντων ὀνομάζομεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν μὴ προσόντων προσαγορεύομεν. ἄναρχον γὰρ καὶ ἄφθαρτον, καὶ ἀθάνατον καὶ ἄπειρον, καὶ ἀνώλεθρον, ἀόρατόν τε καὶ ἀνείδεον καὶ ἀσχημάτιστον, ἀπερίγραφόν τε καὶ ἀπερίληπτον καὶ ἀνέφικτον καλοῦμεν· ἀπὸ γε τῶν μὴ προσόντων τὰς προσηγορίας τιθέντες. ἐπειδὴ γὰρ ὁρατὸς οὗτος οὐκ ἔστιν, ἀόρατος ὀνομάζεται καὶ ἀθέατος· καὶ ὡς ὑπερβαίνων τοῦ νοῦ τὴν φαντασίαν, ἀνέφικτος δὴ καλεῖται· καὶ αὖ πάλιν ἄπειρος [ὡς] οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος ἔχων· καὶ ὡς φθορᾶς καὶ θανάτου κρείττων, ἄφθαρτος καὶ ἀθάνατος.

dis,aliorumq; deûm Ægyptiorum,fabuloſa geſta conſcripſit:Mundi genituram Siculus Diodorus. Quid enim narrem Aſcræi Poetæ Theogoniam, cum ne adoleſcentulis quidẽ ea ignota ſit? Orpheus homo Thracius ab Odryſia,Græcis tradidit Ægyptiorũ myſteria:Cadmus autem,Phœnicum;Cornutus Philoſophus, infidelium Græcorum Theologiam compoſuit. Plutarchus vero atq; Aëtius, multorum opiniones Philoſophorum collegerunt. quem ſibi laborem Porphyrius quoq; deſumpſit, ita ſane diligenter,vt ſingulis opinionibus ſingulorum quoq; Philoſophorum vitam moreſq; adiungeret. His omnibus,quæſo amici homines,noſtratium ſcriptorum monumenta conferte,atq; ita perdiſcite non ſolũ quod Homerus ait, quanto cælum a terra interuallo diſiungitur,ea inter ſe diſtare,ſed quãto locus ille qui dicitur Tartarus, a cælo ſemotus eſt. Ego ſane fabularum vobis nunc apponere aceruũ nolo, ne quis me verboſum hominem nugacemq; appellet. Nonnullas tamen,eaſq; perpaucas,in ea diſputatione cõmemorabo, quæ poſt hãc protinus a me,Deo permittente, ſcribetur: vt eorum quos fabulæ deos vocant,non modo incredibilem falſitatẽ,ſed ſtultitiam quoq; & obſcænitatem,oſtendã. ſi cui vero cupido inſit res huiuſmodi ex ꝓpoſita cõparatione diſcernere,copioſam eam inueniet in Euſebij Palæſtini libris,quos ille Præparationis Euangelicæ titulo inſigniuit. Ego nunc tamẽ paucis hoc dixerim,Ægyptios quidẽ homines ac Phœnicas,ipſoſq; præterea Græcos Philoſophos ac Poetas,aut quę videmus elemẽta, deos eſſe opinatos;aut humano generi beneficos viros,quiq; cæteris mortalibus rerũ copia,viribus,virtutibuſq; præſtarẽt,deorũ nomine honeſtaſſe,tẽplaq; etiã mortuis extruxiſſe. Nos autem, nihil eorũ quæ oculis cerni poſſunt,Deum eſſe aſſerimus. Illis itẽ hominibus qui virtute aliqua clariores fuerint debitos optimis viris honores pręmiaq; deferimus:ſolum vero adoramus vniuerſorum Deum ac patrem, nec minus & illius Verbum, ac ſanctiſſimum Spiritum. eundẽ vero,& *Filium vnigenitum & verbum & lucẽ & veritatem,vitamq;* vocamus;ſanctum inſuper Spiritũ, *Dominum* dicimus & *Viuificantem*: tria hæc,vnũ eſſe ſubſtãtia & diuinitate credentes. Plurimorũ quoq; aliorũ vſu nominũ diuinã laudamus naturã,eamq; nõ ab iis ſolũ rebus quæ illi inſunt, ſed ab iis etiã quibus carere illã par eſt,nominamus. Nã eo quod a ſuperiore nullo principio deducatur, *imprincipiam* dicimus;itẽ *incorruptibilem,immortalẽ,infinitã,impaſſibilẽ,inuiſibilem,inſpeciẽ,infigurabilẽ,incircumſcriptã,incomprehenſibilẽ* atq; *inacceſſam* vocamus;nomenclaturas huiuſmodi ab rebus imponentes quibus diuina caret natura. Quia enim videri nõ poteſt, *inuiſibilis* appellatur & *inſpectabilis*;& cũ etiam animi phantaſiam tranſcendat, *inacceſſus* vocatur: idemq; rurſum *infinitus*,vt qui neq; finẽ habet neq; principium. Idẽ, quod ſit omni corruptione atq; interitu longe potior, *incorruptibilis* vocatur & *immortalis*.

Cetera

Cetera item hoc genus nomina, ea nobis ſignificant, quibus diuina caret natura. Sed enim cum *bonum, iuſtum, lucem, vitam, opificem, vniuerſorum præfectum gubernatoremq;* vocamus, & quæ ſunt generis eiuſdem nomina, Deo tribuimus, ea ſignificamus quæ habere Deum par eſt, quibusq; mundi machinam creaturaſq; gubernat, multaq; humano generi bona diſtribuit. Pari modo & *Filius* nuncupatur, vt qui ex Deo patre ſit genitus. Vocatur & *Verbum*, vt qui ſine tempore ac paſſione prouenerit, nihilq; gignentis violauerit, diuiſerit, aut abruperit. Amplius vero & *Splendor gloriæ* nuncupatur, vt qui genitori ſit coæternus. Nulla vos autem, quæſo, hinc perturbatio ſubeat, quod dici auditis Verbum & ex Patre gigni & cũ Patre eſſe. quæ ſunt enim apud Platonem inſulſiſſima, æquis animis auribuſq; accipitis. Ille enim & Deum materiæ auctorem, & tamen Deo coæternam materiam eſſe affirmat. Idemq; Ideas, ex Deo & cum Deo conſtituit. Vos autem, Verbum Dei ſanctumq; Spiritum neq; ex Deo prodire, neq; eſſe cũ Deo creditis. Si enim materiam quæ alterius eſt naturæ quam Deus, generiſq; alterius ac, vti ita dixerim, alienigena & extraria, & ex Deo & cum Deo eſſe vult Plato, multo magis rationi conſentaneus, multoq; verior ſermo noſter putãdus eſt. Neq; enim Filium alterius naturæ, neq; ſanctum Spiritũ, eſſe dicimus, ſed vnam Trinitatis ſubſtantiam prædicamus. Si quis autẽ veſtrum ſcire deſiderat, quonam ſubſtantiæ modo ſit Filius ac ſanctus Spiritus, æquum ſane eſt, vt is prior quærenti mihi reſpondeat, quem eſſendi modum habere poſſit quod non eſt genitum: Quo pacto inquam eſt quod nullam habet vnde ſit, cauſam. hæc enim quæſtio prorſus eſt dubia, ſolaq; fidei puritate ac ſinceritate capienda. Fieri enim ac gigni præcedente cauſa, quippiam eorũ quæ gigni ac creari poſſunt, humana ratio facile admittit: eſſe vero aliquid quod non emãnet a cauſa, nulla ratio aſſentitur; niſi forte interuentus fidei ac ſponſio intercedat. Quod ſi eſſe aliquid credendum eſt, nec vllo modo genitum, nec a cauſa profectum, nec ab vllo pendens ſuperiore principio; credendum vtiq; erit ab hoc ipſo quod intellectus ſit, genitum eſſe Verbum, ſanctumq; proceſſiſſe Spiritum. Fuiſſe autem ex antiquis nõnullos, qui Deum eſſe genitum negent, audiet qui velit ex Timæo Locrenſi. ita enim inquit: *Vnum omnium eſt principium, quod non eſt genitum. Si id enim genitum ſit, non vtiq; erit principium: ſed principium potius illud erit, vnde id ſit exortum quod vocabamus principium.* Parmenides vero Eleates, mundum quoq; carere ait generatione. inquit enim: *Solum, ſoligenum, intrepidum manet, ingeneratum.* Plutarchus etiam Chæronenſis, in eo libro quem ſcripſit De ει in Delphis ſcripto, ſic ait: *Quid eſt igitur illud quod eſt æternum, incorruptum, ingeneratum, cui nullam tempus affert mutationem?*

καὶ τἆλλα δὲ ὅσα τούτοις ἔοικεν, ὧν ἡ θεία φύσις οὐκ ἔχει, τυγχάνει δηλωτικά. τὸ δέ γε ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, καὶ φῶς καὶ ζωὴ, καὶ τῶν ὅλων δημιουργὸς, καὶ πρύτανίς τε καὶ κυβερνήτης, καὶ τὰ τούτοις προσόμοια, ἃ ἔχει τι καὶ ἐνεργεῖ τὴν κτίσιν ἰθύνων, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν εὐεργετῶν, ὑπάρχει σημαντικά. οὕτως ὁ υἱὸς ὀνομάζεται, ὡς ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς γεγεννημένος· καὶ λόγος, ὡς ἀχρόνως καὶ ἀπαθῶς προελθὼν, καὶ μὴ μερίσας τὸν φύσαντα· καὶ αὖ πάλιν ἀπαύγασμα δόξης, ὡς συναΐδιος ὢν τοῦ γεννήσαντος. ἀλλὰ μὴ θορυβείσθω τις, καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ξὺν τῷ πατρὶ τὸν λόγον ἀκούοντες. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων, Πλάτωνος μὲν ἀνέχεσθε, καὶ αἴτιον τῆς ὕλης τὸν θεὸν λέγοντος, καὶ ξυναΐδιον τῷ θεῷ τὴν ὕλην ἀποκαλοῦντος, καὶ τὰς ἰδέας ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ ξὺν τῷ θεῷ φάσκοντος εἶναι· τὸν δὲ τοῦ θεοῦ λόγον, καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα μὴ πείθεσθε, καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ φῦναι, καὶ ξὺν τῷ θεῷ εἶναι. εἰ γὰρ τὴν ἑτεροφυᾶ καὶ ἑτερογενῆ καὶ ἀλλόφυλον ὕλην, καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ξὺν τῷ θεῷ εἶναι ὁ φιλόσοφος ἔφη, πολλῷ δήπουθεν εὐλογώτερόν τι καὶ ἀληθέστερον ὑποληπτέον τὸν ἡμέτερον λόγον. οὐ γὰρ ἑτεροφυᾶ τὸν υἱὸν, οὐδέ [γε] τὸ πανάγιον πνεῦμα εἶναι φαμὲν, ἀλλὰ μίαν εἶναι τῆς τριάδος τὴν οὐσίαν κηρύττομεν. εἰ δέ τις τῆς ὑπάρξεως τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιζητεῖ τὸν τρόπον μαθεῖν, εἰπάτω δὴ πρότερος τὸν τρόπον τῆς τοῦ ἀγεννήτου ὑπάρξεως, πῶς ἐστιν, οὐκ ἔχων τὸ αἴτιον. τοῦτο γὰρ δὴ παντελῶς ἄπορον, καὶ μόνῃ γε τῇ πίστει τῇ καθαρᾷ καὶ ἀκραιφνεῖ χωρητόν. τὸ μὲν γὰρ ἐξ αἰτίου γενέσθαι ἢ [ἢ] γεννητὸν ἢ κτιστὸν, δέξαιτο ἂν ῥᾳδίως ὁ λογισμός· τὸ δὲ εἶναι ἢ ἄτερ αἰτίου, οὐδεὶς προσίεται λογισμὸς, εἰ μή πη ἄρα φανείη τῆς πίστεως τὸ ἐχέγγυον. εἰ δὲ πιστεύομεν εἶναί τι [καὶ] ἀγέννητον καὶ ἄναρχον καὶ ἀναίτιον, πιστευτέον ἄρα ὡς ἐκ τοῦ νοῦ γε ὄντος, ἐγεννήθη ὁ λόγος καὶ προῆλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὅτι δὲ καὶ τῶν παλαιῶν τινὲς ἀγέννητον καλοῦσι τὸν τῶν ὅλων θεὸν, ἀκούσαι ἄν τις καὶ Τιμαίου τοῦ Λοκροῦ λέγοντος· « Μία ἀρχὰ πάντων ἐστὶν ἀγέννητος· εἰ γὰρ ἐγένετο, οὐκ ἂν ἦν ἔτι ἀρχὰ, ἀλλ' ἐκείνα ἐξ ἇς ἀρχὰ ἐγένετο:- Παρμενίδης δὲ ὁ Ἐλεάτης, καὶ τὸν κόσμον ἀγέννητον εἶναι λέγων βοᾷ·

« Μοῦνον μουνογενές τε καὶ ἀτρεμὲς, ἠδ' ἀγέννητον:- καὶ Πλούταρχος δὲ ὁ Χαιρωνεὺς περὶ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Δελφοῖς γράφων, οὕτως ἔφη· « Τί οὖν ἐστι τὸ ἀΐδιον, ἀγέννητον καὶ ἄφθαρτον; ᾧ χρόνος οὐδεὶς μεταβολὴν ἐπάγει:-

Ἡ τοίνυν φαμὲν εἶναί τι ἀγέννητον καὶ ἀναίτιον, κατὰ μὲν τὸν Παρμενίδην, τὸν κόσμον· κατὰ δὲ τὸν Πλάτωνα καὶ Τίμαιον τὸν Λοκρὸν καὶ Πλούταρχον καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, τὸν τῶν ἁπάντων δημιουργόν· πολλῷ τούτου πιθανώτερον, τὸ φάναι ἐξ ἐκείνου γε τοῦ ἀγεννήτου φῦναι τὸν λόγον καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα· τὸν μὲν, ὡς λόγον, ἐκ τοῦ νοῦ γεννώμενον· τὸ δὲ, ὡς πνεῦμα, ἐκπορευόμενον· ξυμπρόεισι γὰρ τῷ λόγῳ τὸ πνεῦμα, οὐ ξυγγεννώμενον, ἀλλὰ ξυνὸν καὶ παρομαρτοῦν καὶ ἐκπορευόμενον. ἀλλ' οὔτι τὸ πνεῦμα πνοήν τινα στόματος εἶναι φαμέν· ἀξύνθετον γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀσχημάτιστον· οὔτι τὸν λόγον, τοῦτον τὸν εἰς ἀέρα χεόμενον· ἀλλ' ἐνούσιον λόγον καὶ ἐνυπόστατον πνεῦμα· καὶ ἐν τῷ πατρὶ θεωρούμενα, καὶ καθ' ἑαυτὰ πιστευόμενα· ξυνημμένα τε καὶ διῃρημένα· τῷ μὲν ταὐτῷ τῆς φύσεως ἑνούμενα, τῇ δὲ τῶν ἰδιοτήτων διαφορᾷ, καὶ καθ' ἑαυτὰ νοούμενα. ταῦτα δὲ, οὐκ ἔνεστι μαθεῖν ἀκριβῶς, τὸν μὴ τοῖς θείοις ἐντετυχηκότα λογίοις, καὶ τὸ τῆς γνώσεως φῶς παρὰ τῆς θείας δεξάμενον χάριτος. ἀναγνωστέον δὲ οὐ μόνον τὰ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων μαθήματα, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν θείων προφητῶν θεσπίσματα. οὕτω γάρ τις καὶ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας θεολογίας τὴν ξυμφωνίαν ὁρῶν, θαυμάσεται τὴν ἀλήθειαν. καὶ φεύξεται μὲν Διαγόρου τοῦ Μιλησίου καὶ τοῦ Κυρηναίου Θεοδώρου, καὶ Εὐημέρου τοῦ Τεγεάτου τὸ ἄθεον· τούτους γάρ ὁ Πλούταρχος ἔφησε, μηδένα νενομικέναι θεόν· φεύξεται δὲ καὶ τῶν Στωϊκῶν τὴν ἀπρεπῆ περὶ τοῦ θείου δόξαν· σωματοειδῆ γὰρ οὗτοι τὸν θεὸν ἔφασαν εἶναι· βδελύξεται δὲ καὶ Πρωταγόρου τοὺς ἀμφιβόλους περὶ τοῦ θεοῦ καὶ ἀπίστους λόγους. ἐκείνου γάρ ἐστι τὰ τοιάδε· Περὶ μὲν οὖν τῶν θεῶν οὐκ οἶδα, οὔτε εἰ εἰσίν, οὔθ' ὡς οὐκ εἰσίν, οὐδ' ὁποῖοί τινες τὴν ἰδέαν εἰσίν:- ἀποστραφήσεται δὲ καὶ τῶν ἄλλων μυθολόγων τὸν πλάνον· Πλάτωνος δὲ, καὶ τῶν ἐκείνῳ παραπλησίων, ὅσα μὲν ἐκ τῶν θείων λογίων κεκλόφασιν, εὑρήσει τε καὶ θαυμάσεται· ὅσα δὲ τοῦ ψεύδους ἀνέμιξαν, ἀποξύσει, καὶ καθάπερ φορυτὸν ἀπορρίψει, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς ἀπελάσει χωρίων· καὶ ὁρῶν τῆς κλοπῆς τὰ φώρια, τῷ Πυθαγορικῷ Νουμηνίῳ πιστεύσει, λέγοντι, Τί γάρ ἐστι Πλάτων ἢ Μωϋσῆς ἀττικίζων; διὰ γὰρ δὴ τούτων ἀναφανδὸν ἔδειξεν ὁ Νουμήνιος, ὡς ὅσαπερ Πλάτων εὐσεβῶς εἴρηκεν, ἐκ τῆς Μωϋσέως θεολογίας σεσύληκεν. ὥρα δὴ οὖν, ὦ ἄνδρες, αὐτὴν ἀνιχνεῦσαι τῆς ἀληθείας τὴν ῥίζαν. καὶ καθάπερ οἱ τὴν χρυσῖτιν καὶ ἀργυρῖτιν μεταλλεύοντες γῆν, ὅταν μικρὰ ψήγματα εὕρωσιν, ἐκείνοις ἑπόμενοι,

Si itaq; eſſe aliquid affirmamus ingeneratum, nullaq; profectum a cauſa; idq; Parmenidæ quidem ſententia mundum eſſe; Platonis autem Timæiq; Locrenſis ac Plutarchi, noſtraq; adeo ipſorum ſententia dicimus, Deum eſſe opificem rerum omnium: iam multo credibilius loquetur quiſquis aſſerat ex eo qui ſit ingeneratus emanare Verbum ac ſanctum Spiritum: Verbũ quidem, vt genitum ab intellectu: Spiritum vero, vt procedentem: ipſi enim Verbo Spiritus conprogreditur: non tamen vt Verbo congenitum, ſed qui ſimul cum Verbo ſit, conſectaq; ſit Verbi atq; procedat. Neque vero Spiritum ſanctum, ſpiramen eſſe aliquod oris dicimus: Deus enim, nec compoſitionem patitur, nec figuram: neque Verbum intelligimus quale noſtrum eſt quod loquentibus nobis per aerem diffunditur; ſed Verbum quod ineſt ſubſtantialiter, ac Spiritum qui ad hypoſtaſin pertinet. Quæ duo, & in Patre conſiderantur, & ſeorſum per ſeipſa ſingillatimq; creduntur: eademq; & coniuncta ſunt & diſcreta. Vnita quidem, eo quod eiuſdem naturæ ſint: proprietate vero differentia, ſingillatim ſeorſumq; intellecta. Hæc autem ipſa nequaquam exacte quiſquam percipiet, niſi in ſacrarum litterarum ſtudiis verſatus fuerit, ac niſi ſcientiæ huius lumen diuina collatum gratia acceperit. Legenda itaq; ſunt non ea ſolum quæ nos ſancti Apoſtoli docuerunt, ſed ipſorum quoq; Prophetarum oracula. ita enim qui & veteris & nouæ Theologiæ concordiam viderit, admirabitur veritatem, fugietque Diagoræ quidem Mileſij Cyrenæique Theodori, ac Euemeri Tegeatæ prophanam indeitatem: hos enim Plutarchus ait opinatos nullum omnino Deum eſſe. Stoicorum quoque de Deo fugiet indignam Deo opinionem: hi namque affirmarunt, Deum corpore eſſe præditum. Stomachabitur etiam Protagoræ dubios illos de Deo infideleſque ſermones. illius enim & huiuſmodi verba circumferuntur: *De diis igitur neſcio ſane vtrum ſint, aut quo pacto non ſint; neque qua ſi idea ſint, prorſus ſcio.* Effugiet inſuper & aliorum fabulatorum errorem, ipſius inquam Platonis Platonique ſimilium. Quæ enim illi e diuinis ſurripuerunt ſcripturis, deprehendet atque admirabitur: quæ vero falſa & mendacia bonis rebus admiſcuerunt, abradet ille, ac veluti fimum ſtercuſque reiiciet ab animæ ſuæ ſedibus. Furtorum denique latibulis deprehenſis, Pythagorici Numenij verbis fidem habebit. ſic enim ille inquit: *Quid enim eſt aliud Plato quam Atticus quidam Moſes?* His enim verbis apertiſſime oſtendit Numenius, quæcumq; pie dixerit Plato, e Theologia Moſeos ſurrepta eſſe. Vt iam tempus ſit, amici homines, veritatis radices altius perſcrutari. Sicut enim qui auro commixtam terram argentaceamve effodiunt, ſimul atq; in minuta quædam ramenta inciderint, eiuſmodi veſtigia conſectantes,

vberiores rimantur venas, neq; prius ab effodiendo deſiſtunt, quam multam auri vim copiamq; inuenerint, ex qua ramenta illa ſparſim diffuſa fuerant: ita & vos decet Anaxagoræ, Pythagoræ, Platonis inſuper ac Numenij, Plutarchiq; ac Plotini, cæterorumq; Philoſophorum auditis ſermonibus, fontem perquirere ex quo illi paucis admodum ſacris vndis acceptis, libros ſuos cultiores reddiderunt. Deniq; illorum poſthabita paupertate, ſapientiæ abyſſum haurire vos decet; vt inde quid ſit opifex, quidve opus, exactiſſime doceamini; quæ demum ſit dignitas creaturarum quæ oculis videri non poſſunt, quæq; ſit earum commoditas quæ videntur. hoc enim perdocti, Deum in magnam deorũ turbam minime diuidetis; ſed Deum adorabitis qui ſemper eſt vereq; exiſtit, quiq; ex ſola ſibi inſita bonitate cunctis rebus quæ ſunt, ipſum dedit eſſe quo ſunt Ex quo fiet vt qui nunc Dei hoſtes inimiciq; eſtis, in domeſticos Dei atq; amiciſſimos tranſeatis, multaq; vtpote familiares freti fiducia, qui nunc ducibus aliis indigetis, ipſi quamplurimos aberrantes in veritatis ſemitam perducatis.

πέτρας διερευνῶσι τὰς φλέβας, καὶ οὐ πρότερον παύονται διορύττοντες, ἕως ἂν εὕρωσι τοῦ χρυσοῦ τὸ πλῆθος, ἐξ οὗ διεσπάρη τὰ ψήγματα· οὕτως ὑμᾶς δεῖ τῶν Ἀναξαγόρου καὶ Πυθαγόρου καὶ Πλάτωνος, καὶ μέντοι καὶ Νουμηνίου καὶ Πλουτάρχου καὶ Πλωτίνου καὶ τῶν ἄλλων ἐπακούσαντας λόγων, ἐπιζητῆσαι τὴν πηγήν, ἐξ ἧς ὀλίγα ἄττα τῶν θείων ναμάτων, ἀρυσάμενοι οὗτοι, τοὺς οἰκείους διεκόσμησαν λόγους· καὶ τὴν τούτων πενίαν καταλιπόντας, ἀντιλαβεῖν τῆς σοφίας τὴν ἄβυσσον· καὶ μαθεῖν ἀκριβῶς παρ' ἐκείνης, τί μὲν ποιητής, τί δὲ ποίημα· καὶ τίς μὲν ἡ τῶν ἀοράτων δημιουργημάτων ἀξία, τίς δὲ τῶν ὁρωμένων ἡ χρεία. τοῦτο γὰρ μεμαθηκότες, οὐκ ἔτι τὸ θεῖον εἰς πολλὰ μερίσετε σεβάσματα· ἀλλὰ τὸν ἀεὶ ὄντα, καὶ ἀληθῶς ὄντα, καὶ τοῖς οὖσι τὸ εἶναι διὰ μόνην ἀγαθότητα δωρησάμενον, προσκυνήσετε· καὶ ἀντὶ πολεμίων καὶ δυσμενῶν, οἰκεῖοι γενήσεσθε καὶ φίλοι· καὶ πολλῆς, ὡς ξυνήθεις, ἀπολαύσεσθε παρρησίας· καὶ οἱ ποδηγῶν ἐπὶ τοῦ παρόντος δεόμενοι, πολλοὺς τῶν πλανωμένων πρὸς τὴν ἀλήθειαν ξεναγήσετε:-

III SERMO: DE ANGELIS, DIIS, AC malis dæmonibus.

ITA vſu venit vt ea mirari corpora atq; efferre laudibus ſoleamus, quæ ſint membris integra, non caſſa, non mutila; quæq; naturæ beneficio conſonam pulchritudinem ſemel ſortita, eam perpetuo ſaluam abſolutamq; tueantur: quibus autem corporibus vel deeſt aliquid vel ſuperfluit, ea vulgo monſtroſa dicere conſueuimus. Pari quoq; modo & defectum principatus & multitudinem, vt rem maxime noxiam, accuſamus. Monarchiam vero, hoc eſt vnius principis poteſtatẽ, veluti rem optimam, laudamus. Eo fit vt Homericam illam ſententiam magnis laudibus efferamus, quæ huiuſmodi legem nobis inſtituit:

Haud bona res multi domini; rex vnicus eſto

Et dominus. Hæc autem vobis non incaſſum tanquam inanes nugas effutio, ſed qui ab humanis rebus diuina vobis demonſtrare contendam, dignumque cenſeam diuinis in rebus huiuſmodi comparationis terminum a vobis ſeruari: Ita vt ſani quidem vobis atque integri appellentur, qui veram ſectantur Theologiam; quam videlicet & ab initio natura hominibus tradidit, & diuina ſubinde eloquia confirmarunt: Manci vero ac debiles habeantur, non ij ſolum qui nullos eſſe opinantur deos, ſed ij quoque qui in multa numina deum vnum partiti ſunt, quique rerum omnium conditori parem creaturam ſtatuerunt. Haud itaque ſoli Athei (hoc eſt Deum negantes) habendi ſunt Diagoras Mileſius, Cyrenæus Theodorus, Euemeruſque Tegeates, & quicumque hos conſectati ſunt,

ΠΕΡΙ ΑΓΓΕΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ καλουμένων Θεῶν, καὶ τῶν πονηρῶν Δαιμόνων· γ'.

ΤΩΝ σωμάτων ἐκεῖνα θαυμάζειν εἰώθαμεν, ὅσα ἀρτιμελῆ τε καὶ ἄπηρα, καὶ ὃν ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῆς φύσεως ἔλαχε ῥυθμὸν σώζει καὶ ἄρτιον· ὅσοις δὲ τούτων ἐνδεῖ τι ἢ πλεονάζει, ταῦτα τέρατα προσαγορεύειν εἰώθαμεν. καὶ τῆς ἀναρχίας δὲ καὶ [τῆς] πολυαρχίας, ὡς βλαβερῶν, κατηγοροῦντες, τὴν μοναρχίαν θαυμάζομεν, καὶ τὴν Ὁμηρικὴν ἐπαινοῦμεν γνώμην, ἣ τοῦτον εἰσηγεῖται τὸν νόμον·

Οὐκ ἀγαθὸν, γάρ φησι, πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω,

Εἷς βασιλεύς:- ταῦτα δὲ οὐ τὴν ἄλλως ἀδολεσχῶ, ἀλλὰ μὴν ἐκ τῶν ἀνθρώπων δεικνύναι τὰ θεῖα πειρώμενος· καὶ ἀξιῶ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, καὶ ἐπ' ἐκείνων τόνδε διατηρῆσαι τὸν ὅρον καὶ ὑγιεῖς μὲν καὶ ἀρτίους καλεῖν, τοὺς τὴν ἀληθῆ θεολογίαν ἀσπαζομένους· ἣν καὶ ἡ φύσις ἐξ ἀρχῆς παρέδωκε, καὶ τὰ θεῖα ὕστερον ἐκράτυνε λόγια· ἀναπήρους δ' αὖ προσαγορεύειν μὴ μόνον ἐκείνους οἳ οὐδένα θεὸν εἶναι νομίζουσιν, ἀλλὰ καὶ τούτους οἳ εἰς πολλὰ τὸ θεῖον κατεμέρισαν σέβας, καὶ τῷ δημιουργῷ τῶν ὅλων τὴν κτίσιν ξυνέταξαν· οὐδὲ μόνοι γε ἄθεοι Διαγόρας ὁ Μιλήσιος, καὶ ὁ Κυρηναῖος Θεόδωρος, καὶ Εὐήμερος ὁ Τεγεάτης, καὶ οἱ τούτοις ἠκολουθηκότες,

Plutar-

παντάπασι φάντες μὴ εἶναι θεοὺς, ὡς ὁ Πλούταρχος ἔφη· ἀλλὰ καὶ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος, καὶ αἱ τῶν φιλοσόφων ξυμμορίαι· παμπόλλους μὲν θεῶν μυθολογήσαντες ὁρμαθοὺς, ἀνδραποδώδεις δὲ εἶναι, καὶ παθῶν ἀνθρωπείων ἀποφήναντες δούλους. εἰσὶ δὲ καὶ οἳ αὐτὰ δὴ τὰ αἴσχιστα πάθη, τὰ παρὰ σφῶν κατηγορούμενα, καὶ ὧν ἐπιμελῶς κρατεῖν τοῖς νέοις παρακελεύονται, θεούς τε ὠνόμασαν, καὶ ὡς θεοῖς τὰ γέρα ἀπένειμαν. ὡς δέ φησιν ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, Αἰγύπτιοι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην θεοὺς ὠνόμασαν πρῶτοι, καὶ ἐκάλεσαν τὸν μὲν ἥλιον, Ὄσιριν· τὴν δὲ σελήνην, Ἶσιν· καὶ Φοίνικας δὲ ὡσαύτως παρ' ἐκείνων τοῦτο μεμαθηκότας, τὴν Αἰγυπτίων ζηλῶσαι θεοποιΐαν. ξυνομολογεῖ δὲ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Κρατύλῳ, καὶ τοὺς Ἕλληνας τόνδε πρῶτον περὶ τῶν καλουμένων θεῶν τὸν πλάνον εἰσδέξασθαι. λέγει δὲ ὧδε· Φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων, [οἱ] περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτους μόνους ἡγεῖσθαι θεοὺς, οὕσπερ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν· ἅτε οὖν αὐτὰ ὁρῶντες ἰόντα δρόμῳ, καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως, τῆς τοῦ θεῖν, θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι. ὁ μὲν οὖν πάνσοφος τῶν ὅλων δημιουργὸς, ἀνενδεὴς ὢν καὶ οὐδενὸς τὸ παράπαν ἢ ὁρατῶν ἢ ἀοράτων δεόμενος, καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν, καὶ ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἐστὶν αἰσθητά τε καὶ ὁρατὰ, τῆς τῶν ἀνθρώπων χάριν ἐδημιούργησε χρείας· μᾶλλον δὲ ὑπερέβη τῇ τῆς μεγαλουργίας φιλοτιμίᾳ τὴν χρείαν· καὶ προσφέρει διὰ τούτων αὐτοῖς, παντοδαπῶν ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν. ἥλιος μὲν γὰρ, ἀνίσχων, καὶ τὴν ἡμέραν ποιῶν, πρὸς ἐργασίαν διεγείρει τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος· ἡ δὲ σελήνη, τοῦ μείζονος ὑποχωροῦντος φωστῆρος, τῆς νυκτὸς τὸ ζοφῶδες κεραννῦσι· καὶ οὔτε τοὺς διαναπαύσασθαι βουλομένους ἀλγύνει τῇ τοῦ φωτὸς περιουσίᾳ, καὶ τοῖς ὁδοιπορεῖν ἢ δρᾶν ἄλλο τι βουλομένοις, χορηγεῖ δαδουχίαν ἀρκοῦσαν. καὶ φθινούσης δὲ ταύτης, οἱ ἀστέρες τήνδε πληροῦσι τὴν χρείαν. ὁ μὲν οὖν δημιουργὸς, ὡς ἔφην, τοσαύτην τῶν ἀνθρώπων πεποίηται προμήθειαν· οἱ δὲ, τῶν μεγίστων δωρεῶν τούτων τετυχηκότες, ποδηγεῖσθαι δέον ἐκ τούτων, καὶ τὸν τούτων δημιουργόν τε καὶ χορηγὸν ὡς μεγαλόδωρον ἀνυμνεῖν, τὸν μὲν, ἀγέραστον εἴασαν, ἐσεβάσθησαν δὲ καὶ ἐλάτρευσαν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· καὶ τῶν δωρεῶν τό τε μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, ἀφορμὴν αὐτοῖς ἀχαριστίας προὐξένησε. τὸν γὰρ δοτῆρα τούτων ἠγνόησαν, καὶ τούτοις τὸ τῷ θεῷ προσῆκον ἀπένειμαν σέβας. καίτοιγε προορῶν, ἅτε [δὴ] πάνσοφος ὢν, ὁ δημιουργὸς τόνδε τῶν ἀνθρώπων τὸν πλάνον, πάθη τινὰ συνεκλήρωσε τοῖς στοιχείοις· ἵνα τὸ μὲν κάλλος αὐτῶν καὶ τὸ μέγεθος, θαυμάζεσθαι παρασκευάσῃ τὸν ποιητήν

Plutarcho teſte deum eſſe penitus abnegãtes; ſed Homerus præterea & Heſiodus, Philoſophorumq; collegia. nã & hi multos deorum ordines fabulantur. Quoſdam autẽ illorum, ceu peſſima quædam mancipia, humanarum perturbationum ſeruos eſſe teſtati ſunt. Neq; vero etiam defuerunt qui turpiſſima flagitia, quæq; vel ipſi accuſant, & a quibus ſuos abſtinere adoleſcentes magnopere adhortantur, deos nuncuparent, ac tamquam dijs cultum venerationemq; exhiberent. Atque vt teſtis eſt Siculus Diodotus, omnium mortalium primi Ægyptii Solem Lunamq; deorum nomine appellãtes, Solem quidem Oſirin, Lunam vero Iſin eſſe dixerunt. Phœnices item, cum hæc ab Ægyptiis accepiſſent, illorum exemplo deos ſibi plurimos effecerunt. Plato etiam in Cratylo, affirmat Græcos primo hoc errore, de iis videlicet qui falſo dij nominentur, imbutos fuiſſe. ita vero inquit: *Videntur mihi Græcorum primi, hos ſolos eſſe deos cenſuiſſe, quos hodie barbarorum permulti; Solem videlicet, Lunam, Terram, Stellas & Cælum: quæ cum viderent curſu quodam quaſi currentia, ab hac ipſa currendi natura θεοὺς, quaſi θέοντας, hoc eſt currentes, nominarunt.* Ipſe quidem ſapientiſſimus omniũ rerum opifex, cum ſit vndecumq; ditiſſimus, nec vllis quæ videntur quæq; videri nõ poſſunt rebus indigeat, Cælum tamen ac Terram, Solem & Lunam, cæteraq; omnia quæ ſentiuntur, quæq; conſpicua ſunt, ad vſus hominum cõmoditatemq; creauit: immo autem liberalitate ac magnificentia, amplius homini quam pro neceſſariis rebus contulit: Perq; huiuſmodi creaturas, præbet humano generi facultatem bonis omnibus iucundiſſime perfruendi. Sol enim ab ortu ſeſe attollens, diemq; efficiens, excitare homines videtur ad diuerſa munia obeunda: Luna vero, vbi iam luminare maius abſceſſit, nocturnas ipſa tenebras moderatur: Atq; ita fit vt neq; eos qui requieſcere a laboribus volunt, cõtriſtet nimia lucis copia; neq; illis rurſus qui aut facere iter cupiunt, aut aliud quicquam agere, non opportunã facẽ luna ſufficiat. Vbi vero luna iam deficit, idẽ præſtare officium ſtellæ cernuntur. Ipſe igitur mundi opifex, vt dudum dixi, hominibus prouidentia tanta conſuluit. Homines autem, qui muneribus iis quæ maxima conſequuti erant, quaſi ducibus quibuſdam ſuis ad Dei contemplationem vti debebant, rerumq; illarum auctorem laudando efferre, ipſum quidem inhonoratum illaudatumq; reliquerunt, coluerunt autem naturam, vel, vt apoſtoli Pauli verbis vtar, ſeruierunt creaturæ magis quã creatori: munerumq; illorũ tũ magnitudo tũ pulchritudo, occaſionẽ illis ad ingrati animi vitiũ præbuit. datorem nãq; illorũ munerũ ignorarũt, ipſis autẽ muneribus honores Deo debitos, perſoluerũt. Atqui hunc hominũ errorẽ ſapientiſſimus Deus multo ante perſentiẽs, nõnullos defectus elementis adiũxit, vt illorũ quidẽ ſpecies ac magnitudo intuẽtes homines, ad opificẽ demirãdũ attolleret;

ipſæq; viciſſim labes ac patientiæ homines cohiberēt, quo minus ea tamq̃ deos adorāda cenſerēt. In promptu enim videre eſt lucidiſſimū ſolis ac lunę corpus exiguę prætētu nubis obduci, caligineq; ac nebula obtūdi illorū radios & hebeſcere. Nōnumq̃ vero accidit vt in meridiani tēporis articulo, nec obiectis nubibus, nec vlla offuſa caligine, Sol luce ſua caſſus appareat, idemq; infortuniū tēpore nocturno Lunā afficiat. Quæ ſane ipſa, nō abſq; ſapientiſſimi Dei conſilio, euenire putanda ſunt. etenim cū moderatus ille tepor qui a ſole diffunditur, aptus ſit alēdis corporibus, plātariiſq; ac ſeminibus valde commodus, dum illis quidē auctū nutritumq; ſumminiſtrat, fructus vero ipſos ad maturitatem opportunam perducit; Deus tamen vt ab eodem ſole vehementiores radij nonnumquam intenderentur inſtituit, qui & hominum ipſorum & cæterarum animantium corporibus permoleſti eſſent, fœtuſq; corrumperent a ſeminibus arboribuſq; profectos: nullamq; aliam ob rem ita inſtituit, niſi ne ſolem vitæ cauſam eſſe auctoremq; opinemur, ſed miniſtrum eſſe atq; organum diuinę voluntatis credamus. Aerē porro ipſum, tuendæ nobis vitæ quaſi ſociū quendā adiutoremque, inſtituit. huius enim reciproca ſpiratione non ſolum homines, ſed brutæ quoque animantes victitare cernuntur, eiuſq; illapſu refrigerare inſitū calorem, lenioremq; efficere. nihilo tamē ſecius & peſtilentes morbi ab aere inuehuntur; contractaq; peſtis intemperie, corpora diſtabeſcunt; ne & hunc Deum eſſe opinemur; ſed cum illum videamus crebris affici qualitatibus immutariq; pulſe, ab eius adoratione abhorreamus. Pari quoq; modo & terram datricem vitæ diuitiarumq; omniū, parentem inſuper ac nutricem, cōmuneq; animantibus ſolū, Deus decreuit: ſed tamē ne harū rerū ſpectaculo ita decipiamur, vt eam veluti bonorū primā datricē in deorū numerū reponamus, multas huic quoq; variaſq; rerū infirmitates adiunxit. Ex nimio ſiquidem calore ac frigore, iniuriā patitur: ac longe plus quam ſit opus imbre diluta, fatiſcit atq; diſſoluitur, ita vt ſeminibus ac plātariis vitium afferat. Rurſumq; ſi nubes tēpeſtiuam pluuiā non effundant, areſcit ea prorſus, & ad ſterilitatem perducitur. Sæpe etiā accidit vt pluuia tēpore non ſuo illapſa, corruptionē vitiumq; adducat; vnde pernicioſas hominibus animantes progigni neceſſe eſt. Hāc itaq; terræ infirmitatē conſpicantes, qui ſunt ſanæ mentis, tamq̃ Deū colere illā recuſant, perq; illā potius, perq; enaſcentia germina ad contemplandū terræ germinūq; factorē, tamq̃ per quædā media perducūtur. Sapiēter igitur quidā noſtrorū atq; argute inqt, *e creaturarū magnitudine ac ſpecie, proportione quadā, generationis auctorē ſpectari.* Neq; n. qualia ſunt opera, talis cōtinuo ipſe eſt opifex; nec quāta hęc ſunt, tātus & ille eſt. Videri enim hæc poſſūt, cōtrectari manib. ac ſentiri; nōnulloſq; defectus atq; infirmitates adiūctas habēt:

τὰ δέ γε συνεζευγμένα παθήματα, κωλύει τὴν θείαν αὐτοῖς προσφέρειν προσκύνησιν. αὐτίκα τοίνυν τὸν φανότατον ἥλιον καὶ τὴν σελήνην κρύπτει μὲν νέφη μικρά, ὁμίχλη δὲ καὶ ἀχλὺς ἀμβλυτέρας αὐτῶν τὰς ἀκτῖνας ποιεῖ· ἔστι δὲ ὅτι [καὶ] πάμπαν μεσούσης ἡμέρας, [καὶ] οὔτε νεφῶν ἐπιπροσθούντων, οὔτε κεχυμένης ὁμίχλης, φεῦδον γίνεται τοῦ ἡλίου τὸ φῶς. ταὐτὸν δὴ τοῦτο καὶ τῇ σελήνῃ νύκτωρ τὸ πάθος προσγίνεται. ἀτὰρ δὴ καὶ τόδε πάλιν ὁ σοφὸς ἐμηχανήσατο κύριος. ἐπειδὴ γὰρ ἡ μετρία τοῦ ἡλίου θερμότης καὶ σώμασιν ἐπιτήδεια καὶ σπέρμασι καὶ φυτοῖς· τὰ μὲν γὰρ αὔξει καὶ τρέφει, τοὺς δὲ καρποὺς πεπαίνει καὶ ὡραίμους ποιεῖ· σφοδροτέραν ἔστιν ὅτε παρασκευάζει προσβάλλειν τὴν ἀκτῖνα, ὡς αἰκίσασθαι μὲν τῶν ἀνθρώπων τὰ σώματα καὶ τῶν ἄλλων γε ζώων, διαφθεῖραι δὲ τῶν σπερμάτων καὶ τῶν φυτῶν τὰς ὠδῖνας· ἵνα μὴ ζωῆς τοῦτον ὑπολάβωμεν αἴτιον, ἀλλ' ὑπουργὸν εἶναι πιστεύωμεν τοῦ θείου θελήματος. καὶ μέντοι καὶ τὸν ἀέρα ζωῆς [μὲν] ἡμῖν ἀπέφηνε συνεργόν. τοῦτον γάρ τοι οὐ μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἕκαστον ἀναπνέον διαζῇ, καὶ τῇ εἰσροῇ τὴν ἔμφυτον κεράννυσι θερμασίαν. ἀλλ' ὅμως καὶ λοιμώδης ἐκ τοῦ ἀέρος ἐπιγίνεται νόσος, καὶ φθείρεται τὰ σώματα τῇ ἀκρασίᾳ τῇ τούτου τρεφόμενα· ὅπως ἂν μὴ [καὶ] τοῦτον θεὸν ὑπολάβωμεν, ἀλλὰ τρεπτὸν καὶ ἀλλοιωτὸν ὁρῶντες, ἀποδράσωμεν τὴν προσκύνησιν. καὶ τὴν γῆν δὲ ὡσαύτως φερέσβιον μὲν καὶ πλουτοδότειραν καὶ μητέρα καὶ τιθήνην καὶ κοινὸν ἔδαφος ἀπέφηνεν ὁ δημιουργός· ἀλλ' ὡς ἂν μὴ ταῦτα ὁρῶντες ἀποβουκοληθῶμεν καὶ θεοποιήσωμεν ὡς ἀγαθῶν χορηγόν, πολλὰ καὶ ταύτῃ καὶ διάφορα ξυνεκλήρωσε πάθη· καὶ γὰρ ψυχρότητος αὐτὴ καὶ θερμότητος ἀμετρίᾳ λυμαίνεται· καὶ πέρα τῆς χρείας ὑομένη, διαλύεται, καὶ διαφθείρει καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα· καὶ αὖ πάλιν, τῶν νεφῶν κατὰ καιρὸν τὰς ὠδῖνας οὐ προχεόντων, αὐαίνεταί τε καὶ ἄκαρπος γίνεται· πολλάκις δὲ καὶ ψεκάδες οὐκ εἰς καιρὸν φερόμεναι, σηπεδόνα ἐμποιοῦσι· καὶ κνώδαλα ἄττα καὶ θηρία τίκτει ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων βιάζεται. τοιγαροῦν ταύτην ὁρῶντες τὴν ἀσθένειαν οἱ τὸν νοῦν ἐρρωμένοι, προσκυνεῖν ὡς θεὸν οὐκ ἀνέχονται. ἀλλά γε διὰ ταύτης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φυομένων, πρὸς τὸν ταύτης καὶ τούτων ποιητὴν ξεναγοῦνται, καὶ διὰ τῶν ὁρωμένων πρὸς τὸν ἀόρατον ποδηγοῦνται. ταύτῃ τοι σαφῶς ἄρα καὶ συμβόλως ἔφη τις τῶν ἡμετέρων· Ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων, Sap. 13
ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς [αὐτῶν] θεωρεῖται· οὐ γὰρ οἷα τὰ ποιήματα, τοιοῦτος ὁ ποιητής· οὐδὲ ἡλίκα ταῦτα, τηλικοῦτος ἐκεῖνος. τὰ μὲν γὰρ, ὁρατὰ καὶ ἁπτά, καὶ αἰσθητά, καὶ τοῖς πάθεσι συνεζευγμένα·

ὁ δὲ, ἀναφὴς καὶ ἀόρατος, ἀπαθής τε καὶ ἄφθαρτος, καὶ περιγραφῆναι οὐκ ἀνεχόμενος, ὥσπερ δὴ τὰ ποιήματα. διὸ δὴ μάλα γε ἁρμοδίως τὸ Ἀναλόγως τῷ λόγῳ προστέθεικεν. ὅταν γὰρ ἴδωμεν τοῦ οὐρανοῦ τὰ κύτη, καὶ τῆς γῆς τὸ εὖρος, καὶ τῶν πελαγῶν τὰ μεγέθη, καὶ τὴν ἡλίου λαμπρότητα, καὶ τῆς σελήνης τὸ σέλας, καὶ τἄλλα ὅσα ἐστὶν ὁρατὰ, οὐ τούτοις παρισοῦμεν τὸν ποιητήν· ἀλλ' ἀπείρῳ τινὶ καὶ μεγέθει καὶ κάλλει, κρείττονα τῶν ποιημάτων εἶναι φαμέν. εἰκότως οὖν ἄρα ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ἔ-
» φησεν· Ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων, ἀ-
» ναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται. Τοῦτον ἐμπεδοῖ τὸν λόγον καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος,
» λέγων ὧδε· Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κό-
» σμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐ-
» διος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης. Διὰ γὰρ δὴ τῶν ὁρωμένων, τὸν ἀόρατον φανταζόμεθα ποιητήν· καὶ καθάπερ κιβωτὸν ἢ βάθρον ὁρῶντες, οὐ τέκτονα ταῦτα καλοῦμεν, ἀλλὰ τέκτονος ὀνομάζομεν ἔργα· καὶ σκάφος ἄριστα κατεσκευασμένον θεώμενοι, οὐ μόνον ἐκεῖνο θαυμάζομεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ναυπηγὸν ὅτι μάλιστα καὶ μὴ παρόντα ἐπαινοῦμεν· κἂν ὅρμον ἴδωμεν ἢ ἄλλο τι περιδέραιον εὖ ἠσκημένον, τῷ χρυσοχόῳ τὴν εὐφημίαν προσφέρομεν. οὕτω δὴ καὶ τῇ κτίσει τὸν ὀφθαλμὸν προσφέροντες, ἀγάμεθα μὲν ταύτης καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν ἀναβλύζουσαν χορηγίαν. καταλιπὼν δὲ ταύτας ὁ νοῦς, πρὸς ἐκεῖνον γε τρέχει τὸν ταῦτα σοφῶς τεκτηνάμενον. ἄριστα τοίνυν ὁ θεῖος ἀπόστο-
» λος εἴρηκε· Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κό-
» σμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται· ἥ τε ἀΐδι-
» ος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης. εἶτα πάσης ἀναξίους εἶναι ξυγγνώμης φησὶ, τοὺς τὴν μὲν κτίσιν τεθεαμένους, τὸν δὲ ταύτης οὐκ ἀγασθέντας δημιουργὸν, ἀλλ' αὐτῇ τὸ θεῖον ἀπονείμαντας σέβας. ὅθεν εἰκότως
» ἐπήγαγεν· Εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους· διό-
» τι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν, ἢ ηὐχα-
» ρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογι-
» σμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρ-
δία. αὔξων τε τὴν κατηγορίαν, καὶ τὴν οἴησιν
» αὐτῶν εἰς μέσον προτέθεικε· Φάσκοντες γάρ φη-
» σιν εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν. καὶ λέγει δὲ καὶ τῆς
» ἀνοίας τὰ εἴδη· Καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρ-
» του θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου.
ἄφθαρτον γὰρ δὴ τὸν θεὸν ὀνομάζοντες, τῶν φθειρομένων σωμάτων εἰκόνα κατασκευάσαντες· οὐ γὰρ δὴ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς ἴσασι τὴν ἰδέαν τοῦτο τὸ θεῖον προσένειμαν σέβας. καὶ οὐκ ἀπέχρησεν αὐτοῖς εἰς ἀσέβειαν ἡ τῆσδε τῆς ἀφροσύνης ἀπόνοια· ἀλλὰ καὶ πτηνῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν κατασκευάσαντες εἴκηλα, θεοὺς καὶ ταῦτα κεκλήκασι· καὶ ἅπερ ζῶντα κτείνουσιν ὡς ἰοβόλα τε καὶ ὀλέθρια, τούτων τὰς εἰκόνας θεοὺς [καὶ] σωτῆρας

Ille autem, nec tangi, nec videri poteſt, nec quicquã pati, neq; corrumpi; neque (quod ab eo facta opera patiuntur) vllam ſubit circumſcriptionem. Valde igitur apposite, *proportione quadam*, in ſuperioribus verbis illis additum eſt. Etenim cum cæli conuexa, terræ latitudinem, marium tractus, ſplendorẽ ſolis, lunæq; nitorem, cæteraq; huiuſmodi contuemur quæ oculis cerni poſſunt, nequaquam iis rebus factorem vtiq; parẽ facimus; ſed infinita quadam mole ac pulchritudine potiorem illum ſuis operibus eſſe aſſerimus. vt merito ſapiens ille vir dixerit, *ex magnitudine ac ſpecie creaturarum rerum, generationis auctorem ſpectari.* Quam ſane ſententiam, Paulus Apoſtolus ita confirmat: *Inuiſibilia enim ipſius, a conſtitutione mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoq; ipſius potentia & diuinitas.* Per ea enim quæ videntur, factorem inuiſibilem cogitamus. Ita & cum arcam ſcamnumq; videmus, nequaquam ea fabrum lignarium, ſed fabrilia opera eſſe dicimus. Nauigium quoq; affabre compactum cernentes, non illud ſolum miramur atque ſuſpicimus; ſed illius opificem quamuis abſentem, q̃ maxime laudamus. Tũ ſi monile aliudue collare ornamentum videmus egregie factum, aurifici laudem ſuam deferimus. Ita & in mundi fabricam oculos intendentes, illius quidem magnitudinẽ pulchritudinemq; miramur, quæq; vbertim ex ea ſeſe fundit rerum vtilitatem. Intellectus autẽ noſter, omiſſis huiuſmodi qualitatibus, ad opificem illũ procurrit qui hæc omnia ſapienter exſtruxit. Optime igitur inquit Apoſtolus; *Inuiſibilia enim ipſius, a creatura mũdi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoq; illius potentia & diuinitas.* Tum omni prorſus venia indignos eſſe affirmat, qui mundi quidem creaturam ſpectarunt, neque tamen illius creatorem ſunt admirati, ſed ipſi creaturæ honorem Deo debitum, tribuerunt. Hinc merito Apoſtolus idem ita proſequitur: *Vt ſint,* inquit, *inexcuſabiles, quia cum cognouiſſent Deum, non tanquam Deum glorificauerunt, neq; illi gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.* Effatus vero in illorum accuſationem, etiã opinionem eorum in medium attulit: *Dicentes enim ſe ſapientes eſſe, ſtulti effecti ſunt.* Explicat autem quo genere amentiæ inſanierint, inquit enim: *Immutarunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudine imaginis corruptibilis hominis:* quiq; Deum incorruptibilem nominabãt, imaginem ſibi corruptibiliũ corporũ exſtruxerũt. Neq; vero cum immortalis animæ ideã ſcirent, diuinos honores animæ tribuerunt; ſuáve ad impietatẽ ſatis hęc illis fuit inſania, ꝙ humana corpora, nõ animas, adorabãt; ſed, vt idẽ inqt Apoſtolus, & volucrũ & quadrupedum & ſerpẽtiũ ſimulacra ſibi componentes, hæc etiã deos eſſe dixerũt: quæq; vt venenata & pernicioſa, interitum viuis afferre ſolẽt, horum tamẽ imagines Seruatores deos

nuncuparunt. Verũ enim vero ad ea regrediamur quę nobis ad hęc dicenda originem præbuerũt; Ægyptios videlicet, Phœnicas, Gręcoſq; ſolẽ, lunã, tellurẽ, ſtellas præterea, ipſaq; elemẽta, inter primos ſuos deos repoſuiſſe. hoc enim & Plato & Siculus Diodorus & Chæronenſis Plutarchus tradiderũt. Subſequutis vero temporibus, eos quoque qui humanum genus beneficio aliquo affeciſſent, aut qui fortiter in bello pugnaſſent, qui ne terræ colendæ rationem aliquam inueniſſent, infirmisue corporibus ſalubrem attuliſſent curationem, hos delubris extructis in deorum numerum retulerunt. Hinc & ipſe Sanchoniathon, Saturnum fuiſſe hominem, Rheam mulierem Saturni coniugẽ tradit; qui parentes, Iouem & Iunonem filios procrearint: ſubinde vero cũ beneficia quædã priores ipſi hominibus contuliſſent, vita demum perfunctos, dignos a Phœnicibus eſſe habitos qui diuinis honoribus culti, etiã dij vocarentur, quiq; & aris & ſacrificiis & annuo epulo colerẽtur. Græci quoq;, Herculem ſibi deum fecerunt, vt generoſum fortemq; hominem: neq; minus & Æſculapium, quod artis Medicæ auctor ſalubertimus extitiſſet, caſſum vita, deum eſſe dixerunt. Eadem cauſa & Ægyptij adducti ſunt vt Apin diuina appellatione dignarentur. Et tamen Herculẽ Græci teſtãtur, ſtructis ab vxore Deianira inſidiis, ipſum ſibi letale incendium intuliſſe, eoq; pacto vita exceſſiſſe. Æſculapium vero aiunt fuiſſe hominem qui Medicæ artis præſidio, multos ſane mortales quam plurimis ægritudinibus liberarit; tum fulmine ab Ioue incuſſo extinctum eſſe. Hæc autẽ præter multa alia Siculus Diodorus in quarto Bibliothecę libro conſcripſit. At nihilo ſecius, quamquã hæc probe ſciãt Græci, & Herculẽ & Æſculapiũ, deos appellant: cumq; his, Tyndarei filios Caſtorem & Pollucem; quos vocant *Dioscuros*, hoc eſt Iouis filios; haud ita ſane antiquos, ſed qui cum Argonautis Colchos adnauigarint. hi enim cum Hercule, Orpheoq; cũ illo qui cithara vtebatur, piſceſq; fidibus ſuis permulcens, ſoni harmonia pellectos ſequi nauem cogebat, Argonautarum numerum impleuerunt. fuiſſe autem illos generatione vna Troicis temporibus vetuſtiores, ſuperiore diſputatione oſtendimus. Bacchum vero, quod auctor ſerendæ vitis extiterit, vuaq; compreſſa vini vſum oſtenderit, in cæterorum deûm ordinem tranſcripſerunt. At ipſam Venerẽ, nullius quidem beneficij auctorem, ſed intemperantiæ magiſtram, (proſtituti ſiquidem corporis meretricem fuiſſe aiunt ac Cinyram deperiiſſe) deam tamen ſtultiſſimi appellarunt. Neque id ſane admirandum contingit. Nam qui venenata quoque reptilia diuina appellatione dignati ſunt, ægre ipſas mulieres hoc caſſas honore voluiſ-

ὠνόμασαν. ἀλλ᾽ ἐπανέλθωμεν ἐπ᾽ ἐκεῖνα ἃ τούσδε ἡμῖν τοὺς λόγους γεγέννηκεν· ὅτι πρώτους θεοὺς ἐνόμισαν καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Φοίνικες, καὶ μέντοι καὶ Ἕλληνες, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ γῆν καὶ ἄστρα, καὶ τἄλλα στοιχεῖα. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, καὶ ὁ Χαιρωνεὺς ἐδίδαξε Πλούταρχος. χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ τοὺς εὖ τι δεδρακότας, ἢ ἐν πολέμοις ἀνδραγαθισαμένους, ἢ γεωργίας τινὸς ἄρξαντας, ἢ σώμασί τισι θεραπείαν προσενηνοχότας, ἐθεοποίησαν τε καὶ νεὼς τούτοις ᾠκοδόμησαν. καὶ γὰρ δὴ καὶ τὸν Κρόνον, ἄνθρωπον εἶναι Σαγχωνιάθων ἔφησε, καὶ γυναῖκα τὴν Ῥέαν τὴν ἐκείνου ὁμόζυγα· καὶ τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν ἐκείνων γε παῖδας· εἶτα, εὐεργεσιῶν τινων ἄρξαντας, καὶ δεξαμένους τοῦ βίου τὸ τέλος, [θείας παρὰ Φοινίκων ἀξιωθῆναι τιμῆς,] καὶ θεοὺς ἀναγορευθῆναι, καὶ βωμοῖς καὶ θυσίαις καὶ ἐτησίοις τιμηθῆναι δημοθοινίαις. καὶ Ἡρακλέα δέ, ὡς γενναῖον [τι] καὶ ἀνδρεῖον, ἐθεοποίησαν Ἕλληνες· καὶ [τὸν] Ἀσκληπιόν, ὡς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης εὑρετὴν γεγενημένον, θεὸν τελευτήσαντα προσηγόρευσαν. διὰ δὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τὸν Ἄπιν Αἰγύπτιοι θείας προσηγορίας ἠξίωσαν. καίτοι φασὶν Ἕλληνες τὸν μὲν Ἡρακλέα, διὰ τὴν συμβᾶσαν ἐκ τῆς Δηιανείρας ἐπιβουλήν, ἑαυτὸν καταπρῆσαι, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καταλῦσαι τὸν βίον· τὸν δέ γε Ἀσκληπιόν, ἄνθρωπον ὄντα, καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης παμπόλλων ἀπαλλάξαντα παθημάτων, κεραυνῷ βληθῆναί τι ὑπὸ τοῦ Διὸς καὶ διαφθαρῆναι. καὶ γὰρ δὴ ταῦτα πρὸς ἑτέροις πολλοῖς ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν Βιβλιοθηκῶν ξυνέγραψεν ἀλλ᾽ ὅμως, οὐδὲν ἧττον Ἕλληνες καὶ ταῦτα μεμαθηκότες, καὶ τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸν Ἀσκληπιὸν θεοὺς ὀνομάζουσι· καὶ πρὸς τούτοις [καὶ τοὺς] Τυνδάρεω παῖδας Κάστορα καὶ Πολυδεύκην· οὓς Διοσκούρους προσαγορεύουσι· καίτοι οὐδὲ παλαιοτάτους ὄντας, ἀλλὰ τοῖς Ἀργοναύταις ξυμπλεύσαντας. καὶ γὰρ καὶ οὗτοι καὶ Ἡρακλῆς, καὶ πρὸς τούτοις Ὀρφεὺς τῇ κιθάρᾳ χρώμενος, καὶ τοῖς κρούσμασι τοὺς ἰχθύας καταθέλγων, καὶ ἕπεσθαι τῇ τῆς ἠχῆς ἁρμονίᾳ καταναγκάζων, τὸν τῶν Ἀργοναυτῶν ἐπλήρουν κατάλογον. ὅτι δὲ μιᾷ γενεᾷ τῶν Τρωϊκῶν οὗτοί γε ἦσαν πρεσβύτεροι, ἐν τῇ πρὸ ταύτης ἀπεδείξαμεν διαλέξει. καὶ τὸν Διόνυσον δέ, ὡς πρῶτον ἄμπελον πεφυτευκότα, καὶ τὸν ταύτης καρπὸν ἀποθλίψαντα, καὶ δείξαντα τοῦ οἴνου τὴν χρείαν, τῷ τῶν ἄλλων θεῶν συνέταξαν ὁρμαθῷ. τὴν δέ γε Ἀφροδίτην, οὐδὲ εὐεργεσίας τινὸς ἄρξασαν, ἀλλὰ καὶ ἀκολασίας γεγενημένην διδάσκαλον· χαμαιτύπην γὰρ αὐτὴν [καὶ] ἑταίραν γεγενῆσθαί φασι, καὶ ἐρωμένην Κινύρου· θεὰν ὠνομάκασι· καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. οἱ γὰρ δὴ τοῖς ἰοβόλοις τῶν ἑρπετῶν τήνδε τὴν προσηγορίαν προσνείμαντες, σχολῇ γ᾽ ἂν τὰς γυναῖκας τοῦδε τοῦ γέρως ἐστέρησαν.

ᾔτησαν. καὶ μὲν δὴ καὶ τὸν Γανυμήδην, καθά φασιν οἱ ποιηταί, ἀνήρπασαν θεοὶ Διῒ οἰνοχοεῖν. καὶ τὴν Ἑλένην δέ, μετὰ τὴν πολυθρύλλητόν τε καὶ παμπόλλην μοιχείαν, τοῦ Μενέλεω χωρίσαντες, εἰς τὸν οὐρανόν, ἥ φησιν Εὐριπίδης, ἀνήγαγον. Οὔκουν οὐ τοὺς ἀγαθόν τι δεδρακότας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀσελγεστάτους ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἐθεοποίησαν Ἕλληνες. ταῦτά τοι καὶ [οἱ] Ῥωμαῖοι παρὰ τούτων μεμαθηκότες, τοὺς σφετέρους βασιλέας, μετὰ τὸ τέρμα τοῦ βίου, θεοποιίας ἠξίωσαν· καὶ οὐ μόνους τοὺς ἐννόμως γε βεβασιλευκότας καὶ τοῦ δικαίου πεφροντικότας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τυραννικῶς τε καὶ ἀδίκως καὶ παρανόμως ἰθύναντας τὴν ἀρχήν. καὶ γὰρ Νέρωνα, πᾶσαν ἰδέαν ἀκολασίας καὶ παρανομίας κατακόρως μετεληλυθότα, καὶ Δομετιανὸν καὶ Κόμοδον, καὶ μέντοι καὶ ἄλλους μιαιφόνους ἄνδρας καὶ λαγνιστάτους, τῷ τῶν σφετέρων θεῶν καταλόγῳ ξυνέταξαν. τοῦτο δὲ δεύτερον οἱ ἄνθρωποι θεοποιίας ἐπενόησαν εἶδος· τρίτον δέ, τοῖς μύθοις πεπιστευκότες τῶν ποιητῶν. τούτοις δὲ καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ πιστεύειν παρεγγυᾷ· Περὶ γὰρ τῶν ἄλλων δαιμόνων, φησίν, εἰπεῖν, καὶ γνῶναι τὴν γένεσιν, μεῖζον ἢ καθ᾽ ἡμᾶς· πιστευτέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐκγόνοις μὲν οὖσι θεῶν, ὡς αὐτοὶ ἔφασαν, σαφῶς δέ που τοὺς ἑαυτῶν προγόνους εἰδόσιν. ἀδύνατον οὖν θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν. ἀλλ᾽, ὡς οἰκεῖα φασκόντων ἀπαγγέλλειν, ἑπομένους τῷ νόμῳ, πιστευτέον. εἶτα τὸν Ἡσίοδον εἰς μέσον παρήγαγε, καὶ τὸ Χάος, καὶ τὸν Ὠκεανὸν καὶ τὴν Τηθύν, καὶ τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν, καὶ τούτων τοὺς παῖδας τὸν Κρόνον καὶ τὴν Ῥέαν, τὸν Ἰαπετὸν καὶ τοὺς ἄλλους· καὶ αὖ πάλιν τοὺς ἐκ Κρόνου καὶ Ῥέας φύντας, τὸν Δία, τὴν Ἥραν, τὸν Ποσειδῶνα, τὸν Πλούτωνα. καὶ οὐκ ἐρυθριᾷ ὁ φιλόσοφος πιστεύειν κελεύων τοῖς τὰ τοιαῦτα μυθολογοῦσι, καὶ ἀκολάστους ἡμῖν θεοὺς καὶ πατραλοίας καὶ παιδοκτόνους εἰσάγουσιν. ὅτι γὰρ Κρόνος Οὐρανοῦ τοῦ πατρὸς ἀπέτεμε τὰ αἰδοῖα, καὶ τοὺς τικτομένους αὐτῷ κατέπινε παῖδας· ὅτι Ζεύς, τὸν πατέρα τὸν Κρόνον ἐξελάσας τῆς βασιλείας, καὶ παραδοὺς τῷ Ταρτάρῳ, τύραννος ἀνεφάνη καὶ λίαν ἀκόλαστος. οὐ γὰρ δὴ μόνην τὴν ἀδελφήν, ἀλλὰ καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν θυγατέρα γαμετὰς ἐποιήσατο· καὶ πρὸς ταύταις, ἄλλαις καὶ θεαῖς καὶ γυναιξὶ ξυνεμίγη μυρίαις. ἀλλ᾽ ὅμως καὶ ταῦτα ὁ Πλάτων σαφῶς ἐπιστάμενος, πιστεύειν τοῖς ποιηταῖς παρεγγύησε· καὶ ταῦτα ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσι· διά μόνον γε τὸν νόμον. δῆλος οὖν ἐστι τὸν τῶν Ἀθηναίων ὅμιλον ὀρρωδῶν, καὶ τὸν ἐκείνων κατέχοντα πλάνον. καὶ ὅτι γε τοῦτο ἀληθές, μάρτυς αὐτός, ὧδέ [πως] λέγων ἐν Πολιτείᾳ·

ſent. Quin & ipſum Ganymeden apud Poetarum fabulas rapuiſſe dii perhibentur, qui Ioui pocula miniſtraret. Neq; minus & Helenam, poſt quamplurima eademq; vulgatiſſima adulteria, ſeiungentes ab latere Menelai, in cælum, ſicut inquit Euripides, ſuſtulerunt. Itaq; non ſolum qui boni aliquid humano generi attulerunt, ſed laſciuiſſimos etiam tum viros tum mulieres, Græci deos fecerunt. Hosq; ritus cum Romani a Græcis perdidiciſſent, ſuos Imperatores vita perfunctos, diuinitate dignos habuerunt: neq; ſolum eos Imperatores qui legitime regnantes, iuſtitiam coluerunt; ſed eos etiā qui per tyrannidem, iniuſtitiam, prætcrque fas, imperium gubernarunt. Neronē enim, qui ad omnem ſpeciem laſciuiæ iniquitatiſq; abunde progreſſus eſt; Domitianum præterea, & Commodum, ſæuiſſimosq; alios & ſceleſtiſſimos homines, deorum ſuorum catalogo adiunxerunt. ſecundamque hanc ſpeciem deificationis homines excogitarunt. Tertiā vero illi commenti ſunt, qui fidē Poetarum fabulis habuerunt; quibus tamen & Plato in Timæo credi adhortatur. inquit enim Plato: *De ceteris enim dæmonibus vel loqui vel ſcire ipſorum genus, vires noſtras excedit. Credenda vero quæ nobis veteres tradiderunt; a diis, vt ipſi de ſe inquiunt, oriundi, maiorumq; ac patrum ſuorum appríme conſcij. Non itaq; fieri poteſt vt fides deorum filiis ac nepotibus non habeatur, tametſi nec ſignis nec demonſtrationibus neceſſariis vtantur, ad faciendam fidem. Oportet autem lege quadam adactos, ea credere quæ tamquam ſibi propria & domeſtica ſe dicere profitentur.* Subinde vero & Heſiodum Plato adducit, & Chaos, Oceanū, Tethyn, Cælum, Terram, Cæliq; ac Terræ filios, Saturnum, Rheam, Iapetum, alioſq; nonnullos; nec minus & eos qui ex Saturno & Rhea geniti memorantur, Iouem, Iunonem, Neptunum, Ditem. Neque talem ac tantū pudet Philoſophum, adhortari nos vt iis fidem habeamus qui talia fabulantur, quiq; laſciuiſſimos deos, eoſdemq; patricidas & filiorum enectores, nobis proponūt. Saturnus enim, Cæli patris pudenda exſecuit: quotq; ipſe filios ex ſe gigneret, natos protinus deuorabat. Iupiter quoq; eum Saturnū regni finibus expulſum Tartaro tradidiſſet, tyrannū ſeſe, & quidē ſceleſtiſſimū, præbuit. Neq; enim tantū ſororē, ſed matrē quoq; ac filias, ſibi vxores adiūxit: præterq; has ipſas, innumeras prope & mulieres & deas ſtupri cōmercio vitiauit. quæ ſane flagitia cum Plato minime ignoraret, hortatus eſt tamē vt ſolius patriæ legis cauſa Poetis fidē habeamus; tametſi neq; vllis ſignis, neq; demonſtrationibus, ad probationē vtantur. Ex quo plane conſtat, Athenienſis populi metu adductum, populari errore implicitū permanſiſſe. Quod ne qs dubitet verū eſſe, ipſemet Plato ſua in Republica ita teſtatur:

Primum, inquam ego, qui maximum maximiſq; de rebus mendacium eſt loquutus, procul a veritate mentitus eſt; Cælum videlicet ea perpetraſſe quæ poeta canit Heſiodus; eundemq; a Saturno affectum ſupplicio fuiſſe. Sed neq; ſi maxime vera ſint quæ Saturnus feciſſe dicitur, quaq; a filio Ioue perpeſſus; temere fuerit ea ſtultis hominibus iuuenibusque narranda: ſed reticenda ſunt ea potius; aut, ſi qua inſtet enunciandi neceſſitas, danda eſt opera vt occultis atq; obſcurioribus verbis ea proferri audiant. Pauloque mox ita ſubſequitur: *Etenim, ait ille, difficiles, o Adimante, ſunt hi ſermones, neque in ciuitate noſtra dicendi. Neque enim audiente iuuene dicendum puto, quod qui maxime ſit iniuſtus, nihil noui admirandique admittat; neque qui malum atque iniquum patrem modis omnibus puniat: quandoquidem ea faciat quæ primi ac maximi deorum feciſſe narrantur. Nequaquã vero, inquam ego, ea mihi videntur prorſus idonea quæ adoleſcentes, queue cuiquam alij referantur, quod videlicet dij deos bello inſidiiſque laceſſant; neque enim vera, neque vtilia cenſenda ſunt; ſi putandum eſt eos qui nobis cuſtodes futuri ſunt ciuitatis, fœdum hoc facinus admittere, vt facile in mutuas ſimultates inimicitiaſque ferantur. Maxime vero abeſt vt fabuloſa deorum pugna gigantumque, dicenda ſint iuuenibus, aut componenda, aliaue genus omne inſidiæ quas dij heroeſque aduerſus conſanguineos ac neceſſarios ſuos ſtruxerunt.* Subinde autem cum Plato idem lata lege ſanxiſſet, quænam iuuenibus proponendæ eſſent diſciplinæ, ita ſubiunxit: *Iunonem vero a filio ligatam fuiſſe, Vulcanumque proiectum a patre, vt matri quam Vulcanus verberauerat, auxilium ferret; deorum præterea pugnas quæ ab Homero finguntur, neque ſenſu allegorico, neque abſque allegoria, in ciuitatem admitti decet.* Puto autem ego hæc quæ modo attuli, Platonis verba, vel ab iis etiam qui litterarum prorſus ignari ſunt, manifeſte cognoſci quam ſint penitus illis contraria quæ idem Plato in Timæo conſcripſit. Ibi enim præcepit ſine vlla diſceptatione & controuerſia Poetis credendum eſſe, quamquam nec ſignis nec demonſtrationibus neceſſariis, ad faciendam fidem vterentur: hoc autem loco impudenter eos accuſat, vt qui falſa & probroſa quædam figmenta commenti ſint Hinc & deorum nomina allegoriis honeſtat, turpitudinemque illorum ita obtegere ac velare conatur. Huiuſmodi autem rationum, liber qui *Cratylus* inſcribitur, eſt pleniſſimus. In eo ſiquidem Dialogo, Cronon, hoc eſt Saturnum, quaſi ſaturum mentis atque intellectus, Coronon vocat: modo & Chronon, id eſt tempus: Rheanque fluxam naturam; & Ἥρα, hoc eſt Iunonem, aerem appellat. *qui enim* (inquit) *rectum huius nominis, perpetuo quodam tractu ſæpe ingeminet, vt videlicet dicat ἥρα ἥρα ἥρα. manifeſte aeris nomen ingeminabit, quaſi dicas ἀὴρ ἀὴρ ἀήρ.* Nec minus & humentem naturã Poſidonẽ, hoc eſt Neptunum. vocat, quaſi πόδας δέοντα, hoc eſt pedes ambulantiũ ligantẽ, ac ne procedant vlterius cohibentẽ. Terrã vero & Plato & Orpheus, & ceteri

Πρῶτον μὲν, ἦν δ᾽ ἐγὼ, τὸ μέγιστον καὶ περὶ τῶν μεγίστων ψεῦδος ὁ εἰπὼν, οὐκ ἀληθῶς ἐψεύσατο, ὅτι Οὐρανός τε εἰργάσατο ἅ φησι δρᾶσαι αὐτὸν Ἡσίοδος· ὅ τε αὖ Κρόνος, ὡς ἐτιμωρήσατο αὐτόν. ὅτι δὲ δὴ τὰ περὶ τοῦ Κρόνου ἔργα καὶ πάθη ὑπὸ τοῦ υἱέως, οὐδ᾽ ἂν εἰ ἦν ἀληθῆ, δεῖν ῥᾳδίως οὕτω λέγεσθαι πρὸς ἄφρονάς τε καὶ νέους, ἀλλὰ μάλιστα μὲν σιγᾶσθαι· εἰ δὲ ἀνάγκη τις ἦν λέγειν, δι᾽ ἀπορρήτων ἀκούειν:- καὶ αὖ πάλιν, μετ᾽ ὀλίγα, καὶ ταῦτα ἔφη· Καὶ γὰρ, ἦ δ᾽ ὅς, οἵ τε λόγοι χαλεποὶ καὶ οὐ λεκτέοι γε, ὦ Ἀδείμαντε, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει· οὐδὲ λεκτέον νέῳ ἀκούοντι, ὡς ὁ ἀδικῶν τὰ ἔσχατα, οὐδὲν ἂν θαυμαστὸν ποιοῖ, οὐδὲ ὁ ἀδικοῦντα τὸν πατέρα κολάζων παντὶ τρόπῳ· ἀλλὰ δρῴη ἂν ἅπερ θεῶν οἱ πρῶτοί τε καὶ μέγιστοι. Οὐδὲ αὐτῷ μοι δοκεῖ ἐπιτήδεια εἶναι λέγειν, οὐδὲ ἄλλῳ, ἦν δ᾽ ἐγὼ, τὸ παράπαν, ὡς οἱ θεοὶ θεοῖς πολεμοῦσι, καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ μάχονται. οὔτε γὰρ ἀληθῆ, οὔτε σύμφορα, εἴ γε δεῖ ἡμῖν, τοὺς μέλλοντας τὴν πόλιν φυλάττειν, αἴσχιστον νομίζειν τὸ ῥᾳδίως ἀλλήλοις ἀπεχθάνεσθαι· πολλοῦ γε δεῖ γιγαντομαχίας [τε] μυθολογητέον αὐτοῖς καὶ ὑφαντέον, καὶ ἄλλας ἐπιβουλὰς παντοδαπὰς θεῶν τε καὶ ἡρώων, πρὸς ξυγγενεῖς τε καὶ οἰκείους αὐτῶν:- εἶτα τὰ νομοθετήσας ἅνα χρὴ προσφέρειν τοῖς νέοις μαθήματα, προστέθεικε καὶ ταῦτα· Ἥρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ υἱέως, καὶ Ἡφαίστου ῥίψεις ὑπὸ πατρὸς, μέλλοντος τῇ μητρὶ τυπτομένῃ ἀμυνεῖν, καὶ θεομαχίας ὅσας Ὅμηρος πεποίηκεν, οὐ παραδεκτέον εἰς τὴν πόλιν, οὔτ᾽ ἐν ὑπονοίαις, οὔτε ἄνευ ὑπονοιῶν:- ταῦτα ἐγὼ οἶμαι καὶ τοῖς πάμπαν λόγων ἀμυήτοις ἐπίδηλα εἶναι, [ὡς] ἄντικρυς ἐναντία τοῖς ἐν τῷ Τιμαίῳ γραφεῖσιν αὐτῷ. ἐκεῖ γὰρ ἀδηρίτως τε καὶ ἀναμφισβητήτως τοῖς ποιηταῖς πιστεύειν προσέταξε· καὶ ταῦτα ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν· ἐνταῦθα δὲ ἀνέδην αὐτοὺς ἐκωμῴδησεν, ὡς ψευδῆ ἄττα καὶ βλάσφημα διαπλάσαντας. ταύτῃ τοι καὶ ἀλληγορεῖ τῶν θεῶν τὰ ὀνόματα, καὶ τὴν τῶν μύθων αἰσχρότητα ξυσκιάζειν πειρᾶται. τούτων δὲ τῶν λόγων ὁ Κρατύλος ἀνάπλεως. ἐν ἐκείνῳ γὰρ δὴ τῷ διαλόγῳ, τὸν μὲν Κρόνον, ποτὲ μὲν Κόρονον ὡς τοῦ νοῦ λόγον ὠνόμασε, ποτὲ δὲ χρόνον· καὶ ῥοώδη φύσιν τὴν Ῥέαν, καὶ ἀέρα τὴν Ἥραν· Ὁ γὰρ πολλάκις, φησὶ, τῇ εὐθείᾳ τῆς Ἥρας γενόμενος, τὸν ἀέρα γε σαφῶς ἀντὶ τῆς Ἥρας ἐρεῖ. καὶ τὴν ὑγρὰν δὲ οὐσίαν Ποσειδῶνα ἐκάλεσεν, ὡς δέοντά τε καὶ δεσμοῦντα τῶν βαδιζόντων τοὺς πόδας, καὶ προβαίνειν κωλύοντα. Δήμητρα δὲ τὴν γῆν καὶ αὐτὸς καὶ Ὀρφεὺς

καὶ [οἱ] ἄλλοι προσονομάζουσιν, ὡς δὴ μητέρα οὖσαν καὶ τροφὸν τῶν ἐν αὐτῇ διαιτωμένων ἁπάντων. καὶ Αἰγύπτιοι δὲ τὴν Ἶσιν καὶ τὸν Ὄσιριν, ἥλιον εἶναι καὶ σελήνην φασί· Δία δέ, τὸ διὰ πάντων χωροῦν πνεῦμα· Ἥφαιστον δέ, τὸ πῦρ· τὴν δὲ ὑγρὰν [οὐσίαν] Ὠκεανόν. ταῦτα δὲ καὶ ὁ Μανεθὼς καὶ ὁ Διόδωρος γράφει. τῆς δὲ χθονίας δυνάμεως τὸ ἡγεμονικόν, Ἑστίαν ὠνόμασαν· Ῥέαν δέ, τὴν πετρώδη καὶ ὄρειον· Δήμητρα δέ, τὴν πεδινήν· τὴν δὲ φυτικὴν δύναμιν, Διόνυσον προσηγόρευσαν. τὴν δέ γε σελήνην, παρὰ τὸ σέλας ὀνομαζομένην· Ἄρτεμιν ὠνόμασαν, οἷον ἀεροτόμον· ἐπειδὴ διὰ τοῦ ἀέρος ἰοῦσαν ταύτην, καὶ τοῦτον τέμνουσαν. ταύτῃ δὲ τὸν Ἆπιν, τὸν βοῦν δὴ λέγω, Αἰγύπτιοι τρέφουσιν· τὸν δὲ Μένδην τῷ ἡλίῳ:- οὕτως ἐρυθριάσαντές τινες τῶν φιλοσόφων, τοὺς μύθους τῶν ποιητῶν εἰς ἀλληγορίαν ἐτρέποντο. τὴν δὲ μυθολογίαν ἐκείνην οὐδὲ Ῥωμαῖοι προσεδέξαντο πώποτε. καὶ μάρτυς ἀξιόχρεως ὁ Ἁλικαρνασεὺς Διονύσιος, ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἀρχαιολογίᾳ ταῦτα περὶ Ῥωμαίων συγγράψας· » Οὔτε γὰρ Οὐρανὸς ἐκτεμνόμενος » ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ παίδων παρὰ Ῥωμαίοις λέγε» ται, οὔτε Κρόνος ἀφανίζων τὰς ἑαυτοῦ γονάς, » φόβῳ τῆς ἐξ αὐτῶν ἐπιθέσεως· οὔτε Ζεὺς » καταλύων τὴν Κρόνου δυναστείαν, καὶ κατα» κλείων ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ [τοῦ Ταρτάρου] τὸν » ἑαυτοῦ πατέρα:- καὶ τὰς ἄλλας δὲ τῶν Ἑλλήνων ὁμοίως μυθολογίας τε καὶ τελετὰς λέγει παρὰ Ῥωμαίων ἐκβάλλεσθαι. τοῦτο τρίτον εἶδος ἐπινενοῆσθαι τοῖς Ἕλλησι θεοποιίας εἰρήκαμεν· ἔστι δὲ [γε] καὶ τέταρτον, ἐμβροντησίας καὶ παραπληξίας ἐσχάτης μεστόν. ὃ γὰρ παθητικόν τε καὶ ἄλογον τῆς ψυχῆς ὀνομάζουσι μόριον, τοῦτο θεοποιοῦσιν· ὅπερ τῷ λογισμῷ δουλεύειν παρεγγυῶσι. καὶ τὴν μὲν ἐπιθυμίαν, Ἀφροδίτην [καλοῦσι καὶ Ἔρωτα· Ἄρεα δὲ τὸν θυμὸν] ὀνομάζουσι· τὴν δὲ μέθην, Διόνυσον· καὶ τὴν μὲν κλοπήν, Ἑρμῆν· τὸν δὲ λογισμόν, Ἀθηνᾶν· καὶ αὖ πάλιν Ἥφαιστον, τὰς τέχνας, ὡς πυρὶ ξυνεργῷ κεχρημένας. καὶ οὐκ αἰσχύνονται τῆς μὲν ἀκολασίας κατηγοροῦντες, καὶ τοὺς ταύτης ἐργάτας κολάζοντες, πάλιν δ' αὖ ταύτην γεραίροντες ὡς θεόν· καὶ νόμῳ μὲν ἀτιμοῦντες τοὺς ἑταιροῦντας καὶ τὰς πορνευομένας, τοὺς δὲ τὰς ἀλλοτρίας ἀποσυλοῦντας εὐνὰς ἀποσφάττοντες· καὶ μέντοι καὶ τοὺς ἀνδροφόνους ἀνασκολοπίζοντες καὶ ἀποτυμπανίζοντες, τὰ δέ γε τούτων αἴτια τῶν ἁμαρτάδων, τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θυμὸν, καὶ τὴν μέθην, θεοὺς οὐρανίους προσαγορεύοντες, καὶ θεῖον αὐτοῖς ἀπονέμοντες σέβας·

& ceteri Δήμητραν, hoc eſt Cererem, appellarunt; ὡς δὴ μητέρα οὖσαν. vt quæ vtiq; mater altrixq; ſit omnium quæ in ea vitam ducunt. At Ægyptij volunt Iſin & Oſirin, eſſe ſolem & lunam. Δία vero, hoc eſt Iouem, ſpiritum eſſe aiunt qui διὰ πάντων, hoc eſt *per omnia*, feratur & commeet. Ἥφαιστον autem, hoc eſt Vulcanum, eſſe ignem contendunt: Oceanum vero, humidam aqueamq; naturam. Quæ rationes rerum, apud Manethum Siculumq; Diodorum leguntur. Ac Terræ quidẽ principalem vim Ἑστίαν, id eſt Veſtam, nuncuparunt: Rheam vero, petroſam montanamq; portionem: at *Demetran*, eam quæ campeſtri ſolo ſubſidit. Plantarem porro vim, *Dionyſon*, id eſt Bacchum, vocarunt. *Selenen* quoq;, hoc eſt Lunam, a σέλας, quod eſt fulgor, denominatam, *Artemin* nuncuparunt, velut aerotomin, hoc eſt, quæ per aerem pergens, aerem ſecet, quaſi aeriſecam. Huic Apin, bouem ita dictum, Ægyptij nutriunt: Soli vero, hircum, quem vocant Menden. Ita nonnulli Philoſophorum, pudore fabularum affecti, Poetarum fabulas in allegoriam verterunt. Rationem vero huiuſmodi fabularum, Romani numquam accipiendam eſſe cenſuerunt. Cui rei Dionyſius Halicarnaſeus idoneus teſtis eſt. ita enim de Romanis loquitur, in libris quos de Romanæ vrbis antiquitate conſcripſit: *Neque enim perhibetur apud Romanos Cœlius a ſuis liberis castratus; neq; Saturnus progenitos a ſe filios de medio tollere metu venturæ ſeditionis: neque item Iupiter, Saturni patris imperium demolitus, eum in carcerem Tartareum coniecisse.* Ceteras deniq; a Græcis inuentas fabularum rationes, generiſque eiuſdem myſteria, teſtis eſt Dionyſius ab Romanis repelli. Atque hunc tertium eſſe modum dicimus quem Græci diis ſibi faciendis commenti ſunt.

17. Eſt vero & quarta amplius ſpecies, extremæ cuiuſdam inſaniæ furoriſque pleniſſima. Quam enim patientem animæ vim appellant expertemque rationis, quamque rationis imperio ſubiici adhortantur, hanc ſtulti gentiles Græci deificant, vimque concupiſcendi, Venerem Cupidinemque appellant; Martem vero, ipſam iraſcentiæ vim: tum ebrietatem, Dionyſum vocant, id eſt Liberum Patrem: Rationem vero, Mineruam. Rurſusq; Vulcanum, pro artibus volunt accipi; quia ignis adminiculo plerçq; vtãtur. Dolũ præterea furecemq; fraudẽ, vocãt Hermen; ipſum ſcilicet Mercurium. Neq; illos pudet qui laſciuiam deteſtantur, flagitioſosq; homines pœna afficiunt, flagitiũ tamen ipſum pro deo venerari & colere. eumq; latis legibus ignominia afficiant ſcortantes ſimul & ſcorta, nec minus & iugulandos eſſe eos decernant qui adulteri alienos toros inſiliunt, homicidasq; præterea palis infigant tympaniſque diſtenteut; cauſas tamen ac ſtirpes tantorum ſcelerum, libidinem videlicet, iracundiã, crapulã, ebrietatem, cæleſtium deorũ appellatione dignari, diuinoſq; illis honores rituſq; perſoluere.

Non inquam eos pudet, qui morborum talium cauſa; leges omnes inſtituerint, ipſos ſubinde morbos latæ legis præcepto venerari; quiq; alibi ſuis in ſermonibus virtutem admirando collaudent, hic eam tamē, vt ſuperfluentem nimiamq;, exigere. Si enim, vt ipſi aiunt, vis illa animæ qua quicquam cōcupiſcimus, deus eſt, qui obortæ libidini reluctetur, erit prorſus in deū impius ac profanus. Pari modo, ſi ebrietas, ſi iracundia in deorum numerum reponūtur, qui hos deos auerſetur ab illiſq; ſe contineat, manifeſtum ſe deorum ſtatuet inimicum. Fugienda itaq; erit virtus, tamquam ſit deis contraria: adamandaq; erit incontinentia, vtpote quæ deus nuncupetur. Cæterum, hæc ſunt multo poeticis fabulis leuiora magiſq; noxia. Græci ergo gētileſq; Philoſophi, vt eſt in veteri prouerbio, dum fumum euitare contendunt, in ipſum, vt videtur, ignem inciderunt. Habet enim hoc periculum mendacij falſitas, vt qui ſoſpes hunc effugerit callem, incidat in alterum multo difficiliorem. Ea igitur eſt apud Græcos quarta ſpecies deos inſtituendi. Antiſthenes quidem, Socratis familiaris, Diogeniſq; præceptor, qui temperantiam dicitur feciſſe quā maximi, hæc de Venere olim dixit: *Ego, ſi Venerem capere mihi liceat, iaculis nil moratus transfigam: quando hæc nobis honeſtas probaſq; mulieres vna corrupit.* Idem Antiſthenes Cupidinem, naturæ viriū appellabat. cui vitio miſeri homines ſuccūbentes, peſſimā ægritudinem, deum vocāt. Eam ob rem inſanire potius, quam voluptate affici, peroptabat. Græcos autem vel in ipſo allegorico ſenſu diſcordes inter ſe fuiſſe, is plane cognoſcet qui in Philoſophorū libros inciderit. Plato enim, Iunonem aerē nuncupat: Plutarchus vero, eandē eſſe vult terram: Latonam autem, lethen aut noctem vocat, in qua hominum mens lethen quandam, hoc eſt obliuionem rerum, accipiat. Orpheus autem inquit:

Tellus omniparens Ceres omnem præbet opum vim. Græcos autē Philoſophos alternis diſceptationibus euertiſſe quæ olim de Deo loquuti fuerint. Plato in Epinomide hiſce verbis oſtendit: *Theologiam itaq; & animalium genituram, cum ſuperiores, quantū mihi videtur, non bene effigiarint, neceſſe eſt vt ipſi reſumentes poſteriore ſermone melius effingamus, accedentes ad pias ſanctaſq; rationes.* De iis autē hominibus q in deos relati fuerunt, Plutarchus in eo libro cui titulus inſcribitur, *De oraculorū defectu*, ita ſcriptū reliquit: *Gigantum vero geſta & Titanū, quæ a Græcis canuntur, aliaq; cōplura nefanda facinora, Typhoniſq; aduerſus Apollinē pugna; nec minus et Bacchi exſilia, Cereriſq; errores; nihil differre videtur ab Oſiricis rebus atq; Typhonicis; quas paſſim eſt audire turpiter atq; impudenter fabulis inuulgatas.* Rurſus vero idem Plutarchus hæc ait: *Quandoquidem & Solymos audio Lyciis propinquos, Saturnum maxime venerari: poſtquam vero is eorum principes, Arſalum videlicet, Arynum ac Toſobin, de medio ſuſtulit, abiitque fugiens, quocumque demum abierit;*

καὶ τοὺς μὲν νόμους ἅπαντας διὰ τάδε τεθέντας τὰ πάθη, αὐτὰ δέ γε τὰ πάθη νόμῳ τιμᾶσθαι κελεύοντας· καὶ τὴν ἀρετὴν δι' ἑτέρων μὲν λόγων θαυμάζοντας, ἐν δέ γε τούτοις ὡς περιττὴν ἐξελαύνοντας. εἰ γὰρ δὴ κατὰ τὸν τούτων λόγον ἡ ἐπιθυμία θεός, ὁ ταύτῃ γε μὴ εἴκων, παντελῶς ἐστιν ἄθεος. καὶ εἰ ἡ μέθη αὖ πάλιν, καὶ ὁ θυμὸς ὡσαύτως θεοί, ὁ τούτων ἄρα κρατῶν, ἀντίθεος αὐτίκα. φευκτέον οὖν ἄρα τὴν ἀρετήν, ὡς ἐναντίαν οὖσαν θεοῖς, καὶ ἀσπαστέον τὴν ἀκρασίαν ὡς ὠνομασμένην θεόν. ἀλλὰ ταῦτα καὶ τῶν ποιητικῶν μύθων ἐστὶ ληρωδέστερά τε καὶ βλαβερώτερα· καὶ τὸν καπνὸν δὴ φυγόντες, εἰς τὸ πῦρ ἐμπεπτώκαμεν· τοιοῦτος γὰρ δὴ τοῦ ψεύδους ὁ πλάνος· κἂν ταύτην τις διαφύγῃ τὴν ἀτραπόν, εἰς ἑτέραν ἐμπεσεῖται χαλεπωτέραν. τοιοῦτον μὲν δὴ τῆς θεοποιΐας καὶ τὸ τέταρτον εἶδος. αὐτίκα τοίνυν Ἀντισθένης ὁ Σωκράτους ἑταῖρος καὶ Διογένους διδάσκαλος, τὴν σωφροσύνην περὶ πλείστου ποιούμενος, καὶ τὴν ἡδονὴν μυσαττόμενος, τοιάδε περὶ τῆς Ἀφροδίτης λέγεται φάναι· Ἐγὼ [δὲ] τὴν Ἀφροδίτην κατατοξεύσαιμι, εἰ λάβοιμι· ὅτι πολλὰς ἡμῶν καλὰς καὶ ἀγαθὰς γυναῖκας διέφθειρεν. τὸν δέ γε ἔρωτα κακίαν ἐκάλει τῆς φύσεως· ἧς ἥττους ὄντες οἱ κακοδαίμονες, θεὸν τὴν νόσον καλοῦσι. ταύτῃ τοι μανῆναι μᾶλλον ἢ ἡσθῆναι ᾑρεῖτο:- ὅτι δὲ καὶ κατὰ τὸν τῆς ἀλληγορίας διεφώνουν λόγον, ἴδοι τις ἂν ἀκριβῶς τοῖς τῶν φιλοσόφων ξυγγράμμασιν ἐντυχών. Πλάτων μὲν γὰρ ἀέρα τὴν Ἥραν ὠνόμασε· Πλούταρχος δὲ ὁ Χαιρωνεὺς τὴν γῆν προσηγόρευσεν Ἥραν· Λητὼ δέ, τὴν λήθην, ἢ τὴν νύκτα, ἐν ᾗ οἱονεί τινα λήθην ἡ διάνοια δέχεται). ὁ δὲ Ὀρφεύς, γῆν φησὶ μητέρα πάντων, Δήμητρα πλουτοδότειραν. ὅτι δέ γε καὶ τὰς ἀλλήλων θεολογίας ἀνέτρεπον, ὁ Πλάτων ἐν Ἐπινομίδι δηλοῖ, λέγων ὧδε· Θεολογίαν τοίνυν καὶ ζωογονίαν ἀναγκαῖον, ὡς ἔοικε πρῶτον ἐμοί, κακῶς ἀπεικασάντων τῶν ἔμπροσθεν, βέλτιον ἀπεικάσαι κατὰ τὸν ὕστερον λόγον, ἀναλαβόντα καὶ πρὸς [τοὺς] εὐσεβεῖς ἐληλυθότα λόγους:- περὶ δὲ τῶν θεοποιηθέντων ἀνθρώπων ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ ξυγγράμματι τῷ περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων, ὧδε φησίν· Τὰ δὲ Γιγαντικά τε καὶ Τιτανικὰ παρ' Ἕλλησιν ᾀδόμενα, καὶ πολλαί τινες ἄθεσμοι πράξεις, καὶ [τοῦ] Τυφῶνος ἀντιτάξεις πρὸς Ἀπόλλωνα, φυγαί τε Διονύσου, καὶ πλάνη Δήμητρος, οὐδὲν ἀπέχουσι τῶν Ὀσιρικῶν καὶ Τυφωνικῶν, ὧν παρὰ πᾶσιν ἀναίδην ἔστι μυθολογουμένων ἀκούειν:- καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς καὶ τάδε φησίν· Ἐπεὶ καὶ Σολύμους πυνθάνομαι, τοὺς Λυκίων προσοίκους, ἐν τοῖς μάλιστα τιμᾶν τὸν Κρόνον· ἐπεὶ δὲ ἀποκτείνας τοὺς ἀρχηγέτας αὐτῶν Ἄρσαλον καὶ Ἄρυον καὶ Τόσοβιν, ἔφυγε καὶ μετεχώρησεν ὅπου-

δήποτε· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχουσιν εἰπεῖν· ἐκείνου μὲν ἀμεληθῆναι, τοὺς δὲ [γε] περὶ Ἄρσαλον, σκιρροὺς θεοὺς προσαγορευθῆναι, καὶ τὰς κατευχὰς ἐπὶ τούτων ποιεῖσθαι ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ Λυκίους:- τοὺς δὲ Αἰγυπτίους φησὶν ὁ Πορφύριος, ἐν τῇ πρὸς Ἀνεβὼ τὸν Αἰγύπτιον ἐπιστολῇ, ἄνθρωπον σέβειν ἐν Ἀνναβεῖ κώμῃ, καὶ τούτῳ θύειν ἐπὶ τὸν βωμόν· εἶτα προσφέρειν αὐτῷ κατὰ καιρὸν τὴν οἰκείαν τροφήν. ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ ὁ τέταρτος αὐτοῖς ἀπέχρησε πλάνος· ἀλλὰ καὶ πέμπτον προσεπινενόηνται, καὶ τοὺς παμπονήρους ἐθεοποιήσαντο δαίμονας, καὶ τὰς τῆς γοητείας παρ' αὐτῶν μαγγανείας μεμαθηκότες, τελεταῖς αὐτοὺς καὶ θυσίαις ἐτίμησαν. καὶ τοῦτο δεδήλωκεν ὁ Πορφύριος ἐν τῷ περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας συγγράμματι. ἐγὼ δὲ αὐτὰ τὰ ῥήματα παραθήσομαι· Διὰ μέντοι τῶν ἐναντίων καὶ ἡ πᾶσα γοητεία ἐπιτελεῖται. τούτους γὰρ μάλιστα καὶ τὸν τούτων προεστῶτα τιμῶσιν, οἵ τὰ κακὰ διὰ γοητειῶν διαπραττόμενοι. πλήρεις γὰρ [εἰσι] πάσης φαντασίας, καὶ ἀπατῆσαι ἱκανοί, διὰ τῆς τερατουργίας, καὶ διὰ τούτων φίλτρα καὶ ἐρωτικὰ κατασκευάζειν, οἱ κακοδαίμονες. πᾶσα γὰρ καὶ πλούτων ἐλπὶς καὶ δόξης διὰ τούτων, καὶ μάλιστα ἡ ἀπάτη. τὸ γὰρ ψεῦδος, τούτοις οἰκεῖον· βούλονται γὰρ εἶναι θεοί· καὶ ἡ προεστῶσα αὐτῶν δύναμις δοκεῖ θεὸς εἶναι μέγιστος. οὗτοι οἱ χαίροντες λοιβῇ τε κνίσῃ τε· δι' ὧν αὐτῶν τὸ σωματικὸν καὶ πνευματικὸν πιαίνεται:- Εἰς καιρὸν δέ μοι προσήκει τοῖς τοῦ Πορφυρίου παραθεῖναι ῥητοῖς, τοὺς τῶν Ὁμηρικῶν θεῶν λόγους. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τὴν λοιβὴν καὶ τὴν κνίσαν οἰκεῖον λάχος καλοῦσι. Τοιγάρτοι ὁ Πορφύριος δῆλός ἐστι τοὺς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ θεοὺς καλουμένους, πονηροὺς δαίμονας ὀνομάζων. καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐκείνους καὶ οὗτος τούτους λοιβῇ καὶ κνίσῃ χαίρειν ἀναφανδὸν ἰσχυρίσατο. ζητητέον μέντοι, τίνα προεστάναι τῶν πονηρῶν δαιμόνων δύναμιν ὁ Πορφύριος λέγει ἣν ψευδομένην, μέγιστον θεὸν ἑαυτὴν ἔφη ποιεῖν ὀνομάζειν. ἀλλὰ γὰρ οὐ δεῖ μοι πόνου πρὸς ζήτησιν. ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ συγγράμματι, καὶ ταῦτά φησι· Τοὺς δὲ πονηροὺς δαίμονας οὐκ εἰκῇ ὑπὸ τὸν Σάραπιν ὑποπτεύομεν· οὐδὲ ἐκ τῶν συμβόλων μόνον ἀναπειθόμενοι· ἀλλ' ὅτι τὰ μειλίγματα, καὶ τὰ τούτων ἀποτρόπαια, πρὸς τὸν Πλούτωνα γίγνεται, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἐδείκνυμεν. ὁ αὐτὸς δὲ τῷ Πλούτωνι, οὗτος ὁ θεός, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα δαιμόνων ἄρχων:- πάλιν δὲ αὖ καὶ τάδε προστέθεικεν· Μήποτε οὗτοί εἰσιν ὧν ἄρχει ὁ Σάραπις, καὶ τούτων σύμβολον ὁ τρικάρηνος κύων· τουτέστιν ὁ ἐν τοῖς τρισὶ στοιχείοις, ὕδατι, γῇ, ἀέρι, πονηρὸς δαίμων· οὓς καταπαύει ὁ θεὸς ἔχων ὑπὸ χεῖρα· ἄρχει δὲ αὐτῶν καὶ ἡ Ἑκάτη, ὡς συνέχουσα κατὰ τὸ τρίστοιχον -

ierus; (hoc enim Lycij ſatis compertum non habent) aiunt eis nullam amplius Saturni curam fuiſſe; Arſalum vero ſociosq; Arſali, Duros ac difficiles deos appellare cœpiſſe; quorum in honorem imprecationes diras, ſuſcipi tum publico tum priuato etiam ritu inſtituerint. Porphyrius quoq; in ea epiſtola quam ſcribit ad Anebonem Ægyptium, teſtatur ab Ægyptiis hominem in Anabi villa pro deo coli ſolitum eſſe; cui ſuper aram rem diuinam facerent, certoq; ac opportuno tempore proprium illi epulũ conuenienſque offerrent. Nec vero eis quartus error ſuffecit, ſed quintum inſuper V. commenti ſunt. Peſſimos enim dæmonas ſibi deos fecerunt, magicaſq; imposturas ab eiſdem perdocti, ſacrificiis magiſtros ſuos aliiſq; ritibus coluerunt. id quod eo in libro Porphyrius plane oſtendit cui titulus eſt, *De electorum Philoſophia.* Ego autem, vel ipſius Porphyrij verba legenda vobis apponã: *Per contrarios tamen ac iniuſtos dæmonas, uſus omnis in Magia ipſa perficitur. huiuſmodi enim maxime dæmonibus præſidẽ poteſtatẽ, placant & venerantur, qui per veneficia res noxias exercent. Mali ſiquidem illi dæmones, magnam copiam habent omnis generis apparitionũ atq; imaginum; poſſuntq; tum monſtris atq; præſtigiis ludificare mortales, tum philtris & amatoriis potionibus, quas conficere egregie callent. Omnem præterea diuitiarum & gloriæ ſpem, in iis dæmonibus locatam ferunt; præcipue vero, impoſturæ fraudiſq; artificium: mentiri enim ac fallere, vt proprium ſibi vindicant. diuinitatem vero ſibi arroganter vſurpant. præſidens autem illis poteſtas, videtur maximus quidam deus eſſe. Hi denique ſunt qui nidore ac libaminibus gaudent, quibus eorum corporea vis ſpiritualiſq; reficitur ac pingueſcit.* Præberi autẽ mihi hoc loco occaſionem video, vt cũ Porphyrij verbis conferam deorum ſermones quos Homerus loquẽtes inducit: quandoquidẽ & ij libamina nidoremq; victimarũ, in propriam ſibi ſortem ceſſiſſe aiunt. Plane igitur conſtat, malos dæmonas a Porphyrio nuncupari, quos Homerus deos appellat. vterq; enim nidore ac libaminibus gaudere illos affirmat. Quærendum vero, quænã illa ſit poteſtas quã Porphyrius inquit malis dæmonibus præſidere, ac ſeſe ipſam falſo deorũ maximam nuncupare. Neq; vero mihi diu quæritandum erit. in eodem enim libro idem ſic inquit: *Malos autem dæmonas, haud temere ſuſpicamur ſub Sarapidis eſſe poteſtate. Neque ad credendum ſignis tantummodo quibuſdam adducimur, ſed multo magis quod quæcumque vel demulcendis illis vel etiam auertendis Magi factitare conſueuerunt, ea omnia Plutoni deferuntur, ſicut in primo volumine ipſi oſtendimus. Idem vero eſt deus Sarapis, qui & Pluto; eamque ob cauſam maxime dæmonibus dominatur.* Iterum vero & hæc adiunxit: *Anne hi ſunt quibus Sarapis imperat? Eſt autem illorum ſymbolum ſiue teſſera, triceps canis, hoc eſt malus dæmon qui in tribus inuenitur elementis, aere, aqua, & terra atq; hos quidem dæmonas cohibet deus ac ſedat, ſub manu habens: dominatur vero illis etiam Hecate; vtpote quæ illos continet in triplici elemento.*

Hæc autem quæ modo attuli, non Moſes Hebraicus legiſlator, non Petrus aut Paulus aut Ioannes veritatis præcones, contra malos dæmonas conſcripſerunt, ſed Porphyrius aduerſarius veritatis. Plutonem igitur atque Hecaten, malorum dæmonum principes eſſe dixit, mentitoſq; ait ſeſe maximum deum eſſe. Videtur autem hoc miraculum illi eſſe quæſtioni perſimile, quam fortis ille Samſon propoſuiſſe quondam perhibetur; *Ex ore comedentis exiuit cibus, & ex forti dulcedo.* Hæc enim quæ ſunt ad refellendum mendacium, a fautore mendacij Porphyrio ſcripta ſunt: & qui veritatem accuſabat, proditus eſt præter animi ſui ſententiam veritatis adiutor. Neque tamen hoc valde admirãdum occurrit. Deus enim qui linguam vatis Balaam, impecare paratam, coegit bona verba proferre, idem & Porphyrij linguam tabido quodam furore aduerſus veritatem exſilientem, inuitam, contra mendacium falſitatemq; immutauit. Neq; vero hæc ipſa Porphyrius hoc ſolũ loco conſcripſit, ſed in epiſtola ad Ægyptium Anebonem, perſimilia his commemorat. ibi enim ſic inquit: *De iis autem qui dei quidem nominantur, re autem ipſa mali ſunt dæmones, illud me non parum ſane conturbat, quonam videlicet pacto hoc fiat, vt qui tamquam meliores hominibus potentioreſq; inuocantur, imperiis tamen hominum, ceu peiores inferioreſq; ſint, vrgeantur. cumq; ipſi æquum eſſe prædicent, vt ſeruus qui iniqua geſſerit puniatur, ipſi tamen ad iniuſta facinora ſeſe iuſſis adigi patiantur. neq; aduocantis illi parendum putent, qui ſit admiſſo ſtupro impurus; qui tamen ad obſcœna flagitia quoſcunq; homines perducere non grauentur. atq; ab animatis quidem corporibus rebuſq; abſtinere, ſacrorum interpretes cenſeant oportere, ne a corporum vaporibus polluantur: cum tamẽ ipſi nidore victimarum, ſacrificiorumq; vaporibus, tamquam eſcis quibuſdam; quam maxime oblectentur. nefaſq; ducant ab eo morticinum contrectari, qui ſit rebus diuinis myſteriiſq; præfectus; & tamen cæſis animantibus per cruorem cædemq; dæmones deducantur. Illud autem multo quam hæc omnia magis abeſt a ratione; cum videlicet non dæmoni quidem aut animæ defuncti hominis, ſed ipſi adeo Soli, quem maximum regem imperatoremq; Magi habent, ſed Lunæ, ſed alicui ex cœli ſideribus, homo de medio ſumptus, ſeruuſq; nõnumquam conditionis, terribiles minas intonat, mentiturq; ſe diis terrorẽ incutere, vt interrogati vera reſpondeant. Etenim cum quis eorũ denũtiat quod cœlum diffringet, quod occulta Iſidis reuelabit, quod ea quæ ſunt in adyto ſecreta aperiet, quod Charonis cymbã firmabit, quodq; Oſiridis mẽbra Typhonis diſcerpet; ſi ea cõminantẽ reſpicias quæ nec facere poſſit quĩquã nec ſciat; quæ non illa ſtuporis exceſſum demẽtiaq; excedant? Si vero dæmonem trepidantem deumue conſideres, nouo quodam fictitiæ rei metu, quali ſcilicet ne fatui quidem pueri terreantur, quã conſternationis immenſæ magnitudinẽ metus ille nõ ſuperet?* Ipſe etiã Chæremon ſcriba retũ ſacrarũ, commemorat eſſe hæc apud Ægyptios valde nugis inuulgata, atq; hæc ipſa & quæcũq; ſunt talia, eſſe violẽtiſſima. Poſt multa vero alia, & hæc addidit: *De felicitate autẽ nihil habens*

ταῦτα οὐ Μωϋσῆς ὁ νομοθέτης, οὐδὲ Πέτρος ἢ Παῦλος ἢ Ἰωάννης οἱ τῆς ἀληθείας κήρυκες, κατὰ τῶν πονηρῶν δαιμόνων ξυνέγραψαν, ἀλλὰ Πορφύριος ὁ τῆς ἀληθείας ἀντίπαλος· καὶ τὸν Πλούτωνα καὶ τὴν Ἑκάτην ἄρχοντας τῶν πονηρῶν δαιμόνων ὠνόμασε, καὶ ψευδόμενον ἔφησε μέγιστον ἑαυτὸν ὀνομάσαι θεόν. καὶ ἔοικεν ἀτεχνῶς τοῦτο τὸ θαῦμα τῷ τοῦ γενναίου Σαμψὼν προβλήματι· Ἐκ στόματος ἐσθίοντος ἐξῆλθε βρῶσις, καὶ ἐξ ἰσχυροῦ γλυκύ:- ταῦτα γὰρ δὴ κατὰ τοῦ ψεύδους ὑπὸ τοῦ ξυνηγόρου ξυνεγράφη τοῦ ψεύδους· καὶ ὁ τῆς ἀληθείας κατήγορος, ἄκων ὤφθη τῆς ἀληθείας ξυνήγορος. ὁ γὰρ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ μάντεως τὴν γλῶτταν ἐπαρᾶσθαι βουλομένην, εὐλογίαν ὠδίναι καταναγκάσας, οὗτος δὴ καὶ τοῦδε τὴν γλῶτταν κατὰ τῆς ἀληθείας λυττῶσαν καὶ ἄττουσαν, κατὰ τοῦ ψεύδους ἄκουσαν μετατέθεικεν. οὐ μόνον δὲ τῇδε τοιούσδε λόγους ξυνέγραψεν, ἀλλὰ κἀν τῇ πρὸς Ἀνεβῶ τὸν Αἰγύπτιον ἐπιστολῇ, [τὰ] παραπλήσια τέθεικε. λέγει δὲ οὕτως· Περὶ τῶν θεῶν μὲν καλουμένων, πονηρῶν δὲ ὄντων δαιμόνων, πάνυ με θράττει πῶς ὡς κρείττους παρακαλούμενοι, ἐπιτάττονται ὡς χείρους· καὶ δίκαιον εἶναι κατηγοροῦντες, τὸν θεράποντα κολάζεσθαι τὰ ἄδικα πράττοντα, αὐτοὶ κελευσθέντες [τὰ] ἄδικα δρᾶν ὑπομένουσιν· καὶ καθαρῷ μὲν μὴ ὄντι ἐξ ἀφροδισίων, καλοῦντι οὐχ ὑπακούουσιν, αὐτοὶ δὲ ἄγειν εἰς παράνομα ἀφροδίσια τοὺς τυχόντας οὐκ ὀκνοῦσιν· ἀπὸ ἐμψύχων μὲν ἀποτυχεῖς κελεύουσι δεῖν εἶναι τοὺς ὑποφήτας, ἵνα μὴ τοῖς ἀπὸ τῶν σωμάτων ἀτμοῖς χραίνωνται· αὐτοὶ δὲ ἀτμοῖς τοῖς ἀπὸ τῶν θυσιῶν μάλιστα δελεάζονται· καὶ νεκροῦ μὲν ἀθιγῆ δέον εἶναι τὸν ἐπόπτην, διὰ νεκρῶν δὲ ζώων αἱ θεαγωγίαι ἐκτελοῦνται. πολλῷ δὲ τούτων ἀλογώτερον, τὸ μὴ δαίμονι [ἢ τύχῃ] ἢ ψυχῇ τεθνεῶτος, αὐτῷ δὲ τῷ βασιλεῖ ἡλίῳ ἢ σελήνῃ, ἤ τινι τῶν κατ' οὐρανὸν, ἀνθρώπων τῷ τυχόντι ὑποχείριον, ἀπειλὰς προσφέροντα φοβεῖν, ψευδόμενον, ἵνα ἐκεῖνοι ἀληθεύωσι. τὸ γὰρ λέγειν ὅτι τὸν οὐρανὸν προσαράξει, καὶ τὰ κρυπτὰ τῆς Ἴσιδος ἐμφανῆ, καὶ τὸ ἐν ἀδύτῳ ἀπόρρητον δείξει, καὶ τὴν βᾶριν στήσει, καὶ τὰ μέλη τοῦ Ὀσίριδος διασκεδάσει τῷ Τυφῶνι, τίνα οὐχ ὑπερβολὴν ἐμπληξίας μὲν τῷ ἀπειλοῦντι, ἃ μήτε οἶδε μήτε δύναται, καταλείπει· ταπεινότητος δὲ, τοῖς δεδοικόσιν οὕτω κενὸν φόβον καὶ πλάσμα, ὡς κομιδῇ παισὶν ἀνοήτοις;- καί τι καὶ Χαιρήμων ὁ ἱερογραμματεὺς γράφει, ὡς καὶ παρ' Αἰγυπτίοις θρυλλούμενα· ἔ αὐτὰ φησὶ καὶ τὰ τοιαῦτα εἶναι βιαστικώτατα. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα προσθεὶς, ἐπάγει καὶ ταῦτα· Περὶ δὲ εὐδαιμονίας, οὐδὲν ἀ-

σφαλὲς οὐδὲ ἰσχυρὸν ἔχουσιν. οὐκ ἦσαν οὖν ἄρα οὔτε θεοί, οὔτε ἀγαθοὶ δαίμονες· ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ λεγόμενος πλάνος:- τίς τῶν τὰ θεῖα πεπαιδευμένων, καὶ τὸν πλάνον ἐκεῖνον μυσαττομένων, ἐναργέστερον αὐ τῶν καλουμένων θεῶν τὴν πλάνην διήλεγξεν; ἀναφανδὸν γὰρ τούτους ἐδήλωσεν ὁ τῆς ἀληθείας ἀντίπαλος, μήτε θεούς, μήτε ἀγαθοὺς δαίμονας εἶναι, ἀλλὰ τοῦ ψεύδους διδασκάλους, καὶ πονηρίας πατέρας:- τούτους ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ οὐδὲ φύσει ἀθανάτους φησί. τὸν γὰρ ποιητὴν εἰρηκέναι πρὸς αὐτοὺς λέγει·

Ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστὲ, οὐδ' ἄλυτοι τὸ πάμπαν·
ὅτι μὲν δὴ λυθήσεσθε, τῆς ἐμῆς βουλήσεως τυχόντες:- καίτοι γε Ὁμήρῳ τἀναντία δοκεῖ· ἀθανάτους γὰρ αὐτοὺς πανταχῆ προσονομάζει·

Οὐ γὰρ σῖτον (φησὶν) ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον·
Τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται):-

τοσαύτη παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ φιλοσόφοις, περὶ τῶν οὐκ ὄντων μὲν, καλουμένων δὲ θεῶν, διαμάχη. τούτοις καὶ νεὼς ἐδομήσαντο, καὶ βωμοὺς προσῳκοδόμησαν, καὶ θυσίαις ἐτίμησαν, καὶ εἴδη τινὰ καὶ εἰκάσματα ἐκ ξύλων καὶ λίθων καὶ τῶν ἄλλων ὑλῶν διαγλύψαντες, θεοὺς προσηγόρευσαν τὰ χειρόκμητα εἴδωλα, καὶ τὰ τῆς Φειδίου καὶ Πολυκλείτου καὶ Πραξιτέλους τέχνης ἀγάλματα, τῆς θείας προσηγορίας ἠξίωσαν. τούτου δὲ τοῦ πλάνου κατηγορῶν Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος, τοιάδε φησίν·

Ἀλλ' οἱ βροτοὶ δοκοῦσι γεννᾶσθαι θεούς·
Καὶ ἴσην τ' αἴσθησιν ἔχειν, φωνήν τε δέμας τε·

καὶ πάλιν·

Ἀλλ' εἴ τοι χεῖρας εἶχον βόες ἠὲ ἐλέφαντες,
Ἢ γράψαι χείρεσσι καὶ ἔργα τελεῖν ἅπερ ἄνδρες,
Ἵπποι μέν θ' ἵπποισι, βόες δέ τε βουσὶν ὁμοίας
Καί [κε] θεῶν ἰδέας ἔγραφον, καὶ σώματ' ἐποίουν
Τοιαῦθ' οἷόν περ καὐτοὶ δέμας εἶχον ὅμοιον:-

εἶτα σαφέστερον κωμῳδῶν τήνδε τὴν ἐξαπάτην, ἀπὸ τοῦ χρώματος τῶν εἰκόνων διελέγχει τὸ ψεῦδος. τοὺς μὲν γὰρ Αἰθίοπας, μέλανας καὶ σιμοὺς γράφειν ἔφη τοὺς οἰκείους θεούς· ὁποῖοι δὴ καὶ αὐτοὶ πεφύκασι· τοὺς δέ γε Θρᾶκας γλαυκούς τε καὶ ἐρυθρούς· καὶ μέντοι καὶ Μήδους καὶ Πέρσας, σφίσιν αὐτοῖς ἐοικότας, καὶ Αἰγυπτίους ὡσαύτως αὐτοὺς διαμορφοῦν πρὸς τὴν οἰκείαν μορφήν. ταῦτα ξυνορῶν καὶ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς, ἐν τῷ τῆς Πολιτείας ἀπαγορεύει βιβλίῳ, καὶ ναοὺς οἰκοδομεῖν, καὶ ἀγάλματα τεκταίνειν. οὐδὲν γὰρ εἶναι τούτων φησὶν θεῶν ἄξιον κατασκεύασμα. ὁ δέ γε Πλάτων, οὐ πάμπαν ἀπηγόρευσε ταῦτα ποιεῖν, τὴν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν ὡς ἔοικεν [ὀρρωδήσας,] καὶ τὸ τῷ Σωκράτει προσενεχθὲν ὑφορώμενος κώνειον. σκώπτει δὲ ὅμως καὶ αὐτὸς τὴν ἀγαλματοποιίαν πλεῖστα· καί φησιν·

Μηδεὶς οὖν ἕτερος ἱερὰ καθιερούτω θεοῖς· χρυσὸς τε καὶ ἄργυρος ἐν ἄλλαις τε πόλεσιν ἰδίᾳ καὶ ἐν ἱεροῖς, ἐστὶν ἐπίφθονον κτῆμα· ἐλέφας δὲ, ἀπολελοιπ-

bent quod tutum, quodq; dignum fide habendum ſit. Verumenimuero Porphyrius ille qui nobis iure optimo planus quidam ſeductorq; eorum dicendus eſt qui res diuinas veramq; religionem perdocti ſunt, multo etiam manifeſtius quam ij feciſſent qui dæmonum fraudem abominantur, eorum dolos coarguit, ac refellit quos ipſi deos vocatis. Ipſe enim veritatis aduerſarius, manifeſte oſtēdit hos nec deos eſſe, nec bonos dæmonas, ſed mēdacij magiſtros. omniumq; flagitiorum patres. Eosdem & Plato in Timæo, ne natura quidem immortales ait eſſe. inducit enim auctorem ipſorum Deum, ſic eos alloquentem: *Immortales quidem minime eſtis, neq; penitus inſolubiles. quod autē ſoluemini, ſed mea voluntate vobis continget.* At Homerus, his contraria ſentire videtur. vbiq; enim in ſua Poeſi eos immortales appellat. inquit enim:

Nec cererem abſumunt, atri nec pocula vini.
Sanguine namq; carent, immortalesq; vocantur.

Tanta eſt igitur de iis qui non ſunt quidem, ſed tamen dij vocantur, inter Philoſophos Poetaſq; controuerſia. & tamen illis & aras & delubra ædificarunt; ſacrificiiſq; eos colentes, tum ſimulacra & imagines e lignis ac lapidibus aliaq; ex materia exſculpentes, deos vocitarunt, idola manu confecta; ſtatuaſq; Phidiæ, Polycleti, ac Praxitelis arte compoſita, diuina appellatione dignati ſunt. Hanc itaque impoſturam Xenophanes Colophonius accuſans, ita inquit:

At mortales homines, gigni putant deos;
Senſibus æquales & voce & corpore nobis. Rurſusque ita:
Si manibus poſſent, uti tauri atq; elephantes,
Pingere vel manibus, vel qua nos facta referre;
Iam ſimiles & equis diuos bubusq; videres
Cornipedes pinxiſſe & equos taurosq; bicornes,
Haud alio facies quam quo ipſi corpore nunc ſunt.

Tum vero impoſturam hanc manifeſtius carpens, ab ipſo quoq; ſimulacrorū colore falſitatem coarguit. Æthiopas enim inquit ſuos ſibi deos effingere atros prorſus ac ſimos; qua videlicet corporis habitudine Æthiopes ipſi naſcuntur: at Thracas, deos effigiare glaucos, ac rubore ſuffuſos: pari modo Perſas Medoſque, ſibi perquam ſimiles deos facere: Ægyptios item, formare illos ad imaginis ſuæ exemplum. Quæ cum videret Zeno Citienſis, in eo quem de Republica librum edidit, iuxta prohibuit & templa & deorum ſimulacra confieri: quandoquidem nullum id genus opus dignum Deo habendum eſſet. Plato autem haud penitus hæc confici vetuit; timens ſcilicet ne Athenienſium gratia beniuolentiaq; excideret, neve ſibi quod olim & Socrati, venenū porrigeretur; cū tamē ipſe quoq; deorū ſtatuas & ſimulacra, dicteriis plurimū carpat. inquit enim: *Nullus itaq; alter, ſacra diis cōſecrato. Aurū et argentū in aliis ciuitatibus et priuatim habitū et in ſacris locis, inuidioſa res eſt. Ebur autē quod exē-*

ptum eſt exanimato corpori, oblatio minime ſancta eſt. Ferrum præterea, ipſumq; æs, bellorum ſunt instrumenta. Lignea vero ſimulacra & lapidea, dicato qui volet, publicisq; templis offerto. Quod autem Plato metu Athenienſis populi non penitus prohibuerit fieri ſimulacra, ex eo ipſo quem modo adduxi loco, facile eſt percipere. Primo enim vetuit ne quis priuatim ſibi deorum imagines faceret: Tum vero & aurum & argentum ciuitate exegit, tamq̃ inuidioſam materiam, quæq; animos mortaliũ ad ſacrilegia perpetranda incitare poſſet. Ebur autem, prophanum ineptumq; ad res ſacras teſtatus eſt. Aes vero ac ferrũ, bellis ait, non ſtatuis faciendis, congruere. E lignis autem lapidibuſq; dumtaxat ſculpi eas voluit. ſciebat enim, puto, huiuſmodi materiã contemptui obnoxiam eſſe, ſuapteq; illã vi perſuadere ſpectantibus poſſe, ne ſe vt diuinam rem haberent, neve eã materiã colerẽt quam ita tenuem patuiq; adeo eſſe cernerent. Enimuero & pater omniũ Deus, per Prophetam grauiter eos accuſat, qui ſibi ligneos ſaxeoſq; deos faciunt, & venerantur. inquit enim: *Lignũ imputribile deligit faber; & ſapiẽs quærit qui modo imaginẽ ſibi ſtatuat ne quatiatur.* Neq; enim ſolũ demit e materia quod ſuperfluũ eſſe cognoſcit, humanæq; formæ ſimilitudinẽ exprimit, ac partes ſingulas affabre ſculpit; verùm etiã ſedis ipſius ac firmitatis non exiguã rationẽ habet, fulcriſq; ac ferreis clauis ſtatuam firmat. Quodq; ita tum ex materia, tum ex arte comparatũ eſt, deus vocatur. inquit ergo Propheta: *Cuius dimidium igne combuſſit, toſtaq; carnes comedit, et dixit, Iucundiſſimũ mihi eſt quod calefactus ſum, & vidi lumen: dimidiũ vero ſculpſit, ipſumq; adorat, precesq; huiuſmodi effundit; Erue me, quoniã deus meus es tu.* Cum itaq; tam ſapienter eorũ inſaniam reprehenderit, ita ſubiunxit: *Scitote quoniam cinis eſt cor eorum, & ipſi errant.* Ego vero eorum qui ad infidelitatẽ Gentiũ inclinant, impudentiã valde admiror. Conuicti enim ac pudore ſuffuſi, cum orbẽ terræ ad temperantiam modeſtiamq; conuerſum eſſe iam videant, atq; ab antiquo errore depulſum, fatentur quidem mendaciſſimas eſſe fabulas ea quæ de diis Poetæ cecinerũt; neq; tamẽ erubeſcunt ex iis quæ faciunt, ſeſe accuſatos damnari. Adorant enim manufactas imagines; inter quas & Veneris figurã, proſtãtibus in fornice meretricibus impudentiorẽ. quis enim vidit vnq̃ meretricẽ in foro ſtãtẽ, nudo corpore ſine palla & zona? At Venerẽ ſcortorũ præſidem & magiſtrã, nudã faciunt ſtatuarij ſculptores, neq; tunicula ſaltẽ illã obducũt. Quin & Europẽ tauro inſidentẽ pictores pingunt, fabri cõflant, marmorarij cælo effingunt. Bacchum quoq; iidem artifices, mollibus ac ſolutis membris, effœminatoq; corpore, nobis faciũt. Nec minus & ipſum Pana & Satyros equorum atq; aſellorũ more coitus appetentes faciunt, atq; ad Venerẽ iã paratos concinnant.

τος ψυχὴν σώματος, οὐχ ὅσιον ἀνάθημα· σίδηρος δὲ καὶ χαλκός, πολέμων ὄργανα· ξύλινα δέ, ὅ τι ἂν ἐθέλῃ τις, ἀνατιθέτω, καὶ ἐκ λίθου πρὸς τὰ κοινὰ ἱερά:- ὅτι δὲ τῶν Ἀθηναίων δεδιὼς τὸν δῆμον, οὐ παντελῶς ἀπηγόρευσε τῶν ἀγαλμάτων τὴν ποίησιν, αὐτόθεν καταμαθεῖν εὐπετές. πρῶτον μὲν γὰρ ἰδίᾳ κατασκευάζειν τινὰ θεῶν εἰκόνας ἐκώλυσεν· ἔπειτα δὲ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, ὡς ἐπιφθόνους ὕλας καὶ [εἰς] ἱεροσυλίαν ἐρεθιζούσας, ἐξέβαλε· τὸν ἐλέφαντα δὲ δυσαγῆ προσηγόρευσε· τὸν δέ γε χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον, πολέμῳ πρέπειν ἔφησεν, οὐκ ἀγαλματουργίᾳ θεῶν· ἐκ ξύλων δὲ μόνων καὶ λίθων προσέταξε διαγλύφεσθαι· εἰδὼς εἶναι τὴν ὕλην εὐκαταφρόνητον, καὶ πεῖσαι ἱκανὴν τοὺς ὁρῶντας, μὴ θεῖα νομίζειν, μηδὲ σέβειν τὰ εὐτελῆ τε καὶ εὔωνα. καὶ γὰρ ὁ τῶν ὅλων θεὸς διὰ τοῦ προφήτου τὴν αὐτὴν κατηγορίαν τῶν ταῦτα καὶ ποιούντων καὶ προσκυνούντων ποιεῖται· Ξύλον γάρ φησιν, ἄσηπτον ἐκλέγεται τέκτων· καὶ σοφῶς ζητεῖ πῶς στήσει αὐτοῦ εἰκόνα, καὶ ἵνα μὴ σαλεύηται:- οὐ γὰρ μόνον τῆς ὕλης ἀφαιρεῖται τὰ περιττά, καὶ τῆς ἀνθρωπείας μορφῆς ἐκτυποῖ τὴν εἰκόνα, καὶ τῶν μορίων εὖ μάλα διαγλύφει ἕκαστον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἕδρας καὶ τῆς στάσεως ὅτι μάλιστα προμηθεῖται, καὶ ὑπερείσμασί τισι καὶ ἥλοις τὴν στάσιν αὐτῷ πραγματεύεται· καὶ τὸ ἐξ ὕλης καὶ τέχνης ἐργασθέν, θεὸς ὀνομάζεται. οὗ τὸ ἥμισυ αὐτοῦ, φησί, κατέκαυσεν ἐν πυρί, καὶ ὀπτήσας κρέας, ἔφαγε καὶ εἶπεν, Ἡδύ μοι ὅτι ἐθερμάνθην καὶ εἶδον φῶς· τὸ δὲ ἥμισυ αὐτοῦ ἐποίησε γλυπτόν, καὶ προσκυνεῖ αὐτῷ, καὶ προσεύχεται, λέγων, Ἐξελοῦ με· ὅτι θεός μου εἶ σύ:- οὕτω σαφῶς αὐτῶν κωμῳδήσας τὴν ἄνοιαν, ἐπήγαγε· Γνῶθι ὅτι σποδὸς ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ πλανῶνται:- ἐγὼ δέ γε τῶν νῦν ἑλληνιζόντων ἐκπλήττομαι τὴν ἀναίδειαν. αἰσχυνόμενοι γὰρ σωφρονοῦσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ τῆς προτέρας πλάνης ἀπηλλαγμένην, μύθους εἶναι ψευδεῖς λέγουσι, τὰ παρὰ τῶν ποιητῶν περὶ τῶν θεῶν εἰρημένα, καὶ οὐκ ἐρυθριῶσιν ὑφ' ὧν δρῶσι κατηγορούμενοι. τὰ γὰρ δὴ κατὰ τοὺς μύθους κατεσκευασμένα ξόανα προσκυνοῦσι· πάσης μὲν γὰρ ἑταίρας ἐπὶ τέγους ἑστώσης, ἀναιδέστερον τῆς Ἀφροδίτης τὸ σχῆμα. τίς γὰρ χαμαιτύπην γυμνὴν ἐπ' ἀγορᾶς ἄτερ χιτῶνος καὶ διαζώματος ἑστῶσαν ἐθεάσατό ποτε; ἀλλὰ τὴν τούτων διδάσκαλον γυμνὴν καὶ οἱ ἀνδριαντοποιοὶ καὶ οἱ ἀγαλματογλύφοι κατασκευάζουσι, καὶ οὐδὲ χιτωνίσκῳ καλύπτουσι. καὶ τὴν Εὐρώπην δὲ ἐπὶ τοῦ ταύρου καθημένην, καὶ οἱ ζωγράφοι γράφουσι, καὶ οἱ χαλκοτύποι διαπλάττουσι, καὶ διαγλύφουσιν οἱ τῶν ἀγαλμάτων δημιουργοί· καὶ μέντοι καὶ [ὁ] Διόνυσος λυσιμελής τε καὶ γύννις ὑπὸ τούτων κατασκευάζεται. καὶ τὸν Πᾶνα δὲ καὶ τοὺς Σατύρους ἵπποις καὶ ὄνοις παραπλησίως ὀχείας ὀρεγομένους καὶ θορυμένους δημιουργοῦσιν.

Pati

οὕτω καὶ τὸν Δία ἐν ἀετοῦ σχήματι μετὰ τοῦ Γανυμήδους λυττῶντα, καὶ τῇ Λήδᾳ ἐν εἴδει κύκνου μιγνύμενον, καὶ μέντοι καὶ εἰς τὸν Δανάης κόλπον χρυσοῦ δίκην φερόμενον· καὶ τὰ ἄλλα δὲ ὡσαύτως κατὰ τὰς τῶν ποιητῶν ὑφηγήσεις διαμορφοῦσιν οἱ τῶν ἀγαλμάτων δημιουργοί. εἰ τοίνυν ψευδεῖς μύθους φατὲ διαπλάσαι τοὺς ποιητάς, τί δήποτε τῶν ἀνδριαντοποιῶν καὶ ἀγαλματογλύφων καὶ ζωγράφων ἀνέχεσθε, κρατυνόντων τῇ τέχνῃ τὸ ψεῦδος; [αἰδοῦς δὲ] τοσοῦτον σέβας προσνέμετε τοῖς ὑπὸ τούτων τεκταινομένοις ἀγάλμασιν; ἔδει γάρ, εἴπερ ἀληθῶς ἄρα κατηγορεῖτε τῶν ποιητῶν, τὰ μὲν ἐκείνων ἐμπρῆσαι ποιήματα, νόμῳ δὲ τοὺς τεχνίτας κωλῦσαι, καὶ προσαπειλῆσαί γε θάνατον, ὥστε μηδένα ποτὲ μηδαμῆ τοιαύτας κατασκευάζειν εἰκόνας· τὸν δὲ παρὰ τὸν νόμον τι δρῶντα, ζημιοῦσθαι θανάτῳ. ἐχρῆν δὲ καὶ τὰ ἐφ᾽ ὕβρει καὶ κωμῳδίᾳ τῶν καλουμένων θεῶν τεκταινόμενα, συντρίβειν καὶ διαφθείρειν καὶ πεῖσαι ἅπαντας, ὡς ψευδῆ τὰ περὶ τούτων παρὰ τῶν μύθων θρυλλούμενα. ἀλλὰ τούτων μὲν οὐδὲν πώποτε γεγένηται παρ᾽ ὑμῶν· τἀναντία δὲ τούτων δρώμενα ἔστιν ἰδεῖν· θαυμαζομένους μὲν τοὺς ποιητὰς ἐπὶ τοῖς ποιήμασιν· ἐπαινουμένους δὲ ἄγαν τοὺς ἀγαλματογλύφους καὶ ἀνδριαντοποιοὺς καὶ ζωγράφους ἐπὶ τοῖς σφετέροις τεχνήμασι· προσκυνούμενα δὲ τὰ τῷ λόγῳ κατηγορούμενα ξόανα, καὶ θυσίαις καὶ τελεταῖς γεραιρόμενα· καὶ τὸ σμικρὸν ἐκεῖνο ζώδιον, τὸν Πρίαπον λέγω, μετὰ τοῦ μεγίστου καὶ τεταμένου μορίου τιμώμενον· καὶ τὸν τοῦ Διονύσου φαλλὸν ἐν τῇ φαλλαγωγίᾳ παρὰ τῶν ὀργιαζόντων προσκυνούμενον· καὶ τὸν κτένα τὸν γυναικεῖον· οὕτω δὲ τὸ γυναικεῖον ὀνομάζουσι μόριον· ἐν τοῖς Θεσμοφορίοις παρὰ τῶν τετελεσμένων γυναικῶν θείας τιμῆς ἀξιούμενον. Αἰγύπτιοι δὲ τοσοῦτον ταῖς αἰσχραῖς ἐδουλώθησαν ἡδοναῖς, ὡς καὶ τὸν τράγον, διὰ τὴν περὶ τὰς μίξεις μανίαν, ὀνομάσαι θεόν· Μενδήσιοι δέ, τοῦτον διαφερόντως τιμῶσι· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ζώοις αἱ ἄλλαι πόλεις θείας τιμὰς ἀφώρισαν. ἐσέβον γὰρ δὴ καὶ Μεμφῖται τὸν ταῦρον, καὶ Λυκοπολῖται τὸν λύκον, καὶ Λεοντοπολῖται τὸν λέοντα, καὶ [μέντοι καὶ] Κυνοπολῖται τὸν κύνα. καὶ ἰχθύν τινα Λάτον ὀνομαζόμενον, τῆς Λατοῦς οἱ οἰκήτορες, καὶ ἄλλοι τὴν ἶβιν, καὶ ἕτεροι τὸν κροκόδειλον· καὶ ἕκαστον δὲ τούτων ἐν τοῖς ἱεροῖς καθίσαντες, καὶ τὴν κατάλληλον αὐτοῖς προσέφερον ἐδωδήν· εἶτα, ὡς θεοῖς δῆθεν, τὰς θυσίας ἐπετέλουν· καὶ τελευτήσαντα δὲ ταφῆς ἠξίουν πολυτελοῦς. τοσαύτη πάλαι ποτὲ κατεῖχε πλάνη τὴν οἰκουμένην. ἀλλὰ ταύτην ἄρδην ἐξήλασε καὶ πάμπαν ἀπώλεσεν ὁ παρ᾽ ἡμῶν προσκυνούμενος καὶ παρ᾽ ὑμῶν ἀγνοούμενος· καὶ τὴν μεθύουσαν [καὶ παραπαίουσαν] τῶν ἀνθρώπων φύσιν σωφρονοῦσαν καὶ καθεστηκυῖαν ἔδειξεν.

Pari quoq; modo & Iouem ſub aquilæ forma in Ganymede inſanientem, Ledæ vero conſertũ in cycni ſpecie, Danaeſq; in ſinum eliquati auri modo illapſum; aliaq; item figmenta, ſicuti Poetæ commemorant, effingunt ſimulacrorum artifices. Si ergo inanes rerum fabulas a Poetis confictas eſſe aſſeritis, quid ita, quæſo, & marmorarios & culores apud vos eſſe, quid pictores etiam toleratis, cum hi ſuo artificio falſitatem hanc tueantur? Cur & honore tanto afficitis quę ipſi ſimulacra effinxerunt? Par enim fuit, ſi quidem poetas iuſta accuſatione damnatis, ipſorum quidem poemata a vobis abſumi, lege autem ipſos cohiberi artifices, illiſq; obitum intentari, nequis in poſterum vllo pacto eiuſmodi ſimulacra vobis conficeret. eum & illata nece plecti oportuit, qui legis præcepta trãsgrederetur. Nec minus oportuit quæcumq; ad contumeliam & opprobrium factæ eſſent imagines eorum qui dij vocantur, diffringi prorſus & aboleri, perſuaderiq; omnibus falſa eſſe mendacia quæ de talibus diis vulgo ferantur. Cæterũ nihil dum a vobis harum rerum factum eſſe conſpicimus; immo autem permulta quæ hiſce rebus penitus ſint contraria. Nam & Poetas ipſos, eiuſmodi figmentorum cauſa ſuſpicitis; ſtatuarumq; opifices ac pictores, operum ſuorum quammaxime laudatis; quæq; verborum tenus ſimulacra deteſtamini, adoratis tamen, eaq; ſacrificiis ac ſolenni ritu percolitis. Quin & animal illud; Priapum dico; exigua quidem ipſum ſtatura, ſed exporrecto virili membro ingentem, pro deo habetis. phallumq; Liberi Patris (hoc eſt diſtentum veretrum) videre eſt ab iis qui orgia celebrant, adorari ea in feſtiuitate quam a circumferendis phallis Phallagogian vocant. Nec minus & muliebrem pectinem (ſic enim pudenda mulieris vocant) in Cereris feſto initiatæ mulierculæ diuino honore dignum habent. Ægyptij vero ſic obſcænis voluptatibus ſeruierunt, vt hircum deum appellarint; quod ſalaciſſimum animal ſit ad venerem: Mendeſij vero, eximiis hunc honoribus venerantur. Aliæ quoq; apud Ægyptios ciuitates, animalibus aliis diuinos cultus dicarunt. Nam Memphitæ taurum, & lupum Lycopolitæ, & Leontopolitæ leonem, & canem Cynopolitæ; & piſcem Latum, incolæ vrbis Latonis: alij vero ibin, alij crocodilum propriis feſtiuitatibus templiſq; conſecrarunt, ac eorum ſingulis congruentes epulas apponendas curarunt; tum & ſtata illis ſacrificia peregerunt: defunctos autem, ſumptuoſa ſepulcri mole dignati ſunt. Tantus olim error, quicquid terrarum incolitur, occupauit. Abunde vero hunc deleuit errorem penituſque de medio ſuſtulit Deus ille quem Chriſtiani adoramus; ebrioſque homines ac dementes effectos, ad frugalem vitam conſtitutamq; traduxit.

Sed enim dicturos vos puto, Atqui etiā vos Chriſtiani quaſdam poteſtates eſſe conceditis, quæ oculis videri non poſſint. Has autem *Angelos, & Archangelos, Principatus* præterea, *Poteſtates*, *Dominationes*, ac *Thronos* vocatis; aliasq; inſuper Hebraicis nominibus *Cherubim* ac *Seraphim* appellare didiciſtis. Cur itaq; aduerſum nos tantopere indignamini, ſi poſt Deum illum qui ſemper eſt, quiq; eodem modo ſemper ſe habet, ſecundarios quoſdam deos, ſed eo tamen multo inferiores, & opinamur eſſe & veneratione proſequimur? Ad hæc autem quæ obiicitis, ita paucis reſpondeo. Puto equidem nos olim ſacris fuiſſe monumentis perdoctos, eſſe quaſdam poteſtates quæ videri oculis nequeant, quæq; hymnis laudent creatorem, eiusque diuinæ voluntati deſeruiant. Neq; vero has eſſe deos aſſerimus, neq; diuino cultu eas veneramur: neque adorationem quæ Deo ſoli debetur, Deo & angelis ex æquo partimur: ſed hos quidem pluris eſſe hominibus faciendos putamus, at conſeruos tamen opinamur. Neq; incorpoream naturam, in mares fœminasque diſtinguimus. Hac enim ſexus diſcretione indiget eorum natura, qui ſubiecti mortis legibus viuunt. quia enim mors hominum genus quaſi in ſeruitutem adducit, nuptiæ liberorum propagatione reponunt quod interitus ipſe conſumpſit. Mortale itaq; animal, inſtrumentum hoc habet ad immortalitatem tuendam, ſibi a creatore Deo tributum, quod gignere filios ex ſe poteſt. eamq; ob rem morituro quidem homini, fœminæ vſum neceſſarium eſſe cognoſcimus: Angelis vero, quos immortales Deus creauit, fœmineus ille ſexus omnino ſuperfuiſſet. neq; enim augeri propagariq; indigent, qui decreſcere comminuiq; non poſſunt. neq; item commiſceri opus habent, qui corporum ſunt exſortes. Comprobat autem vera eſſe quæ dicimus, vtriusq; ſpeciei creatio. Neq; enim Deus ab initio multos numero homines luto effinxit, ſed virū vnum dumtaxat, vnamq; mulierem: duorumq; commixtio, totam continentē mariſque omnis inſulas, genere humano compleuit. Naturam autem eorum ſpirituū qui videri non poſſunt nequaquam ex duobus conſtituit, ſed vniuerſam ſimul ſemelque creauit. Quot enim millia eorum ſpirituum ab initio eſſe ſanxit, tot repente ſimul produxit. vt ſuperfluus continuo illis futurus fuerit fœminarum vſus, qui, vt immortales, propagatione non indigent, vtque incorporei, commixtionem non patiuntur. Idcircoq; *hagios* eos nuncupamus, tamquā nihil terreni inſitum habentes, ſed cunctarum infirmitatum exſortes quæ circa terram gignuntur: vnum vero dumtaxat munus ſortitos, vt in cæleſti choro factorem ſuum hymnis concelebrent: tum vt miniſteria obeant, in quibus imperio diuinæ voluntatis obediunt, ab vniuerſorum Deo ad humani generis ſalutem gubernationemque ſummiſſi. hoc enim de ipſis diuinus teſtatur Apoſtolus, quo loco inquit:

Ἀλλὰ γὰρ οἶμαι ὑμᾶς ἐρεῖν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἀοράτους τινὰς δυνάμεις φατέ· ἃς καὶ ἀγγέλους [καὶ ἀρχαγγέλους] ὀνομάζετέ τε καὶ προσαγορεύετε καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας καὶ κυριότητας καὶ θρόνους· καὶ ἄλλας αὖ πάλιν κατὰ τὴν Ἑβραίων γλῶτταν Χερουβεὶμ καὶ Σεραφεὶμ ἔτι προσαγορευομένας. ἀνθ᾽ ὅτου τοίνυν ἡμῖν νεμεσᾶτε, μετὰ τὸν ἀεὶ ὄντα καὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχοντα, δευτέρους τινὰς θεούς, καὶ κομιδῇ γε ἐκείνου ἀποδέοντας, νομίζουσί τε καὶ γεραίρουσιν; ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ μέν, τὴν θείαν ἡμᾶς διδάξαι γραφὴν εἶναι [δή] τινας ἀοράτους δυνάμεις, καὶ ὑμνούσας τὸν ποιητήν, καὶ ὑπουργούσας αὐτοῦ τῷ θείῳ βουλήματι· οὐ μὴν θεοὺς τούτους ὀνομάζομεν, οὐδὲ θεῖον αὐτοῖς ἀπονέμομεν σέβας. οὐδὲ μερίζομεν εἰς τὸν [ὄντως] ὄντα θεὸν καὶ τούτους, τὴν θείαν προσκύνησιν· ἀλλὰ τούτους τιμιωτέρους μὲν ἀνθρώπων, ὁμοδούλους δὲ εἶναί φαμεν· καὶ οὐ διαιροῦμεν εἰς ἄρρεν καὶ θῆλυ τὴν [αὐτῶν] ἀσώματον φύσιν. ταύτης γὰρ δὴ τῆς διαιρέσεως ἐνδεὴς τῶν ὑπὸ τῷ θανάτῳ πολιτευομένων ἡ φύσις. ἐπειδὴ γὰρ ἐξανδραποδίζει ταύτην ὁ θάνατος, ὁ γάμος διὰ τῆς παιδοποιΐας ἀντεισάγει τὸ δαπανώμενον· οἷον γάρ τινα ἐπισκευάσας τὴν ἀθανασίαν ὁ ποιητὴς τῷ θνητῷ ζώῳ, τὴν παιδοποιΐαν ἐμηχανήσατο. ταύτῃ τοι ἀναγκαία τοῖς θνητὴν ἔχουσι φύσιν ἡ τοῦ θήλεος χρεία· τοῖς δέ γε ἀθανάτοις γεγενημένοις, τὸ θῆλυ γένος παντάπασι περιττόν· οὔτε γὰρ αὐξήσεως προσδέονται, μείωσιν οὐ δεχόμενοι· οὔτε μίξεως, σωμάτων γε ὄντες ἐλεύθεροι. μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ τούτων κἀκείνων ἡ ποίησις. τοὺς μὲν γὰρ δὴ ἀνθρώπους οὐ παμπόλλους εὐθὺς ἐδημιούργησεν ὁ θεός· ἀλλ᾽ ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα διέπλασεν· καὶ διὰ τῆς τούτων κοινωνίας πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν τοῦ δὲ τοῦ γένους ἐνέπλησεν· τῶν ἀσωμάτων δὲ τὴν φύσιν, οὐ κατὰ δύο πεποίηκεν, ἀλλ᾽ ἀθρόαν ἐδημιούργησεν. ὅσας γάρ τοι εἶναι αὐτῶν ἐδοκίμασε μυριάδας, ἐξ ἀρχῆς ταύτας παρήγαγε. διά τοι τοῦτο περιττὴ τοῦ θήλεος ἐκείνοις ἡ χρῆσις, ὡς μὲν ἀθανάτοις, αὐξήσεως οὐ δεομένοις· ὡς ἀσωμάτοις δέ, μίξιν οὐ δεχομένοις. τῷ τοι καὶ ἁγίους αὐτοὺς ὀνομάζομεν, ὡς γήινον οὐδὲν ἔχοντας, ἀλλὰ τῶν περιγείων παθημάτων ἀπηλλαγμένους, ἔργον δὲ ἔχοντας τὴν ἐν οὐρανῷ χορείαν, καὶ τοῦ πεποιηκότος τὴν ὑμνῳδίαν. καὶ αὖ πάλιν τὰς ὑπουργίας, ὡς κελευόμενοι διακονοῦσι τῷ θείῳ βουλήματι, τῆς τῶν ἀνθρώπων ἕνεκα σωτηρίας, παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων στελλόμενοι. τοῦτο γάρ δήπου αὐτῶν πέρι καὶ ὁ θεῖος εἶπεν ἀπόστολος·

Nonne

Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν; τὴν ἐκείνων [τοίνυν] μιμούμενοι πολιτείαν, ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τὴν τοῦ θεοῦ θεραπείαν ἠσπάσαντο, ἔφυγον μὲν τῶν σωμάτων καὶ τὴν ἔννομον κοινωνίαν, ὡς τῶν θείων ἀφέλκουσαν· κατέλιπον δὲ καὶ [τὴν] πατρίδα καὶ γένος· ἵνα πᾶσαν εἰς τὰ θεῖα μεταθῶσι τὴν μέριμναν, καὶ μηδεὶς τὸν νοῦν ἐπέχῃ δεσμὸς, εἰς [τὸν] οὐρανὸν ἀναπτῆναι, καὶ τὸ ἀόρατον καὶ ἄρρητον τοῦ θεοῦ καθοπτεῦσαι γλιχόμενοι κάλλος. τούτων πλήρεις καὶ πόλεις καὶ κῶμαι καὶ τῶν ὀρῶν ἀκρωνυχίαι καὶ φάραγγες. καὶ οἱ μὲν, κατὰ ξυμμορίας οἰκοῦντες, δημιουργοῦσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς τὰ τῆς φιλοσοφίας ἀγάλματα· οἱ δὲ κατὰ δύο καὶ τρεῖς διάγοντες· οἱ δὲ, καὶ μόνοι καθειργμένοι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ κάλλει τῶν ὁρωμένων ἐπιτέρπεσθαι διακωλύοντες, σχολὴν τῷ νῷ παρέχουσιν ἐπεντρυφᾶν τῇ θεωρίᾳ τῶν νοητῶν. εἰ δὲ οἱ σώμασι συνεζευγμένοι, καὶ ὑπὸ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἐνοχλούμενοι παθημάτων, ἀσώματον καὶ ὑψηλὴν καὶ οὐρανίοις πρέπουσαν ἀσπάζονται βιοτὴν, τίς ἂν ἐκφράσειε λόγος τῶν ἀσωμάτων φύσεων τὴν ἀπαθῆ πολιτείαν καὶ φροντίδων ἀπηλλαγμένην; ταύτην ἔχειν ἡμᾶς τὴν δόξαν περὶ τῶν ἀοράτων μὲν, γενητῶν δὲ φύσεων, τὰ θεῖα ἐξεπαίδευσε λόγια· ὑμεῖς δὲ, τοσαύτην αὐτῶν ἀκολασίαν τε καὶ ἀκρασίαν κατηγορεῖτε, καὶ παντοδαπὴν αἰσχρουργίαν· καὶ μέντοι καὶ ἔριν καὶ πολέμους καὶ τυραννίδα· ὡς μηδὲ τοῖς πονηροτάτοις τῶν ἀνθρώπων ἁρμόττειν τὰ ἐκείνων πέρι μυθολογούμενα. οὐδὲ γὰρ οἱ ἄγαν παμπόνηροι πάντα ἔχουσιν ὅσα τοῦ πατρὸς τῶν θεῶν, καὶ πάντων ὑπάτου τε καὶ μεγίστου, κατηγορεῖτε. οἱ μὲν γὰρ τῇ περὶ τοὺς νέους ἀκολασίᾳ δουλεύσαντες, ἀλλοτρίους οὐ διώρυξαν γάμους· οἱ δὲ τῷδε τῷ πάθει περιπεσόντες, τῶν οἰκειοτάτων ἐφείσαντο. εἰ δέ τις καὶ ἀδελφῆς ἔρωτι περιέπεσεν, ἀλλ' οὐ κατὰ μητρός γε ἐλύττησεν, οὐδ' ἐπεμάνη τῇ θυγατρὶ, ἀλλ' ᾐδέσθη τὴν φύσιν, καὶ τὴν τῶν ἀλόγων οὐκ ἐζήλωσεν ἄνοιαν. Πέρσαι δὲ, μόνοι τὰ τοιαῦτα δρῶσι, νόμῳ τινὶ παλαιῷ μυσαρωτάτῳ πειθόμενοι, καὶ παρανομεῖν οὐχ ἡγούμενοι. οὗτος δὲ, ὃν θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν πατέρα ὠνόμασεν Ὅμηρος, τὴν μὲν Ἥραν, ἀδελφὴν οὖσαν, ὁμόζυγον ἐποιήσατο· τῇ δὲ Ῥέᾳ, ἣν καὶ Δηὼ καὶ Δήμητρα ὀνομάζουσι, [καίτοι] μητρί γε οὔσῃ, μανικῶς ἐπεμίγη· καὶ τὴν Φερσέφατταν ἐξ αὐτῆς παιδοποιησάμενος, σύνευνον ἔσχε, καὶ γαμέτης ἐγένετο τῆς παιδός.

Nonne omnes ſunt miniſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui ſalutis heredes futuri ſunt? Horum profecto vitam imitati ſunt, quicunq; hominum Dei ſeruitium adamarunt. fugerunt enim quantumuis legitimam corporum commixtionem; vtpote quæ animum a diuinis rebus abducit. Patriam inſuper ac neceſſarios reliquerunt; vt omnem curam ad diuina transferrent, nulloq; vinculo impedirentur quo minus animo ac mente ſubuolarent in cælum. Ita dum inuiſibilem ineffabilemq; Dei pulchritudinem intueri deſiderāt, omnia quæ ſunt in terris, facile contempſerunt. Horū iam plenæ ciuitates, plenæ ſunt villæ, pleni montiū vertices, pleni ſaltus atq; conualles. Atq; alij quidem cœnobia incolentes, cudunt in ſuis pectoribus Philoſophiæ pietatiſq; ſimulacra: Alij vero bini ternive vna viuentes; alij ſeorſum occluſi, oculiſq; prohibentes viſibilium rerum pulchritudine oblectari, præbent animo facultatem fruendi rerum earū ſpeculatione quæ intellectu ſolo percipiuntur. Quod ſi tam cœnobitę quā etiam ſolitarij, quamquam adhuc corporeis vinculis ſint annexi, multiſq; ac varijs affectionibus perturbentur, incorpoream quaſi vitam, excelſam illam quidem congruentēq; cælitibus, amplexantur; quænam ſatis oratio cælitum vitam, qui corporis ſunt immunes, conuerſationemq; enarrabit ab omni prorſus perturbatione ſemotam, curiſq; omnibus expeditam? Hæc nos igitur ſacrę litteræ docuerunt, quæ de natura illa ſentiamus quæ genita quidem eſt, ſed oculorum obtutu cerni non poteſt. At vos tantam cælitum laſciuiam atq; incontinentiam prædicatis; tantam omnis generis turpitudinē, tantas contentiones, tot bella, tot tyrannides eis tribuitis, vt ne peſſimis quidem hominibus ea conueniant quæ in veſtris fabulis de illis conficta ſunt. Neq; enim ſceleſtiſſimi homines tot numero flagitiis inquinātur, quot vos de maximo deorū patre, deq; altiſſimo prædicatis. Permulti enim pueris adamandis fœdæ libidini ſeruierunt, alienas tamen nuptias minime attentarunt. Si qui vero in adulteria inciderunt, neceſſariis tamen ac conſanguineis fœminis pepercerunt. Quod ſiquis inuentus eſt qui ſororiis amoribus captus fuerit, at in matrem debacchatus non eſt, neque in filiam inſaniuit: ſed humanæ naturæ ac dignitatis eam rationem habuit quam debebat, neque induit brutorum animalium fatuitatem. Perſas tamen ſemper excipio. ſoli namque hi vetuſta quadam lege ſpurciſſimaque adducti, nullo habito delectu, beluarum modo ſe gerunt, neque ſe quicquam delinquere arbitrantur. iſte vero quem Homerus hominum patrem deorumque appellauit, Iunonem quidem germanam ſororem ſibi vxorem fecit. Ipſi etiam Rheæ, quam & Deonam & Demetram (id eſt Cererem) vocant, quamquam ea ſibi mater eſſet, actus furore libidinis, admixtus eſt: Pherſephattamq; (id eſt Proſerpinam) ex eo genitam ſtupro, vxorem duxit; factus filiæ ſuæ vir.

Quæ vero de Ganymedis raptu, de Leda, de Danae, deq; Semele & Alcmena, multiſq; aliis concubinis, in Poetarum fabulis lectitantur, explicare me pudet. puto enim rem ſuperfluam me facturum, ſi apud fabularum peritiſſimos hæc percurram, poeticumque fœtorem commouendo exſuſcitem. Vos autem viri Græci appello, qui pudore fabularum ſuffuſi, eas quidem falſiſſimas eſſe dicitis, & tamen vt veram Theologiam ſolidamq; ſectamini. Conferte igitur, quæſo, quæ ipſi de incorporea quidem natura, ſed tamen creata, fabuloſe confingitis, quæq; a nobis de ſupernis poteſtatibus referuntur. ita enim quid interſit facile cognoſcetis. Recta inquam ratione diſcernite, veſtrane, an noſtra ratio, inuiſibilibus ſubſtantiis magis conueniat. Etenim ſi recto calculo dignoſcere veritatem velitis, ritus adorationis veſtræ ritus, non ſanctis quidem Angelis, ſed peſſimis dæmonibus congruere inuenietis. Quoniam vero in dæmonum mentionem incidiſſe me video, commodũ puto quæ de iis noſtrorum hominum ſit ſententia, hoc maxime nunc loco vobis referre. hos enim ſuo cum principe, quẽ ſacræ litteræ, modo Hebraico vocabulo *Satanam*, id eſt apoſtatam, vocant; modo *Diabolum*; quippe qui Deum patrẽ, apud homines criminãdo traducat, interq; ipſos homines alternas lites controuerſiaſq; initiat: hos inquam ab initio nequaquam malos fuiſſe a Deo creatos perhibemus, neque qua nunc præditi ſunt, ſortitos naturam fuiſſe; ſed vitio voluntatis a melioribus ad peiora præcipites corruiſſe. Cum enim datis ſibi muneribus contenti nõ eſſent, ſed altiora quoq; appeterent, contraxiſſe labem ſuperbiæ illos dicimus; ita vt ea quoq; dignitate caſſi prorſus exciderint, qua honeſtati ab initio fuerant. Subinde autem rabie quadam contra humanum genus incitatos, quod ad imaginem Dei factum videbant, atrox bellum aduerſus hominem ſuſcepiſſe. Deum vero, qui hominem procreauit, credimus Angelis præſidentibus cuſtodiſſe humanum genus, ne qua vel violentia vel tyrannide aduerſarius noſter hominem ſuperirruens, quem inuidia ſuccenſus oderat, nulla habita ratione diſperderet: Neq; tamen ſuſtuliſſe cœptum ſemel inter homines dæmonaſq; certamẽ; vt ea ſcilicet colluctatio pugiles fortiſſimos proderet, eaq; occaſione plurima virtutis ederentur exempla. Huius itaq; rei cauſa, tametſi violentos aduerſarij contra nos impetus per angelorum cuſtodiam repreſſiſſet; illi tamen conceſſit vt hominis rationes atque diſcurſus, tentationũ pugna vexaret: vt videlicet eos corona dignos oſtenderet, qui fortiter reſtitiſſent. Neq; enim diabolum contra humanum genus armauit ipſe atq; inſtruxit, ſed ad humanam vtilitatem diaboli malitia vſus fuit: ſicut & medicos ſolere aiunt, qui ad morborum curationem viperis nonnumquam ſerpentibuſq; vtuntur. Hæc inquam nos ſacræ litteræ docuerunt, quæ de aduerſis humano generi poteſtatibus ſentiamus.

Τὰ δὲ Γανυμήδους πέρι καὶ Λήδας καὶ Δανάης καὶ Σεμέλης καὶ Ἀλκμήνης, καὶ τῶν ἄλλων τῶν παμπόλλων μυθολογούμενα, καὶ λέγειν αἰσχυνόμεθα· καὶ περιττὸν οἶμαι ποιεῖν, πρὸς εἰδότας τούσδε τοὺς μύθους διεξιών, [καὶ τὴν ποιητικὴν δυσοσμίαν ἀνακινῶν·] ὧν τὴν μυθολογίαν αἰσχυνόμενοι μὲν ἀποκαλεῖτε ψευδῆ, πάλιν δ᾽ αὖ ὡς ἀληθῆ θεολογίαν ἀσπάζεσθε. παράθετε τοιγαροῦν τὰ παρ᾽ ὑμῶν [περὶ τῶν ἀσωμάτων μέν, γενητῶν δὲ φύσεων μυθολογούμενα, τοῖς παρ᾽ ἡμῶν] περὶ τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων λεγομένοις, καὶ ἀθρήσατε τὸ διάφορον· καὶ λογισμῷ δὲ σώφρονι διακρίνατε, πότερα τούτοιν ταῖς ἀοράτοις οὐσίαις ἁρμοδιώτερα. εὑρήσετε γάρ, ὀρθῇ γε ψήφῳ διαγινώσκειν ἐθέλοντες, οὐχ ἁγίοις ἀγγέλοις, ἀλλὰ δαίμοσι πρὸς φθορὰ παμπονήροις [τάδε] τὰ περὶ τῶν καλουμένων θεῶν παρ᾽ ὑμῶν θρησκευόμενα. ἐπειδὴ δὲ καὶ δαιμόνων ἐμνήσθην, προὔργου οἶμαι καὶ περὶ τούτων ἅγε δοξάζομεν ἐπιδεῖξαι. ἡμεῖς γὰρ τούτους, καὶ τὸν τούτων γε ἄρχοντα, ὃν Σατανᾶν τὰ θεῖα προσαγορεύει λόγια· δηλοῖ δὲ τοὔνομα τὸν ἀποστάτην κατὰ τὴν Ἑβραίων φωνήν· καλεῖ δὲ αὐτὸν [ἡ θεία γραφὴ] καὶ διάβολον, ὡς τὸν θεὸν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις συκοφαντοῦντα, καὶ αὐτοῖς γε τοῖς ἀνθρώποις ἔριν πρὸς ἀλλήλους καὶ διαμάχην ἐμβάλλοντα· τούτους ἡμεῖς οὐ πονηροὺς ἐξ ἀρχῆς παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων δημιουργηθῆναι φαμέν, οὐδὲ τοιάνδε φύσιν λαχεῖν· ἀλλὰ τῇ παρατροπῇ τῆς γνώμης, ἀπὸ τῶν ἀμεινόνων εἰς τὰ χείρω μεταπεσεῖν· καὶ τοῖς παρὰ τοῦ πεποιηκότος παρασχεθεῖσιν οὐκ ἀρκεσθέντας, ἀλλ᾽ ὀρεχθέντας μειζόνων, εἰσδέξασθαι μὲν τοῦ τύφου τὸ πάθος, ἐκπεσεῖν δὲ καὶ τῆς ἀρχῆθεν δοθείσης γυμνωθῆναι τιμῆς· εἶτα κατὰ τῶν ἀνθρώπων, ὡς εἰκόνι θείᾳ τετιμημένων, λυττῆσαι, καὶ τὸν κατ᾽ αὐτῶν ἀναδέξασθαι πόλεμον· τὸν δὲ ποιητήν, τῇ μὲν τῶν ἀγγέλων ἐπιστασίᾳ φρουρῆσαι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, ὅπως μὴ βίᾳ καὶ τυραννίδι χρώμενος, [ὁ] ἀοράτως ἐπιών, οὓς διὰ φθόνον ἐμίσησεν, ἀδεῶς διαφθείρῃ· τὴν δὲ ἀγωνιστικὴν οὐκ ἔτι κωλῦσαι διαμάχην, ἵνα δείξῃ τοὺς ἀρίστους ἡ πάλη, καὶ γένωνται ἀνδραγαθίας ἀρχέτυπα. οὗ δὴ ἕνεκα τὴν βιαίαν ἐκείνου προσβολὴν διακωλύσας, τῇ τῶν ἀγγέλων φρουρᾷ τὴν τῶν λογισμῶν ξυνεχώρησεν ἀγωνίαν· ὅπως τοὺς ἀξιονίκους ἀποφήνῃ τῶν στεφάνων ἀξίους· οὐκ αὐτὸς μὲν ἐκεῖνον εἰς ἀντιπάλου τάξιν ἀποκληρώσας, εἰς δέον δέ γε τῇ ἐκείνου πονηρίᾳ χρησάμενος, καθάπερ οἱ ἰατροὶ ταῖς ἐχίδναις εἰς νοσημάτων ἀπαλλαγήν. ταῦτα μὲν οὖν ἡμεῖς τῆς ἐναντίας πέρι δοξάζειν δυνάμεως ἐδιδάχθημεν·

Quæ

ὁ δέ γε Πλάτων ὁποῖα καὶ περὶ τῶνδε πεφρόνηκεν, ῥᾷστα γνοίη τις αὖ ἐντυχὼν οἷς ἐκεῖνος ἔγραψεν ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων. λέγει δὲ οὕτως· Ψυχὴν δὴ διοικοῦσαν [καὶ ἐνοικοῦσαν] πᾶσι τοῖς πανταχῇ κινουμένοις λέγοντας σου, καὶ τὸν οὐρανὸν διοικεῖν ἀνάγκη φάναι; μίαν ἢ πλείους; ἐγὼ ὑπὲρ σφῶν ἀποκρινοῦμαι. δυοῖν μὲν οὖν γέ που ἔλαττον μηδὲν τιθῶμεν, τῆς τε εὐεργέτιδος, καὶ τῆς τἀναντία δυναμένης ἐργάζεσθαι. τοιαῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνος γέγραφεν ἀτοπίας μεστά. αὐτίκα δὴ καταμαθεῖν εὐπετές. ψυχὴν γὰρ δὴ κέκληκε, τὴν τὰ ὁρώμενα πάντα, καὶ μέν τοι καὶ τὰ ἀόρατα ἰθύνουσαν δύναμιν. ταύτην δὲ οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν οἰκονομεῖν ἔφησεν. εἶτα ἐρόμενος, εἰ μίαν ἢ πλείους χρὴ λέγειν, ἀπεκρίνατο, ὡς οὐ δεῖ λέγειν τῶν δύο ἐλάττους· καὶ τὴν μὲν, ἐκάλεσεν εὐεργέτιν· τὴν δὲ, τῶν ἐναντίων ἐργάτιν· καὶ τὴν ἴσην καὶ τῇ ἀγαθῇ καὶ τῇ πονηρᾷ προσεκλήρωσε δύναμιν. καὶ μέν τοι καὶ τὸν οὐρανὸν οἰκονομεῖν ἔφησε τὴν τῆς κακίας δημιουργόν. ἡμεῖς δὲ, τὸ μὲν πανάγιον πνεῦμα, ὃ καὶ παράκλητον οἱ θεῖοι προσαγορεύουσι λόγοι, ἰθύνειν καὶ κυβερνᾶν, καὶ ἁγιάζειν οὐ μόνον ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ τὰς ἄλλας τῶν ἐπουρανίων ξυμμορίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐσέβειαν προαιρουμένους, καὶ τὰ θεῖα περὶ πολλοῦ ποιουμένους, φαμέν· τοὺς δέ γε Δαίμονας, καὶ τὸν τούτων ἡγούμενον, οὐ μόνον τῶν οὐρανίων ἀψίδων ἐξεληλάσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς ὀρρωδεῖν καὶ δεδιέναι καὶ φεύγειν, μόνους δὲ ἔχειν ὑποχειρίους τοὺς αὐτομόλους καὶ αὐθαιρέτως τὴν ἐκείνου δουλείαν ἀσπαζομένους. ἐν μόνοις γὰρ τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας ἐνεργεῖν αὐτὸν εἴρηκεν ὁ ἀπόστολος. περὶ τούτου πάλιν ὁ Πλάτων καὶ ταῦτα εἴρηκεν ἐν τῷ Φαίδρῳ· Ἔστι μὲν [οὖν] καὶ ἄλλα κακά· ἀλλά τις δαίμων ἔμιξε τοῖς πλείστοις ἐν τῷ παραυτίκα ἡδονήν. ταύτῃ γάρ τι οἷον δελέατι κεχρημένος, καὶ τὸ ἄγκιστρον τὸ ὀλέθριον κατακρύπτων, τοὺς μὲν εὐεξαπατήτους ἀποβουκολεῖ καὶ διόλλυσι τῶν ἀνθρώπων· οἱ δέ γε τὸν νοῦν ἐρρωμένοι, προορῶσι τὰς πάγας, καὶ ταύτας ὑπερπηδῶσιν. ἄγε οὖν καὶ τὰς περὶ τούτων δόξας ἐκ παραλλήλου θέντες, ἀθρήσατε πότερα τούτων ἁρμοδιώτερα θεῷ· τὸ τὸν ἀγαθὸν πονηρᾶς φύσεως φάναι δημιουργὸν, καὶ τούτῳ μὴ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν ἐγχειρίσαι, καὶ ἐπιτρέψαι οἱ κυβερνᾶν ὡς βούλεται· ἢ τοὐναντίον εἰπεῖν, ὡς ἀναίτιος μὲν κακῶν παντάπασιν ὁ θεὸς, αἱρέσει δὲ γνώμης οἱ δαίμονες γεγένηνται πονηροὶ, ὥσπερ δὴ καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ πλεῖστοι. ἀλλὰ γὰρ οἶμαι καὶ ὑμᾶς ξυνομολογήσειν ὡς ταῦτα ἐκείνων ἀμείνω τὰ δόγματα.

Quæ autem Plato de eis ſenſerit, pronum erit illi perdiſcere, qui in eorum lectionem inciderit quæ is in decimo Legum ſuarum libro, ita conſcripſit: *Cum animam dicas omnia gubernare, omnibusque inſitam eſſe quæ vbicumque mouentur, vtique fateaaris oportet cælum quoque ipſum ac terram anima gubernari. Quid ergo? unamne, an plures animas ſtatuemus? Ego pro vobis reſpondebo. Pauciores duabus animas ne ſtatuamus: alteram videlicet, quæ bona conferat; alteram, quæ res aduerſas poſſit efficere.* Plato igitur hæc conſcripſit. Quantis vero ineptiis ea referta ſint, continuo intueri licet. Vocaunt enim Animam, vim quandam & poteſtatem quæ moderetur omnia & gubernet, tam quæ videri poſſunt, quam quæ videri non poſſunt. Hac autem, non modo ipſam terram, ſed cælum quoque gubernari aſſeruit. Tum interrogatus, vnamne an plures animas ponendum eſſet, reſpondit, pauciores duab. poni non oportere; harumque alteram appellauit bonorum, alteram malorum effectricem. vtrique autem, parem vim, æqualemque facultatem tributam ait. Fit ergo vt & cælum ab ea gubernari ſtatuat anima quę perniciem rebus inueliat. Quanto nos igitur melius, qui a ſancto Spiritu, quem *Conſolatorem* litteræ ſacræ appellant, regi ſanctificatique, non Angelos ſolum atque Archangelos, alioſq; ſupercæleſtes ordines, aſfirmamus, ſed ex hominibus quoque ipſis quicumque pietatem colere, magnique res diuinas facere cooptarint. At vero dæmonas dæmonumque antiſtitem, non modo a cæli vertice deturbatum fuiſſe credimus, ſed nunc quoque conſpicimus horrore percitum, formidare ac fugere virtutis Chriſtianæque religionis athletas; ſolos autem ſibi eos ſubigere, qui diuinæ transfugæ veritatis, vltro ſe in illius amicitiam dederint. in ſolis enim inobœdientiæ filiis operari illum diuinus ait Apoſtolus. De hoc rurſus Plato ſic in Phædro ſcriptum reliquit: *Sunt igitur & alia mala; ſed dæmon quidam plurimis ipſorum præſentem voluptatem admiſcuit. hac ille tamquam illecebra quadam vtitur, pernicioſumque hamum obducens, alios quidem fallit perditque hominum: quidam vero, valentiore animo præditi, laqueos præuident, eosque tranſiliunt.* Itaque tum de rebus aliis, tum & de Angelis ac Dæmonibus ſententias inuicem comparantes, videte, quæſo, vtri magis conuenientia Deo ſenſerint, iine videlicet qui bonum Deum malæ naturæ auctorem fuiſſe aiunt, huicque non modo terram, ſed ipſum etiam cælum ſua pro libidine moderandum tradidiſſe aſfirmant; an, qui contraria ſentientes, nullis aiunt rebus Deum mali cuiuſquam fuiſſe cauſam; ſed voluntario delectu dæmonas ad malitiam declinaſſe, ſicuti & plerique hominum mali fiunt. Puto autem vos quoque iam confeſſuros, noſtra hæc dogmata multo illis eſſe potiora.

Quod ſi in ſacras litteras incidatis, finemq; illarum diligentius doceamini, planius iam ſcietis quid diuinitus inſpirati ſermones ab humanis rationibus differant, qualiaq; ſint Spiritus ſancti dogmata. qualia ſint rurſus & malorum dæmonum documenta.

IIII SERMO: DE MATERIA & mundo.

Democritus Damaſippi filius, Abderites, dixiſſe fertur, optimam doctrinam naturæ perquam ſimilem eſſe. Hac enim transformari animam, atq; in melius dirigi, notaſq; illas quas ab initio natura nobis inſeruit, quaſi vetuſtate abolitas renouari. Cuius viri ſententiã, ego quoq; veriſſimam eſſe arbitror. Etenim Porphyrius, Socraten Sophroniſci filium inquit agentem in iuuentutis annos, ad laſciuiam propenſum incontinentiamq; fuiſſe; ſtudio tamen ac diſciplina typos eiuſmodi aboleſſe, melioreſq; ſibi Philoſophiæ notas impreſſiſſe. Multa vero in hanc ferme ſententiam, ſacræ nos litteræ docuerunt. Publicanos enim Seruator noſter, genus hominum auaritiæ iniuſtitiæq; addictum; laſciuiſſimam præterea meretricē, graſſatoremq; iniquiſſimum, multoſq; alios qui in malitia & peccato vitam conſumpſerant, ſanctis concionibus atq; hortamentis eruit de malitiæ ſuę barathro, perfectiſſimæq; virtutis operarios reddidit. Quid tres autem, vel quatuor, vel decem, vel quindecim dico homines? Quicquid enim terrarum incolitur, corruptiſſimũ flagitiis nactus, paucorũ ſermone quos ipſe ad hoc muneris inſtituerat, protinus immutauit; quiq; olim homines extra ſe poſitis ac dementibus perquam ſimiles erant, frugi ac temperatos effecit. Harum itaq; rerum apprime conſcij, ſaluberrimam doctrinã vobis afferimus. Neq; a curandis vobis labore vllo abducimur, tametſi pugnantes inuicem diſceptanteſq; videamus, noſtramq; curationem longius repellentes. Immo autem veſtræ impietatis morbum, ſpongia noſtræ orationis aſpergimus, iamq; huic incepto tertiam nos operã contuliſſe gaudemus. Quã ſit enim vtilis quãq; neceſſaria fidei medicina, oſtendimus: Quid præterea de diuina ſubſtantia ſentiendum; quid de naturis quæ quidẽ creatæ ſunt, ſed tamen videri non poſſunt. Tum & poeticæ fabulationis obſcœnitatem deteximus, refutatis portentoſis Philoſophorum allegoriis. Quia vero & de creatura quæ cerni oculis poteſt, neque vera, neque inter ſe concordia Philoſophi opinati ſunt, ſed, veluti per vmbram noctis depugnarint, In multas diſſecti partes abierunt, mutuiſque diſſenſionibus ſeſe tamquam acerrimis inimicis vſi ſunt; haud ab te facturum me puto, ſi & horum ſententias in medium afferam, ſanctæq; ſcripturæ dogmata ex aduerſo in comparationem adducam; ex quo palam ſit omnibus, quam

εἰ δὲ καὶ αὐτοῖς γε τοῖς θείοις λόγοις ἐντύχοιτε, καὶ τὸν ἐκείνων σκοπὸν ἀκριβῶς καταμάθοιτε, σαφέστερον εἴσεσθε, πόσῳ τὰ θεόπνευστα λόγια τῶν ἀνθρωπίνων διενήνοχε λογισμῶν· καὶ ὁποῖα μὲν τοῦ θείου πνεύματος δόγματα, ὁποῖα δὲ τὰ τῶν πονηρῶν δαιμόνων παιδεύματα.

ΠΕΡΙ ὝΛΗΣ ΚΑΙ ΚΟσμου· δʹ.

ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΝ τὸν Δαμασίππου τὸν Ἀβδηρίτην φασὶ, παραπλησίαν εἶναι τῇ φύσει λέγειν τὴν ἀρίστην διδασκαλίαν. μεταμορφοῦν γὰρ δεῖν καὶ μεταρρυθμίζειν πρὸς τὸ βέλτιον τὴν ψυχὴν, καὶ τοὺς παλαιοὺς ἀνανεοῦσθαι χαρακτῆρας, οὓς ἐξ ἀρχῆς ἡ φύσις ἔθηκε. καὶ ἔγωγε μάλα τόνδε τὸν λόγον εὖ ἔχειν ὑπείληφα. καὶ γὰρ τὸν Σωκράτην τὸν Σωφρονίσκου φησὶν ὁ Πορφύριος, εἰς ἀκολασίαν, ἡνίκα νέος ἦν, ἀποκλίναντα, σπουδῇ καὶ διδαχῇ τούτους μὲν ἀφανίσαι τοὺς τύπους, τοὺς δὲ τῆς φιλοσοφίας ἐκμάξασθαι. πολλὰ δέ που τοιαῦτα καὶ τὰ θεῖα ἡμᾶς ἐξεπαίδευσε λόγια. καὶ γὰρ καὶ τελώνας ὁ σωτὴρ ὁ ἡμέτερος, πλεονεκτικὸν βίον ἀσπαζομένους καὶ ἄδικον, καὶ χαμαιτύπην [καὶ] λαγνιστάτην, καὶ παρανομώτατον λῃστὴν, καὶ ἄλλους πολλοὺς πονηρίᾳ ξυνεζηκότας, εἰσηγήσεσι καὶ παραινέσεσιν, ἐκ μὲν τοῦ βαράθρου τῆς κακίας ἀνέσπασεν, ἀρετῆς δὲ τελειοτάτης ἀπέφηνεν ἐργαστάς. καὶ τί λέγω τρεῖς ἢ τέτταρας, ἢ δέκα ἢ πεντεκαίδεκα; πᾶσαν γάρ που τὴν οἰκουμένην, οὕτω διεφθαρμένην, δι' ἐκείνων γε τῶν ὀλίγων, οὓς αὐτὸς μετερρύθμισεν, ἀθρόως μετέβαλε, καὶ τὴν πάλαι τοῖς ἐξεστηκόσι καὶ παραπαίουσιν ἐοικυῖαν, σωφρονοῦσαν ἀπέφηνε. τοῦτο σαφῶς εἰδότες ἡμεῖς, τὴν σωτήριον ὑμῖν διδασκαλίαν προσφέρομεν· καὶ διαμαχομένους ὁρῶντες καὶ ἀντιλέγοντας καὶ τὴν θεραπείαν ἀπωθουμένους, οὐκ ἀποκνοῦμεν, ἀλλὰ τῇ σπογγιᾷ τοῦ λόγου καταιονοῦμεν τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος· τρὶς δὲ ἤδη τοῦτο δεδράκαμεν, καὶ ὅπως ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον τὸ τῆς πίστεως ἐπιδείξαμεν φάρμακον. τίνα δὲ χρὴ δοξάζειν τῆς οὐσίας πέρι τῆς θείας, καὶ ὁποῖα προσήκει φρονεῖν περὶ τῶν ἀοράτων μὲν, γενητῶν δὲ φύσεων, ἐδείξαμεν· καὶ τὸ τῆς ποιητικῆς μυθολογίας ἀπογυμνώσαντες αἶσχος, καὶ τὴν τερατώδη τῶν φιλοσόφων ἀλληγορίαν ἐλέγξαντες. ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς ὁρατῆς πέρι κτίσεως, οὔτε ἀληθῆ, οὔτε μὴν ξυνῳδά γε ἀλλήλοις ἐδόξασαν, ἀλλ' εἰς πολλὰς καθάπερ ἐν νυκτομαχίᾳ διεκρίθησαν μοίρας, ἀλλήλοις ὡς πολεμίοις ἀναιδῶς κεχρημένοι· προὔργου οἶμαι καὶ τὰς τούτων ἐν μέσῳ προθεῖναι δόξας, καὶ τῆς θείας γραφῆς παραθεῖναι τὰ δόγματα, καὶ δεῖξαι δὲ ἄντικρυς,

ὡς λογισμοὶ ἀνθρώπων δειλοί· καὶ ἐπισφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι αὐτῶν, ἥ σοφός τις ἡμέτερος εἴρηκεν :- Ξενοφάνης μὲν οὖν ὁ Ὀρθομένους ὁ Κολοφώνιος, ὁ τῆς Ἐλεατικῆς αἱρέσεως ἡγησάμενος, ἓν εἶναι τὸ πᾶν ἔφησε, σφαιροειδὲς καὶ πεπερασμένον, οὐ γεννητὸν, ἀλλ' ἀΐδιον καὶ πάμπαν ἀκίνητον :- πάλιν δὲ αὐτῶν τῶν λόγων ἐπιλαθόμενος, ἐκ τῆς γῆς φῦναι ἅπαντα εἴρηκεν. αὐτοῦ γὰρ δὴ τόδε τὸ ἔπος ἐστίν·

» Ἐκ γῆς γὰρ τάδε πάντα, καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ :- ἀξύμφωνοι δὲ ἀλλήλοις οἵδε οἱ λόγοι. εἰ γὰρ ἀΐδιος ὁ κόσμος, καὶ ἄναρχος· εἰ δέ γε ἄναρχος, καὶ ἀναίτιος· εἰ δὲ ἀναίτιος, οὐκ ἔχει δήπου μητέρα τὴν γῆν. εἰ δὲ αἰτίαν ἔχει τὴν γῆν, οὐκ ἄρα ἀναίτιος· εἰ δὲ οὐκ ἀναίτιος, οὐδὲ ἄναρχος· εἰ δὲ οὐκ ἄναρχος, οὐκ ἄρα ἀΐδιος. καὶ Παρμενίδης δὲ ὁ Πύρρητος ὁ Ἐλεάτης, [ὁ] Ξενοφάνους ἑταῖρος γενόμενος, κατὰ μὲν τὸν πρῶτον λόγον ξύμφωνα τῷ διδασκάλῳ ξυγγέγραφεν· αὐτοῦ γὰρ δὴ τόδε τὸ ἔπος εἶναί φασι·

» Μοῦνον μουνογενές τε καὶ ἀτρεμὲς, ἠδ' ἀγένητον :- αἴτιον δὲ τῶν ὅλων, οὐ τὴν γῆν μόνον, καθάπερ ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ τὸ πῦρ εἴρηκεν οὗτος. Μέλισσος δὲ ὁ Ἰθαγένους ὁ Μιλήσιος, τούτου μὲν ἑταῖρος ἐγένετο, τὴν δὲ παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν, ἀκήρατον οὐκ ἐτήρησεν· ἄπειρον γὰρ οὗτος ἔφη τὸν κόσμον, ἐκείνων φάντων πεπερασμένον. Δημόκριτος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης ὁ Δαμασίππου, τὴν τοῦ κενοῦ καὶ τῶν ναστῶν πρῶτος ἐπεισήγαγε δόξαν. ταῦτα δὲ Μητρόδωρος ὁ Χῖος, ἀδιαίρετα καὶ κενὸν προσηγόρευσεν. ὥσπερ αὖ πάλιν Ἐπίκουρος ὁ Νεοκλέους ὁ Ἀθηναῖος, πέμπτῃ γενεᾷ μετὰ Δημόκριτον γεγονὼς, τὰ ὑπ' ἐκείνων ναστὰ καὶ ἀδιαίρετα δὴ κληθέντα, ἄτομα προσηγόρευσεν. ἀδιαίρετον δὲ καὶ ἄτομον καὶ ναστὸν, οἱ μὲν, διὰ τὸ ἀπαθὲς ὀνομασθῆναι φασίν· οἱ δὲ, διὰ τὸ ἄγαν σμικρὸν, ἅτε δὴ τομὴν καὶ διαίρεσιν δέξασθαι οὐ δυνάμενον. καλοῦσι δὲ οὕτω τὰ σμικρότατα ἐκεῖνα καὶ λεπτότατα σώματα· ἃ διὰ τῶν φωταγωγῶν εἰσβάλλων ὁ ἥλιος, δείκνυσιν ἐν ἑαυτῷ ἄνω [τε] καὶ κάτω πλανώμενα. τούτοις [δὲ] καὶ Διόφαντος ὁ Συρακούσιος ὁ Πυθαγόρειος, ἠκολούθησε. Πλάτων δὲ ὁ Ἀρίστωνος, ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων τὸν θεὸν καὶ τὴν ὕλην καὶ τὰς ἰδέας φησίν· Ἀριστοτέλης δὲ ὁ Σταγειρίτης ὁ Νικομάχου, εἶδος καὶ ὕλην καὶ στέρησιν· στοιχεῖα δὲ, οὐ τέσσαρα, ἀλλὰ πέντε· ἕτερον γὰρ εἶναι τὸ αἰθέριον εἴρηκεν, ἄτρεπτόν τε καὶ ἀμετάβλητον. Ξενοκράτης δὲ ὁ Χαλκηδόνιος,

quam miſeri ſint hominum diſcurſus, quãque cogitationes illorum vanæ ſint: quod & quidam noſtrorum ſapientum pulchre teſtatur. Xenophanes igitur Orthomenis, Colophonius, qui Eleaticæ ſectæ princeps fuit, omne hoc quod oculis intuemur, vnum eſſe inquit, orbiculari forma, finitum, nequaquam genitum, ſed æternum prorſus atque immobile. Idem vero proloquij huius oblitus, e terra inquit cuncta enata eſſe. Xenophanis enim verſus hic eſt:

Omnia de terra ſunt hæc, in eamq; feruntur.

Sunt autem huiuſmodi ſententiæ, inter ſe valde diſcordes. Si enim mundus hic æternus eſt, vt idem paulo ante affirmarat, vtiq; & principio caret: Si hoc autẽ ita ſe habet, fit cõtinuo vt a nulla ſit cauſa. Quod ſi nulli eſt cauſæ obnoxius, terram ergo matrem non habet. At ſi mundi cauſa eſt terra, vt paulo mox Xenophanes cecinit, ergo cauſa non caret: Si cauſa non caret, vtique nec principio: Si principium habet, ergo non eſt æternus. Parmenides Pyrrhetus, Eleates, Xenophanis auditor, conſona illis ſcripſit quæ prius a Xenophane prodita ſunt. Illius enim verſum hunc eſſe aiunt:

Solum, atq; vnigenum, intrepidum manet, ingenitumque.

Cauſam autem rerum omnium, non terram ſicut ille, ſed ignem eſſe affirmat. Meliſſus autem filius Ithagenis, Mileſius, eis quidem familiaris fuit, doctrinam tamen ab eis traditam minime ſinceram ſeruauit. Nam cum illi mundum eſſe finitum dicerent, ipſe infinitum aſſeruit. Democritus porro Damaſippi filius, Abderites, vacui ac ſolidorum primus opinionem inuexit. Hæc autem ſolida Metrodorus Chius indiuiſa & vacuum appellauit, rerum principia. Sicut & Epicurus Neoclis filius, Athenienſis, quinta generatione poſt Democritum natus, quæ ſuperiores illi ſolida & indiuiſa dixerunt, ipſe atoma, hoc eſt inſectilia, appellauit. Quæ quidem nomina, alij quidem indita opinantur, eo quod ita firma ſint ea corpora vt quicquam pati immutatique non poſſint: alij vero, quod ita ſint exigua, vt nec ſectionem vllam, nec diuiſionem admittant. Vocant autem hoc nomine, parua illa tenuiſſimaque corpuſcula, quæ per feneſtras ac ſpiracula iubar ſolis ingrediens, ſurſum atque deorſum ſibi inerrantia paſſim oſtendit. Horum de principiis rerum ſententias Diophantus quoque, Syracoſius quidem genere, ſecta autem Pythagoreus, ſequutus eſt. Plato filius Ariſtonis, principia rerum omnium quas videmus, & Deum & materiam & ideas eſſe inquit. Ariſtoteles Nicomachi filius, Stagirites, materiam, formam, priuationem. Idem, non quatuor elementa, ſed quinque eſſe affirmat: quintum ſiquidem eſſe ait, æthereum, immutabile. Xenocrates autem Carthaginenſis,

fugiſluam materiam eſſe dixit ex qua omnia facta ſint. Zeno autem Citienſis, Mnaſeæ filius, auditorq; Cratetis; ille inquam Zeno, a quo Stoicorum ſecta initium ſumpſit; Deum & materiam principia rerum dixit. Hippaſus vero Metapontinus, & Heraclitus Epheſius, Bloſonis filius, vnum eſſe dixerunt mundum immobilem ac finitum; ab igne autem ſumpſiſſe principium. Diogenes Apolloniates, mundum ex aere conſtitutum aſſeruit. Materiam porro ipſam Thales quidem, Pythagoraſque, & Anaxagoras, & Heraclitus, omniſq; Stoicorum ordo, verſilem, alterabilem, fluxam deniq; eſſe dixerunt. Democritus vero, Metrodorus, & Epicurus, impatibiles atomos vna cum vacuo principia ſtatuerunt. At Plato, corpori aſſimilem materiam eſſe inquit, ſed informem prorſus, nulla ſpecie, nulla figura, nulla denique præditam qualitate. Ariſtoteles, corporalem eam vocauit: Stoici vero, corpus. Democritus, & qui partes eius ſectati ſunt, vacuum eſſe dixerunt atomorum locum. Alij vero omnes, hanc illorum ſententiam damnauerunt. Ne enim longius abeamus, Empedocles ita inquit;

In toto nihil eſt vacui, nihil inde ſuperſit. Stoici vero, intra vniuerſum quidem mundum, negabant vacuum eſſe; cum tamen extra illum, maximum eſſe dicerent atque infinitum. Contra autem Straton, extra mundum quidem, vacui nihil eſſe cenſebat: intus vero dari poſſe vacuum affirmabat. Neque vero in his modo ſententiis, ſed in aliis quoque permultis, maxima inter ſe diſcordia diſceptarunt. Mundum ſiquidem ipſum, Thales, Pythagoras, Anaxagoras, Parmenides, & Meliſſus, Heraclitus, Plato, Ariſtoteles, Zeno, vnum eſſe conſentiunt: Anaximander vero & Anaximenes, Archelaus, Xenophanes, Diogenes, Leucippus, Democritus, Epicurus, multos ac infinitos eſſe mundos opinati ſunt. Alij Philoſophorum, forma ſphærica eſſe mundum dixerunt; alij, varia & diuerſa: Alij, piſtrillariæ molæ rotatu in gyrum verti; alij, rotæ modo circumuolui dixerunt: Alij, animatum ſpirantemque; alij, voluere prorſus inanimem: Alij, non in tempore quidem genitum eſſe, ſed mentis animique conceptu; alij prorſus ingenitum, nulliq; cauſæ obnoxium: Et hi quidem, corruptibilem; illi autem, corruptionis expertem. Stellas porro ipſas, Thales quidem, terreſtres ignitaſque eſſe dixit: Anaxagoras autem, ex mundi rotatu auulſas inquit petras attolli, eaſque ſubinde ignitas & in ſuperna compactas regione, nuncupari ſtellas. quam ſane opinionem, Democritus quoque confirmat. Diogenes autem, pumiceas inquit eſſe, meatibuſque nonnullis ac reſpirationibus eſſe præditas. Anaximander illas eſſe inquit aeris quaſdam compoſitiones in or-

ἀέναον τὴν ὕλην, ἐξ ἧς ἅπαντα γεγενῆσθαι, προσηγόρευσε. Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεὺς ὁ Μνασέου, ὁ Κράτητος φοιτητὴς, ὁ τῆς Στωικῆς ἄρξας αἱρέσεως, τὸν θεὸν καὶ τὴν ὕλην ἀρχὰς ἔφησεν εἶναι. Ἵππασος δὲ ὁ Μεταποντῖνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Βλόσωνος ὁ Ἐφέσιος, ἓν εἶναι τὸ πᾶν, ἀκίνητον καὶ πεπερασμένον· ἀρχὴν δὲ τὸ πῦρ ἐσχηκέναι. ὁ δὲ Ἀπολλωνιάτης Διογένης, ἐκ τοῦ ἀέρος ἔφη ξυστῆναι τὸ πᾶν. καὶ τὴν ὕλην δέ γε Θαλῆς μὲν καὶ Πυθαγόρας καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἡράκλειτος, καὶ ὁ τῶν Στωϊκῶν ὁρμαθὸς, τρεπτὴν καὶ ἀλλοιωτὴν καὶ ῥευστὴν ἔφασαν εἶναι· Δημόκριτος δὲ καὶ Μητρόδωρος καὶ Ἐπίκουρος, ἀπαθῆ τὰ ἄτομα καὶ τὸ κενὸν προσηγόρευσαν. ὁ δέ γε Πλάτων, σωματοειδῆ τὴν ὕλην ἔφησεν εἶναι καὶ ἄμορφον, καὶ ἀνείδεον καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἄποιον παντελῶς. Ταῦτα γὰρ πάντα, φησὶν, ὕστερον παρὰ τοῦ πεποιηκότος ἐδέξατο:- Ἀριστοτέλης δὲ αὐτὴν σωματικὴν κέκληκεν· οἱ Στωϊκοὶ δὲ σῶμα. τὸ δὲ κενὸν, οἱ περὶ Δημόκριτον, τῶν ἀτόμων ὠνομάκασι τόπον. οἱ δὲ ἄλλοι ἅπαντες, τοῦτόν γε ἄντικρυς κωμῳδοῦσι τὸν λόγον. αὐτίκα τοίνυν Ἐμπεδοκλῆς οὕτω φησίν·

Οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περιττόν:-

οἱ δὲ Στωϊκοὶ, ἐντὸς μὲν τοῦ παντὸς μηδὲν εἶναι κενόν· ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ, πάμπολύ τι καὶ ἄπειρον. ὁ δὲ Στράτων, ἔμπαλιν, ἔξωθεν μὲν μηδὲν εἶναι κενὸν, ἔνδοθεν δὲ δυνατὸν εἶναι. οὐ μόνον δὲ ἐν τούτοις διαφωνία γε πλείστη, ἀλλὰ κἀν τοῖς ἄλλοις ἐζήτησαν. καὶ γὰρ δὴ τὸν κόσμον, Θαλῆς μὲν καὶ Πυθαγόρας καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Παρμενίδης καὶ Μέλισσος καὶ Ἡράκλειτος καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Ζήνων, ἕνα εἶναι ξυνωμολόγησαν· Ἀναξίμανδρος δὲ καὶ Ἀναξιμένης, καὶ Ἀρχέλαος καὶ Ξενοφάνης, καὶ Διογένης καὶ Λεύκιππος, καὶ Δημόκριτος καὶ Ἐπίκουρος, πολλοὺς εἶναι καὶ ἀπείρους ἐδόξασαν. καὶ οἱ μὲν, σφαιροειδῆ τοῦτον εἶναι· οἱ δὲ, ἑτεροειδῆ. καὶ οἱ μὲν, μυλοειδῶς· οἱ δὲ, τροχοῦ δίκην περιδινεῖσθαι. καὶ οἱ μὲν, ἔμψυχόν τι καὶ ἔμπνουν· οἱ δὲ, παντάπασιν ἄψυχον. καὶ οἱ μὲν, κατ' ἐπίνοιαν γεννητὸν, οὐ κατὰ χρόνον· οἱ δὲ, ἀγέννητον παντελῶς καὶ ἀναίτιον. καὶ οὗτοι μὲν, φθαρτόν· ἐκεῖνοι δὲ, ἄφθαρτον. καὶ τοὺς ἀστέρας δὲ, Θαλῆς μὲν, γεώδεις καὶ ἐμπύρους ὠνόμασεν· ὁ δέ γε Ἀναξαγόρας, ἐκ τῆς τοῦ παντὸς περιδινήσεως, πέτρους εἶπεν ἀναστῆναι, καὶ τούτους ἐκπυρωθέντας τὰ καὶ ἄνω παγέντας, ἀστέρας ὀνομασθῆναι. καὶ Δημόκριτος δὲ, τοῦτον κρατύνει τὸν λόγον. ὁ δὲ Διογένης κισηροειδεῖς λέγει εἶναι τούτους, διαπνοάς τινας ἔχοντας· ὁ δὲ Ἀναξίμανδρος, συστήματα ἄττα τοῦ ἀέρος ἔφη.

τροχοειδῶς πεπιλημένα, πυρὸς ἔμπλεα εἶναι, ἀπό τινων στομίων ἀφιέντα τὰς φλόγας. Διογένης δὲ, καὶ ἐκπίπτειν εἰς τὴν γῆν τινὰς τούτων ἔφησε· καὶ σβεννυμένους, ἐλέγχεσθαι ὅτι λίθων ἔχουσι φύσιν. καὶ μάρτυρα χρῆται τῷ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πυροειδῶς κατενεχθέντι ποτέ. ὁ δὲ Πλάτων, ὡς πλεῖστον μὲν τούτους ἐκ τοῦ πυρὸς συνεστάναι, μετέχειν δὲ καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων φησίν. ὁ δέ γε Ἀριστοτέλης, τοῦ πέμπτου σώματος εἴρηκε συγγενεῖς. Ξενοφάνης δὲ, ἐκ νεφῶν μὲν λέγει πεπυρωμένων ξωωίζεσθαι· σβεννυμένους δὲ μεθ' ἡμέραν, νύκτωρ πάλιν ἀναζωπυρεῖσθαι, καθάπερ τοὺς ἄνθρακας. Ἡρακλείδης δὲ, καὶ ἄλλοι τῶν Πυθαγορείων τινὲς, ἕκαστον τῶν ἀστέρων κόσμον ὑπάρχειν φασὶ, γῆν περιέχοντα καὶ ἀέρα· καὶ οἱ μὲν, σφαιροειδεῖς τούτους εἰρήκασι· κωνοειδεῖς δὲ, Κλεάνθης ὁ Στωικός. καὶ μέντοι καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ὁ Ξενοφάνης νέφη εἶναι πεπυρωμένα φησίν· Ἀναξαγόρας δὲ καὶ Δημόκριτος καὶ Μητρόδωρος, μύδρον ἢ πέτρον διάπυρον. Θαλῆς δὲ γεώδη, κισηροειδῆ δὲ Διογένης· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης, σφαῖραν εἶναι ἐκ τοῦ πέμπτου σώματος συνεστῶσαν· ὁ δὲ Πλάτων, τὸ μὲν πλεῖστον ἔχειν ἐκ τοῦ πυρὸς, μετέχειν δὲ καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων· Φιλόλαος δὲ ὁ Πυθαγόρειος, ὑαλοειδῆ· δεχόμενον μὲν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ πυρὸς τὴν ἀνταύγειαν, διηθοῦντα δὲ πρὸς ἡμᾶς τό τε φῶς καὶ τὴν ἀλέαν, εἰδώλου τάξιν ἐπέχοντα· καὶ ἕτεροι δὲ ἕτερα ἄττα περὶ τούτου ἐδόξασαν· ἃ περιττὸν εἶναι λέγειν, ἵνα μὴ τῆς αὐτῆς μεταλάχω τερθρείας. καὶ μεγέθους δὲ πέρι καὶ σχήματος, πολλὴ παρ' αὐτοῖς διαμάχη. οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν σφαιροειδῆ φασίν· οἱ δὲ, σκαφοειδῆ· οἱ δὲ, ἁρματείῳ τροχῷ παραπλήσιον· καὶ Ἀναξίμανδρος μὲν, ἑπτακαιεικοσαπλασίω τῆς γῆς τοῦτον ἔφησεν εἶναι· Ἐμπεδοκλῆς δὲ, ἴσον τῇ γῇ· ὁ δὲ Ἀναξαγόρας, Πελοποννήσου μείζονα· Ἡράκλειτος δὲ, ποδιαῖον. καὶ περὶ σελήνης δὲ, ὁμοίως ὑθλοῦσι. γεώδη μὲν γὰρ [αὐτὴν] ὁ Θαλῆς φησίν· Ἀναξιμένης δὲ καὶ Παρμενίδης καὶ Ἡράκλειτος, ἐκ μόνου συνεστάναι πυρός· Ἀναξαγόρας δὲ καὶ Δημόκριτος, στερέωμα διάπυρον, ἐν ἑαυτῷ [δὲ] πεδία καὶ ὄρη καὶ φάραγγας ἔχον· ὁ δὲ Πυθαγόρας πετρῶδες σῶμα· Ἡρακλείδης δὲ, γῆν ὁμίχλῃ περιεχομένην· καὶ οἱ μὲν, μείζονα τῆς γῆς ἀποφαίνονται· οἱ δὲ, ἰσόμετρον· οἱ δέ γε, ἐλάττονα· ἄλλοι δὲ, σπιθαμῆς ἔχειν διάμετρον. καὶ τί δεῖ λέγειν ὅσα ἐκεῖνοι σχημάτων πέρι καὶ ἐκλείψεων καὶ διαστημάτων μυθολογοῦσιν; οὐ γὰρ μόνον ὅσον ἀλλήλων διεστήκασι λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ ὅσον τῆς γῆς ἀφεστήκασι·

in orbem globumq; coactas; tum differtas igne, flammas e quibusdã apertionibus iaculari. Diogenes præterea, nonnullas ipſarum decidere ad terram inquit: quæ cum ſubinde extinguantur, manifeſte ſignificẽt igneam eſſe illarum naturam. Ad cuius ſententiæ faciendam fidem, teſte vtitur globo illo lapideo qui flammatus in Ægospotamũ Helleſponti vrbem e cælo decidit. Plato autem, quaſi prorſus eas ex igni conſtare inquit; accedere autem & aliorum quoq; elementorum participatum. At ipſe Ariſtoteles, quinti corporis cognatas aſſeruit. Xenophanes vero, ex ignitis nubibus eſſe cõpoſitas, quæ, cum adueniente die extinguantur, rurſus ad nocturnas tenebras carbonum ritu exſuſcitentur. Heraclides aliiq; nonnulli Pythagoricæ ſectæ, ſingulas ſtellas ſingulos eſſe mundos dixerunt, qui terrã aeremq; contineant. Et alij quidem eorum, globulentas dixerunt eſſe: Cleanthes vero Stoicus, in conum protenſas. Xenophanes præterea, ſolem lunamq; ignitas eſſe nubes affirmat: Anaxagoras, Democritus, ac Metrodorus, ignitum ferrum aut lapidẽ flamma ſuccenſum. Thales, terreſtri e materia; e pumicea, Diogenes: Ariſtoteles, globum eſſe e quinto corpore conflatum. Plato autem, ineſſe illi plurimum ignis; participem tamẽ eſſe & aliorum corporũ. Philolaus Pythagoricus, e vitro illum conſtare inquit, quod oppoſitum ſplendorem ab eo igne qui eſt in mundo accipiat, ad nos vero lucẽ teporemq; transfundat, ſimulacri cuiusdam partes locumq; ſortitus. Sed & alij nonnulli quædam alia de ſole opinati ſunt; quæ ſuperfluum puto in medium afferri, ne & ipſe in eaſdem incidam nugas. Quin & de ſolis magnitudine ac figura, multa apud eoſdem Philoſophos eſt contentio. Alij ſiquidem, globulentum eſſe aiunt: Alij vero, peluis modo incauum putant: Alij, rotis curruum eſſe perſimilem. Anaximander quidem, vigesſepties terra maiorem autumat: Empedocles vero, æqualem terræ: Anaxagoras, maiorem Peloponeſo: Heracletus vero, illum eſſe air pedali magnitudine. Ac de luna item ipſa, pari modo deblatterant. Nam Thales quidem, putat eam terreſtrem eſſe: Anaximenes, Parmenides, Heracletus, e ſolo igne conflatam autumant: Anaxagoras autem & Democritus, ignitam ſoliditatem, quæ inſitas ſibi planities, montes, valleſque contineat. Pythagoras, eſſe illam inquit ſaxeum corpus: Heraclides, terram nebula circumſeptam. Ipſorumque alij terra maiorem eſſe oſtendunt, alij æqualem, minorem alij. Sunt qui dicant, eius diametrum palmo abſolui. Quid vero attinet ea nunc percenſere, quæ illi de figuris, deq; defectibus & interuallis, vberrime fabulantur? Neque enim ſolum quid inter ſe diſtent ſinguli planetarum, affirmant, ſed quanto etiam interuallo ab ipſa terra ſubducti ſint.

ſtadio-

ſtadiorum enim quadringenties dena milia, vel plura etiam, enumerant; quotum alia quidem a terrarum orbe ad lunam vſque interſint, alia vero inde ad ſolem digerantur. Neq; eos pudet paſſim gloriari, aeris ætheriſque menſuram manifeſte ſe ſcire; qui maris tamen profunditatem ignorent, quam conto funibusque ſummiſſis facile explorare poſſint. Æſchylum itaque admonentem nequaquam videntur audiſſe:

Ne quære fruſtraque tibi nil conferunt. Ea porro quæ ſupra attulimus, tametſi fuerint inuentu facilia, tamen inutilia futura erant. Quando igitur homines illorum inuentionem conſequi non poſſunt, qui ea inueſtigare contendunt, perquam ſimiles eis videntur eſſe, qui ſtudent in ſubiecta aqua depingere, vel qui aquam cribro attollunt. Iuxta enim hi atque illi inanem operam futilemq; inſumunt, nullam prorſus ad rem otium conſumentes. Quod cũ Socrates animaduertiſſet, poſthabitis eis Philoſophis qui de penſilibus altiſſimiſq; corporibus, deque rerum natura proloquuntur, ſolam ipſe morum doctrinã complexus eſt. Quod & Xenophon ſuis in Commentariis ita teſtatur: *Prorſus autem dehortabatur, cæleſtium rerum quas Deus ipſe molitur, quemquam eſſe ſollicitum. Neq; enim putabat, eas poſſe ab hominibus inueniri: neq; gratam diis rem facturum exiſtimabat qui ea rimaretur quæ ipſi cuiquam prodere noluerunt. Periculum vero inſaniæ impendere illi opinabatur, qui eiuſmodi res curaret atq; inquireret: neq; minus quam Anaxagoram inſaniturum, qui explicandis deorum conciliis & inceptis, plurimum ſibi gloriæ vindicabat.* Rurſusque idem Xenophon de Socrate hæc quoque commemorat: *Nullus vero unquam impij ſceleſtiue quicquam vel facientem vidit Socraten, vel loquentem audiuit. Sed neq; is, quod pleriq; homines faciunt, de natura procul a nobis recedentium rerum, aut cæterarum eiuſmodi, diſſerebat. neq; contemplabatur quam bene ſe habeat hic quem ſapientes viri mundum appellant, quibuſq; neceſſitatibus ſingula cæleſtium rerum fiant. Verum eos qui talia curarent, inſanire oſtendebat. Ac primum omnium expendendũ putabat, utrum cum huiuſmodi homines ſatis recte humanas ſe res ſcire arbitrentur, tunc denique ad earum quas dixi, rerum curam atq; inſpectionem accedant; an dimiſſis humanis rebus, diuinas contuendo, opinentur congruentia ſibi facere. Mirabatur autem, quod nondum plane homines perſentirent eiuſmodi res ab hominibus inueniri non poſſe. Quandoquidem videre eſſet eos qui plurimum ſibi ſapere de iis rebus loquentes viderentur, eadem inuicem minime ſentire, neque ſecus atque amentes ſolent, mutuis inter ſe diſſidiis ac varietatibus male affectos eſſe. Nam & vecordium alios quidem videre eſt nequaquam expaueſcere ad ea quæ iure timenda ſunt; alios autem quæ timenda non ſunt, vehementer horrere: Aliis autem ipſorum, minime turpe exiſtimari, ſi vel in medio cœtu hominum, ſuiſque deque res omnis & faciant & loquantur: aliis autem videri, ne prodeundum quidem in conſpectum hominum eſſe.*

καὶ πεντακοσίας ἀριθμοῦσι, καὶ μέντοι καὶ πλείους, σταδίων μυριάδας· τὰς μὲν, ἀπὸ γῆς μέχρι σελήνης· τὰς δὲ, ἐκεῖθεν μέχρις ἡλίου. καὶ οὐκ αἰσχύνονται, τῆς μὲν θαλάττης ἀγνοοῦντες τὸ βάθος, ἔνθα καὶ ὁρμιὰν καθεῖναι δυνατὸν καὶ ἱμονιάν· τὸ δὲ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ αἰθέρος μέτρον σαφῶς εἰδέναι φιλοτιμούμενοι, καὶ οὐδὲ τὸ ἀκερδὲς τοῦ πράγματος ἐνθυμούμενοι, οὐδὲ τῆς Αἰσχύλου παραινέσεως ἐπαΐοντες·

Τὰ μηδὲν ὠφελοῦντα, μὴ ζήτει μάτην:- τούτων δὲ ἕκαστον εἰ καὶ εὑρετὸν ἦν, ἀνόνητον παντάπασιν ἦν. ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀνέφικτος ἀνθρώποις ἡ εὕρεσις, ἀτεχνῶς ἐοίκασι τοῖς καθ' ὕδατος γράφουσιν, ἢ κοσκίνῳ ὕδωρ ἀντλοῦσι. καὶ οὗτοι γὰρ δὴ, κἀκεῖνοι, καὶ μάταιον ἀναδέχονται πόνον, καὶ εἰς οὐδὲν δέον τὴν σχολὴν ἀναλίσκουσι. τοῦτο δὴ ξυνορῶν ὁ Σωκράτης, μετεωρολόγοις [καὶ φυσιολόγοις] ἐρρῶσθαι φράσας, τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν ἠσπάσατο. καὶ τοῦτο δεδήλωκεν ὁ Ξενοφῶν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι, λέγων ὧδε· Ὅλως δὲ καὶ τῶν οὐρανίων ἕκαστα, ᾗ ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν εἶναι τούτων ἀπέτρεπεν. οὔτε γὰρ εὑρετὰ [αὐτὰ] ἀνθρώποις ἐνόμιζεν εἶναι, οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἡγεῖτο τὸν ζητοῦντα [ταῦτα] ἃ ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἠβουλήθησαν. κινδυνεῦσαι δ' ἂν καὶ παραφρονῆσαι τὸν ταῦτα μεριμνῶντα, οὐδὲν ἧττον ἢ Ἀναξαγόρας παρεφρόνησεν, ὁ μέγιστον φρονήσας ἐπὶ τῷ τὰς τῶν θεῶν ἐξηγεῖσθαι μηχανάς:- καὶ ταῦτα δὲ αὖ πάλιν ὁ αὐτὸς τοῦ αὐτοῦ πέρι γέγραφεν· Οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὔτε ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν, οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν ἁπάντων φύσεως, ἧπερ τῶν ἄλλων, ὡς οἱ πλεῖστοι διελέγετο· σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔχει, καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεται τῶν οὐρανίων· ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα, μωραίνοντας ἀπεδείκνυε. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει πότερόν ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τὰ ἀνθρώπινα εἰδέναι, ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν· ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες, ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν. ἐθαύμαζε δὲ εἰ μὴ φανερὸν αὐτοῖς ἐστιν, ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὑρεῖν· ἐπεὶ καὶ τοὺς τὰ μέγιστα φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν, οὐ ταὐτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους· τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ μηδὲ τὰ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν [εἶναι] ἢ λέγειν ἢ ποιεῖν ὁτιοῦν· τοῖς δ', οὐδ' ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν·

Rurſusq;

καὶ τοὺς μὲν, οὐδ' ἱερὸν, οὔτε βωμὸν, οὐδὲ ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν· τοὺς δὲ, καὶ λίθους καὶ ξύλα τυγχάνοντα καὶ θηρία σέβεσθαι. τῶν δὲ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνώντων, τοῖς μὲν δοκεῖν ἓν μόνον τὸ ὂν εἶναι· τοῖς δὲ, ἄπειρα τὸ πλῆθος· καὶ τοῖς μὲν, ἀεὶ τὰ πάντα κινεῖσθαι· τοῖς δὲ, οὐδὲν ἂν [ποτε] κινηθῆναι· καὶ τοῖς μὲν, ἅπαντα γίνεσθαί τε καὶ ἀπόλλυσθαι· τοῖς δὲ, οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν, οὔτ' ἀπολέσθαι. καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τοιαῦτα διέξεισι, τὴν πολλὴν ἐκείνων ἀδολεσχίαν ἐλέγχων. ταῦτα τοὺς μετεωρολέσχας οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων ἔγραψεν, ἀλλὰ Ξενοφῶν καὶ Σωκράτης, τῶν Ἑλλήνων οἱ ἄριστοι. καὶ ῥᾷστον τῷ βουλομένῳ τοῖς Ξενοφῶντος ἀπομνημονεύμασιν ἐντυχεῖν, καὶ γνῶναι σαφῶς ὡς ταῦτά γε ἐκεῖνος περὶ τῶν πολυθρυλλήτων φιλοσόφων γέγραφεν. εἰ δέ τις οἴεται κἀμὲ συκοφαντῆσαι τοὺς ἄνδρας, τὴν παμπόλλην αὐτῶν διαφωνίαν ἐλέγξαντα, ἀναγνώτω μὲν Ἀετίου τὴν περὶ ἀρεσκόντων ξυναγωγὴν, ἀναγνώτω δὲ Πλουτάρχου τὴν περὶ τῶν τοῖς φιλοσόφοις δοξάντων ἐπιτομήν· καὶ Πορφυρίου δὲ ἡ φιλόσοφος ἱστορία, πολλὰ τοιαῦτα διδάσκει. ἀποχρῇ δὲ καὶ τὰ Ξενοφῶντος ὧν ἀρτίως ἐμνήσθημεν, μαρτυρῆσαι τοῖς παρ' ἡμῶν λεγομένοις ἀλήθειαν. μάλα γὰρ ἐκεῖνος καὶ τὴν πολλὴν αὐτῶν ἄγνοιαν, καὶ ἣν πρὸς ἀλλήλους ἐσχήκασιν, ἐκωμῴδησε διαμάχην. ἐγὼ δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ἅπαντας παραπέμψω· Πλάτωνος δὲ, τὰ μὲν, ἐπαινέσομαι· τὰ δὲ, ὡς οὐκ εὖ ἔχοντα, διελέγξω· ἐκεῖνα μὲν γὰρ αὐτοῦ λίαν ἐστὶν ἀξιέπαινα ἅπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραφε· Λέγωμεν δὴ δι' ἥντινα αἰτίαν, γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁ ξυνιστὰς ξυνέστησεν:- εἶτα ἐπήγαγε τὴν ἀρίστην ἐκείνην καὶ θαύματος ἀξίαν ἀπόκρισιν· Ἀγαθὸς ἦν· ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς ἐγγίγνεται φθόνος. τούτου δὲ ἐκτὸς ὢν, πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια ἑαυτῷ. παραπλήσια δὲ, οὐ κατὰ τὴν φύσιν εἰρήκαμεν, ἀλλὰ κατ' αὐτό γε μόνον τὸ εἶναι. ὥσπερ γὰρ αὐτός ἐστιν, οὕτως ἠβουλήθη [καὶ] τὰ μὴ ὄντα γενέσθαι τι καὶ εἶναι· ἀλλ' αὐτὸς μέν ἐστι παρ' οὐδενὸς τὸ εἶναι λαβὼν, τοῖς δὲ γενητοῖς αὐτὸς τὸ εἶναι δεδώρηται:- ξυγγενῆ δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τάδε· Οὐ γὰρ χρείας ἕνεκεν ὁ θεὸς πεποίηκε τὸν κόσμον· ἵνα τιμάς τε πρὸς ἀνθρώπων καὶ πρὸς θεῶν ἄλλων καὶ δαιμόνων καρποῖτο, οἷον πρόσοδόν τινα ἀπὸ τῆς γενέσεως δεχόμενος· παρὰ μὲν ἡμῶν, καπνούς· παρὰ δὲ θεῶν καὶ δαιμόνων, τὰς οἰκείας λειτουργίας:- κἀνταῦθα πάλιν ἀνενδεῆ τὸν θεὸν ἔφησεν εἶναι, καὶ δι' ἀγαθότητά γε μόνην τὰ πάντα πεποιηκέναι· θεοὺς δὲ καὶ δαίμονας κέκληκεν, οὓς ἡμεῖς ἀγγέλους προσαγορεύομεν· καὶ τούτους γε λει-

Rurſusq; alios, neq; templa, neq; aras, neq; aliud venerari quod ſacrum ſit: alios vero, paſſim lapides omnes, ac ligna omnia, feraſq; ac brutas colere animantes. Porro quoq; modo eorum hominum, qui naturam rerum ſolicite indagant, alios quidem opinari videmus vnum tantummodo eſſe ens, alios vero eſſe infinitam entium multitudinem. Videriq; rurſus eorum aliis omnia ſemper moueri, aliis immota ſemper fuiſſe: Videri aliis fieri omnia & perire, aliis nec genitum quicquam vnquam, nec periturum. Alia vero permulta in hanc ſententiam Xenophon adducit, quibus magnas eorum Philoſophorum nugas oſtendit. His autem criminibus nullus iſtic noſtrorum hominum veſtros illos altiloquus, ſed Xenophon, ſed Socrates ipſe, condemnat: qui duo, Græcorũ multo optimi eſſe cenſentur. Pronum eſt autem volentibus cunctis, in commentaria Xenophontis incidere, ac manifeſte perdiſcere, illum quæ ſupra attulimus, de celebertimis ſcripſiſſe Philoſophis. Si quis tamen opinatur & me calumniam viris illis afferre, dum illorum diſſidia contentioneſq; coarguo, legat Aëtij de Philoſophorum placitis collectanea; legat & Plutarchi de rebus eiſdem compendium. Ipſa quoq; Philoſophorum hiſtoria quam Porphyrius ſcripſit, huius generis multa nos docet. Satis autem poterant ea Xenophontis verba quæ ſuperius modo attuli, rebus a me dictis fidem conciliare. Is enim abunde perſequutus eſt, tum magnam illorum inſcitiam, tum vero & eam quam mutuo ſemper exercuerunt contentionẽ. Ego autem, cæteros quidem omnis nullos faciam, Platonem vero ipſum in nonnullis quidem laudabo, in nonnullis autem manifeſte coarguam. Illa enim quæ is in Timæo conſcripſit, ſunt laudatu digniſſima. ſic autem inquit: *Dicamus itaq; quam ob cauſam, generationem rerum confecit, & hoc omne quod cernimus opifex ipſe conſtituit.* Tum optimam illam & admirandam attulit reſponſionem: *Bonus erat Bonum vero, nulla res cuiuſquam ſubit inuidia. Cum itaq; extra inuidiam eſſet, voluit omnia eſſe ſibiipſi quammaxime aſſimilia. Diximus autem ſimilia, non ſecundum naturam, ſed eo duntaxat quod & ipſa ſunt. Sicut enim ipſe eſt, ita voluit vt quæ olim non erant, fierent atq; eſſent. Verum ipſi ſic eſt, vt ab nullo Eſſe acceperit, omnibus autem quæ ſunt, Eſſe ipſum tribuerit.* Hæc quoque quæ inſequuntur, ſuperius allatis valde affinia ſunt: *Nullius enim propria vtilitatis cauſa, Deus mundum hunc fecit, vt videlicet honores ab hominibus, a diis dæmonibusque acciperet; ceu quis prouentum aliquem ob oblatam illis generationem ſibi aſciſceret; vt a nobis puta fumidum ſacrificij vaporem, a dijs vero ac dæmonibus propria ipſorum miniſteria.* Hoc itaque etiam loco Deum rei nullius indigum eſſe teſtatur, ſolaque bonitate adductum hæc omnia effeciſſe. *Deos* vero ac *dæmonas* hoc loco eos appellauit, quos ipſi *angelos* nuncupamus, eoſdemque Dei mini-

ſtros eſſe aſſeruit. Digna quoque laudatu in Republica Plato conſcripſit. inquit enim: *Creatis ac genitis rebus non hoc ſolum a bono eſſe quod genita ac creata ſunt; ſed ipſum quoque Eſſe, ipſamque ſubſtantiam illis ab eo tributam; cum ipſum bonum nequaquam ſit ſubſtantia, ſed vltra ſubſtantiam dignitate ac potentia longe abeat. Neque enim Deus creatis rebus communem ſolummodo formam indidit, ſicut ærarius quidam faber, aurique conflator, ſed ipſam quoque illis ſubſtantiam condidit & contribuit; non eadem ipſe qua & creatæ res natura præditus. Supra enim extraq; naturam Deus eſt; non ſola æternitate, verum & potentia, factis a ſe rebus longe ſuperior.* His itaque verbis manifeſte Plato oſtendit Deum ex ſubiecta propoſitaq; materia mundum teſque omnis quæ ab eo factæ ſunt, minime procreaſſe; ſed ea quæ prius non erant, ſicut ei libitum, protuliſſe. Sunt eiuſdem Platonis hæc quoque admiratione digniſſima: *Vtrum ſemper mundus hic fuit, vt nullum habuerit generationis principium? An potius ita eſt genitus, vt ab aliquo initio cœperit?* Tum ita reſpondet: *Genitus ſane eſt.* Cui comprobandæ ſententiæ rationem adducit: *Videri enim poteſt,* inquit, *ac manibus contrectari. Cum neq; tactus ſit obnoxius, vtique habet & corpus. Cuncta autem huiuſmodi, ſenſibilia ſunt. Quæ vero ſenſu percipiuntur, comprehendi quoque poſſunt opinione, ac genita eſſe conſtat. Genitas autem factasq; res, oportere cenſemus a cauſa aliqua prodiiſſe.* Hæc igitur Plato de creatis rebus proloquutus, ſapientiſſime nos edocuit quid de illarum rerum auctore ſentiendum ſit. inquit enim: *Vniuerſi autem mundi huius auctorem atque opificem, & inuenire arduum opus eſt; &, cum inueneris, palam omnibus eum prodere, vires noſtras excedit. neq; enim hoc ita effabile eſt homini, ſicuti cætera diſciplinæ.* Oſtendit igitur Plato, Dei Verbum omnia effeciſſe. ex Hebræorum ſiquidem monumentis, & hæc ipſa perdoctus eſt. Atque idcirco vocaliſſime ſic exclamat: *Ex quo verbo ac Dei mente, ſol & luna, & cætera quinque ſidera quæ Planetæ nuncupantur, in diſcretionem, numerorumque obſeruationem quæ ad tempus pertinent, facta ſunt. Cumque horum planetarum corpora Deus opifex effeciſſet, in cæli orbibus collocauit.* His quoque verbis Plato nos docet, Deum non modo per Verbum, mundi fabricam effeciſſe, verumetiam ſolem, lunam, ac ſtellas, genita eſſe corpora; totumque id quod ſunt, a Deo opifice accepiſſe. Dei itaque res illæ non ſunt, quantum verba Platonis indicant; ſed humanæ vtilitatis cauſa factæ ſunt. id quod Euripides quoque in Phœniſſis oſtendit. ſic enim inquit:

Cum ſol & atra nox hominibus ſeruiant,
Tu non feres vt aqua ſit domus tibi?

Verumenimuero Euripides ſolem ac lunam ſeruire ait hominibus; vos autem veſtris famulari ſeruis non ægre fertis, diuinumque illis hono-

τουργεὺς ἔφησεν εἶναι τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ. ἀξιέπαινα δὲ καὶ τῇ Πολιτείᾳ ξυγγέγραφε· Τοῖς γινομένοις γάρ φησι, μὴ μόνον τὸ γίνεσθαι φάναι ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ παρεῖναι, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναί τε καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῖς ὑπ' ἐκείνου προσεῖναι· οὐκ οὐσίας ὄντος τἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐπέκεινα οὐσίας, πρεσβείᾳ καὶ δυνάμει ὑπερέχοντος:- οὐ γάρ τοι μόνον φησὶ κοινὸν τὸ εἶδος αὐτοῖς, καθάπερ δὴ χαλκοτύπος καὶ χρυσοχόος, ἐντέθεικεν, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῖς ἐδημιούργησέν τε καὶ δέδωκεν· οὐ τὴν αὐτὴν ἔχων αὐτὸς τοῖς γεγενόσι φύσιν· ὑπὲρ οὐσίαν γάρ ἐστι, καὶ οὐσίας ἐπέκεινα· οὐκ αἰωνιότητι γε μόνῃ, ἀλλὰ καὶ δυνάμει τῶν ποιημάτων ὑπέρτερος ὤν. σαφῶς δέ γε διὰ τούτων δεδήλωκεν ὡς οὐκ ἐξ ὑποκειμένης ὕλης τὰ πάντα πεποίηκεν ὁ θεὸς. [ἀλλὰ μὴ ὄντα παρήγαγεν ὡς ἠθέλησεν.] ἀγαστὰ δὲ αὐτοῦ κἀκεῖνα καὶ θαύματος ἄξια· Πότερον ἦν ἀεὶ γενέσεως ἀρχὴν ἔχων οὐδεμίαν, ἢ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς τινος ἀρξάμενος; εἶτα ἀποκρίνεται καὶ φησι· Γέγονε.- καὶ παρέχει τὴν ἀπόδειξιν· Ὁρατὸς γάρ, φησίν, ὤν, καὶ ἁπτός ἐστιν ἁπτὸς δὲ ὤν, καὶ σῶμα ἔχει· πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα, αἰσθητά· τὰ δὲ αἰσθητά, δόξῃ περιληπτὰ καὶ γεννητὰ ἐφάνη. τῷ δ' αὖ γενομένῳ φαμὲν ὑπ' αἰτίου τινος ἀναγκαῖον εἶναι γενέσθαι:- ταῦτα περὶ τῶν γεννητῶν εἰρηκὼς. ἅπερ δεῖ φρονεῖν περὶ τοῦ πεποιηκότος, σοφώτατα ἐξεπαίδευσεν. ἔφη γάρ· Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ δημιουργὸν [τοῦδε] τοῦ παντὸς, εὑρεῖν τε ἔργον καὶ εὑρόντα, εἰς πάντας ἐξειπεῖν ἀδύνατον. ῥητὸν γὰρ οὐδαμῶς ἐστιν ὡς τὰ ἄλλα μαθήματα:- δείκνυσι δὲ ἡμῖν καὶ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον τὰ πάντα δημιουργήσαντα. ἐκ γὰρ τῆς Ἑβραίων καὶ ταῦτα ἐδιδάχθη γραφῆς, καὶ βοᾷ λέγων· Ἐξ οὗ λόγου καὶ διανοίας [θεοῦ πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γεννηθῇ χρόνος,] ἥλιος καὶ σελήνη, καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα ἐπίκλην ἔχοντα πλανῆτες, εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν χρόνου ἀριθμῶν γέγονε. σώματα δὲ αὐτῶν ποιήσας ὁ θεὸς, ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς:- ἐν τούτοις δὲ ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὡς οὐ μόνον διὰ τοῦ λόγου τὴν κτίσιν πεποίηκεν ὁ θεὸς, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες, σώματά [τε] εἰσὶ γεννητὰ, καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ τὸ εἶναι εἰλήφασιν. οὐδὲν δὲ τῶν τοιούτων, καὶ κατά γε τὸν τοῦ Πλάτωνος λόγον, θεός· εἰς χρείαν γὰρ ἀνθρώπων γεγένηται. καὶ τοῦτό γε ἐν ταῖς Φοινίσσαις Εὐριπίδης δεδήλωκε, λέγων ὧδε·

Εἶθ' ἥλιος μὲν νύξ τε δουλεύει βροτοῖς·
Σὺ δ', οὐκ ἀνέξῃ δωμάτων ἔχειν ἴσον;

ἀλλ' ὁ μὲν Εὐριπίδης τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην δουλεύειν ἔφη βροτοῖς· ὑμεῖς δὲ δουλεύειν τοῖς ὑμετέροις γε δούλοις ἀνέχεσθέ τε, καὶ τὸ θεῖον αὐτοῖς

ἀπονέμετε σέβας. ἐγὼ δὲ αὖθις ἐπὶ τὸν Πλάτωνα μεταβήσομαι. ἐπαινῶ γὰρ αὐτὸν, καὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς ξυντελείας παραπλήσια ἡμῖν λέγοντα. εἰπὼν γὰρ, Εἰ μὲν δὴ καλός ἐστιν ὅδε ὁ κόσμος, ὅ τε δημιουργὸς ἀγαθὸς, δῆλον ὡς πρὸς τὸ ἀΐδιον ἔβλεπε:- καὶ περί γε τοῦ οὐρανοῦ προστεθεικὼς, Ὁ μὲν γὰρ, κάλλιστος τῶν γεγονότων· ὁ δὲ, ἄριστος τῶν αἰτίων:- καὶ πάλιν ἐπαγαγὼν, ξυνεστήσατο οὐρανὸν ὁρατὸν καὶ ἁπτόν:- ἐπήγαγε μετ' ὀλίγα, Χρόνος οὖν μετ' οὐρανοῦ γέγονεν· ἵνα ἅμα γεννηθέντες, ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἄν ποτε λύσις τις αὐτῶν γίγνηται:- καὶ ἐν τῷ Πολιτικῷ δὲ, τοιαῦτα ἔφη· Τὸ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν ἀεὶ, καὶ ταὐτὸν εἶναι, τοῖς πάντων θειοτάτοις προσήκει μόνοις. Σώματος δὲ φύσις, οὐ ταύτης τῆς τάξεως· ὃν δὴ οὐρανὸν καὶ κόσμον ἐπωνομάκαμεν, πολλῶν μὲν καὶ μακαρίων παρὰ τοῦ πεποιηκότος μετείληφεν· ἀτὰρ οὖν δὴ κεκοινώνηκέ γε καὶ σώματος· ὅθεν αὐτῷ μεταβολῆς ἀμοίρῳ γίγνεσθαι διὰ παντὸς ἀδύνατον:- αὐτὸς δὲ πάλιν καὶ ταῦτα· Τότε δὴ τοῦ παντὸς ὁ κυβερνήτης, οἷον πηδαλίων οἴακος ἀφέμενος, εἰς τὴν ἑαυτοῦ περιωπὴν ἀπέστη· τὸν δὲ κόσμον πάλιν ἀνέστρεφεν [ποικίλως] εἱμαρμένη τε καὶ ξύμφυτος ἐπιθυμία. πάντες οὖν οἱ κατὰ τοὺς τόπους ξυνάρχοντες τῷ μεγίστῳ δαίμονι θεοὶ, γνόντες ἤδη τὸ γιγνόμενον, ἀφίεσαν [αὐτὰ] τὰ μέρη τοῦ κόσμου τῆς ἑαυτῶν ἐπιμελείας· ὁ δὲ μεταστρεφόμενος καὶ ξυμβάλλων ἀρχῆς τε καὶ τελευτῆς ἐναντίαν ὁρμὴν, ὁρμηθεὶς, σεισμὸν πολὺν ἐν αὐτῷ ποιῶν, ἄλλην αὖ φθορὰν ζώων παντοίων ἀπειργάσατο:- Ἐν [δὲ] τούτοις ξυμφέρεται μὲν ἡμῖν, ἐν οἷς τὴν τοῦ παντὸς μεταβολὴν ἔφησε· καὶ ὅτι τοῦ θεοῦ καταλιπόντος τοὺς οἴακας, ἀφίστανται μὲν ὅσαι τῶν ἀοράτων δυνάμεων οἰκονομεῖν τινὰ μέρη τῆς κτίσεως ἐκελεύσθησαν· ὑπομένει δὲ τὴν ἀλλοίωσιν τὰ ὁρώμενα· τὰ δέ γε ἄλλα, ἐκ τοῦ τηνικάδε κατεσχηκότος, πλάνου ὑπομεμνήκεν· ὅτι τῆς ὕλης [ἡ] ξύμφυτος ἐπιθυμία τὸν κόσμον ἀνέστρεφε, κατά γε τὴν ξυγκληρωθεῖσαν ἐξ ἀρχῆς εἱμαρμένην. ταῦτα γάρ ἐστιν ἅπερ ἐν τοῖς περὶ τῆς κτίσεως λόγοις τῷ φιλοσόφῳ μεμφόμεθα. ξυνυπάρχειν γὰρ τῷ θεῷ τὴν ὕλην, καὶ οὗτος ἔφησε, καθὰ καὶ Πυθαγόρας καὶ Ἀριστοτέλης καὶ οἱ [τῆς ποικίλης] στοᾶς ἐπώνυμοι. καὶ τὴν ὕλην δὲ ἔστιν ὅποτε πονηρὰν ὀνομάζει. ἀκούομεν γὰρ αὐτοῦ περὶ τοῦ κόσμου λέγοντος· Παρὰ μὲν τοῦ ξυνθέντος πάντα καλὰ κέκτηται· παρὰ δὲ τῆς ἔμπροσθεν ἕξεως, ὅσα χαλεπὰ καὶ ἄδικα ἐν οὐρανῷ γίγνεται, ταῦτα [ἐξ] ἐκείνης αὐτός τε ἔχει, καὶ τοῖς ζώοις ἐναπεργάζεται:- προστίθησι δὲ καὶ ταῦτα·

honorem cultumq; exhibetis. Ego vero ad Platonem oratione mea tranſibo. Vehementer enim hominem laudo, qui in iis quæ ad mundi finem conſummationemq; pertinent, proxima nobis ſic loquitur: *Quod ſi bonus hic mundus eſt, bonusq; mundi opifex; patet utiq; quod ad æternitatem reſpexit.* Cum idē Plato de cælo ſic prodidiſſet; *Cælum quidem pulcherrimum eſt rerum omnium quæ factæ ſunt; opifex vero Deus, optima cauſarum omnium;* rurſusq; ſubiunxiſſet, *Conſtituit Deus cælum quod videri ac tangi poſſit:* paulo mox ita ſubiunxit: *Tempus itaque cum cælo factum eſt; vt quæ ſimul facta ſunt, ſimul etiam diſſoluantur, ſiquando ulla ipſorum diſſolutio futura ſit.* Tum & in Politico ita ſcriptum reliquit: *Eodem modo ſemper ſe habere, idemque eſſe, illis ſolis penitus congruit, quæ diuiniſſima ſunt. Corporis autem natura, in hoc ordine reponenda non eſt. Cælum quidem, ab ornatu Mundum appellauimus. multarum enim beatiſſimarumque rerum ab opifice Deo particeps factum eſt. Verumtamen in corporis communionem venit: eamque ob rem, carere prorſus mutatione non poteſt.* Eiuſdem vero Platonis hæc quoque ſunt: *Tunc itaque mundi huius vniuerſi gubernator, ceu temonibus gubernaculiſque omiſſis, in ſuam ipſius circumſpectionem abſceſſit: mundum vero rurſus inuertit, & fatum, & congenita cupiditas. Omnes igitur dij qui ſecundum locos distributi, cum maximo dæmone ſocium principatum gerunt, cum iam percepiſſent quod factum fuerat, ſuas quiſque mundi partes curare dimiſerunt: mundus autem retro conuerſus, principio & fine in vnum commiſſo, actuſque in contrariam partem, ac magno ſui facto concuſſu, aliam ſibi animantium omnium corruptionem effecit.* Hoc autem loco nobis cum Platone optime conuenit. Totius namque orbis mutationem ipſe quoque teſtatur; Deoque rerum gubernacula dimittente, ceſſare quidem ait inuiſibiles poteſtates, quæcumque certis mundi partibus gubernandis diuino iuſſu addictæ ſunt; ac omnia quæ oculis intuemur, ſubire ac perpeti mutationem. Reliqua autem, pro eo errore qui tunc mentes hominum occuparat, Plato percenſuit; materiæ ſcilicet congenitam atque aſſitam cupiditatem, mundum inuertiſſe, prout ab initio fati quoque legibus ſanctum fuerat. Talia enim ſunt quibus Philoſophum iure damnamus, vbi de mundi fabrica locutus eſt. Ait enim hic quoque, materiam coæternam Deo eſſe. id quod & Pythagoras, & Ariſtoteles, & qui a varia porticu Stoici nuncupantur, dixerunt. Materiam vero, nonnumquam & malignam appellat. audire eſt enim ita de mundo eum loquentem: *Ab opifice quidem Deo mundus cuncta poſſidet bona: A priore autem habitu, habet quæcumque grauia & iniqua in cælo fiunt. Hæc vero incommoda, ex eo habitu habet mundus, & animantibus ipſe transfundit.* Addidit autem Plato hæc quoque:

Horum autem cauſa, eſt ſpecies corporea, quæ cum antiqua natura ſimul innutrita eſt. multum enim habebat ruditatis atq; ineptiæ, priusquam in eum quem nunc cernimus, ornatum mundumq; prodiret. Ad hæc autem Platonis verba indignaturum puto quicumque homo ſana mente ſit præditus. Manifeſte enim accuſat materiæ naturam, cuius adeo validum atq; inuictum eſſe vitium inquit, vt ne opifex quidem Deus illud in melius commutare potuerit. perſtitit enim malo ſuo peruſa habitu; ac, licet ab optimo Deo formam acceperit, priſtinum tamen illud vitium minime abiecit. eamq; ob rem, non in terra ſolum, ſed etiam in cælo grauia & iniqua peragit, animantibusq; tranſmittit. Sunt autem hæc ſuperius iam dictis prorſus indigna; ſunt a ſublimi illo ſermone ac Theologia penitus aliena; ſunt ab incuruis in humumq; depreſſis rationibus cõſiliisq; profecta. Cum enim & in cælo affirmet tantam rerum turbam inconcinnitatemq; permãſiſſe, vt coniicere auſit ibi quoq; grauia atque iniqua contingere; materiam profecto validiſſimam quandam rem facit, infirmum vero debilemq; opificem. Præterea vero & Deum inquit cælum conſtruxiſſe ad intellectile quoddam exemplum. ſic enim ſcriptum eſt in Timæo: *Utrum igitur probe diximus, vnum eſſe cælum; an multos eſſe atq; infinitos? Rectius profecto eſt dicere, vnum eſſe, ſi ad exemplum conſtructum ſit.* Exemplum vero, vt opinor, vel Deum intelligit, vtpote vnum; vel ideam, quam Dei conceptum eſſe ait; vel ſpirituale cælum atq; intelligibile; quod eminentius eſſe hoc viſibili cælo ſcriptura ſancta teſtatur. Siue hoc autem, ſiue illud exemplum intelligat, nulli profecto cælo conueniat graue aliquod iniuſtũq; negotium. Atq; eorum quidem qui Philoſophi appellantur, tantam habent dogmata diſceptationem atq; diſcordiam. Tempus vero iam eſt, vt diuinę ſcripturæ candorem ingenuum oſtendamus, eiusq; de mundi fabrica veritatem. Quæcumq; enim fabulæ de ipſa materia peruagantur, eas diuina Scriptura in chaos illud quod eſt apud Heſiodum poetam, coniecit: Deum vero omnia procreaſſe teſtata eſt; non tamen ſicut cæmentarij ſolent ac nauium fabri æris ve cuſores atq; aurifices; non inquam textorum ac ſutorum modo, cæterorumq; artificum. Hi namque, cum ſibi prius materiam compararint, tunc demum forma illam afficiũt, eamq; excudunt, inſtrumentaq; alij ab aliis commodo ſibi aſſumunt. Sed Deum inquit, ſimul voluiſſe, ſimul quæ prius nullo modo fuerant protuliſſe. abunde enim locuples, reique nullius eſt indigus. At vero humanæ artes eo laborant defectu, vt aliæ aliarum ope adiuuari indigeant. Neceſſarius eſt enim gubernatori, nauium faber. Rurſusque hic, indiget lignatore: indiget præterea & fabro ferrario, & picatore, & ſtupifero. Indiget lignator, conſitore plantarum. Hic vero, & terra, & irrigatione, plantariiſque ac ſeminibus, & æra-

Τούτων δὲ αὐτῶν τὸ σωματοειδὲς αἴτιον, τὸ τῆς πάλαι φύσεως ξύντροφον, ὅτι πολλῆς ἦν μετέχον ἀταξίας, πρὶν εἰς τὸν νῦν κόσμον ἀφικέσθαι. ταύτοις νεμεσῶν πάντα εἰκὸς ἄνθρωπον, ὑγιᾶ γε τὸν νοῦν ἔχοντα. διαβάλλει γὰρ ἄντικρυς τῆς ὕλης τὴν φύσιν· καὶ οὕτως αὐτῆς ἰσχυρὰν ἄγαν καὶ ἀήττητον λέγει τὴν κακίαν, ὡς μηδὲ τὸν ποιητὴν δυνηθῆναι ταύτην ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβαλεῖν. διέμεινε γὰρ τῇ καχεξίᾳ χρωμένη· καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ δεξαμένη τὸ εἶδος, τὴν προτέραν οὐκ ἐξέβαλε πονηρίαν. οὗ δὴ χάριν, οὐ μόνον ἐν γῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν οὐρανῷ τὰ χαλεπὰ καὶ ἄδικα δρᾷ, καὶ τοῖς ζώοις ἐναπεργάζεται:- ταῦτα τῶν ἤδη πρόσθεν εἰρημένων ἀνάξια, καὶ τῆς ὑψηγορίας ἐκείνης καὶ θεολογίας ἀλλότρια, καὶ τῶν χαμαιπετῶν τε καὶ περιγείων ἔκγονα λογισμῶν. τὸ γὰρ δὴ φάναι, κἂν τῷ οὐρανῷ διαμεῖναι τὴν ἀταξίαν, ὡς χαλεπά τινα καὶ ἐν αὐτῷ τολμᾶσθαι καὶ ἄδικα, τοπάζειν παρασκευάζει, τὴν μὲν ὕλην ἰσχυροτάτην, ἀσθενῆ δὲ εἶναι τὸν ποιητήν. καίτοι φησὶν αὐτὸν τὸν οὐρανὸν πρὸς τὸ νοητὸν δημιουργῆσαι παράδειγμα. λέγει δὲ οὕτως ἐν τῷ Τιμαίῳ· Πότερον οὖν ὀρθῶς ἕνα οὐρανὸν εἰρήκαμεν, ἢ πολλοὺς καὶ ἀπείρους ἦν λέγειν ὀρθότερον; Ἕνα· εἴπερ κατὰ τὸ παράδειγμα δεδημιουργημένος ἔσται:- παράδειγμα δὲ εἰκὸς λέγειν αὐτόν, ἢ τὸν θεόν, ὡς ἕνα· ἢ τὴν ἰδέαν, ἣν ἔννοιαν εἶναι τοῦ θεοῦ λέγει· ἢ τὸν νοητὸν οὐρανόν, ὃν ὑπέρτερον εἶναι τούτου ἡ θεία λέγει γραφή. εἴτε δὲ τοῦτο εἴτε ἐκεῖνο λέγει παράδειγμα, ἥκιστά γε ἁρμόττει τῷ οὐρανῷ τῶν χαλεπῶν καὶ ἀδίκων ἡ πρᾶξις:- ἀλλὰ τῶν μὲν καλουμένων φιλοσόφων τοσαύτην ἔχει διαμάχην τὰ δόγματα· ὥρα δὲ λοιπὸν ἐπιδεῖξαι τῆς θείας γραφῆς τὴν εὐγένειαν, καὶ τὴν τῆς κοσμογονίας ἀλήθειαν. τοὺς μὲν γὰρ περὶ τῆς ὕλης μύθους, ἐς τὸ Ἡσιόδου ἀπέρριψε Χάος· δημιουργῆσαι δὲ τὰ ξύμπαντα ἔφησε τὸν θεόν· οὐ καθάπερ οἰκοδόμοι καὶ ναυπηγοί, καὶ χαλκοτύποι καὶ χρυσοχόοι, καὶ μέντοι καὶ ὑφάνται καὶ σκυτοτόμοι, καὶ [οἱ] ἄλλοι τεχνῖται τὰς ὕλας ἐρανιζόμενοι, ταύτας εἰδοποιοῦσί τε καὶ διαγλύφουσι, καὶ τὰ ὄργανα παρ᾽ ἀλλήλων ἀντιλαμβάνοντες· ἀλλ᾽ ἅμα ἐβουλήθη τε καὶ τὰ [μηδαμῆ] μηδαμῶς ὄντα παρήγαγεν. ἀπροσδεὴς γὰρ ὁ τῶν ὅλων θεός· αἱ δὲ ἀνθρώπειαι τέχναι, ἀλλήλων προσδέονται. δεῖται [μὲν] γὰρ ὁ κυβερνήτης, τοῦ ναυπηγοῦ· δεῖται δὲ ὁ ναυπηγὸς καὶ ὑλοτόμου καὶ χαλκέως καὶ πιττουργοῦ, καὶ στυππίου· δεῖται δὲ [γε] καὶ ὁ δρυτόμος τοῦ φυτουργοῦ· καὶ αὖ πάλιν ὁ φυτουργός, καὶ γῆς καὶ ἀρδείας, καὶ φυτῶν καὶ σπερμάτων,

καὶ χαλκέως ἐργαζομένου σμινύην καὶ δίκελλαν· δεῖται δέ του καὶ ὁ χαλκεὺς οἰκοδόμου, καὶ οἰκίσκον οἰκοδομοῦντος καὶ ξυναρμόζοντος τῷ ξύλῳ τὸν ἄκμονα, καὶ ἐνείροντος τῇ ῥαιστῆρι τὸν στειλεόν. καὶ πάντες δὲ ὁμοίως καὶ σκυτοτόμου καὶ ὑφάντου καὶ γεωργοῦ προσδέονται· ἵνα τὸ σῶμα καὶ τρέφωσι καὶ καλύπτωσι. κἀκεῖνοι δ' αὖ πάλιν τῆς τούτου γε ἐξήρτηνται τέχνης, ἵν' ἑκάστῳ τὰ ὄργανα παράσχῃ τὰ πρόσφορα. ὁ δὲ τοῦ παντὸς ποιητής, οὔτε ὀργάνων οὔτε ὕλης δεῖται· ἀλλ' ὅπερ ἐστὶ τοῖς ἄλλοις τεχνίταις καὶ ὕλη καὶ ὄργανα, καὶ μέντοι καὶ χρόνος καὶ πόνος, καὶ ἐπιστήμη καὶ ἐπιμέλεια, τοῦτο τῷ θεῷ τῶν ὅλων ἡ βούλησις·

„Πάντα γὰρ ὅσα ἠθέλησεν ὁ κύριος ἐποίησεν, ἐν
„τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ
„ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσοις· ἧ φασιν οἱ ἱεροὶ λόγοι.

ἠθέλησε δέ, οὐχ ὅσα ἠδύνατο, ἀλλ' ὅσαπερ ἀρκεῖν ἐδοκίμασεν. ῥᾷστον μὲν γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ μυρίους καὶ δισμυρίους δημιουργῆσαι κόσμους. εἴπερ δὴ ἄρα τὸ βουληθῆναι [ῥᾷστον ἁπασῶν τῶν ποιήσεών ἐστι· καὶ γὰρ ἡμῖν τὸ βουληθῆναι] πάντων ἐστὶν εὐμαρέστατον· ἀλλ' οὐ ξυμπαρομαρτεῖ τῇ γε ἡμετέρᾳ βουλήσει ἡ δύναμις· τῷ δὲ θεῷ τῶν ὅλων, ὅσα βουλητά, δυνατά· τῇ βουλήσει γὰρ ἡ δύναμις ἥνωται· ἀλλ' ὅμως οὐ τῇ δυνάμει τὴν κτίσιν ἐμέτρησεν· ἀλλ' ὅσαπερ ἠθέλησεν, ἐποίησε. καὶ ἐπειδὴ τῶν γεγενότων τὰ μέν ἐστιν αἰσθητά, τὰ δέ, νοητά· καὶ τὰ μὲν ἐπίγεια, τὰ δὲ ὑπερουράνια, ἀναγκαίως καὶ ζῷα πεποίηκε· τὰ μέν, αἰσθητά· τὰ δέ, νοητά· καὶ τοῖς μὲν νοητοῖς τὸν αἰθέρα καὶ τὸν οὐρανὸν ἀπεκλήρωσε, τοῖς δὲ αἰσθητοῖς, τὴν γῆν ἔδωκε καὶ τὴν θάλασσαν ἐνδιαίτημα. ἐπειδὴ δὲ τῶν νοητῶν τινες εἰς κακίαν [αὐθαιρέτως] ἀπέκλιναν, ἐξηλάθησαν εἰκότως τῶν οὐρανίων χώρων, καὶ τὴν ἐν τῷ ἀέρι καὶ τῇ γῇ διατριβὴν αὐτοῖς ἀπεκλήρωσεν· οὐχ ἵνα ἐπιτελέσωσιν ὅπερ ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιβουλεύειν ἐπιχειρῶσιν· ἐπέχει γὰρ δή που τοῦτο ποιεῖν [αὐτοὺς] ἡ τῶν [ἁγίων] ἀγγέλων φρουρά· ἀλλ' ἵνα τῇ μεταστάσει μάθωσιν ἡλίκων πρόξενος ἡ πονηρία κακῶν. ἐπειδὴ δὲ διχῇ τὰ αἰσθητὰ διεῖλε γένη, καὶ τὰ μέν, λογικὰ πεποίηκε, τὰ δέ, ἄλογα, ὑπέταξε τῷ λογικῷ ζῴῳ τῶν ἀλόγων τὴν φύσιν. τυραννεῖ δὲ ὅμως ἔνια τούτων, καὶ στασιάζει πρὸς τὴν ἀρχήν, καὶ ἐπιβουλεύειν πειρᾶται· ἐπειδὴ καὶ οἱ τούτων ἄρχοντες ποτὲ τοῦτο δρῶσι, καὶ λόγῳ τιμηθέντες, κατὰ τοῦ πεποιηκότος λυττῶσι· διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὐτοὶ στασιάζονται·

& ærario fabro indiget qui bidentem ſibi raſtrumq; conficiat. Nec minus & ærarius indiget fabro lignario, qui ligneam caſulam ſibi ſtruat, qui incudem ſuper ligneam baſin collocet, quiq; malleum capulo conſerat & componat. Omnes demum artifices, pari quodam ratione, ſutoris ac textoris opera indigent: iidemque agricola opus habent, vt corpus alant indumentiſque foueant: hique omnes fabro lignario ferrariove vtuntur, qui commoda inſtrumenta ſingulis ſubminiſtret. At vero rerum omnium Deus opifex, nec inſtrumentis nec materia vlla indiget: ſed, quod aliis artificibus ſunt & materia & inſtrumenta, tempuſque præterea & conficiendi opera, ipſaque ars & exactiſſima diligentia, hoc eſt ipſi Deo ſola vnicaque voluntas. *Omnia enim quæcumque voluit Dominus fecit in cælo et in terra; in mari quoque ipſo, & in omnibus abyſſis;* ſicut ſacræ nobis ſcripturæ teſtantur. Neque tamen quotcumque poterat, totidem creare voluit; ſed ea dumtaxat quæ ſatis eſſe ſua ſapientia comprobauit. Facile enim illi fuerat, decies ac vicies mille orbes producere: quandoquidem ipſum velle, multo omnium operum eſt facillimum. Nobis item accidit vt ipſum velle facillimum multo ſit; at non illico facultas efficiundi quod velis, humanam ſequitur voluntatem. At opifex vniuerſorum Deus, quæ vult omnia eodem ſimul poteſt. Diuinæ ſiquidem voluntati, & facultas adiuncta eſt. Neque tamen rerum creatiooem mundiq; fabricam immenſa illa ſua poteſtate commenſus eſt; ſed, quæcumq; voluit, ea confecit. Quoniam vero earum rerum quas ipſe protulit, aliæ quidem ſenſibus ſunt obnoxiæ, aliæ autem ſolo intellectu percipiuntur; ſuntque rurſus aliæ quidem in terris agentes, aliæ vero ſupercæleſtes; neceſſario & animalia itidem fecit, alia ſenſibilia, alia intellectilia: Ac intellectilibus quidem aerem cælumque addixit; ſenſibilibus autem mare ac terram ad incolendum dedit. Cumq; nonnulli eorum ſpirituum qui intellectu ſolo percipiuntur, in malitiam inclinaſſent, iure optimo e regionibus cæli depulſi ſunt, aeremque ac terram vbi commorentur in ſortem acceperunt; non vt ibi ea perficiant quæ contra homines doloſe aggrediuntur. (hæc enim prohibentur angelorum cuſtodia) ſed vt ex eiuſmodi locorum mutatione, condiſcant quæ & quanta ſupplicia ſuis auctoribus prauitas ipſa conciliet. Quia vero animātia illa quæ ſenſibilia ſunt, in ſpecies duas diſtribuit, horumq; alia quidem fecit ratione prædita, alia vero rationis expertia, quæ ratione ſunt caſſa, rationalibus ſubdita eſſe voluit. Nonnulla tamen ipſorum, tyrannice reluctantur, atque in ſuum principem ſeditioſe conſurgunt, doloſq; intendunt. Nec immerito quidem: quando & ipſi homines, quibus in ea animantes imperium eſt traditum, idem peccare cernuntur, ac tametſi rationis munere honeſtati, nihilo tamen ſecius, tamquam ſint illius expertes, contra ſuum auctorem rabide debacchantur. Idcirco factū eſt vt & ipſi rebelli animantium ſeditione impetātur;

ita edocendi ex iis quæ perferunt, quã malum, quamq; miſerum ſit, præterire ordinem, ſemelq; præſtitutos fines impudenter tranſcendere. Ac videre quidẽ eſt, inanima elementa egregie fines ſuos tueri. Mare ſiquidem ipſum, quamquam turbinibus agitatum inuerſumque violentor ad terram propellatur, harenæ tamen obiices ac repagula ſubiicitur, neque præfixos terminos tranſilire audet. Sicut enim equus ad curſum incitatus freno reprimitur & coercetur, ita & mare, cum Dei legem nullis quidem in tabulis ſcriptam, ſed in ipſo litore poſitam contemplatur, non ſecus pedem refert ac ſi habenis quibuſdam cohibeatur. Pari quoque modo & flumina, cum ſui curſus tenorem ſeruant, quem tueri ab initio iuſſa ſunt. Ita & fontes ſcaturiunt, & putei humanis vſibus aquas ſufficiunt. Quatuor item anni ſtationes, commoda ſucceſſione ſeſe excipiunt, ac ſeruata inter ſe temporis æqualitate, quod nimium ſit, minime appetunt. Hanc eandem legem dies ac noctes indeſinenter obſeruant; neq; cum protenduntur, ſuperbe ſe efferunt; neque cum contrahuntur, iniquo animo ferunt; ſed alternis vicibus tempora mutando, rurſus cum ratio ipſa exigit, ſine vlla diſceptatione debitum ſoluunt: neq; inuicem reluctantur, ſed quietiſſime accipiunt reddantq;. Illud præterea opificis Dei ſapientiam plane potentiamq; oſtendit, quod neq; ipſa tellus, quamquam per tot annorũ milia aratris tergi ſcindatur, ſeratur, conſeratur, quæ; quamquam & fructibus alimenta ſufficiat, conculcetur, effodiatur, cædatur, imbribus niuibuſque ſubſidat, atq; ardoribus atteratur; vllam ſui diminutionem perpeſſa eſt, minoreſve agricolis fœtus aut pauciores educit. Neq; ipſum Mare, quamq̃ inde nubes vim aquarum inceſſanter exhauriant, imbreſque pariant, terriſq; diffundant, imminutũ olim exhauſtumve eſſe cernitur: non ab iis deniq; litoribus receſſiſſe, quę olim fluctibus ſuis obduxit. ſed neq; rurſus auctũ exuberat, tametſi plurimos vndecumque fluuios illabentes accipiat. Neque vero nunc diſſerendum puto, vnde iugis fluuiorum copia deuoluatur: ineffabilis enim mihi penituſque abſtruſa hæc quoq; ratio eſt: quo autem pacto ſol aptus natus ſit humidam aquæ vim comminuere, pronum eſt cunctis volentibus edoceri. Æſtuaria enim paludeſq; exſiccat; aquarum præterea collectiones ac ſtagna conſumit: corpora quoq; hominum ſicciora efficit. Quinetiam fluuios videmus decreſcendo ſubduci, cum ſol relictis auſtralibus locis ad boreales tractus concedit, æſtatemque nobis efficit. Eamq; ob rem, Nilum aiunt non eodem tempore quo cæteri ſolent fluuij, extra alueum inundare. ſed media æſtate aquis exuberantibus Ægyptũ perfundere, ſole tunc ad Borealẽ circulũ accedente, ac cæteris quidem fluuiis radiis ardentioribus incubante, ab ipſo autem Nilo magnis ſane ſpatiis abſcedente.

ὅπως, δι' ὧν πάσχουσι, μάθωσιν ὡς σχέτλιον καὶ παμπόνηρον τὸ παραβαίνειν τὴν τάξιν, καὶ τοὺς κειμένους ὅρους [ἀδεῶς] ὑπερβαίνειν. τούτους δὲ τοὺς ὅρους, ἔστιν ἰδεῖν τὰ ἄψυχα στοιχεῖα φυλάττοντα. καὶ γὰρ ἡ θάλασσα ταῖς καταιγίσι ῥιπιζομένη καὶ κυκωμένη καὶ πρὸς τὴν χέρσον ὠθουμένη, τὴν ψάμμον αἰσχύνεται, καὶ τοὺς πεπηγότας ὅρους παρελθεῖν οὐκ ἀνέχεται· ἀλλὰ, καθάπερ ἵππος ὁρμῶν ἀναχαιτίζεται χαλινῷ, οὕτως ἐκείνη, τὸν ἄγραφον τοῦ θεοῦ νόμον ἐν ταῖς ἀκταῖς θεωρουμένη, εἰς τοὐπίσω χωρεῖ, οἷόν τισιν ἡνίαις ἀγχομένη. οὕτως οἱ ποταμοὶ τρέχουσιν ὥσπερ ἐτάχθησαν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἀναβλύζουσιν αἱ πηγαί, καὶ τὰ φρέατα χορηγεῖ τοῖς ἀνθρώποις τὴν χρείαν, καὶ αἱ τοῦ ἔτους ὧραι ἀλλήλας εὐρύθμως διαδέχονται, καὶ τὴν ἰσότητα τιμῶσαι, τοῦ πλείονος οὐκ ἐφίενται. τοῦτον τὸν νόμον καὶ ἡμέραι καὶ νύκτες διατηροῦσιν ἐνδελεχῶς, καὶ οὔτε μηκυνόμεναι μεγαλαυχοῦσιν, οὔτε σμικρυνόμεναι δυσχεραίνουσιν· ἀλλὰ παρ' ἀλλήλων τὸν χρόνον κιχρώμεναι, πάλιν ἀναμφισβητήτως τὸ χρέος ἐκτίνουσιν, οὐ ζυγομαχοῦσαι πρὸς ἀλλήλας, ἀλλ' ἔριδος δίχα καὶ παρέχουσαι καὶ λαμβάνουσαι. κἀκεῖνο δὲ ὁμοίως τοῦ δημιουργοῦ τὴν σοφίαν ἐπιδείκνυσι καὶ δύναμιν. οὔτε γὰρ ἡ γῆ ἐν τοσαύταις δὴ χιλιάσιν ἐτῶν ἀρουμένη καὶ σπειρομένη καὶ φυτευομένη καὶ τρέφουσα τοὺς καρποὺς καὶ πατουμένη καὶ μεταλλευομένη [καὶ ὑομένη καὶ νιφομένη καὶ φλογιζομένη,] μείωσίν τινα πέπονθεν, ἢ τοὺς καρποὺς ἐλάττους τοῖς γεωργοῦσι προσφέρει· οὔτε ἡ θάλαττα, τῶν νεφῶν διηνεκῶς ἐκεῖθεν ἀρυομένων, τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν καὶ τὸν ὑετὸν ὠδινόντων καὶ παρεχόντων τῇ γῇ, ἐλάττων ὤφθη ποτὲ, ἢ κοιλοτέρα ἐγένετο, ἢ τὰς ἠιόνας κατέλιπεν ἃς πάλαι κατέκρυπτεν· οὔτε μὴν ηὐξήθη πάλιν, τοὺς πανταχόθεν εἰσρέοντας ποταμοὺς δεχομένη. καὶ οὔτι λέγω, πόθεν δὴ ἄρα τῶν ποταμῶν τὰ ῥεύματα φέρεται· ἄρρητος γὰρ δή μοι παμπάν καὶ οὗτος ὁ λόγος· ὅπως δὲ καὶ ὁ ἥλιος τὴν ὑγρὰν οὐσίαν πέφυκεν ἀναλίσκειν, εὐπετὲς μάλα τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν. καὶ γὰρ δὴ ξηραίνει τὰ τέλματα, καὶ τὰ τῶν ὑδάτων ἀναλίσκει συστήματα, καὶ τὰ ἡμέτερα σώματα δαπανᾷ· καὶ μέντοι τοὺς ποταμοὺς σμικρυνομένους ἔστιν ἰδεῖν, ὅταν οὗτος ἀφεὶς τὰ νότια μέρη, ἐπὶ τὰ βόρεια τρέχῃ, καὶ τὸ θέρος ἐργάζηται. διά τι τοῦτο καὶ τὸν Νεῖλόν φασιν, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖς ἄλλοις ποταμοῖς πλημμυρεῖν καιρὸν, ἀλλὰ μεσοῦντος τοῦ θέρους ἐπικλύζειν τὴν Αἴγυπτον· ὡς τοῦ γε ἡλίου τὴν βορειοτέραν διαθέοντος ζώνην, καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν ποταμοῖς ἐνοχλοῦντος, τούτου δέ γε πλεῖστον ἀπέχοντος.

εἰ δὲ καὶ ἄλλας αἰτίας τῆς τούτου γε πλημμυρίας εἶναί φασί τινες, ἀλλ' οὐκ [ἔμοιγε] ἁρμόττειν τήνδε νῦν τὸν λόγον ὑπείληφα. καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις παρεγγυῶ τῆς μὲν θείας οἰκονομίας μὴ πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας, θαυμάζειν δὲ τὰ γινόμενα, καὶ τὸν ποιητὴν ἀνυμνεῖν. διὸ δὴ καὶ ἔγωγε θαυμάζω καὶ τοῦ ἀέρος μὴ δαπανωμένην τὴν φύσιν, τοσούτων μὲν ἀνθρώπων, τοσούτων δὲ ἀλόγων ζώων ἀναπνεόντων τοῦτον διηνεκῶς· τοσαύτης δὲ ἀκτῖνος, καὶ οὕτως ἄγαν θερμῆς τοῦτον διαπερώσης· πρὸς δὲ τῷ ἡλίῳ, καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν ἄστρων, ταὐτό γε τοῦτο ποιούντων. ἀλλὰ γὰρ ὑπὲρ θαῦμα τὸ θαῦμα· καὶ κινδυνεύω γε λέγειν ὡς οὐδὲ θαῦμα τὸ θαῦμα. θεοῦ γὰρ δημιουργοῦντος. προσήκει θαυμάζειν μὲν [οὐχ] ἥκιστα, ὑμνεῖν δὲ ὡς μάλιστα· πάντα γὰρ αὐτῷ ῥᾴδιον ποιεῖν, ὅσα γε αὐτῷ προσφορα. ἐναπέθετο γὰρ καὶ οἷς δεδημιούργηκεν [οἷς] ὅσον ἂν ταῦτα ξυστῆναι βούλεται χρόνον, δύναμιν ἀποχρῶσαν. διὰ τοι τοῦτο καὶ ἡ γῆ μεμένηκεν οἵαπερ ἐξ ἀρχῆς ἐγεγόνει· καὶ ἡ θάλαττα οὔτε σμικρύνεται, οὔτε αὔξεται· καὶ ὁ ἀήρ, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἔλαχε φύσιν, ἄσυλον διετήρησε· καὶ ὁ ἥλιος τήκειν οὐ δύναται καὶ διαλύειν ὁ θεὸς στερέωμα· οὔτε μὴν τὸ στερέωμα, ὑγρὸν ὄν, θερμὸν ὄντα τὸν ἥλιον σβέννυσιν· ἕκαστον γάρ, ὃν ἐξ ἀρχῆς εἴληχε, διεφύλαξε κλῆρον. τὰς γὰρ ἐναντίας φύσεις ὑγροῦ καὶ ξηροῦ, καὶ αὖ πάλιν ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, ξυνήρμοσεν εἰς φιλίαν ὁ ποιητής. ὅταν τοίνυν τούτων ἕκαστον ἴδωμεν, καὶ τὸν μὲν ἥλιον, νῦν μὲν τὰ βόρεια, νῦν δὲ τὰ νότια, ἄλλοτε δὲ τὰ μέσα τοῦ οὐρανοῦ διαθέοντα, καὶ τὴν σελήνην αὐξομένην καὶ φθίνουσαν καὶ τοὺς ἀστέρας κατὰ καιρὸν ἀνίσχοντάς τε καὶ δυομένους, καὶ ἀμητοῦ καιρὸν καὶ σπόρου σημαίνοντας, καὶ τοῖς ναυτιλλομένοις χειμῶνα καὶ γαλήνην μηνύοντας· μὴ ταῦτά γε, ὦ φίλοι ἄνδρες, θεοποιήσωμεν, ἀλλὰ τὸν τούτων ποιητὴν καὶ δημιουργὸν καὶ κυβερνήτην ἀνυμνήσωμεν, καὶ διὰ τῶν ὁρωμένων πρὸς τὸν ἀόρατον ἐκδημήσωμεν. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐκδημίας ἡμῖν, ἀλλὰ πίστεως χρεία. διὰ ταύτης γὰρ μόνης, ἐκεῖνον ἰδεῖν δυνάμεθα. ὅταν [οὖν] ἴδωμεν εἰς καιρὸν τὰς ὥρας μεταβαινούσας, καὶ τὸν ὑετὸν τῇ γῇ χορηγούμενον, καὶ ταύτην φύουσαν, καὶ τῇ πόᾳ καλυπτομένην, καὶ τὰ λήια κυμαίνοντα, καὶ τοὺς λειμῶνας ἀνθοῦντας καὶ κομῶντα τὰ ἄλση, καὶ βρίθοντα τῷ καρπῷ, κινήσωμεν εἰς ὑμνῳδίαν τοῦ ταῦτα δεδωκότος, τὴν γλῶτταν· καὶ μήτε νύμφας ὀρεστιάδας ἢ πηγαίας ἢ ποταμίας, μήτε τὰς Νηρέως θεοποιήσωμεν θυγατέρας, μήτε τῇ Δηοῖ τὸν ἴουλον ᾄσωμεν ἢ τὸν λιτυέρσαν, μὴ Διονύσῳ τὸν διθύραμβον,

Si, vero & alias Niliaci incrementi cauſas quidam eſſe contendunt, ego tamen hoc tempore materiam hanc conuenire mihi non arbitror: quippe qui alios cohorter, ne cauſas diuinæ gubernationis curioſius indagent, ſed admirentur potius ea quæ facta ſunt, ipſumque opificem hymnis laudando concelebrent. Ego itaq; vehementer admiror naturam aeris inconſumptam perſiſtere, cum tamen tot numero homines, totq; animalia rationis expertia, illum ſpirando & attrahant & remittant, ſolisq; adeo feruentes radij permeando traiiciant, præterq; ſolem ac lunam idipſum ſtellæ quoq; efficiant. Sed enim vndiq; mundum intuenti, miraculum miraculo ſuperadditur. Parum vero abeſt ne confidenter dicam, miraculum hoc loco pro miraculo habendum nõ eſſe. Cum ſit enim mundi opifex Deus omnipotens, quæcumque ab eo fiant, decet admirari quam minime; ſed auctorem profecto decet laudari quammaxime. Sunt enim quæcumq; fieri conueniant, factu illi perquam facilia. Inſeruit autem & rebus omnibus quas creauit, ſufficientem ad id temporis facultatem quo eſſe illas ac perdurare decreuit. Ex quo factum eſt vt tellus hodieque ita permaneat ſicut ab initio facta fuit; neq; item mare augeſcat neque decreſcat; vtque aer quam ab initio naturam ſortitus eſt, inuiolatam conſeruet; neq; ſol firmiſſimum illud cælum per quod aſſidue currit, eliquare poſſit, neq; diſſoluere; ſed neq; ipſum firmamentum, rametſi humida ſit natura, flagrantem ſolem exſtinguat. Singulæ enim res, quod ab initio munus ſortitę ſunt, illud perpetuo conſeruarunt. Contrarias ſiquidem ſicci atq; humidi qualitates, rurſuſque calidi & frigidi, in amicitiam fœdusq; compoſuit rerum opifex. Quotieſcumque igitur omnia hæc videmus, quoties ſolem modo ad boreales tractus, modo ad auſtrales, modo ad æquatas cæli partes excurrere; quoties & lunam modo auctam lumine, modo imminutam; nec minus & ſtellas certis orientes temporibus & occidentes, meſſis præterea & ſementis tempus ſignificantes, tum & nautis oſtendentes tempeſtatem ac tranquillitatem: ne quæſo amici homines hæc ipſa nobis deos faciamus, ſed horum potius auctorem, opificem, gubernatoremque laudemus, ac per ea quæ contuemur oculis, pergamus ad eum qui videri non poteſt. Ad hoc autem nobis non eſt opus peregrinatione, ſed fide. per hanc enim ſolam videre illum nobis licebit. Cum itaque ſtationes anni videbimus ſuis quamque pertranſire temporibus, cum terrę pluuiam diſpenſari, cum terram germinare, eum virentibus herbis obduci, vndare ſegetes, prata floribus renidere, comare ſiluas, ramos arborum fructibus prægrauari; linguam inuocamus in eius laudem qui hæc terræ dona contribuit. Ne vero montium nymphas, neve fontium ac fluuiorum, neve filias Nerei referamus in deos. Ne cantemus Iulum Cereri, neve ipſi Rheæ Lityerſam: ne Baccho Dithyrambum;

ne Pæana Pythio Apollini, neve Dianæ concinamus hypœpum: ſed rerum omnium conditori Deo hymnos Dauidicos proferamus, cumque eo pariter exclamemus, *Quam magnificata ſunt opera tua Domine: omnia in ſapientia feciſti.* Quotieſcumq; canoras aues audiemus varios cantus emodulari, cicadaſque tremulos euibrare concentus, Muſis Sirenibuſq; dimiſſis, ſapientiſſimum Deum eundemque potentiſſimum adoremus; qui & eiuſmodi auiculis tantam tribuit Muſicæ harmoniam, & humanum genus vndecumq; nutrit, fouet, ac mulcet.

Noſtra igitur, quæſo, amici homines, cum Philoſophorum opinionibus comparate; rectaq; ac diligenti ratione ſubducta, quæſo, inſpicite, quænam ex ſuperius allatis opinionibus Deo magis congruere videantur; mundumne hunc videlicet genitum non fuiſſe, caſuve fortuito ſic conſtitutum, ex atomiſque & vacuo eſſe compoſitum; an a Deo quidem auctore, ſed præſtituta ex materia factum eſſe: an vero impium eſt, Deo cuncta hæc tribui? illud autem recte ac vere dicitur, eſſe rerum omnium auctorem Deum, qui nequaquam, quod cæteri faciunt artifices, ex iam comparata materia omnia hæc effecerit, ſed quæ prius non erant, in ipſum Eſſe protulerit, volueritq; non antea exſiſtentibus rebus præbere vt quandoque eſſent. Facile eſt enim Deo, & ex iis quæ nondum ſint, & ex iis quæ ſunt, excudere aliquid ac proferre. hoc enim, & ab initio olim fecit, & ſingulis, vt ita dicam, diebus facere cernitur. Nam & ex præſtitutis comparatiſq; iam corporibus, animalium corpora effingit; & ex iis quæ non ſunt, ipſas animas creat; non cunctarũ quidem animas animantium, ſed humanas dumtaxat. Gignit autem ex volucribus volucres, nantiaq; ex nantibus, ſingulaſq; animantium ſpecies de homogeneis parit. Ita & terræ fœtus, de iam ſatis conſitiſq; plantariis ad humanos vſus depromit. Olim vero nec arata tellus, nec ſeminibus vllis aſperſa, plantarum ſeminumq; ideam, quaſiq; archetypum quoddam exemplum, germinando produxit, reptiliumq; & quadrupedum genera procreauit. Ipſa inſuper humentium aquarum vis, ſicuti iuſſa fuit, & aquatiles protulit animantes, & quæ natæ ſunt volatu aerem permeare. Cæterum, neque terram ipſam, neq; cælum, neq; aerem, neq; aquarum naturam, neq; ignem, item nec lucem, vlla prius comparata materia iuſſu Dei produxit; ſed ea omnia ipſe opifex Deus, cum nulla eſſent antea, procreauit. Idemq; qui ceu conſeuit cõpegitq; capaciſſimam mundi huius phaſelum, idem eandem quã ſapientiſſime condidit, aſſidue nunc gubernat & dirigit. Hæc autẽ non ipſi modo Apoſtoli & Euangeliſtæ nos docuerunt, ſed ipſi quoq; Prophetæ, Prophetarũq; eximius qui mundi geniturã conſcripſit Moſes; prioreſq; adeo his omnibus docuerunt, & Abraham & Melchi-

μὴ τῷ Πυθίῳ μαντεῖ τὸν παιᾶνα, μὴ τῇ Ἀρτέμιδι τὸν ὕπινον· ἀλλὰ τῷ ποιητῇ τῶν ὅλων τὴν Δαυιδικὴν προσενέγκωμεν μελῳδίαν, καὶ μετ' ἐκείνου βοήσωμεν, Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. ὅταν ᾠδικῶν ὀρνίθων ἀκούσωμεν ποικίλα γε ἀδόντων ᾄσματα καὶ διάφορα, καὶ τεττίγων κιθαριζόντων, ἐρρῶσθαι φράσαντες Σειρῆσι καὶ Μούσαις, τὸν πάνσοφον καὶ πανάλκη θεὸν προσκυνήσωμεν, τὸν καὶ τοῖς μικροῖς πτηνοῖς τοσαύτην μέλους δωρησάμενον ἁρμονίαν· καὶ διὰ πάντων καὶ τρέφοντα καὶ τέρποντα καὶ καταθέλγοντα τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος:-

Ταῦτα ταῖς τῶν φιλοσόφων, ὦ φίλοι ἄνδρες, παρεξετάσατε δόξαις· καὶ σκοπήσατε ὀρθῇ γε καὶ δικαίᾳ χρώμενοι ψήφῳ, τίνα τούτων περὶ θεοῦ λέγειν πρόσφορά τε καὶ ἁρμόδια, τὸ, ἀγέννητον εἶναι τὸ πᾶν ἢ ἀπὸ ταὐτομάτου συστῆναι, ἢ τὸ ἀπὸ τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ κενοῦ ξυναρμοσθῆναι, ἢ τὸ ὑπὸ [τοῦ] θεοῦ μὲν, ἐκ δὲ τῆς ὕλης γενέσθαι· ἢ τούτων μὲν ἕκαστον περὶ θεοῦ λέγειν ἀνόσιον, ἐκεῖνο δέ γε εἰκός τι καὶ ἀληθὲς, ὡς τῶν ὅλων ποιητὴς ὁ θεὸς, οὐ τοῖς ἄλλοις τεχνίταις παραπλησίως, ἐξ ὕλης τὰ πάντα δημιουργήσας, ἀλλ' αὐτὸς τὰ πάντα μὴ ὄντα παραγαγὼν, καὶ παρασχεῖν ἐθελήσας τοῖς μὴ οὖσι τὸ εἶναι. ῥᾴδιον γὰρ αὐτῷ καὶ ἐκ μὴ ὄντων καὶ ἐξ ὄντων δημιουργεῖν· τοῦτο [γὰρ] δὴ καὶ πάλαι πεποίηκε, καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡμέραν ποιεῖ. καὶ γὰρ ἐξ ὑποκειμένων σωμάτων διαπλάττει τῶν ζώων τὰ σώματα, καὶ ἐκ μὴ ὄντων δημιουργεῖ τὰς ψυχὰς, οὐχ ἅπασι τοῖς ζώοις, ἀλλὰ μόνοις ἀνθρώποις· καὶ διὰ τῶν πτηνῶν δημιουργεῖ τὰ πτηνὰ, [καὶ διὰ τῶν νηκτῶν τὰ νηκτὰ,] καὶ τῶν ἄλλων γενῶν ἕκαστον διὰ τῶν ὁμογενῶν διαπλάττει. οὕτω δὴ καὶ τῆς γῆς τοὺς καρποὺς διὰ τῶν σπειρομένων καὶ φυτευομένων τοῖς ἀνθρώποις προσφέρει· πάλαι δὲ ἡ γῆ καὶ ἀνήροτος καὶ ἄσπαρτος ἐβλάστησε πάσας φυτῶν καὶ σπερμάτων ἰδέας, καὶ τῶν ἑρπετῶν καὶ τετραπόδων τὰ γένη· καὶ τῶν ὑδάτων ἡ φύσις ἔφυσεν, ὡς ἐκελεύσθη, καὶ τὰ τοῖς ὕδασιν ἐνδιαιτώμενα ζῶα, καὶ τὰ τὸν ἀέρα διαπερᾶν πεφυκότα. αὐτὴν μέντοι τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν, καὶ τὸ πῦρ, καὶ τὸ φῶς, οὐ τῇ ὕλῃ ἀναδοῦναι προσέταξεν· ἀλλὰ μὴ ὄντα παρήγαγεν, αὐτὸς φυτουργός· καὶ ναυπηγὸς τοῦ μεγίστου σκάφους τῆς κτίσεως γεγενὼς, αὐτὸς καὶ κυβερνᾷ καὶ ἰθύνει ὁ πάνσοφος κατασκευάσας σκάφος. ταῦτα οὐ μόνον ἡμᾶς εὐαγγελισταὶ διδάσκουσι καὶ ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ προφῆται, καὶ τῶν προφητῶν ὁ κορυφαῖος Μωϋσῆς, ὁ τὴν κοσμογονίαν ξυγγράψας· καὶ πρό γε τούτων, Ἀβραὰμ καὶ Μελ-

χισεδὲκ, καὶ ἅπας τῶν πατριαρχῶν ὁ χορός. ἕκαστος γὰρ τούτων οὐ πολλοὺς, ἀλλὰ τὸν τοῦ παντὸς ἐθεολόγησε ποιητήν. καὶ τοῦτο εἴσεσθε, ἐν τοῖς θείοις λογίοις ἐντύχοιτε. Ἐκ παραλλήλου τοίνυν μεμαθηκότες, ὅσον τῶν ἀνθρωπίνων ὑπέρκειται λογισμῶν τῆς θείας γραφῆς τὰ παιδεύματα, φύγετε μὲν, ὦ φιλότης, τὴν πλάνην, ἀσπάσασθε δὲ τὴν ἡλίου φανοτέραν ἀλήθειαν· ἵνα ὑπὸ ταύτης φωταγωγούμενοι, καὶ τῶν θείων λογίων τὸν νοῦν θεωρήσητε, καὶ τοὺς τούτων διδασκάλους θαυμάσητε, καὶ πεσόντες ἐπὶ πρόσωπον,
» ἀποστολικῶς εἰπεῖν, προσκυνήσητε τῷ θεῷ, λέ-
» γοντες ὅτι Ὄντως [ὁ] θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν.

ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ· ε΄.

Ἔστι τις λίθου φύσις, ἣν μαγνῆτιν ὀνομάζουσιν, ἣ πᾶσαν ἐῶσα τὴν ἄλλην ὕλην ἀκίνητον, τὸν σίδηρον ἐφέλκεται μόνον· ἔστι δὲ ὅτε καὶ δείκνυσιν αἰωρούμενον, οὔτε κάτωθεν ὑπό τινος ἐρειδόμενον, οὔτε ἄνωθεν φαινομένῳ τῳ ξυνδεδεμένον, ἀφανῶς δὲ τῆς ὑπερκειμένης ἐκείνης ἢ ὑπερφαινομένης ἐνεργείας ἐξηρτημένον. τοιοῦτό τι γιγνόμενον ἐπὶ τῶν θείων λογίων ἴδοι τις ἄν. πολλοὶ μὲν γὰρ δὴ τούτων, μᾶλλον δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἅπαντες ἐπαΐουσιν ἄνθρωποι· οἱ δὲ τῆς πίστεως μόνοι θηρῶνται τρόφιμοι, οὔτε κάτωθεν ὑπό τινος εὐκληρίας ψυχαγωγούμενοι, οὔτε ἄνωθεν ὁρωμένῳ τῳ ξυνδεδεμένοι, μόναις δὲ ταῖς ἀφανέσιν ἐλπίσι τὸν νοῦν ξυναρμόσαντες. τοῦτό τοι καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος τὸν περὶ τοῦ
» σταυροῦ λόγον, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις εἶναι μωρί-
» αν, τοῖς δὲ σωζομένοις θεοῦ δύναμιν ἔφησεν. ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἡ λίθος, ἰδιότητι φύσεως, θέειν παρ' αὐτὴν τὸν σίδηρον ἐκβιάζεται· τῶν δὲ θείων λογίων ἡ χάρις, οὐκ αὐτὴ τοὺς μὲν προσίεται, τοὺς δὲ ἀποπέμπεται· πᾶσι γὰρ τοῖς ἐμφορεῖσθαι βουλομένοις προχέει τὰ νάματα· ἀλλὰ τὸ τῶν ἀκροωμένων αὐθαίρετον, τοὺς μὲν προσιέναι διψῶντας, τοὺς δὲ πόρρω ποιεῖ, τόνδε τὸν ἵμερον ἔχειν ἥκιστα βουλομένους. ὁ δέ γε τῶν ψυχῶν ἰατρὸς, τὴν τῶν οὐκ ἐθελόντων ἀπολαύειν τῆς θεραπείας, οὐ βιάζεται γνώμην· αὐτοκράτορα γὰρ καὶ αὐτεξούσιον τὴν λογικὴν φύσιν δημιουργήσας, παραινέσεσι μὲν καὶ νόμοις, καὶ τῶν χειρόνων ἀποτρέπει, καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω προτρέπει· οὐκ ἀναγκάζει δὲ μὴ βουλομένην τῶν ἀμεινόνων μεταλαχεῖν· ἵνα μὴ παρακινήσῃ τοὺς ὅρους τῆς φύσεως. ταύτῃ τοι καὶ διὰ
» τῶν προφητῶν βοᾷ· Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσα-
» κούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε.

Melchiſedech, & vniuerſus Patriarcharum chorus. horum enim quilibet, non multos quidem, ſed vnum mundi auctorem, theologice prodidit. Id quod & vobis perquam facile erit diſcere, ſi modo in diuinæ ſcripturæ libros incidatis. Propoſita itaq; cõparatione perdocti, quid humanis Philoſophorum diſcurſibus ſacrarum litterarum præſtent documenta, fugite iam, quæſo, errorem, amici homines, veritatemq; adamate ſole ipſo ſplendidiorem: vt huius claritate perducti, & diuinæ ſcripturæ ſenſum perſpiciatis, & illius magiſtros doctoreſque demirati, vt Apoſtolicis verbis vtar, in faciem procidatis, Deumque adoretis, & fateamini Deum vere in nobis eſſe.

V SERMO: DE NATVRA hominis.

LAPIDIS quem Magnetem vocant, eam eſſe vim conſtat, vt omnem aliam materiam quietam eſſe immotamq; dimittat, ferrum vero dumtaxat ad ſeſe trahat; nonnumquã vero alte a ſe ſublatum quaſi oſtentet; tametſi nullis idipſum rebus ab inferiori loco ſuffulciatur, nec ſuperne aliquo nexu viſibili colligetur, ſed eius lapidis incubante virtute, occulta nobis ratione ſuſpenſum ſit. Tale quippiam & in diuinis ſcripturis & in verbis quæ de Deo fiunt, ſolet contingere; vt facile is cognoſcet qui diligenter aduertet. Plurimi enim, immo, vt ita dicam, cuncti fere mortales, aurem illis accommodant; ſoli vero capiuntur qui alumni ſunt fidei; cum tamen ab inferiori loco nullius terrenæ felicitatis ſolatio teneantur, neque quicquam appareat vnde a ſuperiori loco vincti dependeant, ſed ad occultas dumtaxat rerum ſpes, mentem animumq; accõmodent. Eam ob rem Paulus quoque Apoſtolus, verba quæ de cruce fiunt, pereuntibus quidem ſtultitiam eſſe inquit; iis autem qui ſalui fiunt, Dei virtutem, Deiq; ſapientiam. Sed enim lapis ille, propria quadam naturæ ſuæ vi ferrum ad ſe moueri violenter cogit: diuinorum autem ſermonum gratia, non ipſa quidem eſt quæ alios admittat mortales, alios vero ſummoueat: cunctis enim qui ſaturari appetunt, vbertim riuos effundit: ſed voluntate ac delectu eorum qui auditum ſe conferunt, fit vt alij quidem ipſorum tamquam ſitientes admoueantur, alij vero procul abſcedant; ij videlicet qui ad eas res optandas animũ non inducunt. Eſt itaq; illius officium qui ſe animarũ Medicũ profitetur, vt eorum voluntaté nequaquã cogat qui accipere curationé ſuam detrectant: quando & ille opifex qui rationale animal potés ſui liberũq; creauit, hortamétis ac legibus ab iis auertit quæ peiora cẽſentur, ad potiora auté conuertit. Nequaq̃ tamen violenter impellit, ſi meliorum particeps eſſe nolit; ne videlicet naturæ fines ſemel conſtitutos immutet. Hinc & per Prophetas idem exclamat: *Si velitis & ſi audiatis me, bona terra comedetis,*

Rur-

Rurſusq; alibi; *Venite filij, audite me. timorem Domini docebo vos. Quis eſt homo qui vult vitam, diligens dies videre bonos?* Subinde vero ab iis auerrens quæ mala ſunt, quid ſit agendum ita oſtendit: *Siſte linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum: declina a malo, & fac bonum: inquire pacem, & ſequere eam.* Manifeſte autem ſignificat, & quæ propoſita ſint ſtudiis eiuſmodi præmia. inquit enim; *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in deprecationem eorum.* Quia vero timor illis maxime congruit qui tamquam pueri ad virtutem inſtituuntur, neceſſario factum eſt vt ceſſantes ac deſides ſic minando perterreat: *Vultus autem Domini ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum.* Qui vero per Prophetam ſic homines adhortatus eſt, idem in ſacris Euangeliis nullo quidem alio vſus nuntio ac miniſtro, quam corpore quod pro ſalute noſtra factus homo aſſumpſit, ipſe ore ſuo ſic loquitur: *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Item & alibi; *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis; & ego requiem vobis dabo.* Alia vero permulta id genus & in Euangeliis & in Apoſtolorum monumentis facile, quicumq; velit, inueniet: quibus plane oſtenditur abſoluta hominis voluntas, liberumque arbitrium. Huius rei gratia, ipſe quoque, amici homines, quintam vobis adhortationem hanc affero. Neq; vos ſolum quæſo, ſed vehementer obſecro & obteſtor, ne medicinæ huius curationem temere abiiciatis, neu ſalutem veſtrâm in diem craſtinum differatis; quem viſuri necne ſimus, penitus ignoramus. Sed ea potius in memoriam reuocate, quæ Aſcræus Poeta vos facere adhortatur, quo loco ſic inquit:

Ne differ dum cras veniat, dum tertia lux ſit. Aliam quoque eiuſdem Poetæ ſententiam diligenter aduertite. inquit enim hic quoque quæ ſuperioribus conſona ſunt;

Triſtia dilator patietur damna frequenter.

Quando igitur iam ſuperius edocti ſumus quid de mundo, deque ipſa ſit materia ſentiendum, quantumque inter ſe diſtent quæ a diuinis præceptoribus quæque ab humanis Philoſophis doctrina proficiſcitur, agedum quod ſupereſt inquiramus, quænam illa cuiusve modi ſint quæ de natura hominis ſacræ nos litteræ vt tuto tenenda docuerunt, quæque ij ſapientiæ profeſſores qui ſuos libros aſpergunt eloquutionis ornatu, ſpecioſoque prætentu nominum ac verborum, falſitatem nobis adducunt. Quæcumque vero de hac ipſa re Poetæ fabulantur, hoc tempore omittemus. neque illos, vt Plato faciendum purat, aſpergemus vnguento; ſed potius contra eũ ferorem quẽ peſſime ipſi olent, nares communiemus. illi enim non modo e terra erupiſſe homines, ſed enatos iacto prius ſemine, quaſi ſatitios, aſſerunt e ſerpentinis dentibus prodiiſſe.

καὶ [αὖ] πάλιν, Δεῦτε τέκνα· ἀκούσατέ μου· " φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς. τίς ἐστιν ἄνθρωπος " ὁ θέλων ζωήν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς;· " εἶτα τῶν χειρόνων ἀποτρέπων, ἐπιδείκνυσι τὸ " πρακτέον· Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, " καὶ χείλη σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον· ἔκκλινον " ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, " καὶ δίωξον αὐτήν:- δῆλα δὲ τοῖς πειθομένοις ποιεῖ, καὶ " τῶν πόνων τὰ ἆθλα· ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ " δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν:- ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ φόβος τοῖς παιδαγωγουμένοις ἁρμόδιος, ἀναγκαίως καὶ τῆς ἀπειλῆς τοὺς ῥᾳστώνῃ ξυζῶντας δεδίττεται, καὶ φησίν· Πρόσωπον δὲ κυ- " ρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ " γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν· ὁ δὲ ταύτην προσενεγκὼν διὰ τοῦ προφήτου τὴν παραίνεσιν, ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις οὐκ ἄλλῳ τῳ χρώμενος ὑπουργῷ, ἀλλ' αὐτῆς διὰ τῆς σαρκὸς φθεγγόμενος ἣν ἀνέλαβεν, ἔλεγεν· Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέ- " σθω πρός με, καὶ πινέτω:- καὶ πάλιν· Δεῦτε " πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες [καὶ πεφορτισμέ- " νοι·] κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς:- καὶ ἄλλα δὲ μυ- " ρία εὕροι τις ἂν κἀν τοῖς θείοις εὐαγγελίοις, κἀν τοῖς τῶν ἀποστόλων ξυγγράμμασι, δηλοῦντα σαφῶς τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως τὸ αὐθαίρετον. οὗ δὴ χάριν κἀγὼ πέμπτην ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, τὴν δὲ προσφέρω παραίνεσιν· οὐκ ἀξιῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄγαν γε λιπαρῶν καὶ ποτνιώμενος τὸν τῆς ἰατρείας μὴ περιϊδεῖν καιρόν, μηδὲ ἀναβάλλεσθαι τὴν σωτηρίαν εἰς αὔριον· ἣν οὐκ ἴσμεν εἴπερ δὴ πάντως ὀψόμεθα· ἀλλ' ἀναμνησθῆναι τῆς τοῦ Ἀσκραίου ποιητοῦ παραινέσεως·

Μὴ δ' ἀναβάλλεσθαι, ἐς τ' αὔριον ἐς τ' ἔνηφι:- " προσέχειν δὲ ἀκριβῶς καὶ τῇ ἄλλῃ τοῦδε τοῦ ποιητοῦ γνώμῃ, ξυνῳδὰ φθεγγομένῃ·

Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει:- "

ἐπειδὴ τοίνυν τοῦ κόσμου πέρι καὶ τῆς ὕλης, τίνα προσήκει φρονεῖν μεμαθήκαμεν, καὶ ὅσον τὸ μέσον τῶν τε θείων καὶ τῶν φιλοσόφων δογμάτων, φέρε λοιπὸν ἐξετάσωμεν, τίνα περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως ἡ θεία γραφὴ φρονεῖν ἡμᾶς ἐξεπαίδευσεν, καὶ τίνα οἱ τῇ εὐεπείᾳ τοὺς λόγους καλλωπίσαντες, καὶ ὀνομάτων ὥρᾳ καὶ ῥημάτων [ἠκριβωμένων] κάλλει προσπεπηγότες τὸ ψεῦδος. ὅσα μὲν οὖν ποιηταὶ περὶ τούτου μυθολογοῦσιν, ἐατέον ἐπὶ τοῦ παρόντος· οὐ μύρῳ τούτους, κατὰ τὸν Πλάτωνα, χρίσαντας, ἀλλὰ τῇ φερομένῃ παρ' αὐτῶν δυσοσμίᾳ τὰς αἰσθήσεις ἀποτειχίσαντας. ἐκεῖνοι γάρ, οὐ μόνον γηγενεῖς ἀλλὰ καὶ σπαρτοὺς ἀνθρώπους γεγενῆσθαι φασίν, καὶ ἐκ δρακοντείων ἀναφῦναι ὀδόντων.

Sola

ἃ δέ γε θρυλλοῦσι φιλόσοφοί τε καὶ ξυγγραφεῖς, ταῦτα μόνα τῇ τῆς ἀληθείας παραθετέον διδασκαλίᾳ. ῥητέον δέ γε περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσην περὶ τῆς τοῦδε τοῦ γένους ξυστάσεως ἔριν καὶ διαμάχην ἐσχήκασιν. οἱ μὲν γὰρ, ἀΐδιον εἶναι τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν εἰρήκασι· καὶ τοῦδε τοῦ γένους ἀεὶ ἔμπλεων γεγενῆσθαι τὴν γῆν· οἱ δὲ, ἐν τῇ Ἀττικῇ πρῶτον φῦναι ἀνθρώπους· ἄλλοι δὲ, ἐν Ἀρκαδίᾳ τοῦτο γενέσθαι πρῶτον· ὅπερ οἱ δ' αὖ πάλιν, ἐν Αἰγύπτῳ. καὶ ἄλλαις δὲ πόλεσι πολλὴ περὶ τούτου φιλοτιμία γεγένηται:- πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, οἱ μὲν, ὄλβιον τόδε τὸ ζῶον κεκλήκασιν· οἱ δὲ, δείλαιον καὶ τρισάθλιον. καὶ Ὅμηρος μὲν. ἀκιδνὸν αὐτὸ καὶ ὀϊζυρὸν ὀνομάζει· Θέογνις δὲ ὁ Σικελιώτης ὁ Μεγαρόθεν. βοᾷ·

» Πάντων μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
» Μηδ' ἐσιδεῖν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου·
» Φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας ἀΐδαο περῆσαι:-

ξυνῳδὰ δὲ τούτοις καὶ τῆς Εὐριπίδου τραγῳδίας τὰ ἰαμβεῖα·

» Ἐχρῆν γὰρ ἡμᾶς ξύλλογον ποιουμένους,
» Τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά·
» Τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
» Χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων:-

καὶ Σόλωνα δὲ τὸν Ἀθηναῖον τὸν νομοθέτην, Ἡρόδοτος εἰρηκέναι τῷ Κροίσῳ ἔφη·

» Ὦ Κροῖσε, πᾶς ἄνθρωπός ἐστι ξυμφορή:- Πυθαγόρας δὲ καὶ Πλάτων, δῆμόν τινα ψυχῶν ἀσωμάτων εἰσάγουσι· καὶ ταύτας ἁμαρτάδι τινὶ περιπεσούσας, τιμωρίας χάριν, εἰς σώματα καταπέμπεσθαι λέγουσι. τῷ τοι ὁ Πλάτων ἐν τῷ Κρατύλῳ τὸ σῶμα σῆμα κέκληκεν· ὡς ἐν τούτῳ τῆς ψυχῆς οἱονεὶ τεθαμμένης. ξύμφωνα δὲ τούτῳ καὶ Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος ἔφη· λέγει δὲ ὧδε·

» Μαρτυρέονται δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ θεολόγοι τε καὶ
» μάντιες. ὡς διά τινας τιμωρίας ἡ ψυχὴ τῷ σώ-
» ματι συνέζευκται, καὶ καθάπερ ἐν σήματι τούτῳ
» τέθαπται:- ἀλλὰ τῶνδε τῶν λόγων ὁ Πλάτων ἐπιλησθεὶς, τοὐναντίον ἐν τῷ τρίτῳ τῆς Πολιτεί-
» ας καταδηλοῖ· ἐπιμελητέον γὰρ σώματος δεῖ,
» φησὶ, ψυχῆς ἕνεκα ἁρμονίας· δι' οὗ βιοῦν τε ἔ-
» στι, καὶ ὀρθῶς βιοῦν, καταγγέλλοντας τῆς ἀλη-
» θείας τὸ κήρυγμα:- Εἰ δὲ διὰ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ βιοῖ τε καὶ ὀρθῶς βιοῖ, οὐκ ἄρα ἦν ποτὲ πρὸ τοῦ σώματος· εἰ δὲ ἦν πρό γε τοῦ σώματος, καὶ ἔζη δήπουθεν καὶ ἐβίου. ἀθάνατον γὰρ ἔχει φύσιν καὶ λογικήν. εἰ δὲ ἦν μὲν πάλαι, οὐκ ὀρθῶς δὲ ἐβίου κεχωρισμένη [καὶ] τοῦ σώματος· ἐν τῷ σώματι δὲ γενομένη, καὶ τοῦτο ἄριστα παιδοτριβήσασα τὸν ὀρθὸν κατώρθωσε βίον· διὰ τοῦ σώματος ἄρα τετύχηκε τῶν ἀγαθῶν, ὧν πρὸ τοῦ σώματος οὐ μετείληχεν. αὖθ' ὅτι δὴ ἂν τεθάφθαι αὐτὴν ἐν τῷ σώματι καθάπερ ἐν σήματι ἔφη;

Sola igitur nobis ea ſunt cum veritatis doctoribus conferenda, quæ ipſi Philoſophi Hiſtoriciq; nugantur. Omiſſis autem omnibus, illud dicendum eſt, quanta videlicet contentione ac pugna ij ſemper digladiati inter ſe fuerint de humani generis cõſtitutione atq; primordiis. Alij ſiquidem ipſorum, humanam naturam æternam aſſerunt, terramq; hac animantium ſpecie differtam ſemper fuiſſe. Alij vero, primum in terra Attica natos fuiſſe homines dixerunt: alij, in Arcadia: ſunt qui malint in Ægypto. Alijs præterea in prouinciis atq; vrbibus, incredibilis quædam eſt de primatu originis iactantia & ambitio. Adhæc autem, ſunt qui beatum hominem eſſe dixerint: ſunt qui infeliciſſimum ac miſerrimum. Et Homerus quidem, imbecillem ærumnoſumque appellat: Theognis autem Siculus, ciuiſq; Megarenſis, ita exclamat:

Optima non naſci res eſt mortalibus ægris,
Nec ſolis radios cernere luminibus:
Aut, vbi natus homo eſt, propere hunc deſcendere ad orcum.

Conſona vero huic ſententiæ, Tragici apud Euripidem ſenarioli habent. ſic enim inquiunt:

Oportuit nos funeris luctu graui
Dolere natum maxima ad diſcrimina:
At mortuum, qui caſſus eſt laboribus,
Efferre læto corde, lætis vocibus.

Solonem præterea, qui leges Athenienſibus tulit, teſtis eſt Herodotus Crœſo regi dixiſſe:

O Crœſe, homo eſt quædam grauis calamitas.

Pythagoras autem ac Plato, populum nobis animarum ſed carentum corpore proponunt, eaſq; animas quæ in peccatum aliquod inciderint, aiunt ſupplicij cauſa in corpora deſtinari. Ideoq; Plato in Cratylo σῶμα (hoc eſt corpus) σῆμα (hoc eſt ſepulcrum) vocat, tamquam anima in corpore ſepulta ſit. Concordia vero huic & Philolaus Pythagoreus commemorat, quo loco ſic ait: *Teſtantur autem veteres Theologi ac Vates, ob quædam ſupplicia corpori animam coniugatam, quaſiq; hoc in tumulo conſepultam eſſe.* Verum Plato idem, quaſi oblitus eorum quæ in Cratylo dixerat, in tertio Reipublicæ ſuæ libro contraria prorſus oſtendit. ait enim; *Curandum eſt enim corpus, ob eam quam habet anima cum corpore harmoniam. per corpus enim viuere nobis licet, ac recte viuere, ſi veritatem clara voce teſtari velimus.* At ſi anima per corpus viuit, ac recte viuit, fit vtique vt ante corpus ea non fuerit. Quod ſi tamen fuit etiam ante corpus, vtiq; & viuebat, immortalem ſortita rationalemq; naturam. Quod ſi tamen erat olim & ante corpus, nec tamen recte viuebat dum ſeiuncta eſſet a corpore; at vbi venit in corpus, eo ipſo bene inſtituto, tunc denique rectam anima vitam duxit; neceſſario ſequitur vt anima per corpus ea bona conſequuta fuerit, quorum particeps ea non erat antequam corpori iungeretur. Quid ita igitur inſepultam corpori, veluti monumento cuidam, Plato ait?

Satis igitur, puto, ex iis quæ modò attuli, nobis conſtabit, veteres gentiles Philoſophos non ſolum aliôs ab aliis diſſidere, ſed iisdē quoq; de rebus ſingulos ſibiipſis diſcordes pugnanteſq; inueniri. Atq; vt nobis planius innoteſcat quanta ſit inter eos contentio, age iterum oſtendamus qualia ea ſint quæ de anima celeberrimi Philoſophorum opinati ſunt, quoq; pacto eos inanis gloria, vt Homericis verbis vtar, *pugna contendere ſuaſit.* Quæcumque autem diuino auxilio fretus dicam, ea de Plutarchi, de Porphyrij, deque Aëtij monumentis dicam. Thales igitur, animam eſſe inquit immobilem naturam: Aclman vero, eam inquit ſponte ſua motabilem: Pythagoras autem, numerum qui ſeipſum moueat. cuius opinioni conuenit & Xenocrates. Plato, intellectilem ſobſtantiam ex ſe mobilem: Ariſtoteles Stagirites, entelechian primã naturalis corporis & organici, quod habile aptumque ſit vitam accipere: Entelechian vero, actum appellauit. At Clearchus, animam eſſe ait harmoniam quatuor elementorum. Anaximenes, Anaximander, Anaxagoras & Archelaus, aeriam dixerunt animæ naturam eſſe. Stoici, ſpiritualem quidem eam aſſeruerunt, ſed quæ tamen maxima quoq; calidi parte conſtaret. Parmenides, Hippaſus & Heraclitus, luculentam & igneam nuncuparunt. Epicurus Neoclis filius, commixtionem quarundam qualitatum; igneæ videlicet, aeriæ, ac ſpiritualis; quartæq; præterea cuiusdam quæ certum nomen non habeat. Empedocles, commixtam inquit ex ætheria aeriaque ſubſtantia. Critias, ex ſanguine & humido eam conſtare inquit. Alij porro alia, & quidem contraria attulerunt. Quin & de ipſa animæ diuiſione, maxima eſt inter Philoſophos diſceptatio. Pythagoras enim & Plato, hanc in partis duas diſtribuunt; quarum altera ſit ratione prædita, ratione altera careat. Rurſosque hanc poſteriorem, bifariam ſecant. namque alteram eius partem iracundiæ tribuunt, alteram libidini & cupiditati. Xenocrates vero, ille qui tertius a Platone cenſetur, (fuit enim auditor Speuſippi, Platonis ex ſorore nepotis) in facultatem ſentiendi ac vim rationis, animam partitus eſt. At Nicomachi filius Ariſtoteles, quinque illi officia parteſq; tribuit, appetendi, nutriendi, ſentiendi, gradiendi, & cogitandi. Stoici vero, quinarium hunc numerum non admittunt; ſed ex octo partibus animam conſtare dixerunt; ex quinque videlicet ſenſibus, viſu, auditu, olfactu, guſtu & tactu, ſexta vocali potentia, ſeptima ſeminali, octaua principali ac domina, quaſi ſtirpe a qua ſingulæ illarum partium ſuum peragendi munus vires ſortitæ ſunt. Animam præterea dixerunt, polypi brachiis perquam ſimilem eſſe. Pythagoræ autem ſucceſſores, e quinque elementis conſtare corpus aſſerentes, (quatuor

Διὰ μὲν οὖν τούτων σαφῶς ἔγνωμεν, ὡς οὐ μόνον ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ σφίσιν αὐτοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἐναντία γεγράφασιν. ἵνα δὲ τὴν πολλὴν αὐτῶν καταμάθωμεν ἔριν, φέρε πάλιν ἐπιδείξωμεν, τίνα περὶ ψυχῆς οἱ πολυθρύλλητοι τῶν φιλοσόφων ἐδόξασαν, καὶ ὅπως αὐτοὺς ἡ κενὴ δόξα, κατὰ τὸν Ὅμηρον, ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι. ἃ δὲ γε ξὺν θεῷ λέξω, ἐκ τῶν Πλουτάρχου καὶ Πορφυρίου, καὶ μέντοι καὶ Ἀετίου ξυγγεγραμμένων ἐρῶ. Θαλῆς τοίνυν κέκληκε τὴν ψυχὴν ἀκίνητον φύσιν· Ἀλκμαίων δὲ, αὐτὴν αὐτοκίνητον εἴρηκεν· ὁ δέ γε Πυθαγόρας, ἀριθμὸν ἑαυτὸν κινοῦντα. ξυνεφώνησε δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ξενοκράτης. ὁ δὲ Πλάτων, οὐσίαν νοητὴν, ἐξ ἑαυτῆς κινητήν· ὁ δὲ Σταγειρίτης, ἐντελέχειαν πρώτην σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ, δυνάμει ζωὴν ἔχοντος· ἐντελέχειαν δὲ τὴν ἐνέργειαν κέκληκε. Κλέαρχος δὲ, τῶν τεσσάρων εἶναι στοιχείων τὴν ἁρμονίαν· Ἀναξιμένης δὲ καὶ Ἀναξίμανδρος, καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἀρχέλαος, ἀερώδη τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν εἰρήκασιν. οἱ δέ γε Στωϊκοὶ, πνευματικὴν, πλείστου μετέχουσαν τοῦ θερμοῦ. Παρμενίδης δὲ καὶ Ἵππασος καὶ Ἡράκλειτος, πυρώδη ταύτην κεκλήκασιν· ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φωτοειδῆ· Ἐπίκουρος δὲ ὁ Νεοκλέους, τεττάρων ποιῶν ποιοτήτων κρᾶμα, πυρώδους καὶ ἀερώδους, καὶ πνευματικοῦ, καὶ τετάρτου τινὸς ἀκατονομάστου· ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, μῖγμα ἐξ αἰθερώδους καὶ ἀερώδους οὐσίας. Κριτίας δὲ ἐξ αἵματος εἶπε καὶ ἐξ ὑγροῦ· καὶ ἄλλοι δὲ [αὖ] ἄλλα λεληρήκασιν ἐναντία. καὶ μέντοι καὶ περὶ τὴν ταύτης διαίρεσιν, πλείστη γε τούτοις γεγένηται διαμάχη. Πυθαγόρας μὲν γὰρ καὶ Πλάτων, διμερῆ ταύτην εἰρήκασι· καὶ τὸ μὲν αὐτῆς εἶναι λογικὸν, τὸ δὲ, ἄλογον. διχῇ δὲ [αὖ πάλιν] τὸ ἄλογον τέμνειν· καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ θυμικὸν εἶναι, τὸ δὲ, ἐπιθυμητικὸν [εἶναι.] ὁ δὲ Ξενοκράτης, καίτοι τρίτος ἀπὸ Πλάτωνος ὤν· Σπευσίππου γὰρ τοῦ Πλάτωνος ἀδελφιδοῦ γεγένηται φοιτητής· τὸ μὲν αἰσθητικὸν [εἶναι] τῆς ψυχῆς ἔφη, τὸ δὲ, λογικόν. ὁ δὲ Νικομάχου, πέντε εἶναι ταύτης ἔφησεν ἐνεργείας, τὴν ὀρεκτικὴν, τὴν θρεπτικὴν, τὴν αἰσθητικὴν, τὴν μεταβατικὴν, τὴν διανοητικήν. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτον οἱ Στωϊκοὶ τὸν ἀριθμὸν ἔστερξαν. ἐξ ὀκτὼ γὰρ μερῶν ἔφασαν τὴν ψυχὴν συγκεῖσθαι, τῆς ὀπτικῆς αἰσθήσεως, καὶ τῆς ἀκουστικῆς, καὶ τῆς ὀσφραντικῆς, καὶ τῆς γευστικῆς, καὶ τῆς ἁπτικῆς. ἕκτον δὲ, τὸ φωνητικὸν ἔφασαν· καὶ τὸ σπερματικὸν, ἕβδομον· καὶ τὸ ἡγεμονικὸν, ὄγδοον. ὑφ' οὗ τούτων ἕκαστον ἐνεργεῖται. εἶπον δὲ αὐτὴν καὶ ταῖς τοῦ πολύποδος ἐοικέναι πλεκτάναις. οἱ δέ γε Πυθαγόρου διάδοχοι, ἐκ πέντε στοιχείων τὸ σῶμα κραθῆναι φάντες·

τοῖς γὰρ τέτταρσι συνέταξαν τὸ αἰθέριον· ἰσαρίθμους εἶναι ἔφασαν τούτοις καὶ τῆς ψυχῆς τὰς δυνάμεις· καὶ ταύτας ὀνομάζουσι, νοῦν καὶ φρόνησιν, καὶ ἐπιστήμην καὶ δόξαν, καὶ αἴσθησιν. ὅσον δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ χώρας διηνέχθησαν πρὸς ἀλλήλους, ῥᾴδιον διαγνῶναι. Ἱπποκράτης μὲν γὰρ καὶ Δημόκριτος καὶ Πλάτων, ἐν ἐγκεφάλῳ τοῦτο ἱδρῦσθαι εἰρήκασιν· ὁ δὲ Στράτων, ἐν μεσοφρύῳ· Ἐρασίστρατος δὲ ὁ ἰατρός, περὶ τὴν τοῦ ἐγκεφάλου μήνιγγα· ἣν καὶ ἐπικρανίδα λέγει· Ἡρόφιλος δέ, ἐν τῇ τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίᾳ· Παρμενίδης δὲ καὶ Ἐπίκουρος, ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι· Ἐμπεδοκλῆς δὲ καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ τῶν Στωϊκῶν ἡ ξυμμορία, τὴν καρδίαν ἀποκληροῦσι τούτῳ. καὶ τούτων δ᾽ αὖ πάλιν, οἱ μέν, ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας· οἱ δέ, ἐν τῷ αἵματι· καὶ οἱ μέν, ἐν τῷ περικαρδίῳ ὑμένι· οἱ δέ, ἐν τῷ διαφράγματι. καὶ Πυθαγόρας μὲν καὶ Ἀναξαγόρας, καὶ Διογένης καὶ Πλάτων, καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ξενοκράτης, ἄφθαρτον εἶναι τὴν ψυχὴν ἀπεφήναντο· ὁ δὲ Ἡράκλειτος, τὰς ἀπαλλαττομένας τοῦ σώματος, εἰς τὴν τοῦ παντὸς ἀναχωρεῖν ψυχὴν ἔφησεν, ὡς δὴ ὁμογενῆ τε οὖσαν καὶ ὁμοούσιον. οἱ δὲ Στωϊκοί, τὰς χωριζομένας τῶν σωμάτων ψυχάς, διαρκεῖς μὲν καθ᾽ ἑαυτὰς ζῆν ἔφασαν· ἀλλὰ τὰς μὲν ἀσθενεστέρας, ἐπ᾽ ὀλίγον· τὰς δέ γε ἰσχυράς, μέχρι τῆς τοῦ παντὸς ἐκπυρώσεως. Δημόκριτος δὲ καὶ Ἐπίκουρος καὶ Ἀριστοτέλης, φθαρτὴν εἶναι ταύτην ἀναιδῶς εἰρήκασι. Πλάτων δὲ καὶ Πυθαγόρας, τὸ μὲν λογικὸν αὐτῆς, ἄφθαρτον εἶναι· φθαρτὸν δὲ τὸ ἄλογον. καὶ ὁ μὲν Πλάτων, καὶ τὰ φυτὰ ζῷα κέκληκε· τοῦ τρίτου γε τῆς ψυχῆς εἴδους τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μόνου μετέχοντα· ὁ δέ γε Ἀριστοτέλης, ζῷα μὲν αὐτὰ εἰπεῖν οὐκ ἠνέσχετο· τὸ γὰρ δὴ τῆς αἰσθητικῆς μετέχον ψυχῆς, τοῦτο καλεῖσθαι ζῷον ἠξίωσε· τῆς φυτικῆς μέντοι καὶ θρεπτικῆς ψυχῆς μετέχειν ὑπέλαβε τὰ φυτά. ἀλλὰ τοῦτόν γε τὸν λόγον, οἱ τῆς ποικίλης οὐ προσεδέξαντο· τὴν γὰρ φυτικὴν δύναμιν καλεῖν ψυχὴν οὐκ ἠνέσχοντο. Ζήνων δὲ ὁ Κιττιεύς, ὁ τῆσδε τῆς αἱρέσεως ἡγησάμενος, τοιάδε περὶ ψυχῆς δοξάζειν τοὺς οἰκείους ἐδίδαξε φοιτητάς· τὸν γάρ τοι ἀνθρώπειον θορόν, ὑγρὸν ὄντα καὶ μετέχοντα πνεύματος, τῆς ψυχῆς ἔφησεν εἶναι μέρος τι καὶ ἀπόσπασμα, καὶ τοῦ τῶν προγόνων σπέρματος κέρασμά τε καὶ μῖγμα, ἐξ ἁπάντων τῶν τῆς ψυχῆς μορίων συναθροισθέν· οὗ δὴ χάριν αὐτὴν καὶ φθαρτὴν προσηγόρευσεν. Νουμήνιος δὲ ὁ Πυθαγόρειος, πρὸς τούτους ἀποτεινόμενος, ἔφη· Τὴν δὲ ψυχήν, γεννητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν· οὐκ εὐθὺς δὲ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσαν φθείρεσθαι, ἀλλ᾽ ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ᾽ ἑαυτήν· τὴν μὲν τῶν σπουδαίων, μέχρι τῆς

(quatuor enim illis notiſſimis & quintum ætherium adiunxerunt) totidem vires animæ affirmarunt eſſe; quas hiſce nominibus appellarunt, intellectum, prudentiam, ſcientiam, opinionem, ſenſum. Quanta item inter eos controuerſia ſit in collocanda principaliori animæ vi, perquam facile eſt videre. Hippocrates enim, Democritusque ac Plato, in cerebro ſitam eſſe affirmant: Straton, in medio ſupercilio: Eraſiſtratus autem medicus, iuxta membranam cerebri, quam epicranidem (hoc eſt ſupercipitium, aut ſupercalutium) vocat: Herophilus, in ventre cerebri. Parmenides & Epicurus, in toto hominis thorace. Empedocles & Ariſtoteles, vniuerſaque Stoicorum ſocietas, ipſum cor animæ ſedem addicunt. Horumque rurſus alij, eam in cordis ventre conſtituunt: alij vero in ſanguine: alij, ea in cartilagine quæ cor obſepit: alij autem, in ipſo diaphragmate. Pythagoras, Anaxagoras, Diogenes, Plato, Empedocles & Xenocrates, animam dixerunt incorruptibilem eſſe. Heraclitus vero, animas hominum, corporibus liberatas, concedere ait ad mundi totius animam; vtpote quæ ſit eiuſdem generis ac ſubſtantiæ. Stoici vero ſeiunctas a corporibus animas, ſibiipſis ad vitam ſufficere affirmarunt: eas tamen quæ ſint paulo imbecilliores, exiguo temporis ſpatio ſupereſſe: quæ autem validiores, perdurare vſq; ad mundi conflagrationem. Democritus, Epicurus, & Ariſtoteles, animam corruptibilem eſſe impudenter aſſeruerunt. Plato & Pythagoras, rationalem duntaxat animæ vim dixerunt eſſe incorruptibilem; quę autem ratione caret, corrumpi. Ac Plato quidem, etiam plantas inter animalia repoſuit; ſed quæ tertiam animæ vim ſolam inditam habeant, quæ concupiſcibilis nuncupatur. At Ariſtoteles, exhorruit plantas animalia appellare: Quod enim ſentiendi munere præditum eſt, id ſolum animalis nomine dignum cenſuit: Germinalem tamen animã, cuius munia ſunt, augeri, gignere, ac nutriri, ineſſe plantis opinatus eſt. Verum hanc illius opinionem, qui a varia porticu Stoici Philoſophi cognominantur, minime admiſerunt: Germinalem ſiquidem vim, indignã putarunt quæ anima diceretur. Zeno tamẽ Citienſis, a quo duce Stoicorum ſecta defluxit, ea ſectatores ſuos atq; diſcipulos de anima opinari inſtituit: Genitale ſiquidem hominis ſemen, quod humore ac ſpiritu præditum eſſe cernitur, partem eſſe animæ, quandamque veluti abſciſſionem putauit, confuſaneamq; mixtionem ſeminis patrum maiorumq; noſtrorum, de cunctis animæ particulis in vnum collectam: eiuſque rei cauſa corruptibilem eam dixit. Numenius autem Pythagoricus, contra hos inuectus hæc inquit: *Animam vero iſti generabilem corruptibilemque affirmant; non tamen eam inquiunt, ſimulatq; corpore abſoluta ſit, illico interire; ſed ſuis opibus innixam perdurare ad quædam temporis ſpatia: Proborum quidem virorum animas ſuperſite, vſquedum*

vniuerſus orbis incendio abſumatur: Stultorum vero hominum, ad neſcio quæ tempora eſſe duraturas. Longiuus quoque, ſic eos manifeſte accuſat: *Zenoni quidem ac Cleanthi iure optimo ſuccenſere quis poſſit, qui de anima ita contumelioſe loquuti ſint. vterque enim, eſſe animam ſolidi corporis euaporatum quendam exhalationemque dixerunt.* His autem prorſus contraria, ipſi Pythagoræ ac Platoni viſa ſunt: Intellectum enim, diuinam eſſe partem affirmarunt. cum quibus ſenſit & Nicomachi filius Ariſtoteles; tametſi corruptibilem animam eſſe dixerit. aliud enim eſſe intellectum ab ipſa anima, opinatus eſt. Platonici vero ac Pythagorici, extrinſecus inſinuari intellectum dicunt. Horumque alij, ſui dominum eſſe, moderarique affectus vt velit: Alij vero, & neceſſitatis & fati ſeruum eſſe dixerunt, agique Parcarum filis protractum; ac pendere denique omnia quæ is agat, de ſuperno cæli rotatu, ſiderumque congreſſu. Plato autem, contraria prorſus aſſerit. liberam enim eſſe animam ſenſit, dominamque eorum quibus perturbetur affectuum, ſponteque ipſam ſua huc atque illuc agitari. ſuæ demum voluntati referre acceptum, quod vincat, quodque ſuccumbat. Hoc vero ipſum Plato ſuis in legibus, ita manifeſte oſtendit: *Hic quoque, o hoſpes, cum quis ſeipſum vincit, prima hæc victoriarum atque optima eſt victoria. Cum autem quis a ſeipſo ſuperatur, hoc vero ipſum eſt peſſimum ac turpiſſimum. hæc enim ita contingunt, tanquam contra nos ipſos bellum aliquod nobis inſit.* Ruſusque idem Plato paulo poſt; *Scimus hoc autem, huiuſmodi affectus, tanquam inſitos nobis neruos quoſdamque funiculos, trahere nos prorſum, retrorſumque reuocare; ſicutique ipſi contrarij ſibi ſunt, ita & nos trahere in contrarias functiones. quam vbi diſcreta iam ſit ſedes vitij ac virtutis. Dictat enim ratio, vnum eſſe tractionum eiuſmodi principatum; quem ſi quis ita conſectetur vt ab eo nunquam deficiat, plane perſentiet modicas omnino eſſe vires affectionum, quæ in contrarias partes ſeſe trahere conentur. hunc vero ductum ac principatum, rationis eſſe aſſerimus.* His itaque verbis Plato oſtendit, nequaquam nos ab initio malam naturam ſortitos eſſe, neque vlla neceſſitate aut violentia cogi homines ad peccandum: Non denique agi Parcarum filis; neque aſtrorum congreſſu, ad ea quæ ſunt agenda compelli: Sed eſſe animæ cum ſeipſa certamen, adeſſeque illi victoriæ facultatem, ſi modo inclinare ad virtutem conſtituat. Trahit itaque libido hominem ad ſeipſam; ab aduerſo autem trahit eundem & iraſcentiæ vis; habet ratio parendi ac repugnandi liberam poteſtatem. ſunt enim illius partes, vt aurigam ſe præbeat, agatque cæteros; non vt agatur ipſa, trahaturque. Comprobauit autem hanc eandem ſententiam Plato, & in decimo Legum ſuarum libro, his verbis: *Can-*

εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων· τὴν δὲ τῶν ἀφρόνων, πρός ποιούς τινας χρόνους:- καὶ ὁ Λογγῖνος δὲ αὐτῶν ἄντικρυς κατηγορεῖ, ὧδε γράψας· Ζήνωνι μὲν [γὰρ] καὶ Κλεάνθει νεμεσήσειεν ἄν τις δικαίως, οὕτω σφόδρα ὑβριστικῶς περὶ τῆς ψυχῆς διαλεχθεῖσιν. ἄμφω γὰρ τοῦ στερεοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναθυμίασιν ἔφασαν. ἄντικρυς δὲ τούτων ἐναντία τῷ Πυθαγόρᾳ καὶ Πλάτωνι δόξαντα. θείαν γὰρ δὴ μοῖραν τὸν νοῦν ἔφασαν εἶναι. ξυμφωνεῖ δὲ καὶ ὁ Νικομάχου τῷδε τῷ λόγῳ· καίτοι θνητὴν εἶναι ἀποφηνάμενος τὴν ψυχήν· ἄλλο τι γὰρ εἶναι τὸν νοῦν παρὰ ταύτην ὑπέλαβε. καὶ οἱ περὶ Πλάτωνα δὲ καὶ Πυθαγόραν, θύραθεν τοῦτον εἰσκρίνεσθαι λέγουσιν. πάλιν δ' αὖ, οἱ μὲν αὐτῶν, αὐτοκράτορα τὸν νοῦν ἔφασαν εἶναι, καὶ ἄγειν δύνασθαι, ὡς ἂν ἐθέλῃ, τὰ πάθη· οἱ δὲ, ἀνάγκης αὐτὸν καὶ εἱμαρμένης ἀπεφήναντο δοῦλον, καὶ πρὸς τὰ τῶν Μοιρῶν ἄγεσθαι νήματα· καὶ τῆς τοῦ οὐρανοῦ περιδινήσεως, καὶ τῆς τῶν ἀστέρων συνόδου, τὰς τούτου πράξεις καὶ ἐνεργείας ἠρτῆσθαι. ὁ δέ γε Πλάτων τὴν ἐναντίαν τούτοις περὶ ψυχῆς ἐξεπαίδευσε δόξαν. ἐλευθέραν γάρ αὐτὴν ἔφησεν εἶναι, καὶ δέσποιναν τῶν ἐνοχλούντων παθῶν, καὶ ἑκοῦσαν, ᾗ τῇδε ἢ ἐκεῖσε χωρεῖν, καὶ ἐθελουσίως γε ἢ νικᾶν ἢ ἡττᾶσθαι. καὶ τοῦτο σαφῶς ἐν τοῖς Νόμοις δεδήλωκε. λέγει δὲ οὕτως· Κἀνταῦθα, ὦ ξένε, τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν, πασῶν νικῶν [ἡ] πρώτη καὶ ἀρίστη· τὸ δὲ ἡττᾶσθαι [αὐτὸν] ὑφ' ἑαυτοῦ, αἴσχιστόν τε καὶ κάκιστον· ταῦτα γάρ, ὡς πολέμου ἐν ἑκάστοις ἡμῶν ὄντος πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, σημαίνει:- καὶ αὖ πάλιν μετ' ὀλίγα· Τόδε δ' ἴσμεν, ὅτι ταῦτα τὰ πάθη ἐν ἡμῖν, οἷον νεῦρα ἢ σμήρινθοί τινες ἐνοῦσαι, σπῶσί τε ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν ἐναντίαι γε οὖσαι, ἐπ' ἐναντίας πράξεις. οὗ δὴ διωρισμένη ἀρετὴ καὶ κακία κεῖται. μίαν γάρ φησιν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων εἶναι ἀρχήν· ᾗ συνεπόμενον ἀεὶ, καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης, ἀνθέλκειν μετρίως τῶν ἄλλων ἕκαστον. ταύτην δὲ εἶναι τὴν τοῦ λογισμοῦ ἀγωγήν:- ἄντικρυς δὲ διὰ τούτων δεδήλωκεν, ὡς οὔτε φύσιν ἐλάχομεν πονηρὰν, καὶ κατ' ἀνάγκην καὶ βίαν πλημμελοῦμεν οἱ ἄνθρωποι, οὔτε ὑπὸ τῶν τῆς Κλωθοῦς νημάτων ἀγόμεθα, οὔτε μὴν ὑπὸ τῆς τῶν ἄστρων συνόδου πρὸς τὸ πρακτέον ὠθούμεθα· ἀλλ' ἀγωνίζεται μὲν πρὸς ἑαυτὴν ἡ ψυχή· τοῦ δὲ νικᾶν ἔχει τὴν ἐξουσίαν, ἢν ἐθελήσῃ νεῦσαι πρὸς ἀρετήν· καὶ ἕλκει μὲν ἡ ἐπιθυμία πρὸς ἑαυτὴν, ἀνθέλκει δὲ ὁ θυμός· ἔχει δὲ τοῦ πείθεσθαι, ἢ μὴ, τὴν ἐξουσίαν ὁ λογισμός· ἡνιοχεῖν γὰρ ἐπέχθη καὶ ἄγειν, ἀλλ' οὐκ ἄγεσθαί τι καὶ σύρεσθαι. ἐκράτυνε δὲ τόνδε τὸν λόγον καὶ ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων, ταῦτα εἰπών·

Τῆς δὲ γενέσεως τοῦ ποιοῦ τινος, ἀφῆκε ταῖς βουλήσεσιν ἑκάστου ἡμῶν αὐτοῦ τὰς αἰτίας· ὅπῃ γὰρ ἂν ἐπιθυμῇ, καὶ ὁποῖός τις ὢν τὴν ψυχήν, ταύτῃ σχεδὸν ἑκάστοτε, καὶ τοιοῦτος ἡμῶν γίνεται ἅπας ὡς τὸ πολύ:- καὶ μετὰ βραχέα δέ, καὶ ταῦτα προστέθεικε· Μείζω δὲ δὴ ψυχὴ κακίας καὶ ἀρετῆς, ὁπόταν μεταλάβῃ διὰ τὴν αὐτῆς βούλησίν τε καὶ ὁμιλίαν γιγνομένην ἰσχυράν· ὁπόταν μὲν ἀρετῇ θείᾳ προσμίξασα, γίνεται διαφερόντως τοιαύτη διαφέρουσα· καὶ μετέλαβε τόπον ἅγιον, ὅλη μετακοσμηθεῖσα εἰς ἀμείνω τινὰ τόπον ἕτερον· ὅταν δὲ τἀναντία, κατὰ τοὺς τἀναντία μεθιδρύσασα τὸν αὐτῆς βίον:- καὶ τοῦτο δὲ παραπλησίως ἐδίδαξεν, ὡς τῇ βουλήσει τῆς ψυχῆς ἀπονείμειεν ὁ ποιητὴς τὴν τῶν κρειττόνων καὶ τῶν χειρόνων τὴν αἵρεσιν. τὸ μὲν γὰρ τῆς γνώμης αὐθαίρετον, τῇδε ῥέπειν ἢ ἐκεῖσε παρασκευάζει· ἡ δὲ ὁμιλία καὶ τὸ ἔθος, ἰσχυρὰν τὴν ἕξιν ἐργάζεται. ὅταν οὖν ἀρετῆς ἐρασθεῖσα, τὴν ταύτης ἰδέαν ἐκμάξηται, εἰς ἕτερόν τινα μεταβαίνει τόπον ἅγιόν τι καὶ πολλῷ τῶν παρόντων ἀμείνονα· τὴν δὲ κακίαν ἑλομένη, καὶ τὸν ἐπονείδιστον βίον ἀσπασαμένη, λαγχάνει πάλιν τὸν κατάλληλον χῶρον:- καὶ τῷ δευτέρῳ δὲ τῆς Πολιτείας, ξυνῳδὰ τούτοις ξυγγέγραφε· λέγει δὲ ταῦτα· Οὐκοῦν ἀγαθὸς ὁ θεός; Τῷ ὄντι γε. Καὶ λεκτέον οὕτως; Τί μήν; Οὐδὲν δὲ τῶν ἀγαθῶν βλαβερόν; ἦ γάρ; Οὔ μοι δοκεῖ. Ἆρ' οὖν τὸ μὴ βλαβερὸν βλάπτει; Οὐδαμῶς. Ὃ δὲ μὴ βλάπτει, κακόν τι ποιεῖ; Οὐδαμῶς. Οὐδ' ἂν τινος εἴη κακοῦ αἴτιον; Πῶς γάρ; Τί δέ; ὠφέλιμον τὸ ἀγαθόν; Ναί. Αἴτιον ἄρα εὐπραγίας; Ναί. Οὐκ ἄρα γε πάντων αἴτιον τὸ ἀγαθόν· ἀλλὰ τῶν μὲν εὖ ἐχόντων πάντων, τῶν δὲ κακῶν ἀναίτιον. Παντελῶς γε, ἔφη. Οὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὁ θεός, ἐπεὶ ἀγαθός, πάντων ἂν εἴη αἴτιος, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν· ἀλλ' ὀλίγων μὲν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιος, πολλῶν δὲ ἀναίτιος· πολὺ γὰρ ἐλάττω τὰ ἀγαθὰ τῶν κακῶν ἡμῖν· καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν, οὐδένα ἄλλον αἰτιατέον, τῶν δὲ κακῶν ἄλλα ἄττα δεῖ ζητεῖν αἴτια, ἀλλ' οὐ τὸν θεόν. Ἀληθέστατα, ἔφη, δοκεῖς μοι λέγειν. Οὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ἀποδεκτέον, οὔτε Ὅμηρον, οὔτε ἄλλον ποιητήν, ταύτην τὴν ἁμαρτίαν ἀνοήτως περὶ τοὺς θεοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ λέγοντας ὡς δύο πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει.

Κηρῶν ἔμπλειοι· ὁ μὲν, ἐσθλῶν· αὐτὰρ ὁ, δειλῶν:- καὶ ᾧ μὲν ἂν μίξας ὁ Ζεὺς ἀμφοτέρα δῷ.
Ἄλλοτε μέν τι κακῶν ὅδε μείρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῶν:-

οὕτω δὲ καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, καὶ Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου, καὶ μέντοι καὶ Αἰσχύλου. εἶτα ἐπάγει· Κακῶν δὲ αἴτιον φάναι τὸν θεόν, ἀγαθὸν ὄντα, διαμαχητέον παντὶ τρόπῳ· μήτε τινὰ λέγειν ταῦτα ἐν τῇ ἑαυτοῦ πόλει, εἰ μέλλει εὐνομήσεσθαι, μήτε τινὰ ἀκούειν, μήτε νεώτερον μήτε πρεσβύτερον, μήτε ἐν μέτρῳ μήτε ἄνευ μέτρου μυθολογοῦντα·

Cauſas autem qualitatis cuiuſpiam, pendere Deus dimiſit a noſtris ſingulorum velut arbitriis. qua enim preditus cupiditate fuerit, qualiterve animum affectus; eo fere ſemper modo, talisq; vnusquisque noſtrum plerumq; fieri conſueuit. Maior eſt igitur anima & potentior, quam ſit virtus & vitium: quandoquidem & ſua ipſius voluntate, & valida conſuetudine immutatur. Etenim cum diuina virtuti commiſcetur, egregie tranſit in egregiam illam virtutem. ſanctiq; cuiuſdam loci ſit particeps; tota nimirum tralata in locum alium potiorem: cum vero contraria virtuti elegerit, ad contrarias quoq; ſedes vitam ſuam traducit atq; conſtituit. Hoc igitur etiam loco Plato nos docuit. animæ noſtræ creatorem Deum, penes illius poteſtatem tribuiſſe meliorum rerum peiorumq; optionem. Optio enim animi, ac delectus, afficit nos vt vel huc vel illuc inclinemus: Conuerſatio autem, ipſaq; adeo conſuetudo, valide inhærentem habitum parit. Cum itaq; anima virtutis adamantior facta, eius ſibi formam impreſſerit, in aliū quendam locum commigrat, ſanctum illum quidem ac longe præſentibus potiorē: Contra autem, cum vitium præoptarit, turpemque vitam ſectata ſit, tunc quoq; conuenientem ſibi locum ſortitur. In ſecundo etiā Reipublicæ libro, conſona his Plato conſcripſit. ſic enim inquit: *Bonus eſt igitur Deus? Profecto bonus eſt. Atq; ita aſſerendum eſt? Quidni ſit? Nihil ergo erit noxium quod ſit bonum? Nihil; quantū mihi videtur. Nocebitne igitur quod non eſt noxium? Minime. Neq; vero eſſe poterit alicuius mali cauſa? Qui enim poſſit? Quid igitur? vtiléne erit quod eſt bonum? Aio ego. Erit ne igitur cauſa rei bene gerendæ? Erit inquam. Quod itaq; bonum eſt, rerum omnium cauſa non erit, ſed omnium dumtaxat quæ bene ſe habent? Non erit, inquam ego; quoniam bonus eſt Deus. Omnium inquam rerum cauſa non erit. ſicuti multi aiunt: Ac paucarum quidem quæ hominibus accidunt, erit cauſa; multarum vero non erit: quandoquidem nobis, multo pauciora malis bona contingunt. Ac bonorum quidem cauſa, in nullum alium præterea referenda eſt: Malorum vero, aliæ quædam inquirendæ ſunt cauſæ: at Deus inquirendus non eſt. Veriſſime, inquit is, dicere mihi videris. Igitur, inquam ego, nec Homerus nec Heſiodus audiendi ſunt; qui peccatum hoc de diis ſtultiſſime peccant. aiunt enim;*

Dolia bina ſedent ſtellanti ſub Iouis aula,
Fataq; diſcretim bona ſunt hoc, triſtia in illo.
Cuiq; Deus dextra commiſcens, vtraq; porgit.
Nunc bona ſortitus, gaudet; nunc triſtia, mæret.

Sunt itidem & alia huius generis, quæ apud Homerum, quæque apud Heſiodum Æſchylumq; leguntur. Tum præterea & hæc infert: *Modis autem omnibus pugnandum eſt, ne Deus qui bonus eſt, dicatur eſſe malorum cauſa; neve qui iuſtis legibus victurus ſit, verba hæc dicat in ſua ciuitate; neve quis loquentem excandeat, ſeu iunior ſit ille, ſeu ſenior, qui vel metro vel ſoluta oratione talia mentiatur, fabulisque confingat:*

ὡς οὔτε ὅσια ἂν λεγόμενα, εἰ λέγοιτο· οὔτε ξύμφορα ἡμῖν, οὔτε ξύμφωνα αὐτοῖς. Ξύμψηφός σοι εἰμί, ἔφη, τούτου τοῦ νόμου· καί μοι ἀρέσκει. Οὗτος μέν τοι, ἦν δ' ἐγώ, εἷς ἂν εἴη τῶν περὶ θεοὺς νόμων τε καὶ τύπων, ἐν οἷς δεήσει τούς τε λέγοντας λέγειν, καὶ τοὺς ποιοῦντας ποιεῖν, μὴ πάντων αἴτιον τὸν θεὸν, ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν :- ταῦτα καὶ περὶ τοῦ πεποιηκότος ἡμᾶς θεοῦ, καὶ περὶ ἡμῶν δέ γε αὐτῶν, καὶ φρονεῖν καὶ δοξάζειν ὁ Πλάτων ἐδίδαξε. καὶ τοὺς κακῶν αἴτιον εἶναι τὸν θεὸν λέγοντας, ἐξελαύνειν ἐκέλευσεν· καὶ γὰρ ἀνόσιον εἶναι τόνδε τὸν λόγον φησὶ, καὶ ἀξύμφορον ἡμῖν καὶ ἀξύμφωνον ἑαυτῷ. εἰ γὰρ ἀγαθὸς ὁ θεός· ὥσπερ οὖν [καὶ] ἀγαθός· κοινὸς γὰρ οὗτος ὁ λόγος· οὐκ ἄρα κακῶν αἴτιος γένοιτ' ἂν [ὁ ἀγαθός.] εἰ δὲ ἀναίτιος ὁ θεὸς τῶν γινομένων κακῶν· κακὰ δὲ κυρίως ὀνομάζομεν, οὐ τὰ παρὰ πολλῶν νομιζόμενα πενίαν καὶ νόσον, καὶ τἄλλα ὅσα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια, ἃ ξυμφορὰς ὀνομάζειν φίλον τισίν· ἀλλὰ κακίαν καὶ ἀκολασίαν, καὶ τὰς ἄλλας παρανομίας· ὑφ' ἡμῶν δὲ ταῦτα τολμᾶται· ἡμεῖς ἄρα τούτων αἴτιοι, καὶ οὐχ ὁ τἀναντία νομοθετήσας θεός· ταῦτα γὰρ ἡμᾶς φρονεῖν καὶ Σωκράτης καὶ Πλάτων ἐδίδαξαν· οὗτοι καὶ τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς, θεοειδὲς προσηγόρευσαν. καὶ ἔστιν ἀκοῦσαι Σωκράτους τῷ Ἀλκιβιάδῃ λέγοντος· καὶ τάδε ὁ Πλάτων ξυνέγραψεν· Ἔχομεν οὖν εἰπεῖν ὅ τι τῆς ψυχῆς ἐστι θειότερον; ἢ τοῦτο περὶ ὃ εἰδέναι τι καὶ φρονεῖν [ὅ] ἐστιν, οὐκ ἔχομεν; Τῷ θεῷ οὖν τοῦτο ἔοικεν αὐτῆς· καί τις, εἰς τοῦτο βλέπων, καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνοὺς, θεόν τε καὶ φρόνησιν, οὕτω καὶ ἑαυτὸν γνοίη μάλιστα :- παραπλήσια δὲ κἀν τῷ Φαίδωνι λέγει· Θῶμεν γὰρ βούλει, ἔφη, δύο εἴδη τῶν ὄντων· τὸ μὲν, ὁρατόν· τὸ δὲ, ἀειδές; Θῶμεν, ἔφη. Καὶ τὸ μὲν, ἀειδὲς, ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχον· τὸ δὲ, ὁρατὸν, μηδέποτε κατὰ ταὐτὰ ἔχον; Καὶ ταῦτα θῶμεν, ἔφη. Φέρε δὴ, ἦ δ' ὅς. ἄλλο τι ἡμῶν αὐτῶν, τὸ μὲν, σῶμά ἐστι· τὸ δὲ, ψυχή; Οὐδὲν ἄλλο, ἔφη. Ποτέρῳ οὖν ὁμοιότερον τῷ εἴδει φαμὲν εἶναι καὶ ξυγγενέστερον; Τὸ σῶμα παντὶ, ἔφη, τοῦτό γε δῆλον ὅτι τῷ ὁρατῷ. Τί δὲ ψυχή; ὁρατὸν, ἢ ἀειδές; Οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπων γε, ὦ Σώκρατες, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἡμεῖς γε τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ μὴ, τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει ἐλέγομεν; ἢ ἄλλῃ τινὶ οἴει; Τῇ τῶν ἀνθρώπων, ἔφη. Τί οὖν περὶ ψυχῆς λέγομεν, ὁρατὸν ἢ ἀόρατον εἶναι; Οὐχ ὁρατόν· Ἀειδὲς ἄρα; Ναί. Ὁμοιότερον [οὖν] ἄρα ἡ ψυχὴ σώματός ἐστι τῷ ἀειδεῖ· τὸ δὲ σῶμα, τῷ ὁρατῷ; Πᾶσα ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες :- πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα διεξελθὼν, ἐπήγαγε· Ποτέρῳ οὖν ἡ ψυχὴ ἔοικε; Δηλαδὴ, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ, τῷ θείῳ· τὸ δὲ σῶμα, τῷ θνητῷ :- καὶ αὖ πάλιν μετ' ὀλίγα.

utpote quæ, ſi ullo modo dicantur, neq; ſancta ſint, neq; nobis utilia, neque ſibi admodum conſona. Faueo, inquit ille, tibi in lege hac. mihi enim valde eſt cordi. Hac igitur, inquam ego, una lex unaque demum formula ſanciatur, in iis quæ dici ab loquentibus, quæq; fieri ab agentibus oportebit; ne uidelicet ſit rerum omnium Deus cauſa, ſed bonarum dumtaxat. Hæc igitur de Deo qui fecit nos, deq; nobis ipſis, & ſentire & opinari Plato nos docuit, iuſſitq; ciuitate extrudi qui dicerent Deum eſſe malorum cauſam. inquit enim, verba eiuſmodi nefaria, eſſe nobis pernicioſa, ſibiq; ipſis non bene conſona. Etenim ſi bonus eſt Deus; ſicuti bonus eſt; (communis enim hæc ſententia eſt) nó utique erit malorum cauſa, qui bonus eſt. Quod ſi Deus non eſt cauſa malorum quæ fiunt: (mala autem proprie appellamus, nó ea quæ a multis exiſtimantur mala; paupertatem uidelicet, ægritudinem, quæq; ſunt præterea his ſimilia, quæ nonnullis appellari damna mos eſt; ſed malitiam, libidiné, cæteraſque iniquitates) nos igitur hæc ipſa facere audemus, cauſaque earum rerum in nos auctores referenda eſt; in Deum vero nequaquam, cum ipſe etiam latis legibus contraria fieri mandarit. Hæc itaq; nos ſentire & Socrates & Plato docuerunt; hiq; animæ illam vim quæ ratione prædita eſt, diuinam appellarunt. Eſt autem operæ precium, verba Socratis audire Alcibiaden alloquentis, quæ ſic apud Platonem ſcripta inueniuntur: *Poſſumusne igitur dicere, partem animæ diuiniſſimam eſſe? an de hac ipſa re, nec ſcire quæ ſit, nec ſapere quicquam poſſumus? Hæc itaq; animæ uis, Deo eſt ſimilis. atq; hoc aliquis intuens, omneq; diuinum cognoſcens, Deumque & prudentiam; ita & ſeipſum noſſe maxime poterit.* Similia vero his & in Phædone ſcripta ſunt: *Vis enim,* inquit, *ponamus duas rerum ſpecies; quarũ altera uideri poſſit, altera vero non poſſit? Ponamus, inquit. Quodque uideri non poteſt, ſemper eodem modo ſe habeat; quod autem poteſt, non itidem habeat? Et hoc, inquit, ponamus. Age itaque, inquit ille, aliudne quicquã noſtri ſtatuemus, an hoc ſolũ, quod uidelicet altera noſtri portio eſt corpus, altera vero anima? Nihil aliud, inquit ille. Vtri autem rerum ſpecies ſimilius eſſe corpus dicemus atque cognatius? Vniuerſo, inquit ille; huic uidelicet quod oculis cerni poteſt. Quid vero anima? uiderine poterit, an non poterit? Ab hominibus, o Socrates, uideri non poterit. Nos autem cum poneremus alia eſſe quæ uideri poſſent, alia quæ non poſſent, hominibusne putas, an alij cuipiam naturæ uideri poſſe dicebamus, ac uideri non poſſe? Hominibus, inquit ille. De anima igitur quid dicemus? uiſibilemne eſſe, an inuiſibilem? Aio ego non eſſe uiſibilem. Ergo inuiſibilem eſſe ais? Ita eſt prorſus. Eſt ergo anima, ſimilior inuiſibili quam ſit corpus: at uiſibili, corpus eſt aſſimilius. Ita eſt neceſſe dici, o Socrates.* Multa vero alia proſequutus, hæc quoque addidit: *Vtri tandem anima erit aſſimilis? Plane conſtat, o Socrates, animã diuinæ rei perſimilem eſſe; corpus vero ipſum, mortali.* Rurſusq; paulo poſt;

Quid

Τί οὖν, τούτων οὕτως ἐχόντων; ἆρ' οὐχὶ σώματι μὲν ταχὺ διαλύεσθαι προσήκει, ψυχῇ δ' αὖ τὸ παράπαν ἢ ἀδιαλύτῳ εἶναι, ἢ ἐγγύς [τι] τούτου; Πῶς γὰρ οὔ; εἶτα εἰπὼν, ὅπως τὸ σῶμα διαλύεται, ἐπήγαγεν· Ἡ δὲ ψυχὴ, ἡ εἰς τὸ ἀειδὲς, ἢ εἰς τοιοῦτον ἕτερον τόπον τινὰ οἰχομένη γενναῖον καὶ ἄχραντον [καὶ ἀειδῆ εἰς ᾅδου,] φοιτῶσα ὡς ἀληθῶς παρὰ τὸν ἀγαθὸν καὶ φρόνιμον θεὸν, οὗ ἂν θεὸς ἐθέλῃ. αὐτίκα καὶ τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἰτέον. αὕτη δὲ ἡμῖν ἡ τοιαύτη καὶ οὕτω πεφυκυῖα, ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος, εὐθὺς διαπεφύσηται καὶ ἀπόλωλεν, ὥς φασιν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι; Πολλοῦ γε δεῖ, ὦ φίλε Κέβης τε καὶ Σιμμία· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὧδε ἔχει:- καὶ τὰ ἑξῆς δὲ, τῆς αὐτῆς ἔχεται διανοίας, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν δείκνυσι διαῤῥήδην. τοσαύτην καὶ ξυγγραφεῖς καὶ φιλόσοφοι καὶ ποιηταὶ, καὶ ψυχῆς πέρι καὶ σώματος, καὶ αὐτῆς γε τῆς τοῦ ἀνθρώπου ξυστάσεως, πρὸς ἀλλήλους ἐσχήκασιν ἔριν καὶ διαμάχην· οἱ μὲν ταῦτα, οἱ δὲ ἐκεῖνα πρεσβεύοντες, οἱ δὲ τούτοις τε κἀκείνοις ἐναντίας δόξας ὠδίνοντες. οὐ γὰρ τἀληθὲς μαθεῖν ἐπεθύμησαν· ἀλλὰ κενοδοξίᾳ καὶ φιλοτιμίᾳ δουλεύσαντες, καινῶν εὑρεταὶ κληθῆναι δογμάτων ἐπεθύμησαν. διὰ δὴ τοῦτο καὶ τὸν πολὺν ἐπιμεμηνήκασι πλάνον· τῶν ὕστερον ἐπιγινομένων, ἀνατετραφότων τῶν πρεσβυτέρων τὰς δόξας. καὶ Ἀναξίμανδρος μὲν, τελευτήσαντος ἤδη τοῦ Θάλεω, τοῖς ἐναντίοις ἐχρήσατο δόγμασι· καὶ Ἀναξιμένης δὲ, μετὰ τὸν Ἀναξιμάνδρου γε θάνατον, ταὐτὸ τοῦτο πεποίηκε. καὶ Ἀναξαγόρας [δὲ,] ὡσαύτως. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης, ἔτι ζῶντι τῷ Πλάτωνι προφανῶς ἀντετάξατο· καὶ τὸν κατὰ τῆς Ἀκαδημίας ἀνεδέξατο πόλεμον· καὶ οὔτε τὴν διδασκαλίαν ἐτίμησεν ἧς φιλοτίμως ἀπήλαυσεν· οὔτε τοῦ πολυθρυλλήτου ἀνδρὸς ᾐδέσθη τὸ κλέος· οὔτε τὸ ἐν τοῖς λόγοις κράτος ἔδεισεν. ἀλλ' ἀναιδῶς πρὸς αὐτὸν παρετάξατο· οὐκ ἀμείνοσιν ἐκείνου, ἀλλὰ πολλῷ γε χείροσι χρησάμενος δόγμασι. καὶ γὰρ δὴ τὴν ψυχὴν ἐκείνου φάντος ἀθάνατον, οὗτος ἔφη θνητήν· καὶ τὸν θεὸν εἰρηκότος ἐκείνου προμηθεῖσθαι τῶν πάντων, οὗτος τὴν γῆν, ὅσον ἧκεν εἰς λόγους, τῆς θείας κηδεμονίας ἐστέρησε· τὰ γὰρ δὴ μέχρι σελήνης ἰθύνειν ἔφησε τὸν θεόν· τὰ δέ γε ἄλλα ὑπὸ τὴν εἱμαρμένην τετάχθαι. καὶ ἄλλα δὲ παμπόλλα ἐνεόχμωσεν· ἃ λέγειν ἐπὶ τοῦ παρόντος περιττὸν ὑπείληφα. ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὰς ἀλλήλων εἰκότως καταλελύκασι δόξας· τὸ γὰρ δὴ ψεῦδος οὐ μόνον τῇ ἀληθείᾳ πολέμιον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ· ἡ δέ γε ἀλήθεια ξύμφωνος ἑαυτῇ, καὶ μόνον ἔχουσα τὸ ψεῦδος πολέμιον. αὐτίκα τοίνυν ἔστιν [εὑρεῖν] καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, καὶ Μωϋσέα τὸν νομοθέτην, καὶ Δαβὶδ τὸν προφήτην, καὶ τὸν γενναῖον Ἰὼβ, καὶ Ἡσαΐαν καὶ Ἱερεμίαν,

Quid igitur? cum hæc ita ſe habeant, an non, quæſo, corpori quidem conuenit cito diſſolui, animæ vero prorſus conuenit vt vel ſit inſolubilis, vel ad aliquid quod eiuſmodi ſit, proxime accedat? Qui hoc enim non ſit? Cumque oſtendiſſet quo pacto corpus diſſoluatur, ita hæc attulit; *Anima vero ad inuiſibile, aut in alium quendam huiuſmodi locum ſe conferens nobilem illum atq; optimum, proficiſcetur ſine dubio ad bonum & prudentem Deum: quo, ſi Deus velit, illico & mea animæ proficiſcendum erit. Cum itaq; noſtra hæc anima talis ſit, eaq; prædita ſit natura poſtquam corpus euaſit, efflatane, quod multi aiunt, euaneſcit illico, prorſuſq; interit? Immo longe aliter ſiet, o cariſſime Cebes & o Simmia; multoq; potius ita ſe res habet vt dicam.* Tum & quæ ſequuntur, in eandem feruntur ſententiam, manifeſteque oſtendunt animæ immortalitatem.

Tantam igitur & Hiſtorici & Philoſophi & Poetæ, tum de anima, tum de corpore, tum de hominis genitura & conſtitutione, inter ſe litem exercent, dum alij quidem hæc, alij vero illa præferunt, alij rurſus & his & illis contrariam opinionē adducunt. neq; enim veritatis diſcendæ ſtudio ac deſiderio tenebantur; ſed inani gloriolæ ambitioniq; ſeruientes, optarunt nouorum dogmatum inuentores vocari. Ex quo ſane factum eſt, vt in errores multos inciderint, dū ij qui poſterius ſuccedebant, maiorum opiniones euertere conarentur. Anaximander enim, Thalete iam mortuo, contraria illi ſenſiſſe dicitur. Anaximenes quoq;, poſt Anaximandri mortem idipſum fecit; idemq; Anaxagoras. Ariſtoteles autem, Platoni adhuc viuenti manifeſte aduerſum ſe præbuit, contra Academiam bello ſuſcepto. neque doctrinæ illi honorem vllum rependit, quam liberaliſſime olim percepit: neque celeberrimi viri gloriam eſt reueritus, neque Platonicæ eloquentiæ vim pertimuit, ſed impudenter illi aduerſarium ſeſe geſſit; cum tamen nequaquam meliorum dogmatum, ſed multo peiorum quam Plato ipſe, auctor extiterit. Nam cum ille animam dixerit immortalem eſſe, hic eſſe mortalem dixit. Cumque ille dixerit, Deum res omnis prouidentiæ cura complexum eſſe; hic, quantum poſſunt eius rationes, terrarum orbem diuinæ prouidentiæ exſortem facit. Inquit enim ad Lunam vſque Dei gubernationem deferri; quæ vero ſunt infra Lunam, fato eſſe ſubiecta. Plurima vero & alia quæ noua atq; inſolita ſunt, adducit; ſuperuacanea prorſus quæ mihi hoc tempore explicentur. Illi ergo merito ac decenter ſuas ipſimet demoliti ſunt opiniones. falſitas enim, non modo ipſi veritati, ſed ſibi quoq; ipſi contraria eſt: Veritas autē, et ſibi eſt cōcors, et vnā modo falſitatē infeſtā habet. Itaq; pronū eſt inuenire, vel de ipſa natura hominis & Moſen legiſlatorem, & Prophetam David, & fortiſſimum virum Iob; & Eſaiam quoq;, & Hieremiam,

vniuerſumque Prophetarũ chorum; Matthæum quoque, Ioannem, Lucam, & Marcum; Paulumq; præterea & Petrum, vniuerſumque Apoſtolorum cœtum, quæ ſint vbique conſona, cunctos homines docuiſſe. Neque enim eſt horum audire alium qui hos homines, aliũ qui illos archetypos humani generis ac indigenas fuiſſe teſtetur: neq; alios qui mortalem, alios qui immortalem animam dicant; neque alios qui perturbationum dominam rationem, alios qui mancipium ſeruamque aſſerant. Omnes enim concordi oratione nos docent, ex terra & aqua cæteriſque elementis humanum corpus effictum eſſe; animam vero nequaquam ita in corpus demiſſam, vt tamen antea per ſe ſubſiſteret; ſed corpore iam plaſmato creatam eſſe. *Plaſmauit enim*, inquit, *Deus hominem, puluerem ſumens de terra; & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ; factuſq; eſt homo in animam viuentem.* Neq; vero intelligendum eſt, inſpirationem hanc fuiſſe quędam anhelitus defluxum qui de ore Dei prodierit; (incorporeus enim Deus eſt; idem ſimplex neq; compoſitus) ſed ipſam animæ naturam, ſpiritum eſſe præditum ratione & intellectu. Hæc itaque Moſes in mundi genitura conſcripſit: quibus aſſimilia nos docet & in diuinis Legibus. Vbi enim de prægnante muliere mentionem facit quæ plagis affecta pariat abortiuum, formari prius in aluo matris infantem ait, ac tunc denique iam perfecto corpore animari; non ita quidem vt anima præexiſtens alicunde corpori inſeratur, neq; vt enaſcatur e ſemine; ſed diuino inſtituto, ſicut ab initio inſita naturæ lex fuit, creationem accipiat. Hoc ipſe Iob in ſuis illis certaminibus cum magiſtro ludorum Deo, ſuoque creatore, ita diſſerens, confitetur: *Memento quod e luto plaſmaſti me; in terram vero iterum conuertis me. Nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti? Pelle & carne induiſti me, oſſibus & neruis impliciuiſti me: vitam & miſericordiam poſuiſti iuxta me, & inſpectio tua cuſtodiebat ſpiritum meum.* His autẽ verbis oſtendit nuptiale commercium, nec minus & occaſionem gignendorum liberorum; exiguamque illam humani ſeminis portionem in quamplurimas ideas membrorum ſpecieſque transformari; ac tunc denique creari animam corporique adiungi; quæ, poſtquam fœtus in lucẽ editus ſit, diuina ope cuſtodiatur ac gubernetur. Clamat inſuper deiloquus Dauid: *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me: da mihi intellectum, & diſcam mandata tua.* Quibus in verbis, hic etiam creatori ſuo commemorat opus ſuæ creationis, petitque ab eo intellectũ & ſapientiã conſequi. Omnes itẽ Prophetę, quę valde his concordia ſunt, de humana natura nos docent. Ne quis autem opinetur, alio quidẽ pacto Græcos enatos eſſe, alio autem Romanos, aliove Ægyptios, Perſaſq;

καὶ πάντα τὸν τῶν προφητῶν χορὸν, καὶ Ματθαῖον καὶ Ἰωάννην, καὶ Λουκᾶν καὶ Μάρκον, καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ ἅπαντα τῶν ἀποστόλων τὸν θίασον, ξυνῳδὰ πάντας ἀνθρώπους διδάσκοντας. οὐ γάρ ἐστιν ἀκοῦσαι τῶν μὲν, τούτους· τῶν δὲ, ἐκείνους λεγόντων αὐτόχθονας· οὐδὲ τῶν μὲν θνητὴν ἀποφαινομένων, τῶν δὲ ἀθάνατον τὴν ψυχήν· οὐδὲ τούτων μὲν αὐτοκράτορα τῶν παθῶν καλούντων τὸν λογισμὸν, ἐκείνων δὲ ἀνδραποδώδη καὶ δοῦλον ὀνομαζόντων· ἅπαντες γὰρ ξυμφώνως διδάσκουσιν, ἀπὸ γῆς μὲν καὶ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων διαπλασθῆναι τὸ σῶμα· τὴν δὲ ψυχὴν, οὐ προϋπάρχουσαν, εἰς τοῦτο καταπεμφθῆναι· ἀλλὰ μετὰ τὴν τούτου δημιουργηθῆναι διάπλασιν. Ἔπλασε γάρ φησιν, ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς· καὶ ἐγένετο [ὁ] ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. νοητέον δὲ τὸ ἐμφύσημα, οὐχ ἐκροήν τινα πνεύματος ἐκ στόματος γινομένην· ἀσώματον γὰρ [δὴ] τὸ θεῖον καὶ ἁπλοῦν καὶ ἀσύνθετον· ἀλλὰ τὴν φύσιν αὐτὴν τῆς ψυχῆς, ὅτι πνεῦμά ἐστι νοερόν τι καὶ λογικόν. ταῦτα μὲν οὖν ὁ νομοθέτης ἐν τῇ κοσμογενείᾳ ξυνέγραψε. τὰ παραπλήσια δὲ κἀν τοῖς νόμοις διδάσκει. περὶ γὰρ δὴ τῆς ἐγκύμονος τῆς ἐκ πληγῶν ἀμβλωσκούσης, διαλεγόμενος, διαμορφοῦσθαι πρότερον ἐν τῇ νηδύϊ λέγει τὸ βρέφος· εἶθ' οὕτω ψυχοῦσθαι· οὐ θύραθέν ποθεν τῆς ψυχῆς εἰσκρινομένης, οὐδέ γε ἐκ τῆς γονῆς φυομένης, ἀλλά γε τῷ θείῳ ὅρῳ, κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐντεθέντα ἐν τῇ φύσει νόμον, δεχομένης τὴν γένεσιν. τοῦτο καὶ ὁ γενναῖος Ἰὼβ ἐν τοῖς πολυθρυλλήτοις ἀγῶσι πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην καὶ ποιητὴν διαλεγόμενος ἔφη· Μνήσθητι ὅτι πηλόν με [ὄντα] ἔπλασας· εἰς δὲ γῆν με πάλιν ἀποστρέφεις. ἢ οὐχ ὥσπερ γάλα με ἤμελξας, ἔπηξας δέ με ἴσα τυρῷ; δέρμα καὶ κρέα ἐνέδυσάς με· ὀστέοις τε καὶ νεύροις ἐνεῖρας με· ζωὴν δὲ καὶ ἔλεον ἔθου παρ' ἐμοί· ἡ δὲ ἐπισκοπή σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα. διὰ δὲ τούτων ἔδειξε μὲν τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν, ἔδειξε δὲ τῆς παιδοποιίας τὰς ἀφορμάς· καὶ τὸν [σμικρὸν ἐκεῖνον] θορὸν εἰς μυρίας ἰδέας μεταμορφούμενον· καὶ τηνικαῦτα τὴν ψυχὴν δημιουργουμένην τε καὶ συναπτομένην τῷ σώματι· καὶ μέντοι καὶ μετὰ τὰς ὠδῖνας τὴν θείαν ἐπικουρίαν φρουροῦσαν καὶ κυβερνῶσαν. Βοᾷ δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με· συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου. καὶ κατὰ ταυτὸν καὶ τῆς ποιήσεως ἀναμιμνήσκει τὸν ποιητὴν, καὶ τυχεῖν παρ' αὐτοῦ ξυνέσεως ἱκετεύει. καὶ ἅπαντες δὲ οἱ προφῆται ξύμφωνα τούτοις τῆς ἀνθρωπίνης πέρι διδάσκουσι φύσεως. ὡς ἂν δὲ μή τις ὑπολάβῃ, ἄλλως μὲν Ἕλληνας φῦναι, ἄλλως δὲ Ῥωμαίους, καὶ Αἰγυπτίους ἑτέρως,

καὶ Πέρσας καὶ Μασσαγέτας καὶ Σκύθας καὶ Σαυρομάτας ἄλλης οὐσίας μετειληχέναι, ἐδίδαξεν ὁ τὴν κοσμογένειαν ξυγγράψας τὴν ἡμετέραν, ὡς ἄνδρα ἕνα ἀπὸ γῆς ὁ ποιητὴς διαπλάσας, καὶ ἐκ τῆς τούτου πλευρᾶς τὴν γυναῖκα δημιουργήσας, ἐκ τῆς τούτοιν ὁμιλίας, ἅπασαν τὴν οἰκουμένην [ἀνθρώπων] ἐπλήρωσε, τῶν παίδων τῶν ἐκείνων καὶ τῶν ἐκγόνων κατὰ μέρος αὐξησάντων τὸ γένος. ῥᾷστον μὲν γὰρ ἦν αὐτῷ προστάξαι καὶ αὐτίκα πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν τῶν οἰκητόρων ἐμπλῆσαι· ἀλλ' ἵνα μὴ διαφόρους ὑπολάβωσιν εἶναι τῶν ἀνθρώπων τὰς φύσεις, ἐκ τοῦ ἑνὸς ἐκείνου ζεύγους τὰ μυρία φῦλα τῶν ἀνθρώπων γενέσθαι ἐκέλευσε. ταύτῃ τοι καὶ τὴν γυναῖκα οὐχ ἑτέρωθέν ποθεν διέπλασεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀνδρὸς τὰς τῆς γενέσεως ἀφορμὰς λαβών· ἵνα μηδὲ αὐτὴ φύσιν ἔχειν ἑτέραν ὑπολαμβάνουσα, τὴν ἐναντίαν τοῖς ἀνδράσιν [ὁδὸν] ὁδεύῃ. διά τοι τοῦτο καὶ τοὺς αὐτοὺς νόμους καὶ ἀνδράσι προσφέρει καὶ γυναιξίν· ἐπειδήπερ ἐν τῷ τοῦ σώματος σχήματι, καὶ οὐκ ἐν τῇ ψυχῇ τὸ διάφορον. λογικὴ γὰρ κἀκείνη ὡς οὗτος, καὶ ξυνιέναι δυναμένη, καὶ τὸ πρακτέον ἐπισταμένη, καὶ τί μὲν φυγεῖν, τί δὲ μετελθεῖν, παραπλησίως εἰδυῖα. ἔστι δὲ ὅτι καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἄμεινον τὸ ξυνοῖσον μᾶλλον εὑρίσκουσα, καὶ ἀγαθὴ ξύμβουλος γινομένη· ὅθεν οὐ μόνον ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ γυναιξὶν εἰσιτητὸν εἰς τοὺς θείους νεώς· καὶ τῶν θείων μυστηρίων μεταλαχεῖν, οὐ τοῖς μὲν ὁ νόμος ἐπιτρέπει, τὰς δὲ κωλύει· ἀλλὰ καὶ ταύτας τελεῖσθαι καὶ μυσταγωγεῖσθαι παραπλησίως ἐκείνοις παρακελεύεται· καὶ μέντοι καὶ τῆς ἀρετῆς τὰ ἆθλα καὶ ταύταις πρόκειται ὡς ἐκείνοις· ἐπειδὴ τῆς ἀρετῆς οἱ ἀγῶνες κοινοί. οὐ μὴν οὐδὲ τῶν γλωττῶν τὸ διάφορον τῇ φύσει λυμαίνεται· καὶ γὰρ καὶ ἐν Ἕλλησι καὶ ἐν βαρβάροις ἔστιν ἰδεῖν καὶ ἀρετῆς φροντιστὰς, καὶ κακίας ἐργάτας. τῷδε μέντοι καὶ Ἕλληνες ξυμφωνοῦσι τῷ λόγῳ. καὶ γὰρ Ἀνάχαρσιν θαυμάζουσιν ἄνδρα Σκύθην, οὐκ Ἀθηναῖον, οὐδὲ Ἀργεῖον, οὐδέ γε Κορίνθιον, οὐδὲ Τεγεάτην ἢ Σπαρτιάτην· καὶ τοὺς Βραχμᾶνας ὑπεράγανται, Ἰνδοὺς ὄντας, οὐ Δωριέας οὐδὲ Αἰολέας, οὐδέ γε Ἴωνας· ἐπαινοῦσι δὲ καὶ Αἰγυπτίους ὡς σοφωτάτους· πολλὰς γάρ τοι καὶ παρὰ τούτων ἔμαθον ἐπιστήμας. οὐκοῦν ἡ τῶν γλωττῶν ἑτερότης οὐ πημαίνει τὴν φύσιν. καὶ γάρ τοὺς Ἱππημολγοὺς δικαιοτάτους ἐκάλεσεν Ὅμηρος· Θρᾳκικὸν δὲ τοῦτο [τὸ] ἔθνος· καὶ Κῦρον τὸν Καμβύσου, Πέρσην ὄντα πατρόθεν, καὶ Μῆδον μητρόθεν, ἐπὶ φρονήσει καὶ σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνδρείᾳ Ξενοφῶν ὁ Γρύλλου τεθαύμακεν. τοιγάρτοι ξυνομολογοῦσι καὶ [οἱ] Ἕλληνες, καὶ παρὰ τοῖς βαρβάροις εἶναί τινα ἐπιμέλειαν ἀρετῆς, καὶ μὴ κωλύειν τήνδε τὴν κτῆσιν τῆς φωνῆς τὸ διάφορον.

Perſasqoe ac Maſſagetas, Scythas Sauromatasq; aliam atq; aliam ſortitos eſſe ſubſtantiam; Moſes idem nos docuit, vnum ab initio hominem de terra plaſmatum fuiſſe, deq; eius latere mulierem formatam. Quibus in matrimonij copulam coeuntibus, vniuerſum orbem terrarum, natis inde filiis ac nepotibus, impletum fuiſſe, cum ſinguli generationes plurimas propagarēt. Deo ſiquidem facillimum fuit, imperij ſui iuſſu, vniuerſam terram, mareque vniuerſum ſemel ſtatimque habitantium cœtu differtum reddere. Ne vero quiſquam opinari poſſet diuerſam eſſe hominum naturam, ex vna duorum hominum copula innumeras propagari gentes præcepit. Ob hanc itaque cauſam, mulierem ipſam non aliunde quidem plaſmauit; ſed ex viro deſumpſit illius effingendæ materiam: ne & ipſa, putans ſe aliam a viro naturam ſortitā eſſe, aduerſam ſeſe viro contumacemquē præberet. Hinc eaſdem leges & viris & mulieribus tulit; propterea quod illo tenui corporis diſcrimine ac figura, non autem anima, inter ſe differunt. eſt enim mulier ratione prædita, ſicut & vir; docilisque etiam quid agendum; quid denique ſit fugiendum, quidve capeſſendum, pari modo & ipſa percipit mulier: nonnumquam vero & multo melius viro quid magis ſit profuturum mulier comminiſcitur, vtilis agendis rebus, cōmodaq; conſultrix. Itaq; non viris ſolū, ſed ipſis etiam mulieribus patere templorum aditus debent. Neq; viris quidem lege permittitur diuinis expiari myſteriis, mulieribus autem interdicitur; ſed hæ quoque iubentur initiari, rebuſq; myſticis erudiri. Quin & virtutis præmia, fœminis æquē ac viris propoſita ſunt. nec iniuria quidem. quando & virtutis certamina, ſunt vtriſque communia. Neq; vero linguarū atq; idiomatum differentia quicquam generi humano vitij affert. Videre enim licet, tū Græcos, tum barbaros homines, & ſtudere virtuti, & flagitiis dare operā. id quod & Græci, verum eſſe affirmant. Anacharſin enim, Scytham hominem, demirantur ac laudāt; non Atticum, non Argiuum, non Corinthium, non Tegeaten, non deniq; Spartiaten. Brachmanas quoque valde ſuſpiciunt, Indos genere, non Dorieos, non Æolas, nō Ionicos. Laudāt præterea Ægyptios, vt maxime ſapiētes. multas enim ab iis diſciplinas acceperunt. Lingnarum itaq; differentia & varietas, naturā detrimento nō afficit. Hippomolgos enim populos Thraciam incolētes, ita appellatos quod equarū lacte nutriantur; iuſtiſſimos Homerus vocat. Cyrū præterea Cambyſæ patrem, paterno quidē genere Perſam hominē, Medū autē materno; prudētiæ, tēperantiæ, iuſtitiæ, fortitudiniſq; Xenophō Grylli filius, laudauit. Itaq; ipſimet Græci cōfitētur, eſſe apud barbaras nationes curā aliquā ſtudiūq; virtutis, neq; prohiberi linguarū differētia quominus in officio cōſiſtamus.

Omnes ſiquidem veritatis præcones, Prophetæ inquam atq; Apoſtoli, Græcæ quidem eloquentiæ fuerunt prorſus expertes: quia tamen vera ſapientia abundarunt, cunctis & Græcis & barbaris nationibus diuinam attulere doctrinam, vniuerſumq; orbem terræ, mariaque item omnia impleuerunt virtutis pietatiſq; monumentis. Ex quibus factum eſt, vt cuncti mortales abdicatis Philoſophorum nugis, piſcatorum fruantur publicanorumq; diſciplinis, ſutoriſq; volumina & amplexentur & colant; ac Italicæ quidem Ionicæq; ſectæ, ac Eleaticæ, ne nomina quidem ſciant; eorum namque memoriã temporis longinquitas aboleuit; Prophetarum vero nomina, quamquã pluribus quam mille ac quingentis annis eiuſmodi Philoſophis antiquiorum, loquentes huc illucq; circumferunt. Quin eos quoq; patres qui Prophetas tẽpore præceſſerunt, Abraham inquã filioſq; Abrahæ, hiſq; etiã ipſis vetuſtiores Noe, Enoch, & Abel, cæteroſq; quotcomq; laudabilis vita illuſtres fecit, norunt quamoptime. At ſeptem illos ſapientes, qui longo poſt Prophetas tẽpore nati ſunt, eorumq; præterea nomina qui ſapientibus illis ſucceſſerunt, ne illi quidem qui Græco fauent idiomati, ſatis ſciunt.
Sed quid ego præſentes homines viuoſque commemoro, cum et apud priſcos ac remotiores magna de illis dubitatio fuerit? Nonnulli enim, ſeptem ſapientibus annumerant Periandrum Corinthium; alij vero, Creticum Epimenidem; alij, Acuſilaum Argiuum; alij, Anacharſin Scytham; alij, Syrũ Pherecydem; Plato autem, Myſonem Cheneum. Hos itaq; ſapientes, vel qui circa eorũ tempora vixerunt homines ignorarunt: Matthæum vero, Bartholomæum, & Iacobum; Moſen, Dauid, & Eſaiam, alioſq; item Apoſtolos & prophetas, æque nunc homines tenent ac filiorum nomina. Neq; tamen etiam deſunt qui illorum nomina ſimularq; audierint, tamquam barbara ſint, comice irrideant & perſequantur. Nos tamen huiuſmodi irriſorum inſaniam quammaxime miſeramur; qui cum videant homines barbaro ſermone vſos, ſuperaſſe leporem Græcæ eloquutionis, comptiloquoſq; illos ſuos auctores prorſus iam eliminatos fuiſſe, piſcatorumq; ſolœciſmis diſſolutos Atticos ſyllogiſmos; non erubeſcunt tamen, neq; in latebras ſe coniiciunt, ſed impudenter pro mendacio & falſitate depugnant: quamquã ita pauci ſint, vt quam facillime numerari poſſint: nec Græcæ quidem participes eloquentiæ, ſed qui in totidem barbariſmos incurrant quot & verba pronunciant; ſummam ſe oſtentare doctrinam ac loquendi nitorem arbitrantes, ſi iurentur inter loquendum, per deos, per ſolem, taleſq; iurationes oratione ſua effingant. Quod ſi mentiri me creditis, quæſo, dicite Græci homines, quẽ Xenophanes Colophonius ſucceſſorem ſectæ ſuæ reliquerit, quem Parmenides Eleates, quem

καὶ γὰρ ἅπαντες τῆς ἀληθείας οἱ κήρυκες, προφῆται φημὶ καὶ ἀπόστολοι, τῆς μὲν Ἑλληνικῆς οὐ μετέλαχον εὐγλωττίας· ἔμπλεοι δὲ τῆς ἀληθινῆς ὄντες σοφίας, πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καὶ Ἑλληνικοῖς καὶ βαρβαρικοῖς, τὴν θείαν διδασκαλίαν προσενήνοχαν· καὶ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν τῶν ἀρετῆς πέρι καὶ εὐσεβείας ξυγγραμμάτων ἐνέπλησαν. καὶ νῦν ἅπαντες τῶν φιλοσόφων τοὺς λήρους καταλιπόντες, τοῖς τῶν ἁλιέων καὶ τελωνῶν ἐντρυφῶσι μαθήμασι, καὶ τὰ τοῦ σκυτοτόμου ξυγγράμματα περιέπουσι· καὶ τῆς μὲν Ἰταλικῆς καὶ Ἰωνικῆς καὶ Ἐλεατικῆς ξυμμορίας οὐδὲ τὰς προσηγορίας ἐπίστανται· ἐξήλειψε γὰρ αὐτῶν ὁ χρόνος τὴν μνήμην· τῶν δέ γε προφητῶν, πλείοσιν ἢ χιλίοις καὶ πεντακοσίοις ἔτεσι τούτων πρόσθεν γεγενημένων τὰς προσηγορίας ἐν τῷ στόματι περιφέρουσι. καὶ μέντοι καὶ τοὺς ἔτι τούτων παλαιοτέρους, τὸν Ἀβραὰμ φημὶ [καὶ τοὺς τούτου παῖδας, καὶ τοὺς ἐκείνων ἀρχαιοτέρους,] τὸν Ἄβελ, τὸν Ἐνώχ, τὸν Νῶε, καὶ τοὺς ἄλλους ὅσους ἀριδήλους ὁ ἀξιέπαινος ἀπέφηνε βίος. τῶν δὲ μετὰ τοὺς προφήτας γεγενημένων ἑπτὰ σοφῶν, καὶ τῶν ἐκείνους διαδεξαμένων, οὐδὲ οἱ τὴν Ἑλληνικὴν ἀσπαζόμενοι γλῶτταν, ἴσασι τὰ ὀνόματα. καὶ τί λέγω τοὺς νῦν; καὶ γὰρ τοῖς πάλαι πολλὴ περὶ τούτων ἀμφιλογία γεγένηται. οἱ μὲν γάρ, τούτοις Περίανδρον ξυντάττουσι τὸν Κορίνθιον· οἱ δέ, Ἐπιμενίδην τὸν Κρῆτα· οἱ δέ, Ἀκουσίλαον τὸν Ἀργεῖον· οἱ δέ, Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθην· ἄλλοι δέ, Φερεκύδην τὸν Σύριον· ὁ δέ γε Πλάτων, Μύσωνα τὸν Χηνέα. τούτους μὲν οὖν καὶ οἱ πάλαι ὄντες ἠγνοήκασι· τὸν δὲ Ματθαῖον καὶ τὸν Βαρθολομαῖον καὶ τὸν Ἰάκωβον, καὶ μέντοι καὶ τὸν Μωϋσέα, καὶ τὸν Δαβὶδ καὶ τὸν Ἡσαΐαν, καὶ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους τε καὶ προφήτας [οὕτως] ἴσασιν ὡς τὰς τῶν παίδων προσηγορίας. αὐτίκα τοίνυν καὶ κωμῳδοῦσιν ὡς βάρβαρα τὰ ὀνόματα· ἡμεῖς δέ, αὐτῶν τὴν ἐμπληξίαν ὀλοφυρόμεθα· ὅτι δὴ ὁρῶντες βαρβαροφώνους ἀνθρώπους τὴν Ἑλληνικὴν εὐγλωττίαν νενικηκότας, καὶ τοὺς κεκομψευμένους μύθους παντελῶς ἐξεληλαμένους, καὶ τοὺς ἁλιευτικοὺς σολοικισμοὺς τοὺς Ἀττικοὺς καταλελυκότας ξυλλογισμούς, οὐκ ἐρυθριῶσιν οὐδὲ ἐγκαλύπτονται, ἀλλ' ἀναιδῆν ὑπερμαχοῦσι τῆς πλάνης· καὶ ταῦτα ὀλίγοι ὄντες καὶ ἀριθμηθῆναι ῥᾳδίως δυνάμενοι, καὶ οὐδὲ τῆς Ἑλληνικῆς εὐστομίας μεταλαχόντες· ἀλλὰ τοσαῦτα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, βαρβαρίζοντες ὅσα φθέγγονται· παιδείαν δὲ ἄκραν καὶ λαμπρότητα λόγων ὑπολαμβάνοντες, εἰ ὀμνύοντες εἴποιεν, Μὰ τοὺς θεούς, [καὶ] Μὰ τὸν ἥλιον, καὶ τοιούτους τινὰς τοῖς λόγοις ἐπιπλάττοιεν ὅρκους. εἰ δὲ οὐκ ἀληθῆ λέγω, εἴπατε ὦ ἄνδρες, τίνα Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἔσχε διάδοχον τῆς αἱρέσεως; τίνα δὲ Παρμενίδης ὁ Ἐλεάτης;

τίνα Πρωταγόρας καὶ Μέλισσος; τίνα Πυθαγόρας ἢ Ἀναξαγόρας; τίνα Σπεύσιππος ἢ Ξενοκράτης; τίνα Ἀναξίμανδρος ἢ Ἀναξιμένης; τίνα Ἀρκεσίλαος ἢ Φιλόλαος; τίνες τῆς Στωϊκῆς αἱρέσεως προεστήκασι; τίνες τοῦ Σταγειρίτου τὴν διδασκαλίαν κρατύνουσι; τίνες κατὰ τοὺς Πλάτωνος πολιτεύονται νόμους; τίνες τὴν ὑπ᾽ ἐκείνου ξυγγραφεῖσαν πολιτείαν ἠσπάσαντο; ἀλλὰ τούτων μὲν τῶν δογμάτων οὐδένα διδάσκαλον ἡμῖν ἐπιδεῖξαι δυνήσεσθε· ἡμεῖς δὲ, τῶν ἀποστολικῶν καὶ προφητικῶν δογμάτων τὸ κράτος ἐναργῶς ἐπιδείκνυμεν. πᾶσα γὰρ ἡ ὑφ᾽ ἡλίῳ, τῶνδε τῶν λόγων ἀνάπλεως. καὶ ἡ Ἑβραίων φωνὴ οὐ μόνον εἰς τὴν [τῶν] Ἑλλήνων μετεβλήθη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν [τῶν] Ῥωμαίων καὶ Αἰγυπτίων καὶ Περσῶν καὶ Ἰνδῶν καὶ Ἀρμενίων καὶ Σκυθῶν καὶ Σαυροματῶν, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, εἰς πάσας τὰς γλώττας αἷς ἅπαντα τὰ ἔθνη κεχρημένα διατελεῖ. καὶ ὁ μὲν σοφώτατος Πλάτων, περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς παμπόλλους λόγους διεξελθὼν, οὐδ᾽ Ἀριστοτέλην τὸν φοιτητὴν ἔπεισε τόνδε στέρξαι τὸν ὅρον. οἱ δὲ ἡμέτεροι ἁλιεῖς καὶ τελῶναι καὶ ὁ σκυτοτόμος, καὶ Ἕλληνας ἔπεισαν καὶ Ῥωμαίους καὶ Αἰγυπτίους, καὶ ἁπαξαπλῶς ἅπαν ἔθνος ἀνθρώπων, ὅτι καὶ ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, καὶ λόγῳ τετιμημένη, καὶ κρατεῖν τῶν παθῶν δυναμένη, καὶ ὀλιγωροῦσα, οὐ βιαζομένη, παραβαίνει τοὺς νόμους· καὶ αὖ πάλιν πρὸς τὸ βέλτιον νεύουσα, τῆς προτέρας ἀπαλλάττεται κακίας, καὶ [τοὺς] θείους πάλιν ἀναμάττεται χαρακτῆρας· καὶ ἔστιν ἰδεῖν ταῦτα εἰδότας τὰ δόγματα, οὐ μόνους γε τῆς ἐκκλησίας τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ σκυτοτόμους καὶ χαλκοτύπους καὶ ταλασιουργοὺς, καὶ τοὺς ἄλλους ἀποχειροβιώτους· καὶ γυναῖκας ὡσαύτως, οὐ μόνον τὰς λόγων μετεσχηκυίας, ἀλλὰ καὶ χερνήτιδας καὶ ἀκεστρίδας· καὶ μέντοι καὶ θεραπαίνας· καὶ οὐ μόνον ἀστοὶ, ἀλλὰ καὶ χωριτικοὶ τήνδε τὴν γνῶσιν ἐσχήκασι· καὶ ἔστιν εὑρεῖν καὶ σκαπανέας καὶ βοηλάτας καὶ φυτουργοὺς περὶ τῆς θείας διαλεγομένους τριάδος, καὶ περὶ τῆς τῶν ὅλων δημιουργίας, καὶ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν εἰδότας, Ἀριστοτέλους πολλῷ μᾶλλον καὶ Πλάτωνος· καὶ μέντοι καὶ ἀρετῆς ἐπιμελουμένους, καὶ κακίαν ἐκκλίνοντας, καὶ τὰ κολαστήρια δεδιότας τὰ προσδοκώμενα, καὶ τὸ θεῖον δικαστήριον ἀνενδοιάστως προσμένοντας, καὶ τῆς αἰωνίου πέρι καὶ ἀνωλέθρου φιλοσοφοῦντας ζωῆς, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν ἕνεκα βασιλείας, πάντα πόνον ἀσπασίως αἱρουμένους· καὶ ταῦτα, οὐ παρ᾽ ἄλλου [τινὸς] μεμαθηκότας, ἀλλὰ παρ᾽ ἐκείνων οὓς ὑμεῖς βαρβαροφώνους ἀποκαλεῖτε· καὶ οὐδὲ Ἀναχάρσιδος ἐπαΐετε λέγοντος· Ἐμοὶ πάντες Ἕλληνες σκυθίζουσι· τοῦτο γὰρ ἀτεχνῶς ἔοικε τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου σκυτοτόμου·

quem Protagoras, quem Meliſſus, quemve Pythagoras, quem Anaxagoras, quem Speuſippus atque Xenocrates, quem Anaximander, quem Anaximenes, quem Arceſilaus vel Philolaus. Quinam hodie inueniuntur ſectæ Stoicæ præſidentes; quive etiam ſunt qui Ariſtotelis Stagiritæ doctrinã corroborent? vbi ſunt qui ad leges Platonis ciuitates gubernent, quive vſquam homines eam vitæ normam quam leges illæ instituunt, amplexi ſunt? At nullum profecto eorum dogmatum præceptorem oſtẽdere nobis poteritis. Nos autem vobis Apoſtolicæ Propheticæq; doctrinæ inexhauſtum robur manifeſte oſtendimus. Vniuerſa enim facies terræ, quantacumq; ſoli ſubiicitur, eiuſmodi verborum plena iam eſt. Hebraici vero libri, non modo in Græcum idioma conuerſi ſunt, ſed in Romanam quoq; linguam, Ægypriam, Perſicam, Indicam, Armenicamq;, & Scythicam, atque adeo Sauromaticam; ſemelq; vt dicam, in linguas omnis quibus ad hanc diem nationes vtuntur. Ac Plato quidem qui complures ſermones de animæ immortalitate diſſeruit, ne Ariſtoteli quidem auditori ſuo perſuaſit eam poſitionem: Noſtri vero piſcatores ac publicani, noſter inquam ſutor, ipſis Græcis, ipſisq; Romanis, amplius vero & Ægyptiis, cunctisq; nationibus, immortalitatem animæ perſuaſerunt, eamq; ita ratione præditam eſſe, vt improbis affectionibus dominari poſſit: neq; cum poſitas naturæ leges tranſcendit, vlla vi coactam id facere, ſed contemptu negligentiaq; peccare: ruſuſq; pœnitentia duce ad meliora inflecti poſſe, ac priore malitia expiata, diuinas iterum ſibi notas imprimere. Paſſimque videas hæc noſtratia dogmata, non ab iis ſolum teneri qui ſunt Eccleſiæ magiſtri populorumq; præceptores, ſed ab ipſis quoque ſutoribus, fabriſq; ferrariis, lanificibus præterea, cunctisq; artificibus; quin & a fœminis item omnibus, non iis modo ſi quæ demum illæ ſunt quæ litteras didicerunt, ſed quæſtuariis ac ſartricibus, ancilliſq; adeo & pediſſequis. Neq; ij ſolum qui vrbes incolunt homines, ſed ipſi quoq; agricolæ probe eadem ſciunt: foſſoreſq; adeo ac bubulcos inuenias, plantarumque conſitores, de diuina Trinitate rerumq; omnium creatione diſſertantes, humanæ item naturæ magis conſcios eſſe quam Plato Stagiritesque fuerint. Quid enim dicã quod ab his omnibus declinatur malum, futura extimentur ſupplicia, citraq; vllam dubitationem diuinum illud iudiciũ exſpectatur? Quid quod iidem ipſi de immortali ac ſempiterna vita ſapienter philoſophantur, quodq; cæleſtis regni gratia labores omnis ac rerũ difficultates libenter alacriterq; cooptant? Neq; tamen ab aliis hæc ipſa præceptoribus didicerunt, quam ab iis quos ipſi barbaros imperitosque nuncupatis. An vero non audiſtis quæ olim Anacharſis dixerit? *Mihi Græci omnes Scythizant.* Quod ſane dictum, proxime omnino ad ſutoris noſtri verba accedit; ea videlicet;

Niſi enim ſciam vim vocis, ero illi barbarus qui mecum loquitur; & qui mihi loquitur, erit barbarus. Profectò enim ſicuti Græcis hominibus Illyrici, Pæones, Taulātij, & Atintanes, barbari eſſe cenſentur; ita rurſus & eiſdē illis, aliiſq; fermè omnibus qui audire Græcū idioma non poſſunt, Attica lingua, Dorica, Æolica, & Ionica, videntur barbariem quandam ſapere. In vnum quidem ſenſum rerumq; intellectum linguas omnis referri, magiſtra experientia docti ſumus. Eſt enim apud barbaras quoque nationes inuenire florentes artes ac diſciplinas, editaq; in bellis gerendis egregia fortium virorum facinora. Quidam vero barbarorum, multo callidiora quam Græci ſæpenumero machinamenta inueniunt: argutiores dolos, aſtutioreſque inſidias iidem comminiſcuntur. Neque deſunt qui Græcæ eloquutionis venuſtatem ſuperent arguta breuitate ſermonis. Hoc enim de Perſica natione & antiqui ſcriptores teſtantur, ſi quis vel prætorea vel exercitus imperator, vel legatus, vel mercimoniæ cauſa, in eorum fines profectus, cū eis diuerſatus ſit. Aiunt enim illos argute nimiū deprehendere omnes loquendi ſtrophas; dictiſq; breuiſſimis colloquentes reuincere; eoſdemq; diſputatores eſſe quammaximos; quæq; ab aduerſariis implicentur argumenta, ſolere ab illis citra moram vllamque difficultatem facile ſolui. Prouerbiis quoq; vti eos affirmant ſapiētia plenis, altiſſimiſq; ænigmatis: non quod Chryſippi labyrinthos Ariſtotelisve cognorint, quandve illos genus hoc eruditionis vel Socrates vel Plato vel Demoſthenes edocuerint: neque enim Rhetorum ſermonibus Philoſophorumve inſtituti fuerunt: ſed natura dumtaxat magiſtra vſi ſunt. Ipſos autem Indos multo quam Perſæ ſunt, ſapientiores eſſe teſtantur. Quin etiam Nomades ij qui ſunt nobis finitimi, (Nomadas autem cum dico, Iſmaëlitas dico, eos videlicet qui in ſolitudinibus vitam degunt;) ſingulari quadam mētis ſolertia ac prudentia præditi eſſe narrantur, acutiſſimoq; ingenio pollere ad cognoſcendā veritatem, falſitatemq; refellendam maxime facto. Nam de Ægyptiis quidē nihil puto a me dici oportere; cum primi Philoſophorū vel illis potiores eſſe dicant Ægyptios, qui apud Græcos celeberrimi Philoſophi perhibentur. Apud Romanos profectò & Poetæ, & Oratores, & Hiſtorici viguerunt; vtque illi aiunt qui in vtraque lingua verſati ſunt, multo prudentiora ſunt Romanorum quam Græcorum auctorum inuenta, multoque breuiores ſententiæ. Neque hoc ideirco a me dictum exiſtimari velim, quod Græcorum idioma deterendo attenuem, cuius & ipſe aliquomodo ſum particeps; neq; quo ſecus ac debeo altrici meæ præmia nutritionis perſoluam; ſed quo tumentiores eorum buccas deprimam, ſuperciliaq; deiiciam, qui nimio plus Græco idiomate gloriantur; doceamq; non debere illos irridere linguam ac perſequi quæ traditione veritatis eniteat, neque iis efferri ſermonibus, qui fuco quidem artis exculti ſunt, omni autem veritate ſunt caſſi; ſed

Ἐὰν γὰρ μὴ γνῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι [μοι,] βάρβαρος· [καὶ ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, βάρβαρος.] τῷ ὄντι γὰρ ὥσπερ τοῖς Ἕλλησιν Ἰλλυριοὶ καὶ Παίονες καὶ Ταυλάντιοι καὶ Ἀτιντᾶνες, βαρβαρίζειν δοκοῦσιν· οὕτως αὖ ἐκείνοις καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τῆς Ἑλλάδος φωνῆς ἐπαΐειν οὐ δύνανται, ἡ Ἀτθὶς καὶ Δωρὶς καὶ Αἰολὶς καὶ Ἰὰς, βάρβαροι εἶναι δοκοῦσιν. ἔτι γὰρ τὴν αὐτὴν ἔχει πᾶσα γλῶττα διάνοιαν· μία γὰρ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἡ φύσις· ἡ πεῖρα διδάσκαλος. ἔστι γὰρ εὑρεῖν καὶ παρὰ τοῖς βαρβάροις καὶ τέχνας καὶ ἐπιστήμας, καὶ τὰς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθίας. ἔνιοι δὲ τούτων, καὶ σοφώτερα Ἑλλήνων πολλάκις ἐξευρίσκουσι μηχανήματα, καὶ λόχους ἀμείνους, καὶ πανουργοτέρας ἐνέδρας. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τὴν Ἑλλήνων εὐέπειαν βραχυλογίᾳ νικῶσι. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ Πέρσαις μαρτυροῦσι καὶ οἱ παλαιοὶ ξυγγραφεῖς, καὶ εἴ τις νῦν πρεσβείαν ἢ στρατηγῶν, ἢ ἐμπορίαν τινὰ μετιὼν, αὐτοῖς ξυνεγένετο. φασὶ γὰρ αὐτοὺς ὀξέως φωρᾶν τὰς τῶν λόγων κλοπάς· καὶ ὀλίγα φθεγγομένους, τοὺς προσδιαλεγομένους νικᾶν· καὶ ξυλλογιστικοὺς ἄγαν εἶναι, καὶ διαλύειν ἱκανοὺς τὰ παρ᾽ ἑτέρων πλεκόμενα· καὶ παροιμίαις σοφαῖς τισι καὶ αἰνίγμασι κεχρῆσθαι· οὐκ ἐπειδὴ τοὺς Χρυσίππου καὶ Ἀριστοτέλους ἀνέγνωσαν λαβυρίνθους, οὐδ᾽ ὅτι Σωκράτης αὐτοὺς καὶ Πλάτων τόδε τὸ εἶδος ἐπαιδαγώγησεν. οὔτε γὰρ ῥητορικοῖς οὔτε φιλοσόφοις ἐνετράφησαν λόγοις· ἀλλὰ μόνην ἔσχον τὴν φύσιν διδάσκαλον. τοὺς δέ γε Ἰνδοὺς, καὶ τούτων πολλῷ σοφωτέρους εἶναι φασίν. καὶ οἱ Νομάδες δὲ, οἱ ἡμέτεροι πρόσχωροι· τοὺς Ἰσμαηλίτας λέγω, τοὺς ἐν ταῖς ἐρήμοις βιοτεύοντας, καὶ μηδὲν τῶν Ἑλληνικῶν ξυγγραμμάτων ἐπισταμένους· ἀγχινοίᾳ καὶ συνέσει κοσμοῦνται, καὶ [ὀξεῖαν] διάνοιαν ἔχουσι, καὶ ξυνιδεῖν τἀληθὲς δυναμένην, καὶ διελέγξαι τὸ ψεῦδος. περὶ δὲ Αἰγυπτίων, περιττὸν οἶμαι λέγειν. καὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν φιλοσόφων οἱ πρῶτοι, κρείττους εἶναι τούτους ἔφασαν τῶν ὀνομαστοτάτων γεγενημένων παρ᾽ Ἕλλησι. Ῥωμαῖοι δὲ, καὶ ποιητὰς ἔσχον καὶ ξυγγραφέας καὶ ῥήτορας· καί φασιν οἱ ταύτην γε κἀκείνην ἠσκημένοι τὴν γλῶτταν, καὶ πυκνότερα τῶν Ἑλληνικῶν τὰ τούτων ἐνθυμήματα εἶναι, καὶ ξυντομωτέρας τὰς γνώμας. καὶ ταῦτα λέγω οὐ τὴν Ἑλλάδα σμικρύνων φωνὴν, ἧς ἁμηγέπη μετέλαχον· οὐδὲ ἐναντία γε αὐτῇ ἐκτίνων τροφεῖα· ἀλλὰ τὸ ἐπὶ ταύτῃ μεγαλαυχουμένων ξυστέλλων τὴν γνάθον, καὶ τὴν ὀφρὺν καταπαύων, καὶ διδάσκων μὴ κωμῳδεῖν γλῶτταν τῇ ἀληθείᾳ λαμπρυνομένην, μηδέ γε βρενθύεσθαι ἐπὶ λόγοις κομμωτικῇ τέχνῃ πεποικιλμένοις, τῆς δὲ ἀληθείας γεγυμνωμένοις·

ἀλλὰ θαυμάζειν τοὺς τῆς ἀληθείας ὑποφήτας, κομμοῦν μὲν καὶ δαιδάλλειν δὲ ἔπεα τοὺς λόγους οὐ διδαχθέντας, γυμνὸν δὲ δεικνύντας τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος, καὶ τῶν ἀλλοτρίων καὶ ἐπεισάκτων αὐχίων ἥκιστα δεηθέντας. Παράθετε τοίνυν, ὦ φίλοι ἄνδρες, τῷ ὕθλῳ τῶν φιλοσόφων τὴν ἁπλῆν τῶν ἁλιέων διδασκαλίαν, καὶ ἀθρήσατε τὸ διάφορον· καὶ τὰς πολλὰς τῶν ὑμετέρων βιβλίων ἀριθμήσαντες μυριάδας, τὴν τῶν λόγων ἀσθένειαν καταμάθετε. οὐδεὶς γὰρ οὐδὲ τοῖς ποιητικοῖς μύθοις, οὐδὲ ταῖς τῶν φιλοσόφων ἠκολούθησε δόξαις· τῶν δὲ θείων λογίων καὶ τὴν συντομίαν θαυμάσατε, καὶ τὴν δύναμιν ἀνυμνήσατε, καὶ μάθετε θείων δογμάτων ἀλήθειαν, σώματος θείαν διάπλασιν, ψυχῆς φύσιν ἀθάνατον· καὶ τὸ ταύτης λογικὸν, ἡγούμενον τῶν παθῶν· καὶ τὰ πάθη, ἀναγκαῖα τῇ φύσει καὶ χρήσιμα. ἥ τε γὰρ ἐπιθυμία προὐργιαιτάτη, καὶ ὁ θυμὸς ὡσαύτως, ὁ ταύτης ἀντίπαλος. διὰ ἐκείνην μὲν γὰρ καὶ τῶν θείων ὀριγνώμεθα, καὶ τῶν ὁρωμένων ὑπερορῶντες, τὰ νοητὰ φανταζόμεθα· καὶ ἐπὶ γῆς βαδίζοντες, τὸν ἐν οὐρανοῖς δεσπότην ἰδεῖν ἱμειρόμεθα, καὶ ἀρετῆς ἐφιέμεθα· καὶ μέντοι καὶ διαζῶμεν, καὶ ἐδωδῆς μεταλαγχάνομεν καὶ ποτῶν· καὶ πρὸς τούτοις αὔξεται διὰ τῆς ἐννόμου παιδοποιίας τὸ γένος. ὁ δέ γε θυμὸς, ξυνεργὸς ἐδόθη τῷ λογισμῷ, ἵνα τῆς ἐπιθυμίας κωλύῃ τὴν ἀμετρίαν. ἐπειδὴ γὰρ καὶ πέρα τῶν κειμένων ὅρων ἄττειν ἐπιχειρεῖ, ξυνέζευξεν αὐτῇ οἷον τινα πῶλον τὸν θυμὸν ὁ ποιητὴς, ἀνθέλκοντα, ὅταν γε ἐκείνη πέρα τῆς χρείας προβαίνειν βιάζηται· καὶ καθάπερ ἀντίπαλον μὲν τῷ ψυχρῷ τὸ θερμὸν, κεραννύμενα δὲ ἀλλήλοις, κρᾶσιν ἀρίστην ἐργάζεται· οὕτως ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμὸς, ἀλλήλοις κεραννύμενα, καὶ ὑπ' ἀλλήλων κολαζόμενα, τῆς ἀρετῆς τὴν ἀρίστην ἀπεργάζεται κρᾶσιν. ἔχει δὲ τῶν δρωμένων τὸ κράτος ὁ λογισμὸς, ὥστε καὶ ταύτην ἐπέχειν, καὶ τοῦτον αὖ νύττειν· ἢ τοῦτον γε ἄγχειν, καὶ διεγείρειν ἐκείνην. καὶ γὰρ ἡ ἐπιθυμία τοῦ θυμοῦ παύει τὴν ἀμετρίαν· καὶ ὁ θυμὸς αὖ πάλιν κολάζει τῆς ἐπιθυμίας τὴν ἀπληστίαν. ταῦτα μέντοι οὖν ἀποτελεῖται, τοῦ λογισμοῦ τὰς ἡνίας ἐπιστημόνως κατέχοντος. ἢν δὲ οὗτος, ἢ τῷ χαλαρῷ καὶ λείῳ τῆς ἐπιθυμίας καταθελχθεὶς, ἢ τῷ θυμῷ ἄττοντι παρὰ καιρὸν ξυνεξορμήσας χαυνοτέρας ἢ προσῆκε τὰς ἡνίας ἐάσῃ, οἱ μὲν ἀτάκτως, καθάπερ ἵπποι θέουσιν ἐνδακόντες τὸν χαλινόν· ὁ δὲ, συρόμενος φέρεται, καταγέλαστός τε καὶ ἐπονείδιστος τοῖς ὁρῶσι γιγνόμενος, ταύτῃ τοι καὶ δίκας εἰσπράττεται, ὡς ἐθελοντὴς ὑπομείνας τὸ πάθος. καὶ γάρ τοι καὶ οἱ ἀνθρώπειοι νόμοι τοὺς πλημμελοῦντας κολάζουσι· καὶ ὁ θεὸς τοῖς ἁμαρτάνουσι τὸ ἄσβεστον ἠπείλησε πῦρ.

ſed contra potius admirari veritatis magiſtros, indoctos illos quidem comere ac variare ſermones ſuos eloquentiæ venuſtate; purã tamẽ veritatis pulchritudinẽ oſtendẽtes, minimeq; indigos q extrinſecus petitis aſcititiiſq; florib. excolãtur. Itaq; amici homines, vẽtoſis Philoſophorũ nugis ſimplicẽ Piſcatorũ doctrinã, quæſo, cõferte, quãtaq; inter vtroſq; differẽtia ſit inſpicite. tum vero multis enumeratis librorũ veſtrorũ milibus, tandẽ quæſo perdiſcite quæ ſit in iis rationũ argumentorumq; imbecillitas: quandoquidẽ nullus vmquam paulo prudentior homo fuit, qui vel Poetarũ fabulas, vel Philoſophorum ſequi opiniones animum ſuũ induxerit. Sacrarum itaq; litterarũ & admiramini cõpendiũ & vim ipſam quæ immenſa eſt, laudate, veritatẽq; tandẽ eorũ dogmatũ quę in illis continẽtur perdiſcite; corporis videlicet plaſmationẽ, naturã animæ immortalẽ, vimq; illã quæ ratione prædita eſt, perturbationũ atq; affectuũ dominam eſſe; neceſſarios quidem affectus eſſe, humanoq; generi perquam vtiles. Cõcupiſcendi ſiquidẽ vis, plurimũ nobis cõfert, quæq; huic ab aduerſo loco opponitur iraſcendi facultas. per illã ſiquidẽ excitamur ad diuinas res appetendas; contẽptisq; rebus omnibus quas oculis intuemur, ea quæ ſolo intellectu percipi poſsũt, cogitatione animoq; verſamus. ex quo fit vt, quamquam pedibus adhuc terram prementes, cæleſtẽ videre dominũ cupiamus. Ab eadem quoq; facultate, virtutis deſiderium nobis aduenit: hac ipſa vitã tuemur, hac excitante cibũ nobis potumq; deſumimus: hæc demũ eſt quæ liberorũ procreatione genus protendit. At ipſa iraſcendi vis, data eſt ſocia rationi; quæ immoderatam videlicet cupiditatẽ libidinemq; coerceat. Quandoquidẽ enim illa, vltra poſitos fines tranſilire contendit, coniugã ſibi creator Deus iracundiam vinxit; quaſi ferocientẽ pullum, qui eam remoretur ac retrahat, ſi quando vltra quam opus eſt, efferre pedẽ conetur. Ac veluti calida frigidis maxime ſunt contraria; ſi tamen eadem admixta inuicem temperentur, optimam commixtionem efficiunt; ita iracundia & cupido inuicem admixtæ, alterno impedimẽto faciunt optimã virtutis commixtionẽ. Eſt autẽ penes vnam rationẽ vis ac poteſtas agendarũ rerũ, vt iracundiã quidẽ contineat, cupiditatẽ vero impellat. Etenim cupiẽdi vis, nimiam iracundiã ſiſtit; ruſuſq; iracundia caſtigat inexplebilem cupiditatis affectum. Hæc autẽ ipſa perfectiſſime trãſiguntur, dũ ratio habenas ſcientiſſime moderatur. Quod ſi ratio vel facilitate libidinis leniateq; delinita, vel exſultante iracũdia ſimul egreſſa, laxius quã par ſit habenas remiſerit, illæ quidẽ affectiones tumultuatim excurrũt, equorũ more qui frenum mordicus apprehendunt; domina autẽ ratio, per vim tracta raptatur, in deriſum ſpectantibus opprobriumq; adducta. Optimo itaque iure pœnas perſoluit; tamquam ſponte damnum illud clademque ſubierit. etenim & ab hominibus latæ leges, eos qui delinquunt, irrogatis pœnis coercent. Deus item, peccatoribus inexhauſtum comminatus eſt ignem,

Neq; igitur Deus, cum ſit optimus ac iuſtiſſimus, ab iis pœnas exigeret qui exlegem vitam viuere adamarunt, ſi adacti neceſſitate aliqua deliquiſſent: neq; hominum ſapientiſſimi, coercendis ſceleribus leges vmquam tuliſſent, niſi compertum illis fuiſſet, certa animi ſententia, humana facinora perpetrari. Porro autem nec qui principatum in cæteros mortales ſortiti ſunt immanibus tormentis noxios homines ſceleſtoſque lacerarent, ſi probe ſcirent non a delectu quidem voluntatis, ſed vel fati vel naturæ neceſſitate, homines edicta legum tranſcendere. Qui vero peccantibus nequaquã parcendum putant, manifeſte oſtendunt peccatum a certa ſententia proficiſci. Hæc itaq; de natura hominis ſentiendum eſſe, a maioribus noſtris edocti ſumus; ipſiq; mortales cæteros edocemus, valdeque admodum demiramur. conſpicuam opificis Dei ſapientiam noſtris in corporibus contuentes; nempe ex vno cerebri fonte, tam differentes ſenſuum functiones productas; quoq; pacto alij ſenſus, alios ad eundẽ fontem fructus commoditateſque referant, alium quidem viſus, alium vero auditus, alium olfactus, alium guſtus, alium porro & tactus: quique ſit vſus homini, quæ vtilitas, e cunctis partibus corporis, tam conſpicuis palamque exſtantibus, quam introrſus etiam recedentibus: vt memoria ſuis in theſauris plurima, eademque diuerſa excipiat; neque tamen ea confundat, ſed diſcretim ſincera conſeruet; tum & repetendo recenſeat quæ olim multo ante conceperat: in quibus & multæ ſint rerum cognitiones, quæ ſe inuicem minus conturbent, ſed ſingulæ ſuis temporibus ſeſe prodant. Quandocumque igitur hęc animo & cogitatione repetimus, quæve ſunt hiſce rebus ſimilia, cum Propheta vocem admirantes tollamus: *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me: confortata eſt: & non potero ad eam*. Quæ enim ſatis poſſit oratio explicare, vel apparentem noſtri corporis harmoniam, vel ipſi animæ inditam ſapientiam? Cum itaque complura de hiſce rebus & Hippocrates & Galenus, Platoque præterea, Xenophon, Ariſtoteles, Theophraſtus, aliiq; prope innumeri, litterarum monumentis mandarint, multo plura ſunt dictis rebus ea quæ de diuinæ ſapientiæ operibus omiſerunt: humanæ ſiquidem mentis ſolertia, conſequi vniuerſa non potuit. Eiuſque rei gratia & Propheta Dauid in iis quæ animo complexus eſt, Deum laudauit: cum tamen aſſequi cuncta nõ poſſet quæ nobis inſita eſſe contemplabatur, victum ſe manifeſte confeſſus eſt, ſatiſq; eam eſſe confeſſionem exiſtimauit per quam Deo optimo maximo, haud ita prorſus indignas Deo, laudes perſolueret.

Οὐκ ἂν δὲ οὔτε ὁ θεὸς, ἀγαθός γε ὢν καὶ δίκαιος, ποινὴν τοὺς παράνομον βίον ἀσπαζομένους εἰσέπραξεν, εἴπερ ἄρα κατ' ἀνάγκην ἡμάρτανον· οὔτε τῶν ἀνθρώπων οἱ σοφώτατοι, τοιούτους ἂν ἔθεσαν νόμους, εἴπερ ᾔδεσαν οὐ γνώμῃ τὰ ἀνθρώπεια τελούμενα πλημμελήματα· οὔτε μὴν οἱ τὸ ἄρχειν λαχόντες, ταῖς ὠμοτάταις ἂν βασάνοις τοὺς τὰ πονηρὰ τολμῶσι προσέφερον, εἴπερ ἐγνώκεσαν οὐχ αἱρέσει γνώμης, ἀλλ' εἱμαρμένης ἢ φύσεως ἀνάγκῃ, παρεκβαθέντες τοὺς νόμους. οἱ δὲ ξυγγνώμην τοῖς πλημμελοῦσιν οὐ νέμουσι, διδάσκουσιν ἄντικρυς, ὡς γνώμης ἔργον ἡ πονηρία. Ταῦτα καὶ περὶ τῆς [τοῦ] ἀνθρώπου φύσεως φρονεῖν, καὶ ἐδιδάχθημεν καὶ διδάσκομεν· καὶ ἀγάμεθα ὁρῶντες τὴν ἐν ἡμῖν φαινομένην τοῦ ποιητοῦ σοφίαν, τὰς διαφόρους τῶν αἰσθήσεων ἐνεργείας, ἐξ ἑνὸς μὲν ἐγκεφάλου προφερομένας, ἄλλην δὲ αὐτῶν καὶ ἄλλην προσφερούσας ἀντίληψιν· τὴν μὲν, ὁράσεως· τὴν δὲ, ἀκροάσεως· καὶ ἄλλην, ὀσφρήσεως· καὶ ἑτέραν, γεύσεως· καὶ ἄλλην, ἁφῆς· καὶ αὖ πάλιν τῶν μορίων ἁπάντων τὴν χρείαν, καὶ τῶν φαινομένων καὶ τῶν κεκρυμμένων· καὶ τὴν μνήμην πάμπολλα καὶ διάφορα δεχομένην, καὶ οὐ ξυγχέουσαν, ἀλλ' ἀκήρατα ταῦτα διατηροῦσαν, καὶ προφέρουσαν ὁπηνίκαπερ ἐδέξατο πάλαι καὶ πρόπαλαι· καὶ τὰς πολλὰς ἐπιστήμας οὐ λυμαινομένας ἀλλήλαις, ἀλλ' ἑκάστην εἰς καιρὸν δεικνυμένην. Ὅταν δὲ ταῦτα καὶ τὰ τούτοις προσόμοια καταμάθωμεν, μετὰ τοῦ προφήτου βοῶμεν· Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσίς σου ἐξ ἐμοῦ· ἐκραταιώθη· οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν:- τίς γὰρ ἱκανὸς ἐξικέσθαι λόγος, ἢ τῆς ἐν τῷ σώματι φαινομένης ἁρμονίας, ἢ τῆς ἐν τῇ ψυχῇ θεωρουμένης σοφίας; πολλῶν γὰρ δὴ τούτων πέρι [καὶ] Ἱπποκράτει καὶ Γαληνῷ ξυγγραφέντων, καὶ μέντοι καὶ Πλάτωνι καὶ Ξενοφῶντι, καὶ Ἀριστοτέλει καὶ Θεοφράστῳ, καὶ μυρίοις ἑτέροις, τῶν εἰρημένων πολλαπλάσια παραλέλειπται, τῶν ὑπὸ τῆς θείας γεγονότων σοφίας, τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐφικέσθαι μὴ δυναμένης. οὗ δὴ χάριν καὶ ὁ προφήτης ἐφ' οἷς μὲν κατέλαβεν, ὕμνησεν· ἐφικέσθαι δὲ τῶν ἐν ἡμῖν θεωρουμένων ἁπάντων οὐ δυνηθεὶς, τὴν ἧτταν σαφῶς ὡμολόγησεν· ἀρκεῖν νομίσας εἰς ὑμνῳδίαν ἀξίαν, τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν:-

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΠΡΟνοίας. ϛ.

Τῶν τὸν θαλάττιον βίον ἀσπαζομένων, οἱ μὲν, τὰς φορτίδας ἐρέττουσιν· οἱ δὲ, ταύτας τοῖς οἴαξι διευθύνουσιν· καὶ μέντοι καὶ πᾶς ἁλιευτὴς ἐφ' ἁλιάδος ὀχούμενος, χαλᾷ δίκτυον καὶ θηρεύει τοὺς τῶν ὑδάτων τροφίμους· καὶ ἄλλος ἐπὶ πέτρας ἱδρυμένος, καθίησιν ὁρμιάν· καὶ δελεάζων, περιπείρει τῷ ἀγκίστρῳ τῶν ἰχθύων τινάς. εἰσὶ δὲ οἳ καὶ ναυαγίᾳ χρῶνται, καὶ ὑποβρύχιοι γίγνονται, ἢ ἐξ ἀβουλίας παρὰ καιρὸν ἀναχθέντες ἢ διὰ θράσος τῇ ζάλῃ κατατολμήσαντες. ταῦτα δὲ οὐ περιττῶς ὕθλων διεξῆλθον, ἀλλὰ τῶν τῇ κτίσει προσπταιόντων, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ πρυτανευομένων ἀναίδην κατηγορούντων, ἐπιδεῖξαι τὴν ἄνοιαν διά τινος εἰκόνος πειρώμενος. καὶ γὰρ τὴν κτίσιν οἱ μὲν, ὁρῶσι, καὶ τὸν ποιητὴν ἀνυμνοῦσιν· οἱ δὲ, πλέον ἢ δεῖ θαυμάζοντες, ἢ λιθίως θεοποιοῦσι· καὶ οἱ μὲν, τῶν γιγνομένων ἕκαστον ἀπεργάσαντα, καὶ τὸν τῶν ὅλων ὁρῶσι κυβερνήτην ἄριστά γε ἰθύνοντα, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς οἴαξι φαινομένην εὐφημοῦσι σοφίαν· οἱ δὲ, τοῖς γιγνομένοις ἅπασι νεμεσῶσι, καὶ τῶν δρωμένων αὐτοῖς οὐδὲν τὸ παράπαν ἀρέσκει· ἀλλὰ καὶ πλοῦτον κατηγοροῦσι, καὶ κωμῳδοῦσι πενίαν, καὶ μέμφονται νόσῳ, καὶ τοὺς ὑγιαίνοντας δυσχεραίνουσι· καὶ, ξυλλήβδην εἰπεῖν, οὐδὲν αὐτοῖς ἥδιστον τῶν γιγνομένων, οὐκ εὐκληρία, οὐ δυσκληρία· ἀλλὰ καὶ τὴν εὐετηρίαν καὶ τὴν τῆς γῆς δυσχεραίνουσιν ἀκαρπίαν· καὶ ὁμοίως αὐτοὺς ἀνιᾷ καὶ πολυπαιδία καὶ ἀπαιδία, καὶ εἰρήνη καὶ πόλεμος. οὗ δὴ ἕνεκα τῶν τῆς προνοίας πηδαλίων κατηγοροῦσι μᾶλλον δὲ, παντελῶς αὐτὴν, ὅσον ἧκεν εἰς αὐτοὺς, ἐξελαύνουσι· καὶ εἱμαρμένην καὶ πεπρωμένην καὶ τύχην καὶ μοίρας εἰσάγουσι, καὶ τὴν βιαίαν ἀνάγκην ἐφιστῶσιν ἑκάστῳ· καὶ ταύτην φασὶ παρὰ γνώμην ποιεῖν καὶ τοὺς ἀνδροφόνους, [καὶ τοὺς τοιχωρύχους] καὶ τῶν γάμων τοὺς ἐπιβούλους:- Φέρε τοίνυν πάλιν τὰς Ἑλληνικὰς ἐξετάσωμεν δόξας, καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς ταύτας καὶ προφητικοῖς παραθῶμεν δόγμασιν. ἀλλὰ τοὺς μὲν ποιητὰς μετὰ τῶν δυσσεβῶν καταλίπωμεν μύθων· καὶ γὰρ τούτων ὁ κορυφαῖος τὸν τῶν θεῶν κορυφαῖον ὀλοφυρόμενον δείκνυσιν, ὡς ἐπαμῦναι τῷ παιδὶ μὴ δυνάμενον· ἀλλὰ τῶν τῆς Κλωθοῦς νημάτων ἡττώμενον. καὶ ἀναλῦσαι ταῦτα βουλόμενον μὲν, ὑπὸ δὲ τῆς Ἀτρόπου καὶ τῆς Λαχέσεως κωλυόμενον, καὶ τούτου χάριν ὀλοφυρόμενον καὶ κωκύοντα, καὶ γόον πολὺν ἀναμιγνύντα τοῖς λόγοις. οὗτος καὶ τὸν Ποσειδῶνα δέδειχε, τίσασθαι μὲν βουλόμενον τὸν Κεφαλλήνων τὸν στρατηγὸν, ὅτι τυφλὸν εἰργάσατο τὸν Πολύφημον· οὐ δυνάμενον δὲ νικῆσαι τὴν εἱμαρμένην· ἐπειδήπερ εἵμαρτο τῷ Λαέρτου, τὴν Ἰθάκην ἰδεῖν.

VI. SERMO: DE PROVIDENTIA Dei.

Qui maritimis ſeſe ſtudiis addixerũt, alij quidem naues remis impellunt, gubernaculisve moderantur; alij vero piſcatores, lembis inuecti, retia demergunt, quibus innutritos aquis piſces conſpiciant. videreque eſt eorum nonnullos cautibus inſidentes funem demittere; vt, quos prius eſca piſces illexerint, traiectos hamo vndis extollant. Sunt & qui aduerſa nauigatione vtentes, fracta naui pelago demerguntur; ſiue quod imprudenter haud ſuo tempore in altum ſubducti ſint, ſiue quod temerario quodam auſu ſeſe tempeſtatibus obiectarint. Hæc autem non in caſſum verboſus nugaciterq; effundo, ſed qui propoſita ſimilitudine demonſtrare contendam, quanta ſit eorum ſtultitia qui in mũdi machina grauiter peccant, quæq; in eo per diuinam prouidentiã gubernantur, ſine pudore vllo accuſant. Alij ſiquidem mundi huius conſtitutionem ſpectantes, opificem laudibus iure efferũt: Alij vero, plus quã oporteat mundũ demirati, fatuo quodam conſilio Deum faciunt. Ruſuſq; nonnulli mortales ſingula eorum quæ in mundo fiunt, non ſine admiratione maxima contuentur: videntes enim mundi gubernatorẽ omnia quã optime moderantem, laudant ſapientiã quæ in gubernaculis tanta conſpicitur. Contra vero non deſunt qui omnia quæ fieri in mundo contingit, maxime oderint, neq; eorum quicquã ſatis placere ſibi fateãtur; iamq; adeo & diuitias damnent, & paupertatem infament; iuxtaq; & de morbis expoſtulent, & bene valentes grauiter ferant: atque, vt ſemel dicam, nihil eos delectet eorum quæ contingunt in vita, ſiue proſpera illa ſint, ſiue aduerſa. Itaq; pariter & annonæ fœcunditate turbantur, & agrorum ſterilitate: triſtãtur liberorum copia, & carentia: dolent pace, dolent & bello. Ex quo ſanę faſtidio factum eſt, vt accuſent prouidentiæ gubernacula; immo vero, quãtum in ipſis eſt, funditus tollant; inducant autẽ Parcas, Fatũ, Fortunã, ſingulisq; noſtrũ violentã quandã neceſſitatem præficiant, a qua præter animi noſtri ſententiã fieri non latrones, mœchos, parricidas, affirmant. Agedũ itaq; gentiliũ Græcorum opiniones iterũ diſquiramus, eaſq; tum Apoſtolicis, tum Propheticis dogmatis comparemus. Sed enim Poetas hoc loco, cum ſuæ impietatis fabulis relinquamus: quando & princeps Poetarum, deorum principem flebiliter conquerentem inducit, quod filiũ vlciſci nõ poſſit; eo quod Clothonæ filis inferior ſit, eaq; diſſoluere quidẽ velit, ab Atropo autẽ & Lacheſi prohibeatur: eãq; ob rẽ, lamẽtis, fletibus, vlulatuq; permulto verba cõmiſceat. Idẽ & Neptunũ inquit velle quidẽ vltionẽ ſumere de Cephaleniorũ duce, qui Polyphemo oculũ eruit; haud tamẽ potuiſſe fatũ ſuperare: quandoquidem fato iã decretũ erat, Vlyſſem Laertæ filiũ ad Ithacam patriã rediturum eſſe.

Poetis igitur prætermiſſis, Philoſophorum potius cœtū afferamus. Diagorā ſectatoresq; Diagoræ. Atheos cognomēto nūcupatos ferunt; eo quod penitus Deū negarent eſſe. Protagoran vero, ancipiti opinione de Deo ſenſiſſe aiunt. nā dixiſſe illū affirmant, neſcire ſe vtrū dij ſint, an omnino non ſint. Epicurus autē Neoclis filius, quæq; ab eo ſecta ſocietasq; deſcendit, Deū quidem eſſe dixerunt; verū ad ſeſe ipſum cōuerſum eſſe, neq; curare ipſum quicquā negotij, neq; rē ſibi velle ab aliis exhiberi. Nicomachi porro filius Ariſtoteles, luna tenus putauit Dei prouidētiā rebus præeſſe: at ea omnia quæ infra lunā ſubſidunt, minus Deū curare, ſed eorū gubernationē tradidiſſe fatorū neceſſitati. cui qdem tantū tribuebat, vt nō ſolū diuitias, paupertatē, proſperā valitudinē, morbos, ſeruitutē, bellum, pacemq; diceret ab hac mortalibus diſpenſari, ſed virtutē quoq; vitiumq; contribui. Hāc vero eius opinionē, Cynicus Oenomaus apertiſſime accuſauit; vatēq; Pythium, quod iis ſimilia ſuis in oraculis reſponderet, eiuſdem accuſationis reū fecit, ac librū quem ea de re conſcripſit, *Veneficorū indaginē* appellauit. In eo autē ſcripta hæc ſunt: *Periit enim (quantū in ſapientibus viris eſt) periit inquam ex humana vita, ſiue id temonē, ſiue ſaburrā, ſiue crepidinē libeat appellare; libertas videlicet humanæ vitæ, quā nos quidē vel rerū quæ maxime neceſſaria ſunt, dominā eſſe decernimus. Democritus autem, niſi fallor, & Chryſippus, alter plane ſeruam, alter ſemiſeruā eſſe pulcherrimā hominis partem demonſtrare cōtendūt. Verum tanti verū ſermo fieri debet, quāti ab homine faciendus eſt homo. Si vero hac in re Deus quoq; nobis aduerſus ſit, papæ qualia patiemur mala?* Cumq; alia permulta in hanc ſententiā dicat, hæc inſuper adducit; *Age & nos cōtra indignemur. Quid igitur? Vbi nobis aliquid ita agendū eſſe videatur, certiſſimum hoc erit atq; antiquiſſimum? Vbi vero nō ita videatur, ibi aduerſa quadā vi latēs neſcio quid in nos poteſt; ipſa videlicet Himarmene, ipſaq; Pepromene: hoc eſt ſua cuiq; fatalis connexio et tranſactio; de qua cuilibet veſtrum diuerſa ſententia eſt; huic quidem, quod ea ex Deo ſit; huic autē, quod ex minutis illis corpuſculis quæ agēte neceſſitate ſurſum deorſumq; impellūtur, implicantur, ſoluuntur; abſiſtūt, accedūt, & apponūtur?* Rurſumq; paulo mox; *Horū autē cauſa. in noſtrū hac ipſa ſermonē contuli; quoniā te, o vates Pythie, effugerunt ea quorum domini auctoreſq; ipſi ſumus. Ita qui te ſcire omnia profiteris, nequaquam tamen hæc ſciſti, quorū ſtamina ex voluntate noſtra dependent.* Hiſce itaq; verbis Oenomaus ille Cynicus, Apollinem Pythium, Democritum, Chryſippūq; accuſauit; iuſtam aduerſus eos indignationē concipiens, quod humanæ mentis liberam ingenuamq; naturam redigentes in ſeruitutē, ſuæ illius Himarmenes ac Pepromenes neceſſitati tradiderint. Quorum nominum

τούτους τοίνυν καταλιπόντες, τὸν τῶν φιλοσόφων ἑσμὸν παραγάγωμεν. τοὺς μὲν οὖν ἀμφὶ τὸν Διαγόραν, φασὶν ἀθέους ἐπίκλην ὀνομασθῆναι, διὰ τὸ παντάπασιν ἀρνηθῆναι τὸ θεῖον· Πρωταγόραν δὲ, ἀμφίβολον περὶ [γε] τούτων ἐσχηκέναι λέγουσι δόξαν. φάναι γὰρ αὐτὸν εἰρήκασιν, οὐκ εἰδέναι, οὔτε εἴπερ εἰσὶ θεοὶ, οὔτε εἰ παντάπασιν οὐκ εἰσίν. Ἐπίκουρος δὲ ὁ Νεοκλέους, καὶ ἡ ἐκείνου ξυμμορία, εἶναι μὲν ἔφασαν τὸν θεὸν, [τὸ] πρὸς αὐτὸν δὲ ἀπεστράφθαι, καὶ μήτε ἔχειν πράγματα, μήτε παρέχειν ἄλλοις ἐθέλειν. ὁ δέ γε Νικομάχου, μέχρι σελήνης ὑπείληφε τὸν θεὸν πρυτανεύειν, τῶν δὲ μετὰ ταύτην ἁπάντων ἠμεληκέναι, καὶ τῇ τῆς εἱμαρμένης ἀνάγκῃ παραδεδωκέναι τὴν τούτων ἐπιτροπείαν· καὶ οὐ μόνον πλοῦτον καὶ πενίαν, καὶ ὑγίειαν καὶ νόσον, καὶ δουλείαν καὶ ἐλευθερίαν, καὶ πόλεμον καὶ εἰρήνην διανέμειν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν ἀποκληροῦν. τούτων Οἰνόμαος ὁ κυνικὸς ἐναργῶς κατηγόρησε, καὶ τὸν Πύθιον μάντιν, ὡς τὰ παραπλήσια χρησμῳδοῦντα, τοῖς κατηγορουμένοις ξυνέζευξε· καὶ τὸ μὲν ξύγγραμμα φωρὰν γοήτων ὠνόμασε· λέγει δὲ ὧδε· Ἀπόλωλε γὰρ, τό γε ἐπὶ τοῖς σοφοῖς, ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἀπόλωλεν, εἴτε οἴακα τις αὐτὸ, εἴτε ἕρμα, εἴτε κρηπῖδα ὀνομάζων χαίρει, τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἡ ἐξουσία· ἣν ἡμεῖς μὲν, αὐτοκράτορα τῶν ἀναγκαιοτάτων τιθέμεθα· Δημόκριτος δὲ, εἰ μή τι ἡμάρτηκα, καὶ Χρύσιππος, ὁ μὲν, δοῦλον, ὁ δὲ, ἡμίδουλον ἐπινοεῖ τὸ κάλλιστον τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιδεῖξαι. ἀλλὰ τούτων ὁ μὲν λόγος τοσοῦτος, ὅσον ἄν τις ἀξιώῃ, ἄνθρωπος ὢν, ἀνθρώπους. εἰ δὲ δὴ καὶ τὸ θεῖον ἡμῶν καταστρατεύεται, παπαὶ, οἷα πεισόμεθα;- πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἰπὼν, προστέθηκε καὶ ταῦτα· φέρε καὶ ἡμεῖς ἀντιγανακτήσωμεν. τί δή ποτε; ἔνθα ἂν ἡμῖν δοκῇ, ἔσται τοῦτο καὶ πιστότατον καὶ πρεσβύτατον· ἔνθα δὲ ἂν μὴ δοκῇ, ἐκεῖ καταδυναστεύει τι λεληθὸς αὐτοῦ. εἱμαρμένη καὶ πεπρωμένη, διάφορα ἑκάστῳ ἡμῶν ἔχουσα, τὸ μὲν ἐκ [τοῦ] θεοῦ, τὸ δὲ ἐκ τῶν σμικρῶν ἐκείνων σωμάτων τῶν φερομένων ἄνω, καὶ παλλομένων κάτω, καὶ περιπλεκομένων καὶ διαλυομένων, καὶ διϊσταμένων καὶ παρατιθεμένων ἐξ ἀνάγκης;- καὶ αὖ πάλιν μετ' ὀλίγα· Τούτων δὲ εἵνεκα, ταῦτα προσενήνοχα τῷ λόγῳ, ὅτι σε ἐκπέφευγεν, ὦ μάντι, ὧν κύριοι ἐσμὲν ἡμεῖς· καὶ ὁ τὰ πάντα εἰδὼς, ταῦτα οὔπω ἔγνως, ὧν τὰ πείσματα ἀνῆπται ἐκ τῆς ἡμετέρας βουλήσεως:- [καὶ] ταῦτα ὁ Κυνικὸς κατ' αὐτοῦ τοῦ Πυθίου καὶ Δημοκρίτου καὶ Χρυσίππου κατηγόρησεν· εἰκότως ἀγανακτῶν, ὅτι τοῦ ἡμετέρου νοῦ τὴν ἐλευθερίαν ἐξανδραποδίσαντες φύσιν, τῇ τῆς εἱμαρμένης καὶ πεπρωμένης ἀνάγκῃ παρέδοσαν. τὴν δὲ Πεπρωμένην ὁ Χρύσιππος, πεπερασμένην ἔφησεν εἶναι καὶ συντετελεσμένην διοίκησιν· τὴν δὲ εἱμαρμένην, εἰρομένην τινὰ,

vt rationē aliquā teneamus, eſt operæ precium videre, quo etymo Chryſippus eas exponat. Ait enim *Pepromenen* quaſi Peperaſmenen eſſe, hoc eſt, perfectam tranſactamque rerum gubernationem: *Himarmenen* vero, quaſi hiromenen, hoc eſt, complicitam eandē conſeruatamq;

εἴτ' ἐκ θεοῦ βουλήσεως, εἴτε [καὶ] ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας· τὰς δὲ Μοίρας ὠνομάσθαι, ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι καὶ καταγενεμῆσθαι τινὰ ἡμῶν ἑκάστῳ. οὕτω δὲ καὶ Χρεὼν, παρὰ τὸ χρέος εἰρῆσθαι, τὸ ἐπιβάλλον καὶ καθῆκον κατὰ τὴν εἱμαρμένην. τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Μοιρῶν, τοὺς τρεῖς χρόνους παραδηλοῦν· ἐν οἷς κυκλεῖται τὰ πάντα, καὶ δι' ὧν ἐπιτελεῖται· καὶ Λάχεσιν μὲν κεκλῆσθαι, παρὰ τὸ λαγχάνειν ἑκάστῳ τὸ πεπρωμένον· Ἄτροπον δὲ, κατὰ τὸ ἄτρεπτον καὶ ἀμετάθετον τοῦ μερισμοῦ· Κλωθὼ δὲ, παρὰ τὸ συγκλώθεσθαι καὶ συνείρεσθαι τὰ πάντα· καὶ μίαν αὐτῶν τεταγμένην εἶναι δόξαν· τὴν δὲ Πρόνοιαν ταύτῃ κεκλήκασι, διότι πρὸς τὸ χρήσιμον οἰκονομεῖ ἕκαστα· Ἀδράστειαν δὲ τὴν αὐτὴν, ὅτι οὐδὲν αὐτὴν ἀποδιδράσκει. οὐ μόνον δὲ οἱ ἀμφὶ τὸν Δημόκριτον καὶ Χρύσιππον καὶ Ἐπίκουρον, πάντα κατὰ ἀνάγκην ἔφασαν γίγνεσθαι, Ἀνάγκην καλοῦντες τὴν εἱμαρμένην· ἀλλὰ καὶ Πυθαγόρας ὁ πολυθρύλλητος, ἀνάγκην εἶπε περικεῖσθαι τῷ κόσμῳ. ὁ δὲ Παρμενίδης τὴν ἀνάγκην [καὶ] Δαίμονα κέκληκε, καὶ Δίκην καὶ Πρόνοιαν· καὶ ὁ Ἡράκλειτος δὲ πάντα καθ' εἱμαρμένην εἴρηκε γίγνεσθαι· Ἀνάγκην δὲ τὴν εἱμαρμένην καὶ οὗτος ὠνόμασε. καὶ Χρύσιππος δὲ ὁ Στωικὸς, μηδὲν διαφέρειν εἶπε τοῦ εἱμαρμένου τὸ κατηναγκασμένον· εἶναι δὲ τὴν εἱμαρμένην, κίνησιν ἀΐδιον, συνεχῆ καὶ τεταγμένην. Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεὺς, δύναμιν κέκληκε τὴν εἱμαρμένην κινητικὴν τῆς ὕλης· τὴν δὲ αὐτὴν καὶ Πρόνοιαν καὶ Φύσιν ὠνόμασεν. οἱ δὲ τοῦτον διαδεξάμενοι, τὴν εἱμαρμένην λόγον ἔφασαν εἶναι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ προνοίᾳ διοικουμένων· καὶ πάλιν ἐν ἑτέροις ξυγγράμμασιν, εἱρμὸν αἰτιῶν τὴν εἱμαρμένην κεκλήκασι. καὶ τὴν Τύχην δὲ ὡσαύτως, οἱ μὲν θεὸν ὑπέλαβον, καὶ ὡς θεὸν ἐσεβάσθησαν· ὁ δὲ Πλάτων, αἰτίαν εἶπεν εἶναι κατά τι ξυμβεβηκὸς γιγνομένην· καὶ πάλιν, ξύμπτωμα φύσεως ἢ προαιρέσεως κέκληκε. καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ὡσαύτως, αἰτίαν ἔφη κατὰ ξυμβεβηκὸς, ἐν τοῖς καθ' ὁρμὴν ἕνεκά του γιγνομένοις, ἄδηλόν τε καὶ ἄστατον. Ἀναξαγόρας δὲ καὶ Δημόκριτος, καὶ οἱ ἐκ τῆς ποικίλης ὠνομασμένοι, ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λόγῳ. Φιλήμων δὲ ὁ κωμικὸς, καὶ που περὶ γέλωτος ὢν ποιητὴς, αὖ πικρῶς κατηγορεῖ τῶν θεὸν τὴν Τύχην ὑπειληφότων, καὶ διαῤῥήδην βοᾷ·

„ Οὐκ ἔστιν ἡμῖν οὐδεμία Τύχη θεὸς,
„ Οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ ταὐτόματον ὃ γίγνεται,
„ Ὡς ἔτυχ' ἑκάστῳ, προσαγορεύεται Τύχη.

τοὺς καὶ τοὺς οἰωνοῖς ἢ κληδόσι χρωμένους κωμῳδῶν, ἔφη·

„ Ὅταν ἴδω (φησὶ) παρατηροῦντα, τίς ἔπταρεν,
„ Ἢ τίς ἐλάλησεν, ἢ τίς ἐστιν ὁ προσιών,

ſiue ex diuina voluntate, ſiue quacumq; alia cauſa. Parcas etiam *Moeras* appellatas ait, eo quod memeriſmenæ, hoc eſt, particulatim ſingulis diuiſæ ac diſtributæ ſint. Ita & tempus *Chronon* dici putat a *chreón*; quaſi quod neceſſitate quadam ſecundũ fati coonexionem adiiciatur rebus, ad easq; pertineat. Parcarum autem numero, tria nobis tempora ſignificari, quibus omnia reuoluantur & conſumantur. Ac *Lacheſin* quidẽ, dictam eſſe a *lanchane* verbo, id eſt ſortior; eo quod ſorte vnuſquisq; ſibi diſtributum habeat quod ſemel fato decretum tranſactumq; eſt: *Atropon* vero, eſſe ſtabilitatem ſortis illius quæ inuerti & commutari non poſſit: *Clotho* autem, nominatã a verbo eiuſdem vocis *clotheo*; quo ſignificatur, modo eorum quæ nentur, omnia fato circumuolui & complicata connecti; vnamq; eſſe Parcarum diſpoſitamq; ſententiam. Totamq; hanc ſeriem, *prouidentiam* nominarunt; eo quod ſingula ad vtilitatem commodumq; diſpenſet. *Adraſteam* quoq; eandem dici voluerunt, a *dedraſco* verbo, id eſt fugio; quia nihil ſcilicet eam effugiat. Verum enim vero non ſolum Democritus, Chryſippus, & Epicurus, eorumq; ſectatores omnia fieri neceſſitate dixerunt, quam *Himarmenen* aliter appellabant; ſed celeberrimus ille quoq; Pythagoras neceſſitatẽ mundo circumſitam eſſe dixit. Parmenides vero, ipſam Neceſſitatem, etiam Dæmonem & Iuſtitiã & Prouidentiã appellauit. Heraclitus quoque, fieri omnia fató aſſeruit; quod & *Neceſſitatem* vocauit. Stoicus item Chryſippus, nihil intereſſe cenſuit inter fatale ac neceſſarium; eſſe autem *Himarmenen*, ſempiternam, continuam, ac diſpoſitam motionem. Zeno autem Citiẽſis, Himarmenen inquit eſſe vim materiæ motricem, eandemq; & Prouidentiam & Naturam appellauit. Huius autẽ ſucceſſores, Himarmenen dixerunt eſſe rationem earum rerum quæ in mundo nõ ſine prouidentia gubernantur. Rurſusq; in aliis ſuis libris, hirmón (id eſt cõnexionẽ) cauſarũ, Himarmenen vocarũt. Pari quoq; modo & *Fortunã* alij quidẽ opinati ſunt deã eſſe, diuinoſq; illi honores tribuerũt: Plato antẽ cauſã eſſe dixit quæ ab accidẽti aliquo fieret: ruſumq; eandẽ, naturæ caſum aut electionis vocauit. Ariſtoteles itẽ, cauſam eã dixit eſſe per accidens in iis quæ voluntario motu fiunt rei alicuius ergo, ſed occultã & inconſtantem. Anaxagoras, & Democritus, quiq; a varia porticu Philoſophi cognomẽtũ traxerunt, aiunt eam occultam humanæ rationi cauſã eſſe. Philemõ vero Comicus, tametſi homo ad exciendũ riſum maxime factus, apertiſſime illos accuſat qui fortunam deam eſſe dixerunt. ſic enim vocaliſſime exclamat; *Non eſt deus Fortuna, non inquam deus;*
Sed caſus ille qui fit omne vt contigit Cuicumq;, fortuna vocatur nomine.
Idem Poeta, eos qui auguriis ſortibusq; vtuntur, ita comice infamat;
Cum videro (inquit) *obſeruantem qui ſternutet, aut Speculantem ſi quis accedat, perdam hunc ego*

Hominem e veſtigio. in foro ſibi quilibet
Noſtrū et deambulat, & loquitur, et ſternuit;
Et non ſuis in ciuitate cunctis.

Sic namq; quæq; res ſit vt natura fert. Menander quoq; in Comœdia cui titulus Diſidæmon, id eſt Superſtitioſus, huiuſmodi obſeruatores ita irridet:

Bene precor hoc vertat, dij ſanctiſſimi:
Dum calcior, lorum dextræ effregi crepidæ.
At iure diffregiſti ſtulte blatero.
Longa vetuſtate illud namq; putre erat.
Tu vero nimium parcus, qui nouas tibi
Emere nolueris crepidas. Hoc itaque pacto ſciſſe ſe oſtenderunt qui ludicram theatralemq; vitam ſectantur, eiuſmodi ſigna obſeruationesq; rerū valde eſſe ridiculas. Quin & Antipho cum videret quendam grauiter ferre, ſibiq; ominoſū id fore ſuſpicari, quod ſus apud ſe fœtus quos enixa fuerat, ambediſſet, *Gaude*, inquit, *hoc ſigno; quoniam fame affecta, filios tuos minime comedit.* Simile vero huic eſt, quod Bion dixiſſe fertur. Nam is quoque huiuſmodi ſuperſtitiones irridens, *Quid mirum eſt*, inquit, *ſi mus, cum non haberet quicquam quod eſſet, panarium ſaccum corroſit? Illud ſane mirandum contigiſſet, ſi, vt Arceſilaus iocans dicere ſolebat, murem ſaccus comediſſet.* Diogenes autem, cū forte piſtillo ſerpens ſe obuoluiſſet, factumq; id valde quidā admiratus, portentum eſſe opinaretur; *Ne quæſo* inquit *mirare. magis enim præter opinionem accideret, ſi piſtillum recto ſerpenti ſe obuoluiſſet.* Rurſus hic idem cum reperiſſet apud quendam ita domeſtico parieti inſcriptum; *Iouis gnatus victorioſus Hercules Hic habitat ades: ne quid huc intret mali: Et quomodo*, inquit, *dominus intrabit domum?* Ita ſane vel ij quoq; qui tūc in ſæculo vixerunt ſuperſtitionibus multis addicto, ſcommatis ac dicteriis inceſſebant & auguria & ſortes, & quæ hodie quoque a nonnullis prodigia & portenta exiſtimātur. Ergo & ſibi ſternuere ſternutātes dicebant, non qui cuiq̃ indè quicquā portenderent; ſed qui ſolitū ſibi id accidēs paterentur: Itē & mutuo colloquentes nihil ſignificare aliud, q̃ vt de propoſitis ſibi rebus verba inter ſe facerent: Murē quoq; illū fame compulſum vt ſaccū panariū perforaret, non vt domino ſacci, futuri quicquā prædiceret: Pari modo & crepidæ religacula, vt quæ vetuſtate computruiſſent, facile eſſe dirupta; nō vt grauia quædam oracula funditarent. Horū omnium probe conſcius Epicharmus ille Pythagoreus, iubet ea prorſus cuncta contemni. hortatur autem, illum timeamus qui res omnis proſpicit & tuetur. inquit enim;

Nil effugit Dei manus: hoc noſſe oportet firmiter.
Ipſe noſtri inſpector eſt: nihilq; non poteſt Deus.

Diphilus etiā comœdus, verā Philoſophiā fabulis ſuis admiſcens, ita ſcriptum reliquit:

Putaſne vita functos, o Nicerate,
Omni voluptate fruitos dum viuerent,
Fugiſſe numen, vt latentes? protinus
Eſt Iuris oculus cuncta acute peruidens.

Σκοποῦντα, ἀπολῶ τοῦτον εὐθὺς ἐν ἀγορᾷ.
Αὐτῷ βαδίζει καὶ λαλεῖ καὶ πτάρνυται
Ἕκαστος ἡμῶν, οὐχὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει.
Τὰ πράγμαθ᾽ ὡς πέφυκεν, οὕτω γίγνεται.- Καὶ ὁ Μένανδρος δὲ ἐν Δεισιδαίμονι, [παραπλησίως] τοὺς τὰ τοιαῦτα παρατηροῦντας γελᾷ, λέγων ὧδε·

Ἀγαθόν τί μοι γένοιτ᾽, ὦ πολύτιμοι θεοί.
Ὑποδούμενος τὸν ἱμάντα τῆς δεξιᾶς
Ἐμβάδος διέρρηξ᾽. — εἰκότως, ὦ φλήναφε.
Σαπρὸς γὰρ ἦν· σὺ δὲ σμικρολόγος, οὐκ ἤθελες
Καινὰς πρίασθαι.- Οὕτως ἤδεισαν καὶ οἱ τὸν ἐν γέλωτι καὶ θεάτροις ἀσπασάμενοι βίον, ὡς τὰ τοιαῦτα δείγματα καὶ παρατηρήματα, λίαν ἐστὶ καταγέλαστα. Καὶ Ἀντιφῶν δέ, τινὸς δυσχεράναντος, καὶ οἰωνὸν χαλεπόν τινα σημαίνειν νομίσαντος, ὅτι ἡ ὗς τὰ οἰκεῖα κατέφαγεν ἔγγονα, Χαῖρε, εἶπεν, ἐπὶ τῷ σημείῳ· ὅτι πεινῶσα, τὰ σὰ οὐ κατέφαγε τέκνα.- Ἔοικε δὲ τούτῳ καὶ τὸ παρὰ τοῦ Βίωνος εἰρημένον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος τὰ τοιάδε γελῶν, Τί θαυμαστόν, ἔφη, εἰ καὶ ὁ μῦς τὸν θύλακον διέτραγεν, οὐκ ἔχων ὅτι φάγῃ; τοῦτο δὲ ἦν θαυμαστόν, εἰ, ὥσπερ Ἀρκεσίλαος παίζων ἐνεχείρει, τὸν μῦν ὁ θύλακος κατέφαγεν.- Καὶ ὁ Διογένης δέ, ὄφεως ὑπέρῳ ἑαυτὸν ἐνειλήσαντος, καί τινος τοῦτο θαυμάσαντος, καὶ τέρας εἶναι νομίσαντος, Μὴ θαύμαζε, εἶπεν· ἦν γὰρ παραδοξότερον, εἰ τὸ ὕπερον περὶ ὀρθῷ τῷ ὄφει καταλημμένον τεθέασαι.- Οὕτω πάλιν οὗτος αὐτός, ἐν οἰκίᾳ τινὸς μοχθηροῦ ἐπιγεγραμμένον εὑρών,

Ὁ τοῦ Διὸς παῖς καλλίνικος Ἡρακλῆς
Ἐνθάδε κατοικεῖ· μηδὲν εἰσίτω κακόν.- Καὶ πῶς, ἔφη, ὁ κύριος εἰσελεύσεται τῆς οἰκίας; Οὕτως ἐκωμῴδουν καὶ οἱ τῷ τῆς δεισιδαιμονίας πλείστῳ δεδουλευκότες, τοὺς οἰωνοὺς καὶ τὰς κληδόνας, καὶ τὰ παρὰ τῶν πολλῶν ἔτι καὶ νῦν νομιζόμενα τέρατα· καὶ πταρνυμένους μὲν τοὺς πταίροντας ἔλεγον, οὐκ ἄλλοις τι [προσημαίνοντας, ἀλλὰ τὸ ξυνήθες ὑπομένοντας πάθος· καὶ τοὺς διαλεγομένους, οὐκ ἄλλοις τισὶ] προδηλοῦν, ἀλλὰ περὶ τῶν αὐτοῖς προκειμένων ποιεῖσθαι τοὺς λόγους· καὶ τὸν μῦν ὑπὸ τῆς πείνης ὠθούμενον, διατρῆσαι τὸν θύλακον, οὐ χρησμόν τινα τῷ τοῦ θυλάκου δεσπότῃ προλέγοντα· καὶ τοῦ ὑποδήματος τοὺς δεσμούς, ὡς παλαιούς, διαρραγῆναι, οὐχ ὡς χρησμολόγους χαλεπόν τι προαγορεύοντας. Ταῦτα σαφῶς ἐπιστάμενος καὶ Ἐπίχαρμος ὁ Πυθαγόρειος, τούτων μὲν ἁπάντων κελεύει καταφρονεῖν· τὸν δὲ τῶν ὅλων ἔφορον δεδιέναι παρεγγυᾷ. Λέγει δὲ οὕτως·

Οὐδὲν διαφεύγει τὸ θεῖον. τοῦτο γινώσκειν σε δεῖ.
Αὐτὸς ἔσθ᾽ ἁμῶν ἐπόπτης. ἀδυνατεῖ δ᾽ οὐδὲν θεῷ.- Καὶ Δίφιλος δὲ ὁ κωμικός, ἀληθῆ φιλοσοφίαν τῇ κωμῳδίᾳ προσμίξας, τάδε φησίν·

Οἴει σὺ τοὺς θανόντας, ὦ Νικήρατε,
Τρυφῆς ἁπάσης μεταλαβόντας ἐν βίῳ,
Πεφευγέναι τὸ θεῖον, ὡς λεληθότας;
Ἔστι Δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ᾽ ὁρᾷ.

Gemi-

Καὶ δὴ καθ' ἅδην δύο τρίβους νομίζομεν·
Μίαν μὲν, δικαίων· ἑτέραν δ', ἀσεβῶν:- καὶ μετ' ὀλίγα,
Μηδὲν πλανηθῇς· ἔστι καὶ ἐν ᾅδου κρίσις·
Ἥνπερ ποιήσει θεὸς ὁ πάντων δεσπότης:-

ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἅπαντες οἱ πλημμελοῦντες τῇδε τίνουσι δίκην· οὔτε μὴν οἱ ἀξιόνικοι τῆς ἀρετῆς ἀθληταὶ τὰ τῶν ἀγώνων ἆθλα πάντες πρὸς ἀξίαν ἐνθένδε κομίζονται· [καὶ] μάλα εἰκότως οὗτος τὸν πάντα ἐφορῶντα ἐπέδειξεν ὀφθαλμὸν, καὶ τὴν ἐσομένην προηγόρευσε κρίσιν· ἵνα κἀκεῖνα δειμαίνοντες, καὶ τοῦτο ὁρᾶν πιστεύοντες, ἅπαντες τοὺς ἀξιεράστους τῆς ἀρετῆς ἀγῶνας ἀσπάσωνται, καὶ μὴ δυσχεραίνωσι μὴ ὁρῶντες τῶν πόνων τὰ ἐπίχειρα. καὶ Πίνδαρος δὲ ὁ Θηβαῖος, ἐρρῶσθαι φράσας εἱμαρμένῃ καὶ τύχῃ καὶ πεπρωμένῃ, τὴν παναλκῆ δύναμιν τοῦ θεοῦ διδάσκει τοὺς ἀγνοοῦντας· Θεῷ γὰρ, φησὶ, δυνατὸν ἐκ μελαίνας νυκτὸς ἀμίαντον ὄρσαι φάος, κελαινεφεῖ δὲ σκότει καλύψαι καθαρὸν ἁμέρας σέλας:- ὁ δέ γε Ἀρίστωνος, σαφέστερον ἐπιδείκνυσιν ἡμῖν τῶν ὅλων τὸν πρύτανιν, τῶν τοῦ παντὸς οἰάκων ἐπειλημμένον. λέγει δὲ ταῦτα ἐν τοῖς Νόμοις· Ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθείᾳ περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος· τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται Δίκη, τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός. ἧς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων, ἐχόμενος, ξυνέπεται ταπεινὸς καὶ κεκοσμημένος. εἰ δέ τις ἐξαρθεὶς ὑπὸ μεγαλαυχίας, ἢ χρήμασιν ἐπαιρόμενος, ἢ τιμαῖς ἢ καὶ σώματος εὐμορφίᾳ, ἅμα νεότητι καὶ ἀνοίᾳ φλέγεται τὴν ψυχὴν μεθ' ὕβρεως, ὡς δή γε οὔτε ἄρχοντος οὔτε τινὸς ἡγεμόνος δεόμενος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις ἱκανὸς ὢν ἡγεῖσθαι, καταλείπεται ἔρημος θεοῦ· καταλειφθεὶς δὲ, καὶ ἔτι ἄλλους τοιούτους προσλαβὼν, σκιρτᾷ, ταράττων ἅμα πάντα· καὶ πολλοῖς τισιν ἔδοξεν εἶναί τις· μετὰ δὲ χρόνον, ὑποσχὼν τιμωρίαν οὐ μεμπτὴν τῇ δίκῃ, ἑαυτόν τε καὶ οἶκον καὶ πόλιν ἄρδην ἀνάστατον ἐποίησε:- Διὰ τούτων ὁ φιλόσοφος, καὶ τὸν τοῦ παντὸς ἔδειξε κηδεμόνα, καὶ τὴν ἐπί τισιν ἔσθ' ὅπῃ μακροθυμίαν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν τοῖς ἀνοήτοις προσγιγνομένην λώβην, καὶ τὴν εἰς ὕστερον αὐτοῖς ἐπιφερομένην πανωλεθρίαν. ἐν δέ γε τῷ Γοργίᾳ, καὶ τὰς τῆς τιμωρίας αἰτίας δηλοῖ, λέγων ὧδε· Προσήκει δὲ παντὶ τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι, ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ. [ἢ] βελτίονι γίγνεσθαι [καὶ ὀνίνασθαι·] ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίγνεσθαι· ἵν' ἐκεῖνοι ὁρῶντες [πάσχοντα] ἃ ἂν πάσχοι, φοβούμενοι, βελτίους γίγνωνται. εἰσὶ δὲ οἱ μὲν ὠφελούμενοί τε καὶ δίκην διδόντες ὑπὸ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, οὗτοι οἳ ἂν ἰάσιμα ἁμαρτήματα ἁμαρτάνωσιν. ὅμως δὲ δι' ἀλγηδόνων καὶ ὀδυνῶν γίγνεται αὐτοῖς ἡ ὠφέλεια, καὶ ἐνθάδε, καὶ ἐν ᾅδου. οὐ γὰρ οἷόν τε ἄλλως ἀδικίας ἀπαλλάττεσθαι.

Geminaque ſub terra viae ad manes agunt.
Vna eſt piorum, ſed malorum eſt altera. Pauloque mox idem ſic ait;
Ius, ne quid erres, inferis quoque eſt ſuum:
Quod ille dicet dominus omnium Deus. & quæ ſequuntur. Quando enim non omnes qui delinquunt, pœnas apud nos ſcelerum ſuorum perſoluunt; neque virtutis pugiles digniſſimi qui coronentur, ſuorum hic certaminum præmia cuncti pro dignitate accipiunt: iure optimo inquit Diphilus eſſe oculum cecum omnium inſpectorem, iure is quoque diuini iudicij mentionem fecit, vt mortales ſuppliciorũ metu adducti, amanda virtutis certamina vltro cuncti accederent, neq; propterea turbarentur quod nulla hic ſuis officioſis laboribus rependi præmia cernerent. Thebanus etiam Pindarus, Fatum ac Fortunã valere iubens, ignaros docet omnipotentis Dei virtutem. inquit enim: *Potis eſt Deus atra noctis e tenebris, purum iubar exſerere; potis tetra caligine clarum diei lumen obruere.* Aristonis autem filius Plato, manifeſtius nobis oſtendit, Deũ rebus omnibus præſidentem gubernacula orbis totius manibus continere. inquit enim ſuis in Legibus; *Deus itaq; vt antiquus etiam ſermo teſtatur, principium rerum omnium, finem, mediumq; complexus, recta tranſigit ſecundum naturam, omnia circumluſtrans. iuxta autem hunc, comes Iuſtitia ſemper ſequitur, vltrix eorum qui a diuina lege procul aberrant. Quisquis itaq; beatus futurus eſt, iuſtitia inhæreſcens, humilis ac permodeſtus eam ſubſequitur. Si quis vero iactantia elatus, aut excelſus pecuniis honoribusve ac pulchra valentis corporis habitudine, tum iuuentute ac dementia inflammatur animum, non abſq; contumelia, tamquam nec principe iam nec ductore vllo indigeat, ſed quis potius ſit ipſe alios ducere: deſertus a Deo relinquitur. relictus vero, aliis eiusmodi ſibi adiunctis exſultat, omnia ſimul conturbans: ac multis quidem videtur aliquid eſſe: poſt certum vero tempus non culpabilẽ iuſtitiæ pœnam ſubiens, & ſeipſum et domum & ciuitatẽ penitus ſubuertit.* Hisce autem verbis Plato nos docet, Deum totius mundi curã eſſe complexum. tum & nobis oſtendit eius quãdoque nonnullis in rebus longanimitatẽ ac tolerantiã; quodq; inde inſipientib. damnum proueniat, quæq; illis demũ pernicies in poſterum afferatur. In ipſo autem Gorgia, huius quoq; ſupplicij cauſas nobis exponit. ſic enim inquit; *Congruit autẽ ei qui in ſupplicio conſtitutus eſt, dũ ab alio id ſupplicium recte patitur, vt vel ipſe inde melior fiat, emolumentiq; capiat; vel ſaltẽ ſit cæteris exẽplo. vt videntes eum pati quæ patiatur, timore adducti, fiant meliores. Sunt vero qui, dum pœnas exſoluunt, ita & ab ipſis diis & ab hominibus vtilitatem profectus capiunt; ij videlicet qui ſanabile aliquod peccatum expiabileque peccarint; quibus tamen non niſi per dolores & cruciatus & in hac vita & apud inferos vtilitas illa contingit. neque enim aliter poſſunt ab iniquitate expiari*

Qui vero extrema quædam peccata admiſerint, atque ob ea inſanabiles facti ſint, ex hiſce hominibus exempla aliis fiunt. Atque hi quidem ex irrogatis ſupplicii vtilitatem nullam accipiunt, vtpote inſanabiles: alij tamen inde proficiunt, qui eos vident, ob ea quæ maxima admiſerunt peccata, horribiles & acerbiſſimas pati pœnas, ſempiternoque tempore ad manifeſta omnibus exempla ſublatos eſſe. Videtur autem Philoſophus Plato, hæc e ſacris voluminibus ſuffuratus. Plane enim, puto, audiuit quæ deiloquus Moſes conſcripſit. ait enim Pharaoni Deum dixiſſe; *In hoc ipſum te excitaui, vt oſtendam in te potentiam meam, & vt annunciætur nomen meum in vniuerſa terra.* Illi enim ſceleſtiſſimo iam effecto varias Deus ac multiplices pœnas intulit; non vt illum quidem meliorem efficeret, (norat enim duriſſimam eius mentem, labemque inſanabilem) ſed vt ea quæ olim de ipſo prædicanda erant, perutilia cunctis exempla fierent. Sicut enim ciuitates, iuſtitiæ miniſtros & carnifices alunt, per quos & parricidas & latrones, & aliis ſceleribus delinquentes, pœna afficiunt; nō laudantes quidem quæ ſibi carnifices peragenda munia deſumpſerunt, ſed ad neceſſarios tamen vſus eorum miniſteria tolerantes: ita & mundi huius præſul ac gubernator, patitur tyrannos eſſe ceu quoſdam carnifices, vt per eos ab impiis & iniquis hominibus pœnas exigit; mox tamen & eoſdem tyrannos exactiſſimo traditurus ſupplicio: quandoquidem non vt Dei miniſtri, ſed ſuæ ipſi malignitati ſeruientes, ea damna hominibus intulerunt. Ita Deus peccantem Iſrael, Aſſyriorum ſæuitiæ tradidit puniendum: Quia vero & Aſſyrij cauſam pœnæ illius non cognouerunt, illorum denique dicionem diſſoluens, aliis eos ſeruire coegit. Eſaias enim & Ezechiel, omneſq; Prophetæ, apertiſſime hæc nos docent; a quibus, vt opinor, Plato ſcribendi occaſionem ſurripiens, ait eos qui iam inſanabiles facti ſunt, eruditi ad aliorum vtilitatem. Iterum vero & in Philebo idem Plato rationem prouidentiæ confirmauit: *Omnes enim*, inquit, *ſapientes conſentiunt, vere hac in re ſeſe ipſos honeſtantes, intellectum eſſe regem cœli ac terræ: ac fortaſſe bene aiunt. Minutius autem, ſi vis, ipſum genus inſpiciamus.* Tum quamplurimis ſyllogiſmis vſus, hæc addidit: *Viſne vt & nos ratis iam poſitionibus & comprobatis aſſentiamur, quod videlicet hæc ita ſe habent. Neque ſolum putemus, quæ diuerſa ſint, ſine periculo a nobis dici non poſſe; verum eſſe nobis commune periculum ſubeundum; conſorteſque infamia nos futuros, quoties cumque acer homo ac vehemens dicat non ita hæc eſſe, verum potius tumultuarie ſe habere.* Plurimis vero aliis rationibus & hæc addidit; *Itaque niſi hoc eſt, illam ſequentes rationem melius vtiq; diceremus;*

οἳ δ' ἂν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα ἀδικήματα ἀνίατοι γένωνται, ἐκ τούτων τὰ παραδείγματα γίγνεται· καὶ οὗτοι, αὐτοὶ μὲν, οὐκέτι ὀνίνανται οὐδὲν, ἅτε ἀνίατοι ὄντες· ἄλλοι δὲ ὀνίνανται, οἱ τούτους ὁρῶντες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰς μεγίστας, καὶ ὀδυνηρότατα καὶ φοβερώτατα [τὰ] πάθη πάσχοντας, καὶ τὸν ἀεὶ χρόνον ἀτεχνῶς παραδείγματα ἀνηρτημένους:- ταῦτα δ' ἔοικεν ὁ φιλόσοφος ἐκ τῶν θείων σεσυληκέναι λογίων. ἤκουσε γὰρ πάντως τινὰ Μωσῆς ὁ θεσπέσιος εἰρηκέναι ξυνέγραψε τῷ Φαραῷ τὸν θεὸν, ὅτι, Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ:- παμπονήρῳ γάρ τοι γεγενημένῳ ἐκείνῳ, παντοδαπὰς κολάσεις ἐπήνεγκεν ὁ θεός· οὐχ ὥστε ἐκεῖνον ἀποφῆναι βελτίονα· ᾔδει γὰρ αὐτοῦ καὶ τὸν νοῦν ἀντίτυπον, καὶ τὸ πάθος ἀνήκεστον· ἀλλ' ὅπως τὰ περὶ ἐκείνου διηγήματα, πᾶσιν ὠφελείας γένηται παραδείγματα· καθάπερ γὰρ αἱ πόλεις τρέφουσι τοὺς δημίους, ὥστε τοὺς ἀνδροφόνους καὶ τοιχωρύχους, καὶ τοὺς [τὰ] ἄλλα ἄττα παρανομοῦντας, διὰ τούτων κολάζειν· οὐκ ἐπαινοῦσαι μὲν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ λίαν μισοῦσαι τὴν τοῦ βίου προαίρεσιν, ἀνεχόμεναι δὲ τῆς τούτων ὑπηρεσίας διὰ τὴν χρείαν· οὕτως ὁ [τῆς μεγίστης πόλεως τοῦδε] τοῦ κόσμου πρύτανις, οἷα δημίους τινὰς γίνεσθαι ξυγχωρεῖ τοὺς τυράννους, ὥστε διὰ τούτων τιμωρεῖν τοὺς ἀσεβοῦντας καὶ παρανομοῦντας εἰσπράττειν· ὕστερον δὲ καὶ τούτους αὐτοὺς παντελεῖ παραδίδωσι τιμωρίᾳ· ἐπειδήπερ οὐχ ὡς θεῷ διακονοῦντες, ἀλλ' οἰκείᾳ πονηρίᾳ δουλεύοντες, τὰ δεινὰ ἐκεῖνα δεδράκασιν. οὕτως ἡμαρτηκότα τὸν Ἰσραὴλ τῇ τῶν Ἀσσυρίων ὠμότητι παραδέδωκεν· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι τῆς τιμωρίας οὐ διέγνωσαν τὸν σκοπὸν, τηνικαῦτα καὶ τούτων καταλύσας τὴν δυναστείαν, ἑτέροις δουλεύειν ἠνάγκασε. καὶ ταῦτα Ἡσαΐας καὶ Ἰεζεκιὴλ καὶ πάντες οἱ προφῆται διαρρήδην διδάσκουσι. παρ' ὧν, οἶμαι, ὁ Πλάτων τὰς ἀφορμὰς κεκλοφὼς, ἔφη τοὺς ἀνιάτως διακειμένους, εἰς ὠφέλειαν ἑτέρων παιδεύεσθαι. κἀν τῷ Φιλήβῳ δὲ πάλιν, τὸν περὶ τῆς προνοίας ἐκράτυνε λόγον· Πάντες γάρ, φησι, ξυμφωνοῦσιν οἱ σοφοὶ, ὄντως ἑαυτοὺς σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστι βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς, καὶ ἴσως εὖ λέγουσι. διὰ σμικροτέρων δὲ, εἰ βούλει, τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ τοῦ γένους ποιησώμεθα:- εἶτα ξυλλογισμοῖς παμπόλλοις χρησάμενος, ἐπήγαγε ταῦτα· Βούλει δὲ καὶ ἡμεῖς τοῖς πρόσθεν ὁμολογημένοις ξυμφήσωμεν, ὡς ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ μὴ μόνον οἰώμεθα δεῖν τὰ ἀλλότρια ἄνευ κινδύνου λέγειν, ἀλλὰ καὶ ξυγκινδυνεύσωμεν καὶ μετέχωμεν τοῦ ψόγου, ὅταν ἀνὴρ δεινὸς φῇ, ταῦτα μὴ οὕτως, ἀλλ' ἀτάκτως ἔχειν:- καὶ ἑτέροις δὲ πλείστοις λόγοις χρησάμενος, καὶ ταῦτα προστέθεικεν· Οὐκοῦν εἰ μὴ τοῦτο, μετ' ἐκείνου τοῦ λόγου ἂν ἑπόμενοι, βέλτιον λέγοιμεν,

ἔσθ

ὡς ἔστιν, ὃ πολλάκις εἰρήκαμεν, ἄπειρόν τε ἐν τῷ παντὶ πολὺ, καὶ πέρας ἱκανόν· καί τις ἐπ' αὐτοῖς αἰτία οὐ φαύλη, κοσμοῦσά τε καὶ ξυντάττουσα ἐνιαυτούς τε καὶ μῆνας καὶ ὥρας, σοφία καὶ νοῦς λεγομένη:· καὶ ταῦτα δὲ ἐκ τῶν Ἑβραϊκῶν ναμάτων ἀρυσάμενος ἔχει. ἐκεῖνα γὰρ διδάσκει σαφῶς, ὡς ὁ θεὸς ἐθεμελίωσε τῇ σοφίᾳ τὴν γῆν, ἡτοίμασε δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει· καὶ τὰ ἄλλα τὰ τούτων ἀκόλουθα. Ἐν δέ γε τοῖς Νόμοις, οὗτος αὐτὸς ὁ φιλόσοφος καὶ διαιρεῖ τῶν ἀγαθῶν τὴν φύσιν, καὶ δείκνυσι τὰ μὲν, ἀνθρώπινα· τὰ δὲ, θεῖα. λέγει δὲ οὕτως· Διπλᾶ δὲ ἀγαθά ἐστι· τὰ μὲν, ἀνθρώπινα· τὰ δὲ, θεῖα [ἤρτηται δὲ ἐκ τῶν θείων θάτερα] κἂν μὲν δέχηταί τις τὰ μείζονα, κέκτηται καὶ τὰ ἐλάττονα· εἰ δὲ μὴ, στέρεται ἀμφοῖν. ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐλάττονα, ὧν ἡγεῖται ὑγεία· κάλλος δὲ, δεύτερον· τὸ δὲ τρίτον, ἰσχὺς, εἴς τε δρόμον, εἴς τε [τὰς] ἄλλας ἁπάσας κινήσεις τῷ σώματι· τέταρτον δὲ, πλοῦτος· οὐ τυφλὸς, ἀλλ' ὀξὺ βλέπων, ἄνπερ ἕπηται φρονήσει. ὃ δὲ πρῶτον τῶν θείων ἡγεμονοῦν ἐστιν ἀγαθῶν, ἡ φρόνησις· δεύτερον δὲ, μετὰ νοῦ σώφρων ψυχῆς ἕξις· ἐκ δὲ τούτων μετὰ ἀνδρείας κραθέντων, τρίτον ἂν εἴη δικαιοσύνη. τέταρτον δὲ, ἀνδρεία. ταῦτα δὲ πάντα, ἐκείνων ἔμπροσθεν τέτακται φύσει· καὶ δὴ τῷ νομοθέτῃ τακτέον οὕτως. μετὰ δὲ ταῦτα, τὰς ἄλλας προστάξεις τοῖς πολίταις εἰς ταῦτα βλεπούσας αὐτοῖς εἶναι διακελευστέον. τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνθρώπινα, εἰς τὰ θεῖα, τὰ δὲ θεῖα, εἰς τὸν ἡγεμόνα νοῦν ξύμπαντα βλέπειν:- εἶτα διδάσκει διὰ πλειόνων, ὡς φύσει μὲν ἀγαθὸν ἀρετὴ μόνη· τὰ δὲ ἄλλα, ὁμωνύμως καλεῖται, ὀνόματος μόνου μετέχοντα. Τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν, φησὶ, λεγόμενα ἀγαθὰ, οὐκ ὀρθῶς λέγεται. λέγεται γὰρ, ὡς ἄριστον μὲν, ὑγιαίνειν· δεύτερον δὲ, κάλλος· τρίτον δὲ, πλοῦτος. καὶ ἕτερα δὲ μυρία ἀγαθὰ λέγεται. καὶ γὰρ ὀξὺ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ πάντα ὅσα ἔχεται τῶν αἰσθήσεων, εὐαισθήτως ἔχειν· ἔτι δὲ καὶ τὸ ποιεῖν τυραννοῦντα, ὅ τι ἂν ἐπιθυμῇ· καὶ τὸ μὲν τέλος πάσης μακαριότητος εἶναι, τὸ πάντα ταῦτα κεκτημένον, ἀθάνατον εἶναι γενόμενον ὅτι τάχιστα. ὑμεῖς δὲ καὶ ἐγώ πῃ τάδε λέγομεν, ὡς ταῦτά ἐστι ξύμπαντα δικαίοις μὲν καὶ ὁσίοις ἀνδράσιν ἄριστα κτήματα, ἀδίκοις δὲ κάκιστα ξύμπαντα, ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς ὑγιείας. καὶ δὴ καὶ τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι, καὶ τὸ παράπαν ζῆν, μέγιστον μὲν κακὸν, τὸν ξύμπαντα χρόνον ἀθάνατον ὄντα, κεκτημένον πάντα τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ, πλὴν δικαιοσύνης τε καὶ ἀρετῆς ἁπάσης· ἔλαττον δὲ, ὡς ἂν ὀλίγιστον ὁ τοιοῦτος χρόνον ἐπιζώῃ:- καὶ μετ' ὀλίγα· Ἐγὼ μὲν γὰρ λέγω σαφῶς, τὰ μὲν κακὰ λεγόμενα,

eſſe videlicet, quod ſæpe iam diximus, infinitum in vniuerſo, multum ſane, & finem maximum; quandamque ipſis incubare non contemnendam cauſam, quæ ornat connectitque annos, menſes, & horas, quæque Sapientia & Intellectus nuncupatur. Hæc autem, ſicut pleraq; alia, de fluentis Hebraicis Plato hauſit. Illa ſiquidem manifeſte nos docent, Deum ſapientia terram fundaſſe, ac præparaſſe cælos in intellectu. In ſuis quoque legibus idem Plato diuidit naturam bonorum; oſtenditq; alia quidem eſſe diuina, alia vero humana. ſic enim inquit: *Duplex eſt bonorum natura. Sunt enim alia quidem diuina, alia vero humana. Pendent autem humana, e diuinis. Si quis igitur ea poſſideat bona quæ maiora ſunt, poſſidet continuo & minora: ſin vero non, priuatur vtriſque. Sunt autem minora bona, quorum primo loco ponenda eſt ſanitas: Secundo, eſt pulchritudo: Tertio autem, corporis robur atque agilitas ad curſum motusque alios corpori congruentes. Quarto autem loco ponendus eſt Pluto; non ille quem nonnulli cæcum depingunt, ſed oculatiſſimus atque acutiſſimum videns, modo ducem prudentiam ſubſequatur. Diuinorum autem bonorum iure primum eſt ac cæteris ducem ſe exhibens, ipſa Prudentia. Secundum vero locum ſibi vindicat, vna cum intellectu, animæ temperatus habitus. Ex hiſce autem cum fortitudine admixtis, tertium bonum erit Iuſtitia: Quartum autem, fortitudo. Hæc autem omnia, natura ſunt priora illis: atque legumlatori ita diſponendum eſt. Poſt hæc autem, alia ciuibus præcepta quæ in hæc tendant, præcipienda eſſe cenſeo. Horum itaque bonorum quæ humana ſunt, ſpectant in diuina: quæ vero ſunt diuina, in principem ducemque Intellectum omnia reſpiciunt.* Tum pluribus verbis Plato nos docet, natura bonum, ſolam eſſe virtutem; alia vero bona, æquiuoce bona dici, ſolo nomine participia. inquit enim: *Quæ multi bona appellant, nequaquam recte vocantur bona. Vulgo enim fertur, optimum bonorum eſſe bonam valitudinem: Secundo loco, pulchritudinem in bonis eſſe: Tertio autem loco, diuitias. Alia quoque innumera vocantur bona. nam acuto viſu acutoque auditu præditum eſſe, aliiſque ſenſibus vti ſine impedimento poſſe; præterea in dominatione exercenda, compotem eſſe quempiam faciendi quæcunque appetat; bona hæc multi appellant. Finem denique omnis beatitudinis eſſe aiunt, vt, qui hæc omnia poſſidet, fiat quam ociſſime poſſit immortalis. Vos autem, atque ipſe adeo vobiſcum, ita ferme ſentiendum dico; eſſe videlicet harum omnium rerum vſum iuſtis ſanctiſque hominibus multo optimum; iniuſtis vero eſſe quam peſſimum; vt a bona valitudine incipientes cætera proſequamur. Nam videre, audire, cæteriſque vti ſenſibus, ac longiſſimum viuere, maximum quidem malum eſt ei qui per omne tempus ſit immortalis, exceptaque iuſtitia, omnique demum virtute, cuncta ea quæ vocantur bona poſſideat. minus autem mali ei contingit, ſi quam minimum tempus in vita fuerit.* Pauloque mox idem Plato hæc addit: *Egoquidem dico, quæ vocantur mala,*

iuſtis quidem hominibus bona eſſe, iniuſtis autem mala: quæ vero bona dicuntur, iuſtis quidem bona contingere, malis autem hominibus mala eſſe. Ego quoq;, vt verum fatear, hanc bonorum diuiſionem valde laudo, plurimumque admiror. Maximum eſt enim profecto bonum, ſcire quidnam proprie vereque ſit bonum; quid item bonum quidem dicatur, fiat autē alicubi quidem bonum, alicubi vero malū, apud eos qui bene pulchreque vtuntur, vel qui abutendi mentem conſiliumq; ſectantur. Sanitas enim, robur corporis, pulchritudo, diuitiæ, aliis quidem profuere, quos & digniſſimos earum rerum poſſeſſione oſtenderunt: aliis vero malitiæ inſtrumenta, incontinentiæq; fuerunt. Temperantia vero ac iuſtitia, cæteraq; his ſimilia pertinent ad animæ ſolius poſſeſſionem, ſuntque habentibus cunctis valde vtilia, nihilq; damni poſſidentibus afferunt. Talibus itaque hominibus etiam illa quæ vulgo appellantur bona, per quam vtilia eſſe contingit. iuſti enim temperatiq; homines, illis vtuntur. Quæ igitur ex talium virorum bono vſu fiunt quamoptima, videntur eſſe tunc peſſima cū iniuſtis malisq; poſſeſſoribus ea contingunt. Etenim ea viſu atq; auditu percipiunt, quæ videnda prorſus atque audienda nō ſunt; ſenſusq; item cæteros in omni laſciuia incontinentiaq; erudiunt. Ne itaque, amici homines, confundamus rerum naturam; ſed diſpiciamus quid vere quidem bonum, quid autem ſit malum, quidque illud ſit quod medio inter vtrumq; loco poſitum eſt: neque beatos vocemus diuites, nec robuſtos, neque eos qui poteſtate aliqua circummuniti ſunt. Infelices enim profecto ac miſerrimos appellari eos decet, qui eiuſmodi naturæ muneribus præditi, vtuntur eis tamquam materia ſcelerum. Quotieſcumq; igitur peſſimum hominem viderimus vndique affluentem diuitiis, opibusq; ſuffultum, ne quæſo hunc beatiſſimū nuncupemus, ſed infelicem cenſeamus, quod ei multæ ſint ad iniquc viuendum occaſiones oblatæ. Contra vero, ſi quem videamus qui probus homo exiſtimetur, ſed qui tamen inopia rerumq; difficultate circumuentus ſit, ne propterea hunc eſſe miſerum opinemur, neq; iniuſtam Dei prouidentiam cenſeamus. Primo enim non vtiq; vere iuſtus eſt, quicumq; iuſtus exiſtimatur. aliter enim ac nos hæc etiā videt oculus ille qui omnia contuetur: ipſumq; hoc eſt quod Samuelē Prophetam, vniuerſorum docuit Deus inſpector: *Non ſicut videt homo, ita videt & Deus. homo enim faciem videt, Deus autem cor.* Vt autem ponamus vere iuſtum hominem graui aliquo infortunio detineri; illud tamen omnibus plane conſtabit, nullum ei inſigne detrimentum ex eo infortunio aduenturum. docte enim ac perprudenter aduerſas res feret, tamquam ſit virtutis athleta fortiſſimus. Sicut enim ij qui perdite vitam ducunt, etiam illa quæ vocantur bona, inſtrumenta ſibi ad nequitiam eſſe oſtendunt; ita & amatores virtutis ea quæ vulgo putantur mala, inſtituunt ſibi materiam eſſe ad veram Philoſophiam.

ἀγαθὰ τοῖς δικαίοις εἶναι, τοῖς δὲ ἀδίκοις [εἶναι] κακά· τὰ δὲ ἀγαθὰ, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἀγαθὰ, τοῖς δὲ κακοῖς κακά:- κἀγὼ δὲ κομιδῆ τὴν δε ἄγαμαι τὴν διαίρεσιν. μέγιστον γὰρ ἀληθῶς ἀγαθὸν, τό γε εἰδέναι, τί μὲν κυρίως ἀγαθὸν, τί δὲ τοῦτο λέγεται μὲν γίγνεται δὲ, πῆ μὲν τοιοῦτο, πῆ δὲ τουναντίον, ὑπὸ τῶν ἢ εὖ καὶ καλῶς μετιόντων, ἢ τὴν ἐναντίαν γνώμην ἀσπαζομένων. καὶ γὰρ ὑγίεια καὶ ῥώμη καὶ κάλλος σώματος, καὶ μέντοι καὶ πλοῦτος, τοὺς μὲν, ὤνησέ τι καὶ ἔδειξε τῶν κτημάτων ἀξίους, τοῖς δὲ ὄργανα πονηρίας καὶ ἀκρασίας ἐγένετο. σωφροσύνη δὲ καὶ δικαιοσύνη, καὶ τἄλλα ὅσα τούτοις παραπλήσια, τῆς ψυχῆς ἐστι κτήματα, [καὶ ἅπασιν ἐστι τοῖς ἔχουσιν ὀνησιφόρα, καὶ οὐδένα σίνεται τῶν κεκτημένων. τοῖς δὲ τοιούτοις καὶ τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ, ξύμφορα κτήματα] δικαίων γὰρ καὶ σωφρόνων οἰκονόμων τυγχάνει. τὰ δέ γε διὰ τούτων ἄριστα γιγνόμενα, κάκιστα φαίνεται, πονηροῖς περιπεσόντα καὶ παρανόμοις. καὶ γὰρ ὁρῶσιν ἃ μὴ δεῖ, καὶ ἀκούουσιν ὧν οὐ δεῖ, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις εἰς ἀκολασίαν παιδεύουσι. μὴ τοίνυν, ὦ [φίλοι] ἄνδρες, συγχέωμεν τῶν πραγμάτων τὰς φύσεις, ἀλλὰ διαγνῶμεν τί μὲν ἀληθῶς ἀγαθὸν, τί δὲ κακὸν, τί δέ γε τὴν μέσην τούτων κἀκείνων εἴληχε τάξιν· καὶ μὴ καλῶμεν εὐδαίμονας, τοὺς πλουτοῦντας καὶ ῥωμαλαίους, καὶ δυναστείαν περιβεβλημένους τινά· κακοδαίμονας γὰρ ἀληθῶς καὶ τρισαθλίους προσαγορεύειν προσήκει, τοὺς τοιούτων μὲν μετειληχότας, ὕλην δὲ ἀποφήναντας αὐτὰ κακίας καὶ πονηρίας. ὅταν οὖν ἴδωμεν παμπόνηρον ἄνθρωπον πλούτῳ ἐπαιρόμενον, μὴ τρισόλβιον ὀνομάζωμεν, ἀλλὰ δείλαιον, ὅτι τοῦ παρανόμως βιοῦν ἔχει πολλὰς ἀφορμάς· καὶ ὅταν ἕτερον ἐπιεικῆ εἶναι δοκοῦντα, θεασώμεθα δυσκληρίᾳ τινὶ καὶ πενίᾳ ξυνεζευγμένον, μήτε ἄθλιον ὑπολάβωμεν, μήτε ἄδικον τὴν τοῦ θεοῦ προμήθειαν νομίσωμεν. πρῶτον μὲν γὰρ, οὐ πάντως τῷ ὄντι δίκαιος, ὁ δοκῶν εἶναι δίκαιος. ἑτέρως γὰρ [καὶ] ταῦτα ὁρᾷ καὶ διακρίνει, ὁ πάντα γε ὁρῶν ὀφθαλμός. καὶ τοῦτο Σαμουὴλ τὸν προφήτην αὐτὸς ἐδίδαξεν ὁ τῶν ὅλων ἐπόπτης. Οὐχ ὡς ἄνθρωπος γάρ, φησιν, ὁρᾷ, οὕτως ὁρᾷ [ὁ] θεός. ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον, θεὸς δὲ εἰς καρδίαν:- ἵνα δὲ καὶ θῶμεν ἀληθῶς εἶναι δίκαιον τῇ δυσποτμίᾳ τινι κατεχόμενον, ἐκεῖνό γε πᾶσιν ἐπίδηλον ὡς οὐδεμίαν ἐκ τῆς δυσημερίας εἰσδέξεται βλάβην, φέρων, ὡς ἀρετῆς ἀθλητὴς παιδευόμενος τὰ δυσχερῆ. ὥσπερ γὰρ οἱ πονηρίᾳ συζῶντες, καὶ τὰ καλούμενα ἀγαθὰ, πονηρίας ἀποφαίνουσιν ὄργανα, οὕτως οἱ τῆς ἀρετῆς ἐρῶντες, καὶ τὰ κακὰ νομιζόμενα, φιλοσοφίας τῆς ἀληθοῦς κατασκευάζουσιν ὕλας.

Hoc

οὕτω δὴ τούτων ἕκαστον διακρίνοντες, οὔποτε τὸν θε-
ὸν ἄδικον ὀνομάσομεν, ἀλλὰ ξυνομολογήσομεν ὀρ-
θῶς ἔχειν, ἅπερ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Θεαιτήτῳ ξυνέ-
,, γραψεν· ὅτι ὁ θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ'
,, ὡς οἷόν τε δικαιότατος· καὶ οὐκ ἔστιν ὁμοιότερον οὐ-
,, δὲν, ἢ ὃς ἂν ἡμῶν γένηται ὅτι δικαιότατος περὶ τοῦ-
το. πάλιν δὲ κἀν τῷ δεκάτῳ τῶν Νόμων, ἰᾶσθαι πει-
ρᾶται τοὺς τῆς θείας προνοίας οὐ προσιεμένους τὸν
,, λόγον. λέγει δὲ ταῦτα· Τὸν δὲ ἡγούμενον θεοὺς μὲν
,, εἶναι, μὴ φροντίζειν δὲ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμά-
,, των, παραμυθητέον ὧδε, ὦ ἄριστε Δημοφῶν·
,, Ὅτι μὲν ἡγῇ θεοὺς εἶναι, ξυγγένειά τις θεία σε πρὸς
,, τὸ ξύμφυτον ἄγει τιμᾷν καὶ νομίζειν εἶναι· κα-
,, κῶν δ' ἀνθρώπων καὶ ἀδίκων τύχαι, ἰδίᾳ τε καὶ
,, δημοσίᾳ, ἀληθείᾳ μὲν οὐκ εὐδαίμονες, δόξῃ δὲ
,, εὐδαιμονιζόμεναι σφόδρα, ἀλλ' οὐκ ἐμμελῶς
,, ἄγουσί σε πρὸς ἀσέβειαν. εἶτα διεξελθὼν τὴν
νομιζομένην τῶν ἀδίκων εὐκληρίαν, ἐπιφέρει
,, καὶ ταῦτα· Ἀλλ' οὐδὲν τάχα ἂν εἴη χαλεπὸν ἐν-
,, δείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσιν οἱ
,, θεοὶ οὐχ ἧττον, μᾶλλον δὲ ἢ τῶν μεγέθει διαφε-
,, ρόντων. ἤκουσι γὰρ καὶ πάρεισι τοῖς νῦν διαλεγο-
,, μένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν, τὴν
,, ἁπάντων ἐπιμέλειαν, οἰκειοτάτην αὐτῶν οὖσαν,
κέκτηνται. εἶτα ξυλλογισμοῖς κρατύνας τὸν
,, λόγον, ἐπήγαγε· Μὴ τοίνυν τὸν θεὸν ἀξιῶμεν πο-
,, τὲ θνητῶν δημιουργῶν φαυλότερον· οἳ τὰ
,, προσήκοντα αὐτοῖς ἔργα, ὅσῳπερ ἂν ἀμείνους ὦ-
,, σι, τοσούτῳ ἀκριβέστερα καὶ τελεώτερα μιᾷ τέ-
,, χνῃ σμικρὰ καὶ μεγάλα ἀπεργάζονται· τὸν δὲ θε-
,, ὸν, ὄντα τε σοφὸν, βουλόμενόν τε ἐπιμελεῖσθαι,
,, δυνατὸν εἶναι· καὶ δυνάμενον μὲν, ῥᾷον ἐπιμε-
,, ληθῆναι· σμικρῶν δὲ ὄντων, μηδαμῇ ἐπιμε-
,, λεῖσθαι δυνατὸν εἶναι, καθάπερ ἀργὸν ἢ δειλὸν
,, ἵνα διὰ πόνους ῥαθυμοῦντα. εἶτα ἐπιφέρει·
,, Μηδαμῶς δόξαν τοιαύτην περὶ θεοῦ, ὦ ξένε, ἀπο-
,, δεχώμεθα· οὐδαμῇ γὰρ οὔτε ὅσιον οὔτ' ἀληθὲς
,, τὸ διανόημα διανοοῖτ' ἄν. καὶ πάλιν μετ' ὀ-
,, λίγα· Πᾶς γὰρ ἰατρὸς, καὶ πᾶς ἔντεχνος δη-
,, μιουργὸς, παντὸς μὲν ἕνεκα πάντα ἐργάζεται
,, πρὸς τὸ κοινῇ ξυντεῖνον βέλτιον· μέρος μὲν ἕ-
,, νεκεν ὅλου, καὶ οὐχ ὅλον ἕνεκεν μέρους ἀπεργά-
,, ζεται· σὺ δ' ἀγανακτεῖς ἀγνοῶν ὅπῃ τὸ περὶ σὲ
,, ἄριστον τῷ παντὶ ξυμβαίνει. καὶ μετὰ πλεί-
,, στους [λόγων] ἑλιγμοὺς ἐπήγαγεν· Ὁ αὐτὸς δὲ
,, λόγος σοι καὶ περὶ ἐκείνων ἂν εἴη, τῶν οὓς σὺ
,, κατιδὼν ἐκ σμικρῶν μεγάλους γεγονότας ἀνο-
,, σιουργήσαντας, ἤ τι τοιοῦτον πράξαντας, ᾠήθης
,, ἐξ ἀθλίων εὐδαίμονας γεγονέναι, καὶ ὡς ἐν κατό-
,, πτροις αὐτῶν ταῖς πράξεσιν ἡγήσω καθεωρακέναι
,, τὴν πάντων ἀμέλειαν θεῶν· οὐκ εἰδὼς αὐτῶν τὴν
,, ξυντέλειαν, ὅπῃ ποτὲ τῷ παντὶ ξυμβάλλεται. διὰ
,, δὴ τούτων ἁπάντων, καὶ τῆς προνοίας τὸ δίκαιον ἔδειξε,

Hoc itaq; pacto ſingula diſcernentes, nunquam profecto iniuſtum eſſe Deum, dicemus, ſed recte potius ſe habere quæ Platoni in Theæteto conſcripta ſunt; Deum videlicet nullomodo iniuſtum eſſe, ſed, quã maxime poſſit, eſſe iuſtiſſimum, nihilq; illi eſſe ſimilius, quam qui noſtrum fiat multo iuſtiſſimus. Plato etiam in decimo legum libro, ſanare illos aggreditur qui rationem diuinæ prouidentiæ non admittunt. ſic enim ait: *Qui vero deos quidem eſſe exiſtimet, curam vero humanarum rerum nullam habere, hac conſolatione curandus eſt, o optime Demophon. Quod deos eſſe exiſtimes, diuina te quadam agit cognatio, vt tibi inſitum colas, atque eſſe opineris. Malorum vero hominum iniuſtorumq; fortuna, tum priuata tum publica, quæ reipſa beata non ſunt, opinione autem beata admodum habentur, quamquam indecenter ac fatue, ducunt te ad impietatem.* Tum vero percurrens apparentem exiſtimatamq; iniuſtorum hominum proſperitatem, hæc ita ſuperioribus addidit: *Nequaquam vero fortaſſe hoc difficile oſtenſu erit, curare deos videlicet etiam quæ puſilla ſunt: neq; minus hæc curare, immo autem magis, quam quæ egregie magna ſunt. hic enim veniunt; atque hic interſunt, nunc mutuo colloquentibus, affirmantibusq; quod cum boni ſint omni genere virtutis, rerum omnium curam velut maxime propriam ſibi vendicant.* Tum & ſyllogiſmis hanc rationem confirmans, ita ſubiungit: *Ne itaque opinemur Deum eſſe opificem mortalibus inferiorem, qui conuenientia ſibi opera, quanto ipſi ſunt meliores, tanto exactius perfectiusque, vna eademq; arte, tum magna, tum puſilla, conficiunt. Deum vero quis putet, cum ſit idem ſapiens, veliq; ac poſſit curare omnia, poſſe quidem facilius ea curare quæ magna ſunt; quæ vero ſunt exigua, vllo modo curare non poſſe? quaſi nobis inertem quendam ac deſidem proponamus, qui propter nimiam vim laborum timide ſubſidat, reſiciq; per otium velit.* Tum & hæc amplius ita addit: *Nullo pacto, amice, hanc de Deo admittamus opinionem. neq; enim ſanctam, neq; veram, noſtro animo ſententiam verſaremus.* Pauloque mox; *Omnis enim Medicus, omnisq; peritus artifex, vniuerſi gratia, cuncta operatur; ad id reſpiciens quod commune ſit bonum. Partem itaq; totius gratia peragit, nequaquã vero totũ partis ergo. Tu vero indignaris, cum minime ſcias quonã pacto id quod eſt circa te optimum, toti conueniat.* Rurſusque poſt multa rationũ verborumq; inuolucra, ita ſubſequitur: *Eadem vero tibi ratio & de illis erit quos cum videas e puſillis auctos nunc eſſe, ampliſſimosq; effectos, quamuis & impietatis & aliorum ſcelerum ſibi conſcij ſint, tamen eos putaſti ex infelicibus ac miſeris beatos euaſiſſe, atq; in illorum fortunis atq; ſucceſſibus exiſtimaſti te velut quibuſdam in ſpeculis deorum ſecuritatem ac negligentiam perſpexiſſe: cum tamen neſcias earum rerum finem, abſolutamque perfectionem, hoc eſt, quænam inde vniuerſo ſit peruentura vtilitas.* Hiſce autem omnibus ſuis dictis, & prouidentiæ ius Plato nobis oſtendit,

& quo-

& quonam pacto ſingula quæ fiunt, vniuerſo conducant. Neq; enim totum eſt, exiguę portionis cauſa; ſed particulæ potius vniuerſi complent harmoniam. Neq; ob vnius digiti particulam, corpus vniuerſum plaſmatum eſt; ſed ipſius corporis cauſa, digiti ſuis cum portionibus facti ſunt. Quando igitur hominum natura mortalis eſt, propterea q; multarum rerum eſt indiga, videlicet agriculturæ, conſitionis, architecturę, fabrilis ac nauiculariæ artis, textoriæ inſuper ac ſutoriæ, cæterarumq; omnium quæcumq; artes ad neceſſariam corporis curam pertinent, merito ac decenter orbis totius gubernator & cuſtos, aliis quidem paupertatē, aliis vero diuitias ſortito diſtribuit: vt qui opibus pollēt, materiam ſuppeditarent; qui vero ſunt inopes, exercitatas artibus manus admoueant. Quin & eos qui diuitiis gloriantur, quaſi neceſſitatis fune implicitos, a paupertate ſuſpendit rerum omnium gubernator. Indigent enim non piſtoribus ſolū & cocis propinatoribusque; ſed architectis, & agricolis, & lanificibus, & ſutorib. Ampli vero homines ac magnifici, plaſtis ac pictoribus indigent, artificibusq; aliis, quorum opera, magnatum virorum ædes fiunt ornatiores. Contra vero, manuales artifices indigent locupletibus viris, qui pecunias erogent, emantq; opera quæ ipſi ſuo artificio confecerunt. Qui vero hanc rerū varietatem grauiter ferunt, indignanturq; quod non omnes homines in eiſdem bonis officiisq; verſentur, hi, ſi fas eſt, pictores quoq; accuſent, quod non vno tantum colore vtātur, ſed variis imagines ſuas excolant. Item eos accuſent, qui lyras faciunt; ipſosq; adeo fidicines reprehendant, quod non eundem ſonum chordæ omnes remittunt, ſed alium quæ ima eſt, aliū quæ eſt ſumma: hæc enim acutam ſonat, illa autem grauem, alia vero mediam vocem. Indignari eoſdem par erit & Geometris, quod non eandem figuram omnibus demonſtrent qui ab eis linearum ſcientiam edocentur; ſed triangulas, quadrangulas, lunares, circulares, menſales, aliaſque complures. Accuſent eos præterea, qui numerariam tradunt; propterea quod numerorum alij quidem pares ſunt, alij vero impares, alij paridiſpares, alij diſparipares; alij cubi, alij ſupercubi. Quod ſi neceſſe eſt varias eſſe numerorum ſpecies, varias imagines, multiplicemque fidium differentiam, multa colorum genera; quid ita, quæſo, ægre fertis quod non omnes Crœſi, Midæ, Darij, factis eſtis? Neque enim aliud vultis qui iſtam rerum æqualitatem appetitis, quam fame ac egeſtate earum rerum quæ neceſſariæ nobis ſunt; humanum genus penitus aboleri. Quis enim velit, ſi omnes homines æquali ſint dignitate, pro commodo proximi cuiuſquam laborem curamque ſubire?

καὶ ὡς ἕκαστον τῶν γιγνομένων τῷ παντὶ καθέστηκε ξυμφέρον. οὐ γὰρ τοῦ σμικροτάτου γε μορίου χάριν τὸ ὅλον γεγένηται, ἀλλὰ τὰ μόρια ξυμπληροῖ τὴν τοῦ παντὸς ἁρμονίαν· οὐδὲ διὰ μίαν δακτύλου ἑνὸς σκυταλίδα, ὅλον διεπλάσθη τὸ σῶμα, ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα καὶ οἱ δάκτυλοι, καὶ αἱ τούτων ξυνηρμόσθησαν σκυταλίδες. ἐπειδὴ τοίνυν θνητὴ μὲν γέγονε τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις· θνητὴ δὲ οὖσα, πολλῶν ἐστιν ἐνδεής, καὶ γεωργίας καὶ φυτουργίας καὶ ναυτιλίας, καὶ μέντοι καὶ οἰκοδομικῆς καὶ χαλκευτικῆς καὶ ὑφαντικῆς καὶ σκυτοτομικῆς καὶ ναυπηγικῆς τέχνης, καὶ τῶν ἄλλων ὅσαι ξυνεργοῦσι πρὸς τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος θεραπείαν· μάλα γε εἰκότως ὁ τοῦ παντὸς κηδεμὼν, τοῖς μὲν πενίαν, τοῖς δὲ ξυνεκλήρωσε πλοῦτον· ἵνα οἱ μὲν τὰς ὕλας παρέχωσιν, οἱ δὲ, τὰς χεῖρας ἠσκημένας πρὸς τὰς τέχνας. ἐξήρτησε δὲ τῆς πενίας διὰ τῆς χρείας τοὺς ἐπὶ πλούτῳ βρενθυομένους τῶν ὅλων ὁ πρύτανις. δέονται γὰρ οὐκ ἀρτοποιῶν, οὐδὲ ὀψοποιῶν μόνον καὶ οἰνοχόων, ἀλλὰ καὶ οἰκοδόμων καὶ γεωργῶν καὶ ταλασιουργῶν καὶ σκυτέων· οἱ δέ γε φιλότιμοι, καὶ ζωγράφων καὶ πλαστουργῶν, καὶ τῶν ἄλλων οἳ περιφανεστέρας ἀποφαίνουσι τὰς τῶν πλουτούντων οἰκίας. δέονται δὲ αὖ πάλιν καὶ οἱ χειρώνακτες, τῶν εὐπόρων καὶ χρήματα χορηγούντων, καὶ ὠνουμένων τὰ παρ' ἐκείνων δημιουργούμενα. εἰ δὲ τήνδε τὴν διαφορὰν δυσχεραίνοντες, καὶ χαλεπαίνοντες ὅτι μὴ πάντες τῶν αὐτῶν μετεσχήκαμεν, ἐγκαλείτωσαν καὶ τοῖς ζωγράφοις, ὅτι μὴ ἑνὶ χρώματι γράφουσιν, ἀλλ' ἐκ διαφόρων τὰς εἰκόνας δαιδάλλουσι· κατηγορείτωσαν δὲ καὶ τῶν λυροποιῶν, καὶ μέντοι καὶ αὐτῶν γε τῶν μουσικῶν, ὅτι μὴ ἴσην ἀφιᾶσιν ἅπασαι ἠχὴν αἱ χορδαὶ, ἀλλ' ἄλλην μὲν ἡ νήτη, ἄλλην δὲ ἡ ὑπάτη· καὶ ἡ μὲν ὀξεῖαν, ἡ δὲ βαρεῖαν, ἡ δὲ μέσον ἔχει τὸν φθόγγον. νεμεσᾶν δὲ αὐτοὺς προσήκει καὶ τοῖς γεωμέτραις, ὅτι οὐχ ἓν τοῖς τὴν γραμμικὴν μανθάνουσιν ἐπιστήμην, ἐπιδεικνύουσι σχῆμα, ἀλλὰ τρίγωνα καὶ τετράγωνα καὶ μηνοειδῆ, καὶ κύκλους καὶ τραπέζια, καὶ ἄλλα ἄττα τῶν εἰρημένων πολλαπλάσια. ἐπιμεμφέσθωσαν δὲ καὶ τοῖς τὴν ἀριθμητικὴν διδάσκουσιν ἐπιστήμην, ὅτι τῶν ἀριθμῶν οἱ μέν εἰσιν ἄρτιοι, οἱ δὲ περιττοὶ, οἱ δὲ ἀρτιοπέριττοι, οἱ δὲ περισσάρτιοι· καὶ οἱ μὲν κύβοι, [οἱ δ' ἐπίκυβοι,] οἱ δὲ κυβεπίκυβοι. εἰ δὲ ἀναγκαῖαι καὶ τῶν ἀριθμῶν αἱ ἰδέαι, καὶ τῶν σχημάτων τὸ ποικίλον, καὶ τῶν χορδῶν τὸ διάφορον, καὶ τὰ παντοδαπὰ τῶν χρωμάτων γένη, τί δήποτε δυσχεραίνετε, ὅτι μὴ πάντες Κροῖσοι καὶ Μίδαι καὶ Δαρεῖοι γεγένησθε; οὐδὲν γὰρ ἕτερον βούλεσθε, τήνδε τὴν ἰσότητα ποθοῦντες, ἢ λιμῷ καὶ σπάνει τῶν ἀναγκαίων ἄρδην ἅπαν ἀφανισθῆναι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος. τίς γὰρ ἠνέσχετο ἂν, ἰσοτιμίας πάντων μετειληχότων, τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ πέλας θεραπείας ἀναδέξασθαι πόλεμον,

quis

ἢ ἀρόσαι γῆν καὶ σπεῖραι, καὶ τὰς στάχυας ἀμῆσαι, ἢ φυτεῦσαι καὶ τρυγῆσαι καὶ ἀποθλίψαι καὶ οἴνου καὶ ἐλαίας καρπόν; ἄλλῳ δὲ διακονεῖν ἄλλον τῆς ὁμοτιμίας οὐ ξυγχωρούσης, πῶς ἂν ἤρκεσεν ἕκαστος, βουκόλος ὁμοῦ καὶ αἰπόλος καὶ προβατεὺς καὶ συβώτης γιγνόμενος, καὶ μέντοι καὶ ὑφάντης καὶ σκυτοτόμος, καὶ οἰκοδόμος καὶ χαλκοτύπος, καὶ ἀρτοποιὸς καὶ ὀψοποιὸς, καὶ γεωργὸς καὶ φυτουργὸς, καὶ ναυπηγὸς καὶ ναύτης καὶ κυβερνήτης; τούτων γὰρ ἁπάντων, καὶ ἑτέρων γε πολλαπλασιόνων ἕκαστος ἐνδεής. τί δήποτε τοίνυν οὐχ ὑμνεῖτε τὴν ἀρίστην διανομήν; ἀλλ᾽ ὑμεῖς μάλιστα χαλεπαίνετε, οἱ θεραπαινῶν καὶ οἰκετῶν καὶ μέντοι καὶ γεωργῶν ἀπολαύοντες ὅτι μάλιστα πλείστων. ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς, στέργει τὴν τάξιν ἣν ἔλαχεν· καὶ ὁ οἰκέτης ὡσαύτως· καὶ μέντοι καὶ ὁ χειροτέχνης ἀγαπᾷ τὴν τέχνην καὶ τοὺς πόνους οἷς συγκεκλήρωται· ὑμεῖς δὲ, τρυφῶντες καὶ ὑπερμαζῶντες, καὶ διὰ τῆς ἑτέρων διακονίας παντοδαπῆς χλιδῆς ἀπολαύοντες, λόγοις βλασφήμοις τὸν τούτων κατατοξεύετε χορηγόν. τούτους δὲ τοὺς λόγους ὠδίνετε, ἀκρασίᾳ μὲν δουλεύειν αἱρούμενοι, πρόφασιν δὲ ἀπολογίας εὑρίσκειν ἡγούμενοι· πρῶτον μὲν, τὸ μὴ τῇ θείᾳ προνοίᾳ κινεῖσθαι τῶν ὅλων τοὺς οἴακας· ἔπειτα δὲ, τὸ νομίζειν ὑπὸ τὴν τῆς εἱμαρμένης ἀνάγκην, οὐ μόνον τὸ σῶμα καὶ τὰ περὶ τοῦτο τελεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν αἵρεσιν τῆς ψυχῆς. ἀλλ᾽ ὁ Πλάτων τἀναντία διδάσκει, ὡς „ἀρετὴ ἀδέσποτον· ἣν τιμῶν τις καὶ ἀτιμάζων, „πλέον ἢ ἔλαττον ἕξει:- καὶ πάλιν· Αἰτία ἑλομένου, „θεὸς ἀναίτιος. κακῶν γὰρ ὁ θεὸς οὔποτε αἴτιος. καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ τοῖς χαλεποῖς κινδύνοις τὸν Σωκράτην δείκνυσιν ὁ Πλάτων φιλοσοφοῦντα καὶ προνοίας πέρι, καὶ τοῦ μὴ δεδιέναι θάνατον. καὶ „ταῦτα γὰρ ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ τέθεικεν· Ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς „χρὴ, ὦ ἄνδρες δικασταὶ, εὐέλπιδας εἶναι „πρὸς θάνατον, καὶ ἕν τι τοῦτο διανοεῖσθαι ἀληθὲς, „ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν, οὔτε ζῶντι „οὔτε τελευτήσαντι, οὔτε ἀμελεῖται ὑπὸ θεοῦ „τὰ τούτου πράγματα:- οὐκοῦν οὐ τῷ ὄντι κακὰ πενία καὶ νόσος, καὶ δουλεία καὶ θάνατος· ἀλλὰ καλεῖται μὲν ὑπὸ τῶν ἀνοήτων κακὰ, ἀγαθὰ δὲ γίγνεται τοῖς εὖ καὶ καλῶς κεχρημένοις. ὅτι δὲ αὔξει τῶν ἀνθρώπων τὴν πονηρίαν, τὸ μὴ πιστεύειν ἰθύνεσθαι προνοίᾳ τὰ ξύμπαντα, Ἀττικὸς ὁ Πλατωνικὸς „βοᾷ· Ὥστε ἑτοιμότατον χρῆμα πρὸς ἀδικίαν ἡ τῆς „προνοίας ἀπόγνωσις:- καὶ Πλωτῖνος δὲ, περιφανὴς δὲ καὶ οὗτος ἐν φιλοσόφοις ξυγγράμμασι· τόδε τὸ προοίμιον [ἐν] τοῖς περὶ προνοίας ἐντέθεικε „λόγοις· Τὸ μὲν τῷ αὐτομάτῳ καὶ τύχῃ διδόναι „τοῦδε τοῦ παντὸς τὴν οὐσίαν καὶ ξύστασιν, ὡς ἄλογον „καὶ ἀνδρὸς οὔτε νοῦν οὔτε αἴσθησιν κεκτημένου, „δῆλόν που καὶ πρὸ λόγου, καὶ πολλοὶ καὶ ἱκανοὶ „περὶ τούτου καταβέβληνται δεικνύντες λόγοι:- εἶτα πολλοὺς τοιούτους ἀνελίξας λόγους, ἐπήγαγεν·

quis aratro terram ſulcare? quis ſemente agros aſpergere? quis meſſē facere? quis plātas conſerere? quis vuas legere? quis vinum oleumq; exprimere? Quod cum ea dignitatis æqualitas alium alij ſubſeruire non ſineret, quinam, quæſo, ſimul omnia eſſe poſſent, bubulci, caprarij, paſtores ouium, ſubulci, textores, ſutores, fabri ferrarij, piſtores, opſonatij, agricolæ, conſitores, nautæ, nauium fabri, gubernatores? harum ſiquidem cunctarum artiū, multoq; his pluriū, mortales ſinguli indigemus. Quid itaq; non laudatis optimā rerum diſtributionē, ſed ipſi hanc maxime ægre fertis, qui ex ancillis, famulis, agricolisq; quā plurimis, vſū vobis cōmodaq; percipitis? Agricola enim ſorte ſua contentus viuit; ſua itē & famulus. Manualis artifex, artē ſuā nō odit, muniaq; libēs exercet quibus ſeſe ipſū ſemel addixit. Vos autē qui deliciarū copia nauſeatis, qui aliis miniſtrantibus omni luxu ac voluptate diffluitis, calumniis ac maledictis auctorem tot bonorum inceſſitis, eiusq; modi verba profunditis, cum inſtitueritis incōtinentiæ ſerui eſſe. Hanc vero exiſtimatis purgandi veſtri occaſionem vos inueniſſe: Primū quidē, quod nulla Dei prouidentia mundi gubernacula moueantur: Tum vero, quod ſub vna fati neceſſitate, non modo corpus & ea quæ corporis ſunt, ſed ipſa quoq; voluntas atq; electio ſita ſit. Atqui Plato contraria prorſus docet. ait enim virtutem nulli domino eſſe ſubiectam; quā vt quiſq; vel coluerit vel contempſerit, ita plus virtutis minusve, habiturus eſt. Rurſusq; idem Plato: *Culpa eſt eligentis; Deus culpa immunis: Deus enim malorum cauſa non eſt.* Socratem præterea oſtendit Plato, vel in grauiſſimis periculis conſtitutum, de prouidentia, deq; metu mortis excutiendo philoſophantem. hæc enim verba ſuæ Defenſioni inſeruit: *Sed enim, viri iudices, & vos oportet bonam ſpem de morte concipere, vnumq; hoc cogitare verum eſſe; bono videlicet viro, ſeu viuat ille, ſeu moriatur, nihil poſſe mali contingere, neq; Deum non curare huius negotia. Itaque vere mala non ſunt, mors, pauperies, ſeruitus, ægritudo; ſed vocantur quidem a ſtultis mala, bene autem vtentibus bona fiunt.* Augeri autem hominum iniquitatem eo quod non omnia credant prouidentia gubernari, Atticus ille Platonicus plane teſtatur; *Eſt itaq; res ad iniquitatem paratiſſima, prouidentiæ deſperatio.* Plotinus quoq; (eſt autem & hic clariſſimus inter eos qui in Philoſophia ſcripſerunt) procemiū hoc ſuis de prouidentia libris, præpoſuit: *Caſui quidem ac fortunæ, huius vniuerſi ſubſtantiam compoſitionemque aſcribere, quam ſit procul ab ratione, quāq; hominis qui nec intellectu nec ſenſu præditus ſit, manifeſtum plane eſt vel ſi a me verbum non fiat: multiq; ante hunc ipſum copioſiq; ſermones allatā ſunt, qui hoc ita eſſe oſtenderent.* Tū multis huiuſmodi explicatis rationibus, hęc ſubiūxit

Ita igitur ex vna mente atque ex verbo quod ab ea produxit, omne hoc exſtitit ſecretumq́ue eſt. Hæc vero & Plotinus de ſacratum litterarum adytis compilauit. Nempe enim audiuit docẽtem nos Euangeliorum ſacram doctrinam, quod per verbum omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Plotinus enim, longo poſt Apoſtolos tempore natus eſt. Illi enim, Tiberio regnante ſalutarem prædicationẽ aggreſſi ſunt. Tiberio autem ſucceſſit Caius Caligula; cui Claudius, cui Nero. Tum hac ſerie Imperatores aliquot numerantur, Veſpaſianus, Titus, Domitianus; Nerua, Traianus, Hadrianus, Antoninus primus, Verus, Commodus. Hoc autem Romanũ imperium moderante, Ammonius cognomẽto Saccas, relictis ſaccis in quibus frumenta circumferebat, Philoſophicæ vitæ ſe tradidit. huius auditorem fuiſſe aiunt noſtrum Origenem: Plotinum vero hunc, de quo nobis eſt ſermo, fuiſſe aiunt Origenis auditorem. Plotini autem doctrinam, Porphyrius quoq; hauſit. Huius vero temporis rationem non temere verboſus numerando ſubduxi, ſed qui oſtendam Plotinũ non modo Hebræorum patrum, (quod Plato fecit) ſed piſcatorum quoque ac ſutoris noſtri perdoctum traditiones, inde nimirum ſciſſe quod ex mente verboq;, quod verbũ ex mente gignitur & emanat, omnia & conſtituta & diſcreta ſunt, congruentemq; harmoniam conſecuta. Plotinus vero præterea, nonnullorum refellit inſaniam, qui quaſdam mundi particulas dare vitio conabantur. inquit enim; *Vniuerſum hoc fecit perpulchrum ſibique ſufficiens, amicum ſibi ſuiſq; portionibus, tum principalioribus, tum minoribus, ipſi quam maxime congruentibus. Qui ergo a partibus totum accuſet, huius ſuę accuſationis cauſa, inſulſiſſimus eſt habendus. Oportet enim inſpicere, ſintne partes ipſi toti conſonæ ac conformes. Qui vero ad totum reſpectet, non ad quaſdam minutiores partes reſpicere oportet. hoc enim nequaquam ſit mundum ipſum reprehendentis, ſed quaedam illius ſeorſum capientis: vt ſi quis ex toto animali crinem inſpiciens, imosve pedum vngues, nequaquam totum hominem, egregiam ve ipſius ac prope diuinam faciem curet inſpicere; vel, ſi Deo placet, omiſſis cæteris egregiis animantibus, quod tenuiſſimum ſit viliſſimumque accipiat; vel tota ſpecie, vt hominum puta, poſthabita, Therſiten, ignauiſſimum hominem turpiſſimumq; in medium adducat. Quando igitur hoc quod factum eſt, vniuerſus eſt mundus, quiſquis hunc contemplandum inſumat, forte ipſum dicentem huiuſmodi verba audiet; Deus me fecit: Ego inde ſum factus animantibus cunctis præfectus, meipſo potens, mihi ſufficiens, rei nullius indigus. inſita enim mihi omnia ſunt & plantaria & animantia, ineſtque mihi natura omnium generabilium rerum.* Hiſce autem ſuis verbis Plotinus aliud quoque furtum patefecit. Videtur enim mihi audiſſe Dauidem ita concinentem, *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.* Paulo autem mox idem Plotinus oſtendit rerũ quæ ſunt genitæ, differentiã. ſic enim ait: *Alia quidem, hoc tantummodo habere videntur quod ſunt:*

Οὕτω δὴ ἐξ ἑνὸς νοῦ καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ λόγου, ἀνέστη τόδε τὸ πᾶν καὶ διέστη:- ταῦτα δὲ καὶ οὗτος ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων σεσύληκεν. ἤκουσε γὰρ πάντως τῆς τῶν θείων εὐαγγελίων διδασκούσης θεολογίας, ὡς διὰ τοῦ λόγου πάντα ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν· παμπόλλοις γὰρ ἔτεσιν οὗτός γε τῶν ἀποστόλων νεώτερος. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος τῶν σωτηρίων ἥψαντο κηρυγμάτων· Τιβέριον δὲ διεδέξατο Γάιος, ἐκεῖνον δὲ Κλαύδιος· εἶτα Νέρων καὶ Οὐεσπασιανὸς, καὶ Τίτος καὶ Δομετιανὸς, καὶ Νέρβας καὶ Τραϊανὸς, καὶ Ἀδριανὸς καὶ Ἀντωνῖνος ὁ πρῶτος, καὶ Βῆρος καὶ Κόμμοδος· ἐπὶ τούτου δὲ Ἀμμώνιος ὁ ἐπίκλην Σακκᾶς, [ὃς] τοὺς σάκκους καταλιπὼν, οἷς μετέφερε τοὺς πυροὺς, τὸν φιλόσοφον ἠσπάσατο βίον. τούτῳ φοιτῆσαι φασὶ καὶ Ὠριγένην τὸν ἡμέτερον, καὶ Πλωτῖνον τουτονί. τῆς δὲ Πλωτίνου διδασκαλίας τετύχηκεν ὁ Πορφύριος. τὸν δὲ χρόνον οὐ τὴν ἄλλως ἀδολεσχῶν ἐπισημηνάμην, ἀλλὰ δεικνὺς ὡς οὐ μόνον τὰ τῶν Ἑβραίων οὗτος, καθάπερ ὁ Πλάτων, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἁλιέων καὶ τὰ τοῦ σκυτοτόμου παιδευθεὶς, μεμάθηκεν ἐκεῖθεν ὡς ἐκ τοῦ νοῦ, καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ λόγου, τὰ πάντα καὶ ξυνέστη καὶ διέστη, καὶ τῆς προσηκούσης τετύχηκεν ἁρμονίας:- εἶτα τῶν διαβάλλειν τινὰ τῆς κτίσεως μόρια πειρωμένων, διελέγχει τὴν ἄνοιαν, λέγων ὧδε· Ὅλον γὰρ τοῦτ' ἐποίησε, πάγκαλον καὶ αὔταρκες, καὶ φίλον αὐτῷ καὶ τοῖς μέρεσι τοῖς αὐτοῦ, τοῖς τε κυριωτέροις καὶ τοῖς ἐλάττοσιν, ὡς αὐτῷ προσφόροις. ὁ τοίνυν ἐκ τῶν μερῶν τὸ ὅλον αἰτιώμενος, ἄτοπος ἂν εἴη τῆς αἰτίας. τά τε γὰρ μέρη πρὸς αὐτὸ τὸ ὅλον δεῖ σκοπεῖν, εἰ σύμφωνα καὶ ἁρμόττοντα ἐκείνῳ· τό τε ὅλον σκοπούμενον, μὴ πρὸς μέρη ἄττα σμικρὰ βλέπειν. τοῦτο γὰρ, οὐ τὸν κόσμον αἰτιωμένου, ἀλλὰ τινὰ τῶν αὐτοῦ χωρὶς λαβόντα· οἷον εἰ παντὸς ζώου τρίχα ἢ τῶν χαμαὶ δακτύλων, ἀμελήσας τὸν πάντα ἄνθρωπον δαιμονίαν τινὰ ὄψιν βλέπειν· ἢ, νὴ Δία, τὰ ἄλλα ζῶα ἀφεὶς, τὸ εὐτελέστατον λαβόντα· ἢ ὅλον τὸ γένος παρεὶς, οἷον ἀνθρώπου, Θερσίτην εἰς μέσον ἄγει. ἐπεὶ οὖν τὸ γενόμενον ὁ κόσμος ἐστὶν ὁ ξύμπας, ὁ τοῦτον θεωρῶν, τάχα ἂν ἀκούσαι παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐμὲ πεποίηκεν ὁ θεός· κἀγὼ ἐκεῖθεν ἐγενόμην τέλειος ἐκ πάντων ζώων, καὶ ἱκανὸς ἐμαυτῷ καὶ αὐτάρκης, οὐδενὸς δεόμενος· ὅτι πάντα ἐν ἐμοὶ, καὶ [τὰ] φυτὰ καὶ [τὰ] ζῶα, καὶ ξυμπάντων τῶν γενητῶν ἡ φύσις:- διὰ δὲ τούτων δεδήλωκε τὴν ἑτέραν κλοπὴν ἣν σεσύληκεν. ἀκηκοέναι γάρ μοι δοκεῖ τοῦ θεσπεσίου Δαβὶδ, λέγοντος, Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ· ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ, ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα:- καὶ μετ' ὀλίγα δὲ δείκνυσι τὸ τῶν γεγενημένων διάφορον, καὶ φησί· Τὰ μὲν, τοῦ εἶναι μετέχειν δοκεῖ μόνον·

alia

τὰ δὲ, τὸ ζῆν· τὰ δὲ, μᾶλλον ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι· τὰ δὲ, ἤδη λόγον ἔχει· τὰ δὲ, πᾶσαν ζωήν· οὐδὲ γὰρ τὰ ἴσα ἀπαιτεῖν δεῖ τοῖς μὴ ἴσοις· οὐδὲ γὰρ δακτύλῳ τὸ βλέπειν, ἀλλ᾽ ὀφθαλμῷ τοῦτο· δακτύλῳ δὲ ἄλλο οἶμαι, τὸ εἶναι δακτύλῳ, καὶ τὸ αὐτοῦ ἔχειν:- μετέχειν δὲ τοῦ εἶναι μόνον τοὺς λίθους ἔφη, καὶ τὰ παρόμοια τούτοις· τὰ δέ γε φυτὰ, μεταλαχεῖν καὶ τοῦ ζῆν· αἴσθησιν δ᾽ ἔχειν μετὰ τοῦ ζῆν [καὶ] τὰ ἄλογα εἴρηκε· λόγου δὲ μετειληχέναι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· τελείαν δὲ ζωὴν ἔχειν τῶν ἀσωμάτων τὴν φύσιν:· τούτοις δὲ ἐπήγαγε· Πῦρ δὲ εἰ ὑπὸ ὕδατος σβέννυται, καὶ ἕτερον εἰ ὑπὸ πυρὸς διαφθείρεται, μὴ θαυμάσῃς· καὶ γὰρ εἰς τὸ εἶναι ἄλλος αὐτὰ ἤγαγε:- καὶ ἀρετῆς δὲ πέρι καὶ κακίας ἐν τῇ αὐτῇ διαλέξει τοιαῦτα διέξεισι· Πολλὰ δὲ καὶ ὑπ᾽ ἀλλήλων πάσχει, καὶ ἀκόντων τῶν ποιούντων, καὶ πρὸς ἄλλο ἱεμένων. τὰ δὲ δι᾽ αὐτὰ ἔχοντα κίνησιν αὐτεξούσια ζῷα, ῥέποι ἂν ὁτὲ μὲν πρὸς τὰ βελτίω, ὁτὲ δὲ πρὸς τὰ χείρω· τὴν δὲ πρὸς τὰ χείρω τροπὴν παρ᾽ αὐτοῦ ζητεῖν, ἴσως οὐκ ἄξιον. ὀλίγη γὰρ [καὶ] κατ᾽ ἀρχὰς τροπὴ γινομένη, προϊοῦσα αὕτη, πλέον καὶ μεῖζον τὸ ἁμαρτανόμενον ἀεὶ ποιεῖ· καὶ σῶμα δὲ σύνεστι, καὶ ἐξ ἀνάγκης ἐπιθυμία. καὶ παροφθὲν τὸ πρῶτον καὶ τὸ ἐξαίφνης, καὶ μὴ ἀναληφθὲν, αὐτίκα καὶ αἵρεσιν εἰς ὃ τις ἐξέπεσεν εἰργάσατο. ἕπεταί γε μὴν δίκη· καὶ οὐκ ἄδικον τοιόνδε γινόμενον, ἀκόλουθα πάσχειν τῇ διαθέσει. οὐ δὲ ἀπαιτητέον τούτοις τὸ εὐδαιμονεῖν ὑπάρχειν, οἷς μὴ εἴργασται εὐδαιμονίας ἄξια. οἱ δὲ ἀγαθοὶ μόνοι εὐδαίμονες· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ θεοὶ εὐδαίμονες. εἰ τοίνυν καὶ ψυχαῖς ἐν τῷδε τῷ παντὶ ἔξεστιν εὐδαιμονεῖν, εἴ τινες οὐκ εὐδαίμονες, οὐκ αἰτιατέον τὸ πᾶν, ἀλλὰ τὰς ἐκείνων ἀδυναμίας, μὴ δυνηθείσας καλῶς ἐναγωνίσασθαι, οὗ δὴ ἆθλα ἀρετῆς πρόκειται. καὶ μὴ θείους δὲ γινομένους, θεῖον βίον μὴ ἔχειν, τί δεινόν;- εἶτα καὶ τὰς δυσκληρίας ἀπαριθμεῖται, καὶ λέγει ταύτας ἀναγκαίας εἶναι τοῖς ἁμαρτάνουσι· Πενία γάρ, φησι, καὶ νόσοι, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς οὐδέν, τοῖς δὲ κακοῖς ξύμφορα· καὶ ἀνάγκη νοσεῖν σώματα ἔχουσι. καὶ οὐκ ἀχρεῖα δὲ [οὐδὲ] ταῦτα παντάπασιν εἰς σύνταξιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου:- ἔπειτα διδάσκει, ὡς ἐκ τῶνδε τῶν παραδειγμάτων πλεῖστοι τῶν ἄλλων ὀνίνανται. καὶ φησίν· Ἡ δέ [γε] κακία, εἰργάσατό τι χρήσιμον εἰς τὸ ὅλον, παράδειγμα δίκης γινομένη, καὶ πολλὰ ἐξ αὐτῆς χρήσιμα παρασχομένη. καὶ γὰρ ἐγρηγορότας ἐποίησε, [καὶ νῦν] καὶ σύνεσιν ἐγείρει, πονηρίας ὁδοῖς ἀντιταττομένων· καὶ μανθάνειν δὲ ποιεῖ, οἷον ἀγαθὸν ἀρετή, παραθέσει κακῶν ὧν οἱ πονηροὶ ἔχουσι. καὶ οὐ γέγονε τὰ κακὰ διὰ ταῦτα· ἀλλ᾽ ὅτι χρῆται καὶ αὐτοῖς εἰς δέον, ἐπείπερ ἐγένετο, εἴρηται. τοῦτο δὲ δυνάμεως μεγίστης, καλῶς καὶ τοῖς κακοῖς χρῆσθαι

alia vero, etiam hoc quod viuunt: Alia, ſunt ſenſibus prædita alia, ratione vtuntur: Alia perfectiſſimam vitam habent. Neq; enim ſunt æqualiter omnia ab inæqualibus exigenda. eſt enim oculorum videre, non digitorum. Itemq;, quod ad digitum pertinet, aliud eſt digito eſſe, aliud habere per digitum. Quæ Plotini verba, ſi enarranda ſint, participes ſolius Eſſe lapides ipſos inquit, & ea quæ lapidibus ſunt ſimilia: Plantas vero, non modo in ipſius Eſſe participatum venire, ſed etiam vitæ: Brutas vero animantes, & vitæ ſimul & ſenſus eſſe participes: Ratione autem præditum eſſe, genus humanũ: Perfectiſſima autem eſſe vita eos ſpiritus qui corporibus caſſi ſunt. Poſt hæc autem Plotinus ita adiungit: *Nulla te admiratio teneat, ſi aqua ignem exſtinguit, aqueusve humor ab igne corrumpitur. In aliā enim aqua naturā, in aliam vero ignis eſt eductus.* De virtute quoq; ac vitio in eadē diſputatione ſic Plotinus commemorat: *Multa vero ab aliis patiuntur, inuitis quidem illis, in aliumq; finem tendentibus. Libera autem poteſtatis animalia quæ mouentur ex ſeſe ipſis, modo in meliorem, modo in deteriorem partem inclinare poſſunt, Quemquam vero, à ſeipſo motū ad peiora exigere, fortaſſe indignum eſt: exiguus enim motus cum ſubinde proceſſerit, maius ſemper ac numeroſius peccatum parit: Corpus vero ita cōſtitutum eſt, vt ei neceſſario indita ſit concupiſcendi vis. Quod ſi ab initio negligenter habeatur, neq; a caſu illico reuocetur, continuo fit vt electionem faciat quis eius rei in quā præceps defertur. Iuſtitia tamen eum comes ſubſequitur. Neq; iniuſtum eſt vt, qui talis euaſerit, ea patiatur ſupplicia quæ ſuæ qualitati ſint congruentia: neq; expetendum eſt vt iis beatitudo contingat qui nihil beatitudine dignū geſſerunt. Soli autem boni, felices ac beati ſunt: ob hoc enim Dij quoq; beati eſſe cenſentur. Si hoc itaq; eſt, licetq; animis in vniuerſo hoc orbe eſſe felicibus, non eſt vtiq; vniuerſum hoc accuſandum ſiquæ ipſarum minime felicitatem conſequuntur: ſed in illarum imbecillitatem culpa eſt conferenda, quæ nequiuerunt fortiter depugnare eoque peruenire vbi virtutis præmia ſunt propoſita. Illis autē qui diuini effecti non ſunt, quidnam graue contigiſſe videri debet, ſi deorum vita non perfruantur?* Subinde autem Plotinus infortunia multa dinumerat; aitq; peccantibus neceſſaria eſſe. inquit enim: *Paupertas atq; ægritudines, bonis quidem hominibus nihil eſſe cenſentur, malis autem proſunt. ac neceſſe quidem eſt eos ægrotare qui corpus habent. Neq; ſunt huiuſmodi infortunia, ad ordinē perfectionemq; vniuerſi prorſus inutilia.* Præterea vero docet Plotinus, ab hiſce rerum exemplis quamplurimos alios mortales vtilitatē percipere. ait igitur: *Ipſa vero malitia, nonnihil vtilitatis ad vniuerſum attulit, in exemplum iuſtitiæ ac iudicij poſita, multaque ſeorſum ex ſe ipſa commoda nobis exhibens. Vigiles enim homines reddidit, mentemq; ac prudentiam eorum hominū excitauit qui ſcelerum progreſſibus ſe opponunt. Malorum præterea comparatione propoſita quæ ſceleſti homines patiuntur, ipſa nos docet malitia quale bonum quantumq; ſit virtus. Dictum eſt autem non propter has cauſas mala eſſe producta; ſed, quandocumque fieri ea contingat, vti Deum illis ad bonum aliquod. Eſt autem maximæ cuiuſdam potentiæ ac virtutis, bene vti poſſe quæ*

mala ſunt, inſirmiaq; effecta poſſe in vſum vertere aliarũ formarũ. Deniq; ſic ſtatuendũ eſt, malũ nihil eſſe aliud quã boni defectũ. Poſt multas vero huiuſmodi rationes, hortatur nos, ne exactum ac ſincerũ bonũ poſtulemus ineſſe animali quod mixtum eſt. ſic autẽ inquit: *Primũ itaq; dicendum eſt, non oportere eos qui in cõmixto bonũ quærunt, vndiq; perfectũ bonũ poſtulare, ſed quantũ ineſſe mixto conueniat: neq; ab iis quæ ſecundũ locũ tenẽt, prima quædã poſtulãda eſſe; ſed, quãdo corpus habent, eſſe illis aliquid veniæ concedendũ: atq; hunc oportere ad vniuerſi cõtẽplationẽ tranſire. Abratione autẽ exigendũ eſt, quantũ mixtio & cõpoſitũ queat admittere, ſcrutandũq; diligenter nunquid eiuſmodi rerũ deficiat.* Indignatur vero illis Plotinus qui nullũ pro capeſsẽda virtute ſubire certamẽ volunt, & tamen æquũ cenſent vt a Deo ſeruentur. inquit ergo: *Nunc vero, alij quidẽ hominum ſunt inermes; alij vero qui armati ſunt, ipſi deniq; rerũ potiũtur; vbi fas nõ eſt pro imbellibus Deũ ipſum pugnare. Lege ſiquidẽ cautũ eſt, eos e bello ſaluos fieri oportere, qui fortiter pugnando viros ſe gerant, non qui precibus ſe cõmendent. neq; enim illi referũt agrorũ fructus qui vota conceperũt, ſed qui agriculturæ dant operã: neq; itẽ bene valent iſ ſuo corpore, qui valetudinis rationẽ nõ habẽt. Haud itaq; cõtinuo indignari oportet ſi forte infimis ac malis hominibus agrorũ fructus largi proueniãt, modo ij vel quã optime vel melius quã cæteri agros colant. Præterea vero perquã ridiculũ eſt, homines ex animi ſui ſententia cetera quidẽ omnia per vitã exſequi, tametſi ea quæ faciunt, diis grata nõ ſint; a ſolis autẽ diis ſeruari eos debere, quamquam ea nõ fecerint per quæ ſaluos eos fieri dei iubent. Eſt itaq; illis interitus longe melior quã vt eo ſint modo ſuperſtites quo viuere eos nolunt quæ in vniuerſo ſunt leges. Itaq; ſi cõtraria euenirẽt, eſſetq; perpetua quædã pax in ſtultis maliſq; hominibus ſtabilita, perperã atq; inſulſe ſe haberet prouidẽtiæ ſtatus, cũ permitteret tantũ habere viriũ quæ peiora ſũt. Imperãt autẽ mali ac regnãt, ſubditorũ ignauia. ita enim multo eſt æquius, quã ſi contra cõtingat. Neq; vero ſtatuendũ eſt, ita prouidẽtiam eſſe ſolã, quaſi nihil nos ipſi ſimus. Nã ſi omnia ſit prouidẽtia, ſolaq; ipſa ſit; at ea ita tolletur vt ne ſit quidẽ. cuius enim rei prouidẽtia eſſe poterit? Solus itaq; erit Deus.* Paulo vero mox oſtendit bonorũ præmia. inqt enim: *Illis quidẽ qui viri boni euaſerint, bonã fore vitã, in poſterũq; repoſitã illis eſſe: Malis autẽ, cõtraria fore omnia.* Præterea vero inquit; *Iniqua eſſe malorũ hominũ vota, qui æquũ putent ſeſe ab aliis ſaluos fieri; cũ tamen ipſi, omnẽ propriæ ſalutis curã abiecerint.* Tũ & de cæteris animantibus ita inqt: *Quãdoquidẽ nullus homo prudẽs queritur de cæteris animantibus, quæcũq; minora homine orbem quoquomodo exornãt. Ridiculum namque ſit, ſi quis forte expoſtulet quod ea homines quandoque ſummordeant; quaſi pediculos aut culices oporteat tantummodo dormientes viuere. Neceſſe eſt enim & hæc eſſe animalia, manifeſtaſque afferunt nobis commoditates. Multas vero quæ nos olim latebant, ipſa dies inuenit; ita vt hominibus fruſtra ſit nihil. Ridiculum vero etiam ſit, incuſare quod animalium quamplurima ſint agreſtia & ferocia; cum & agreſtes atque immites homines eſſe cõtingat.* Poſt alia vero multa & hęc inqt: *Nos vero ſimiles illis videmur eſſe, qui picturæ ignari, id accuſant quod pictor renidentes colores vbiq; non adhibuerit; cũ tamẽ ille congruos ſingulis diſtribuerit locis.*

δύνασθαι, καὶ τοῖς ἀμόρφοις γινομένοις, ὡς ἑτέρας μορφὰς χρήσασθαι ἱκανὴν εἶναι. ὅλως δὲ τὸ κακὸν ἔλλειψιν τοῦ ἀγαθοῦ θετέον. Καὶ μετὰ πολλοὺς δὲ τοιούτους λόγους παραινεῖ μὴ ἀκριβῶς ἐν τῷ μικτῷ ζώῳ, μηδὲ ἀκραιφνῶς τὸ ἀγαθὸν ἀπαιτεῖν· καί φησι· Πρῶτον τοίνυν λεκτέον, ὡς τὸ καλὸν ἐν τῷ μικτῷ ζητοῦντας χρὴ μὴ πάντη ἀπαιτεῖν, ἀλλ' ὅσον τὸ καλῶς ἐν τῷ μικτῷ ἔχει· μηδὲ ἐν δευτέροις ζητεῖν τὰ πρῶτα· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ σῶμα ἔχει, συγχωρεῖν καὶ παρὰ τούτου ἰέναι εἰς τὸ πᾶν· ἀπαιτεῖν δὲ παρὰ τοῦ λόγου, ὅσον ἠδύνατο δέξασθαι τὸ μῖγμα, εἰ μηδὲν τούτων ἐλλείπει. Εἶτα νεμεσᾷ τοῖς ἀγωνίζεσθαι μὲν ὑπὲρ ἀρετῆς μὴ βουλομένοις, σώζεσθαι δὲ ἀξιοῦσι παρὰ θεοῦ· καί φησι· Νῦν δὲ, οἱ μὲν, ἄοπλοι· οἱ δὲ, ὁπλισθέντες, κρατοῦσιν. ἔνθα οὐ θεὸν ἔδει ὑπὲρ τῶν ἀπολέμων αὐτὸν μάχεσθαι· σώζεσθαι γὰρ ἐκ τῶν πολέμων φησὶ δεῖν ὁ νόμος ἀνδρείους, ἀλλ' οὐκ εὐχομένους· οὐδὲ γὰρ κομίζεσθαι καρποὺς εὐχομένους, ἀλλὰ γῆς ἐπιμελουμένους· οὐδὲ ὑγιαίνειν, μὴ ὑγιείας ἐπιμελουμένους. μηδ' ἀγανακτεῖν δὲ, εἰ τοῖς φαύλοις πλείους γίγνοιντο οἱ καρποὶ, ἢ ὅλως αὐτοῖς γεωργοῦσιν, ἢ ἄμεινον. [ἔπειτα] γελοῖον τὰ μὲν ἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὸν βίον γνώμῃ τῇ ἑαυτῶν πράττειν, κἂν μὴ ταύτῃ πράττωσιν ᾗ θεοῖς φίλα· σώζεσθαι δὲ μόνον παρὰ θεῶν, οὐδὲ ταῦτα ποιήσαντας δι' ὧν κελεύουσι τούτους οἱ θεοὶ σώζεσθαι. Καὶ τοίνυν οἱ θάνατοι αὐτοῖς βελτίους ἢ τὸ οὕτω ζῶντας εἶναι, ὅπως ζῆν αὐτοὺς οὐκ ἐθέλουσιν οἱ ἐν τῷ παντὶ νόμοι. ὥστε τῶν ἐναντίων γιγνομένων, εἰρήνης ἐν ἀνοίαις καὶ κακίαις πάσης φυλαττομένης, ἀτόπως ἂν ἔχοι τὰ [τῆς] προνοίας. ἐώσης κρατεῖν ὄντως τὰ χείρω. ἄρχουσι δὲ οἱ κακοὶ, ἀρχομένων ἀνανδρίᾳ. τοῦτο γὰρ δίκαιον, καὶ οὐκ ἐκεῖνο. οὐ γὰρ δὴ οὕτω τὴν πρόνοιαν εἶναι [δεῖ,] ὥστε μηδὲν ἡμᾶς εἶναι. πάντα δὲ οὔσης προνοίας καὶ μόνης αὐτῆς, οὐδ' ἂν εἴη· τίνος γὰρ ἂν ἔτι εἴη; ἀλλὰ μόνον ἂν εἴη τὸ θεῖον. Καὶ μετ' ὀλίγα δὲ δείκνυσι τῶν ἀγαθῶν τὰ ἆθλα· τοῖς μὲν γὰρ ἀγαθοῖς, φησὶ, γινομένοις, ἀγαθὸν βίον ἔσεσθαι, καὶ κεῖσθαι καὶ εἰσύστερον· τοῖς δὲ κακοῖς, τἀναντία. κακοὺς δὲ γινομένους, ἀξιοῦν ἄλλους αὐτῶν σωτῆρας εἶναι, ἑαυτοὺς προϊεμένους, οὐ θεμιτὸν, εὐχὴν ποιουμένων. Εἶτα καὶ περὶ τῶν ἄλλων ζώων ὧδέ φησιν· Ἐπεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσα ἐλάττω ζῶα αὐτοῦ κόσμον πῃ φέροντα, μέμφεται οὐδεὶς νοῦν ἔχων. γελοῖον γὰρ, εἴ τις μέμφοιτο ὅτι τοὺς ἀνθρώπους δάκνοι, ὡς δέον αὐτοὺς ζῆν κοιμωμένους. ἀνάγκη δὲ καὶ ταῦτα εἶναι. καὶ αἱ μὲν πρόδηλοι παρ' αὐτῶν ὠφέλειαι· τὰς δὲ οὐ φανερὰς, ἀνεῦρε πολλὰς ὁ χρόνος· ὥστε μηδὲν αὐτῶν μάτην μηδὲ ἀνθρώποις εἶναι. γελοῖον δὲ ὅτι καὶ ἄγρια πολλὰ αὐτῶν, μέμφεσθαι, γιγνομένων καὶ ἀνθρώπων ἀγρίων. Καὶ μεθ' ἕτερα δὲ πλεῖστα, καὶ ταῦτα ἔφη· Ἡμεῖς δὲ, ὥσπερ οἱ ἄπειροι γραφικῆς τέχνης αἰτιῶνται, ὡς οὐ καλὰ χρώματα πανταχοῦ, οὐδὲ ἄρα τὰ προσήκοντα ἀπέδωκεν ἑκάστῳ τόπῳ.

» ἢ εἴ τις δρᾶμα μέμφοιτο, ὅτι μὴ πάντες ἥρωες ἐν
» αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ οἰκέτης καί τις ἄγροικος, καὶ φαύ-
» λως φθεγγόμενος. τὸ δὲ οὐ καλόν ἐστιν, εἴ τις τοὺς
» χείρους ἐξέλοι, καὶ ἐκ τούτων συμπεπληρωμένον :- Ἐ

πᾶσα δὲ ἡ διάλεξις, καὶ ἡ προτέρα καὶ ἡ δευτέρα, τούτων τῶν λόγων ἀνάπλεως. ἐγὼ δὲ [καὶ] τὸ μῆκος φεύγων, τὰ πλείονα παραλείψω· καὶ Ξενοφῶντι τῷ Σωκρατικῷ, καὶ Ἐπικτήτῳ τῷ Στωικῷ, καὶ ἄλλοις πλείοσι μάρτυσι δυνάμενος χρήσασθαι, καὶ φυσικαῖς ἀποδείξεσιν οἷός τε ὢν διελέγξαι τῶν ἀπιστούντων τῷδε τῷ λόγῳ τὴν ἄγνοιαν, ἀποχρῶν οἶμαι τὰ συνειλεγμένα, εἴς γε τὴν τῆς ἀληθείας βεβαίωσιν. ἐκεῖνο δὲ μόνον τοῖς εἰρημένοις προὔργου προσθεῖναι νενόμικα, ὡς δήλου γε ὄντος, ὅτι προνοεῖ τῶν ὅλων ὁ ποιητής, ἄμαχος δήπουθεν καὶ ἀναμφισβήτητος δέδεικται τῆς τοῦ σωτῆρος οἰκονομίας ὁ λόγος. ἔπρεπε γὰρ τῷ τὰ πάντα κεκτημένῳ, καὶ τοῖς μὴ οὖσι τὸ εἶναι δωρησαμένῳ, μὴ περιιδεῖν διολλυμένην τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, ἧς ἕνεκεν τὰ ὁρώμενα κατεσκεύασε πάντα. ἥ τε γὰρ γῆ τούτων ἐστὶν [εἰς] ἐνδιαίτημα, καὶ τὸν οὐρανὸν ὄροφον ἔχουσι· καὶ ἀὴρ καὶ θάλαττα καὶ ποταμοὶ [καὶ πηγαί,] καὶ νεφῶν ὠδῖνες, καὶ δρόσοι καὶ αὖραι· καὶ μέντοι καὶ φυτὰ κάρπιμά τε καὶ ἄκαρπα, καὶ ζῶα χερσαῖά τε καὶ πτηνά, καὶ νηκτὰ καὶ ἀμφίβια· καὶ βοτανῶν γένη μυρία, καὶ ὕλαι μεταλλικαὶ καὶ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων τὴν χρείαν προσφέρουσι. καὶ μὲν δὴ καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, καὶ τῶν ἀστέρων τὸ πλῆθος, διχῇ τὸν χρόνον διελόντες, ἴσως αὐτὸν διενείμαντο· καὶ ὁ μέν, φωτίζει τὴν ἡμέραν, καὶ πρὸς ἐργασίαν καλεῖ· ἡ δέ, μετὰ τῶν ἀστέρων τὴν νυκτερινὴν ἔλαχε δαδουχίαν. οὐ τοίνυν περιιδεῖν ὁ τοῦ παντὸς κύριος ὑπέλαβε δίκαιον, τὸν οὗ χάριν ταῦτα πάντα ἐγένετο, ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πολιορκούμενον, καὶ ὡς δορυάλωτον τῷ θανάτῳ παραδιδόμενον. διὰ δὴ τοῦτο τὴν ἀνθρωπείαν ὑπέδυ μορφήν, καὶ τὴν ἀόρατον τῇ ὁρωμένῃ κατεκάλυψε φύσιν, καὶ τήν τε ὁρωμένην ἀναμάρτητον διεφύλαξε, καὶ τὴν κεκρυμμένην ἀκήρατον διετήρησεν. οὔτε γὰρ αὐτὴ τῶν τῆς σαρκὸς μετέλαχε παθημάτων, οὔτε ἡ σὰρξ τῶν τῆς ἁμαρτίας κηλίδων μετέσχηκε. ῥᾷστον μὲν γὰρ ἦν αὐτῷ, καὶ δίχα τοῦ τῆς σαρκὸς προκαλύμματος, πραγματεύσασθαι τῶν ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν, καὶ βουλήσει μόνῃ καταλῦσαι τοῦ θανάτου τὴν δυναστείαν, καὶ τὴν τούτου μητέρα τὴν ἁμαρτίαν φροῦδον παντελῶς ἀποφῆναι, καὶ τὸν παμπόνηρον δαίμονα, τὸν ταύτην ὠδίναντα, ἐξελάσαι τῆς γῆς καὶ παραπέμψαι τῷ ζόφῳ· ᾧ γε μικρὸν ὕστερον αὐτὸν παραδώσειν ἠπείλησεν· ἀλλ' οὐκ ἐβουλήθη τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ τῆς προνοίας ἐπιδεῖξαι τὸ δίκαιον. ὥσπερ γὰρ οὐρανόθεν τοῖς ἀνθρώποις διαλεχθῆναι δυνάμενος, καὶ τοὺς ῥᾳστώνῃ ξυζῶντας δεδεῖξαι,

Neq; aliter facimus, ac ſi quis propterea tragœdiã accuſet, quod heroes cuncti non ſint qui in ea loqui inducuntur, ſed quod aliquis in ea vel familitij ordinis, vel agrorum colonus, vel ineruditus infimaq; nota homo loquatur. Atqui tragicum illud drama pulchrum nõ erit, ſi quis inde inferioris fortunæ homines tollat, cum illius pulchritudo per eos quoque amplius compleatur. Omnis itaq; Plotini diſputatio, ſeu priorem ſeu ſecundam aſſumas, huiuſmodi rationibus plena eſt. Ego autẽ, ne ſim longior, plurimas prætermittã; quãuis & Xenophonte Socratico, & Stoico Epicteto, aliisq; permultis teſtib. vti poſſim, queamq; Phyſicis demonſtrationibus refellere inſcitiam eorum qui ſermoni noſtro non credunt. Tamen ad confirmandam veritatem ſatis puto hæc eſſe, quæ a me collecta iam ſunt. Solum vero id operæ pretium eſſe duxi, iam dictis rebus adiungi, quod, vbi ſemel hoc conſtitutum ſit, Deum videlicet curare cuncta quæ fecit, pacatiſſime citraq; omnem controuerſiam demonſtrata eſt ratio diſpẽſationis vindicis noſtri. Haud enim decebat rerum omnium poſſeſſorem, quiq; rebus quæ prius nullæ erant, ipſum Eſſe cõtribuit, contemnere deſtructã generis humani naturã, cuius gratia fecerat omnia quę videntur. Terra enim eſt hominum ſedes, iidemq; cælum pro tecto habent. Aer præterea, mare, flumina, & quicquid pariũt nubes, rores quoq; ac venti, fœcundæ inſuper ſterileſq; plantæ; quin & terreſtres animãtes, volucreſq;, ac natrices, quæq; in alterutro viuunt elemento; herbarumq; infinitæ ſpecies, metallorumq; materiæ, non paruã humano generi vtilitatem apportant. Sol quoq; ac luna, infinitaq; ſtellarum multitudo, quæ bifariã tempus diſcriminat, æqualiter illud animãtibus partiuntur. Ac ſol quidem ipſum diẽ illuſtrat, animanteſq; ad ſua quamq; munia excitat: Luna vero vna cum ſtellis, nocturnę facis officiũ ſortita eſt. Deus itaq;, dominus rerũ omnium, non putauit eũ contemnendũ eſſe a peccatis obſeſſum, cuius gratia cuncta hęc facta fuerant. ideoq; humanam ipſe induit ſpeciem, ſpectabiliq; natura obduxit alteram quæ videri non poteſt. Tunc & ſpectabilem hanc immunem peccati cõſeruauit, occultamq; illam in ſua puritate continuit. Neq; enim hæc paſſa eſt vllũ corporeæ infirmitatis conſortiũ; ſed ne aſſumpta quidẽ caro vllas peccati ſordes accepit. Erat illi qdem facillimũ, vel citra hoc humanæ carnis inuolucrũ, humani generis ſalutẽ perficere, ſolaq; volũtate mortis poteſtatẽ diſſoluere, ac penitus abolitã reddere matrẽ mortis iniquitatẽ, patremq; illius diabolũ de terræ facie profligatũ ad inferni tenebras relegare; quibus & paulo poſt exortũ peccatũ, interminatus eſt ſe illũ traditurũ eſſe: cæterũ oſtendere noluit, quid poteſtati ſuæ liceret; ſed potius qd æquitas prouidentiæ poſtularet. Sicut enim qui poterat, ſi modo ei collibuiſſet, homines de cælo affari, deſideſq; ac inertes ita perterrẽdo ad officiũ excitare;

neque tamen idipſum fecit; quia nimirum nouerat imbecillem hominum naturã ſuæ vocis ſonum capere ac ſuſtinere non poſſe; ſed raro ac parce illis apparuit, cõmenſas cõpareſq; infirmis illorũ oculis apparitiones diſpenſans; cum tamen hominibus internuntiis modo leges ferendo, modo adhortando ac monendo aſſidue homines emendaret, vſus Prophetis edictorum ſermonũq; ſuorum miniſtris: ita & inſequutis temporibus, cum vellet vniuerſo generi humano ſalutarem medelam afferre, nõ angelorum quidem miniſterio archangelorumve vſus eſt; neq; cælitus vocaliſſimam vocem effudit, cunctiſq; ſemel hominibus auditu perfacilẽ; ſed ipſe ſibi in vtero Virginis tabernaculum fecit; indeq; progreſſus eſt homo viſibilis Deuſq; adorabilis; e ſubſtantia quidẽ Patris ante ſæcula genitus, e Virgine autem aſſumens quod apparebat; idem recens atq; æternus. Neq; enim naturas confudit: neq; fecit vt eſſet ſub tempore, per quẽ tempora facta fuerant. neq; quod in tempore natum eſt, anteſæculare ac prætemporeum declarauit; ſed vtraq; natura ſincera permanſit. Altera quidem, infirmitates quæ ad eã pertinebant, perpeſſa; famem videlicet, ſitim, ſomnum, fatigationem, crucem, interitum: Altera vero, quæ ſunt diuinitatis, efficiens, ſibiq; conſuetis illuſtrata miraculis, demum pedes perambulando mari habiles fecit, ac panes quinq; ſatis eſſe iuſſit multis hominũ milibus ad ſaturitatem paſcendis; vinum præterea tunc primo factum nuptiis dedit; mutiloſq; ac defectos artus curauit: quoſq; oculos natura opifex noſtri corporis, in aluo matris non fecerat, e luto mirabiliter finxit: ſolo item verbo diſſoluta membra coercuit: ſomnoque iam mortis oppreſſos reuocauit in vitam, moueriq; ad curſum diſpoſuit: cæteraq; effecit quæ ſacra Euangelij monumenta nos docent. Quod ſi hæc miracula ita vt par eſt, admiramini, Deoq; congruentia eſſe dicitis, & tamen diſpenſationis modũ quo ſalui facti ſumus indecentẽ vocatis; primũ quidẽ inſignem eſſe audaciã atq; inſaniã dixerim, ſi ea ſapientia quæ eſt opifex rerum omniũ, aſſeratis ſapientiores vos eſſe, neq; eõ probetis quæ ab ea facta ſunt, ſed arbitremini vel ea melius quod agẽdũ ſit inuenire vos poſſe. Ego vero nõ dubito, ſi ea vel aliã ſalutis noſtræ rationẽ iniiſſet, vos nihilominus & ea indignaturos fuiſſe: faſtidioſi enim eſtis, planeq; implacabiles, ſolũq; periti cauillis ac dicteriis inceſſere diuinę diſpẽſationis myſteria. Quãdo igitur iuuenili ac temerario quodã auſu, ſapiẽtię abyſſum veſtris cõſiliis ſuperaturos vos creditis, meliorẽ noſtræ ſalutis modũ, quæſo, nobis oſtẽdite. At inuenire profecto nullũ poteritis. Tãto enim vſus eſt Deus noſter lenitatis exceſſu, vt incredibile hoc & vobis & veſtri ſimilib᷒ factũ obiiciatur; vnigenitũ videlicet Dei filiũ, q eſt ante ſęcula Deus Verbũ, quiq; opifex eſt rerũ omniũ, humanitate noſtra aſsũpta, hominẽ factũ eſſe, noſtrãq; hoc pacto ſalutẽ peregiſſe. Atq eos Medicos maxime laudare ſoletis, nõ q nos quidẽ ſuis miniſtris cũrãdos ægros committunt,

τοῦτο μὲν οὐ πεποίηκεν, εἰδὼς οὐ χωροῦσαν τοῦτο τὴν ἀνθρώπων τὴν φύσιν· ἀλλ' ὀλιγάκις μὲν ἐπεφαίνη, ξυμμέτρως τοῖς ὁρῶσι τὰς ἐπιφανείας ποιούμενος· ἀεὶ δὲ δι' ἀνθρώπων ἀνθρώποις καὶ νομοθετῶν καὶ παραινῶν, διετέλεσεν ὑπουργοῖς τῶν λόγων καὶ διακόνοις χρώμενος τοῖς προφήταις· οὕτω δὴ ὕστερον πᾶσιν ἀνθρώποις προσενεγκεῖν ἐθελήσας τὰ σωτήρια φάρμακα, οὐκ ἀγγέλοις ὑπηρέταις οὐδ' ἀρχαγγέλοις ἐχρήσατο, οὐδ' οὐρανόθεν γεγωνοτάτην καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις σύμμετρον ἀφῆκε φωνήν· ἀλλ' ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ τὴν ἀνθρωπείαν ἑαυτῷ περιπήξας σκηνήν, προῆλθεν ἐκεῖθεν [Χριστὸς] ἄνθρωπος ὁρώμενος, καὶ θεὸς προσκυνούμενος· ἐκ μὲν τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας πρὸ τῶν αἰώνων γεγεννημένος, ἐκ δὲ τῆς παρθένου λαβὼν τὸ φαινόμενον· πρόσφατος ὁ αὐτὸς καὶ αἰώνιος. οὐ γὰρ ξυνέχεε τὰς φύσεις ἡ ἕνωσις, οὐδὲ πεποίηκεν ὑπὸ χρόνον τὸν χρόνων τὸν ποιητήν· οὐδέ γε τὸ ἐν χρόνῳ γενόμενον, ἀπέφηνε προαιώνιον· ἀλλ' ἑκατέρα φύσις μεμένηκεν ἀκραιφνής· ἡ μὲν, τῶν τῆς φύσεως παθημάτων ἀνεχομένη· πείνης λέγω καὶ δίψης, ὕπνου καὶ κόπου, καὶ σταυροῦ καὶ θανάτου· ἡ δὲ, ἐνεργοῦσα τὰ θεῖα, καὶ ξυνήθως θαυματουργοῦσα· βαδίζειν ἐπὶ θαλάσσης σωματικοὺς πόδας παρασκευάζουσα, καὶ πέντε ἄρτους κόρῳ πολλῶν χιλιάδων ἐξαρκέσαι κελεύουσα, καὶ τὸν τότε πρῶτον γενόμενον οἶνον δωρουμένη τῷ γάμῳ. καὶ τὰ πεπηρωμένα θεραπεύουσα σώματα· καὶ οὓς μὲν ἡ φύσις ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλάττουσα παρέλιπεν ὀφθαλμοὺς, πηλῷ δημιουργοῦσα· λόγῳ δὲ τὰ παρειμένα μέλη σφίγγουσα, καὶ τοὺς τάφους ἀνοιγνῦσα, καὶ τοὺς κειμένους καλοῦσα καὶ τρέχειν παρασκευάζουσα, καὶ τὰ ἄλλα ποιοῦσα ὅσα αἱ τῶν θείων εὐαγγελίων ἱστορίαι διδάσκουσιν. εἰ δὲ ταῦτα μὲν θαυμάζετε, καὶ θεῷ γε πρόσφορα φατὲ εἶναι, ἀνάρμοστον δὲ τῆς οἰκονομίας καλεῖτε τὸν τρόπον, πρῶτον μὲν πάντολμόν τε καὶ μανικὸν, [τὸ] τῆς τὰ πάντα τεκτηναμένης σοφίας σοφωτέρους ἑαυτοὺς ἀποφαίνειν, καὶ μὴ στέργειν τὰ ὑπ' ἐκείνης γενόμενα, ἀλλ' ὑπολαμβάνειν, ἄμεινον ἐκείνης τὸ πρακτέον εὑρίσκειν. ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο εὖ οἶδα, ὡς εἰ καὶ ἕτερον ἐμηχανήσατο θεραπείας τρόπον, κἀκείνῳ ἐνεμεσήσατε ἂν δήπουθεν. δυσάρεστοι γὰρ ὑμεῖς, καὶ σκώπτειν μόνον εἰδότες τὰ τῆς θείας οἰκονομίας μυστήρια. ἐπειδὴ δὲ τῆς σοφίας τὴν ἄβυσσον νικᾶν ταῖς ἐπινοίαις νεανιεύεσθε, δείξατε δὴ ὑμεῖς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἀμείνονα μηχανήν. ἀλλ' οὐκ ἂν ἐπιδεῖξαι δυνήσεσθε. τοσαύτῃ γὰρ ἐχρήσατο φιλανθρωπίας ὑπερβολῇ, ὡς ἄπιστον εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ τῶν παραπλησίων ὑμῖν· ὅτι δὴ ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ υἱὸς, ὁ πρὸ [τῶν] αἰώνων θεὸς λόγος, ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς, τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν λαβὼν, ἐνηνθρώπησε, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν. καίτοι καὶ τοὺς ἰατροὺς ἐκείνους θαυμάζετε, οἳ οὐκ ἄλλοις προσφέρειν τὴν θεραπείαν κελεύουσιν,

ἀλλ' αὐτοὶ τῆς ἀμπεχόνης γυμνούμενοι, καὶ τὸν χιτωνίσκον διαζωσάμενοι, τὸν σίδηρον μεταχειρίζουσι, καὶ τὴν τομὴν ἐπιφέρουσι, καὶ δυσοσμίας ἀνέχονται, καὶ [τοὺς] ἰχῶρας δέχονται τὰς ῥανίδας· καὶ καταγονῶσι τῇ σπογγιᾷ, καὶ τὰ φάρμακα ἐπιπάττουσι, καὶ τὰ ἄλλα δρῶσιν ὅσα τῆς ἰατρικῆς τέχνης ὁ νόμος διαγορεύει· καὶ μέντοι καὶ τοὺς βασιλέας ἐκείνους θαυμάζειν τε καὶ εὐφημεῖν φίλον ὑμῖν, οὐ τοὺς ἐν τοῖς βασιλικοῖς τρεφομένους θαλάμοις, καὶ χλιδῆς παντοίας ἀπολαύοντας· ἀλλὰ τοὺς προκινδυνεύειν τῶν ὑπηκόων αἱρουμένους, καὶ στρατιωτικὴν περιβαλλομένους σκευήν, καὶ πρὸ τῆς φάλαγγος ἀριστεύοντας. εἰ δὲ φαίη, Τί δήποτε μὴ πάλαι τοῦτο δέδρακεν ὁ τῶν ὅλων ποιητής, ἐπιμέμψασθε καὶ τοῖς ἰατροῖς, ὅτι ἔσχατα φυλάττουσι τῶν φαρμάκων τὰ ἰσχυρότερα. τοῖς γὰρ ἠπίοις πρότερον κεχρημένοι, τὰ δυνατώτερα προσφέρουσιν ὕστερον. τοῦτο δὴ καὶ ὁ πάνσοφος πεποίηκε τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἰατρός. πολλὰ γὰρ [δὴ] καὶ διάφορα προσενεγκὼν φάρμακα, διὰ μὲν τῆς κτίσεως καὶ τῆς φύσεως πᾶσιν ἀνθρώποις· διὰ δὲ νόμου καὶ προφητῶν, Ἑβραίοις· ὕστερον τὸ πανάκες τοῦτο καὶ σωτήριον προσενήνοχε φάρμακον, καὶ τὴν νόσον ἐξήλασε. καὶ μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ τὰ πράγματα· γῆ καὶ θάλαττα τῆς προτέρας ἀγνοίας ἀπηλλαγμέναι, πεπαυμένος τῶν εἰδώλων ὁ πλάνος, τῆς ἀγνοίας ὁ ζόφος ἐληλαμένος, τοῦ τῆς γνώσεως φωτὸς αἱ ἀκτῖνες τὴν οἰκουμένην ἐμπεπλήκασιν· Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι καὶ βάρβαροι τὸν ἐσταυρωμένον θεολογοῦντες, καὶ τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον γεραίροντες, καὶ ἀντὶ τῶν πολλῶν καὶ ψευδωνύμων θεῶν, τῇ τριάδι λατρεύοντες· τὰ τῶν δαιμόνων τεμένη φροῦδα γεγενημένα, οἱ βωμοὶ τῶν εἰδώλων ἐκ βάθρων ἀνεσπασμένοι· ἐκκλησίαι περιφανεῖς πανταχῇ δεδομημέναι· ἐν πόλεσιν, ἐν κώμαις, ἐν ἀγροῖς, ἐν ἐσχατιαῖς σηκοὶ μαρτύρων εἰς κάλλος ἐξειργασμένοι· ἀσκητῶν καταγωγαὶ τὰς τῶν ὀρέων κορυφὰς ἁγιάζουσι, καὶ τὰς ἀοικήτους ἐρήμους οἰκίζουσι. ταῦτα καὶ τὰ τούτοις προσόμοια, τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας τὸ θεοπρεπὲς ἐπιδείκνυσι· μαρτυροῦσι δὲ καὶ αἱ πάλαι προφητεῖαι τοῖς εὐαγγελίοις ἀλήθειαν. αἱ μὲν γάρ, τὴν τούτων ἔχουσι πρόρρησιν· τὰ δέ, τῆς προρρήσεως ἐπιδείκνυσι τὸ τέλος. καὶ οἱ μὲν, προεῖπον τῆς παρθένου τὴν γέννησιν· οἱ δε, διδάσκουσι τὴν τῆς προφητείας ἀλήθειαν. [οἱ μὲν, προεθέσπισαν τὸν σταυρόν· οἱ δε, δεικνύουσι τὸν σταυρόν·] οἱ μὲν, προεῖπον τὰ παθήματα· οἱ δὲ, ἱστοροῦσι τὰ θαύματα. οἱ μὲν, ἐχρησμῴδησαν τῆς οἰκουμένης τὴν σωτηρίαν· ἡμεῖς δὲ, τῶν χρησμῶν ἐκείνων θεωροῦμεν τὸ τέλος. ἐκεῖνοι, τὴν Ἰουδαίων καὶ ἀπιστίαν καὶ πανωλεθρίαν προαπήγγειλαν· ἡμεῖς δὲ, αὐτὴν καὶ τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν διασπορὰν καὶ τὴν δουλείαν ὁρῶμεν.

ſed qui pallium deponunt, interulamq; ſuccincti, ſuis ipſi manibus ferrũ accipiunt, vlcusq;, ſi ſit opus, incidunt; neq; fœtorẽ vlceris auerſantur, immo autẽ profluentẽ ſaniẽ excipiũt, ſpongiaq; inſpergunt, & vnguenta compingunt, aliaq; remedia multa conficiunt quæ adhiberi Medicinæ lex iubet. Neq; vero illos etiam reges admirari laudibusq; ornare ſoliti eſtis, qui regalibus in thalamis molliter enutriti, omni genere deliciarum perfrui ſolent; ſed quibus graue non eſt, pro ſubditis hominibus caput periculis obiectare, quiq; armis obtecti, in prima acie cũ hoſte fortiter pugnant. Quod ſi forte mirabundi inquiritis, cur non olim multo prius humanitate aſſumpta opifex mundi nobis conſuluit, agedum & Medicos accuſate quod in poſtremum curationis tempus differunt acriora remedia: lenioribus ſiquidẽ prius vſi, quæ potentiora ſunt, vltimo loco adhibent. Idem itaq; feciſſe inuenitur creator ac medicus animarum noſtrarum. Nam cum prius olim multa & varia remedia attuliſſet, cunctis quidem hominibus ad pietatem alliciendis, ea inſpectanda proponẽs quę in mundi fabrica et natura rerum ab eo facta cernuntur; Hebræis autem Prophetas mittens, & ſcriptam legem contribuens; poſtremo & hoc vndiq; potens pharmacũ ac ſalubertimum nobis attulit, quo omnis ægritudo funditus tolleretur. Verbis autem noſtris fidẽ conciliant, orbis vniuerſus terra mariq; a priore ignorantia liberatus, idolorum ſedata fallacia, impietatis pulſa caligo, radij lumine cognitionis diuinæ mundum complentes; Græci, Romani, barbari de crucifixo theologice proloquentes, ipſumq; ſignum crucis proſequentes honore maximo, proq; multis ac mẽdacibus dijs Trinitati cultum latrię exhibentes; abolita idolorum templa, idolorum aræ ad fundamẽta ſubuerſæ, illuſtres vero eccleſiæ vbiq; extructæ; in ciuitatibus, in pagis, in agris, in extremis prouinciarum finibus Martyrum templa pulcherrime fabrefacta; Monachorum habitacula quibus ſancti fiunt montium vertices, vaſtæq; ſolitudines incoluntur. Hæc igitur & quæ ſunt his perſimilia, dignam Deo congruentemq; diſpenſationem vindicis noſtri oſtendunt. Euangelicam præterea veritatem & antiquæ Prophetiæ confirmant. Hæ namq;, prædicunt quæ in Euangeliis continentur: Euangelia vero, Propheticę prædictionis finem oſtendunt. Ac Prophetæ quidem prædixerunt Virginis partum; hæc vero nos docent Propheticam veritatem. Illi prædixerunt crucis myſterium; ſed Euangelia oſtenderunt. Illi prædixerunt Chriſti tormenta; hæc vero narrant facta miracula. Illi cecinerunt mundi ſalutem; nos autem videmus oraculorũ finẽ. Illi Iudæorum perfidiam perditionẽq; prædixerunt; nos permanentẽ adhuc eorum perfidiã, diſperſionẽ, ſeruitutemq; videmus.

Ego autem, ni coniicerem nimis longo ſermone & vos & eos qui iu poſterum in noſtra hæc monumenta inciderint, defatigandos fote, vobis vel ipſas Propherarum prædictiones appoſuiſſem, vt exactius a rebus ipſis diſceretis verborum veritatem. Quoniam veto me hoc facere non ſinit copia dictarnm rerum, vos quæſo, viri Græci, & Propheticis dictis fidem habetote, & clamantibus rebus aurem accommodare, perſuaderique vobis ſinite ab Euripide Tragœdiarũ ſcriptore, qui ſic in Oenomao ſuo canit:

Exiſtimamus ab his quæ ſunt, ea quæ latent.

Rurſus idem in Phœniſſis: ——*quod delitet*

Coniecturis congruentibus deprenditur. Quod ſi forte vobis Euripides indignns fide teſtis videatur, audite ſaltem quæ Hyperides Orator dicit: *Quæ autem ſunt obſcura, neceſſe eſt eos qui docent, indagare per coniecturas & ſigna.* Conſona his & Iſocrates Orator ſcripſiſſe cernitur. inquit enim: *Oportet, quæ futura ſunt, ex præteritis rebus conicere.* Sed enim & Andocides, vnus e decem Oratoribus, *Oportet*, inquit, *vti ſignis præcedentibus, ad res futuras.* Quia enim ab ornatu eloquutionis pẽdetis, hinc vobis demonſtrationes attulimus; vt per eas ad veritatem perducti, rerumq; euentis iam manifeſtã cernentes Dei ac redemptoris noſtri apparitionem, de illius diſpenſatione ſermonem alacres accipiatis, amabiliq; ac peroptabili ſalute minime careatis.

VII SERMO: DE SACRIFICIIS.

Iocosi ferme ac ridiculi ſunt pleriq; omnes mortalium; neque illis eſt cordi ſtudioſum vitæ genus intenſæq; grauitatis, ſed fluxũ potius ac remiſſum. Ex quo fit vt perquam facile illis dominetur maligniſſimus dæmõ. neq; enim eos hortatur ad rectam illã viam anguſtamq; capeſſendã, ſalebroſam, difficilẽ & accliuem; ſed alteram quæ prona, inclinata, leuis atq; expedita eſt. haud enim illis vmquam temperantiæ iuſtitiæq; vllam habere rationem præcepit, ſed confidenter atque impune cunctis flagitiis libidinibusq; incumbere, omne demum ſcelus impudenter audere permiſit. Hinc haud difficulter quam plurimos in ſeruitutem adduxit. fugientes enim laborioſam virtutem, legiſque diuinæ difficultatem euitantes, ad eum ſcilicet transfugerunt, qui ſactu facilia eademque iucundiſſima imperauit. Hoc itaque pacto in ſeruitutem redactis, primum quidem abolendas curauit quas de opifice rerum omnium Deo natura illis ab initio opiniones inſcripſit: tum & iniquis mendaciſſimorum dæmonum dogmatis imbutos, adorare turbam eorum qui dij vere non ſunt, pro vno & ſolo Deo, perdocuit, vitæque perditiſſimæ fulcrum hoc baſimque ſubiecit. Etenim cum delinquentes homines latens cura ſummordeat;

ἐγὼ δὲ, εἰ μὴ τῷ μήκει τοῦ λόγου καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς ὕστερον ἐντευξομένους ἀποκναίσειν ὑπετόπαζον, καὶ αὐτὰς ἂν ὑμῖν τῶν θεσπεσίων προφητῶν τὰς προρρήσεις παρέθηκα, ἵνα ἀκριβέστερον διὰ τῶν πραγμάτων ἐμάθετε τὴν τῶν ῥημάτων ἀλήθειαν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτό με [ποιεῖν] οὐκ ἐᾷ τῶν εἰρημένων τὸ πλῆθος, ἀξιῶ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, καὶ ταῖς προφητείαις πιστεῦσαι καὶ τῶν πραγμάτων ἐπακοῦσαι βοώντων, καὶ πεισθῆναί γε Εὐριπίδῃ τῷ τραγῳδοποιῷ, ἐν Οἰνομάῳ λέγοντι·

Τεκμαιρόμεσθα τοῖς παροῦσι τἀφανῆ· καὶ πάλιν ἐν Φοινίσσαις· —— τἀφανῆ

Τεκμηρίοισιν εἰκότως ἁλίσκεται· εἰ δὲ οὐκ ἀξιόχρεως ὑμῖν εἰς μαρτυρίαν ὁ τῆς τραγῳδίας ποιητής, τοῦ Ὑπερείδου τοῦ ῥήτορος ἐπακούσατε, λέγοντος· Ἃ δ᾽ ἐστὶν ἀφανῆ, ἀνάγκη τοὺς διδάσκοντας τεκμηρίοις καὶ τοῖς εἰκόσι ζητεῖν· καὶ Ἰσοκράτης δὲ τῶν ἐνδόξων δὲ καὶ οὗτος ὁ ῥήτωρ· ξύμφωνα περὶ τούτου γέγραφε· Δεῖ γὰρ, φησὶ, τὰ μέλλοντα τοῖς προγεγενημένοις τεκμαίρεσθαι. ἀλλὰ [γὰρ] καὶ Ἀνδοκίδης· εἷς δὲ τῶν δέκα ῥητόρων [καὶ οὗτος·] Χρὴ, φησὶ, τεκμηρίοις χρῆσθαι τοῖς προγεγενημένοις περὶ τῶν μελλόντων· ἐπειδὴ γὰρ τῆς τῶν λόγων εὐεπείας ἐξήρτησθε, ἐντεῦθεν ὑμῖν τὰς ἀποδείξεις προσενηνόχαμεν· ἵνα καὶ δι᾽ ἐκείνων ποδηγηθέντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ διὰ τῶν πραγμάτων κηρυττομένην ὁρῶντες τὴν τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν, καὶ τὸν περὶ τῆς οἰκονομίας ἀσπάσησθε λόγον, καὶ τῆς ἀξιεράστου καὶ τριποθήτου μὴ διαμάρτητε σωτηρίας.

ΠΕΡΙ ΘΥΣΙΩΝ. ζ'.

Φιλοπαίγμονες ὡς ἐπίπαν καὶ φιλογέλωτες τῶν ἀνθρώπων οἱ πλεῖστοι· καὶ θυμήρης αὐτοῖς, οὐχ ὁ σπουδαῖος καὶ ξυντόνος, ἀλλ᾽ ὁ ὑγρὸς καὶ ἀνειμένος βίος. ὅθεν δὴ καὶ ῥᾷστα κεκράτηκεν αὐτῶν ὁ παμπόνηρος δαίμων. οὐ γάρ τι τὴν ὄρθιον ἐκείνην [καὶ στενὴν] καὶ τραχεῖαν καὶ δύσπορον καὶ προσάντη βαίνειν ἐκέλευσεν, ἀλλὰ τὴν πρανῆ καὶ κατάντη καὶ λείαν καὶ εὔπορον. οὐδὲ γὰρ σωφροσύνης αὐτοὺς καὶ δικαιοσύνης ἐπιμελεῖσθαι προσέταξεν· ἀλλ᾽ ἀκολασταίνειν αὐτοὺς ἀδεῶς καὶ ἀσελγαίνειν καὶ πᾶσαν τόλμαν ἀναιδῶς παρανομεῖν ἐπέτρεψε. τῷ τοι καὶ μάλα ῥᾳδίως τοὺς πλείστους ἐξηνδραπόδισεν. τὸ γὰρ ἐπίπονον τῆς ἀρετῆς ἀποφεύγοντες, καὶ τῶν θείων νόμων τοὺς ἱδρῶτας διαδιδράσκοντες ηὐτομόλησαν ὡς τὸν τὰ ῥᾷστα καὶ θυμήρη νομοθετοῦντα. τοῦτον δὴ τὸν [τὸν] τρόπον αὐτοὺς δουλωσάμενος, πρῶτον μὲν τὰς περὶ [τοῦ] θεοῦ τῶν ὅλων, ἃς ἡ φύσις αὐτοῖς ἐξ ἀρχῆς ἐνέγραψεν, ἐξήλειψε δόξας· ἔπειτα δὲ τὰ πονηρὰ τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἐξεπαίδευσε δόγματα· καὶ τὸν πολὺν τῶν οὐκ ὄντων ὅμιλον, ἀντὶ τοῦ ὄντος ἐδίδαξε προσκυνεῖν· ταύτην ὑποβάθραν καὶ κρηπῖδα τοῦ διεφθαρμένης προκαταβαλλόμενος βίου. ἐπειδὴ γὰρ πλημμελοῦντες οἱ ἄνθρωποι δάκνονται·

(pungit

κεντεῖ γὰρ αὐτοὺς ὁ λογισμὸς ἔνδοθεν, καὶ οὐκ ἐᾷ τῆς ἁμαρτίας ἀκραιφνῆ μεῖναι τὴν ἡδονήν, ἀλλ' ὀδύνην ταύτην πικροτάτην κεραννύουσι· καὶ τοῦτο ἴδοι τις ἂν πάσχοντας καὶ τὴν νεκροσυλίαν καὶ τὴν μοιχείαν τολμῶντας, καὶ μέντοι καὶ τοιχωρυχίαν καὶ λωποδυσίαν, καὶ τὴν προδοσίαν, καὶ τὸν ἄλλο τι τῶν ἀπειρημένων δρῶντας· τοιόνδε φάρμακον αὐτοῖς ἀναλγησίας ὁ τῆς κακίας ἐμηχανήσατο σοφιστής. περὶ γὰρ δὴ τῶν καλουμένων θεῶν πονηρὰς αὐτοὺς ἐξεπαίδευσε δόξας· ἀκολάστους γὰρ αὐτοὺς ἀπέφηνε καὶ λαγνιστάτους, καὶ παιδοπίπας καὶ γάμων ἐπιβούλους, καὶ πατραλοίας καὶ μητραλοίας, καὶ μητράσι καὶ ἀδελφαῖς, καὶ μέντοι καὶ θυγατράσιν ἀναιδῶς μιγνυμένους, καὶ τὰς εὐνὰς τὰς ἀλλήλων λῃστεύοντας, καὶ ἁλισκομένους· καὶ παρὰ μὲν τῶν ἠδικημένων δεσμευομένους, παρὰ δὲ τῶν ἄλλων ἀνέδην γελωμένους· καὶ ταῦτα παρὰ μὲν τῶν οὐρανίων, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, ἐν οὐρανῷ τολμᾶσθαι καὶ γῇ· παρὰ δὲ τῶν ἐναλίων, ἐν θαλάττῃ· παρὰ δὲ τῶν καλουμένων νυμφῶν, ἐν ὄρεσι καὶ νάπαις καὶ φάραγξι. τούτους δὲ τοὺς αἰσχροτάτους καὶ βδελυρωτάτους μύθους, οὐ μόνον ποιηταῖς, ἀλλὰ καὶ θεολόγοις καὶ φιλοσόφοις ἐνήχησε, ποικίλως μάλα κατασκευάζων τὸν πλάνον, καὶ πλείοσι τῆς ἐξαπάτης χρώμενος διδασκάλοις. ἐπειδὴ δὲ οὐχ ἅπαντες εἰσὶ γραμμάτων ἐπιστήμονες, οὐδέ γε ποιητικῶν καὶ φιλοσόφων λόγων μεταλαχεῖν ἱκανοί, ἕτερα ἄττα τοῖς ταῦτα μαθεῖν οὐ δυναμένοις κατεσκεύασε θήρατρα. τοὺς γάρ τοι ζωγράφους καὶ χαλκοτύπους, καὶ τοὺς τῶν λιθίνων καὶ ξυλίνων ἀγαλμάτων δημιουργούς, τοιαύτας τῶν καλουμένων θεῶν γράφειν καὶ γλύφειν καὶ διαπλάττειν εἰκόνας ἐδίδαξεν, ὁποίας οἱ μῦθοι τοῖς λόγοις διέγραψαν· ἵνα ἔχωσιν ἀκολασίας ἀρχέτυπα, καὶ τῆς ἐπαράτου διδασκαλίας μὴ διαμάρτωσιν οἱ λόγων μεταλαχεῖν μὴ δυνάμενοι· καὶ τῶνδε τῶν ἰνδαλμάτων οὐ μόνον τὰ τούτων τεμένη πεπλήρωκεν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς ἀγυιάς, καὶ μέντοι καὶ τῶν εὐπόρων τὰς οἰκίας. πανταχῇ γάρ ἐστιν εὑρεῖν τοὺς καλουμένους θεοὺς ἐρῶντας καὶ λυττῶντας καὶ θορνυμένους· καὶ τὸν μὲν πατέρα τῶν θεῶν, αἰετῷ καὶ ταύρῳ καὶ κύκνῳ προσῃκασμένον, καὶ τῷδε τῷ τρόπῳ ταῖς ἐρωμέναις μιγνύμενον· τὸν δὲ λόγιον Ἑρμῆν, τράγον γιγνόμενον, καὶ τὸν τραγοσκελῆ καὶ αἰγόκερων Πᾶνα παιδοποιοῦντα. καὶ τί δεῖ λέγειν τοῦ Πυθίου τὸν ἔρωτα, καὶ τῆς παρθένου τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν τοῦ φυτοῦ λυσσώδη περιπλοκήν· καὶ τὴν τῆς Κόρης ὑπὸ [τοῦ] Πλούτωνος ἁρπαγήν, καὶ τῆς Δηοῦς τὸν πλάνον; ταῦτα γὰρ ἅπαντα καὶ ποιηταὶ μυθολογοῦσι καὶ θεολόγοι κρατύνουσι καὶ φιλόσοφοι σεμνολογοῦσι, καὶ σεμνότητα μὲν αὐτοῖς τινα περιθεῖναι φιλονεικοῦσι, καταγελαστοτέραν δὲ τῶν μύθων ἀλληγορίαν προσφέρουσι.

(pungit enim illos interior conſcientiæ ſtimulus, nec ſinit integram eſſe voluptatem peccati; ſed acerbiſſimos illi cruciatus admiſcet: id quod plane cōſpici poteſt euenire ſicariis, graſſatoribus, & adulteris, quique murorum perfoſſionem, latrocinia, proditioneſq; obeunt, aliudve quippiam audent quod lege prohibeatur) callidus iniquitatis magiſter poculum hoc indolentiæ atq; obliuionis commentus eſt, vt hominibus ſcilicet, eorum qui falſo vocantur dij opiniones inſinuaret. Eos itaq; voluptarios laſciuiſſimoſq; fieri curauit, pædicones, adulteros, parentibus violentos, inceſtis matrū, ſororum, filiarum amplexibus impudentiſſime polluí, mutuas thalamis inſidias intentantes, interdumq; deprehenſos, ab iis quidem quos iniuria affecerant colligari ſtuduit, ab aliis autem vulgo paſſimq; irrideri. Ac eiuſmodi flagitiis cælum & terram inquinaſſe aiunt quos ipſi cælites deos vocant: item & marinos pontum terramq; polluiſſe: ab ipſis porro nymphis, montes, ſaltus, ſiluas, atq; conualles inquinatas fuiſſe. Has vero tam fœdas abominandaſq; fabulas, nō ſolum Poetis ſed Theologis quoq; Philoſophiſq; inſonuit, variis plane modis ſtructa fallacia, multiſque doli præceptoribus ſibi aſcitis. Quia vero maxima pars hominū literas neſcit, neq; idonei ſunt qui Poetarum ac Philoſophorum verba ſenſuſq; percipiant, alia quædam retia rudioribus his capiendis retinendiſq; cōparauit. Inſtituit enim pictores, fabroſq; ferrarios, quiq; faciendis ſimulacris opifices ligno lapideq; vtuntur, tales eorū figuras qui vocantur dij pingere, cudere, cōflare, effingere, quales illi fabulatores ſuis pridem verbis expreſſerant: vt haberent hi quoq; propoſita flagitiorum exēpla; quiq; participes lectionis ſermonumq; eſſe non poterant, ita ſaltē fœdiſſimas imagines intuendo, execrabili doctrina minus carerent. Atq; horum artificum ſimulacris non ſolū templa cōplerunt, ſed fora, ſed vicos, ſed locupletū virorū domos. quoquo enim te vertas, eſt videre eos qui falſo dij nominantur, amare, præ libidine rabidos ferri, in venerē concitari; Patrēq; deorū, tauro, aquila, cycno diſſimulatū, eoq; pacto amicia fœminis commiſceri: Mercurium vero, ſermonis præſidē, hircum effectum, Pana filiū genuiſſe caprinis fultum cruribus & cornibus præmunitum. Quid enim dicam Pythij Apollinis ardores, Daphneſq; virginis temperantiam? Quid eundem Apollinem lauri truncum præcupidis brachiis amplectentē? Quid a Plutone raptā Proſerpinā? Quid errores Cereris matris? Hæc enim omnia & Poetæ fabulantur, & Theologi veſtri comprobant. Philoſophi autem grauiſſima quidem illis myſteria coaptare contendunt; quanto vero magis id ſtudent, tanto magis ridiculam fabularum allegoriā adducunt.

His itaq; diis, infeſtus homini dæmon, feſtos dies, ſolẽnes cerimonias, populariaq; conuiuia celebrari inſtituit, ſuis quæq; nominibus ac titulis inſignita; Ioui quidem Pandia & Diaſia, Heræa vero Iunoni, ac Mineruæ Panathenæa, Baccho autẽ Patri Dionyſia, Cereri Eleuſinia & Theſmophoria, Apollini Delia & Pythia. Cæteriſq; præterea omnibus, quotquot ſane magna eſt turba, ſuas cuiq; ſolennitates dicauit, e ſingulorũ dæmonum nomine eas vocans; Hermæa Mercurio, Poſidonia Neptuno, Herculi Heraclea, Aſclepia & Panacia Æſculapio. Neq; vero iis ſolum quos deorum nomine dignabantur, ſed hominibus etiã ipſis cultũ hunc pietatis exhibebant. In eiuſmodi autẽ conuenticulis, omne flagitiorum genus patrabatur. Initia enim Cereris, & Liberi Patris orgia, eorũ ſcelerum quædã inuolucra prætendebant: Eleuſis namq; pectinem oſtentabat, veretrũ autẽ Phallagogia Libero dedicata. Sed enim citra ænigmatũ hæc inuolucra, ipſa quoq; orgia quæ a celebrantibus fieri cernebantur, ad omne flagitiorum genus ſpectantes facile incitabant. Quis enim vel ſalaciſſimæ libidinis homo intra cubiculi penetralia, ea patrare vnquam eſt auſus, quæ Satyrorũ chorus publice in pompa flagitioſe exhibuit, cum Silenum Panaq; in mediũ acceptos circumferrent; hunc quidẽ, in Bacchas rabida libidine irruentem, illum vero, quẽ effœminati adoleſcentis eſſe pædagogum aiunt, ebrietate nimia reſolutũ? Hiſce diis veteres centenis milleniſq; mactatis bubus rem diuinam facere, integros ouium greges, integra boum armenta iugulare, thus adolere, vinum libare. hæc enim fieri deorum ſacerdotes iubebant. Aiunt vero Poetæ, valde illos gaudere fuſis libaminibus ac nidore, ipſoſq; teſtari ſolitos hoc ſibi decus, hoc veluti præmium eſſe reliquũ: eaq; potiſſimum cauſa libenter ad Æthiopum ſacrificia proficiſci, Hectoremq; illis omni diligentia omniq; cura dignum cenſeri, quod illorum aras nunquã vacuas ſacrificiis paſſus eſt eſſe. Sed neque Chryſes, Homeri verſibus celebratus, Apollinẽ, cuius ipſe erat ſacerdos, ſuæ probitatis modeſtiæq; ſummonuit, ſed pinguium coxarum quas cæſis tauris capriſq; adolebat, tum & vrentium olentiumq; ſertorum quibus tẽplum ſedulo adornabat. vſq; adeo illos hoſtiarũ vapor demulcebat, nidoriſq; fragrantia. vt vere mihi videantur popinonibus fuiſſe perſimiles. Immo non ſat recte illos coquinariis compsraui. Illi enim, quæ opipare curarũt opſonia, olfactu guſtuq; percipiũt: at dij gentiũ, de peruſtis oſſibus halantẽ putorẽ excipiebant. Ac nos quidẽ ſi pauxillum modo temporis in altarium foculos incidamus, inique ferentes, nares obſtruimus, tetrumq; odorẽ penitus auerſamur; qui autẽ nectare atq; ambroſia frui dicuntur, a putore peruſtorũ oſſium pendere videntur. Hæc autem ipſi retorquere fortaſſe audebunt in verum ac ſempiternum Deum. Audiunt enim & in ſacris monumentis leges de ſacrificiis latas exſtare.

τούτοις καὶ ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ δημοθοινίας ἐπιτελεῖν ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀλάστωρ ἐνομοθέτησε· Πάνδια μὲν καὶ Διάσια τῷ Διΐ, καὶ Ἡραῖα τῇ Ἥρᾳ, καὶ τῇ Ἀθηνᾷ Παναθήναια, καὶ Διονύσῳ Διονύσια, καὶ Ἐλευσίνια καὶ Θεσμοφόρια τῇ Δηοῖ, καὶ Δήλια καὶ Πύθια τῷ Ἀπόλλωνι· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἅπασι· πολὺς γὰρ ὁ τούτων ὅμιλος· ἀπεκλήρωσε πανηγύρεις ἑκάστῳ τῶν δαιμόνων, ἐκ τῆς προσηγορίας ὀνομάσας τὴν ἑορτήν· Ἕρμαια καὶ Κρόνια, καὶ Ποσειδώνια καὶ Ἡράκλεια, καὶ Ἀσκλήπια καὶ Πανάκεια. οὐ γάρ τοι μόνον τοῖς καλουμένοις θεοῖς, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώποις, τόδε τὸ σέβας ἀπένειμαν. ἐν δὲ ταύταις ταῖς ὁμηγύρεσι, πᾶν εἶδος ἀκολασίας ἀδεῶς ἐτολμᾶτο. καὶ γὰρ αἱ τελεταὶ καὶ τὰ ὄργια, τὰ τούτων εἶχεν αἰνίγματα· τὸν κτένα μὲν ἡ Ἐλευσίς, ἡ Φαλλαγωγία δὲ τὸν φαλλόν. ἅπερ δὴ καὶ δίχα τῶν αἰνιγμάτων, τὰ παρὰ τῶν ὀργιαστῶν δρώμενα, εἰς πᾶν εἶδος ἀσελγείας τοὺς ὁρῶντας ἠρέθιζε. τίς γὰρ τῶν ἄγαν λαγνιστάτων, ἔνδον ἐν τῷ θαλάμῳ τετόλμηκε τοιαῦτα, ὁποῖα τῶν Σατύρων ὁ χορὸς ἠσέλγησε δημοσίᾳ πομπεύων, ἔχων ἐν μέσῳ τὸν Σειληνὸν καὶ τὸν Πᾶνα, τὸν μὲν, ἐπιλυττῶντα ταῖς Βάκχαις· τὸν δὲ, λελυμένον ὑπὸ τῆς μέθης, τὸν τοῦ θηλυδρίου παιδὸς παιδαγωγὸν καλούμενον. τούτοις καὶ ἑκατόμβας καὶ χιλιόμβας κατέθυον, καὶ ποίμνια κατέσφαττον καὶ βουκόλια, καὶ λιβανωτὸν προσέφερον, καὶ οἶνον ἔσπενδον ὅτι [καὶ] μάλιστα πλεῖστον, καὶ ἕτερα ἄττα, ἅπερ οἱ τούτων ἱεροφάνται προσέταττον. σφόδρα γὰρ αὐτοὺς χαίρειν οἱ ποιηταί φασι τῇ λοιβῇ καὶ τῇ κνίσῃ· καὶ τοῦτο ἔχειν γέρας αὐτοὺς εἰρηκέναι λέγουσι. διά τοι τοῦτο καὶ πρὸς τὰς τῶν Αἰθιόπων θυσίας ἀποδημεῖν, καὶ τὸν Ἕκτορα πάσης ἀξιοῦν ἐπιμελείας· ἐπειδὴ οὔποτε αὐτῶν τὸν βωμὸν ἐνδεᾶ θυσίας κατέλιπε. καὶ ὁ Χρύσης δὲ τὸν Ἀπόλλω οὐ δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης, ἀλλὰ τῶν πιόνων ἀναμιμνήσκει μηρῶν, καὶ τῶν αἰγῶν καὶ τῶν ταύρων, καὶ τῶν στεμμάτων οἷς τὸν νεὼν κατεκόσμησεν. οὕτως αὐτοῖς ἥδιστος ἦν ὁ καπνὸς, καὶ τῆς κνίσης ἡ δυσωδία· καὶ ἀτεχνῶς τοῖς μαγείροις ἐῴκεσαν. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ὀρθῶς αὐτοὺς τοῖς ὀψοποιοῖς ἀπεικάσαιμι. οὗτοι μὲν γὰρ, τῶν ἄρτι ἐσκευασμένων καὶ ὀσφραίνονται καὶ ἀπογεύονται ὄψων· ἐκεῖνοι δὲ, ὀστῶν ἐμπεπρησμένων τὴν δυσοσμίαν ἐδέχοντο. καὶ ἡμῶν μὲν ἕκαστος, εἰ βραχύ τι τούτων εἰς ἐσχάρας ἐμπέσοι, δυσχεραίνει καὶ τὰς ῥῖνας ἐμφράττει, καὶ τὴν δυσώδη ὀσμὴν ἀποπέμπεται· οἱ δὲ, τῆς ἀμβροσίας καὶ τοῦ νέκταρος ἀπολαύοντες, τῆς τῶν καιομένων ὀστῶν δυσοσμίας ἐξήρτηντο. ταῦτα δὲ τυχὸν καὶ αὐτοὶ περὶ τοῦ ὄντος θεοῦ, καὶ ἀεί γε ὄντος, φάναι τολμήσουσιν· ἐπειδὴ τῶν μὲν περὶ θυσιῶν ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ κειμένων ἐπαΐουσι νόμων,

τὸν δὲ τοῦ νομοθέτου παντελῶς ἀγνοοῦσι σκοπόν. ἐν γὰρ [δὴ] τῇ Αἰγύπτῳ πλεῖστον εἰδὼς τὸν Ἰσραὴλ διατρίψαντα χρόνον, καὶ τὰ πονηρὰ τῶν ἐγχωρίων εἰσδεξάμενον ἔθη, καὶ θύειν εἰδώλοις καὶ δαίμοσι παρ' ἐκείνων μεμαθηκότα, καὶ παίζειν καὶ χορεύειν, καὶ ὀργάνοις μουσικοῖς ἐπιτέρπεσθαι, τούτων ἐν ἕξει γενόμενον ἰδὼν θεραπεῦσαι θελήσας, θύειν μὲν ξυνεχώρησεν, ἀλλ' οὐ πάντα θύειν, οὐδέ γε τοῖς ψευδωνύμοις Αἰγυπτίων θεοῖς, ἀλλ' αὐτῷ μόνῳ τοὺς Αἰγυπτίων προσφέρειν θεούς. ἐθεοποίουν γάρ τοι πάλαι ποτὲ καὶ τὸν βοῦν Αἰγύπτιοι καὶ τὸ πρόβατον, καὶ τὴν αἶγα, καὶ τὴν περιστεράν, καὶ τὴν τρυγόνα, καὶ ἄλλα ἄττα τῶν οὐκ ἐδωδίμων, ἀλλ' ἀκαθάρτων καλουμένων. ἵνα τοίνυν μὴ δυσχεραίνωσιν, ὡς τῶν ἐθῶν ἐκείνων πάμπαν κεκωλυμένοι, τὸ μὲν τοῖς δοκοῦσι θεοῖς ἀπηγόρευσε θύειν, αὐτῷ δὲ θύειν ἐνομοθέτησε τὰ πρώην παρ' αὐτῶν προσκυνούμενα· ἐκ μὲν τῶν χερσαίων, τὴν αἶγα καὶ τὸν βοῦν καὶ τὸ πρόβατον· ἐκ δὲ τῶν πτηνῶν, τὴν τρυγόνα καὶ τὴν περιστεράν. ἥμερα δὲ δήπου καὶ φιλάνθρωπα, καὶ ταῦτα κἀκεῖνα τὰ ζῷα. τόδε τὸ φάρμακον ὁ πάνσοφος [ἰατρὸς] τῇ Αἰγυπτίᾳ προσενήνοχε νόσῳ, θύειν μὲν διὰ τὴν τῶν θυόντων ἀσθένειαν ξυγχωρήσας, τὰ δὲ σεβόμενα παρ' αὐτῶν ἱερεύειν κελεύσας· ἵνα τῷ θύειν μάθωσι μὴ θεοὺς νομίζειν τὰ ὡς ἱερεῖα θυόμενα. διά τοι τοῦτο καὶ χοιρείων αὐτοὺς μεταλαγχάνειν κρεῶν διεκώλυσεν· ἐπειδὴ τούτων μόνων Αἰγύπτιοι μετελάμβανον, τῶν ἄλλων ὡς θεῶν ἀπεχόμενοι. ἀκάθαρτα γὰρ νομίζειν ταῦτα νομοθετήσας, ἐσθίειν ἐκέλευσε τὰ θεοποιούμενα, ἵνα δὴ καταφρόνητα φαίνηται ὡς παρ' αὐτῶν ἐσθιόμενα, καὶ μὴ τὸ θεῖον σφετερίζηται σέβας. δεισιδαίμονας γὰρ αὐτοὺς καὶ γαστριμάργους εἰδὼς, πάθει πάθος ἀντέταξε, καὶ τῇ δεισιδαιμονίᾳ τὴν γαστριμαργίαν ἀντέστησε. τῶν γάρ τοι ὑείων ὡς ἀκαθάρτων κελεύσας ἀπέχεσθαι, τῶν δέ γε ἄλλων ὡς καθαρῶν ἀπολαύειν νομοθετήσας, τῇ τῆς κρεοφαγίας ἐπιθυμίᾳ τῶν θεῶν νομιζομένων μεταλαβεῖν κατηνάγκαζεν. οὐ τοίνυν ἱερείων δεόμενος, οὐδὲ κνίσσης ὀριγνώμενος, θύειν προσέταξεν ὁ θεός· ἀλλὰ τῶν ἀρρωστούντων ἰατρεύων τὰ πάθη. οὕτω δὴ καὶ τὰ τῶν εὐήχων ὀργάνων ἠνέσχετο· οὐ τῇ τούτων ἁρμονίᾳ τερπόμενος, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ παύων τῶν εἰδώλων τὸν πλάνον. εἰ γὰρ εὐθὺς τῆς Αἰγυπτίας ἐξουσίας ἀπαλλαγεῖσι τοὺς τελείους προσενηνόχει νόμους, πάντως ἂν ἀπεσκίρτησαν, καὶ τὸν χαλινὸν ἀπωσάμενοι, πρὸς τὸν πρότερον ἐπαλινδρόμησαν ὄλεθρον. εἰ γὰρ καὶ τούτων οὕτω πρυτανευθέντων, ἐπειράθησαν [τοῦτο δρᾶσαι πολλάκις, τί οὐκ ἂν ἐτόλμησαν,] εἰ τὴν εὐαγγελικὴν αὐτοῖς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς φιλοσοφίαν ἐνομοθέτησεν;

Verum iſti conſilium mentemq; latoris Dei prorſus ignorant. Iſraelē enim longinquū tempus in Ægypto verſatum, prauiſq; moribus illins regionis imbutum, ab Ægyptiiſq; perdoctum idolis ac dæmonibus hoſtias immolare, ludis præterea choreiſq; aſſuetum ac muſicis organis oblectari, iamq; in harum rerum habitu conſtitutum, liberare Deus deſiderans, ſacrificare quidem permiſit, non tamen omnia, neque falſis Ægyptiorum diis, ſed ſibi ſoli ac vero Deo Ægyptiorum deos ſacrificium victimamque offerre. olim ſiquidem Ægyptij, deos ſibi bouem, pecudem, capram, columbam, turturem faciebant, cumq; his & alia quædam animalia; quæ eſculenta non ſunt, ſed vocātur impura. Ne itaq; indignarentur ſi viderent antiquo illo rei diuinæ ritu ſibi penitus interdictum. prohibuit eos rem diuinā illis facere qui dij vere non eſſent: Contraq; lata lege eis edixit, vt ſibi vero Deo in ſacrificiū victimamq; offerrent quæcumq; prius impie venerati fuerant; e terreſtribus quidem capram, pecudē, bouem; e volatilibus autē turturem & columbam. ſunt enim hæc animalia, manſueti cicureſcentiſq; ingenij. Itaq; ſapientiſſimus ille Medicus hoc remedij genus adhibuit Ægyptiæ ægritudini, dū ſacrificare quidem Iudæis ad eorum imbecillitatem induſſit; & tamen ea quæ prius colebant, in ſacrificium iuſſit offerre; vt, dū hoc facerent, ſcirent deos non eſſe quos tamquam victimas ipſi mactarent. Ideoque abſtinere illos etiam ſuillis carnibus iuſſit, quia nimirum hiſce ſolis Ægyptij veſcebantur, cæteris autem animantibus, tamquam diis ſuis, parcebāt. Ita qui lata lege voluit haberi ſues immundos, nempe illud præcepit vt quę animantes pro deis habitæ prius fuerant, paſſim comederentur; vt in contemptum adductæ, quæ ſic in aluum deuoratæ deſcenderant, nequaquam ſibi diuinos honores amplius vindicarent. Etenim cū Hebræos ſciret quadā ſuperſtitione ſubtrepidos, patinarioſq; ac gulones eſſe quā maximos, morbum morbo curandum exiſtimauit. Superſtitioni ſiquidē, gulam oppoſuit. qui enim abſtinere ſuillis carnibus vt impuris præcepit, alias vero carnes illorum edacitati lata lege permiſit, ita profecto vorandæ carnis cupidine incitatos, veſci eos coegit animantibus illis quas olim deos eſſe opinabantur. Haud itaque victimarum indigens Deus, nidoris ve appetentior, ſacrificia illa inſtituit, ſed vt imbecillitati eorū ſapienter hoc pacto leniterq; conſuleret. Ita & muſica inſtrumenta paſſus eſt eſſe; non qui illorū concentu ſuas ipſe aures oblectaret, ſed ita paulatim idolorū præſtigia ſublaturus. Etenim ſi, vt primum ab Ægyptij conuerſatione liberati fuerant, perfectas eis leges obieciſſet, abſq; mora vtiq; reſiliſſent, frenumq; accipere indignati, ad priſtinam labē cupide recurriſſent. Si enim rebus hac indulgentia tolerantiaque diſpoſitis, ſæpenumero id facere conati ſunt, quid non auſi fuiſſent Deo illis ab initio Euangelicæ Philoſophiæ legem ferente?

Vt vero Deum ſciatis nec ſacrificiis indigere nec muſicis inſtrumentis, audite, quæſo, quæ per Prophetas ſuos nobis loquatur: *Non accipiam de domo tua vitulos, neq; de gregibus tuis hircos. Mea ſunt enim omnes beſtiæ agri, iumenta in montibus & boues. Cognoui omnia volatilia cæli; & pulchritudo agri mecum eſt.* His itaque verbis, æque omnia repulit quæ lege prius offerre iubebantur. Neque terreſtria ſolum & volatilia, ſed ipſius quoq; vini libamina, oleumq; quod cum ſimilagine ac placentis inferri tẽplo mos erat. hæc enim *agri pulchritudinem* appellauit; iuxtaque & hæc et illa ſua eſſe teſtatus eſt opera: ita quodammodo nos erudiens, huiuſmodi rebus Deũ non indigere. Tum vero non ſine quadam eleganti, ſed tamen vtilitatis pleniſſima, ironia ignorantiam eorum redarguit, ſuamq; ipſe auctoritatem potentiamq; oſtendit. ſic enim inquit: *Si eſuriero, non tibi dicam. meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius.* Per hæc autẽ verba, & mundi opificio, & ſuo in eum dominatu manifeſte oſtenſis, quod prius ironice dixerat, moderandum curauit. inquit enim: *Numquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo?* Cumq; oſtẽdiſſet ſuperflua eſſe penitus ſacrificia, eſſeq; Deo prorſus indigna, nouum quendam ſacrificij modum propoſuit, quod aram quidẽ cruore effuſo minus imbueret, ſed quod lingua dumtaxat labiiſq; conficeret. ait ergo: *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo vota tua.* Itemque; *Inuoca me in die tribulationis tuæ; & eruam te, & glorificabis me.* Sufficit enim Deo rationabilis congruaq; oratio, ſuper omnes greges ouium & caprarum, ſupraq; omnia boum armenta; eamque libenter recipiens, rependit offerentibus quæ conueniant. opẽ enim ſuam indigentibus porrigit, eoſq; opportuna vltione defendit, ab eorũ manibus vindicatos qui eis detrimenta inferre conabantur. Idque ipſum in fine huius melodiæ ſic additum eſt: *Sacrificium laudis glorificabit me, & illic iter quo oſtendam illi ſalutare Dei.* Neque enim ſatis eſt, ſi Deum nobis beneficia conferentem ſolis laudibus veneremur; ſed præterea nos decet eam viam incedere cuius finis vera eſt ſalus. Idem alio quoque in Pſalmo ſic ait: *Sacrificium & oblationem noluiſti; aures autem perfeciſti mihi. Holocauſta & pro peccato non poſtulaſti.* Iterum alibi; *Laudabo enim,* inquit, *nomen Dei mei cum cantico: magnificabo eum in laude: & placebit Deo ſuper vitulum nouellum cornua producentem & vngulas.* Ne quis autem veſtrum opinetur hæc ſolum Prophetam Dauid ſcripſiſſe, audite, quæſo, qualia ea ſint quæ Deus per Eſaiam loquutus eſt: *Quo mihi multitudinem victimarum veſtrarũ? dicit Dominus. Plenus ſum; holocauſta arietum, & adipem agnorum, & ſanguinem taurorum aut hircorum nolo. Neq; ſi veneritis in conſpectum meum. Quis enim exquiſiuit hæc de manibus veſtris?*

ὅτι δὲ καὶ θυσιῶν καὶ μουσικῶν ὀργάνων ἀνενδεὴς ὁ θεός, ἀκούσατε αὐτοῦ διὰ τῶν προφητῶν λέγοντος· Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χειμάρους. ἐμὰ γάρ ἐστι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βόες. ἔγνωκα πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ὡραιότης ἀγροῦ μετ' ἐμοῦ ἐστιν:- ἐν γὰρ δὴ τούτοις πάντα τὰ νενομοθετημένα προσφέρειν ἐξέβαλεν, οὐ τὰ χερσαῖα μόνον ζῶα καὶ τὰ πτηνά, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀποθλιβόμενον οἶνον, καὶ τὸ μετὰ σεμιδάλεως καὶ ποπάνων προσφερόμενον ἔλαιον. ὡραιότητα γὰρ ἀγροῦ, ταῦτα δὴ προσηγόρευσε, καὶ ἔδειξεν αὐτοῦ γε ὄντα καὶ ταῦτα κἀκεῖνα ποιήματα· ταύτῃ πῃ διδάσκων, ὡς ἡ θεία φύσις ἀνενδεής. εἶτα μετά τινος εἰρωνείας χαριεστάτης καὶ πάσης ὠφελείας μεστῆς, καὶ τὴν ἐκείνων ἄγνοιαν διελέγχει, καὶ τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυσι δύναμιν. ἔφη γάρ· Ἐὰν πεινάσω, οὐ μή σοι εἴπω. ἐμὴ γάρ ἐστιν ἡ οἰκουμένη καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς:- οὕτω διὰ τούτων καὶ τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν δεσποτείαν ἐναργῶς ἐπιδείξας, ἐκεῖνο τὸ εἰρωνικῶς ῥηθέν, ἐθεράπευσεν, εἰπών· Μὴ φάγομαι κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πίομαι;- καὶ διὰ πάντων περιττὰ δείξας τὰ θύματα, καὶ τῆς θείας ἀνάξια φύσεως, καινόν τινα θυσίας ὑποτίθεται τρόπον, οὐ βωμὸν αἱματτούσης, ἀλλὰ γλώττῃ καὶ χείλεσι πληρουμένης· Θῦσον γάρ, ἔφη, τῷ θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου· καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου· καὶ ἐξελοῦμαί σε, καὶ δοξάσεις με:- ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ λόγος εὔλογός τε καὶ πρόσφορος ὑπὲρ πάντα τὰ ποίμνια καὶ αἰπόλια καὶ βουκόλια· καὶ τοῦτον δεχόμενος, ἀμείβεται τοὺς προσφέροντας, ἐπικουρίαν ὀρέγων, καὶ εἰς καιρὸν ἐπαμυνῶν, καὶ τῶν λωβᾶσθαι πειρωμένων ἐλευθερῶν. τοῦτο δὴ τοῦτο καὶ τῷ τέλει τῆς μελῳδίας προστέθεικε· Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με· καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ἣν δείξω αὐτοῖς τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ:- οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ μόνον τὸν εὐεργέτην ὑμνεῖν· προσήκει γὰρ καὶ τὴν ὁδὸν ἐκείνην ὁδεύειν, ἧς τὸ τέλος ἀληθὴς σωτηρία. τοῦτο καὶ ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ πρὸς τὸν θεὸν εἶπεν ὁ προφήτης· Θυσίαν γάρ, ἔφη, καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, [σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἐζήτησας.] καὶ ἐν ἄλλῃ δὲ μελῳδίᾳ τοῦτο προδεδήλωκεν· Αἰνέσω γάρ, εἶπε, τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου μετ' ᾠδῆς· μεγαλυνῶ αὐτὸν ἐν αἰνέσει· καὶ ἀρέσει τῷ θεῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, κέρατα ἐκφέροντα καὶ ὁπλάς:- ὡς ἂν δὲ μή τις ὑπολάβῃ ταῦτα μόνον τὸν Δαβὶδ γεγραφέναι, ἀκούσατε ὦ ἄνδρες, ὁποῖα καὶ διὰ τοῦ [τοῦ] Ἡσαΐου φωνῆς αὐτὸς πάλιν εἴρηκεν ὁ θεός· αὐτοῦ γὰρ δὴ ταῦτα τὰ ῥήματα· Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει κύριος. πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων ἢ τράγων οὐ βούλομαι· οὐδ' ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι. τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν;

Tum

ἀνθρώπους δὲ διὰ τούτων δεδήλωκεν, ὡς οὐκ ἀναγκαίως ταῦτα νενομοθέτηκεν, ἀλλὰ τῇ ἐκείνων ξυγκαλιῶν ἀσθενείᾳ. τοῦτο γὰρ σημαίνει τό, Τίς ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; εἶτα ἐπήγαγε· Πατεῖν μου τὴν αὐλὴν οὐ προσθήσεσθε. ἐὰν γὰρ προσφέρητέ μοι σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα, βδέλυγμά μοί ἐστι· τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα, καὶ ἡμέραν μεγάλην, οὐκ ἀνέχομαι· νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου. ἐγενήθητέ μοι εἰς πλησμονήν. ἀτεχνῶς δὲ ταῦτα τῇ Δαυιδικῇ ἔοικε μελῳδίᾳ. κἀνταῦθα γὰρ παραπλησίως οὐ μόνον τοὺς ταύρους καὶ τοὺς τράγους καὶ τοὺς ἄρνας ἐξέβαλεν, ἀλλὰ καὶ τὴν σεμίδαλιν, καὶ τῶν ἀρωμάτων τὴν εὐοσμίαν, καὶ τῶν μεγάλων πανηγύρεων τὸν κατάλογον. ὥσπερ δὲ διὰ τοῦ Δαβὶδ ἀπαγορεύσας τὰς τοιαύτας ἱερουργίας, τὴν τῆς αἰνέσεως θυσίαν προσφέρειν ἐκέλευσεν· οὕτω κἀνταῦθα τούτων ἕκαστον ἐκβαλών, τὸ τῆς ἀφθαρσίας αὐτοῖς καὶ παλιγγενεσίας ἐπιδείκνυσι βάπτισμα. καί φησι· Λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε· καὶ ἵνα μὴ νομίσωσι προστεταχέναι αὐτὸν τοῖς περιρραντηρίοις τοῖς συνήθεσι χρήσασθαι, ἀναγκαίως προστέθεικεν· Ἀφέλεσθε τὰς πονηρίας [ὑμῶν] ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου. τοῦτο δὲ σαφῶς τὴν τοῦ παναγίου βαπτίσματος αἰνίττεται δωρεάν. κἂν τῷ μέσῳ δὲ τῆς προφητείας πάλιν ὁ τοῦ προφήτου θεός, διὰ τοῦ προφήτου φησίν· Οὐ νῦν ἐκάλεσά σε Ἰακώβ, οὐδὲ κοπιᾶσαί σε ἐποίησα Ἰσραήλ. οὐκ ἤνεγκάς μοι πρόβατα [τῆς] ὁλοκαρπώσεώς σου, οὐδὲ ἐν ταῖς θυσίαις σου ἐδόξασάς με· οὐκ ἐδούλευσάς μοι ἐν δώροις, οὔτε ἔγκοπόν σε ἐποίησα ἐν λιβανωτῷ· οὐδὲ ἐκτήσω μοι ἀργυρίου θυμίαμα, οὐδὲ στέαρ [τῶν] θυσιῶν σου ἐπεθύμησα· ἀλλ' ἐν ταῖς ἁμαρτίαις σου, καὶ ἐν ταῖς ἀδικίαις σου προέστην σου. οὕτω πάλιν δείξας ἀνόνητα τῆς νομικῆς ἱερουργίας τὰ εἴδη, ὑπισχνεῖται τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν τὴν διὰ τοῦ παναγίου βαπτίσματος ἐδωρήσατο· Ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου ἕνεκεν ἐμοῦ, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου οὐ μὴ μνησθήσομαι. οὐ γὰρ δὴ δι' ἔργων ἀξιεπαίνων, ἀλλὰ διὰ μόνης πίστεως τῶν μυστικῶν τετυχήκαμεν ἀγαθῶν. τῷ τοι καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος κέκραγε· Χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· θεοῦ τὸ δῶρον· ἵνα μή τις καυχήσηται. τοῦτο κἀνταῦθα δηλῶν, τό, ἕνεκεν ἐμοῦ, τέθεικε. ταῦτα καὶ διὰ Ἱερεμίου διαμαρτύρεται, λέγων· Τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν συναγάγετε μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν, καὶ φάγετε κρέας· ὅτι οὐκ ἐλάλησα πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν, οὐδὲ ἐνετειλάμην αὐτοῖς ἐν ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἀνήγαγον αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου, περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσίας. ἃ γὰρ δὴ περὶ τούτων ἐν τῷ νόμῳ προστέτακται, τῆς ἐκείνων ἦν ἀναισθησίας, οὐ τῆς αὐτοῦ χρείας τι καὶ βουλήσεως. ταῦτα καὶ ἑτέρωθι λέγει· Τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν, οὐκ ἔστι δεκτά· καὶ αἱ θυσίαι ὑμῶν, οὐχ ἥδυνάν με. καὶ αὖ πάλιν βοᾷ· Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου· καὶ φωνῆς ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι.

Tum & hæc addidit; *Non adiicietis ambulare in atrio meo. Si enim offeratis mihi ſimilaginem, fruſtra: thymiama, abominatio mihi eſt. Neomenias veſtras, & ſabbata, & diem magnum non fero. Ieiunium, & vacationem, & feſtiuitates veſtras odit anima mea. Facti eſtis mihi in ſatietatē.* Apertiſſime igitur his verbis oſtendit, nequaquam hæc vt certa ac neceſſaria ſuis legibus præcepiſſe, ſed vt ſe ad eorum imbecillitatem accommodaret. hoc enim prorſus ea verba ſignificant; *Quis exquiſiuit hæc de manibus veſtris?* Sunt autem hæc omnia, Dauidicæ melodiæ perquam ſimilia. Pari enim modo hic quoq; non ſolum tauros, hircos, agnoſq; reiecit; ſed ipſam ſimilaginem ipſaque aromatica ſuffimenta, cumq; his & magnarum ſolennitatum catalogum. Sicut autem per os Dauidis, huiuſmodi ſacrificiis ritibuſq; ſublatis, ſacrificium laudis offerri iuſſit, ita & hoc loco per Eſaiam cuncta ea porro eliminans, incorruptionis baptiſma regenerationiſq; proponit. ſic enim inquit; *Lauamini; mundi eſtote.* Ne quis autem putaret iuſſiſſe illum per Eſaiam vt conſuetis lotionibus vterentur, neceſſario addidit; *Auferte mala ab animabus veſtris, a conſpectu oculorum meorum.* hæc autem verba, manifeſte oſtendunt baptiſmatis ſancti donum. Alibi quoque in medio Prophetiæ Eſaias hæc inquit, perſonam Dei nobis proponens; *Non te vocaui nunc Iacob, neque laborare te feci Iſrael. Non tuliſti mihi pecudes oblationis; neque in ſacrificiis tuis glorificaſti me. Non ſeruiuiſti mihi in muneribus; neque laborioſum te feci in thure. Neque comparaſti mihi argento thymiama; neque adipem victimarum tuarum concupiui: Sed in peccatis tuis, & in iniuſtitiis protexi te.* Ita rurſus oſtendens legalium victimarum ſpecies eſſe inutiles, pollicetur peccatorum veniam quæ per ſanctum baptiſma mortalibus data eſt. inquit enim: *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Neque enim vllis operibus noſtris, ſed per ſolam fidem myſtica bona conſequuti ſumus. Hinc & Apoſtolus manifeſte teſtatur; *Gratia ſalui facti eſtis, & hoc non ex vobis. Dei eſt donum. ne quis glorietur*: id ipſum hoc loco ſignificans, quod ſuperius dixerat Deus per Eſaiam, *propter me.* Hæc & per Hieremiam ferme ſic inquit: *Holocauſta veſtra congregate cum ſacrificiis veſtris. quoniam non ſum loquutus ad patres veſtros: neque in die qua eduxi vos de Ægypto, præcepi eis de holocauſtis & ſacrificio.* Quod igitur de hiſce rebus in lege præceptum eſt, ad illorum ſtoliditatem accommodatum videri debet, nolla vero Dei vtilitate dictum, aut perpetua voluntate. alibi enim inquit: *Holocauſta veſtra non ſunt accepta; neque veſtra me ſacrificia oblectarunt.* Et rurſns; *Elongato a me ſonū canticorū tuorū; & vocem organorum tuorum non audiam.*

Aliaque permulta hoc genus eſt inuenire, quæ maniſeſte nobis oſtendant, Deum nec ſacrificiis eguiſſe; nec vapore carnis aut nidore, muſicisve inſtrumentis oblectatum, ea fieri iuſſiſſe, ſed ſola prouidentia qua illorum infirmitatibus conſulebat. Ne itaq; exiſtimate hanc pro veſtris ſacrificiis, quæ ipſi damnamus, defenſionẽ vos afferre poſſe, quod Hebræi quoq; patres ſacrificia Deo obtulerint. Quæ enim latæ legis intentio, quod conſilium, finiſq; quis fuerit, ipſe qui legem tulit, per Prophetas Deus oſtendit. Quæ cũ diligenter Porphyrius pellegiſſet; plurimum namq; temporis in eis contriuit dũ ſua in Chriſtianos volumina detornaret; aliena is quoq; a vera pietate ſacrificia eſſe oſtendit. Qua in re iure id Porphyrio contigiſſe dixerim quod cõtingere ſimiis ſolet. Sicut enim illi quoq; quoſdã humanos geſtus imitantur, neq; tamen continuo tranſeunt in humanam ſpeciem, ſed permanent in ſimiorum natura; ita & Porphyrius, e ſacris litteris quæ ſibi collibuit ſuffuratus, nõnullis inde ſentẽtiis ſua monumenta interſitis, poſthabuit veritatem perdiſcere, ſimiuſq; dumtaxat imitator permãſit, vel, vt verius dicam, graculus quidã fuit alienis plumis excultus. Hic itaq; cum multis ſcriptis ſermonibus contendat ab animatis abſtinendum eſſe, teſtem inducit Theophraſtũ, priſcos homines neq; thus, neq; ſacrificiũ, neque vllas victimas ſolitos eſſe offerre, ſed pauxillum decerpti fœni, tamquam genitabilis rei partem, manibus alte ſublatũ, flammis imponere conſueſſe; atq; ita demũ apparentes cæleſtes deos excepiſſe. Tũ plurima quædam in hanc ſententiã perſequutus, hæc addit: *Cum autẽ ſacrorũ primitiæ ad multã iniquitatẽ hominibus proceſſiſſẽt, exſecrabilis paulatim vſus victimarũ inductus eſt crudelitatiſq; pleniſſimus; ita vt ſi quæ olim contra nos imprecationes ſuſcepta ſunt, nunc maxime videantur euẽtum conſequuta, cũ videamus homines cædibus delibutos aras deorum cruore multo conſpergere.* Tũ & poſt alia quamplurima ita ſubſequitur; *Deos nullo pacto habendos eſſe, qui ſibi rẽ diuinam fieri cæſis animantibus gaudeant. eſſe enim iniuſtũ, impiũ, ac ſceleſtiſſimũ facinus, mactare diis animalia: adeoq; ne ipſis quidẽ hoc gratũ cõtingere.* Addit autem & hæc amplius; *Merito Theophraſtus prohibet rem diuinam fieri animatis rebus, ab iis qui veram pietatẽ colere ſtudeant; multis einſmodi vſus rationibus ad ſuam hanc ſententiam comprobandam.* Mox autẽ oſtendit quæ diis immolari cõueniat. inquit enim; *Atqui ea decet immolari, quibus immolãdis nihil detrimenti cuiquã inferatur. nihil eſt enim quod æque cunctis innoxiũ eſſe debeat, atq; ipſum ſacrificiũ.* Rurſuſq;; *Abſtinẽdũ eſt itaq; animalibus, in faciẽda re diuina.* Reuocat præterea in memoriã quæ factæ fuerint hominũ cædes: *Mactabatur enim,* inqt, XVI *Calẽdas Nouembris homo apud Rhodios in honorem Saturni: quod, cum perdiu ſeruatũ fuiſſet, in cõſuetudinẽ abiit. quendã enim ex iis qui publica ſentẽtia damnati eſſẽt ad capitale ſupplicium, ad vſq; Saturnalia viuum aſſeruabãt.* Tũ vero ait, & apud Cypriam Salamina hominem mactari ſolitum, Agraulo Cecropis filiæ: Homi-

καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα τοιαῦτα ἔστιν εὑρεῖν, δηλοῦντα σαφῶς, ὡς οὐ δεόμενος θυσιῶν ὁ θεὸς, οὐδὲ καπνῷ καὶ κνίσῃ καὶ τοῖς μουσικοῖς ὀργάνοις ἐπιτερπόμενος, ταῦτα τελεῖσθαι προσέταξεν, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων προμηθούμενος ἰατρείας. μὴ τοίνυν τὴν τῶν ὑμετέρων θυμάτων κατηγορίας ἀπολογίαν τὴν οὐ κατηγορίαν ἔχειν νομίζητε. δῆλον γάρ τι τὸν τοῦ νόμου σκοπὸν διὰ τῶν προφητῶν ὁ νομοθέτης πεποίηκε. τούτοις ἀκριβῶς ἐντυχὼν ὁ Πορφύριος· μάλα γὰρ αὐτοῖς ἐνδιέτριψε, τὴν καθ' ἡμῶν τορεύων γραφὴν, [καὶ] ἀλλότριον εὐσεβείας καὶ αὐτὸς ἀποφαίνεται τὸ θύειν· παραπλήσιόν τι τοῖς πιθήκοις δρῶν καὶ πάσχων. καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοι μιμοῦνται μέν τινα τῶν ἀνθρώπων ἐπιτηδεύματα, οὐ δέ γε τὴν τῶν ἀνθρώπων οὐ μεταβάλλονται φύσιν, ἀλλὰ μένουσι πίθηκοι· οὕτως οὗτος τὰ θεῖα λόγια κεκλοφὼς, καὶ ἐνίων τὴν διάνοιαν τοῖς ξυγγράμμασιν ἐντιθεὶς τοῖς οἰκείοις, μεταμαθεῖν οὐκ ἠθέλησε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ μεμένηκε πίθηκος, μᾶλλον δὲ κολοιὸς, ἀλλοτρίοις πτίλοις καλλωπιζόμενος. οὗτος περὶ τοῦ δεῖν ἐμψύχων ἀπέχεσθαι πολλοὺς λόγους ξυγγεγραφὼς, εἰσήγαγε [τὸν] Θεόφραστον λέγοντα ὅτι οἱ πάλαι ἄνθρωποι, οὔτε λιβανωτὸν, οὔτε ἄλλο θῦμα προσέφερον· ἀλλὰ χλόης οἷον ἴνα τῆς γονίμου φύσεως χνοῦν ταῖς χερσὶν ἀράμενοι κατέκαιον· ταύτῃ τοὺς φαινομένους οὐρανίους θεοὺς δεξιούμενοι τῇ θυσίᾳ. εἶτα πολλὰ [τοιαῦτα] ἄττα διεξελθὼν, ἐπήγαγε· Πόῤῥω δὲ τῆς περὶ τὰς θυσίας ἀπαρχῶν τοῖς ἀνθρώποις προϊουσῶν παρανομίας, ἡ τῶν δεινοτάτων [θυμάτων] παράληψις ἐπεισήχθη, ὠμότητος πλήρης· ὡς δοκεῖν τὰς πρότερον λεχθείσας καθ' ἡμῶν ἀρὰς, νῦν τέλος εἰληφέναι σφαζόντων τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοὺς βωμοὺς αἱμασσόντων· εἶτα πολλοὺς λόγους διεξελθὼν, ἔφη, μὴ χρῆναι θεοὺς ὑπολαμβάνειν τοὺς τῇ διὰ ζώων θυσίαις χαίροντας. εἶναι γὰρ ἀδικώτατον τὸ ζωοθυτεῖν, καὶ ἀνόσιον καὶ μυσαρὸν [καὶ βλαβερὸν,] καὶ διὰ τοῦτο μὴ θεοῖς προσφιλές· προστέθεικε δὲ καὶ ταῦτα· Εἰκότως ὁ Θεόφραστος ἀπαγορεύει τὸ θύειν [τὰ] ἔμψυχα τοὺς τῷ ὄντι εὐσεβεῖν ἐθέλοντας, χρώμενος καὶ τοιαύταις ἄλλαις αἰτίαις· εἶτα δείκνυσι τίνα θύειν προσήκει, καί φησι· Καὶ μὴν [καὶ] θύειν δεῖ ἐκεῖνα, ἃ θύοντες, οὐδένα πημανοῦμεν. οὐδὲν γὰρ ὡς τὸ θύειν, ἀβλαβὲς εἶναι χρὴ πᾶσι· καὶ αὖ πάλιν· Ἀφεκτέον ἄρα τῶν ζώων ἐν ταῖς θυσίαις· ἀναμιμνήσκει δὲ καὶ τῶν πάλαι τελεσθεισῶν ἀνδροφονιῶν· Ἐθύετο γὰρ, φησὶν, ἐν Ῥόδῳ μηνὶ μεταγειτνιῶνι, ἕκτῃ ἱσταμένου, ἄνθρωπος τῷ Κρόνῳ. ὃ δὴ ἐπὶ πολὺ κρατῆσαν, εἰς ἔθος μετεβλήθη. ἕνα γὰρ τῶν ἐπὶ θανάτῳ δημοσίᾳ κατακριθέντων, μέχρι τῶν Κρονίων συνεῖχον· εἶτα λέγει ὡς καὶ ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου, ἄνθρωπος ἐθύετο τῇ Ἀγραύλῳ τῇ Κέκροπος·

καὶ ἐν Ἡλιουπόλει τῆς Αἰγύπτου, ἄνθρωποι κατεσφάζοντο τρεῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν. καὶ Λακεδαιμονίους δὲ φασὶ τῷ Ἄρει θύειν ἄνθρωπον· καὶ ἐν Λαοδικείᾳ δὲ τῆς Συρίας, καὶ ἐν Καρχηδόνι τῆς Λιβύης, τοιαύτας πάλαι θυσίας προσενεχθῆναι· καὶ τοὺς Ἕλληνας εἰς πόλεμον ἐξιόντας ἀνθρωποθυτεῖν. καὶ ἄλλα δὲ παμπολλα τοιαῦτα διέξεισι. καὶ Φίλων δὲ [γε] ὁ ἱστοριογράφος φησὶν, Ἀριστομένη τὸν Μεσσήνιον τῷ Ἰθωμήτῃ Διῒ τριακοσίους ἀποσφάξαι. καὶ ὁ Πλούταρχος δὲ, ξυνῳδὰ τούτοις ἱστόρησε· καὶ ὅπεροι ξυγγραφεῖς πολλὰ τοιαῦτα ξυνέγραψαν· καὶ τραγῳδοποιοὶ τοιάσδε ξυμφορὰς ἐτραγῴδησαν, Μενοικέως [μὲν] ἐν Θήβαις, Κόδρου [δὲ] ἐν Ἀθήναις, καὶ τῶν Λεὼ θυγατέρων. καὶ ῥᾴδιον ἐντυχεῖν τῷ βουλομένῳ ταῖς παλαιαῖς ἱστορίαις, καὶ γνῶναι ὡς τῶν καλουμένων θεῶν ταῦτα κελευόντων ἐθύετο. ὁ δέ γε ποιητὴς καὶ δεσπότης [πανταχῆ τῆς] τοιαύτης παρανομίας κατηγορεῖ· καὶ διὰ τοῦ Δαβὶδ μὲν βοᾷ· [Καὶ] ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις· καὶ ἐξέχεαν αἷμα ἀθῷον, αἷμα υἱῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων, ὧν ἔθυσαν τοῖς γλυπτοῖς Χαναάν:- διὰ δὲ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ πάλιν ἐπιμεμφόμενος λέγει· Καὶ ἔλαβες τοὺς υἱούς σου καὶ τὰς θυγατέρας σου ἃς ἐγέννησάς μοι, καὶ προσήγαγες αὐτοὺς τοῖς ἐρασταῖς σου. τοῦτο ὑπὲρ πᾶσαν τὴν πορνείαν σου:- ταῦτα μὲν οὖν πάλαι παρ' Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων καὶ Αἰγυπτίων, καὶ μέντοι καὶ Ἑβραίων καὶ τῶν ἄλλων ἐτολμᾶτο βαρβάρων· μετὰ δὲ τὴν τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν, ἐκεῖνα μὲν ἔσβεσται ἅπαντα, οἱ δὲ θεῖοι τῶν εὐαγγελίων πολιτεύονται νόμοι. ἐκείνας τραγῳδῶν τὰς μιαιφονίας Σοφοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, ἄριστα μὲν ἐθεολόγησεν, ἄγαν δὲ σοφῶς ἐκωμῴδησε τὰ τῶν δαιμονίων ἀγάλματα, καὶ τῶν θυσιῶν τὰς παρανόμους σφαγάς· λέγει δὲ οὕτως·

Εἷς ταῖς ἀληθείαισιν εἷς ἐστιν ὁ θεὸς,
Ὃς οὐρανόν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακρὰν,
Πόντου τε χαροπὸν οἶδμα κἀνέμων βίας.
Θνητοὶ δὲ πολλοὶ καρδίᾳ πλανώμενοι,
Ἱδρυσάμεσθα πημάτων παραψυχὴν,
Θεῶν ἀγάλματ' ἐκ λίθων, ἢ χαλκέων,
Ἢ χρυσοτεύκτων, ἢ ἐλεφαντίνων τύπους·
Θυσίας τε τούτοις καὶ καλὰς πανηγύρεις
Στέφοντες, οὕτως εὐσεβεῖν νομίζομεν:-

τοιγάρτοι οὐ μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑμέτεροι καὶ ποιηταὶ καὶ ξυγγραφεῖς καὶ φιλόσοφοι ταῦτα γελῶσιν, ἃ θεῖα νομίζετε. ἐγὼ δὲ οἶμαι καὶ Σωκράτην τὸν Σωφρονίσκου, τὸν ἀλεκτρυόνα θῦσαι κελεῦσαι, ἵνα τὴν κατ' αὐτοῦ γεγενημένην διελέγξῃ γραφὴν· ἐγράψαντο γὰρ αὐτὸν Ἄνυτός τε καὶ Μέλιτος, ὡς εἶναι θεοὺς οὐ νομίζοντα. ὅτι γὰρ ἀνενδεὲς τὸ θεῖον ἠπίστατο, σαφῶς ἐν ἑτέροις δεδήλωκεν. αὐτοῦ γὰρ δὴ καὶ ταῦτα· εἴπερ δὴ ἄρα ὁ Πλάτων τὰ ἐκείνου ξυνέγραψε δόγματα· Οὐ γὰρ χρείας ἕνεκεν ὁ θεὸς ἐποίησε τὸν κόσμον, ἵνα τιμάς τε πρὸς ἀνθρώπων, καὶ πρὸς

Homines itē tris apud Ægyptiam Heliopolin ſingulis diebus mactatı: Quin etiā Lacedæmonios immolare hominē Marti; huiuſmodiq; victimas in Laodicea Syriæ, Libycaq; Carthagine offerri ſolitas. Ipſos etiam Græcos, cū ad bella progrederentur, ab humana cęde auſpicatos fuiſſe: aliaq; permulta in hāc ſententiā Porphyrius narrat. Scribit & Philo Hiſtoricus, Ariſtomenē Meſſeniū trecentos olim homines Ioui Ithomio immolaſſe Plutarchus quoq; cōſona his teſtatur, aliiq; complures Hiſtorici eadē nobis memoriæ prodiderūt. Quin & Tragici Poetæ, huiuſmodi cædes ſuis Tragœdiis decantarunt; quas Menœcei quidē apud Thebanos, apud Athenienſes autem Codri ac Lei filiæ pertulerūt. Pronū vero eſt hæc omnibus edoceri qui veterum Hiſtoriarū libros in manus ſumāt. Ita enim facile cognoſcēt, eorum iuſſu qui falſo dij nuncupantur, has victimarum cædes inſtitutas fuiſſe. At vero mundi pater ac dominus, hāc iniquitatē per os Dauidicum deteſtatur. inquit enim; *Et ſacrificarunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis; & effuderunt ſanguinem innocentem; ſanguinē filiorū & filiarum ſuarum quos ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaan.* Per Ezechielem quoq; ita cōquerens ait; *Et accepiſti filios tuos ac filias, quos genuiſti mihi; et adduxiſti eos amatoribus tuis. hoc ſuper omnē fornicationē tuā.* Hæc itaq; paſſim Græci, Romani, Ægyptij, Hebræi, gentesq; aliæ. facinora perpetrabant. Poſtq̄ vero Deus noſter hominumq; ſeruator Chriſtus apparuit, illa quidē prorſus extincta ſūt, ſacræ vero Euāgeliorū leges, nationes melius ciuitateſq; moderantur. Præter alios vero & Sophocles Athenienſis Tragœdiarū ſcriptor eas immolationes hominū Tragice deteſtatur, pie quidē de Deo loquutus, ſapienterq; inſectatus dęmonū ſimulacra. ſic enim inqt:

Vnus profecto ſolus eſt vnus Deus;
Terram qui fecit, & polorum vertices,
Pontiq; fluctus, & ſonora flumina.
Sed nos ſopore corde mortales vagi,
Statuimus hoc ſolatium mentis leue,
Simulacra diuûm ex ære, nitido aut marmore,
Elephantinove ex ebore, auro aut fulgido.
Quēîſ ſacra, cœtuſq; & coronas affatim
Dantes, putamus ſic pium perſoluere.

Nec enim ſoli nos, ſed veſtri quoq; Poetæ, Hiſtorici, ac Philoſophi, huiuſmodi ritus plane irrident qui vobis diuini ſanctiq; habentur. Ego autem puto & Socraten Sophroniſci, Mercurio immolari gallum iuſſiſſe, vt illatum crimen refelleret; quippe quem Anytus ac Melitus vt immortales deos abnegantem detulerant. Alibi enim Socrates idem manifeſte oſtendit, ſcire ſe Deum nequaquā victimis indigere. nā & hæc quoq; Socratis dicta ſunt; ſi modo illius ſententias Plato litterarū monumentis mādauit: *Nullius enim neceſſitatis vſusve ſui cauſa, Deus mundū hunc fecit, vt honores videlicet ab hominibus di-*

iuq; aliis ac dæmonibus referret; quaſi prouentũ ſibi quendã pro rerum gubernatione depoſceret: a nobis quidẽ, viſcerationũ vapores; a diis autẽ ac dæmonibus, propria cuiuſq; miniſteria et officia. His itaq; verbis Socrates plane oſtendit, nullius quidem rei Deum indigum eſſe, nihilq; habere aliud eiuſmodi hoſtias præter fumũ, ac putore quidẽ multo grauiſſimũ. Quæ vos & a præceptoribus veſtris perdocti, & a ſacris iam monumentis, vnde illi plurima cõpilarunt, diuinã doctrinam veſtris in pectorib. confirmantes, quæ cauponibus laniiſq; cõueniunt ſacrificia deteſtamini; ſacrificiũ vero laudis creatori Deo offerte. vobis enim perſuadere hoc debent, non leges a principibus latæ, neq; ſuppliciorum metus; ſed veritatis potentia, quæ iam maris ac terræ incolis omnibus eſt notiſſima.

VIII SERMO: DE MARTYRIBUS.

PYTHAGORAN illum Samiũ, cuius apud vos eſt celeberrimũ nomen, dixiſſe aiunt qui illius vitam memoriæ prodiderũt, eſſe Muſas Sirenibus præferendas. Ego autem, ſi mos illi fuiſſet explicito ac manifeſto ſermone vti, quali videlicet cõplures Philoſophi vſi ſunt; affirmarẽ vtiq; illum, vt idiotã hominem, alitoriſq; vllius rei minime conſcium, Muſarum cantus ac vocẽ Sirenibus prætuliſſe. quia vero ſunt illius dicta, griphis ænigmatiſq; abſtruſa, ſcopulorũ modo qui marinis fluctibus occultantur: (per ſymbola enim, ſua ille monita proponebat; qualia videlicet ea ſunt; *Gladio ignẽ ne fodicato; Neve modio inſideto; Neve caudatrum comeduto: Stateram ne tranſilito*; & quæ ſunt generis eiuſdẽ) idcirco illum puto cõptos lepidoſque ſermones Sirenibus opinatum eſſe perſimiles; Muſis vero, qui nihil inducti decoris fuciq; præferentes, nudam veritatis formã oſtendũt. Quãto enim ingenua pulchritudo potior eſt ea quam fucus artis mangonicæ medicauit, tanto eſt melior ſimplex ille veritatis decor, acri oratione lepidoq; verborum cõcentu. Habenda eſt itaq; fides, o viri Græci, ſi non aliis, at celeberrimo ſaltẽ Philoſopho qui hæc ita decreuit. Neq; adeo ſacræ vobis litteræ contemnẽdæ, quoniã ſuperfluo ſermonis apparatu minus vtantur, ſed nudã pulchritudinẽ veritatis, & tamen emicantẽ, nobis proponant. Pronũ ſiquidẽ fuit & quã facillimũ ſapiẽtiæ fonti, qui prophanis impiiſq; hominib. eã qua tãtopere gloriantur eloquẽtiã dedit, vel Platone facũdiores, vel acriores Demoſthene, vel rotũdiores Thucydide, vel Ariſtotele & Chryſippo cudẽdis inſolubilibus ſyllogiſmis acutiores, prodere veritatis præcones: cæterum locuples illa liberaliſſimaq; diuinitas, noluit quinq; ſolũ, decẽve aut quindecim, cẽtumve aut ducentos homines aquis ſalutaribus recreari, ſed cunctas affatim tum Græcas tum barbaras nationes. neq; ſolum homines litterarum ſtudiis innutritos, ſed ſutores iuxta textoreſq;,

ſabros

θεῶν ἄλλων καὶ δαιμόνων καρποῖτο, οἷον φόρον τινὰ ἀπὸ τῆς γενέσεως ἀρνύμενος· παρὰ μὲν ἡμῶν καπνούς· παρὰ δὲ θεῶν καὶ δαιμόνων, οἰκείας λειτουργίας. ἄντικρυς δὲ διὰ τούτων δεδήλωκεν, ὡς οὐδενὸς μὲν δεῖται τὸ θεῖον, καπνοῦ δὲ πλέον οὐδὲν ἔχουσιν αἱ πιαίταται θυσίαι, καὶ καπνοῦ δυσόσμιας μεστοῦ. ταῦτα δὴ οὖν καὶ παρὰ τῶν ὑμετέρων διδασκάλων μεμαθηκότες, καὶ παρὰ τῶν θείων λογίων, παρ' ὧν ταῦτα σεσύληται, τὴν διδασκαλίαν κρατύναντες, τὰ μὲν ὀψοποιοῖς καὶ κρεοπώλαις ἁρμόττοντα μισήσατε θύματα, τὴν δὲ τῆς αἰνέσεως θυσίαν τῷ ποιητῇ προσενέγκατε. πειθέτω δὲ ὑμᾶς τοῦτο ποιεῖν, μὴ τῶν βασιλευόντων οἱ νόμοι, μηδὲ τῆς τιμωρίας τὸ δέος, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας τὸ κράτος· ὃ πάσῃ γῇ καὶ θαλάττῃ γέγονεν γνώριμον.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ τιμῆς· η'.

Πυθαγόραν ἐκεῖνον, οὗ κλέος ἐστὶ παρ' ὑμῖν, εἰρηκέναι φασὶν οἱ τὰ ἐκείνου ξυγγεγραφότες, ὡς χρὴ τῶν Σειρήνων προτιθέναι τὰς Μούσας. ἐγὼ δέ, εἰ μὲν ἁπλοῖς ἐκεῖνος καὶ διαφανέσιν εἰώθει κεχρῆσθαι λέξεσιν, ὥσπερ δὴ καὶ ἄλλοι τῶν φιλοσόφων τινές, ἔφην ἂν αὐτὸν ὡς ἰδιώτην τὴν τῶν Μουσῶν προκεκρικέναι φωνήν· ἐπειδὴ δὲ αἰνιγματώδεις οἱ ἐκείνου [γε] λόγοι καὶ ὕφαλοι· συμβολικῶς γάρ τοι τὰς παραινέσεις προσέφερεν· οἷόν τι γὰρ δή τι, Μαχαίρᾳ πῦρ μὴ σκαλεύειν, καὶ Ἐπὶ χοίνικος μὴ καθῆσθαι, καὶ Μελάνουρον μὴ ἐσθίειν, καὶ Ζυγὸν μὴ ὑπερβαίνειν, καὶ τἆλλα τὰ τούτοις ξυντεταγμένα· οἶμαι αὐτὸν Σειρῆσι μὲν ἀπεικάσαι τοὺς κεκομψευμένους καὶ κατεγλωττισμένους λόγους· Μούσαις δέ, τοὺς ἐπείσακτον μὲν οὐδὲν ἔχοντας, γυμνὸν δὲ τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος ἐπιδεικνύντας. ὅσῳ γὰρ ἡ παρὰ τῆς φύσεως ὥρα τῆς ἀπὸ κομμωτικῆς τέχνης διεσκευασμένης ἀμείνων, τοσούτῳ κρείττων τῆς τῶν λόγων εὐεπείας τε καὶ δεινότητος ἡ τῆς ἀληθείας εὐπρέπεια. πιστευτέον οὖν ἄρα, ὦ ἄνδρες, εἰ καὶ μὴ ἄλλῳ, τῷ γε πολυθρυλλήτῳ φιλοσόφῳ, ταῦτα νομοθετοῦντι· καὶ τὰ θεῖα λόγια μὴ παροπτέα νομίζειν· ὅτι δὴ τῷ περιττῷ τῶν λόγων οὐ κατακέχρηνται φύσει, ἀλλὰ γυμνὸν ἡμῖν προσφέρουσι καὶ ἀποστίλβον τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος. εἰ πεῖτις μὲν γὰρ ἦν καὶ μάλα ῥᾴδιον, τῇ τῆς σοφίας πηγῇ, ἣ καὶ δυσσεβέσιν ἀνθρώποις τὴν καλουμένην εὐστομίαν δεδώρηται, καὶ Πλάτωνος εὐγλωττοτέρους καὶ δεινοτέρους Δημοσθένους, καὶ ὄγκῳ τὸν Ὀλόρου κατακρύπτοντας, καὶ τὸν Νικομάχου καὶ Χρύσιππον τοῖς τῶν συλλογισμῶν ἀλύτοις ἢ δυσλύτοις [δεσμοῖς,] ἀποφῆναι τῆς ἀληθείας τοὺς κήρυκας. ἀλλ' οὐκ ἐβουλήθη πέντε ἢ δέκα, ἢ πεντεκαίδεκα ἢ ἑκατὸν, ἢ δὶς τοσούτους, τῶν σωτηρίων ἀπολαῦσαι ναμάτων· ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους, καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους, καὶ τοὺς λόγοις ἐντεθραμμένους, καὶ τοὺς λόγων οὐ γεγευμένους, καὶ σκυτέας καὶ ὑφάντας,

καὶ χαλκοτύπους καὶ τοὺς ἄλλους οἳ τὰς τέχνας μεταχειρίζουσι· καὶ πρὸς τούτοις καὶ οἰκέτας καὶ προσαίτας, καὶ γηπόνους καὶ ἀλσοκόμους, καὶ γυναῖκας ὡσαύτως, τάς τε πλούτῳ περιρρεομένας, καὶ τὰς πόνῳ ξυνεζευγμένας, [καὶ ἐκ χειρῶν βιοτεύειν ἠναγκασμένας.] τούτου δὴ ἕνεκα ἁλιεῦσι καὶ τελώναις καὶ σκυτοτόμῳ χρησάμενος ὑπουργοῖς, προσενήνοχε τοῖς ἀνθρώποις τὰ σωτήρια καὶ θεῖα μαθήματα· τὰς μὲν γλώττας αὐτῶν, ἃς ἐξ ἀρχῆς ἔλαχον οὐκ ἀμείψας, τὰ δέ γε θεῖα δὴ καὶ διαυγῆ τῆς σοφίας νάματα διὰ τούτων προχέας· παραπλήσιον ποιῶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἑστιάτωρ οἶνον εὐοσμίαν καὶ ἡδύτην ἄριστον προσενέγκῃ τοῖς δαιτυμόσι, κύλιξι καὶ φιάλαις ἐγχέας οὐκ ἠσκημέναις εἰς κάλλος· ἀλλ' οἵ γε διψῶντες ἐμφοροῦνται τοῦ νάματος, οὐκ εἰς τὰς κύλικας ἀφορῶντες, ἀλλὰ τὸν οἶνον θαυμάζοντες. τοῦτο πάντες ἄνθρωποι δρῶντες διατελοῦσι· καὶ τῶν θείων ἀπολαύοντες ῥείθρων, οὐ μόνον οὐ κωμῳδοῦσι τῶν ἀποστόλων τὰς γλώττας, ἀλλὰ καὶ ἄγαν θαυμάζουσιν, ὅτι δὴ λόγων στωμύλων ὄντες ἀμύητοι, καὶ οἱ μὲν ἁλιεύειν παιδόθεν μεμαθηκότες, οἱ δὲ τελωνικοῖς ἐργαστηρίοις προσηδρευκότες, ἄλλοι δὲ σκυτοτομικὴν μεταχειρίσαντες τέχνην, ἀπεφάνθησαν ἐξαίφνης θείων λογίων διάκονοι, καὶ δωρεῶν ἐπουρανίων διανομεῖς, καὶ σωτῆρες ἀλεξίκακοι, καὶ φωστῆρες φαεινότατοι, οὐχ ἓν ἔθνος φωτίζοντες, ἀλλ' ὅσαπερ ὁ ὁρώμενος ἥλιος. ἄγανται δὲ διαφερόντως ἅπαντες καὶ θαυμάζουσιν, ὅτι δὴ καὶ τεθνεῶτες ἐπιτελοῦσιν, ἅπερ δὴ καὶ περιόντες εἰώθεσαν ἐνεργεῖν· μᾶλλον δὲ πολλῷ μείζονα καὶ λαμπρότερα τὰ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν παρ' ἐκείνων τελούμενα. ἡνίκα μὲν γὰρ μετὰ τῶν σωμάτων ἐπολιτεύοντο, νῦν μὲν παρὰ τούτους, νῦν δὲ παρ' ἐκείνους ἐφοίτων, καὶ ἄλλοτε μὲν Ῥωμαίοις, ἄλλοτε δὲ Ἰσπανοῖς ἢ Κελτοῖς διελέγοντο· ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἐκεῖνον ἐξεδήμησαν ὑφ' οὗ κατεπέμφθησαν, ἅπαντες αὐτῶν ἐνδελεχῶς ἀπολαύουσιν, οὐ μόνον Ῥωμαῖοι, καὶ ὅσοι γε τὸν τούτων ἀγαπῶσι ζυγὸν, καὶ ὑπὸ τούτων ἰθύνονται· ἀλλὰ καὶ Πέρσαι καὶ Σκύθαι καὶ Μασσαγέται καὶ Σαυρομάται, καὶ Ἰνδοὶ καὶ Αἰθίοπες, καὶ ξυλλήβδην εἰπεῖν, ἅπαντα τῆς οἰκουμένης τὰ τέρματα. τὰ γὰρ δὴ τούτων ξυγγράμματα, ἁπλᾶ γε ὄντα καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γεγυμνωμένα λαμπρότητος, καὶ μὲν δὴ καὶ σμικρὰ καὶ ὀλίγα, πᾶσιν ἀνθρώποις ἐστὶν ἀξιέραστα, πλὴν ὑμῶν καὶ εἴ τις ὑμῖν παραπλησίως τὴν τῆς ἀπιστίας καταπεχυμένην ἔχων ἀχλὺν, ἰδεῖν οὐκ ἐθέλει τῆς ἀληθείας τὴν αἴγλην. οὐ μόνον δὲ τῆς Ἑλληνικῆς ταῦτα κομψείας γεγύμνωται, ἀλλὰ καὶ τῶν [πραγμάτων] ὧνπερ διδάσκει, τὴν φύσιν οὐ σεμνήν τινα ἔχει καὶ περιφανῆ καὶ περίβλεπτον. οὐ γὰρ ὁρωμένην τινὰ τοῖς θιασώταις ἐπιδείκνυσι βασιλείαν, ἁλουργίδι κοσμουμένην καὶ στεφάνῳ λαμπρυνομένην, καὶ τῷ τῶν ἀσπιδοφόρων καὶ δορυφόρων καὶ πλήθει καὶ μεγέθει σεμνυνομένην.

fabros item ferrarios, ceteroſq; manuales artifices; præterq; hos ipſos etiam mendicos, agricolas, lignatores; fœminas quoq;, tum diuitiis affluentes, tum manuum ſuarum ſtudio parce ac duriter victitantes. Eáque ob rem, piſcatorum, publicanorumq;, ac ſutoris miniſterio vſus, protulit hominibus ſalutarem diuinamq; doctrinã, nequaquam linguis immutatis, quibus verbi ſui præcones ab initio vſi fuerant; ſed per eas tamẽ præniuentis ſapientiæ riuos effundẽs, non aliter quã ſi quis vinũ odoris ſaporiſq; ſuauiſſimi cõuiuis ſuis apponat, quod tamẽ phialis poculiſq; infundat minus eleganter affabreq; inſculptis. Nihilò enim ſecius q ſitientes accumbunt, vino ſe imbuunt; neq; poculorum materiã artificiumve inſpiciũt, ſed vinũ laudant quod cũ magna voluptate exhauriunt. Idem cunctos hodie mortales facere aſſidue cernimus. Sacræ enim doctrinæ riuos haurientes, non modo non irridẽt Apoſtolorum linguam, ſed valde potius admirantur, quod eloquentiæ ſacris minus initiati, horumq; alij vel a pueris ſolam piſcationem edocti, alij vero publicanorum trapezis aſſiſtere conſueti, alij ſutoriam exercere, illico prodierint miniſtri diuinarum rerum, ſupercæleſtiumq; bonorum diſpenſatores, præſidia in aduerſis rebus, claraq; luminaria, quę non vnam modo gentem lumine illuſtrarũt, ſed quotcumq; ſol hic quẽ cernimus, iubare ſuæ lucis illuſtrat. Admirantur autem cuncti mortales, mortuos iã Apoſtolos, nunc quoq; vertendis ad Chriſtianã religionẽ populis, ea conficere quæ cũ olim viuerent faciebant; immo autẽ maiora multoq; clariora, poſtquã exceſſerũt e vita, per eos facta conſpicere. tunc enim cũ mortale corpus induti, inter homines verſabantur, modo ad hos, modo ad illos populos accedebant; nunc Romanos, nunc vero Hiſpanos Celtasve alloquebantur. Poſtquã vero ad illũ ſe receperunt a quo deſtinati olim miſſiq; fuerant, omnes illis populi cunctæq; nationes continue perfruuntur: neq; ſolũ Romani, quiq; ſub Romanorum iugo lubentes agunt & gubernantur; ſed Perſæ quoq;, Scythæ, Maſſagetę, Sauromatæ, Indi, Æthiopes, vtq; ſemel dicatur, omnes habitabilis terræ fines. Quæ enim illi monumẽta ſcripta nobis reliquerunt, ſimplicia illa quidẽ omniſq; Græci nitoris expertia, tum perpauca & perquam breuia, ſunt hominibus cunctis cariſſima, vobis exceptis, ac ſi quis eadem qua & vos impietatis nebula circumſeptus, nolit veritatis iubar inſpicere. Quin eadem Apoſtolica monumenta, non ſolum carent Atticæ eloquentiæ faſtu, verum etiã ea quæ nobis tradunt, eius ſunt generis, vt nihil inde magnificũ noſtris oculis ac perſpicuũ proponatur. Neq; enim regnũ oſtentãt quod hic videri a futuris poſſeſſoribus queat. Non illi purpura exornatum regem, non corona inſignẽ vident, non ſcutatorum numero ac magnitudine formidandũ,

non exercitu cōmunitū, non ducib. qui fortitudinē in bello perdocti ſint; nihil deniq; eorū vident, quibus homines ſplēdore nominis & gloria inclareſcunt; ſed tophaceū ſpecu vidēt, in quo præſepe, in quo paupertculam Virginem, in quo tenui faſcia obnolutum infantē, ipſo in præſepis ſinu humiliter reclinatum. Præterea & opidum vident vbi hęc accidiſſe narrantur, ignobile, ingloriū, ac puſillū. Proponitur illis etiam ſpectādus, infans in paupertate eductus. proponitur quæ acerba perpeſſus eſt, fames, ſitis, lāgnorq; de via: poſt hæc autem omnia, ſuppliciū illud paſſim ab omnibus decantatū, alapæ cū colaphis in maxillā incuſſæ, terga flagris diſciſſa, geſtata crux, pedibus ac manibus infixi claui, lancea pectori adacta, acetū ſitienti porrectū, mortis genus ignominia cruciatuq; perhorrendum. Et tamen cum hæc & quæ ſunt his ſimilia, narrent Apoſtolorū monumenta, fidē fecerūt cunctis paſſim hominibus, eū de quo illa dicuntur, Dei filium, Deum verū, ante ſæcula genitū, factorē rerum omnium atq; opificem, humanā aſſumpſiſſe naturam, eoq; inſtrumento ſalutē humani generis confeciſſe. Neq; vero tenuē ac ſuperinnatantē fidē fecerunt, ſed adeo profundis nixam radicibus, vt magna hominum multitudo pro his dogmatis retinendis mortē libentiſſime ſuſtinuerit, eaq; infitiari volentibus non linguas ad defenſionē obiecerit, ſed flagris humeros, ſed lāpadib. latera ferreiſq; vngulis, & ceruices gladiis ſuppoſuerit, tympanis ac fidiculis extenta fuerit, palis infixa cōſtiterit, ab immanibus ſe feris laniari conſpexerit. Iure igitur q certamina hęc propoſuit, inexſtincta illos gloria illuſtrauit, memoriāq; factorū nūllā tribuit, quæ potēs ſit vires tēporis ſuperare. Nā cum cętera omnia paulatim marceſcere aboleriq; inſtituerit, horū tamen gloriā incorruptā ſeruauit. Ac animæ quidē triumphatorū Martyrum in cæleſti nūc patria, vitā agunt angelorū choros interſitę: eorū vero corpora nō ſingula quidē ſingulis monumētis cōdūtur; ſed ciuitates, opida, paganiq; cōuentus, hæc inter ſe ſortito partiti ſunt, laborātibuſq; animis ac ægrotis corporib. ſalutares eos cōfiteri nō ceſſant. Nihiloq; ſecius vrbiū cuſtodes ac locorū præſides venerātur; quorū precib. & interuētu apud Deū vtentes, per eos demū diuina munera cōſequuntur. Sectis itaq; eorū corporibus, integra tamen vis & gratia perſeuerat, tenueſq; ac tantillæ reliquiæ toti nullaſque in partes diſſecto Martyri parē habēt virtutē. Gratia enim quæ pollens vigētq; perſiſtit, petētib. dona diſtribuit, fideiſupplicātiū liberalitatē ſuā cōmēſa. Vos autē, Gręci homines, ne hęc qdē adducūt, vt Deū regē Martyrū laudetis;

καὶ πόλιν ἔχουσιν στρατιὰν καὶ στρατηγοὺς ἀρίστους τὰ ἐν πολέμοις δεδιδαγμένους, καὶ τἄλλα ὅσα πολυθρυλλήτους τοὺς κεκλημένους ποιεῖ· ἀλλὰ σπήλαιον καὶ φάτνην καὶ παρθένον χερνῆτιν, καὶ βρέφος δὲ ταλὲς [ἐν] σπαργάνοις ἐνειλημένον, καὶ ὑπ' ἐκείνης ἐρριμμένον τῇ φάτνῃ· καὶ χωρίον ἄδοξον καὶ σμικρὸν, ἐν ᾧ ταῦτα ἐγένετο· καὶ αὖ πάλιν πενίαν ἐπαυξηθέντος τοῦ βρέφους· καὶ πεῖναν καὶ δίψος, καὶ τὸν ἐξ ὁδοιπορίας πόνον· καὶ μετὰ ταῦτα τὸ παρὰ πάντων ᾀδόμενον πάθος, τὰς ἐπὶ κόρρης πληγὰς, τὰς κατὰ νώτου μάστιγας, τὸ ἰκρίον, τοὺς ἥλους, τὴν χολὴν, τὸ ὄξος, τὸν θάνατον. ἀλλ' ὅμως ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διηγούμενα τὰ τῶν ἀποστόλων ξυγγράμματα, ἔπεισεν ἅπαντας ἀνθρώπους, ὅτι υἱὸς ὢν θεοῦ καὶ θεὸς προαιώνιος, καὶ τῶν ἁπάντων ποιητὴς καὶ δημιουργὸς, ὁ τὴν ἀνθρωπείαν ὑποδὺς φύσιν, καὶ διὰ ταύτης τὴν τῶν ἀνθρώπων πραγματευσάμενος σωτηρίαν. καὶ οὐχ ἁπλῶς ἔπεισεν, ἀλλὰ τοσαύτην γε πίστιν τοῖς πλείστοις ἐνέθηκεν, ὡς ἥδιστα τὸν ὑπὲρ τῶνδε τῶν δογμάτων καταδέξασθαι θάνατον, καὶ τοῖς ἀρνηθῆναι κελεύουσιν, ἥκιστα μὲν προέσθαι τὰς γλώττας, περιτεῖναι δὲ τὰ νῶτα τοῖς ἐθέλουσι μαστιγοῦν, καὶ λαμπάσι καὶ ὄνυξι τὰς πλευρὰς, καὶ τοὺς αὐχένας ὑποθεῖναι τοῖς ξίφεσι, καὶ ἀποτυμπανισθῆναι προθύμως καὶ ἀνασκινδαλευθῆναι· καὶ μέντοι καὶ ἐμπρησθῆναι, καὶ θῆρας ἀγρίους ἰδεῖν θοινωμένους τὰ σώματα. τῷ τοι καὶ ἄσβεστον αὐτοῖς ὁ ἀγωνοθέτης ἐδωρήσατο κλέος, καὶ μνήμην νικῶσαν τοῦ χρόνου τὴν φύσιν. μαραίνειν γὰρ δὴ οὗτος ἅπαντα πεφυκὼς, τὴν τούτων ἀμάραντον διετήρησε δόξαν. καὶ αἱ μὲν γενναῖαι τῶν νικηφόρων ψυχαὶ περιπολοῦσι τὸν οὐρανὸν, τοῖς ἀσωμάτοις χοροῖς συγχορεύουσαι· τὰ δὲ σώματα, οὐχ εἷς ἑνὸς κατακρύπτει τάφος ἑκάστου· ἀλλὰ πόλεις καὶ κῶμαι ταῦτα διανειμάμεναι, σωτῆρας [καὶ] ψυχῶν καὶ σωμάτων ἰατροὺς ὀνομάζουσι, καὶ ὡς πολιούχους τιμῶσι καὶ φύλακας· καὶ χρώμενοι πρεσβευταῖς πρὸς τὸν τῶν ὅλων δεσπότην, διὰ τούτων τὰς θείας κομίζονται δωρεάς· καὶ μερισθέντος τοῦ σώματος, ἀμέριστος ἡ χάρις μεμένηκε. καὶ τὸ σμικρὸν ἐκεῖνο καὶ βραχύτατον λείψανον, τὴν ἴσην ἔχει δύναμιν τῷ μηδαμῇ μηδαμῶς διανεμηθέντι μάρτυρι. ἡ γὰρ ἐπανθοῦσα χάρις, διανέμει τὰ δῶρα, τῇ πίστει τῶν προσιόντων τὴν φιλοτιμίαν μετροῦσα. ὑμᾶς δὲ οὐδὲ ταῦτα πείθει τὸν τούτων ὑμνῆσαι θεόν· ἀλλὰ γελᾶτε καὶ κωμῳδεῖτε τὸ τούτοις παρὰ πάντων προσφερόμενον γέρας· καὶ μύσος ὑπολαμβάνετε τὸ πελάζειν τοῖς τάφοις. εἰ δὲ καὶ πάντες ἄνθρωποι τούτοις προσέπταιζον, ἀλλ' οὐχ Ἕλληνας μόνον νεμεσᾶν τοῖς οὕτω δρωμένοις ἔδει· τούτων γάρ τοι αἱ χοαὶ καὶ τὰ ἐναγίσματα, καὶ οἱ ἥρωες καὶ [οἱ] ἡμίθεοι, καὶ οἱ θεοποιούμενοι ἄνθρωποι.

ſed cū deriſu dānatis eū q a cūctis late mortalib. eis honor defertur; abominādū ſcel⁹ admittere vos putātes ſi ad eorū buſta propius accedatis. Eſto autē vt cæteri paſſim mortales hoc Martyrū facto offenderentur; at Græcos certe ipſos nullo hinc profecto decuit pacto offendi. Ab his enim auctoribus prodierunt libamina, expiationes, heroes, ſemidei, homineſq; in deos relati.

καὶ γὰρ τὸν Ἡρακλέα, ἄνθρωπον γεγενημένον καὶ Ἀλκμήνης παῖδα καὶ Ἀμφιτρύωνος, καὶ θεὸν ἀπέφηναν ὡς ἐνόμισαν, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ξυνηρίθμησαν. ὅτι δὲ καὶ ὁ Πλάτων Ἀμφιτρύωνος αὐτὸν οἶδεν υἱὸν, καὶ οὐ τοῦ Διὸς, ἀκούσατε δὴ αὐτοῦ ἐν τῷ Θεαιτήτῳ λέγοντος· Ἀλλ' ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσι καταλόγῳ προγόνων σεμνυνομένων, καὶ ἀναφερόντων εἰς Ἡρακλέα τὸν Ἀμφιτρύωνος, ἄτοπα αὐτῷ φαίνεται τῆς σμικρολογίας· ὅτι δὲ Ἀμφιτρύωνος εἰς τὸ ἄνω πέμπτος καὶ εἰκοστὸς ἦν, οἵα ξυνέβαινεν αὐτῷ τύχη, καὶ ὁ πεντηκοστὸς ἀπ' αὐτοῦ γελᾷ, δυναμένων λογίζεσθαί τε καὶ χαυνότητος ἀνοήτου ψυχῆς ἀπαλλάττεσθαι. καὶ Ἰσοκράτης δὲ ὁ ῥήτωρ, ὧδέ φησι· Ζεὺς γὰρ Ἡρακλέα καὶ Τάνταλον γεννήσας, ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι, καὶ πάντες πιστεύουσιν. οὕτως ἐγέλων οἱ ξυνορᾶν ἱκανοὶ τὰ παρ' αὐτῶν μυθολογούμενα. ἀλλ' ὅμως ἀνθρώπῳ γε ὄντι καὶ Εὐρυσθεῖ δουλεύειν ἠναγκασμένῳ, καὶ νεὼς ἐδείμαντο, καὶ βωμοὺς ἐδομήσαντο, καὶ θυσίαις ἐτίμησαν, καὶ ἑορτὰς ἀπεκλήρωσαν, οὐ Σπαρτιᾶται μόνοι καὶ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ καὶ ξύμπασα ἡ Ἑλλὰς, καὶ τῆς Εὐρώπης τὰ πλεῖστα. διέβη δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν τῆς ἐξαπάτης ὁ μῦθος· καὶ γὰρ καὶ ἐν Τύρῳ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι, παμπόλλους καὶ μεγίστους αὐτῷ σηκοὺς ᾠκοδόμησαν. καὶ οὐ μόνον ἐτησίους ἀπένειμαν πανηγύρεις, ἀλλὰ καὶ τοῖς πενταετηρικοῖς ἀγῶσιν ἐτίμησαν· καὶ ταῦτά γε, ἄνθρωπον εἰδότες, καὶ ἄνδρα οὐ σώφρονα οὐδὲ φιλοσοφίαν ἠγαπηκότα, ἀλλ' ἀκολασίᾳ καὶ λαγνείᾳ ξυνεζηκότα. ἵνα γὰρ τὴν ἄλλην αὐτοῦ πᾶσαν ἀκρασίαν παρῶ, φασὶν αὐτὸν ἐν μιᾷ νυκτὶ πεντήκοντα μιγῆναι παρθένοις, τὸν τρίτον καὶ δέκατον ἴσως ἀγωνιζόμενον ἆθλον. ἀπόχρη δὲ καὶ τοῦτο δηλῶσαι πᾶσαν τὴν τοῦ βίου προαίρεσιν. καὶ μέντοι καὶ τοῦ βίου τὸ τέλος διὰ ταύτην ἀκρασίαν πρὸ τῆς ὥρας ὑπέμεινεν· ὁμόζυγα γὰρ ἔχων τὴν Δηιάνειραν, ξυνήφθη μὲν ἄλλῃ δι' ἔρωτα, ὑπὸ δὲ τῆς προτέρας παρὰ γνώμην ἐπεβουλεύθη. ἐρωτικὸν γὰρ αὐτὴ κατασκευάσασα φάρμακον, καὶ χρίσασα τοῦ ἀνδρὸς τὸν χιτῶνα, πέπομφεν ἡττηκότι· καὶ ἤλπισέ γε ἀγαγεῖν πρὸς ἑαυτὴν, διήμαρτε δὲ ὧν ἤλπισεν. ἐκθερμῆναν γὰρ [ἐκεῖνο] τὸ φάρμακον τοῦ Ἡρακλέους τὸ σῶμα, παγχαλέπῳ περιέβαλε νόσῳ. ὁ δὲ, ἀλγυνόμενος καὶ μὴ φέρων τὸ πάθος, πυρὰν νήσας, καὶ ἑαυτόν γε καθεὶς, τοῦ βίου τὸ τέλος ἐδέξατο· ἄξιά γε· οὐ γὰρ τῆς θεοποιίας τὰ τοῦ παρ' ὑμῶν θεοποιηθέντος ἐπιτηδεύματα. ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα εἰδότες· ταῦτα γὰρ τὰ παλαιὰ διδάσκει ξυγγράμματα· οὐδὲν ἧττον κἀκεῖνον σωτῆρα [ἐκάλουν] καὶ ἀλεξίκακον προσηγόρευον, καὶ τὸ Ἡρακλῆς ἄναξ, τοῖς λόγοις προσέταττον. καὶ ὑμεῖς δὲ ὡσαύτως τοῖς τοιούτοις σεμνύνεσθε λόγοις· ἀπόχρην εἰς παιδείας ἡγούμενοι περιφάνειαν,

Herculem enim mortalem hominem, Alcmena & Amphitryone parentibus natum, deum Græci declararunt, ſicut temere Deũ eſſe opinabãtur, cæterorumq; deorũ catalogo addiderunt. Quod autem & Plato Amphitryonis eſſe filium, non Iouis, eum crediderit, inde, puto, conſtabit, ſi videlicet audiatis quæ is in Theæteto cõſcripſit: *Sed eorum qui ſeſe iactant vigintiquinq; progenitorũ catalogo ſtultum ſibi ineptumq; videri conſilium, ob nimis exactæ rationis minutias. Quod autem Amphitryon altius repetito principio, quintus ſupra vigeſimum fuerit, ſicut ei ſorte fortuna obtigit, quinquageſimusve ab eo deſcenderit, irrrum ſit inquirere qui poſſunt generis rationem ſubducere, inanitoque principio ita ſe ſtulto animi faſtu liberare.* Rhetor quoq; Iſocrates ita teſtatur: *Iuppiter enim cum Herculem ac Tantalum genuiſſet, vt eſt in fabulis, paſſimq; ab omnibus creditur.* Hoc itaq; pacto irridebant, qui vere inſpicere poterant qualia ea eſſent quæ alij mortales fabulis commendabant. Et tamen cum ipſe Hercules a mero homine nihil differret, regiq; Euryſtheo ſeruire ſeruitutẽ cogeretur; illi aris templiſq; excitatis ſacrificia obtulerunt, dieſq; feſtiuos dedicarũt. neq; ſoli Athenienſes ac Spartiatæ, ſed tota ſimul Gręcia, Europæq; quam plurimæ regiones. Erroriſq; huius peſtilentia, & in Aſiam penetrauit. Multa enim Tyrij, ciuitateſq; aliæ, ingentia tẽpla Herculi excitarunt. Neq; ei ſolum feſtiuitates annuas celebrabant, ſed quarto quoq; anno ludos eidẽ ac certamina dedicabant. tametſi mortalem fuiſſe hominem ſcirent, nec temperatũ, nec ſapientiæ amatorem, ſed qui vitã in licẽtia & libidine tranſegiſſet. vt enim cætera illius flagitia taceãtur, hoc narrare ſit ſatis. quod nocte vna quinquaginta virginibus ſtuprum intuliſſe dicitur. ac, niſi fallor, tertiumdecimũ fertur hoc illius eſſe certamen. Satis autẽ hoc potuit Herculis vitã moreſq; teſtari. Adde autem, quod ex ea nequitia finẽ ſibi vitæ maturius aduocauit. ducta enim iampridẽ vxore Deianira, amicæ tamen quam deperibat commixtus eſt. Vxoris itaq; imprudentis aliáq; rẽ agitantis, dolo captus, occubuit. Nã cum hæc amatorium, ſicuti opinabatur, pharmacum parauiſſet, viriq; interulam eo veneno imbuiſſet, poſcenti viro eã trãſmiſit; ſperans ita eum ſibi facile ſe retenturam eſſe. a ſpe vero plurimũ aberrauit. eo ſiquidem veneno corpus Herculis calefactum, graui ægritudine circumuentum eſt. Is itaq; dolore correptus, ac cruciatus impatiens, in extructã pyrã ſeſe ipſum coniecit; dignũq; hunc anteacta vita finẽ inuenit. Neq; enim ea fuerunt Herculis ſtudia, quibus a veſtris Deus fieri mereretur. Quę licet illi nõ ignorarent, (ſunt enim antiquis monumentis memorię prodita) nihilo tamẽ ſecius Herculẽ patrẽ auxiliarẽq; appellarũt: cũq; in admirationẽ rei cuiuſq; inciderẽt, *Hercules rex*, inter loquendũ exclamabãt. & vos hodieq;, ſi Deo placet, hoc loquendi more gaudetis & gloriamini; putãtes ſatis magnũ daturos vos eſſe veſtræ eruditionis

iudiciũ, ſi crebro eiuſmodi verbula vſurpetis. Atq; vt ad alios quoq; transeã, reſtis eſt Apollodorus Æſculapium ab aliis quidem exiſtimatũ eſſe filium Arſinoes, ab aliis vero Coronidis, quæ clamdeſtino violentoq; Apollinis congreſſu prægnans effecta, editum ſubinde infantem expoſuiſſe dicitur. Hunc vero ait Apollodorus a venatoribus caſu repertum, raptumq; ab altricis canis vberibus, Chironi Centauro delatũ fuiſſe; ibiq; enutritũ, Medicæ arti operã impendiſſe; cuius in Tricca Epidauroq; ciuitatibus experimenta prima ediderit. Tãta vero diligentia, tantoq; ſtudio Medicinã perdoctus dicitur, vt non ægrotos ſolum in priſtinam valitudinem reſtituerit, ſed (vt fama eſt) nõnullos a mortuis excitarit. quo facto Iupiter indignatus, fulmine traiectũ de medio ſuſtuliſſe dicitur. Fuit igitur hic quoq; mortalis homo. quamquam more cæterorum hominũ educatus non fuerit. Prima enim vitæ alimẽta de vbere canis accepit; venatorũq; miſericordia ſeruatus, non diuina quidẽ ſapiẽtia edocente, Medicinæ artẽ adeptus eſt, ſed a Chirone Centauro eruditus. Idẽ vero Chiron & Achillis fuit præceptor. Vnde ſatis conſtat, ambos eodẽ pene tempore floruiſſe. tametſi Æſculapius Achille paulo ſit maior: quippe qui cũ Argonautis Colchos adnauigarit, cuiuſq; filius Machaõ Troiano bello cũ Achille interfuit. Illud vero incuſſum fulmen, illaq; inſequuta cõbuſtio, haud penitus ſinceræ vitæ impollutiq; ingenij ſigna ſunt. Et tamen ita natum hominẽ ſicuti ſuperius dictũ eſt, ita enutritũ, ita ambuſtũ, maiores veſtri diis aliis addiderunt, tẽplisq; ac aris eius numini conſecratis, fuſo libamine, ac victimarum nidore, palam illi quidem coluerunt; vos autẽ in domeſticis penetralibus nihilominus eum colitis, eiuſq; ſimulacra honore diuino digna eſſe cenſetis. Tũ & implicitum illi draconem demirati, ſignũ id eſſe artis Medicæ affirmatis. Sicut enim ſerpens vetuſtatem ſeniumq; deponit, ita & qui ægroti ſunt, ope artis Medicæ morbos depellunt. Quod autem Homeri tempeſtate, nondum relatus in deos Æſculapius fuerit, Homerus ipſe teſtatur, qui Martia vulnerum curatorem, non Æſculapiũ quidem, ſed Pæonem inducit. decuit enim eius generis deos, & accipere vulnera, & Medicis indigere. Machaonem quoque nec dei filium, nec ſemidei, ſed homine prognatum Homerus facit. inquit enim:

Hunc homini pater eſt Aſclepius, arte medendi Clarus. Ipſum prætereа Dionyſũ, q & alio nomine Bacchus dicitur, & Homerus & Euripides & alij q̃plurimi poetarũ, Semele natũ affirmant. Semele autẽ, Cadmi cẽſetur filia. Et tamen hunc quoq; diuinitate dignati eſtis. quãq̃ mollẽ, effœminatũ, ſemiuirũ. Cur enim talis nõ haberetur, q ſuppetias ſibi ferẽtib. mercedẽ ſe daturũ pollicebatur. nõ aurũ, nõ argentũ, ſed corporis ſui ſtuprũ. Cuius quãq̃ tetri abominabiliſq; polliciti, adeo certus exſecutor fuit, vt auxiliarib⁹ prius vita perfunctis quã probroſam

τὸ τὰ τοιαῦτα ἐπιλέγειν ῥηματίσκια. καὶ τὸν Ἀσκληπιὸν δέ φησιν Ἀπολλόδωρος, κατὰ μέν τινας, Ἀρσινόης εἶναι [υἱὸν,] κατὰ δὲ ἄλλους Κορωνίδος, λάθρα μὲν Ἀπόλλωνι ξυνελθεῖν βιασθείσης, κυησάσης δὲ καὶ τεκούσης, καὶ ἐκθεμένης τὸ βρέφος. τοῦτο δὲ κυνηγέτας τινὰς εὑρηκότας ὑπὸ κυνὸς τρεφόμενον, λαβεῖν, καὶ κομίσαι λέγει Χείρωνι τῷ Κενταύρῳ· εἶτα ἐκεῖ τραφῆναί τε καὶ ἀσκηθῆναι τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην· ἐν Τρίκκῃ δὲ πρῶτον καὶ Ἐπιδαύρῳ δοῦναι πεῖραν τῆς τέχνης. οὕτω δὲ ἄκρως, φησὶν, ἐπαιδεύθη, καὶ μάλα γε σπουδαίως, ὡς μὴ μόνους τοὺς νοσοῦντας ἰᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ τινας τῶν τετελευτηκότων ἐγείρειν [πειρᾶσθαι.] διὸ δὴ τὸν τερπικέραυνον χαλεπήναντα, πρηστῆρσι βαλεῖν καὶ ἐξαγαγεῖν τῆς ζωῆς. τοιγαροῦν καὶ [οὗτος] ἄνθρωπος ἦν, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις παραπλησίως τραφεὶς, ἀλλὰ καὶ παρὰ κυνὸς τῆς πρώτης ἀπολαύσας ἀναστροφῆς, καὶ τῶν θηρευόντων οἴκτῳ διασωθεὶς, καὶ οὐκ ἐκ θείας σοφίας καὶ ἐπιστήμης [τὴν] ἰατρικὴν ἔχων, ἀλλὰ παρὰ Χείρωνος τὴν δὲ τὴν τέχνην ἐκπαιδευθείς. οὗτος δὲ ὁ Χείρων καὶ Ἀχιλλέως ἐγένετο παιδευτής· ὅθεν δηλονότι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐγενέσθην· ἢ [καὶ] μικρῷ τινι οὗτος Ἀχιλλέως πρεσβύτερος· ἐπειδήπερ καὶ τοῖς Ἀργοναύταις ξυνέπλευσε· καὶ ὁ τούτου γε παῖς ὁ Μαχάων, ξυνεπολέμησεν Ἀχιλλεῖ. καὶ ὁ κεραυνὸς δὲ, καὶ ὁ γενόμενος ἐμπρησμὸς, δηλοῖ τῆς φύσεως τὸ ἐπίκηρον. ἀλλὰ καὶ οὕτω γε φύντα ὡς εἴρηται, καὶ σωθέντα γε καὶ τραφέντα καὶ ἐμπρησθέντα, τοῖς ἄλλοις θεοῖς κατέλεξαν, καὶ τεμένη δὲ καθωσίωσαν, καὶ καθιέρωσαν βωμούς· καὶ λοιβῇ καὶ κνίσῃ, πάλαι μὲν προφανῶς, νῦν δὲ ἴσως ἐν παραβύστῳ γεραίρετε, καὶ τὰ τούτου ἀγάλματα θείας ἀξιοῦτε τιμῆς. καὶ τὸν εἰλημμένον αὐτῷ θαυμάζετε δράκοντα, καὶ ξύμβολον εἶναι τῆς ἰατρικῆς φατέ· ὅτι καθάπερ ἐκεῖνος ἀποδύεται τὸ γῆρας, οὕτως ἡ ἰατρικὴ τῶν νόσων ἐλευθεροῖ. ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν Ὁμήρου χρόνων οὐδέπω οὗτος [τῆς] θεοποιίας τετύχηκε, μάρτυς ὁ ποιητής, οὐ τὸν Ἀσκληπιὸν, ἀλλὰ τὸν Παιήονα δείξας τὰ τοῦ Ἄρεως θεραπεύοντα τραύματα· δεῖ γὰρ τοιούτους τοὺς θεοὺς καὶ τραύματα ἔχειν καὶ ἰατρούς. καὶ τὸν Μαχάονα δὲ, οὐ θεοῦ λέγει υἱὸν, οὐδέ γε ἡμιθέου, ἀλλ' ἰατροῦ. ἔφη γάρ,

Φῶτ' Ἀσκληπιοῦ υἱὸν ἀμύμονος ἰητῆρος :- καὶ τὸν Διόνυσον δὲ Σεμέλης υἱὸν γεγενῆσθαι, καὶ Ὅμηρος ἔφη καὶ Εὐριπίδης, καὶ ἄλλοι [γε] πλεῖστοι· Σεμέλη δὲ, Κάδμου θυγάτηρ. ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτος θείας ἠξιώθη τιμῆς· καὶ ταῦτα γυνὶς ὢν καὶ θηλυδρίας, καὶ ἀνδρόγυνος· καὶ [γὰρ] τις ἐπικουροῦσι, μισθὸν ὑπέσχετο δώσειν. οὐ χρυσὸν ἢ ἄργυρον, ἀλλὰ τὴν ὕβριν τοῦ σώματος· καὶ οὕτως περὶ τὴν βδελυρὰν ἐκείνην ὑπόσχεσιν ἐγένετο φιλαλήθης, ὡς τῶν βεβοηθηκότων τετελευτηκότων πρὶν ἢ δέ-

ξασθαι τὸν πολυθρύλητον ἐκεῖνον μισθόν, ἑτέρως ἐπινοῆσαι τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἐκπλήρωσιν. καὶ σιωπῶ τὸ σύκινον πέος, καὶ τὰ ἐπὶ τούτῳ τελούμενα αἰσχυνόμενος λέγειν, ἐφ' οἷς ἐπανηγύριζον Ἕλληνες. καὶ μέντοι καὶ τοὺς Τυνδαρίδας θεοὺς ἐκάλεσαν Ἕλληνες, καὶ Διοσκόρους ὠνόμασαν, καὶ Ἐφεστίους καὶ Ἄνακας· καὶ τεμενῶν οὐκ ἐν Σπάρτῃ μόνον ἀλλὰ καὶ Ἀθήναις τούτους ἠξίωσαν. καὶ τούτων μέμνηται Δημοσθένης [ὁ ῥήτωρ,] οὑτωσὶ λέγων· ἐν τῷ πανδοχείῳ τῷ πρὸς τῷ Διοσκορείῳ. καὶ τὸ Λεωκόριον δέ, τῶν Λεὼ θυγατέρων ἐστὶν ἱερόν. καὶ ἄλλους δὲ παμπόλλους ἀθλίους καὶ τρισαθλίους ἐθεοποίησαν ἀνθρωπίσκους, καὶ δημοθοινίαις ἐτίμησαν. καὶ γὰρ ὁ Πύθιος μάντις Κλεομήδη τὸν Ἀστυπαλαιέα τὸν πύκτην, θείου γέρως ἀπολαύειν ἐκέλευσε· καὶ τόνδε ἀνεῖλε τὸν χρησμὸν ἡ Πυθία·

Ὕστατος ἡρώων Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς·
Ὃν θυσίαις τιμᾶθ', ὡς οὐκέτι θνητὸν ἐόντα.

ἵνα δὲ γνῶτε καὶ ὑμεῖς, ὧν δὴ ἕνεκα τῷ Διὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ξυνετάχθη, καὶ αὐτὸς ἐγὼ τὰ περὶ τοῦδε ἐρῶ διηγήματα. οὗτος τὸν ἀνταγωνιστὴν μιᾷ πατάξας πληγῇ, ἀνέῳξε μὲν αὐτοῦ τὴν πλευράν· ἐμβαλὼν δὲ εἴσω τὴν χεῖρα, τῶν ἐγκάτων ἐλάβετο· ἐπειδὴ τῶν ἀθλοθετῶν διὰ τὴν τῆς ὠμότητος χαλεπηνάντων ὑπερβολήν, καὶ τίμημα ἐπιθέντων, ἀνεχώρησε μὲν βαρυθυμῶν· παριὼν δὲ διὰ τῆς ἀγορᾶς, ἕνα τῶν ἐρειδόντων τὸν ὄροφον ἐφελκυσάμενος κίονα, ξυμμορίαν μειρακίων κατέχωσε, ἣν τῷ διδασκάλῳ προσεδρεύειν αὐτόθι ξυνέβαινεν. τούτων αὐτὸν ἕνεκα τῶν κατορθωμάτων ὁ Πύθιος συνέταξε τοῖς θεοῖς. καὶ Ἀδριανὸν δὲ τὸν Ῥωμαίων βασιλέα φασίν, Ἀντίνοον, παῖδα γενόμενον [αὐτοῦ,] θεὸν ἀναγορεῦσαι, καὶ νεὼν οἰκοδομῆσαι, καὶ θείας ἀξιοῦσθαι παρὰ τῶν ὑπηκόων προστάξαι τιμῆς. καὶ τὰ ὑακίνθια δὲ οἱ Σπαρτιᾶται ἑορτὴν μεγίστην καὶ δημοθοινίαν ἐνόμιζον. τί δήποτε τοίνυν, οἱ τοσούτους νεκροὺς ὠνομακότες θεούς, νεμεσᾶτε ἡμῖν, οὐ θεοποιοῦσιν, ἀλλὰ τιμῶσι τοὺς μάρτυρας, ὡς θεοῦ γε μάρτυρας καὶ εὔνους θεράποντας; ἀνθ' ὅτου δή, μολυσμοῦ τινος μεταλαγχάνειν νομίζετε τοὺς ταῖς θήκαις τῶν τεθνεώτων πελάζοντας; ἀνοίας γὰρ ταῦτα καὶ ἀμαθίας ἐσχάτης. καὶ γὰρ Ἀθήνησιν, ὡς Ἀντίλοχος ἐν τῇ ἐνάτῃ γέγραφεν ἱστορίᾳ, ἄνω γε ἐν τῇ ἀκροπόλει, Κέκροπός ἐστι τάφος παρὰ τὴν Πολιοῦχον αὐτήν· καὶ ἐν Λαρίσῃ τῇ Θετταλικῇ πάλιν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς τὸν Ἀκρίσιον τεθάφθαι φησίν. ἐν δὲ Μιλήτῳ [τὸν] Κλεόμαχον ἔνδον ἐν τῷ Διδυμαίῳ ἱερῷ εἴρηκε Λέανδρος. τὴν δὲ Λυκοφρόνην ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ ταφῆναι, Ζήνων ὁ Μύνδιος ἔφη. τὸν ἐν Τελμησσῷ δὲ βωμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος μνῆμα εἶναι Τελμησσέως τοῦ μάντεως ἱστοροῦσιν. ἀλλ' ὅμως οὔτε οἱ τηνικάδε θάψαντες, μιαίνειν ὑπέλαβον τοὺς βωμούς· οὔτε οἱ ὕστερον θύοντες, ἄγους ἐκεῖθεν μεταλαγχάνειν ἐνόμιζον.

broſam illã mercedẽ accepiſſent, ipſe tamẽ aliam implendi promiſſi rationem excogitarit. Taceo ficulnum veretrũ, quæq; circa illud myſteria ritusq; haberentur. pudet enim ea me referre, quibus olim Græci ſolẽnitates dicarunt. Iidem profectò & Tyndarei filios deos nominabant cognomento Dioſcuros, Epheſtios, Anacas; id eſt, Iouis pueros, domeſticos lares, præſides benignosq; curatores. Illos autem ſacris ædibus non Spartiatæ ſolũ, ſed Athenienſes quoq; dignati ſunt. Horumq; mentionem ſic Demoſthenes facit: *In publico hoſpitio quod eſt iuxta ædem Dioſcorũm.* Leocorion vero eſt templũ Lei filiabus dicatũ. Alios itẽ cõplures infelices ac miſeros homũciones in deos retulerũt, publicoq; epulo acceperunt. Pythius enim Apollo, Cleomedi Aſtypalæẽſi pugili diuinos honores cõferri iuſſit, reſpõſumq; de hoc edidit Pythia his ferme verſib.

Vltimus heroum Cleomedes Aſtypalæus:
Quẽ ſacris colite. haud etenim mortalis habendus.

Vt autem ſciatis & vos cuius rei gratia, & Ioui & diis aliis Cleomedes pugil annumeratus ſit, ipſe narrabo. Hic enim cũ perduellẽ athletã vno ictu in certamine perculiſſet, in apertum latus manu iniecta, viſcera comprehendit. ludorũ autẽ præfectis ob eximiã crudelitatẽ grauiter cõmotis, mulctãq; decernentibus, ille quidẽ indignabundus ſeſe inde ſubduxit, perq; forũ trãſiens columnã ex iis q̃ tectũ porticus fulciebãt, impulſam proruit: eaq; ruina integrum adoleſcentiũ cœtũ obtexit, qui ſuo cũ præceptore ibi forte tunc cõſidebat. Huius itaq; tã præclari facinoris cauſa, Pythius Apollo eum diuis adiunxit. Hadrianũ præterea Romanorũ Imperatorẽ ferunt puerũ Antinoũ in deorum numerũ retuliſſe, tẽploq; illi extructo edixiſſe omnib' imperio Romano ſubiectis, vt diuinis honoribus eũ proſequerẽtur. Spartiatæ vero Hyacinthia ſolennitatẽ maximã legitimamq; habebant, quã etiã largiſſimo epulo celebrabant. Quid igitur, viri Græci, qui defunctos tot numero homines appellatis deos, aduerſus nos indignationem concipitis, cũ nullos quidẽ noſtrorũ hominũ referamus in deos; quamq̃ debitos honores Martyribus perſoluamus, vt Dei teſtibus ſeruiſq; amantiſſimis? Cur & eũ inquinari polluiq; cenſetis, qui ad loculos defunctorũ accedat? Eſſe hoc extremæ ignorãtiæ dixerim, maximæq; demẽtię. Athenis enim, ſicut Antiochus in nono Hiſtoriæ ſuæ libro teſtatur, ſepulcrũ Cecropis in ipſa arce poſitũ eſt, iuxta Mineruã Ciuitatis cuſtodẽ. Ac in Lariſſa Theſſaliæ vrbe, eiuſdẽq; Mineruæ tẽplo, Acriſiũ conditũ eſſe aiũt. In Didymo autẽ, ſacro Mileſię vrbis loco, ſitũ eſſe Cleomachũ Leãder ſcribit. Zeno autẽ, in Dianæ Magneſiæ templo Lycophronen conditam eſſe. Nec deſunt q̃ Apollinis aram quæ eſt in Telmeſſo, monumentum eſſe dicãt Telmeſſei cuiuſdam vatis. Neq; tamen qui eos homines tunc ibi ſepelierunt, opinati ſunt vllum ſe inquinamentũ aris afferre, nec qui ibidem rem diuinam faciebant, ſe piaculũ committere exiſtimarunt.

Soli igitur vos in hac opinione verſamini; cũ tamen maiores veſtri tale nihil veriti ſuſpicatiq; fuerint. Homer⁹ nãq; in Iliade ſua teſtatur Achillem Pelei filium, Æaciq; nepotẽ, quodq; ipſi iactatis, Thetide dea prognatum, genuſq; ab Ioue ipſo ducentem, Patrocli cadauer vlnis amplexũ fuiſſe: cũq; illud Myrmidones ad accenſam pyram efferrent, capillum ſibi detondiſſe: tũ extincta pyra, cineres collegiſſe, inditoſq; aureæ phialæ, in tentorium detuliſſe. Thucydides vero Hiſtoricus, effuſa narratione commemorat honores qui defunctis in bello Peloponeſiaco perſoluti ſunt. Ait enim ſingulos inuenta propinquorum corpora ſepulcris condidiſſe, nec prætermittit quo multorum ritu honeſtata fuerint quæ inueniri nõ potuerunt. cypariſſinos enim loculos cõmuni quadam funeris pompa alij præcedebant, alij ſequebantur, alij ab lateribus conſtipabant. Tum & illis immanem tumulum dedicarunt, quotcumq; auium roſtris, canumve rictibus aut lyneum, diſcerpta & abſumpta fuerant. Ita & eos honeſtandos curarunt qui pro patria libertate pugnantes in campis Marathoniis ceciderunt. Quod autem maiores veſtri etiam libamina defunctis obtulerint, conſcij & vos eſtis qui nocte intempeſta præter legum ſanctiones id nunc facere audetis. Sed enim Homerus quoq; teſtatur. Is enim Vlyſſem inducit Laertæ filium, Circe ita fieri præcipiente, egeſta terra, in foueam libamina effudiſſe. idque Vlyſſes Alcinoo Phæacum regi ita factum commemorat:

Hic ego deripui vagina interritus enſem,
Diffodiq; ſolum ſpatio non amplius vlnæ.
Manibus ad circum ſtygios libamina ſacra,
Mulſa quidem primo, dehinc dulcia vina Lyæi,
Mox & aquæ latices, & adorea munera fudi.
Votaq; ſuppliciter vouit imbecillibus vmbris:
Si teneam portus Ithacæ, redolentia propter
Ligna pyræ, lecta ac ſterilis bonis exta daturum:
Tireſiæ ſoli pecudem nigrantibus atram
Velleribus, quæ prima gregis ſit gloria noſtri.
Aſt vbi iam manes precibus ſacriſq; litaui,
Tergora diripui pecudum, iuguloſq; recluſi.
Tum niger in foueam cecidit cruor, inde & vna
Ex Erebo ſuperas animarũ cœtus ad auras. Narrat præterea quo pacto animarum turba concurſu magno feſtinarit ad ea libamina percipienda. Quid ego autem vobis nunc Poetæ verſus adduco? Ariſtocles enim Peripateticus Lyconem Pythagoricum teſtẽ citat, Ariſtotelem Nicomachi filium eo ritu mortuæ vxori rem diuinam facere ſolitum, quo Athenienſes deæ Cereri faciebant. Atqui nos, o Græci homines, nec hoſtias Martyribus, nec libamina vlla deferimus; ſed vt ſanctos homines Deiq; amiciſſimos honoramus. tanto enim amore creatorem Deum, generiſq; humani vindicem proſequuti ſunt, vt amabile illis fuerit pro accepta ſemel religione, iugulũ percuſſori porrigere. Quod ſi forte exiſtimatis eos ſine ſenſu nũc eſſe, nec

πιστεύετε δὲ τοῦτο μόνοι ὑμεῖς· οἱ δὲ παλαιοί, τούτων οὐδὲν ὑπέλαβον. καὶ γὰρ δὴ καὶ Ὅμηρος δείκνυσιν ἐν τοῖς ἔπεσι τὸν Ἀχιλλέα τὸν Πηλέως τὸν Αἰακίδην τὸν ἐκ Θέτιδος, τὸν ἐκ Διὸς καθ' ὑμᾶς, περιπλυσσόμενον νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου τὸ σῶμα, καὶ ἡνίκα τοῦτο τῇ πυρᾷ προσέφερον οἱ Μυρμιδόνες, τὴν κεφαλὴν κείροντα· εἶτα τὴν πυρὰν κατασβεννύντα, καὶ τὰ ὀστᾶ ξυλλέγοντα, καὶ ταῦτα ἐν χρυσῇ φιάλῃ τιθέντα, καὶ ἔνδον εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν κομίζοντα. καὶ ὁ Θουκυδίδης τοὺς ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ τετελευτηκότας διηγεῖται τὰ γέρας· καὶ ὅπως μὲν τὰ εὑρεθέντα σώματα τῶν προσηκόντων ἕκαστος ἠξίου ταφῆς· ἡλίκην δὲ τοῖς ἥκιστα εὑρεθεῖσιν ἐμηχανῶντο τιμήν, κυπαριττίνας μὲν κατασκευάζοντες λάρνακας, κοινῇ δὲ πάντες, οἱ μέν, ἡγούμενοι τούτων, οἱ δέ, ἑπόμενοι καὶ παρεπόμενοι, καὶ τάφον κατασκευάζοντες μέγιστον τοῖς ὑπὸ οἰωνῶν ἢ κυνῶν ἢ θώων δαπανηθεῖσιν. οὕτω καὶ τῶν ἐν Μαραθῶνι παραταξαμένων τοὺς τετελευτηκότας ἐτίμησαν. ὅτι δὲ καὶ χοὰς τοῖς τεθνεῶσι προσέφερον, ἴστε μὲν καὶ ὑμεῖς, οἱ νύκτωρ ταύτας παρὰ τοὺς νόμους τολμῶντες· μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ὅμηρος, τὸν Λαέρτου δεικνὺς, κατά γε τὰς ὑποθημοσύνας τῆς Κίρκης, καὶ τὸν βόθρον ὀρύξαντα, καὶ τὰς χοὰς ἐπιτετελεκότα, καὶ ταῦτά γε διηγούμενον τῷ Ἀλκίνῳ· Ἐγὼ γάρ, φησιν, ἄορ ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηρού,

Βόθρον ὄρυξ', ὅσσον τε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα·
Ἀμφ' αὐτὸν δὲ χοὴν χεόμην πᾶσι νεκύεσσι,
Πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δὲ ἡδεῖ οἴνῳ·
Τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι· ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλυνα.
Πολλὰ δὲ γουνούμην νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Ἐλθὼν εἰς Ἰθάκην, στεῖραν βοῦν, ἥτις ἀρίστη,
Ῥέξειν ἐν μεγάροισι, πυρήν τ' ἐμπλησέμεν ἐσθλῶν·
Τειρεσίῃ δ' ἀπάνευθεν ὄιν ἱερευσέμεν οἴῳ
Παμμέλαν', ὃς μήλοισι μεταπρέπει ἡμετέροισι.
Τοὺς δ' ἐπεὶ εὐχωλῇσι λιτῇσί τε ἔθνεα νεκρῶν
Ἐλισάμην. τὰ δὲ μῆλα λαβὼν, ἀπεδειροτόμησα
Εἰς βόθρον· ῥέε δ' αἷμα κελαινεφές. αἱ δ' ἀγέροντο
Ψυχαὶ ὑπ' ἐξ Ἐρέβους νεκύων κατατεθνειώτων:-

εἶτα ἐξηγεῖται, ὅπως ὁ τῶν ψυχῶν ξυνέθεεν ὅμιλος, καὶ μεταλαβεῖν ἡγεῖτο τῶν χοῶν. καὶ τί λέγω τὸν ποιητήν; Ἀριστοκλῆς γὰρ ὁ Περιπατητικὸς, Λύκωνα φάναι τὸν Πυθαγόρειον ἔφη, ὡς Ἀριστοτέλης ὁ Νικομάχου θυσίαν τετελευτηκυίᾳ τῇ γυναικὶ τοιαύτην εἰώθει προσφέρειν, ὁποίαν Ἀθηναῖοι τῇ Δήμητρι. ἡμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες, οὔτε θυσίας, οὔτε μὴν χοὰς τοῖς μάρτυσιν ἀπονέμομεν, ἀλλ' ὡς θείους καὶ θεοφιλεῖς γεραίρομεν ἄνδρας. οὕτω γὰρ τοῦ πεποιηκότος καὶ σεσωκότος ἠράσθησαν, ὡς τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ σφαγὴν ὑπολαβεῖν ἀξιέραστον. εἰ δὲ ἀναισθήτως αὐτοὺς ἔχειν τῶν γιγνομένων νομίζετε,

καὶ μὴ θείας τινὸς καὶ περιφανοῦς ὄντως λήξεως ἀπολαῦσαι, Πίνδαρος ὁ λυρικὸς ταύτην ὑμῶν ἐκβαλλέτω τὴν δόξαν, λέγων ὧδε· » Ψυχαὶ δ᾽ εὐσεβῶν, ἐν οὐρανοῖς ναίουσαι, μολπαῖς μάκαρα μέγαν ἀείδουσιν ἐν ὕμνοις. εἰ δὲ τῶν εὐσεβῶς βεβιωκότων οὐρανὸς ἐνδιαίτημα, ταύτην ἔχουσι τὴν λῆξιν οἱ μάρτυρες· τούτων γὰρ οὐδὲν εὐσεβέστερον. καὶ Ἐμπεδοκλῆς δὲ ὁ Ἀκραγαντῖνος, οὕτω φησίν·

» Εἰς δὲ τέλος μάντεις τε καὶ ὑμνοπόλοι καὶ ἰητροὶ,
» Καὶ πρόμοι ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισι πέλονται·
» Ἔνθ᾽ ἀναβλαστάνουσι θεοὶ τιμῇσι φέριστοι.

εἰ δὲ μάντεις καὶ ἰατροὺς τοσαύτης ἔφησεν ἐκεῖνος ἀξιοῦσθαι τιμῆς, τί ἂν εἴποι τις περὶ τῶν τοσαύτην ἐπιδειξαμένων ὑπὲρ εὐσεβείας ἀνδρείαν, εἰς τοὔργον οὐ μόνον ἀνδρείαν, ἀλλὰ καὶ δικαιοσύνην καὶ σωφροσύνην, καὶ σοφίαν καὶ φρόνησιν μαρτυρεῖ; τί γὰρ σωφρονέστερον τῶν οὐκ ἀνασχομένων ἐκείνων ἐκστῆναι, ἅπερ ἐξ ἀρχῆς εὖ ἔχειν ὑπέλαβον; τί δὲ δικαιότερον τῶν τὰς θείας εὐεργεσίας ἀμειψαμένων σφαγῇ, καὶ τὰ σώματα ἐκδεδωκότων ὑπὲρ τοῦ τὸ σῶμα παραδεδωκότος σταυρῷ; τί δὲ φρονιμώτερον ἢ σοφώτερον τῶν οὕτω ταῦτα βουλευσαμένων, καὶ τῶν μὲν τῇδε καταπεφρονηκότων, ὡς βέβαιον οὐδὲν ἐχόντων οὐδὲ μόνιμον, ἐρασθέντων δὲ ἐκείνων ἃ λόγος ἑρμηνεύειν οὐ δύναται; τί δὲ ἀνδρικώτερον τῶν ἀνταγωνισαμένων πρὸς πολλὰ παθήματα καὶ διάφορα, καὶ τοὺς κολάζοντας νενικηκότων τῇ καρτερίᾳ τῆς γνώμης; τοιγάρτοι οὗτοί γε εἰσιν ἀτεχνῶς πρόμοι ἀνθρώπων, καὶ πρόμαχοι καὶ ἐπίκουροι, καὶ τῶν κακῶν ἀποτρόπαιοι, τὰς ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐπιφερομένας ἀποδιοπομπούμενοι βλάβας. ὁ δέ γε Ἡράκλειτος, καὶ τοὺς ἐν [τοῖς] πολέμοις ἀναιρεθέντας, πάσης ἀξίους ὑπολαμβάνει τιμῆς· » Ἀρηιφάτους γάρ, φησιν, οἱ θεοὶ τιμῶσι καὶ ἄνθρωποι· καὶ πάλιν, Μόνοι γὰρ μείζονες, μείζονος μοίρας λαγχάνουσιν. ἀλλὰ τόνδε τὸν λόγον ἔγωγε οὐ προσίεμαι· πλεῖστοι γὰρ δή, παμπόνηρον ἀπασάμενοι τὸν βίον, τὸν βίαιον ὑπέμειναν θάνατον. εἰ τοίνυν τοὺς ἀρηιφάτους ἅπαντας προσήκει τιμᾶν, ὥρα ὑμῖν καὶ τοῖς Οἰδίπου παισὶ τόδε ἀπονέμειν τὸ γέρας, οἳ τὴν πατρίδα μὲν κατέλιπον ἀτημέλητον, ἕνεκα δὲ τυραννίδος κατ᾽ ἀλλήλων λυττήσαντες, τῷ ἀλλήλων αἵματι τὰς οἰκείας ἐφοίνιξαν δεξιάς. τιμητέον δὲ ἄρα καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας ὑπὸ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἐνδίκως ἀναιρεθέντας. ἀλλὰ τοὐναντίον ἔδρασαν Ἀθηναῖοι· τοὺς γὰρ ἀνελόντας, χαλκαῖς εἰκόσιν ἐτίμησαν· καὶ τῷ γένει τούτων ἀτέλειαν ἐδωρήσαντο. οὐκ οὖν πάντας ἀρηιφάτους κατὰ τὸν Ἡράκλειτον τιμητέον, ἀλλ᾽ ἐκείνους ὅσοι τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀσπασίως κατεδέξαντο θάνατον. ἐκεῖνοι γὰρ ἀληθῶς, κατά γε τοῦτον αὐτόν, μόνοι μείζονες. οὗ δὴ ἕνεκα καὶ μείζονος ἀπολαύουσι μοίρας, καὶ νῦν τὸ παρὰ πάντων ἀνθρώπων κομίζονται γέρας, καὶ τοὺς αἰωνίους στεφάνους προσμένοντες.

nec ita potius deceſſiſſe, vt beati finis fructus percipiant, Pindarus hanc a vobis opinionẽ extrudat, quo loco hæc ait: *Animæ piorum cælos colentes, Cantu beatũ & magnum in hymnis canunt.* Si ergo cælum ſedes illorũ eſt qui pie vitam duxerunt, hunc profecto finem ſui curſus & Martyres conſequuti iã ſunt. his enim magis pium eſſe nil poteſt. Empedocles quoq; Agrigentinus, ita quorumdam felicitatem commendat:

Hymnodici vates, artis medicaq; periti,
Mortales cunctos primi poſt terga relinquunt,
Sũt vbi dij ſuperi magnis in honorib. aucti.

Quod ſi vatibus ac medicis tantum ille honoris repenſum prodidit, quid de illis dicendum ſit, qui pro religione ac pietate, tanta fortitudinis ediderunt exempla, quibuſque res actæ in vita non ſolum fortitudinis, ſed iuſtitiæ, temperantiæ, ac prudentiæ fidem conciliant? Quid enim eſſe illis temperatius poſſit, qui noluerunt ab inceptis illis dogmatiſq; diſcedere, quæ olim bona eſſe crediderunt? Quid vero ſit illis etiam iuſtius, qui diuina munera ſibi exſecto iugulo compararunt, ſuaq; ipſi corpora pro eo tormentis omnibus obiectarũt, qui eruci corpus ſuum pro nobis tradidit? Quid porro prudentius, quid ſapientius dici queat iis qui hoc conſilij captauerunt, vt quæcumq; ſunt in hoc terrarum orbe contemnerent, velut ea quæ nihil haberent ſtabile ac manſurum; illa autem toto pectore adamarent, quæ ſermone vllo exprimi non poſſunt? Quid deniq; fortius eis ſit qui multa variaque certamina ſubeuntes, animi conſtantia eos vicerũt a quib. acerrime torquebantur? Hi ſũt igitur vere hominũ duces, principes, propugnatores, cuſtodes, per quos a nobis infortunia auertũtur, proculq; arcẽtur q̃ a dæmonib. inferuntur mala. Heracletus profecto etiã eos qui in bello occiſi eſſent, nullo non dignos honore exiſtimauit. *Quos enim Gradiuus,* inquit, *occidit, & dij & homines honore proſequuntur.* Rurſuſq; alibi; *Soli enim maiores, maiorẽ ſortẽ nanciſcuntur.* Hãc vero illius orationẽ, haud equidẽ ipſe admitto. Quãplurimi enim qui ſceleſte vitã peregerunt, violentã mortem perpeſſi ſunt. Si ergo omnes qui in bello cæſi procubuerũt, honorari cõueniat, cõtinuo vel Oedipi filiis Eteocli ac Polynici, hoc a nobis præmij perſoluetur; q parte per contẽptũ poſthabito, tyrannidẽ affectãtes, mutua in ſe rabie conuerſi, alter alterius ſanguine dextras cruentarunt. Honorib. itẽ & Piſiſtraridæ honeſtãdi erũt, ab Harmodio & Ariſtogitone iure optimo trucidati. verũ multo aliter feciſſe Atheniẽſes inueniũtur. percuſſorib. enim ſtatuas æreas poſuerũt, eorũ poſteris immunitate tributorũ cõceſſa. Nõ ſũt itaq; omnib. ferro perẽptis, vt Heracletus ait, honores dãdi; ſed iis, profecto q pro ſua in Deũ pietate necẽ alacres exceperũt. hi nãq; (vt ipſi' verbis vtar) ſoli nimirũ aucti maioreſq; ſũt, ideoq; maiori ſorte merito perfruũtur, q nũc & a cũctis late mortalib. honores ãpliſſimos ferũt, & æternis inſigniti coronis expectãt.

Verum illud Heracleti dictum valde admiror; *Manere morientes homines, ea quæ neq; ſperant, neq; exſpectant.* Quod autem ſanctorũ animæ, beati finis iucũdiſſimos fructus percipiant, Plato quoq; in Phædone oſtendit. ait enim: *Qui autem videantur vitæ ſanctitate præ cæteris egregij fuiſſe, hi ſunt qui terrenis malis velut quodam carcere liberantur, ad ſupernam vero puram illam habitationem perueniunt.* Paulo vero mox & hoc addidit; *Ad habitacula vero multo his quoq; pulchriora perueniunt; quæ neq; facile oſtendi poſſunt, neq; mihi ad hæc explicanda nunc tempus datur.* Ne quis vero cum hæc dici audirèt, deſiderio illius diuinæ vitæ ſuccenſus, æquum ſanctumq; exiſtimaret, violẽtas ſibi manus inferẽdo, ſeſe ipſum de hac vita extrudere, neceſſario addidit: *Nefas eſt autem ſeſe ipſum quemquam de hoc ſoluere habitaculo, fugãq; hinc arripere, atq; vt paucis dicam, malam eſſe materiam arbitrari.* Ait vero poſſe animam, cum ſeorſum ad ſe ſeipſam receperit, veram conſequi ſapientiam, maioremque humana virtutem ac facultatem; quandocumque videlicet amor hinc eam ſubuolare fecerit per Philoſophicam vitam ad terminum ſuæ ſpei profectam, vbi alterius vitæ ſempiternum principium capiat. Rurſuſq; in eodem Dialogo ita inquit; *Optima quidem cum ſpe bonas hinc animas proficiſci: at qui mali ſunt homines, peſſima,* inquit, *cum ſpe viuunt.* Idem Plato Philoſophiã, mortis meditationem eſſe dixit. *Qui recte,* inquit, *Philoſophiam attingunt, in eo ſunt diſcrimine, ne videlicet homines alios lateant: quandoquidem nihil aliud curant ſtudentq;, niſi vt moriantur, mortuiue iam ſint.* Hæc itaq; omnia in Phædone Plato conſcripſit; in decimo autem Reipublicæ ſuæ libro ſic inquit: *Ex iis autem qui in expeditionibus perierunt, quicumque laudatus interiit, nonne aurei generis eſſe primum dicemus?* Pauloque mox: *Quid autem? an non in poſterum, perinde ac dæmones illi fuerint, eorum colere ſepulcra atq; adorare debemus? Idem vero nobis faciendum eſſe exiſtimabimus, quotiens vel ſenio confectus, vel alio mortis genere obierit, qui, dum viueret, egregiæ bonitatis homo habitus ſit.* Sed & in Cratylo ſententiam hanc Plato latius explicuit. Laudat enim Heſiodum Poetaſq; alios, qui dicunt bonũ hominem vita perfunctum, eximiæ ſortis gradum, maximoſq; honores apud immortales deos accipere, fieriq; dæmonem, hoc eſt ſcientem; a prudentia videlicet orto cognomine. Hoc eodem in loco & ipſe ſcientem hominem colloco. Heſiodus vero, de aurei generis hominibus ita cecinit:

Atq; poſtquam genus hoc terra mors obruit alta,
Dæmones hi ſancti terreſtres rite vocantur,
Cuſtodes hominũ, noſtra hæc quibus omnia curæ.

Quod ſi poeta Heſiodus auxiliares cuſtodeſq; mortalium eos vocat qui ſancte olim beneq; vixerũt, eãq; Poetæ huius ſententiã Philoſophorũ optimus adeo cõfirmauit vt

ἐκεῖνο δὲ τοῦ Ἡρακλείτου μάλα θαυμάζω, ὅτι μένει τοὺς ἀνθρώπους ἀποθνήσκοντας, ὅσα οὐκ ἔλπονται οὐδὲ δοκέουσι. ὅτι δὲ καὶ θείας λήξεως ἀπολαύουσιν αἱ τῶν ὁσίων ψυχαί, καὶ ὁ Πλάτων δεδήλωκεν ἐν τῷ Φαίδωνι, λέγων ὧδε· Οἳ δὲ δὴ ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὁσίως βεβιωκέναι προκεκρίσθαι, οὗτοί εἰσιν οἱ τῶνδε μὲν τῶν ἐν τῇ γῇ ἀπαλλαττόμενοι ὥσπερ δεσμωτηρίου, ἄνω δὲ εἰς καθαρὰν οἴκησιν ἀφικνούμενοι. προστέθεικε δὲ μετ' ὀλίγα καὶ ταῦτα· Καὶ εἰς οἰκήσεις ἔτι τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται, ἃς οὔτε ῥᾴδιον δηλῶσαι, οὔτε ὁ χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ παρόντι. ἵνα δὲ μή τις, ταῦτα ἀκούσας καὶ τῆς θείας ἐκείνης διαγωγῆς ἐρασθείς, δίκαιον ὑπολάβῃ, τὸ βίᾳ τινὶ καὶ ἀνάγκῃ ἑαυτὸν ἐντεῦθεν ἐξαγαγεῖν, ἀναγκαίως ἐπήγαγεν· Οὐ δεῖ δὲ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν, οὐδὲ ἀποδιδράσκειν, καὶ ξυνελόντι εἰπεῖν, κακὴν λογίζεσθαι τὴν ὕλην. λέγει δὲ καὶ ὡς αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἡ ψυχὴ γινομένη, δύναται τῆς ἀληθινῆς σοφίας καὶ κρείττονος τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως μεταλαβεῖν, ὅταν αὐτὴν ὁ ἐνθένδε ἔρως εἰς οὐρανὸν πτερώσῃ διὰ τῆς φιλοσόφου ἀγωγῆς, εἰς τὸ τῆς ἐλπίδος τέλος ἀφικομένην, ἄλλου βίου ἀϊδίου ἀρχὴν λαμβάνουσαν. καὶ αὖθις ἐν τῷ αὐτῷ διαλόγῳ φησί· Μετὰ ἀγαθῆς μὲν ἐλπίδος τὰς καλὰς ψυχὰς ἐνθένδε ἀπιέναι· οἱ πονηροὶ δέ, ζῶσι, φησί, μετὰ κακῆς ἐλπίδος. οὗτος καὶ τὴν φιλοσοφίαν θανάτου μελέτην ἐκάλεσε· κινδυνεύουσι γάρ, φησιν, ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας, λεληθέναι τοὺς ἄλλους ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐπιτηδεύουσιν αὐτοί, ἢ ἀποθνήσκειν καὶ τεθνάναι. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα ἐν τῷ Φαίδωνι γέγραφεν· ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ τῆς Πολιτείας οὕτω φησί· Τῶν δὲ δὴ ἀποθανόντων ἐπὶ στρατείας, ὃς ἂν εὐδοκιμήσας τελευτήσῃ, ἆρ' οὐ πρῶτον μὲν τοῦ χρυσοῦ γένους εἶναι φήσομεν; Πάντων μάλιστα. καὶ μετ' ὀλίγα· Τί δέ; οὐ μέλλομεν τὸν λοιπὸν χρόνον, ὡς δαίμονας γεγονότας, οὕτω θεραπεύειν τε καὶ προσκυνεῖν αὐτῶν τὰς θήκας; Ταὐτὰ δὲ νομιοῦμεν [καὶ] ὅταν τις γήρᾳ ἢ τινὶ ἄλλῳ τρόπῳ τελευτήσῃ τῶν ὅσοι ἂν διαφερόντως ἐν τῷ βίῳ ἀγαθοὶ κριθῶσι. κἀν τῷ Κρατύλῳ δὲ [τόνδε] τὸν λόγον ηὔρυνεν· ἐπαινεῖ γὰρ τὸν Ἡσίοδον, καὶ τοὺς ἄλλους γε ποιητάς, εἰρηκότας ὡς, ἐπειδάν τις ἀγαθὸς [ὢν] τελευτήσῃ, μεγάλην μοῖραν καὶ τιμὴν ἐκεῖ ἔχει, καὶ γίγνεται δαίμων κατὰ τὴν τῆς φρονήσεως ἐπωνυμίαν. ταύτῃ οὖν τίθεμαι κἀγὼ τὸν δαήμονα ἄνδρα. ὁ δέ γε Ἡσίοδος περὶ τοῦ χρυσοῦ γένους ταῦτα ἔφη·

Αὐτὰρ ἐπειδὴ τοῦτο γένος κατὰ μοῖρ' ἐκάλυψεν,
Οἱ μὲν δαίμονες ἁγνοὶ ἐπιχθόνιοι καλέονται,
Ἐσθλοί, ἀλεξίκακοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

εἰ τοίνυν καὶ ὁ ποιητὴς καὶ ἐσθλοὺς καὶ ἀλεξικάκους καὶ φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων, τοὺς ἄριστα βεβιωκότας, εἶτα τελευτήσαντας, προσηγόρευσεν· ἐκράτυνε δὲ τόνδε τὸν λόγον τῶν φιλοσόφων ὁ ἄριστος, καὶ

eorum

χρῆναι ἔφη καὶ θεραπεύειν τούτων καὶ προσκυνεῖν τὰς θήκας. Τί δήποτε μέμφεσθε τοῖς παρ' ἡμῶν γιγνομένοις, ὦ βέλτιστοι; τοὺς γὰρ ἐν εὐσεβείᾳ λάμψαντας, καὶ ὑπὲρ ταύτης τὴν σφαγὴν δεξαμένους, ἀλεξικάκους ἡμεῖς καὶ ἰατροὺς ὀνομάζομεν, οὐ δαίμονας καλοῦντες· μὴ οὕτω λυττήσαιμεν· ἀλλὰ θεοῦ φίλους καὶ εὔνους θεράποντας, παρρησίᾳ χρωμένους, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν ἐπαγγέλλοντας τὴν φοράν. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ τῶν φιλοσόφων [ἡμῖν] ὁ κορυφαῖος ἐν τῇ Ἐπινομίδι δεδήλωκεν. ἔφη γάρ· Οὔ φημι εἶναι δυνατὸν ἀνθρώποις, μακαρίοις τε καὶ εὐδαίμοσι γενέσθαι, πλὴν ὀλίγων· μέχριπερ ἂν ζῶμεν, τοῦτο διορίζομαι. καλὴ δὲ ἐλπὶς τελευτήσαντα, τυχεῖν ἁπάντων. ἀτεχνῶς δέ γε τοῦτο ἔοικε τοῖς ὑπὸ τῆς θείας εἰρημένοις γραφῆς· Μὴ μακαρίσῃς ἄνδρα πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ· καὶ, Φῶς δικαίοις διαπαντός· καὶ, Ψυχαὶ δικαίων ἐν χειρὶ θεοῦ· καὶ τὰ τούτοις προσόμοια. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς δικαίοις ὕβρεις καὶ λοιδορίας καὶ αἰκίας καὶ μάστιγας κατὰ τόνδε τὸν βίον ξυνεκλήρωσε τῶν ὅλων ὁ πρύτανις, καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῇ Πολιτείᾳ ξυγγέγραφεν· Οὕτω γάρ, φησι, διακείμενος ὁ δίκαιος, αἰκισθήσεται, στρεβλωθήσεται, δεθήσεται, ἐκκοπήσεται τὼ ὀφθαλμώ· τελευτῶν, πάντα τὰ κακὰ παθών, ἀνασχινδαλευθήσεται· ἐν κοινῷ τρισάθλιοι μὲν οἱ ταῦτα ποιοῦντες, τρισόλβιοι δὲ οἱ πάσχοντες. Ὅτι δὲ καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἀνθρωπίνων δύνανται πραγμάτων αἱ τῶν ὁσίων ψυχαί, καὶ τοῦ σώματος ἐκτὸς γενόμεναι, ὁ Πλάτων καὶ τοῦτο ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ τῶν Νόμων ἐδίδαξε· λέγει δὲ οὕτως· Εἰς ἕνα γὰρ εὖ μοι καιρὸν φαινόμεθα τοὺς ἔμπροσθεν λόγους διεξελθεῖν· ὡς ἄρα αἱ τῶν τελευτησάντων ψυχαὶ δύναμιν ἔχουσί τινα τελευτήσασαι, καὶ τῶν κατ' ἀνθρώπους πραγμάτων ἐπιμελοῦνται. Ταῦτα δὲ ἀληθεῖς μὲν, μακροὶ δέ εἰσι περιέχοντες λόγοι· πιστεύειν δὲ ταῖς [τε] ἄλλαις φήμαις χρεὼν περὶ τὰ τοιαῦτα, οὕτω πολλαῖς καὶ σφόδρα γε παλαιαῖς οὔσαις· πιστεύειν δὲ αὐτοῖς νομοθετοῦσι ταῦθ' οὕτως ἔχειν. Ἀλλ' ὁ μὲν φιλόσοφος κελεύει καὶ ταῖς φήμαις πιστεύειν· ὑμεῖς δέ, οὐ μόνον [ἡμῖν] ἀπιστεῖτε, καὶ τῆς τῶν πραγμάτων φωνῆς βοώσης ἐπαΐειν οὐ βούλεσθε, ἀλλ' οὐδὲ τῷ ὑμετέρῳ πιστεύειν ἐθέλετε φιλοσόφῳ, ἄντικρυς λέγοντι, ὡς αἱ τῶν ὁσίων ψυχαί, τῶν σωμάτων ἀπαλλαγεῖσαι, τῶν κατ' ἀνθρώπους ἐπιμελοῦνται πραγμάτων. Τοῖς δὲ οὕτως ἁρμόττει τοῦδε τοῦ γέρως τυχεῖν, ὡς τοῖς ἠγαπηκόσι μὲν ἐνθύμως τὰ θεῖα, μεμενηκόσι δὲ μέχρι τέλους οἷς ἐξ ἀρχῆς προείλοντο, καὶ τὴν τάξιν ἐν ᾗ σφᾶς ἐτάξαν, οὐκ ἀνασχομένοις καταλιπεῖν. Τοῦτον δέ γε καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ κρατύνει τὸν λόγον. Φησὶ δὲ οὕτως· Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ· οὗ ἄν τις ἑαυτὸν τάξῃ, ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι, ἢ ὑπ' ἄρχοντος ταχθῇ,

eorum hominum ſepulcra colenda eſſe atq; adoranda cenſuerit; quid ita, quæſo, boni viri, quæ ipſi facimus, accuſatis? Nos enim pari modo eos qui illuſtri pietate viguerũt, proq; ea iugulati ac cæſi ſunt, & Auxiliares, & Medicos nominamus: at non Dæmonas tamen: abſit a nobis abſit hic furor: ſed amicos Dei fideleſq; ſeruos fuiſſe dicimus, dicendi libertate maxima vſos, dum certiſſimum bonorum prouentum nobis prænũtiarent. Id quod etiam vobis Philoſophorũ princeps in ſua Epinomide ita ſignificat. *Hand ſane dixerim poſſe homines beatos ac felices euadere, paucis exceptis, donec viuimus, ita decerno. Bona eſt autem ſpes morientis, omnia conſequi.* Hæc autem, perquam ſimilia ſunt iis quæ in ſacris monumentis leguntur: *Ne beatum quemquam feceris, ante obitus ſui diem:* &, *Vſquequaq; lumen eſt iuſtis:* &, *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt;* & quæ ſunt his ſimilia. Solere autem mundi rectorem Deum iuſtos homines, dum ſunt in vita, iniuriis, conuiciis, verberibuſq; ſubiicere, idem Plato in Republica ſua teſtatur: *Iuſtus enim* (inquit) *ita preparatus, cædetur, torquebitur, colligabitur, oculos eruetur; cuncta denique perpeſſus, poſtremo etiam ſuſpendetur. Sunt itaque miſerrimi, qui cæteros mortales talibus damnis afficiunt: feliciſſimi vero, qui ea perpetiuntur.* Poſſe autem ſanctorum animas, vel cum extra corpus hoc fuerint, hominum curare negotia, Plato etiam in vndecimo Legum libro hiſce verbis affirmat: *Oppertune itaque admodum ea quæ ſuperius tractata ſunt, loquuti videmur; animas videlicet defunctorum, vel poſtquam ex hac vita exceſſerint, quæ inter homines fiant, curare poſſe. Sermones ergo qui de hiſce rebus habentur, veri ac beati ſunt. Credendum vero eſt & aliis quoque narrationibus quæ eadem nobis tradunt; ita illæ quidem & antiquæ & multæ ſunt. Credendum præterea & iis qui leges tulerunt, ita hæc ſe habere.* Cum itaque Philoſophus credendum eſſe rumoribus cenſeat, vos tamen non ſolum nobis fidei nil habetis, clamantemque euentorum vocem audire non vultis. Sed ne veſtro quidem Philoſopho credendum eſſe exiſtimatis; cum tamen is plane affirmet ſanctorum animas, etiam corporibus exſolutes, humanarum rerum ſtatum curare. Decet autem profecto, quantumcumque eſt hoc honoris ac præmij, eos adipiſci qui res diuinas totis præcordiis adamarunt, quique aduſque ſupremum vitæ diem in iis perſtiterunt incœptis quæ olim ab initio præoptarunt, neque paſſi ſunt eam cui ſeſe addixerant, ſtationem relinquere. Hunc Plato ſermonem etiam in Apologia Soeratis confirmat. ſic enim inquit: *Ita enim profecto res habet, o viri Athenienſes: quo ſe loco quiſpiam collocarit, arbitratus optimum illum eſſe; aut in quo ſit ab ipſo principe conſtitutus;*

in

in eo, quantũ equidẽ ſentio, permanere illum oportet; identidem animo reputantem, nullũ ſibi maius aliunde diſcrimen, ne a morte quidem ipſa, quam a turpitudine imminere. Pauloque poſt; *Mortem enim timere, o viri Athenienſes, aliud nihil eſt quam videri quempiã ſapientẽ qui re ipſa non ſit.* Rurſusq; paulo poſt; *Præ illis autẽ malis quæ ſcio penitus mala eſſe, nõ timebo ea nec fugiã quæ haud ſatis ſcio an et bona eſſe cõtingat.* Iterũ & hęc amplius; *Quod ad cætera quidẽ pertinet, beatiores ſunt qui illã, quã qui hanc, incolunt regionẽ. reliquo enim tẽpore ſunt immortales.* Platonis etiã ſunt, o amici homines, ea quæ nũc vobis cõtemplanda proponã. *Mihi enim neq; Melitus neq; Anytus quicquam nocebunt. Neq; enim nocere poterunt. fas enim eſſe nõ puto, vt, qui melior homo eſt, a peiore detrimẽtũ accipiat. Interficere me illi quidẽ fortaſſe poterũt, aut ciuitate exigere, aut in contẽptũ adducere; verum hæc ipſa, alij atq; alij fortaſſe mala eſſe exiſtimãt, ego autẽ mala nõ puto: ſed multo maius eſſe malum opinor, ea facere quæ hic nunc facit, qui videlicet hominem præter fas aggreditur occidere.* Hæc itaq; Socrates, atq; in ipſa maxime capitali cauſa philoſophatus eſt, ſicut & Plato commemorat: neq; tamen eſt honores conſequutus quos Martyres Chriſti cõſequutos videmus. Nam nec illi templum aramve exſtruxerunt, nec locũ aliquẽ conſecrarunt, nec ſolennem feſtiuitatẽ dixerũt, qui illius interfuere ſermonibus; ſed inhonoratum paſſi ſunt eſſe; quamquam ſapientem ſcirent fortemq; hominem. Iniuſta ille quidem nece ſublatus eſt; haud tamen vera nec pura pietate præditus fuit. Plurima enim huic quoq; ex eo errore commixta erant, qui tunc terrarum orbem occupabat. Vnde factum puto, vt vita perfunctus, nullo dignus honore habitus ſit. Sed neq; Anaxarchus ille, qui, cum piſtillis ferreis tunderetur, *Tunde*, inquit, *Anaxarchi ſaccum; neq; enim Anaxarchum contundis*; hoc honoris eſt conſequutus. Non Zeno etiam Eleates; ille inquam Zeno, qui, cum cogeretur proferre coniurationis ſecreta, conſtantiſſime tormẽtis omnibus reſtitit, nihil effatus; vtq; ait Eratoſthenes in iis libris quos de Malis boniſq; conſcripſit, timẽs ne victus exceſſu tormẽtorũ proderet aliqd ex cõpoſitis reb. cõſcioſq; cõiurationis nominatim efferret, linguã dẽtib. abſciſſã in tyrãni faciẽ cõſpuit. Quod ipſum & Theodotũ Pythagoricũ feciſſe aiũt, Paulũq; præterea Lacydę familiarẽ, vt teſtis eſt Pergamenus Timotheus in libro de Philoſophorũ fortitudine. Idẽq; Achaicus in Ethicis libris affirmat. Null⁹ tamẽ eorũ, quo Martyres, honore digni ſunt habiti. Neq; itẽ illi, qbus illuſtria & celeberrima excitata ſunt virtutis tropæa, Miltiades, Cimon, Pericles, Themiſtocles, Ariſtides Lyſimacho natus patre; q tamẽ non modo fortis patriæ propugnator, ſed iuſtiſſimus quoq; homo eſt habitus. Verũ neq; hic neq; Spartanus Braſidas, nõ deniq; Ageſilaus, nõ Lyſander qui diſſoluit Athenienſiũ potentatũ, nõ Pelopides Bœotorũ princeps; non Epaminondas,

ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, "
μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο "
μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ:- καὶ πάλιν μετ᾽ ὀλίγα· Τὸ "
γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦ ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, "
ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι, μὴ ὄντα:- καὶ αὖθις μετὰ βραχέα· Πρὸ γοῦν τῶν κακῶν, ὧν οἶδα ὅτι κακά ἐστιν, "
ἃ μὴ οἶδα εἰ καὶ ἀγαθὰ ὄντα τυγχάνει, οὐ φοβηθήσομαι, οὐδὲ φεύξομαι:- καὶ πάλιν· Τά τε γὰρ "
ἄλλα εὐδαιμονέστεροί εἰσιν οἱ ἐκεῖ, τῶν ἐνθάδε· καὶ "
ἤδη καὶ τὸν λοιπὸν χρόνον ἀθάνατοί εἰσιν:- αὐτὰ δὲ, "
ὦ φίλοι ἄνδρες, καὶ ταῦτα· Ἐμὲ γὰρ οὐδὲν βλάψειεν, οὔτε Μέλητος οὔτε Ἄνυτος. οὐδὲ γὰρ ἂν δύναιτο. οὐ γὰρ οἴομαι θεμιτὸν εἶναι βελτίονι ἀνδρὶ ὑπὸ [τοῦ] χείρονος βλάπτεσθαι. ἀποκτείνειε μὲν [τ᾽] "
ἂν ἴσως ἢ ἐξελάσειεν ἢ ἀτιμάσειεν· ἀλλὰ ταῦτα οὗτος μὲν ἴσως οἴεται εἶναι, καὶ ἄλλος τίς που, μεγάλα κακά· ἐγὼ δὲ οὐκ οἴομαι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον "
ποιεῖν ἃ οὗτος νυνὶ ποιεῖ, ἄνδρα ἀδίκως ἐπιχειρεῖν ἀποκτεῖναι:- τοιαῦτα μὲν οὖν ὁ Σωκράτης "
καὶ ἐν αὐτῷ γε τῷ ἀγῶνι πεφιλοσόφηκεν, ὡς ὁ Πλάτων γε μεμαρτύρηκεν· ἀλλ᾽ ὅμως τῆς τῶν μαρτύρων τιμῆς οὐ τετύχηκεν. οὔτε γὰρ σηκὸν ἐκείνῳ ἐδείμαντο, οὔτε τέμενος ἀφιέρωσαν, οὔτε πανήγυριν ἀπεκλήρωσαν, οἱ τῶν ἐκείνου λόγων μετειληχότες· ἀλλὰ καὶ σοφὸν γνώμενον καὶ ἀνδρεῖον, ἀγέραστον εἴασαν· καίτοι ἄδικόν γε κἀκεῖνος ὑπομεμένηκε σφαγήν· ἀλλ᾽ οὐκ ἀρίστην γε εἶχε καὶ ἀκραιφνῆ τὴν εὐσέβειαν. ἀναμέμικτο γὰρ ταύτῃ τῆς τηνικάδε κατισχηκότος πλάνης πολλά· ὅθεν δὴ, οὔτε τῆς μετὰ τὴν τελευτὴν ἠξιώθη τιμῆς· οὐδέ γε Ἀνάξαρχος ἐκεῖνος ὃς ὑπέροις πτισσόμενος σιδηροῖς, ἔλεγεν, ὡς φασὶν, Πτίσσε πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον· Ἀνάξαρχον [γὰρ] οὐ πτίσσεις. τοῦδε τοῦ γέρως τετύχηκεν οὐδὲ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης ὃς, ἀναγκαζόμενος κατειπεῖν τι τῶν ἀπορρήτων, ἀντέσχε πρὸς τὰς βασάνους, οὐδὲν ἐξομολογούμενος· ὡς δέ φησιν Ἐρατοσθένης ἐν τῷ Περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, δείσας οὗτος μὴ τῇ τῶν παθῶν ὑπερβολῇ βιασθεὶς ἐξείπῃ τι τῶν συγκειμένων, καὶ τοὺς συνειδότας μηνύσῃ, τὴν γλῶτταν τοῖς ὀδοῦσι τεμὼν, προσέπτυσε τῷ τυράννῳ. ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ Θεόδοτόν φασι ποιῆσαι τὸν Πυθαγόρειον, καὶ Παῦλον τὸν Λακύδου γνώριμον, ὡς ὁ Περγαμηνὸς Τιμόθεος ἐν τῷ Περὶ τῆς τῶν φιλοσόφων ἀνδρείας ξυγγέγραφε· ξυμμαρτυρεῖ δὲ τούτῳ καὶ Ἀχαϊκὸς ἐν τοῖς Ἠθικοῖς. ἀλλ᾽ ὅμως τούτων οὐδεὶς, τῆς τῶν μαρτύρων ἠξιώθη τιμῆς. οὔτε μὴν ἐκεῖνοι οἱ τὰ λαμπρὰ καὶ πολυθρύλλητα στήσαντες τρόπαια, οὐ Μιλτιάδης, οὐ Κίμων, οὐ Περικλῆς, οὐ Θεμιστοκλῆς, οὐκ Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου· καίτοι οὗτος οὐκ ἀνδρεῖος μόνον, ἀλλὰ καὶ δίκαιος ἐνενόμιστο· ἀλλ᾽ ὅμως οὔτε οὗτος, οὔτε Βρασίδας ὁ Σπαρτιάτης, οὐκ Ἀγησίλαος, οὐ Λύσανδρος ὁ τὴν δυναστείαν καταλύσας τῶν Ἀθηναίων, οὐ Πελοπίδας ὁ Βοιωτάρχης, οὐκ Ἐπαμεινών-

qui

δας ὁ τὴν Λακωνικὴν λῃσάμενος, καὶ τῇ Σπάρτῃ προσενεγκεῖν τὴν στρατιὰν τολμήσας· οὐχ οἱ Ῥωμαίων περιφανέστατοι στρατηγοί, ὁ Σκιπίων ὁ πρῶτος, ὁ Βροῦτος ὁ ἐκείνου ὁμώνυμος, ὁ Κάτων, ὁ Σύλλας, ὁ Μάριος, ὁ Πομπήιος, ὁ Καῖσαρ αὐτός. τούτων γὰρ ἕκαστος ἐν μὲν ταῖς στρατηγίαις καὶ τοῖς ἐν πολέμοις ἀνδραγαθήμασι διέπρεψε, τοῦ δὲ τῶν μαρτύρων οὐ μετέλαχε γέρως. Καὶ τί λέγω τοὺς στρατηγούς; οὐδὲ γὰρ οἱ τῆς οἰκουμένης βεβασιλευκότες, ταύτης ἀπήλαυσαν τῆς τιμῆς, οὐ Κῦρος, οὐ Δαρεῖος, οὐ Ξέρξης, οὐκ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου· τοὺς γὰρ ἐπισήμους καταλέγω μόνους· οὐκ Αὔγουστος, οὐκ Οὐεσπασιανός, οὐ Τραϊανός, οὐκ Ἀδριανός, οὐκ Ἀντωνῖνος· ἀλλ' οὗτοι πάντες, ζῶντες μὲν ἦσαν περίβλεπτοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ μετὰ τὰς νίκας, πομπὰς ἐπετέλουν καὶ ἑορτάς· ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, οὐδὲν τῶν πολλῶν διαφέρουσιν. οὔτε γὰρ τάφους ἔχουσιν ἐπισήμους, οὔτε δημοθοινίαις ἐτησίοις γεραίρονται. Τίς γὰρ [δὴ] οἶδε τὸν Ξέρξου [γε] τάφον, ἢ τὸν Δαρείου; τίς δὲ τὸν Ἀλεξάνδρου, τοῦ τοσούτων ἐθνῶν ἐν ὀλίγῳ [γε] χρόνῳ κρατήσαντος; Καὶ τί λέγω τοὺς παλαιούς; οὐδὲ γὰρ τὸ Αὐγούστου σῆμα δῆλόν ἐστιν, ἢ τῶν ἄλλων ὅσοι μετὰ τοῦτον τὴν Ῥωμαίων ἰθύνοντες βασιλείαν, ἠγνόησαν τὸν ταύτης δοτῆρα καὶ χορηγόν· μόνοι δὲ τῶν εὐσεβῶν βασιλέων οἱ τάφοι δῆλοι καὶ γνώριμοι· οἱ δὲ τῶν μεταξὺ δυσσεβῶς βεβασιλευκότων, φαίνονται μέν, τιμῆς δὲ οὐδὲ σμικρᾶς ἀπολαύουσιν. οὐ μόνον γὰρ τῆς βασιλικῆς ἀπεστέρηνται τιμῆς, ἀλλὰ καὶ ἧς οἱ τῶν ἰδιωτῶν μετεσχήκασιν· καίτοι τινὲς τῶν ἀνοήτων, καὶ θεοὺς σφᾶς ἀνηγόρευσαν, καὶ ναοὺς ἑαυτοῖς ἐδομήσαντο. καὶ γὰρ Ἀντίοχος ἐπεκλήθη θεός· καὶ Γάϊος ὁ Τιβερίου διάδοχος, καὶ Οὐεσπασιανὸς καὶ Ἀδριανός, μεγίστους ἑαυτοῖς νεὼς ᾠκοδόμησαν· ἀλλὰ ξὺν τῇ ζωῇ καὶ τὴν δυσσεβῆ τιμὴν ἀφῃρέθησαν. οἱ δέ γε τῶν καλλινίκων μαρτύρων σηκοί, λαμπροὶ καὶ περίβλεπτοι, καὶ μεγέθει διαπρεπεῖς, καὶ παντοδαπῶς πεποικιλμένοι, καὶ κάλλους ἀφιέντες μαρμαρυγάς. εἰς δὲ τούτους οὐχ ἅπαξ ἢ δίς [γε] τοῦ ἔτους ἢ πεντάκις φοιτῶμεν· ἀλλὰ πολλάκις μὲν πανηγύρεις ἐπιτελοῦμεν, πολλάκις δὲ [καὶ] ἡμέρας ἑκάστης τῷ τούτων δεσπότῃ τοὺς ὕμνους προσφέρομεν. καὶ οἱ μὲν ὑγιαίνοντες, αἰτοῦσι τῆς ὑγείας τὴν φυλακήν· οἱ δέ τινι νόσῳ παλαίοντες, τὴν τῶν παθημάτων ἀπαλλαγήν· αἰτοῦσι δὲ καὶ ἄγονοι, παῖδας καὶ στέριφαι, παρακαλοῦσι γενέσθαι μητέρες· καὶ οἱ τῆσδε τῆς δωρεᾶς ἀπολαύσαντες, ἀξιοῦσιν ἄρτια σφίσι φυλαχθῆναι τὰ δῶρα· καὶ οἱ μὲν εἴς τινα ἀποδημίαν στελλόμενοι, λιπαροῦσι τούτους ξυνοδοιπόρους γενέσθαι, καὶ τῆς ὁδοῦ ἡγεμόνας· οἱ δὲ τῆς ἐπανόδου τετυχηκότες, τὴν τῆς χάριτος ὁμολογίαν προσφέρουσιν· οὐχ ὡς θεοῖς [αὐτοῖς] προσιόντες, ἀλλ' ὡς

qui Laconicā deuaſtauit, auſus ad vſq; Spartana mœnia hoſtilem exercitū admouere; non Romanorū præclariſſimi imperatores, non Scipionum maior, non Brutus illū nomine Brutum referens qui Tarquinios Roma exegit; non Cato, non Sylla, nō Marius, non Pompeius, nō ipſe Cæſar. Hi enim ductandis exercitibus egregiaq; in gerendis bellis fortitudine viguerunt: neq; ſic tamē, quaſi Martyres, honore affecti ſunt. Quid ego autem bellicos duces commemoro, cum ne ipſi quidē reges habitabilis terræ, ita vmquam honeſtati cuiuſq; fuerint? Nō Cyrus, non Darius, non Xerxes, non Philippi filius Alexander. inſignes enim dumtaxat clariſſimoſq; propono. Non itaq; Auguſtus, non Veſpaſianus, non Traianus, nō Hadrianus, non Antoninus. Attamen hi omnes, cū viuerent, illuſtres conſpicuiq; fuerunt, victoreſq; deuictis barbaris pompas miſerūt, ſolennitateſq; celebrarunt. Mortui tamē, nihil a multitudine differunt. Neq; enim cōditi ſunt inſignibus monumentis, neq; publico epulo feſtiuitatis annuæ honeſtantur. Quis eſt enim homo, qui ſepulcrum Xerxis Dariiue cognorit? Quis Alexandri illius qui exiguo tempore tot barbaras nationes bello perdomuit? Sed quid ego tā antiquos reges commemoro, cum ne Auguſti quidem Cæſaris tumulus aliorumve ſuperſit q poſt eum Romanum imperiū moderati neſcierunt tantæ dicionis datorem Deum; ſoli vero adhuc exſtare cernantur Imperatorum eorum tumuli, qui pij cultores Dei fuerūt? Quod ſi qui tamen & illorum apparent qui prophani homines impiiq; regnarunt, at nullo prorſus in honore habentur, neq; ſolum carent imperiali, ſed multo etiam minus quam priuatorum hominum ſepulcra honorantur; cum tamen eorum ſtultiores quidam deos ſeſe declararint, ſibiq; ipſis adhuc viui templa conſtruxerint. Nam & Antiochus deus vocatus eſt, & Caius qui Tiberio Imperatori ſucceſſit; Veſpaſianus quoq; & Hadrianus, ſibi templa ingētia excitarunt: verum & vitali ſimul aura & impio honore priuati ſunt. Martyrum vero tēpla, conſpicua cernuntur, magnitudineq; præſtantia, omni præterea ornatus genere variata, ſplēdoremq; quodammodo pulchritudinis ſuæ late fundentia. Neq; vero hæc per annum ſemel, aut bis, aut quinquies aduentamus, ſed in eis ſæpenumero dies feſtos peragimus, ſæpe diebus ſingulis eorum Martyrum Domino laudes hymnoſq; cantamus. Quique homines proſpera ſunt valitudine, conſeruari eam ſibi a Martyribus petunt: qui vero ægritudinem aliquam patiuntur, ſanitatem expoſcunt. Inſuper & ſterilles viri & mulieres, dari ſibi filios petunt: qui vero parentes ſunt, integra ſibi & propria cuſtoditi quæ conſequuti ſunt, dona. Item qui peregre aliquo proficiſcuntur, petunt Martyres ſibi comites eſſe in via, vel potius itineris duces: qui vero iam ſoſpites redierunt, gratias agunt, acceptum beneficium confitentes: non qui ſe ad deos accedere arbitrentur; ſed qui

orent Dei Martyres, tamquam diuinos homines, interceſſoreſq; ſibi eos apud Deũ aduocent ac precentur. Pie vero fideliterque precatos ea maxime cõſequi quę deſiderãt, teſtãtur illa quæ votorũ rei dona perſoluũt; manifeſta nimirum adeptę ſanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij vero pedũ, alij porro manuum ſimulacra ſuſpendunt, ex argẽto auro ve confecta. Gratiſſime nãq; accipit eorum Dominos qualiacumq; ſint dona, nec exigua nec vilia dedignatur: quippe q ea pro ferentis facultate metitur. Hæc itaq; omnium ſpectaculo exporrecta, teſtãtur morborum depulſionẽ; cuius ipſa certiſſima ſigna ſunt, a ſanitatem conſequutis allata. Hæc, inquã, ſepultorum ibi Martyrũ quæ ſit virtus oſtendunt. Martyrum autem virtus, quẽ ipſi coluerunt Deum, verum eſſe Deũ declarat. Age enim, quæſo, animo reputemus quinam fuerint, quove orti loco, quos tanto munere, tantoq; honore Deus dignatus eſt. Num forte illuſtres quidã clariq; homines qui ſe generis nobilitate iactarint, an qui diuitiarũ copia circumfluxerint, potẽtatu ve aliquo celebres facti ſint? Minime quidem gentium. Nihil enim horũ illi habuerunt; ſed priuati homines gregariiq; fuerunt. Nonnulli vero ipſorum, tenuẽ ſeruitutem famuli ancillæq; ſeruierũt; quæ tamen infirmis admodum corporib. generoſe certarunt: aliæ ſumma cũ caſtitate matrimonij iugum trahentes, aliæ vero nuptias nondũ expertæ. Audio ego vero nonnullos e ſcenico genere hominum, repẽte immutatos, in athletarum noſtrorum ordinẽ tranſiiſſe; factoſq; tormentorũ victores, ac iã coronã Martyrij cõſequutos, poſt celebratam victoriã magno eos dæmonas cõcuſſiſſe terrore, quib. olim ſubditi ipſi fuerant. Ex quo factũ eſt vt ex iis multi ſacerdotes ædituiq; tẽplorũ egregia ſibi contra impietatẽ tropæa ſuſtulerint. Ex iis itaq; viris ac mulieribus, conſtituti ſunt Martyrum chori. Ac Philoſophi quidem præclarique Oratores, obliuioni iam dati ſunt; Imperatorum vero ac magnorum ducũ ne nomina quidẽ multi hodie norunt; cum tamẽ Martyrum nomina, magis quam familiarium, cuncti mortales ſciant. Quin etiam naſcentibus filiis ea imponi curãt; ita cuſtodiam illis tutelamq; certiſſimam cõparantes. Sed quid ego Philoſophos, Imperatores duceſq; commemoro; cum eorum quoq; qui paſſim dij ferebãtur memoriam, e mente hominũ Martyres aboleuerint? Eorum namq; templa, vna cũ ſuis lucis ſic deſtructa iã ſunt, vt ne vlla qdẽ veſtigia ſuperent, nedũ qua forma illorũ aræ cõſtiterint ſcire homines poſſint. Earũ vero rerũ materia, tẽplis ariſq; Martyrũ excitatis expiata eſt. Suos enim mortuos Dominus Deus noſter, in tẽpla pro diis veſtris induxit. Ac illos quidem caſſos gloria vanoſq; reddidit, ſuis autẽ Martyrib. honorẽ illorũ dedit. pro Pandiis enim Diaſiiſq;, ac Dionyſiis, (hoc eſt, Iouis, Liberiq; Patris ſolẽnitatib.) Petro, Paulo, Thomę, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauricio aliiſq;

θείους ἀνθρώπους ἀντιβολοῦσι, καὶ γενέσθαι πρεσβευτὰς ὑπὲρ σφῶν παρακαλοῦσιν. ὅτι δὲ τυγχάνουσιν ὧνπερ αἰτοῦσιν οἱ πιστῶς ἐπαγγέλλοντες, ἀναφανδὸν μαρτυρεῖ τὰ τούτων ἀναθήματα, τὴν ἰατρείαν δηλοῦντα. οἱ μὲν γάρ, ὀφθαλμῶν· οἱ δέ, ποδῶν· ἄλλοι δέ, χειρῶν προσφέρουσιν ἐκτυπώματα. καὶ οἱ μὲν ἐκ χρυσοῦ· οἱ δέ, ἐξ ὕλης ἀργύρου πεποιημένα. δέχεται γὰρ ὁ τούτων δεσπότης καὶ τὰ σμικρά τε καὶ εὔωνα, τῇ τοῦ προσφέροντος δυνάμει τὸ δῶρον μετρῶν. δηλοῖ δὲ ταῦτα προκείμενα, τῶν παθημάτων τὴν λύσιν, ἧς ἀνετέθη μνημεῖα παρὰ τῶν ἀρτίων γεγενημένων. ταῦτα δὲ κηρύττει τῶν κειμένων τὴν δύναμιν· ἡ δὲ τούτων δύναμις, τὸν τούτων θεὸν ἀληθινὸν ἀποφαίνει θεόν. ἐξετάσωμεν γὰρ τίνες καὶ πόθεν οἱ ταύτης ἀξιωθέντες τῆς χάριτος· ἆρα τινὲς ἐπίσημοι καὶ περιφανεῖς [ἢ] γένους αὐχοῦντες λαμπρότητα, ἢ τοῖς τοῦ πλούτου περιρρεόμενοι ῥεύμασιν, ἢ ἐκ δυναστείας τινὸς γνώριμοι; οὐδαμῶς, ὦ ἄνδρες. τούτων γὰρ οὐδενὸς μετεσχήκασιν, ἀλλ' ἰδιῶται ἦσαν ἢ στρατιῶται· τινὲς δὲ αὐτῶν, καὶ οἰκέται γεγένηνται. καὶ θεραπαινίδες ἐν ἀσθενέσι δ' ἄγαν σώμασι γενναίως ἀγωνισάμεναι· καὶ αἱ μέν, σωφρόνως ἕλκουσαι τὸν τοῦ γάμου ζυγόν· αἱ δὲ ἔτι γάμους οὐκ ἐπιστάμεναι. ἀκούω δὲ ἔγωγε τινὰς καὶ τῇ σκηνῇ ξυντραφέντας, καὶ ἐξαπίνης τοῖς ἀγωνισταῖς ξυνταχθέντας, καὶ ἀξιονίκους γεγενημένους, καὶ τῶν στεφάνων τετυχηκότας· καὶ μετὰ τὴν ἀνάρρησιν σφόδρα δεδιττομένους τοὺς δαίμονας, οἷς ἦσαν ὑποχείριοι πάλαι. πολλοὶ δὲ καὶ ἱερεῖς καὶ νεωκόροι, [τὰ] κατὰ τῆς ἀσεβείας ἀνέστησαν τρόπαια. ἐκ τοιούτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ξυνέστησαν οἱ τῶν μαρτύρων χοροί. καὶ φιλόσοφοι μὲν καὶ ῥήτορες παραδέδονται λήθῃ, καὶ βασιλέων καὶ στρατηγῶν οὐδὲ τὰς προσηγορίας γινώσκουσιν οἱ πολλοί· τὰς δὲ τῶν μαρτύρων προσηγορίας μᾶλλον ἴσασιν ἅπαντες, ἢ τὰ τῶν φιλτάτων ὀνόματα. καὶ τοῖς παισὶ δὲ τὰς τούτων προσηγορίας ἐπιτιθέναι σπουδάζουσιν, ἀσφάλειαν αὐτοῖς καὶ φυλακὴν ἐντεῦθεν μηχανώμενοι. καὶ τί λέγω φιλοσόφους καὶ βασιλέας καὶ στρατηγούς; καὶ γὰρ αὐτῶν τῶν καλουμένων θεῶν τὴν μνήμην, ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐξήλειψαν διανοίας. τὰ μὲν γὰρ ἐκείνων οὕτω παντελῶς διελύθη τεμένη, ὡς μηδὲ τῶν σχημάτων διαμεῖναι τὸ εἶδος. μηδὲ τῶν βωμῶν τὸν τόπον τοὺς νῦν ἀνθρώπους ἐπίστασθαι· αἱ δὲ τούτων ὗλαι καθωσιώθησαν τοῖς τῶν μαρτύρων σηκοῖς. τοὺς γὰρ οἰκείους νεκροὺς ὁ δεσπότης ἀντεισῆξε τοῖς ὑμετέροις θεοῖς· καὶ τοὺς μέν, φρούδους ἀπέφηνε, τούτοις δὲ τὰ ἐκείνων ἀπένειμε γέρα. ἀντὶ γὰρ [δὴ] τῶν Πανδίων [καὶ Διασίων,] καὶ Διονυσίων καὶ τῶν ἄλλων ὑμῶν ἑορτῶν, Πέτρου καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ, καὶ Σεργίου καὶ Μαρκέλλου, καὶ Λεοντίου [καὶ Παντελεήμονος] καὶ Ἀντωνίνου καὶ Μαυρικίου,

καὶ τῶν ἄλλων μαρτύρων, ἐπιτελοῦνται δημοθοινίαι· καὶ ἀντὶ τῆς πάλαι πομπείας καὶ αἰσχρουργίας καὶ αἰσχρορρημοσύνης, σώφρονες ἑορτάζονται πανηγύρεις, οὐ μέθην ἔχουσαι καὶ κῶμον καὶ γέλωτα, ἀλλ᾽ ὕμνους θείους καὶ ἱερῶν λογίων ἀκρόασιν, καὶ προσευχὴν ἀξιεπαίνοις κοσμουμένην δακρύοις. ὁρῶντες τοίνυν τῆς τῶν μαρτύρων τιμῆς τὸ ὠφέλιμον, φεύγετε, ὦ φίλοι, τῶν δαιμόνων τὴν πλάνην· καὶ τούτοις φωστῆρσι καὶ ποδηγοῖς κεχρημένοι, τὴν πρὸς [τὸν] θεὸν ἄγουσαν πορείαν ὁδεύσατε· ἵνα τῆς τούτων χορείας ἐν τοῖς ἀνωλέθροις αἰῶσι μετάσχητε:-

ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ· θʹ.

ΥΜΕΙΣ [μὲν,] ὦ ἄνδρες, κεκαλλιεπημένων ποθεῖτε λόγων ἀκούειν, καὶ τούτους καπηλεῦσαι ζητεῖτε· οὐ δ᾽ ἂν τούτους μὴ εὕροιτε, γελᾶτε καὶ κωμῳδεῖτε, καὶ τὰς ἀκοὰς βύετε, καὶ τῶν λεγομένων ἐπαΐειν οὐ βούλεσθε. ἔδει δὲ συνιδεῖν ὡς τὰ πολλὰ τῶν ἄγαν τιμιωτάτων, εὐτελέσι καλύπτεται. καὶ γὰρ τὴν πολυτελῆ μαργαρίτην, καὶ τοῖς πλουτοῦσι περιπόθητον, εὐκαταφρόνητον ὄστρεον καὶ τίκτει καὶ τρέφει, καὶ μέντοι καὶ κατακρύπτει· οἱ δὲ τοῦτον ὠνούμενοι, χρυσίον διδόντες ὅτι μάλιστα πλεῖστον, χαίρειν ἐῶσι τὸ ὄστρεον. καὶ τοῖς διαυγέσι δὲ λιθιδίοις ἐκείνοις, ἃ τὴν βασιλικὴν διακοσμεῖ κεφαλήν, ἑτέρα λίθου φύσις ἔξωθεν περίκειται πάντη ἄχρηστος. οἱ δὲ [τοῦ] τοιοῦδε κόσμου δημιουργοί, τοῦτο τὸ περιττόν τε καὶ ἄχρηστον περικόπτοντές τε καὶ ἀποξύοντες, τῶν διαφανῶν λίθων ἐκείνων γυμνοῦσι τὸ κάλλος. καὶ τὸν χρυσὸν δὲ τὸν τοῖς πολλοῖς ἀξιέραστον, καὶ [μέντοι καὶ] τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν σίδηρον, ψάμμος καὶ γῆ συγκαλύπτουσιν. ἀλλ᾽ οἱ τὰς χρυσίτιδας καὶ ἀργυρίτιδας διερευνώμενοι φλέβας, διορύσσουσι μὲν τὰ μέταλλα, συλλέγουσι δὲ τὰ ψήγματα. καὶ ἐπίσημον δὲ γινόμενον τὸν χρυσόν, καὶ τὸν βασιλικὸν δεξάμενον χαρακτῆρα, οὐ χρυσοῖ ἔξωθεν, ἀλλ᾽ ἢ σκύτιναι ἢ ξύλιναι φυλάττουσι θῆκαι. εἰκότως οὖν ἄρα καὶ τὴν ἀληθῆ περὶ τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δόξαν, οὐ λαμπροί τινες καὶ ὄγκον ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἁπλοῖ καὶ πεζοὶ καὶ πᾶσι γνώριμοι κηρύττουσι λόγοι· καὶ τὸν μέγαν καὶ ἄρρητον θησαυρόν, εὐτελεῖς ἄγαν φέρουσι θῆκαι. ὅσην δέ γε οὗτοι ῥώμην καὶ δύναμιν ἔχουσι, ῥᾷστα ἄν τις ξυνίδοι, τοὺς Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων νομοθέτας παραγαγών, καὶ τούτοις τοὺς ἡμετέρους ἁλιέας καὶ τελώνας παρεξετάσας. εὑρήσει γὰρ τοὺς μέν, οὐδὲ τοὺς ὁμόρους πείσαντας κατὰ τοὺς σφῶν πολιτεύεσθαι νόμους· τοὺς δὲ Γαλιλαίους, οὐ μόνον Ῥωμαίους πεπεικότας καὶ Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ ἅπαντα τῶν βαρβάρων τὰ φῦλα, τὴν εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν ἀσπάσασθαι. καὶ Μίνως μέν, ὃς αὐχεῖ κατὰ τὸν μῦθον πατέρα τὸν Δία, καὶ πα-

aliiſq; ſanctis Martyribus ſolẽnitates populari epulo peraguntur. Proq; illa veteri põpa, pro turpi obſcœnitate ac impudentia, fiunt modeſtæ, caſtæ ac tẽperantiæ plenæ feſtiuitates; non illæ quidẽ mero delibutæ nõ comiſſationibus leues, nõ cachinnis ſolutę; ſed diuinis cãticis perſonantes, ſacriſq; ſermonibus audiendis intentæ: in quibus ad Deum preces non ſine ſanctis lacrymis ac ſuſpiriis, ſummittuntur. Cum itaq; talẽ tantamq; vtilitatem ex Martyribus honore collato prouenire homines videatis, fugite, quæſo, errorem dæmonum, præuioq; ductu Martyrum facibuſq; vtẽtes, viam capeſſite quæ ad Deum perducit; vt immortali æuo illorum choris & præſentia perfruamini.

IX SERMO: DE LEGIBVS.

Vos quidem, viri Græci, elegantes comptoſq; ſermones audire percupitis, quærentes his quam maxime permulceri: vbi vero tales non inueniatis, riſu effuſo eos contemnitis ac maledictis inceſſitis: quin etiã obſtructis auribus, quæ dicuntur audire non vultis. Contra vero animaduertere vos oportuit, ita vſu euenire, vt ea quę ſunt quammaxime pretioſa, cuncta fere vili materia integãtur. Videre ſiquidẽ eſt pretioſum vnionẽ, quales ampli ac magnifici viri apud ſe eſſe deſiderant, aſpernabili admodũ teſtæ innaſci, eandemq; nutriri, augeſcere, occultari. Qui vero eũ ſibi coemunt, auri plurimũ perſoluẽtes, miſſam faciunt teſtam. Præterea vero pellucentes gemmas, ornandiſq; regiis capitib. deſtinatas, aliud genus lapidis extrinſecus circumueſtit; deſpicabilis ille quidem atq; inutilis. qui ergo eas gẽmas expoliunt, ad ornatumq; cõcinnant, ſuperfluam illam teſtã nihiliq; pendendã circumamputantes abradentesq;, nitorem lucentium lapillorũ detegunt & expediunt. Aurũ quoque, quod paſſim a multitudine peramatur, ipſumque præterea argentũ, æs, ferrũ, terra atq; harena obtegitur. verum qui auri venas argentiue rimantur, metalla quidem perfodiunt, ramenta vero ſibi & minutias colligunt. poſtquã vero impreſſis notis aurũ iã ſignatũ eſt, incuſſumq; Imperatoris characterẽ accepit, non illud aurei loculi, ſed thecæ vel ex corio vel ex marmore confectæ inditum ſeruant. Iure igitur factum eſt vt veriſſimas de diuinis humaniſq; rebus traditiones, nõ illuſtres eloquentia tumidiq; ſermones, ſed ſimplices humileſq; ac omnibus mortalib. noti, prædicent, magnũq; adeo ineffabileq; theſaurum viles admodum thecæ deſpicabileſq; circumferant. Quantũ autem roboris, quantũq; virtutis inſitũ habeant, facile is inſpiciet qui Græcorũ legislatores ac Romanorum in medium proferat, iiſque noſtros piſcatores ac publicanos in comparationem adducat. Inueniet enim illos ne finitimis quidem perſuaſiſſe, vt ad ſuas leges vitam inſtituerent: contra autem, Galilæos non ſolum Romanos Græcoſq;, verumetiã cunctas barbaras nationes ad amorẽ legis Euangelicæ traduxiſſe. Ac Minos quidẽ, q. vt eſt in fabulis, Ioue genitũ ſeſe iactat,

eiuſq; antrum ſæpius frequentando (ſic enim fabulantur) hoc prætextu acceptas a patre leges mentitus eſt, ipſis Cretenſib. leges tulit: tamen nec Siculos, nec Carthaginenſes, nec Græcos induxit, vt a ſe latis legibus rēpublicā gubernarent: ſolā vero Cretā, cuius ipſe rex erat, ad eas leges accipiendas coegit. neq; tamen hoc ad perenne tēpus impetrauit. ex quo enim Romani rerū potiti ſunt, Cretes quoq; Romanis legibus ſeſe regunt. Fertur præterea Charondas quidam, primus Italis Siculiſq; ciuitatib. leges tuliſſe. Verum is, nec Tyrrhenis, nec Celtis, nec Iberis, nec Celtiberis, quamquam contermini confineiq; eſſent, perſuadere potuit latas a ſe leges accipere. Quid ego autem confines dico, cum ne illi quidem qui tunc eas leges coluerunt admiratiq; ſunt, eis nūc legibus viuant? Romanorum enim iugū hi quoq; iam ſubierunt. Zaleucus vero Locrēſib. leges tulit, docente Minerua iuris ſciētiam conſequutus, vt illi aiunt qui cōminiſci fabulas cōſuerunt. Sed neq; Acarnanes, neq; Phocenſes, neq; Locrenſes alij ſeſe iis legib. ſubdiderunt; tametſi haud procul remotā regionē incolerēt, ſed propinqui admodū eſſent. Lycurgū porro aiūt, q̄ auctoritatē conciliare ſuis legib. ſtuderet, ſeſe Delphos ad Apollinē Pythium cōſuluiſſe; cuius ſpiritu afflatus, leges Lacedæmoniis tulerit. Oraculū præterea huiuſmodi adducūt, quod de Lycurgo protuliſſe Apollo Pythius dicitur:

Qui mea nuper adis hæc pinguia templa Lycurge,
Care Ioui & ſuperas cunctis habitantibus arces,
Sis vter inquiro, deus an mortalis habendus;
Sed magis eſſe deum credo, qui limina noſtra
Aduenias, legum cupidus, iuſtiq; tuendi.
Protinus ipſe tibi leges dabo.

Tale itaque de Lycurgo oraculum protulit Pythius. Nec tamē illuſtris huius latoris gloria, nec Spartanus ſplendor, nec Pythij reſponſum, coegit vel Argiuos vel Tegeatas, vel Mantineos vel Corinthios, valde illis propinquos, ad Lacedæmonū leges ſuam quemq; rempublicam moderari. Atq; vt de aliis taceam, Phliaſij quidem oppidum perexiguum habitant; ſemperque fuere Lacedæmonum amiciſſimi, cum quib. in eādem ſocietatem fœduſq; coierant; vnde & ſub Lacedæmonius ducib. merebant, ſemperq; in bellis gerendis ſociā operā conferebant; Laconū tamen legib. non vtebātur. Vtq; alios legumlatores prætermittā, videlicet Apin Argiuorum, Mneſona Phocenſiū, Demonacta Cyrenſium, Pagondam Achæorum, Cnidiorū Archian, Eudoxum Mileſiorum, Philolaum Thebanorū, Pittacū Mytilenenſiū, Neſtorē Pyliorum; cuius melle dulciores Homerus eſſe ſermones dixit: vt hos inquā cæteroſq; legūlatores ſilentio tranſeā, celebratiſſimus ille Solon. Draco præterea & Cliſthenes, Athenienſib. quidē leges tulerunt, neq; tamen Atticis vti legibus, vel Megarenſes, vel Euboicos, vel Thebanos, cōterminos ac propinquos ſuos, pſuadere Athenienſes viri potuerunt.

εἰς τὸ ἐκείνου γε ἄντρον, ὡς μυθολογοῦσι, φοιτήσας, τὰς τῶν νόμων ἔλαβεν ἀφορμάς· Κρητῶν μὲν νομοθέτης ἐγένετο, οὐκ ἔπεισε δὲ οὔτε Σικελιώτας, οὔτε Καρχηδονίους, οὔτε μὴν τοὺς Ἕλληνας, κατὰ τοὺς αὐτοῦ πολιτεύεσθαι νόμους· ἀλλὰ μόνην τὴν νῆσον ἐκείνην ἧς ἐβασίλευε, στέρξαι τοὺς νόμους ἠνάγκασε, καὶ οὐδὲ τούτους τὸν ἀεὶ χρόνον. ἐπειδὴ γὰρ Ῥωμαῖοι τῆς οἰκουμένης ἐκράτησαν, κατὰ τοὺς τούτων καὶ οὗτοι πολιτεύονται νόμους. πάλιν, τὸν Χαρώνδαν πρῶτον Ἰταλίας καὶ Σικελίας νομοθέτην γενέσθαι φασίν· ἀλλ' οὐδὲ οὗτος Τυρρηνοὺς ἔπεισεν ἢ Κελτοὺς, ἢ Ἴβηρας ἢ Κελτίβηρας, καί τοι ὁμόρους γε ὄντας καὶ ἀγχιτέρμονας, τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τεθέντας καταδέξασθαι νόμους. καὶ τί λέγω τοὺς ὁμόρους; οὐδὲ γὰρ οἱ τηνικάδε τούτους θαυμάσαντες καὶ στέρξαντες, κατὰ τούτους νῦν πολιτεύονται. τὸν γάρ τοι τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων ὑπῆλθον καὶ οὗτοι ζυγόν. Ζάλευκος δὲ Λοκροῖς τέθεικε νόμους, παρά γε τῆς Ἀθηνᾶς τὴν τούτων ἐπιστήμην δεξάμενος, ἦ φασιν οἱ τοὺς μύθους διαπλάττειν φιλοῦντες· ἀλλ' οὔτε Ἀκαρνᾶνες οὔτε Φωκεῖς, οὔτε μὴν οἱ ἄλλοι Λοκροὶ τῆς τούτου νομοθεσίας μετέσχον· καί τοι οὐ μακρὰν οἰκοῦντες, ἀλλ' ἀστυγείτονες ὄντες. τὸν δὲ Λυκοῦργον λέγουσιν, οἱ σεμνολογεῖν τοὺς τοῦδε νόμους ἐσπουδακότες, εἰς Δελφοὺς μὲν ἀφικέσθαι παρὰ τὸν Πύθιον, ἐμπνευσθῆναι δὲ παρ' ἐκείνου καὶ θεῖναι Λακεδαιμονίοις τοὺς νόμους. λέγουσι δὲ καὶ τὸν χρησμὸν, ὃν τοῦδε πέρι ὁ Πύθιος ἔχρησεν. ἔστι δὲ οὗτος·

"Ἥκεις, ὦ Λυκόοργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν·
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
Δίζω ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ καὶ ἄνδρα·
Ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόοργε.
Ἥκεις δ' εὐνομίην διζήμενος. αὐτὰρ ἐγώ τοι
Δώσω:-

τοιοῦτος μὲν δὴ οὗτος καὶ ὁ περὶ τούτου χρησμός. ἀλλ' οὔτε τὸ πολὺ τοῦ νομοθέτου κλέος, οὔτε τῆς Σπάρτης ἡ περιφάνεια, οὔτε ὁ τοῦ Πυθίου χρησμὸς ἠνάγκασεν Ἀργείους ἢ Τεγεάτας ἢ Μαντινέας ἢ Κορινθίους, μάλα πλησίον οἰκοῦντας [τὴν] Λακεδαιμονίων καταδέξασθαι πολιτείαν. καὶ τί λέγω τοὺς ἄλλους; Φλιάσιοι γὰρ, πόλισμα μὲν οἰκοῦντες σμικρὸν, ἀεὶ δὲ [τὴν] Λακεδαιμονίων ἡγεμονίαν ἠγάπησαν, καὶ τούτων ἦσαν ὑπόσπονδοι· ἀλλ' ἤγοντο μὲν ὑπ' ἐκείνων καὶ ξυνεπολέμουν ἀεί, τοῖς δὲ ἐκείνων οὐκ ἐχρήσαντο νόμοις. καὶ ἵνα τοὺς ἄλλους νομοθέτας παρῶ, Ἆπιν τὸν Ἀργείων καὶ Μνήσωνα τὸν Φωκέων, καὶ τὸν Κυρηναίων Δημώνακτα, καὶ Παγώνδην τὸν Ἀχαιῶν, καὶ τὸν Κνιδίων Ἀρχίαν, καὶ Εὔδοξον τὸν Μιλησίων, καὶ Φιλόλαον τὸν Θηβαίων, καὶ Πιττακὸν τὸν Μιτυληναίων, καὶ Νέστορα τὸν Πυλίων οὗ τοὺς λόγους μέλιτος γλυκυτέρους ἐκάλεσεν Ὅμηρος· ἵνα δὴ τούτους, καὶ τοὺς τῶν ἄλλων [ἐθνῶν] νομοθέτας παρῶ, Σόλων ὁ πολυθρύλλητος, καὶ Δράκων καὶ Κλεισθένης, νομοθέται Ἀθηναίων ἐγένοντο. ἀλλ' οὔτε Μεγαρέας, οὔτε Εὐβοέας, οὔτε Θηβαίους, ὁμόρους γε ὄντας καὶ ἄγαν πλησιοχώρους, τοῖς τοῦ Σόλωνος ἢ τοῦ Δράκοντος ἢ τοῦ Κλεισθένους ὑπακοῦσαι νόμοις ἔπεισαν Ἀθηναῖοι.

Quin

καὶ αὐτοὶ δὲ Ἀθηναῖοι τούτοις ἐρρῶσθαι φράσαντες, καὶ μέντοι καὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ Λοκροὶ καὶ Θηβαῖοι, καὶ ἄλλοι δὲ Ἕλληνες, κατὰ τοὺς Ῥωμαίων πολιτεύονται νόμους. καὶ Ῥωμαῖοι δὲ, τοὺς παρ' Ἕλλησι καὶ βαρβάροις ξυναθροίσαντες νόμους, καὶ τοὺς ἀρίστους ἐνθένδε δόξαντας, παρ' ἑκάστου νομοθέτου λαβόντες, ὅσαπερ ἔθνη τὸν τούτων περιέβαλε ζυγὸν, δουλεύειν τοῖσδε τοῖς νόμοις ἠνάγκασαν· [τοὺς δὲ παρ' αὐτῶν οὐ βουληθέντας ἰθύνεσθαι, οὔτ' ἔπεισαν, οὔτ' ἠνάγκασαν] τὴν σφῶν πολιτείαν ἀσπάσασθαι. πολλοὶ δὲ καὶ τὸν τῆς δουλείας δεξάμενοι χαλινὸν, βιοτεύειν κατὰ τοὺς τούτων οὐκ ἀνέσχοντο νόμους. οὔτε γὰρ Αἰθίοπες οἱ Θηβῶν τῶν Αἰγυπτίων ὁμοτέρμονες, οὔτε τὰ πάμπολλα φῦλα τοῦ Ἰσμαὴλ, οὐ Λάζοι, οὐ Σαννοὶ, οὐκ Ἀβασγοὶ, οὐχ οἱ ἄλλοι βάρβαροι ὅσοι τὴν Ῥωμαίων ἀσπάζονται δεσποτείαν, κατὰ τοὺς Ῥωμαίων νόμους τὰ πρὸς ἀλλήλους ποιοῦνται ξυμβόλαια. οἱ δὲ ἡμέτεροι ἁλιεῖς, καὶ οἱ τελῶναι καὶ ὁ σκυτοτόμος, ἅπασιν ἀνθρώποις τοὺς εὐαγγελικοὺς προσενηνόχασι νόμους. καὶ οὐ μόνον Ῥωμαίους καὶ τοὺς ὑπὸ τούτοις τελοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὰ Σκυθικὰ καὶ τὰ Σαυροματικὰ ἔθνη, καὶ Ἰνδοὺς καὶ Αἰθίοπας, καὶ Πέρσας καὶ Σῆρας, καὶ Ὑρκανοὺς καὶ Βακτριανοὺς, καὶ Βρεττανοὺς καὶ Κίμβρους, καὶ Γερμανοὺς, καὶ ἁπαξαπλῶς πᾶν ἔθνος καὶ γένος ἀνθρώπων, δέξασθαι τοῦ σταυρωθέντος τοὺς νόμους ἀνέπεισαν· οὐχ ὅπλοις χρησάμενοι καὶ πολλαῖς μυριάσι λοχαγῶν, οὐδὲ τῇ τῆς Περσικῆς ὠμότητος χρώμενοι βίᾳ, ἀλλὰ πείθοντες καὶ δεικνύντες ὀνησιφόρους τοὺς νόμους, καὶ οὐδὲ δίχα κινδύνων τοῦτο ποιοῦντες, ἀλλὰ [πολλὰς μὲν κατὰ πόλιν ὑπομένοντες παροινίας,] πολλὰς δὲ καὶ παρὰ τῶν τυχόντων δεχόμενοι μάστιγας, καὶ στρεβλούμενοι καὶ καθειργνύμενοι, καὶ πᾶσαν ἰδέαν κολαστηρίων δεχόμενοι. εὐεργέτας γάρ τοι ὄντας, καὶ σωτῆρας καὶ ἰατροὺς, ὡς ἐπιβούλους καὶ πολεμίους, οἱ μὲν ἐξήλαυνον, οἱ δὲ καὶ κατέλευον, οἱ δὲ πέδαις καὶ ποδοκάκαις ἐδέσμευον· καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπετυμπάνισαν, [τοὺς δὲ ἀνεσκολόπισαν,] τοὺς δὲ θηρίοις παρέδοσαν· ἀλλὰ τοὺς μὲν νομοθέτας κατηκόντισαν, τὸ δὲ τῶν νόμων οὐ κατέλυσαν κράτος. πολλῷ γὰρ ἰσχυρότεροι μετὰ τὴν ἐκείνων ἀπεφάνθησαν τελευτήν. πρός γάρ τοι Πέρσας καὶ Σκύθας καὶ τὰ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη, μετὰ τὴν ἐκείνων οἱ νόμοι διέβησαν τελευτήν· καὶ πάντων πολεμούντων, οὐ μόνον βαρβάρων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν γε Ῥωμαίων, διέμειναν τὸ ἴσον ἔχοντες κράτος· καὶ πάντα κάλων [οἱ] Ῥωμαῖοι κινήσαντες ὥστε τῶν ἁλιέων καὶ τοῦ σκυτοτόμου καταλῦσαι τὴν μνήμην, λαμπροτέραν αὐτὴν καὶ περιφανεστέραν ἀπέφηναν· καὶ τοὺς μὲν Λυκούργου καὶ Σόλωνος καὶ Ζαλεύκου καὶ Χαρώνδου καὶ Μίνωος καὶ τῶν ἄλλων νομοθετῶν ἀργεῖν προσέταξαν νόμους, καὶ ἀντειπεῖν τῶν ὑπ' ἐκείνοις πολιτευομένων οὐδεὶς, ἀλλ' ὁ λόγος ἐγένετο νόμος· καὶ ἀπεσβέσθη μὲν τῶν πολυθρυλλήτων νομοθετῶν ἡ μνήμη, οἱ δὲ Ῥωμαίων νόμοι τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰθύ-

Quin ipſi quoq; Athenienſes iiſdem legib. omiſſis. Lacedæmonij præterea & Locrenſes, cũ Thebanis Græciſq; alijs, Romanorũ legibus viuunt. Romani quoq;, barbarorũ legibus Græcorumq; congregatis, habito optimarum delectu, ſubditas ſibi nationes eis ſeruire legibus coegerunt. Illos tamen qui Romano ſubeſſe imperio noluerunt, nec vi nec ſuaſionibus adegerunt vt Romanis legibus viuerent: immo permulti, qui frenum Romani imperij acceperunt, viuere noluerunt illorum legibus. Neq; enim Æthiopes qui ſunt Ægyptiis Thebis contermini, neq; multæ item Iſmaeliticæ nationes, non Lazi, non Sanni, non Auaſgi, non quamplurimi alij barbari, Romanorũ dominatu accepto, vllis Romanis legib. in conuentionibus ſuis vtuntur. At noſtri illi piſcatores ac publicani, ſutorq; ille noſter, cunctis nationibus legem Euangelicam detulerunt. Neq; ſolum Romanos, quiq; ſub Romano viuunt imperio, ſed Scythas quoq; ac Sauromatas, Indos præterea, Æthiopas, Perſas, Seras, Hyrcanos, Britannos, Cimmerios & Germanos, vtq; ſemel dicatur, omne hominum genus, nationeſq; omnes induxerunt Crucifixi leges accipere; non ármis vſi, non infinita vi militum delectorum, non immanitatis Perſicæ violentia; ſed verborum ſuaſu, oſtenſa legum quas prædicabant vtilitate. Quod ſane ipſum nec ſine magno quidem ſuo periculo faciebãt; ſed in ſingulis ciuitatibus frequentes paſſi iniurias, flagraq; paſſim a quouis hominum genere ſubeuntes, dum torquentur, colligantur, omnẽ deniq; crudelitatis ſpeciẽ patiuntur. Benefactores itaq; homines ſalutareſq; Medicos, tamq̃ inſidioſos & inimicos, alij quidẽ procul arcere, alij lapidib. petere, alij manicis ac pedicis colligare, atq; eorũ alios tympanis extẽdere, alios palis infigere, alios beſtiarum dentibus obiectare. Itaq; latores quidẽ legis, ipſosq; præcones, perdere illi & confodere potuerunt; legũ tamen vim diſſoluere atq; abolere non potuerunt. Multo enim illæ valentiores vel poſt necem latorum apparuerunt. Illis nãque iam vita perſunctis, ad Scythas, ad Perſas, barbaraſq; alias nationes, ipſæ leges facile penetrarunt: omnibuſque contra reluctantibus, non ſolum barbaris, ſed Romanis rerum dominis, illæ tamen in eodem ſemper robore permanſerunt; omnemq; funẽ (quod dici ſolet) cõmonentib. Romanis vt piſcatorũ memoriã noſtriq; ſutoris extinguerent, illuſtriorẽ illã clarioremq; reddiderunt. Ac Lycurgi quidẽ leges, Solonis, Zaleuci, Charondæ, Minois, aliorũq; latorũ ceſſare ac poſthaberi iuſſerunt; nulluſq; eorũ hominum qui legibus illis viuebant, reluctari eſt auſus. Eorũ itaq; q olim celeberrimi legũlatores fuerant, memoria prorſus exſtincta eſt. Romanæ autẽ leges, Græcorũ

ciuitates moderantur. Ceſſat enim apud Athenienſes Areopagus & Heliæa, & iudiciũ quod in Delphinio habebatur, qngẽtorũq; ſenatus & vndecim viri: ceſsãt legũ cerimoniarũq; magiſtri; ceſſat belli præfect⁹, ceſſat annuus princeps: quorũ alioq nomina paucis dũtaxat cognita ſunt, qui in veterũ Hiſtoriarũ monumentis verſantur. Sed neq; apud Lacedæmonios eſt videre patrio ritu hoſpites e finib. pelli, non captiuos ac ſpurios ſeruitutẽ ſeruire, nõ eos aſſeri in libertatẽ quos ipſi neodamodes vocabant; non deniq; ex Lycurgi legib. licẽter pueros adamari, neq; cuiq̃ fas eſſe mutuo abuſu nuptias violare. Lycurgus enim ille qui Græcorũ ſapientiũ iudicio cenſetur optimus legũ lator, ſuis in legibus ſcriptũ reliquit, vt aiũt qui de republica Lacedæmoniorũ ſcripſerũt, licere eis q̃ nuptiale iugũ ſubierũt, viris quidẽ, ex alienis vxoribus; fœminis autẽ, ex alienis maritis ſibi filios cõparare; ita ſeſe impune licẽterq; cõmiſcentib. Has vero Lycurgi leges & Plato admiratus eſt, quãq; ipſe ciuitatem inſtituendã ſuſcepit, his gubernari legib. iubet. Sed nos Philoſophũ Platonẽ, quem & Philoſophorum & eorũ qui tulerunt leges, iactant optimum eſſe, ad extremũ cõfutationis locum reiiciamus: nunc vero Pythiarũ legũ (nihil enim refert eaſdẽ & Lycurgicas appellari) refellamus infirmitatem. Simul enim Romani iuſſerunt has ceſſare leges, & ſuas accipi. Ergo inexpugnabilis illa vis Lycurgicarũ legũ ſoluta eſt. At leges quas noſtri piſcatores ac publicani, quaſq; ſutor tentoriorũ tulerũt ac promulgarunt, nõ Caius, nõ Claudius, diſſoluere potuerunt, nec qui eis ſucceſſit Nero. hic enim, tametſi duos optimos legiſlatores ſua immanitate proſtrauerit; Petrũ nãq; ac Paulũ interfici iuſſit; at certe quas illi promulgarũt leges, minime ſuſtulit. Non deniq; Veſpaſianus, non Titus, non Domitianus; quamquã multis ac variis machinationib. eas oppugnare cõtenderit. multos enim de medio ſuſtulit q ſe legibus illis addixerant, omne tormentorum genus contra eos intendens. Traianus inſuper atq; Hadrianus, magno ſe apparatu contra eas leges inſtruxerunt. Ac Traianus quidẽ, Perſarũ potentatũ diſſoluit, Armenioſq; Romanorũ freno ſubiecit; Scythicas præterea nationes compulit ſceptris ſuis parere: Piſcatorum tamen noſtriq; ſutoris abolere leges non potuit. Hadrianus vero, vrbem Iudæorũ a quib. crucifixus eſt Chriſtus, totã diruit & euertit: at eos q in Chriſtũ crediderũt, abducere a Chriſti ſeruitute nõ potuit. Antonin⁹ quoq; qui Hadriano ſucceſſit, quiq; ex eo genitus eſt Verus, q̃ plurima tropæa deuictis barbaris excitarunt, libertatemq; adamantib. populis, iugum Romanæ dicionis impoſuerunt: neq; tamen eos qui lubentes Chriſti iugum ferebant, aut vi aut ſuaſionibus impulerunt miſſum facere quem tantopere diligebant; cum tamen illos & minitando terrerent, & irrogatis ſupplicijs cruciarent.

νῦν ἡ πόλεις. καὶ ἀργεῖ μὲν παρ' Ἀθηναίοις ὁ Ἄρειος πάγος, καὶ ἡ Ἡλιαία καὶ τὸ ἐπὶ Δελφινίῳ δικαστήριον, καὶ ἡ τῶν πεντακοσίων βουλή. καὶ οἱ ἕνδεκα καὶ οἱ θεσμοθέται, καὶ ὁ πολέμαρχος, καὶ ὁ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἄρχων· ὧν τὰ ὀνόματα ἄλλως ἐστὶν ὀλίγοις κομιδῇ γνώριμα τοῖς ἀναγινώσκειν ἐθέλουσι τὰ τοῖς παλαιοῖς ξυγγεγραμμένα. παρὰ δὲ Λακεδαιμονίοις ξενηλασίαν οὐκ ἔστιν ἰδεῖν, οὐδὲ τὴν τῶν εἱλώτων δουλείαν, οὐδὲ τοὺς νεοδαμώδεις, οὐδὲ τὴν ἐκ τῶν Λυκούργου νόμων τῆς παιδεραστίας ἄδειαν, οὐδὲ τὰς ἐννόμους εἰς τοὺς γάμους παρανομίας. ὁ γάρ τοι Λυκοῦργος, τῶν νομοθετῶν ὁ ἄριστος, ὡς δοκεῖ τοῖς τῶν Ἑλλήνων σοφοῖς, διηγόρευσεν ἐν τοῖς νόμοις, ὥς οἱ τὴν Λακεδαιμονίων πολιτείαν ξυγγεγραφότες φασὶν, ἐξεῖναι καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν, ἤδη δεξαμένοις τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν, τοῖς μὲν, ἐξ ἄλλων ἀνδρῶν· τοῖς δὲ, ἐκ γυναικῶν ἑτέροις ἀνδράσι ξυνεζευγμένων, παῖδας ποιεῖσθαι, ἀδεῶς μιγνυμένοις. καὶ τούτους τεθαύμακε τοὺς νόμους ὁ Πλάτων, καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ διαπλασθεῖσαν πόλιν κατὰ τούτους προσέταξε πολιτεύεσθαι. ἀλλὰ τὸν φιλόσοφον, ὡς φιλόσοφον, καὶ τῶν νομοθετῶν εἶναι σεμνυνόμενον ἄριστον, φυλάξομεν ἔσχατον. νῦν δὲ τῶν Πυθίων νόμων· οὐδὲν γὰρ διαφέρει Πυθίους ἢ Λυκουργείους καλεῖν· διελέγξομεν τὴν ἀσθένειαν. ἅμα τε γὰρ προσέταξαν οἱ Ῥωμαῖοι τούτους ἀργεῖν, καὶ τοὺς σφετέρους κρατεῖν· καὶ διελύθη τὸ Λυκούργου τὸ ἄμαχον κράτος. τῶν δὲ ἁλιέων τε καὶ τελωνῶν καὶ τοῦ σκηνορράφου τοὺς νόμους, οὐ Γάϊος ἴσχυσεν, οὐ Κλαύδιος καταλῦσαι, οὐ Νέρων ὁ μετ' ἐκείνους· καίτοι δύο τῶν νομοθετῶν τοὺς ἀρίστους κατακεντήσας. καὶ γὰρ [τὸν] Πέτρον ἐκεῖνον καὶ [τὸν] Παῦλον ἀνεῖλεν. ἀλλ' οὐ ξυναπώλεσε τοῖς νομοθέταις τοὺς νόμους· οὐκ Οὐεσπασιανὸς, οὐ Τίτος, οὐ Δομετιανὸς, καίτοι πολλοῖς κατ' αὐτῶν καὶ παντοδαποῖς χρησάμενος μηχανήμασι. πολλοὺς γὰρ δὴ τούτους ἀσπαζομένους τῷ θανάτῳ παρέπεμψε, παντοδαπαῖς κολαστηρίων ἰδέαις χρησάμενος. καὶ Τραϊανὸς δὲ καὶ Ἀδριανὸς σφόδρα κατὰ τῶνδε τῶν νόμων παρετάξατην· ἀλλὰ τὴν μὲν Περσῶν ὁ Τραϊανὸς δυναστείαν κατέλυσε, καὶ Ἀρμενίους τῷ Ῥωμαίων ὑπέταξε χαλινῷ, καὶ μέντοι καὶ τὰ Σκυθικὰ ἔθνη τοῖς σκήπτροις ὑπακούειν ἠνάγκασε· τὴν δὲ τῶν ἁλιέων καὶ τοῦ σκυτοτόμου καταλῦσαι νομοθεσίαν οὐκ ἴσχυσε. καὶ Ἀδριανὸς, τῶν μὲν τὸν Ἰησοῦν ἐσταυρωκότων ἄρδην τὴν πόλιν κατέλυσε· τοὺς δὲ τούτῳ πεπιστευκότας ἀφεῖναι τὴν ἐκείνου δουλείαν οὐκ ἔπεισε. καὶ Ἀντωνῖνος δὲ, ὁ μετ' ἐκεῖνον, καὶ Βῆρος ὁ ἐξ ἐκείνου, πολλὰ μὲν καὶ λαμπρὰ κατὰ βαρβάρων τρόπαια ἐστησάτην, καὶ αὐτόνομον βίον ἀσπασαμένοις, τὸν τῆς δυναστείας ἐπεθηκάτην ζυγόν· τοὺς δὲ τὸν τοῦ Σωτῆρος σταυροῦ ζυγὸν φέρειν ἠγαπηκότας, οὔτε ἐπεισάτην οὔτε ἠναγκασάτην καταλιπεῖν ὃν ἠγάπησαν· καίτοι, πολλαῖς μὲν ἀπειλαῖς δεδιξάμενοι, παμπόλλαις δὲ τιμωρίαις

χρησάμενοι. καὶ ἵνα Κόμοδον καταλείψω καὶ Μαξιμιανὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς ἄχρις Αὐρηλιανοῦ καὶ Κάρου καὶ Καρίνου βεβασιλευκότας, τίς ἀγνοεῖ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ καὶ Μαξεντίου καὶ Μαξιμίνου καὶ Λικινίου τὴν κατὰ τῆς εὐσεβείας μανίαν; οὐ γὰρ καθ' ἕνα γε οὗτοι, οὐδὲ κατὰ δύο ἢ τρεῖς, τοὺς τῷ Χριστῷ πεπιστευκότας, ἀλλ' ἀγεληδὸν κατηκόντιζον, καὶ κατὰ χιλίους καὶ μυρίους ἀνῄρουν. ἐν δὲ ταῖς πόλεσι, καὶ τὰς ἐκκλησίας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων τε πληρουμένας, ἐνέπρησαν· καὶ κατ' αὐτήν γε τὴν τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέραν, ἐν ᾗ καὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς [δεσποτικῆς] ἀναστάσεως τὴν μνήμην πανηγυρίζομεν, ἁπάσας τὰς ἐν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ κατέλυσαν ἐκκλησίας. ἀλλὰ τὰς μὲν τῶν λίθων ἁρμονίας διέλυσαν, τὴν δὲ τῶν ψυχῶν εὐσέβειαν οὐ κατέλυσαν. ὁποῖα δὲ [κατὰ Χριστιανῶν καὶ] τῇ Ἰουλιανοῦ τετόλμηται βασιλείᾳ, ἴσασι μὲν οἱ γεγηρακότες, ἀκηκόαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς διηγουμένων τῶν τὴν τραγῳδίαν [ἐκείνην] ἑωρακότων· ἀλλ' οὗτοι ἅπαντες, τοσοῦτοί γε ὄντες, καὶ τοσαύτην ἰθύναντες βασιλείαν, καὶ τοσούτων βαρβάρων καταλύσαντες θράσος, καὶ λαμπρῶς ἐν πολέμοις ἠριστευκότες, ἀπὸ χειροβιώτων ἀνθρώπων καὶ ἀχρείων καὶ πενίᾳ ξυζώντων, καὶ γυναικῶν ἐκ ταλασιουργίας πορίζομένων τὸν βίον, μυρίαις χρησάμενοι μηχαναῖς, οὐκ ἐκράτησαν. καὶ τί λέγω ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας; οὐδὲ γὰρ μειρακίων [τῶν] τὰ πρῶτα στοιχεῖα πεπαιδευμένων, τὴν περὶ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἐκβαλεῖν ἠδυνήθησαν δόξαν· καὶ κορυβαντιῶντες καὶ λυττῶντες καὶ τεχνάσμασι καὶ σοφίσμασι κεχρημένοι μυρίοις, τοὺς τῶν ἁλιέων οὐ κατέλυσαν νόμους, ἀλλ' ἰσχυροτέρους πολλῷ πολεμοῦντες ἀπέφηναν, καὶ ἀτεχνῶς ἐῴκεσαν τοῖς σβεννύναι μὲν ἐθέλουσι φλόγα, ἔλαιον δὲ ταύτῃ περιρρέουσι καὶ σφοδροτέραν ἐργαζομένοις. καὶ γὰρ δὴ καὶ οὗτοι τῷ κατὰ τῆς εὐσεβείας πολέμῳ καταφανέστερον εἰργάσαντο τῆς ἀληθείας τὸ κράτος. καὶ καθάπερ πάλαι τὴν βάτον ἐκείνην καῖον τὸ πῦρ, οὐ κατέκαιεν, οὕτως τοὺς πολεμουμένους τὰ τῶν πολεμούντων οὐκ ἀνήλισκε βέλη. ἀλλ' ὥσπερ τῶν δρυτόμων τὰ δένδρα τεμνόντων, πολλῷ πλείους τῶν τεμνομένων ἐκ τῶν ῥιζῶν παραφυάδες βλαστάνουσιν, οὕτω δὴ τηνικαῦτα τῶν εὐσεβῶν ἀναιρουμένων πολλαπλάσιοι τῇ τῶν εὐαγγελίων διδασκαλίᾳ προσῄεσαν, καὶ τὸ αἷμα τῶν ἐκτμηθέντων, ἄρδεια τοῖς νεοφύτοις ἐγίνετο. καὶ μαρτυρεῖ τὰ ὁρώμενα. μυριοπλάσιοι γὰρ τῶν πάλαι πεπιστευκότων οἱ νῦν τῷ τῆς πίστεως ὀνόματι καλλωπιζόμενοι. τῶν γὰρ πολεμίων οἱ παῖδες, τὴν τῶν πατέρων βδελυξάμενοι λύτταν, εἰς τὴν τῶν πολεμουμένων μετέβησαν φάλαγγα, καὶ φροῦδα μὲν τὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ παντελεῖ παραδέδοται λήθῃ· τέθηλε δὲ τὰ τῶν ἁλιέων, καὶ ὁ παρὰ τούτων κηρυττόμενος, θεὸς εἶναι τῶν ὅλων πεπίστευται).

cruciarẽt. Atq; vt Cõmodũ Maximianumq́; ſilẽtio tranſeã, cæteroſq; itẽ Impp. qui ad Aureliani tẽpora, Cari, Cariniq; regnarũt; quis ignorat quę Diocletiani, Maximiani, Maxẽtij, Maximini, Licinijq; fuerit contra Chriſtianã pietatẽ inſania? Neq; n. ſingulos Chriſtianos binoſve aut ternos, ſed ſimul plurimos oppugnabant, eorũq; nunc mille, nunc dena milia trucidari iubebant. Quibuſdã vero in ciuitatib⁹, differtas viris, pueris, mulieribuſq; eccleſias incẽderunt: Quodq; magis indignum eſt, in ipſo ſalutiferę paſſionis die, quo & paſſionis & reſurrectionis memoriã celebramus, omnes Chriſtianorũ eccleſias in Romani imperij finib. deſtruxerũt; lapidũ illi quidẽ ſtructuras cõpagẽq; demoliti, in Chriſtianorum vero pias animas poteſtate nulla vſi. Quæ autem aduerſum Chriſtianos Apoſtatæ Iuliani tẽporibus audaciſſime geſta ſint, norunt omnes etiam tempeſtate noſtra paulo ſeniores: Audiuimus vero & nos temporum illorum Tragœdias, illis narrãtib. qui viderunt. Cæterum hi tot numero Imperatores, tãtaq; dominatione orbẽ gerentes, cõtuſis barbarorũ animis, clari bellicis victoriis atq; illuſtres, manualiũ tamẽ artificum, rudiumq; hominum & pauperrimorum, mulierumq; lana & tela victũ ſibi quærentiũ, potentes minime fuerunt, quãquam aduerſus eos machinamentis omnib. vſi fuerint. Quid autẽ grandiores natu viros dico ac mulieres, cum ne adoleſcentes quidẽ prima litterarum elemẽta perdoctos, a Dei Seruatoriſq; noſtri cultu ſummouere potuerint. Itaq; Corybantũ more capita ptæ furore iactãtes, incitati rabie, technisq; ac veteramẽtis vſi q̃ plurimis, piſcatorũ leges nõ diſſoluerũt quidẽ, ſed multo validiores oppugnãdo eas reddiderunt; planeq; illis perſimiles inuenti ſunt, qui flammã quidem reſtinguere concupiſcunt, oleũ vero fatui inſtillãtes, ardentiorem illã efficiunt. Etenim hi quoq; contra pietatẽ bello ſuſcepto, piæ veritatis robur manifeſtius declararunt. Ac veluti quondam rubus ille quẽ vidit Moſes, ardore ignis nõ eſt abſumptus; ita nec Chriſtianos impiorũ bellis petitos, tela hoſtilia cõſumpſerũt: quin potius ſicut lignatorib. ſiluam cædentibus multo plures pullulant propagines ab radicibus, q̃ ſint rami qui inciduntur; ita tunc quoq; piis complurib. interfectis, multo plures quotidie ad doctrinã Euangelicã accedebant; cruorq; ille cæſorũ corporũ, irrigatio quædã erat nouis in Eccleſia emergentib. plantis. Cuius rei fidem nobis ea faciunt q̃ nunc videmus. Infinita n. proportione, q nunc Chriſtianæ fidei titulo decorãtur, eos excedunt qui priſcis olim tẽporib. in Chriſtũ crediderũt. Eorũ ſiquidẽ filij q Chriſtianã fidẽ acerrime oppugnarunt, parẽtũ inſaniã rabiẽq; perteſi, ad eorũ acies transfugerũt quos a ſuis parentib. oppugnari videbãt. Ex quo factũ eſt vt impios gentiũ ritus euanuiſſe cernamus, ſẽpiternæq; obliuioni traditos eſſe; Piſcatorũ vero doctrinã lõge lateq; pollere; quęq; illi prædicarũt, haberi vniuerſorũ Deũ.

Plenæ ſunt enim ciuitates, plenæ ſunt villæ, hominum in Chriſtū credentium. Montani quuq; vertices, ab eo quo renebantur errore, liberati iam ſunt. Vbi enim prius obſcænæ aræ dæmonum præſtigiis impoſturiſq; ſerniebant, ibi nunc inſident Monachorū chori, qui Chriſtum crucifixum, patremq; illius Deum, ac Spiritum ſanctum laudant. Si quis autem exiſtimat piſcatorum doctrinam, Imperatoribus ad fidem Chriſtianam cōuerſis, robur atq; incrementa ſumpſiſſe, vel hoc maxime argumento oſtendit quāta vis eius doctrinæ fuerit. neq; enim immutata voluntate traditas a maioribus ſuis leges veteraq; rerum monumenta, atq; īnolitam conſuetudinem vna cum patriis inſtitutionibus contempſiſſent, niſi veritatem Chriſtianæ legis admirati, aduerſus ea omnia indignationē atq; odiū concepiſſent. Cur autem non memoria repetitis illata Eccleſiæ bella? Inde enim profecto diluetis omnem iſtius veſtræ opinionis errorem. Si enim tot tantiq; Imperatores omni contentione cōtra pietatem pugnantes, cunctis illatis machinis ne minimam quidem vexationem illius mœnib. attuleruut, fit continuo vt ſtolidus ac plane ſtupidus homo ſit qui nō putat diuinam eſſe piſcatorum virtutē, ſed Imperatorū potētia opinatur auctā fuiſſe. Atq; vt hoc ipſum vobis clarius illuceſcat, audite obſecro qualia nuper facinora Perſæ ſint auſi. Quod enim illi crudelitatis genus in Chriſtianos cōmenti non ſunt? An non illi tergora diripuerunt? nō pedes manuſq; abſciderunt? non aures nareſq; obtruncarūt? non ad exceſſum doloris vincula arctiſſima inuenerunt? nō foueas, nō loculos excauarunt, eoſq; vbertim prius melle perunctos muſcarū copia, maximiſq; & aculeatis crabronibus impleuerunt, qui colligatos figerent morſibuſq; abſumerent? Et tamē cum tot cruciatus, multoq; etiā plures aduerſum Chriſtianos cōmenti eſſent, (mos ſiquidem illis erat, verberib. cędere, mutilationib. obtruncare, perdere modis omnib. & corrumpere) fidei theſaurū furari certe nō potuerunt. Atq; aliis quidē ſuis legib. ſuccumbere adegerunt ſubditos ſibi homines; at eis qui in Chriſtum credebant, non perſuaſerunt abdicationē legū quas a piſcatorib. Galilæis acceperant. Perſicæ itaq; nationes, quæ iāpridē Zaradæ legib. regebantur, matrū, ſororū, filiarū connubiis ſuſq; deq; cōmixtæ, rēq; iuſtiſſimā arbitrātes id quod erat facinus iniuſtiſſimū; audita piſcatorū lege atq; accepta, Zaradæ leges vt iniquitatē maximā conculcarūt, Euangelicāq; tēperantiā protinus amplexæ ſunt: quiq; prius, edocente illo, didicerāt mortuorū corpora canib. diſcerpenda volucribuſq; porrigere, nunc ex quo credere in Chriſtū cœperūt, ab huiuſmodi immanitate abhorrēt, ac terræ mortuos ſuos infodiūt: neq; curāt principū leges, quib. id fieri prohibetur; neq; tortorū ſæuitiā perhorreſcunt: magis enim timēt Chriſti iudicium: cūq; præſentia cuncta irrideant, ſomniare magis gaudent quæ non videntur, eaq; demum reuerentur ac timent.

καὶ τῶν ταῦτα φρονούντων, πλήρεις μὲν αἱ πόλεις, πλήρεις δὲ αἱ κῶμαι, ἐλεύθερα δὲ τῆς πλάνου τὰ ὄρη. ἀντὶ γὰρ τῶν βωμῶν ἐκείνων καὶ τῆς παλαιᾶς ἐξαπάτης, οἱ τῶν ἀσκητῶν ταῦτα οἰκοῦσι χοροί, τὸν ἐσταυρωμένον ὑμνοῦντες, καὶ τὸν ἐκείνου πατέρα, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. εἰ δέ τις ὑπείληφε τὴν τῶν βασιλέων εὐσέβειαν κρατῦναι τῶν ἁλιέων τὰ δόγματα, καὶ ταύτῃ δείκνυσι τὴν τουτωνὶ τῶν δογμάτων ἰσχύν. οὐ γὰρ ἂν καὶ νόμων παλαιῶν κατεφρόνησαν, καὶ ξυγγραμμάτων ἀρχαίων, καὶ ἔθους μακροῦ, καὶ πατρίων δογμάτων [ἀρχαίων,] εἰ μὴ τῶν μὲν ἐθαύμασαν τὴν ἀλήθειαν, τῶν δὲ τὸ μυθῶδες ἐμίσησαν. ἵνα τί δήποτε δὲ μὴ τοὺς παλαιοὺς τῆς εὐσεβείας ἐνθυμεῖσθε πολέμους; εὐπετῶς γὰρ μάλα ταύτην διαλύσετε δι' ἐκείνων τὴν δόξαν. εἰ γὰρ τοσοῦτοι βασιλεῖς καὶ τηλικοῦτοι κατὰ τῆς ἐκκλησίας παντὶ σθένει παραταξάμενοι, καὶ μηχανὰς προσενηνοχότες παντοδαπάς, οὐδὲ βραχεῖαν τοῖς ταύτης περιβόλοις ἐνειργάσαντο κλόνον, ἠλίθιος ἄρα καὶ παντελῶς ἐμπληκτικὸς, ὁ μὴ θείαν ὑπολαμβάνων τῶν ἁλιέων τὴν δύναμιν, [ἀλλ'] ἐκ βασιλικῆς ταύτην ηὐξῆσθαι δυναστείας νομίζων. ἵνα δὲ τοῦτο ὑμῖν ἐκδηλότερον γένηται, τὰ παρὰ Περσῶν νῦν τολμώμενα καταμάθετε. ποῖον γάρ τοι εἶδος σφαγῆς κατὰ τῶν εὐσεβούντων οὐκ ἐπινενόηται τούτοις; οὐκ ἐκδοραί; οὐκ ἐκτομαὶ χειρῶν καὶ ποδῶν, καὶ ὤτων καὶ ῥινῶν κολοβώσεις, καὶ δεσμοὶ πρὸς ὑπερβολὴν ὀδύνης ἐξηυρημένοι, καὶ ὀρύγματα κεχειρισμένα μὲν εἰς ἀκρίβειαν, μυῶν δὲ τῶν μεγίστων ἀνάπλεα, τοὺς δεδεμένους θοιναζομένων; ἀλλ' ὅμως τοσαύτας καὶ τούτων παραπλησίας κατὰ τῶν εὐσεβούντων τιμωρίας ἐξηυρηκότες, αἰκίζονται μὲν καὶ κολοβοῦσι τὰ σώματα, καὶ παντάπασι διαφθείρουσι, τὸν δέ γε τῆς πίστεως οὐ ληστεύουσι θησαυρόν. καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις αὐτῶν νόμοις ἅπαντας ὑπηκόους καταναγκάζουσι, τοὺς δὲ τῶν ἁλιέων ἐξαρνηθῆναι τοὺς πεπιστευκότας οὐ πείθουσιν· ἀλλὰ κατὰ τοὺς Ζαράδου πάλαι Πέρσαι πολιτευόμενοι νόμους, καὶ μητράσι καὶ ἀδελφαῖς [ἀδεῶς, καὶ μέντοι] καὶ θυγατράσι μιγνύμενοι, καὶ νόμον ἔννομον τὴν παρανομίαν νομίζοντες, ἐπειδὴ τῆς τῶν ἁλιέων νομοθεσίας ὑπήκουσαν, τοὺς μὲν Ζαράδου νόμους ὡς παρανομίαν ἐπάτησαν, τὴν εὐαγγελικὴν δὲ σωφροσύνην ἠγάπησαν· καὶ κυσὶ καὶ οἰωνοῖς τοὺς νεκροὺς προτιθέναι παρ' ἐκείνου μεμαθηκότες, νῦν τοῦτο δρᾶν οἱ πιστεύοντες οὐκ ἀνέχονται, ἀλλὰ τῇ γῇ κατακρύπτουσι, καὶ τῶν τοῦτο δρᾶν ἀπαγορευόντων οὐ φροντίζουσι νόμων, οὐδὲ πεφρίκασι τὴν τῶν κολαζόντων ὠμότητα. πλέον γάρ που δεδοίκασι τὸ τοῦ Χριστοῦ κολαστήριον. καὶ τὰ ὁρώμενα ὁρῶντες [καὶ γελῶντες,] ὀνειροπολοῦσι τὰ μὴ φαινόμενα, καὶ δε-

κεκίνηκε· καὶ τούσδε τοὺς νόμους παρ' ἀνδρῶν Γαλιλαίων ἐδέξαντο· καὶ τὴν μὲν Ῥωμαίων δυναστείαν οὐκ ἔδεισαν, τῇ δὲ τοῦ σταυρωθέντος ὑπετάγησαν βασιλείᾳ· καὶ κατὰ μὲν τοὺς Ῥωμαίων πολιτεύεσθαι νόμους, οὔτε Αὔγουστος αὐτοὺς κατηνάγκασεν, οὔτε Τραϊανὸς, ὁ τὴν ἐκείνων καταλύσας ἀρχήν· τὰ δὲ Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ Ἰωάννου καὶ Ματθαίου, καὶ Λουκᾶ καὶ Μάρκου ξυγγράμματα, ὡς οὐρανόθεν κομισθέντα γεραίρουσι. καὶ οἱ ἰθαγενεῖς τοῖς τῶν ξένων καὶ ἐπηλύδων ὑπετάγησαν νόμοις. καὶ Μασσαγέται δὲ, τρισαθλίους ἡγούμενοι τοὺς ἄλλως πως καὶ μὴ διὰ σφαγῆς τελευτῶντας, καὶ τούτου εἵνεκα τοὺς γεγηρακότας θύειν καὶ θοινᾶσθαι ποιησάμενοι νόμον, ἐπειδὴ τῶν ἁλιευτικῶν καὶ σκυτοτομικῶν ἐπήκουσαν νόμων, ἐβδελύξαντο τὴν μυσαρὰν ταύτην εδωδὴν καὶ σφαγήν. καὶ Τιβαρηνοὶ τοὺς πρεσβύτας κατὰ κρημνῶν βαθυτάτων εἰθικότες ὠθεῖν, τὸν παμπόνηρον τοῦτον κατέλυσαν νόμον, τῶν εὐαγγελικῶν ἐπακούσαντες νόμων. οὐκέτι δ' οὔτε Ὑρκανοὶ οὔτε Κάσπιοι τοὺς κύνας τοῖς τῶν τεθνεώτων ἐκτρέφουσι σώμασιν· οὔτε Σκύθαι τοῖς τετελευτηκόσι συγκατορύττουσι ζῶντας οὓς ἠγάπων ἐκεῖνοι. τοσαύτην εἰργάσαντο τῶν ἐθνῶν μεταβολὴν, τῶν ἁλιέων οἱ νόμοι. καὶ οὗτοι μὲν καὶ τὰ βάρβαρα ἔθνη, κατὰ τοὺς σφῶν ἔπεισαν πολιτεύεσθαι νόμους· Πλάτων δὲ τῶν φιλοσόφων ὁ ἄριστος, νόμους γεγραφὼς οὐδὲ Ἀθηναίους ἔπεισε τοὺς οἰκείους πολίτας, κατὰ τοὺς τούτων ὑποθήκας τὴν πολιτείαν ῥυθμίσαι. καὶ μάλα γε εἰκότως. μάλα γάρ εἰσι καταγέλαστοι. καὶ ἵνα μή τις ὑπολάβῃ με συκοφαντεῖν τὸν φιλόσοφον, ἀκούσατε, ὦ ἄνδρες, ὧν ἐκεῖνος νενομοθέτηκε κελεύσας· γὰρ καὶ τὰς γυναῖκας, οὐ μόνον τὰς νέας, ἀλλὰ καὶ τὰς γεγηρακυίας γυμνάζεσθαι· εἶτα γελῶντας τοὺς προσδιαλεγομένους ἰδὼν, ὑπολαβὼν ἔφη· „Ὁ δὲ γελῶν ἀνὴρ ἐπὶ „γυμναῖς ταῖς γυναιξὶ, τοῦ βελτίστου ἕνεκα γυμνα„ζομέναις, ἅτε [δὴ] διὰ τοῦ γελοίου σοφίας δρεπόμε„νος καρπὸν, οὐδὲ οἶδεν, ὡς ἔοικεν, ἐφ' ᾧ γελᾷ:- καὶ „πάλιν· Ταῦτα δὲ καὶ περὶ θηλειῶν, ὁ ἐμὸς λόγος ἂν „εἴποι πάντα ὅσα [περ καὶ] περὶ τῶν ἀρρένων. ἴσα καὶ „τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖ. καὶ οὐδὲν φοβηθεὶς, εἴποι„μι ἂν τοῦτον τὸν λόγον, οὔτε ἱππικῆς οὔτε γυμναστι„κῆς, ὡς ἀνδράσι μὲν πρέπον ἂν εἴη, γυναιξὶ δ' αὖ „οὐκ ἂν πρέπον.- καὶ τίς οὐκ ἂν εἰκότως, τούτων ἀκούων, γελάσειεν; ἡ μὲν γὰρ φύσις, ἀπένειμεν ἑκατέρῳ γένει τὰ πρόσφορα· γυναιξὶ μὲν ταλασίαν, ἀνδράσι δὲ γεωργίαν καὶ πολεμικὴν ἐμπειρίαν. ταύτῃ γὰρ δήπου τῇ διαιρέσει καὶ Ὅμηρος κέχρηται. πεποίηκε γὰρ ἐν τοῖς ἔπεσι τῇ Ἀνδρομάχῃ τὸν Ἕκτορα λέγοντα·

„ Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα, τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε,
„ Ἱστόν τ' ἠλακάτην τε· καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε,
„ Ἔργον ἐποίχεσθαι· πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει:-

ὁ δὲ φιλόσοφος, οὐδὲ τὴν τῶν ποιητῶν διέγνω διαίρεσιν· ἀλλὰ καὶ γυμνάζεσθαι τὰς γυναῖκας γυμνὰς, καὶ ἱππεύειν ἐκέλευσε:- καὶ τὰ ἑξῆς δὲ, ξυνομολογεῖ τοῖς προειρημένοις.

timent. Has itaq; nouas leges acceperunt à promulgatoribus Galilæis; quique non timuerunt Romanorum potentiam, ſeſe vltro Crucifixi hominis imperio ſubdiderũt. atq; vt ij Romanis legibus viuerent, neque Auguſtus ipſe impetrauit, neq; Traianus q̃ Perſarũ regna ſubuertit; & tamẽ Apoſtolorũ monumenta Perſæ homines, tamq̃ cælitus allata fuerint, venerãtur; indigenæq; aduenarũ atq; externorũ hominũ ſubiecti legib. viuũt. Maſſagetæ vero, miſerrimos eſſe homines arbitrati qui alio mortis genere q̃ violenta nece decũberent, quiq; idcirco legem de mactãdis ſenib. comedendiſq; tulerunt; poſtq̃ piſcatorũ leges ſutorumq; acceperunt, abominabiles illas dapes ac hoſtias pertæſi sũt. Tibareni quoq;, ſoliti olim ſeniores ab altiſſimis rupib. dare precipites, legẽ iniquiſſimam cõſciderunt Euangelica lege accepta. Neq; amplius Hyrcani, neq; ipſi etiam Caſpij, canes alunt hominũ cadauerib. Neq; Scythæ vna cum mortuis hominibus viuos infodiũt, quos olim viuentes illi dilexerant. Tantã morũ mutationẽ, piſcatorum leges inuehere potuerũt. Atq; hi quidẽ, vel barbaras nationes vti legib. à ſe traditis adduxerunt: Plato autẽ, multo Philoſophorũ optimus, legib. à ſe iã conſcriptis, ne Athenienſib. quidẽ ciuibus ſuis perſuaſit, vt illarum inſtitutis rempublicã gubernarent. ac merito quidẽ. ſunt enim leges riſu digniſſimæ. Ac ne quis me arbitretur tantũ Philoſophũ falſi criminis reũ agere, audite, quæſo, Græci homines, euiuſmodi illa ſint quæ is legib. ſuis facienda inſtituit. Cũ enim preceepiſſet nõ puellas modo, verũ etiã aniculas mulieres nudato corpore cõtuẽdas proponi, tũ animaduertens in riſum ſe ſoluiſſe q̃ colloquẽtes intererant, ita inquit orationẽ ſuſcipiẽs: *Qui ridet ob nudas mulieres, quæ tamẽ optimæ rei cauſa nudantur, cũ ex ridicula ſapientia fructũ vtilitatẽq; ſit accepturus, neſcit quãtũ mihi videtur, quæ de re rideat.* Rurſuſq; alibi; *Hæc autẽ omnia et de fœminis noſtra oratio differet, quæ de marib. dici conueniat. Pari enim modo et fœminas exerceri oportet. Nihilq; veritus affirmare hoc auſim, neq; equitandi artẽ, neq; gymnaſticã facultatẽ, ita ſolos decere maſculos, vt fœminas quoq; non deceant.* Et quiſnã, quæſo vos, cũ dici hæc audiat, nõ cõtinuo & irrideat? Natura enim, vtriq; ſexui diſtribuit ſua munera, fœminis quidem lanam facere, viris autẽ agrum colere, pugnaſq; obire. Hoc ſane rerũ diſcrimine & Homerus vtitur. induxit enim Hectorẽ ſic vxorẽ Andromachen alloquentẽ:

Ipſa domũ perge, & quæ ſunt tua munera, cura
Telas atq; colus; ancillis penſa iubeto.
Bella viri curent, merito queis bella gerenda.

At vero tantus ille Philoſophus, ne Poetarum quidem videtur diuiſionem ſciuiſſe, ſed exerceri nudas mulieres atque equos agitare inſtituit. Quæ vero apud Platonẽ ſequũtur, ſuperius iam dictis plane ſunt conſentanea.

ſic

ſic enim inquit: *Iudex vero, inſpiciens iudicato quænam ætas celebrandis nuptiis apte conueniat: eamq; ob rem nudos mares, nudaſq; fœminas, vmbilico tenus inſpiciat.* Qui vero hæc ſcripſit, nequaquam viſus eſt meminiſſe quæ Candaulæ regis vxor olim dixiſſe fertur. Illa enim a viro iuſſa nudum corpus oſtendere, valde pudicum verbum locuta eſt; hoc videlicet; *Mulier, cum tunica ſimul & pudicitiam exuit.* Noſter itaq; hic Philoſophus, cum ſponſas nudat, plane impudicitiam docet. In decimo etiam Legum ſuarum libro, cõſona his conſcripſit. inquit ergo: *Huius cauſa oportet diſciplinam conſtitui, vt tam pueri quam puellæ choreas celebrent, ſpectentq; ac ſpectentur. Cumq; ratione & ætate quæ habeat opportunas ac probabiles cauſas, & hos & illas nudari permittimus. vſq; dum ſingulorum pudor modeſtiaq; ſeruetur.* Ego vero ex hac Platonis lege ſuboriri quidem perniciem magnam video, nullum vero pariter commodum prouenire. Quæ enim mulieres ita ſe nudas intuentib. præbeant, nudoſq; ipſæ mares intueantur, nonmodo ad impudicitiam erudiri, ſed magnas ad mutuam libidinem præbere occaſiones oportet. Aſpectus enim nudorũ corporum, tam mares quam fœminas irritare ſolet ad enormes laſciuiæ appetitus. Sed ne videamur non tã refellẽdi ſtudio, quam vt Philoſophum hunc maledictis contumeliiſq; infamem reddamus, in demonſtrãdo legum huiuſmodi detrimento tantopere occupari, agedum ad pulcherrimas illas nuptiales leges tranſeamus, qualesnam illæ ſint nonnihil etiam oſtenſuri. Audiamus itaq; in Republica ſic loquentem: *Horum omnium virorum communes eſſe vxores, nulli vero propriam ſub eodem tecto incolere: filios item omnibus omnes communes eſſe; ita vt neq; pater ſciat quẽ ex ſe filiũ progenuerit, neq; item filius ex quo natus ſit patre.* Tũ ſuperius dictis hæc quæ ſequuntur adiungit: *Vnus igitur, inquam ego, legiſlator tam viros quã etiam fœminas prius eliget, atq; in connubium dabit; curans ſcilicet vt quam maxime fieri poſſit, ingenio moribuſq; conueniant. Illi autem ita coniuncti, vt & communes domos habeant, & communi menſa vtantur, nihil earum rerũ propriũ ſibi ac ſuũ aliquo poſſidente, ſimul continue victitabũt. Promiſcue vero ita conſerti, tum in gymnaſiis, tũ vero et aliis in officiis, ex neceſſitate inditi a natura appetitus, alter ad alterius agentur cõmixtionẽ. An non tibi, quæſo, videor neceſſaria demõſtrare? Neceſſariis, inquit ille, argumẽtis ac demõſtrationib. vteris; nõ Geometricis tamẽ, ſed amatoriis. haud vero tenue periculũ eſt, ne ſint iſta Geometricis multo potentiora ad faciendã populo fidẽ, trahendũq; quo velint.* Hoc itaq; Platonis inſtitutũ fuiſſe, vt vxores omnib. viris promiſcuę haberẽtur, lõgi ſermonis probatione nõ eget. Ipſe enim ea de re manifeſtariam legem tulit, neceſſitatẽq; ad communẽ coitũ probe cõmentus eſt. *Communi enim domo,* inquit, *et cõmuni menſa vtentes, ab eo quem natura nobis indidit appetitũ, ad mutuã impellentur commixtionem. idq; communes omnibus liberos futuros eſſe oſtendit; cum videlicet vnuſquiſq; cuicumq; ſe mulieri impune commiſceat,*

λέγει δὲ οὕτως· Τὴν δὲ τοῦ τῶν γάμων χρόνου ξυμμετρίαν δικαστὴς σκοπῶν κρινέτω, γυμνοὺς μὲν τοὺς ἄρρενας, γυμνὰς δὲ ὀμφαλοῦ μέχρι θεώμενος τὰς γυναῖκας:- ὁ δὲ ταῦτα νομοθετῶν, οὐδὲ τῶν τῆς Κανδαύλου γυναικὸς λόγων ἐμνήσθη. ἐκείνη γάρ τοι τοῦ ἀνδρὸς γυμνόν οἱ δεῖξαι τὸ σῶμα κελεύσαντος, μάλα ἔφη σωφρόνως, ὅτι, Ἀποδυομένη τὸν χιτῶνα, ξυναποδύεται καὶ τὴν αἰδῶ ἡ γυνή.- τοὐναντίον ὁ φιλόσοφος τὰς νυμφευομένας γυμνοῖ τῆς αἰδοῦς, καὶ ἀναίδειαν ἐκδιδάσκει. καὶ τῷ δεκάτῳ δὲ τῶν νόμων [τὰ] παραπλήσια γέγραφεν· Τῆς γὰρ τοιαύτης, φησί, σπουδῆς ἕνεκα, χρὴ καὶ τὰς παιδείας ποιεῖσθαι χορεύοντας καὶ χορευούσας κόρους τε καὶ κόρας, καὶ ἅμα δὴ θεωροῦντας καὶ θεωρουμένους, καὶ μετὰ λόγου τε καὶ ἡλικίας τινὸς ἐχούσας εἰκυίας προφάσεις, γυμνοὺς τε καὶ γυμνάς, μέχριπερ αἰδοῦς σώφρονος ἑκάστων:- ἐγὼ δὲ τὴν μὲν ἐντεῦθεν φυομένην λώβην ὁρῶ, κέρδος δὲ οὐδὲν ξὺν ταύτῃ φυόμενον. οὐ γάρ που μόνον εἰς ἀναίδειαν ἐπαιδοτριβοῦντο γυμνούμεναι, [καὶ γυμνουμένους ἄνδρας θεώμεναι,] ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἀλλήλοις ἀφορμὰς προὐξένουν ἀκολασίας. ἡ γὰρ δὴ γυμνῶν σωμάτων ἡ θεωρία, καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας εἰς ἔρωτας ἐκτόπους ἠρέθιζεν. ἀλλ' ἵνα μὴ παντελῶς τὴν ἐκ τῶνδε τῶν νόμων φυομένην βλάβην ἀπογυμνοῦντες, λοιδορεῖσθαι τῷ φιλοσόφῳ δόξωμεν, οὐκ ἐλέγχειν· ἐπὶ τοὺς παγκάλους τῶν γάμων μεταβῶμεν νόμους, μετρίους τοὺς ἐλέγχους ποιούμενοι. ἀκούσωμεν τοίνυν ἐν Πολιτείᾳ λέγοντος· Ἀνδρῶν τούτων ἁπάντων πάσας εἶναι γυναῖκας κοινάς, ἰδίᾳ δὲ μηδεμίαν μηδενὶ ξυνοικεῖν· καὶ τοὺς παῖδας αὖ κοινούς· καὶ μήτε γονέα ἔκγονον εἰδέναι τὸν αὐτοῦ παῖδα, μήτε παῖδα πατέρα τὸν αὐτοῦ γονέα.- εἶτα ἐπισυνάπτει· Σὺ μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, νομοθέτης αὐτοῖς ὥσπερ τοὺς ἄνδρας, οὕτω καὶ τὰς γυναῖκας ἐκλέξας, παραδώσεις, καθόσον οἷόν τε, ὁμοφυεῖς. οἱ δέ, ἅτε δὴ οἰκίας τε καὶ ξυσσίτια κοινὰ ἔχοντες, ἰδίᾳ δὲ οὐδενὸς οὐδὲν τοιοῦτον κεκτημένου, ὁμοῦ δὴ ἔσονται, καὶ ὁμοῦ δὴ ἀναμεμιγμένων καὶ ἐν γυμνασίοις, καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ τροφῇ, ὑπ' ἀνάγκης οἶμαι τῆς ἐμφύτου [ἐπιθυμίας,] ἄξονται πρὸς τὴν ἀλλήλων μίξιν. ἢ οὐκ ἀναγκαῖά σοι δοκῶ λέγειν; Οὐ γεωμετρικαῖς γε, ἦ δ' ὅς, ἀλλ' ἐρωτικαῖς ἀνάγκαις, αἳ κινδυνεύουσιν ἐκείνων δριμύτεραι εἶναι πρὸς τὸ πείθειν [τε] καὶ ἕλκειν τὸν πολὺν λεών:- ὅτι μὲν οὖν ὁ φιλόσοφος κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας ἐκέλευσε, μακρῶν οὐ δεῖ λόγων εἰς ἔλεγχον. αὐτὸς γάρ τοι διαρρήδην νενομοθέτηκε, καὶ τῆς κοινῆς ξυνουσίας τὴν ἀνάγκην ἐπινενόηκε. Κοινῇ γάρ, ἔφη, οἰκοῦντες, καὶ κοινῇ ἑστιώμενοι καὶ γυμναζόμενοι, ὑπὸ τῆς ἐμφύτου ἐπιθυμίας, πρὸς τὴν ἀλλήλων μίξιν ὠθήσονται. καὶ τούτους δὴ κοινοὺς τοὺς τικτομένους ἀποφαίνει, ἀδεῶς ἑκάστου ταῖς προστυχούσαις ὁμιλούντων,

καὶ οἰκεῖα γε νομιζόντων τὰ ὑπὸ τούτων τικτόμενα. τοῦτο τοίνυν νενοηκὼς ὁ πρὸς διαλεγόμενος, τοῦ Σωκράτους εἰρηκότος, Ἦ οὐκ ἀναγκαῖά σοι δοκῶ λέγειν; ἐπήγαγεν, Οὐ γεωμετρικαῖς γε ἀλλ' ἐρωτικαῖς ἀνάγκαις, αἳ κινδυνεύουσιν ἐκείνων δριμύτεραι εἶναι πρὸς τὸ πείθειν καὶ ἕλκειν τὸν πολὺν λεών. ἐγὼ δὲ τῶν νῦν τὰ Πλάτωνος ἑρμηνεύειν ἐθελόντων, μᾶλλον δὲ παρερμηνεύειν πειρωμένων, θαυμάζω τὴν ἀναίδειαν. Φασὶ γὰρ αὐτὸν μὴ συνουσίαν νομοθετῆσαι κοινήν, ἀλλὰ φιλικὴν κοινωνίαν. καὶ οὐκ ἀκούουσι λέγοντος, Καὶ οἰκήσεων καὶ συμποσίων καὶ γυμνασίων κοινωνοῦντες ἀλλήλοις, ὑπ' ἀνάγκης καὶ τῆς ἐμφύτου ἐπιθυμίας ἄξονται πρὸς τὴν ἀλλήλων μίξιν. ἀλλ' ἴσως ἐρυθριῶντες ἐπὶ τοῖς καταγελάστοις τοῦ φιλοσόφου νόμοις, συγκαλύπτειν πειρῶνται τοῦ διδασκάλου τὴν ἁμαρτάδα. ἀλλ' ἔδει γε τῶν ἐκείνου λόγων ἀναμνησθῆναι, ὅτι, φίλος μὲν ὁ ἀνήρ, φίλη δὲ ἡ ἀλήθεια. [ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν, φίλτερον ἡ ἀλήθεια.] ἀτὰρ οὖν καὶ τῶν ἄλλων ἐπακούσωμεν νόμων. αὐτοὺς γὰρ δὴ καὶ οὗτοι. Γυναικὶ μέν, ἦν δ' ἐγώ, ἀρξαμένη ἀπὸ εἰκοσιέτιδος τίκτειν τῇ πόλει· ἀνδρὶ δέ, ἐπειδὰν τὴν ὀξυτάτην δρόμου ἀκμὴν παρῇ, τὸ ἀπὸ τούτου γεννᾶν τῇ πόλει μέχρι πεντεκαιπεντηκονταετοῦς. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐ μάλα δήλην ἔχει τὴν βλάβην· τὰ δὲ ἑξῆς, οὐ γέλωτος ἀλλὰ καὶ θρήνων ἄξια, καὶ πυρὸς τοῦ παγκάλους ἀναλίσκοντος νόμους. λέγει γὰρ ταῦτα· Ὅταν δὲ αἱ γυναῖκες, οἵ τε ἄνδρες, τοῦ γεννᾶν ἐκβῶσι τὴν ἡλικίαν, ἀφήσομέν που ἐλευθέρους αὐτοὺς συγγίγνεσθαι, ᾧ ἂν ἐθέλωσι· διακελευσάμενοι προθυμεῖσθαι μάλιστα μὲν μηδ' εἰς φῶς ἐκφέρειν κύημα μηδέν· ἐὰν δέ τις βιάσηται, οὕτω τιθέναι, ὡς οὐκ οὔσης τροφῆς τῷ τοιούτῳ. τίς Ἔχετος ἢ Φάλαρις τοιαῦτα νενομοθέτηκε; τίς δὲ τοιαύτας μιαιφονίας, ὡς ἔννομά γε δρῶν, τετόλμηκε πώποτε; διακελευσάμενος γὰρ μὴ ἐκφέρειν εἰς φῶς, ἀμβλωθριδίοις δήπου διαφθείρειν φαρμάκοις τὰ βρέφη παρεγγυᾷ· τὰ δέ γε καὶ τοῦ δηλητηρίου φαρμάκου περιγενόμενα καὶ τικτόμενα, οὕτω τιθέναι, ὡς μηδὲ τῆς τυχούσης ἀπολαῦσαι κηδεμονίας, ἀλλ' ἢ λιμῷ ἢ κρυμῷ διαφθαρῆναι, ἢ θηρίων γενέσθαι βοράν. τίνα ταῦτα ὠμότητος ὑπερβολὴν καταλέλοιπε; τοιαῦτα μὲν δὴ περὶ γάμου καὶ παιδοποιίας ἐνομοθέτησεν· ὁποῖα δὲ καὶ περὶ τῆς ἄλλης ἀκολασίας διέξεισιν, ἔνεστι τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν. τοὺς γὰρ παρὰ τὴν φύσιν ἀσελγείαν ἀσπαζομένους, καὶ τῇδε μακαρίους ὑπείληφε, καὶ ἐκδημήσαντας ἐντεῦθεν, εὐδαίμονας ἔσεσθαι εἴρηκεν· Οὐ μικρὸν γάρ, φησιν, ἆθλον τῆς ἐρωτικῆς φέρονται. εἰς γὰρ σκότον καὶ τὴν ὑπὸ γῆς πορείαν οὐ νόμος ἐστὶν ἔτι ἐλθεῖν τοῖς κατηργμένοις ἤδη τῆς ὑπουρανίου πορείας· ἀλλὰ φανὸν βίον διάγοντας εὐδαιμονεῖν, μετ' ἀλλήλων πορευομένους, καὶ ὁμοπτέρους ἔρωτος χάριν.

proq; ſuo habiturus ſit quicquid inde naſcatur. Hęc itaq; cum animo reputaret qui ibi loquens inducitur, interrogaſſetq; eũ Socrates, *An non quæ neceſſaria ſunt, tibi videor loqui?* reſpondit his verbis; *Non Geometricis uerum, ſed amatorus neceſſitatibus. neq; tenue periculum eſt, ne ſint iſtæ Geometricis multo valentiores ad faciendam populo fidem, trahendumq; quo velint.* Ego autem hoc loco valde admiror eorum impudentiam, qui ea Platonis verba quodam alio ſenſu interpretari contendunt, immo autẽ detorquere ac depravare conantur. Aiunt enim, illum nequaquam communẽ virorũ ac fœminarum coitum inſtituiſſe, ſed quãdam potius beniuolentiæ familiariſq; coniunctus ſocietatem. Neque ſtolidi audiunt quæ is dicat; *quod ſi* videlicet *domo, menſa, gymnaſioq; ſimul in cõmune omnes vtantur, neceſſitate inſiti appetitus ad mutuam impellentur commixtionem.* Sed ij fortaſſe cum ad tam ridiculas Platonis leges erubeſcant, præceptoris ſui peccatum nouis interpretamẽtis occultare aggrediuntur. Atqui magis eos decuit, Platonicæ illius ſententiæ meminiſſe, qua dicitur, *amicum quidem hominem. ſed magis amicam eſſe veritatem.* Sed nos age alias quoque Platonis leges audiamus. inquit enim: *Mulieri congruere, inquam ego, vt a vigeſimo ætatis anno ciuitati incipiat ciues parere; viro autem, cum primum tranſierit ſummum illum apicem procurrentis augmenti, ab eo ætatis articulo ciuitati filios procreare, ad vſq; quintum ſupra quinquageſimũ annũ.* Sed enim hæc inſtituta nihil afferunt, quod manifeſte noxiũ ſit. quæ vero inſequũtur, nõ riſu quidẽ, ſed lacrymis igniq; potius ſunt digniſſima, quo tã pulchrę leges penitus deleantur. ſic enim inquit: *Vbi autẽ viri ac mulieres gignendi tempus exceſſerint, liberos eos ſinemus cõuerſari vt velint; hoc ſolũ præmonẽtes, ne quẽ amplius conceptũ fœtũ in lucẽ edant: Si quis autẽ inſtitutũ hoc ita violarit, vt fœtũ ad partũ perducat, ita eũ denique exponat, vt omni prorſus alimonia careat.* Quid vero vnquã tale vel Echetus, vel Phalaris, legibus ſuis inſtituit? Quis tale parricidij genus eſt vnquã auſus? Nãq; prohibet fœtus in lucem edi, abortitiis profecto pharmacis infantes corrũpi iubet. Qui vero etiã mandat eos infantes, qui letalis poculi vim ſuperarint, in lucẽq; editi ſint, ita exponi vt ne cõmuni quidẽ alimonia ſubleuẽtur, ſed fame geluve intereãt, aut ferarũ dentib. diſcerpãtur; quẽ exceſsũ crudelitatis nõ ſuperat? Hæc itaq; noſter Plato de nuptiis, deq; liberis procreãdis, in Legib. ſuis cauit. Quę vero etiã de alia ſpecie libidinis narrat, pronum eſt volentibus cunctis perdiſcere. Illos enim qui contra leges naturæ maſculam venerem conſectantur, beatiſſimos hic eſſe opinatus eſt; ac vbi ex hac vita exceſſerint, nihilo ſecius beatos fore aſſeruit, *Haud enim exiguum amatoria præmium ferunt. neque vlla lex iubet ad tenebras iterque ſubterraneum eos pergere qui ſub cæleſti via detinentur, ſed vt illuſtrem vitam agentes beati ſint, ſimulque proficiſcantur coaligeri & conuolucres ſui amoris cauſa.*

Tum

Tum vero hæc ita repetendo concludit: *O puer, ſic tibi diuina munera largietur amatoris beneuolentia.* Hæc autem, non de caſtis amatoribus, ſed de impuris obſcæniſque a Platone dicta ſunt: quod ex ipſius dialogis plane cognoſci poteſt. Hanc vero legem neq; Romanorum ſpurciſſimus Imperator Nero, neq; Aſſyrius ille Sardanapalus, qui voluptatibus ac delicijs eſt notiſſimus, vel tulit vnquam, vel laudauit. Ego enim puto, vel eos qui valde voluptatibus ſeruiunt, animi morbum quem ita patiuntur, nequaquam laudare, ſed tempori deſeruire, cum ex perdita conſuetudine habitum iam contraxerint. Quid autem commemorare oportet, quam nefaria ea ſint quæ *de cædibus ac parricidijs* Plato in legibus ſuis inſtituit? Inſontem enim innoxiumq; haberi iubet, qui proprium ſeruum occidat: Eum vero qui iracundia ſuccenſus, alienũ ſeruũ de medio tollat, tanti mulctandum cenſet quanti ſeruus ille venierit: At eum qui liberũ hominẽ præ iracundia enecet, ſolũ bienniũ exſulare iubet: Qui vero per inſidias perimat, triennio extorrem agit: Eũ porro qui dũ exſulat, idem paricidiũ facit, perpetuo exſilio puniendũ cenſet. Eaſdẽ vero pœnas decreuit & patrib. qui filios, & filijs qui parentes; & viris qui coniuges, & vxorib. quæ maritos occidant. Verũ enimuero leges hic quidem tulit, nulli tamen hominum ſuis viuere legibus perſuaſit, non ciuibus, non externis; non vrbanis, non villicis; non Græcis, non barbaris; non ſeruis, non liberis; non viris, non mulieribus; non iuuenibus, nõ longæuis; non litterarum ſtudio innutritis, nõ deniq; rudib. & indoctis. Ego vero, quas Galilæi piſcatores cunctis nationibus leges dederunt, iam vobis contuendas proponam. Vos autẽ, quæſo, & has & illas inuicẽ cõparãtes, noſtrarum diuinos radios admiramini. Plato igitur, eximius Philoſophorũ, ſceleſtiſſimũ pædicatũ commendat, beatiſſimaq; huic flagitio repoſita eſſe præmia oſtendit. At vero generis humani ſeruator, non admiſſum modo flagitium, ſed procaces laſciuosq; intuitus puniendos decernit. *Qui enim*, inquit, *viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Ac Philoſophus quidem, impune ac licenter alienis vxoribus admiſceri inſtituit. At humanæ naturæ opifex, qui eam ipſe effinxit, vnumq; ab initio virum, mulieremque vnam plaſmauit, has diſſolui nuptias vetuit. vnam vero copulæ huius diſſoluendæ occaſionem propoſuit, qua penitus nuptialis diſtraheretur cõiunctio. inquit enim; *Omnis qui dimittit vxorem ſuam excepta fornicationis cauſa, facit eã mœchari: et qui dimiſſã duxerit, adulterat.* Quib. ſane verbis cætera vxoris vitia æquo animo ferri iubet, ſeu loquax ſit illa, ſeu temulenta, ſeu conuicioſa: Sin vero nuptiarum leges tranſiliat, in aliumq; virum procax intendat, tunc deniq; copulam ſolui iubet.

τούτοις δὲ ἐπιλέγει ταῦτα· Ὦ παῖ· καὶ οὕτω σοι θεῖα δωρήσεται ἡ παρ' ἐραστοῦ φιλία:- καὶ ταῦτα οὐ περὶ τῶν σωφρόνως, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀκολάστως ἐρώντων ἔφη· καὶ ῥᾴδιον ἐκ τῶν ἐκείνου διαλόγων ταῦτα μαθεῖν. τοιοῦτον δὲ νόμον οὔτε Νέρων ὁ Ῥωμαίων αἰσχρότατος βασιλεύς, οὔτε Σαρδανάπαλος ὁ Ἀσσύριος, ὁ [ἐν] ἡδοναῖς καὶ τρυφαῖς διαβόητος, οὔτε ἔγραψεν, οὔτε ἐπῄνεσε πώποτε. ἐγὼ γὰρ οἶμαι καὶ τοὺς λίαν ταῖς ἡδυπαθείαις δουλεύοντας, οὐκ ἐπαινεῖν τὸ πάθος, ἀλλὰ δουλεύειν τῷ χρόνῳ, τὸ ἔθος ἕξιν εἰργασμένους. καὶ τί δεῖ λέγειν ὅσα καὶ περὶ φόνων παρανόμως ἐνομοθέτησεν; ἀθῷον μὲν γὰρ εἶναι κελεύει τὸν τὸν ἴδιον ἀναιροῦντα οἰκέτην· τὸν δὲ θυμῷ τὸν ἀλλότριον σφάττοντα, τὴν τιμὴν μόνην ἐκτίνειν· τὸν δὲ θυμῷ τὸν ἐλεύθερον κτείναντα, δύο μόνα φεύγειν ἔτη διαγορεύει· τὸν δὲ καὶ μετ' ἐπιβουλῆς ἀνελόντα, τρία ἔτη προστέταχε φεύγειν· τὸν δέ γε καὶ μετὰ τὴν φυγὴν τὰ αὐτὰ δεδρακότα, ἀειφυγίᾳ ζημιοῖ μόνῃ. παραπλήσια δὲ καὶ πατράσι παῖδας ἀναιροῦσι, καὶ παισὶ πατέρας ἀποκτείνουσι, καὶ ἀνδράσι γυναῖκας, καὶ γυναιξὶν ἄνδρας, νενομοθέτηκεν. ἀλλ' ὁ μὲν φιλόσοφος, τοιούσδε νόμους ξυνέγραψε, καὶ οὐδένα πέπεικε τῶν ἀνθρώπων, οὐ πολίτην, οὐ ξένον· οὐκ ἀστόν, οὐ χωριτικόν· οὐχ Ἕλληνα, οὐ βάρβαρον· οὐ δοῦλον, οὐκ ἐλεύθερον· οὐκ ἄνδρα, οὐ γυναῖκα· οὐ νέον, οὐ πρεσβύτην· οὐ λόγοις ἐντεθραμμένον, οὐ λόγων ἀμύητον, κατὰ τούσδε βιῶναι τοὺς νόμους. ἐγὼ δὲ λοιπόν, οὓς οἱ ἁλιεῖς καὶ οἱ τελῶναι καὶ ὁ σκυτοτόμος, ἅπασιν ἀνθρώποις προσενήνοχαν, ἀναγνώσομαι νόμους. ὑμεῖς δέ, τούτους κἀκείνους ἐκ παραλλήλου θέντες, τὰς θεοπρεπεῖς τούτων ἀκτῖνας θαυμάσατε. ὁ μὲν οὖν φιλόσοφος, καὶ τὴν ἀκόλαστον παιδεραστίαν ἐθαύμασε, καὶ [τὰ] τρισόλβια ταύτης ἐπιδέδειχεν ἆθλα· ὁ δὲ σωτὴρ ὁ ἡμέτερος, οὐ μόνον τὴν ἀκόλαστον πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄψιν τὴν τοιαύτην κολάζει. Ὁ ἐμβλέψας γὰρ ἔφη, γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ:- καὶ ὁ μέν, ἀδεῶς καὶ ταῖς ἀλλοτρίαις κοινωνεῖν ἐνομοθέτησε γυναιξίν· ὁ δὲ τῆς φύσεως ποιητής, ἐπειδὴ καὶ δημιουργῶν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, ἕνα ἐξ ἀρχῆς ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα διέπλασε, καὶ τὸ διαλύειν ἀπαγορεύει τὸν γάμον· μίαν δὲ μόνην ἀφορμὴν διαλύσεως ἔδωκε, τὴν ἀληθῶς διασπῶσαν τὴν ζεύγλην. Πᾶς γάρ, φησίν, ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμῶν, μοιχᾶται:- διὰ δὲ τούτων πάντα φέρειν κελεύει τὰ τῆς γυναικὸς ἐλαττώματα, κἂν λάλος ᾖ, κἂν μέθυσος [ᾖ,] κἂν εἰς λοιδορίαν προχειροτάτη· εἰ δὲ τοῦ γάμου παραλύσει τοὺς νόμους, καὶ πρὸς ἕτερον ἴδοι, τηνικαῦτα λύειν κελεύει τὴν ζεύγλην:-

Eadem

τοιαῦτα δὲ πάλιν καὶ διὰ τοῦ σκυτοτόμου νενομοθέτηκε· καὶ Κορινθίοις ἐπιστέλλων ἐκεῖνος, πᾶσιν ἀνθρώποις [τοὺς] νόμους προσήνεγκε. Καλὸν γάρ, ἔφη, γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω· καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω :- ὁρᾶτε ὅσον τῶν τοῦ φιλοσόφου καὶ τῶν τοῦ σκυτοτόμου νόμων ἐστὶ τὸ διάφορον; οὗτος μὲν γὰρ καὶ ἑκάστῃ γυναικὶ τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχειν, καὶ ἑκάστῳ ἀνδρὶ τὴν ἰδίαν γυναῖκα προσέταξεν· ἐκεῖνος δὲ τῶν ἀνδρῶν ἁπάντων, ἁπάσας εἶναι τὰς γυναῖκας κοινάς :- καὶ περὶ ἐγκρατείας δὲ νόμους τιθεὶς, οὔτε τῇ γυναικὶ ξυγχωρεῖ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ὁμιλίαν φεύγειν, ἐκείνου τοῦτο μὴ στέργοντος· οὔτε τὸν ἄνδρα, μὴ συμφωνούσης τῆς γυναικός· Ἡ γυνὴ γάρ, φησί, τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνήρ, τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου :- στερεῖσθαι γὰρ ὑπολαμβάνει τῆς ξυνουσίας, ὁ παρὰ γνώμην μείνας τὴν ἐγκράτειαν. εἶτα κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὰ τελειότερα ποδηγῶν, ἐπήγαγε, Πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε :- αὐτὸς δὲ μετρήσας τῇ φύσει τοὺς νόμους, λέγει καὶ τὴν αἰτίαν· Ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς: καὶ διδάσκων, ὡς παρ' ἡμῶν ἐκεῖνος λαμβάνει τὰς ἀφορμάς. ἐπήγαγε Διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν :- καὶ περὶ ἀγαμίας [δὲ] οὐ νόμους, ἀλλὰ παραινέσεις εἰσενεγκών, ἔδειξε καὶ τῆς ἀγαμίας τὸ χρήσιμον· Ὁ ἄγαμος γάρ, φησί, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας, μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί: ταῦτα δὲ καὶ περὶ γυναικῶν ἔφη, διδάσκων ὡς ἡ παρθενία προξενεῖ βίον φροντίδων ἐλεύθερον. Θαυμάσατε, ὦ ἄνδρες, τοῦ σκυτοτόμου τὴν γλῶτταν, καὶ τὸν διὰ ταύτης φθεγξάμενον προσκυνήσατε. εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ τοὺς φονικοὺς καταμάθετε νόμους. ὁ μὲν γὰρ φιλόσοφος, οὐδὲ τὸν ἀποκτείναντα πατέρα, τὴν ἴσην ὑποσχεῖν τιμωρίαν ἐκέλευσεν· ὁ δὲ σωτὴρ ὁ ἡμέτερος, καὶ λοιδορίαν κολάζει παρὰ καιρὸν γενομένην, καὶ θυμὸν ἀδίκως κινούμενον· Πᾶς γάρ, ἔφη, ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει· Ὃς δ' ἂν εἴπῃ Ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός :- καὶ λόγων δὲ ἀργῶν εὐθύνας ἀπαιτήσειν ἠπείλησε. καὶ οὐ μόνον τοὺς φίλους εὐεργετεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐκέλευσεν εὖ ποιεῖν· Ἀγαπᾶτε γὰρ [ἔφη] τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς :- εἶτα καὶ δείκνυσιν ἆθλον τὴν τῶν ἀγωνιζομένων ὑπερβαῖνον ἀξίαν. ἔφη γάρ, Ἵνα γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ὅτι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ, ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους :- καὶ περὶ ὅρκων δὲ νόμους τιθεὶς, καὶ αὐτοὺς ἀπαγορεύει τοὺς ὅρκους, ἀποχρῆν λέγων τὸ Ναί, καὶ τὸ Οὔ, πρὸς

Eadem vero rurſus & per ſutoris litteras mandauit Corinthiis. *Bonum enim*, inquit, *eſt homini, mulierem non tangere: Propter fornicationem autem, vnuſquiſq; ſuam vxorem habeat, & vnaquæq; ſuum virum habeat.* Videtiſne igitur quæ inter ſutoris ac Philoſophi legem ſit differentia? Hic enim, ſingulos ſingulis vxoribus viros addicit: ille autem, mulieres omnes viris omnibus communes eſſe permittit. Quin & vbi ſeruandæ continentiæ dat præcepta, neque vxori permittit vt viri ſui conuictum conuerſationemque fugiat, niſi hoc ille conſentiat; neque item viro, vt ab vxore ſua ſemotus viuat, ea non comprobante. inquit enim: *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex conſenſu.* Putat enim ſe fraudari ſua poteſtate, qui præter animi ſui ſententiam abſtinet a complexu vxoris. Tum vero mox ad ea quæ ſunt perfectiora perducens, hæc addidit: *Ad tempus; vt vacetis ieiunio & orationi: & iterum reuertamini in idipſum.* Sic itaq; ipſi naturæ leges dimenſus, cauſam præcepti ſubiunxit: *Ne*, inquit, *tentet vos Satanas.* vtque doceret, illum tentandi noſtri ſumere a nobis occaſionē, ſequutus eſt ita; videlicet, *Propter incontinentiam veſtram.* De cælibatu autem non leges quidem, ſed conſilium dedit; oſtendens quanta ſit in eo vitæ ſtatu vtilitas. inquit ergo: *Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt eorum quæ ſunt Domini, quomodo placeat Deo: Qui autem cum vxore eſt, ſolicitus eſt eorum quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori.* Hæc ſunt quæ de mulieribus ait Apoſtolus, docens a virginitate & cælibatu conferri nobis vitam quæ ſit curarum immunis. Admiramini, quæſo amici homines, ſutoris Hebræi linguam; Deumque, qui per eam locutus eſt, adorate. Quod niſi vobis moleſtum eſt, leges quoque de cædibus ac paricidiis, quæſo, inſpicite. Philoſophus enim, ne patris quidem interſectorem talionis pœnæ ſubiecit. At liberator vindexque noſter, importunam quoque contumeliam, iniuſtumque iracundiæ motum, cenſet puniendum eſſe. inquit enim: *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri ſuo* RHACA, *reus erit concilio: Qui autem* FATVE, *reus erit geennæ ignis.* Quin & otioſi ſermonis rationem ſe repetiturum comminatus eſt. Neq; amicis ſolum benefacere, ſed inimicis præcepit. *Diligite* enim inquit, *inimicos veſtros; & orate pro perſequentibus vos.* Subinde vero oſtendit & præmium quod obitorum certaminum dignitatem longe excedit: *Vt ſitis*, inquit, *filij patris veſtri qui in cælis eſt; qui oriri facit ſolem ſuum ſuper malos & bonos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Cumq; de iureiurando mentionem faceret, iurare prorſus inhibuit; ſatis eſſe inquiens ad confirmanda ea quæ loquamur,

ſi dixerimus, *Eſt, Non eſt.* Pauperem quoque vitam, perfectiſſimam eſſe aſſeruit. *Qui enim,* inquit, *non renunciauerit omnibus bonis ſuis, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et tamen, cum adeo exactum vitæ genus ſuis legibus inſtitueret, nihil delectabile, nihil iucundum ſeſe nobis in hac vita daturum promiſit; ſed paupertatem, miſeriam, contumelias, flagra, cædes, ac multiplices vexationes. inquit enim: *In mundo preſſuram habebitis.* &, *Beati eſtis cum maledixerint vobis, & perſequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, mentientes propter me. Gaudete & exſultate; quoniam merces veſtra multa eſt in cælis.* Ac labores quidem illis periculaq; oſtendit; præmia vero & coronas poſt hanc vitam ſe daturum promiſit. Rurſumq; ait: *Si me perſequuti ſunt, & vos perſequentur. Si ſermonem meum ſeruarunt, & veſtrum ſeruabunt.* Et rurſus: *Si dominum, Beel-Zebub vocauerunt, quanto magis famulos & domeſticos ſuos?* Leges itaq; ſunt huiuſmodi. Dignum vero præterea eſt, vt diuinos illos homines, quiq; illis etiam crediderunt, ſuſpiciamus & admiremur. Cum enim eam prædicari legem audiſſent, neq; tamen aut diuitias, aut potentatum, aut corporis robur a vocante Chriſto accepiſſent, ſed tantummodo rerum quæ non videbantur largis promiſſionibus crederent; nihilo tamen ſecius & labores deſumpſerūt, & pericula multa perpeſſi ſunt, terramq; habitabilem peragrantes, gentibus vniuerſis doctrinam ſaluberrimam detulerunt. Nihilo vero minus & eos laudari par eſt, qui traditam ab eis doctrinam acceperunt. Quandoquidem nihil illuſtre, nihilq; conſpicuum magiſtris prædicatoribuſq; illis ineſſe cernentes, ſed piſcatorum ſutorūq; idioma, extremamq; rerū omniū egeſtatem; (neq; enim ſaltem ad victū neceſſariis abundabant. quo enim pacto ea ſibi compararent, quibus Euangelica lege prohiberetur cogitare de craſtino?) tamen non ſolum nouæ legi crediderunt; ſed quibus ad eam diem legibus vixerant, prorſus omiſſis, patriiſq; relictis moribus, vel maximo cum periculo ipſi quoque vitæ reliquum peregerunt. Etenim magiſtrorum ſuorum veſtigia conſectati, prædicationib. dare operam, pariq; modo a temulentis illudi, cædi, percuti, conuiciis aſpergi, per eaſdem deniq; tempeſtates ad ſalutis portū proficiſci. Tanta autē pietate quos ad mortem periclitatos viderant, priſci homines venerati ſunt, hodieq; mortales cuncti venerantur, vt eorum loculos opinentur eſſe bonorū omniū fontes vberrimos. Harum itaq; legum, quæſo, Græci homines robur ac virtutem inſpicite. Has enim leges Romani ac Perſæ illorumq; extra dicionē poſitę nationes, abolere conati. ſuam ita quidē imbecillitatem oſtenderunt, earum vero legum multo clariorem potentiam reddiderunt. At vero quas Lycurgus leges Solonq; tulerunt, nullis vnquam vexationib. agitatas fuiſſe legimus, ſed

τὴν τῶν λεγομένων βεβαίωσιν. Καὶ τὸν ἀκτήμονα δὲ βίον, τελεώτατον ἔφη. Ὃς γὰρ ἄν, φησί, μὴ ἀποτάξηται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. Ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἀκριβῆ πολιτείαν νομοθετῶν, οὐδέν τι τερπνὸν κατὰ τόνδε τὸν βίον ἢ θυμῆρες δώσειν ὑπέσχετο, ἀλλὰ πενίαν καὶ ταλαιπωρίαν, καὶ λοιδορίαν καὶ μάστιγας, καὶ διαφόρους σφαγάς. Ἐν τῷ κόσμῳ γάρ, ἔφη, θλῖψιν ἕξετε· καὶ μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε· ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ τοὺς μὲν πόνους καὶ κινδύνους ἐπέδειξε· τὰ δὲ βραβεῖα, καὶ τοὺς στεφάνους, μετὰ τὸ τοῦ βίου τέλος ἀποδώσειν ὑπέσχετο. Καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ χωρίῳ φησίν· Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν ἐμὸν λόγον ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσι. Καὶ πάλιν· Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ; Οἱ μὲν δὴ νόμοι τοιοῦτοι· ἄξιον δὲ ἀληθῶς καὶ τοὺς θεσπεσίους ἄνδρας ἐκείνους θαυμάσαι, καὶ τοὺς ἐκείνοις πεπιστευκότας. Τοιάνδε γὰρ λέγων ἀκούοντες, καὶ οὔτε πλοῦτον οὔτε δυναστείαν, οὔτε σώματος ῥώμην παρὰ τοῦ κεκληκότος δεξάμενοι, ἀλλὰ μακραῖς καὶ ταῖς οὐ φαινομέναις ἐπαγγελίαις πεπιστευκότες, καὶ τοὺς πόνους ἠσπάσαντο, καὶ τῶν κινδύνων ἠνέσχοντο, καὶ τὴν οἰκουμένην περινοστήσαντες, τοῖς ἔθνεσι προσήνεγκαν τὰ μαθήματα. Οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τοὺς δεξαμένους εὐφημῆσαι προσήκει, ὅτι παρὰ τοῖς κήρυξιν οὐδὲν περιφανὲς ὁρῶντες, οὐδὲ περίβλεπτον, ἀλλὰ γλώττας ἁλιευτικάς τε καὶ σκυτοτομικάς, καὶ πενίαν ἐσχάτην· οὐδὲ γὰρ τῆς ἀναγκαίας ηὐπόρουν τροφῆς· πόθεν γὰρ δὴ ταύτην εἶχον, οἵ γε καὶ τὸ μεριμνᾶν περὶ τῆς αὔριον νόμῳ κεκωλυμένοι; οὐ μόνον τοῖς λεγομένοις ἐπίστευσαν, ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς πολιτευομένων κατεφρόνησαν νόμων, καὶ τῶν ἐθῶν τῶν πατρῴων ἐξέστησαν, καὶ μετὰ κινδύνων καὶ αὐτοὶ τὸν λοιπὸν ἐβίωσαν χρόνον· ὁμοίως μὲν τοῖς διδασκάλοις κηρύττοντες, ὁμοίως δὲ παροινούμενοι καὶ προπηλακιζόμενοι, καὶ διὰ τῶν ἴσων κλυδωνίων ὁδεύοντες. Τοσοῦτο δὲ σέβας τῶν μέχρι θανάτου κεκινδυνευκότων, καὶ εἶχον ἐκεῖνοι, καὶ μὲν δὴ καὶ ἔχουσιν ἅπαντες, ὡς τὰς ἐκείνων [γε] θήκας, θησαυροὺς ὑπολαμβάνειν ἀγαθῶν παντοδαπῶν χορηγούς. Ἀθρήσατε οὖν, ὦ ἄνδρες, τῶνδε τῶν νόμων τὴν δύναμιν. Τούτους γὰρ καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Πέρσαι, καὶ οἱ τῆς τούτων ἡγεμονίας ἔξω τελοῦντες, καταλῦσαι λίαν ἐσπουδακότες, τὴν μὲν οἰκείαν ἀσθένειαν ἔδειξαν, τὴν δὲ τούτων ἰσχὺν ἐκδηλοτέραν ἀπέφηναν. Τοῖς δὲ Λυκούργου καὶ Σόλωνος, οὐδεὶς ἐπολέμησε νόμοις.

ἀλλ᾽ αὐτόματοι καταλύθησαν. καὶ οὔτε ὁ Πύθιος, οὔτε ἡ Πολιὰς τοὺς ὑπὸ σφῶν τεθέντας ἐκράτυνα νόμους· ἀθρόως δὲ γε Ῥωμαίων προστεταχότων ἐσβέσθησαν. δειξάτω τις ὑμῶν, ὦ ἄνδρες, ἵνα γοῦν Σπαρτιάτην, ὑπὲρ τῶν Λυκούργου νόμων ἀποθανεῖν ἀνασχόμενον, ἢ Ἀθηναῖον ὑπὲρ τῶν Σόλωνος, ἢ ὑπὲρ τῶν Ζαλεύκου Λοκρὸν, ἢ Κρῆτα ὑπὲρ τῶν Μίνωος· ἀλλ᾽ οὐκ ἄν τις ὑμῶν τοῦτό γε δείξειεν· ἡμεῖς δὲ δείκνυμεν ὑπὲρ τῶν ἁλιευτικῶν καὶ σκυτοτομικῶν νόμων, πολλὰς καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀνασχομένας ἀποθανεῖν μυριάδας· καὶ μάρτυρες οἱ τῶν μαρτύρων σηκοὶ, καὶ πόλεις λαμπρύνοντες, καὶ χώρας φαιδρύνοντες, καὶ ξένοις ὁμοῦ καὶ ἐγχωρίοις τὴν ὠφέλειαν προσφέροντες. ἐπειδὴ τοίνυν καὶ τῶν νόμων καὶ τῶν νομοθετῶν κατάδηλον ἐκ συγκρίσεως γεγένηται τὸ διάφορον, καὶ τὰ μὲν ὤφθη λογισμῶν ἀνθρωπίνων εὑρήματα, τὰ δὲ θεόσδοτα καὶ σωτήρια, δέξασθε, ὦ ἄνδρες, τὰ θεσπέσια δῶρα, καὶ τὸν μεγαλόδωρον μὴ ἀτιμάσητε χορηγόν. εἴσεσθε δὲ [τούτων] αὐτῶν τὸ θεοπρεπὲς ἀκριβέστερον, εἰ τούτοις ἐντύχοιτε, τὴν πονηρὰν τῶν ψυχῶν ἐξελάσαντες πρόληψιν :-

ΠΕΡΙ ΧΡΗΣΜΩΝ ΑΛΗΘΙΝῶΝ [τε] καὶ ψευδῶν. ι.

Οἱ τυραννίδος ἐρῶντες, τὴν οὐδαμόθεν αὐτοῖς προσήκουσαν ἁρπάζουσι δυναστείαν· ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς βασιλείας περιτίθενται σχῆμα, τὴν ἁλουργίδα, τὸν στέφανον, τὸν θρόνον, τὸ ζεῦγος, τοὺς δορυφόρους· τὸν δὲ βασιλικὸν ζηλοῦν οὐκ ἐθέλουσι τρόπον. οὐ γὰρ ἤπιοι τυγχάνουσι καθάπερ πατέρες, ἀλλὰ δεσπόται πικροί· οὐδὲ κηδεμόνες φιλάνθρωποι, ἀλλ᾽ ἡγεμόνες παγχάλεποι. τῷ τοι πολλάκις μὲν αὐτοὺς οἱ ἔννομοι καταλύουσι βασιλεῖς, τοὺς ὑπ᾽ αὐτῶν παρανομουμένους οἰκτείροντες· πολλάκις δὲ καὶ στρατιῶται καὶ δῆμοι γυμνοῦσι τῆς δυναστείας, τὸ θράσος οὐ φέροντες. τοῦτο καὶ δεδράκασι καὶ πεπόνθασιν οἱ παμπόνηροι δαίμονες. τὴν γὰρ δὴ τάξιν καταλιπόντες ἣν ἔλαχον, καὶ τὴν ἡμερωτάτην τοῦ πεποιηκότος ἀποδράσαντες δεσποτείαν, ἥρπασαν μὲν τὴν τυραννίδα, τὸ δὲ θεῖον ὄνομα συλήσαντες, θεοὺς σφᾶς αὐτοὺς προσηγόρευσαν, καὶ τὸ θεῖον σέβας σφίσι προσφέρειν τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀνοήτους ἀνέπεισαν· εἶτα κρατῦναι τὴν δυναστείαν σπουδάζοντες, καὶ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα καὶ προλέγειν ἐσχηματίσαντο, ταύτῃ μάλιστα τοὺς εὐαλώτους ἀνθρώπους παρακρουόμενοι. διά τοι τοῦτο πανταχοῦ γῆς τὰ τῆς ἀπάτης κατεσκεύασαν ἐργαστήρια, καὶ τὰς μαντικὰς ἐπενόησαν μαγγανείας, τοὺς ἀλευρομάντεις [καὶ στερνομάντεις] καὶ νεκυομάντεις, καὶ τὴν Κασταλίας πη-

ſed abolitas ſponte ſua diſſolutaſque videmus. Neq; vero Apollo Pythius, nec Dodones columba, quas olim leges tulerant, perpetuo conſeruarũt: ad primos enim Romanorum iuſſus exſtinctæ ſunt. Age vero, Grçci, nobis oſtendite vnum ſaltem Spartiatam ciuem, qui pro tuendis Lycurgi legibus; vnum Athenienſem, qui pro Solonis; Locrenſem, qui pro Zaleuci; Cretenſem, qui pro Minois, ſubire mortem pertulerit. Nemo autem veſtrum id oſtendere nobis poterit. At nos contra vobis oſtendimus, pro piſcatorum ſutoriſq; noſtri legibus, virorũ mulierumq; multa milia mortem ſauiſſimam ſubiiſſe. Teſtes autem nobis ſunt, teſtium ipſorum, id eſt Martyrum, excitata templa, quibus vrbes quamplurimæ regioneſq; exornantur ac illuſtriores redduntur, magnaq; inde tum externis, tũ indigenis hominibus emolumenta proueniunt. Quando igitur & ipſarum legum & latorũ differentia quanta ſit, ex propoſita comparatione iam conſtat, atq; ibi quidem humanæ rationis inuenta, hic autem Dei munera maximeque ſalutaria viſa ſunt; gratis hæc, quæſo, animis accipite Grçci homines, neq; adeo magnificum liberalemq; donatorem parui omnino facite. Scietis autem multò melius diuinorũ munerũ legũq; dignitatẽ, ſi peſſima e veſtris animis opinione depulſa, oculos ſacris hiſce monumẽtis admoueatis.

X SERMO: DE VERIS ET FALSIS oraculis.

Qui tyrannidis cupiditate aguntur, minus ſibi congruentem poteſtatem inuadunt; ac regiam quidem ſibi ſpeciem apparatumq; circumponunt, purpuram, coronam, ſellam, currũ triumphalem, ſpiculatorum globos; mores tamen qui regibus conueniant, imitari nõ curant. Neq; enim manſueti patres audire percupiunt, ſed difficiles amarulentiq; domini; nec populorũ beniuoli curatores, ſed duriſſimi ac perhorridi duces. Ex quo ſæpenumero euenit, vt ab legitimis regib. deleãtur, quos oppreſſorũ ciuiũ, populorumq; acerbius vexatorũ, ſubit miſericordia. Sæpe etiã tyranni, ſuis a militib. populiſq; ingutiũ ſuperbiæ non ferentib. occupata tyrannide exuuntur. Idem mali dæmones & feciſſe & perpeſſi videntur. Relicta enim quã ſortiti fuerãt ſtatione, dum mitiſſimũ creatoris Dei fugiunt dominatum, ipſi tyrannidẽ rapuerunt; vſurpatoq; Dei nomine, ſeſe deos ſuperbiſſimi nominarunt. Quin & ſtolidos homines ſeduxerũt, qui diuinos ſibi honores cuiuſq; perſoluerent. Tũ vero, vt ſic arreptã tyrãnidẽ cõſeruarẽt, prænoſcẽdis futuris reb. prędicẽdiſq; arrogãter ſe ingeſſerũt. Vnaq; hæc demũ eſt ratio, qua ſimplicioris notę homines captuq; facillimos prorutũt. Paſſim itaq; p orbis terrarũ ſpatia, ſuæ fraudis laqueos appararũt; cõmenti varios diuinãdi modos, multipliciaq; mangonia. His nãq; docentib. prodierunt qui ex farina, qui ex perna, qui e mortuis, homẽ ſibi ac diuinandi munus deſumpſerũt. iidemq; dæmones nobis dederũt Caſtaliæ fontem,

Colophonium fluentum, ſacram quercum, Dodonæum tiutinabolom, tripudem Cirrhæum, Theſprotium lebetem. Ac in Libya quidem Ammonis oraculom, Ioois autem in Dodona: in Braochidis etiam, Delo, Delphis, Colophone, oraculom Clarij, Pythij, Delij, Didymæi Apollinis. tom in Lebadia quidem Trophonij, in Oropo Amphiarai; in Tyrrheoorum vero finibus & Chaldæorum, Necromantiæ antra obſcuriſſima. & alibi quidem Amphilochi, alibi vero Glauci, alibi autem Mopſi, aliorumq; qoorumdam famoſorum homioum diuioationes nobis propoſuerunt. Foiſſe vero hæc oracula malignorum dæmooum qui Dei ſibi nomen vſurparont, coniicere ſatis poſſumus e taciturnitate qoam illis nunc impoſitã eſſe cernimus. Etenim poſtquam Seruator noſter in humana caroe apparoit, fugam arripuerunt qui diuinationis dolos nobis inuexerãt. oeq; enim iobar diuioi luminis ferre poterant. Teſtatur autem hoc apertiſſime Plutarchus, non Hebræus homo, ſed Chæróneus, natione Græcos & idiomate; veſtris ipſe qooq; addictus opinionibus, ſed idem tamen quam doloſa fuerint Dæmonum oracula, probe conſcius. neq; enim procul diſtant a Chæronea Delphi, Lebadia, Oropus, ſed contermini ac propinqui ſunt. Hic itaq; Plotarchus multa ſane conſcripſit. fuit enim doctrinæ atque experientiæ moltæ vir. inter cætera vero & nonnolla ſcripſit de oraculis, titulumq; libro inſcripſit, *De oraculis quæ iam defecerunt.* Hoc igitur in libro præter alia multa & hæc inquit: *Qui autem opinetur præſidere locis vbi dantur reſponſa, non deos quidem, quos terrenis affectibus decet expeditos eſſe, ſed dæmonas deorum miniſtros; haud male mihi opinari videatur. At qui ex Empedoclis verſibus collecta ſententia eos dæmonas ſceleſtos, noxios doloſosq; autumet, ac poſtremo etiam velut homines morti ſubiciat; hunc ego audacius ac magis barbare dicturum puto.* Hæc aotem verba, non Propheta, noo Apoſtolus e noſtro ordine protulit, nec qoiſquam alius eorum qui eis crediderit, illorumve ſententias confirmare ſtuduerit; ſed homo ex veſtris in omni diſciplina verſatus, quiq; antiquo Philoſophorum errore tenebator. Is ergo air primum qoidem, eos qui darent reſponſa, dæmonas fuiſſe, non deos. Tum vero ſacerdotes qui eorũ templa Incolerent, dæmonib. iis arreptos, ac furore afflatos, venalitia oracula proferre ſolitos. Nihil autẽ veri prædicere; ſed de iis quoq; dæmonibus quorũ inſidere ſibi ſpiritum meotemq; inſolentiſſime gloriantur, multa grauia & dura proferre; neq; ſolum damna & dolos, ſed etiam interitus qoales homines pationtur. Verſus autem qoos pronuntient, nullo qoidẽ furore diuino afflatuq; incitatos, ex tempore nouos edere, ſed ab Empedoclis poematibus compilare. Quæ vero inſequuntur, eiuſdem ſunt ferme ſententiæ. inquit enim: *De myſticis etiam, in quibus*

γῶν, καὶ τὸ Κολοφώνιον ῥεῖθρον, καὶ τὴν ἱερὰν δρῦν, καὶ τὸ Δωδωναῖον χαλκεῖον, καὶ τὸν Κιρραῖον τρίποδα, καὶ τὸν Θεσπρώτιον λέβητα· καὶ ἐν Λιβύῃ μὲν τὸ μαντεῖον τὸ Ἄμμωνος, ἐν δέ γε Δωδώνῃ τὸ τοῦ Διός· ἐν δὲ Βραγχίδαις καὶ Δήλῳ καὶ Δελφοῖς καὶ Κολοφῶνι, τοῦ Κλαρίου καὶ Πυθίου καὶ Δηλίου καὶ Διδυμαίου· καὶ ἐν Λεβαδίᾳ μὲν, Τροφωνίου· ἐν Ὠρωπῷ δὲ, Ἀμφιαράου· ἐν δὲ τῇ Τυρρηνῶν καὶ Χαλδαίων, τῆς νεκυομαντείας τὰ ζοφώδη ἄντρα· καὶ ἀλλαχοῦ μὲν Ἀμφιλόχου, ἀλλαχοῦ δὲ Γλαύκου, καὶ ἑτέρωθι Μόψου, καὶ ἄλλων τινῶν δυσωνύμων ἀνθρώπων. ὅτι δὲ παμπονήρων ἦν δαιμόνων ταῦτα χρηστήρια τῶν θείαν προσηγορίαν συλησάντων, ἱκανὴ μὲν τεκμηριῶσαι καὶ ἡ νῦν αὐτοῖς ἐπικειμένη σιγή. μετὰ γὰρ [δὴ] τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν, ἀπέδρασαν οἱ τὴν δὲ τὴν ἐξαπάτην τοῖς ἀνθρώποις προσφέροντες, τοῦ θείου φωτὸς οὐκ ἐνεγκόντες τὴν αἴγλην. μαρτυρεῖ δὲ διαῤῥήδην καὶ Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς, ἀνὴρ οὐχ Ἑβραῖος, ἀλλ' Ἕλλην καὶ τὸ γένος καὶ τὴν γλῶτταν, καὶ μέντοι καὶ ταῖς Ἑλληνικαῖς δόξαις δεδουλωμένος, καὶ τὸν τῶν χρηστηρίων ἀκριβῶς ἐπιστάμενος πλάνον. οὐ πόῤῥω γάρ που τῆς Χαιρωνείας Δελφοὶ καὶ Λεβαδία καὶ Ὠρωπὸς, ἀλλ' ὅμοροί τε καὶ πλησιόχωροι. οὗτος πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ξυνέγραψε· πολυμαθὴς γὰρ ὁ ἀνὴρ καὶ μάλα πολύπειρος· ξυνέγραψε δὲ καὶ περὶ τῶν μαντείων ἄττα, καὶ τόδε τὸ ξύγγραμμα Περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων ἐκάλεσεν· ἐν τούτῳ τοίνυν πρὸς πολλοῖς ἑτέροις καὶ ταῦτα ἔφη· Τὸ μὲν οὖν ἐφεστάναι τοῖς χρηστηρίοις, μὴ θεοὺς, οἷς ἀπηλλάχθαι τῶν περὶ γῆν προσῆκόν ἐστιν· ἀλλὰ δαίμονας ὑπηρέτας θεῶν, οὐ δοκεῖ μοι κακῶς ἀξιοῦσθαι· τὸ δὲ τοῖς δαίμοσι τούτοις, μονονουχὶ δραχμὴν λαμβάνοντας, ἐκ τῶν ἐπῶν τῶν Ἐμπεδοκλέους, ἁμαρτίας καὶ ἄτας καὶ πλάνας ἐπιφέρειν, τελευτῶντας δὲ καὶ θανάτους, ὥσπερ ἀνθρώπων, ὑποτίθεσθαι, θρασύτερον ἡγοῦμαι καὶ βαρβαρικώτερον:- ταῦτα οὐ προφήτης ἡμέτερος, οὐδ' ἀπόστολος εἴρηκεν, οὐδέ τις ἄλλος τῶν ἐκείνοις πεπιστευκότων, καὶ τὰ ἐκείνων δοξάζειν ἐσπουδακότων· ἀλλ' ἀνὴρ πᾶσαν μὲν ἠσκημένος παιδείαν, τῇ δὲ παλαιᾷ τῶν φιλοσόφων ἐξαπάτῃ δουλεύων, οὗτος ἔφη· πρῶτον μὲν, οὐκ εἶναι τοὺς χρῶντας θεοὺς, ἀλλὰ δαίμονας· ἔπειτα δὲ, τοὺς τούτων νεωκόρους, καὶ ὑπὸ τούτων κατειλημμένους καὶ ἀναβεβακχευμένους, ἐπὶ μισθῷ χρησμολογεῖν· προλέγειν δὲ οὐδὲν ἀληθές· ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων, ὧν τὸν ἀτμὸν καὶ τὴν ἐπίπνοιαν ἔχειν νεανιεύονται, πολλὰ δεινὰ καὶ χαλεπὰ προαγγέλλειν, οὐ μόνον ἄτας καὶ πλάνας, ἀλλὰ καὶ θανάτους ἀνθρώποις παραπλησίως· καὶ τὰ ἔπη δὲ, οὐκ ἔκ τινος θειασμοῦ καὶ κατοχῆς λέγειν, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἐμπεδοκλέους συλῶντας ποιήσεως:· καὶ τὰ ἑξῆς δὲ, τὴν αὐτὴν ἔχει διάνοιαν· λέγει γάρ· Καὶ περὶ τῶν μυστικῶν, ἐν οἷς

τὰς μεγίστας ἐμφάσεις λαμβάνειν ἐστὶ τῆς περὶ δαιμόνων ἀληθείας, εὔστομά μοι κείσθω, καθ' Ἡρόδοτον· ἑορτὰς δὲ καὶ θυσίας, ὥσπερ ἡμέρας ἀποφράδας καὶ σκυθρωπάς, ἐν αἷς ὠμοφαγίαι καὶ διασπασμοί, νηστεῖαί τε καὶ κοπετοί, πολλαχοῦ δὲ πάλιν αἰσχρολογίαι πρὸς ἱεροῖς, μανίαι τε ἄλλαι ὀρινομένων ῥιψαύχενι σὺν κλόνῳ, θεῶν μὲν οὐδενί, δαιμόνων δὲ πονηρῶν ἀποτροπῆς ἕνεκα, φήσαιμ' ἂν ἐπιτελεῖσθαι, παραμυθίας τῆς παλαιᾶς ποιουμένας ἀνθρωποθυσίας:- ἐν μὲν οὖν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξητασμένοις ἔφη, μὴ εἶναι τὰ μαντεῖα θεῶν, ἀλλὰ δαιμόνων· ἐν τούτῳ δέ, τούτους καὶ πονηροὺς προσηγόρευσε· τεκμηρίοις ἐναργεστάτοις, τοῖς ὑπ' αὐτῶν δρωμένοις, χρησάμενος. τίνι γὰρ τοῦ προσῆκον ὠμοφαγίαι καὶ διασπασμοί, αἰσχρορρημοσύναι τε [καὶ αἰσχρουργίαι] καὶ μανίαι ὀρειγνωμένων καὶ ῥιψαυχενούντων σὺν κλόνῳ ἢ δαίμοσι παμπονήροις, τὸ τῶν ἀνθρώπων πημαίνουσι γένος; οἳ πάλαι μέν, οἷα δὴ ἀλάστορες, ταῖς τῶν τρισαθλίων ἀνδρῶν σφαγαῖς ἐτέρποντο· ἐπειδὴ δὲ βδελυξαμένους εἶδον τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀνδροφονίαν ἐκείνην καὶ μιαιφονίαν τὴν αὐτοῖς ἀξιέραστον, καὶ παυσαμένους τοῦ μύσους, τοὺς διασπαραγμώδεις καὶ ὠμοφαγίας, καὶ τὰς ἄλλας ἐπενόησαν πλάνας.

καὶ ταῦτα δὲ τοῖς εἰρημένοις προστίθησι· Παυσαμένου δὲ τοῦ Ἀμμωνίου, Μᾶλλον, ἔφην ἐγώ, περὶ τοῦ μαντείου δίελθε ἡμῖν, ὦ Κλεόμβροτε. μεγάλη γὰρ ἡ παλαιὰ δόξα τῆς ἐκεῖ θεότητος· τὰ δὲ νῦν, ἔοικεν ἀπομαραίνεσθαι. τοῦ δὲ Κλεομβρότου σιγῶντος καὶ κάτω βλέποντος, ὁ Δημήτριος, οὐδὲν ἔφη δεῖ περὶ τῶν ἐκεῖ πυνθάνεσθαι, καὶ διαπορεῖν, τὴν ἐνταῦθα τῶν χρηστηρίων ἀμαύρωσιν, μᾶλλον δέ, πλὴν ἑνὸς ἢ δυεῖν, ἁπάντων ἔκλειψιν ὁρῶντας:- ταῦτα μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν ὁ Πλούταρχος ἔγραψε. τοιγάρτοι ὁ χρόνος δηλοῖ τῆς τῶν χρηστηρίων ἐκλείψεως τὴν αἰτίαν:- καὶ ὁ Πορφύριος δὲ ἐν τῷ περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας, καὶ ταῦτά φησι· Ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν γνῶσιν τῆς φύσεως τὴν ἀκριβῆ, καὶ τὰς ἐκ τούτων διηγήσεις, ἀκαταλήπτους εἶναι ἀνθρώποις· καὶ οὐ μόνον τούτοις, ἀλλὰ καὶ τισὶ τῶν δαιμόνων· ὅθεν καὶ ψεῦδον περὶ πολλῶν ἐρωτηθέντες:- ἐχρῆν, ὦ ἄνδρες, ἐπειδήπερ ἡμῖν περὶ τῶν ὑμετέρων χρηστηρίων λέγουσιν ἀπιστεῖτε, τῷ ἡμῖν μὲν ἐχθίστῳ, ὑμῖν δὲ προσφιλεστάτῳ, πιστεύσατε· ἄσπονδος γὰρ ἡμῶν οὗτος πολέμιος, τὴν προφανῆ [καὶ] κατὰ τῆς εὐσεβείας ἀναδεξάμενος μάχην. οὗτος δὲ ψεύδεσθαι εἴρηκε τοὺς τοῖς καλουμένοις μαντείοις προσεδρεύοντας δαίμονας. ὅτι δὲ τοὺς αὐτοὺς καὶ θεοὺς ὀνομάζει, καὶ ἀστρολογίαν μᾶλλον αὐτοῖς ἢ θείαν πρόγνωσιν ἐμαρτύρησεν, ἐν αὐτῷ δεδήλωκε τῷ συγγράμματι.

eſt accipere maximas ſignificationes ad dæmonum veritatem. bona verba (vt Herodotus ait) loquamur. Feſta vero & ſacrificia, ceu nefandos & horribiles quoſdam dies, in quibus caro cruda comeditur, & diſtractiones corporum fiunt, cum ieiuniis & fatigationibus; multis autem in locis, & ad ſacra ipſa obſcœna verba funduntur, aliiq; fiunt inſaniæ agentium ſe cum turbatione ceruicumq; iactatu; hæc inquã nulli quidem deorum conſecrari dixerim, ſed potius malis dæmonibus auertendis placandiſq; vt illis hoc ritu ſolatium aliquod reponatur, pro cæde hominum qua illis quondam ſacrificari mos fuit. In ſuperioribus itaq; verbis a me proxime diſcuſſis, aiebat Plutarchus dæmonum eſſe illa oracula, non deorum: hoc autem loco, etiam malignos dæmonas appellauit, rebus quæ ab eis patrantur pro manifeſtiſſimis ſignis vſus. Cui enim crudæ carnis comeſtio, membrorũ diſtractio, turpes eorũ voces, obſcœna facinora; furores præterea cum turbatione ſe rotantium, caputq; in diuerſa iactantium; præterquam dæmonibus malis conueniant, qui magnas humano generi calamitates important, quiq; olim quidem, vt ſceleſtiſſimi, cæde miſerorum hominum gaudebant: poſtquam vero ſenſerunt homines eiuſmodi cædis homicidiiq; pertæſos, quæ ſibi ab eis quondam exhiberi appetebant, errorum ac fabularum etiam deſiuiſſe; flagellatus, crudaſq; epulas, alioſq; huiuſmodi turpes ritus commenti ſunt. Superioribus autem dictis Plutarchus hæc addit amplius: *Cum autem loqui deſiiſſet Ammonius, tum maxime, inquam ego, age Cleombrote dic nobis aliquid de oraculo Ammonis. Magna enim ac percelebris fama diuinitatis ibi quondam percrebruit; nunc vero prorſus videtur emarcuiſſe. Tacente autem Cleombroto atq; in humum deſpiciente, Haud oportet, inquit Demetrius, de Ammoniacis rebus interrogare, neq; vllo pacto ambigere; cum & hoc euanuiſſe oraculum, immo autem vno alteroue excepto, omnia paſſim defeciſſe oracula videamus.* Hæc autem ſcripſit Plutarchus, poſtquam generis humani Seruator Deuſq; noſter in humanitatẽ deſcendit. Ipſum itaq; tempus manifeſte oſtendit, quam in cauſam referenda ſit oraculorum illa ceſſatio. Porphyrius autem in eo libro quem de Electorum Philoſophia conſcripſit, hæc ferme ait: *Verum & ipſius quoq; motus exactam cognitionem, quaq; de his rebus diſſeruntur, cenſemus non poſſe ab hominibus percipi, neq; ab his ſolum, ſed a nonnullis quoq; dæmonum ſciri non poſſe. Ex quo fit, vt multis de rebus interrogati, mendaces ſæpenumero inueniantur.* Quando igitur, Græci homines, veſtra nobis oracula diſſerentibus habere fidem non voltis, illi ſaltẽ q nobis infeſtiſſimus eſt, vobis autẽ amiciſſimus, credite. Implacabilis enim nobis hic aduerſarius, manifeſtum contra religionem Chriſtianam bellum ſuſcepit. at is tamen inquit mendaciſſimos eſſe dæmonas, qui diuinationum locis oraculorumq; præſideant. Quod vero eos etiam deos vocet, magiſque illis Aſtrologiam tribuat, quam diuinam vllam præſenſionem, ipſemet in eodem libro teſtatur.

ſic enim inquit: *Quæcumq; enim dei loquuntur; ſi modo ita loquuntur vt quæ ſito proueniunt, ipſi cognoſcant; cuncta illa nimirum de aſtrorum motu ſignificant: cunctiq; hoc ferme prodiderunt, qui mendaces dei non ſunt.* Verum quos hoc loco deos appellat, alibi eſſe deos negauit. Quod ipſum nō alibi, ſed in eodem maxime libro factitauit. Etenim cum Apollinis oraculum expoſuiſſet, quod docet quo ritu terreſtribus inferiſq; diis ſacrificandum ſit, quo item marinis ſuperq; cæleſtibus & ætheriis, hoc idem Porphyrius refellit oraculum tamquam plane inſulſum. ait enim: *Deos non eſſe exiſtimandos, qui ſibi cæſis animalibus fieri ſacram rem gaudeant. eſſe enim huiuſmodi ſacrificia rem iniuſtiſſimam, impiam, abominabilem, noxiam; neq; iccirco diis gratam contingere.* Tum & Theophraſtum affirmantem inducit, nō congruere diis ſacrificia quæ per cædem animalium fiant. Cumque ſatis edocuit ea iuſſu malignorum dæmonum inſtituta fuiſſe, ita ſubiunxit: *Idcirco prudens temperatuſq; vir, cauebit vti eiuſmodi ſacrificiis, quibus eos dæmonas ad ſe trahat: Studebit autem modis omnibus animam ſuam purgare. purgatam namque animam minus aggrediuntur.* Verum Pythius contraria iis quæ Porphyrio videntur, legibus ſuis inſtituit. Iubet enim, vt qui ab oraculo reſponſum petit, malo dæmoni dona quædam perſoluat, tamquam liberationis mercedem: libamina videlicet pyramq;, atrumq; cruorem, nigraq; vina ſimul, aliaq; nonnulla. Preces quoq; nos docuit, quæ a ſacrificante proferri debent. ita videlicet:

Dæmon qui nactus peccantum regna animarum,
Connexum cæli ſubter, terra & ſuper orbem. Atque hęc Porphyrius in eo libro conſcripſit; dæmonem hunc oſtendens deum non eſſe, ſuamq; illam ſententiam plane comprobans qua deos eſſe non vult qui ſacrificiis gaudeant. Ne quis autem ſuſpicari poſſit, eum ſimulato animo hæc protuliſſe, iuſiurandum verbis appoſuit. inquit enim: *Deos teſtor, neq; addidiſſe me quicquam, neq; dempſiſſe de oraculorum ſententia: niſi forte alicubi mendoſum verbum correxi, aut quod nimis obſcurum erat, immutando clarius feci, aut quod deficiebat, metrum ſuppleui.* His autem verbis, & ignorantiæ Pythium accuſat. neq; enim ſolum errorem ſingulatum dictionum correxit, & quæ obſcuriores erant clariores reddidit; ſed claudicantes quoque verſus ſuffulſit, quos Pythius per ſuos vates ita male protulerat. Verum & Diogenianus, deorum in oraculis reſponſa fundentium falſitatem mendaciaque redarguit. ſic autem inquit: *Multa autem rerum euenta fruſtrari eos qui diuinatores vateſque vocantur, teſtari poterit omnis hominum vita, ipſique teſtes erunt certiſſimi qui diuinandi artem profitentur.* Pauloque mox ita inquit: *Nunc vero tantum hoc ſuperius dictis adiiciam,*

λέγει δὲ ταῦτα· Ἃ γὰρ λέγουσιν οἱ θεοί, εἴπερ τὰ μεμοιραμένα γινώσκοντες λέγουσιν, ἀπὸ τῆς τῶν ἄστρων φορᾶς δηλοῦσι· καὶ τοῦτο σχεδὸν ἅπαντες ἐξέφηναν οἱ ἀψευδεῖς τῶν θεῶν:- ἀλλ' οὓς ἐνταῦθα θεοὺς προσηγόρευσε, πάλιν ἔφη μὴ εἶναι θεούς, ἐν τούτῳ γε καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ τῷ ξυγγράμματι. τοῦ γάρ τοι Ἀπόλλωνος τεθεικὼς τὸν χρησμόν, ὃς διδάσκει [καὶ] πῶς χρὴ τοῖς ἐπιχθονίοις, πῶς δὲ τοῖς ὑποχθονίοις θύειν θεοῖς· καὶ πῶς μὲν τοῖς ἐναλίοις, πῶς δὲ τοῖς ἐπουρανίοις καὶ αἰθερίοις, διελέγχει τοῦτον ὡς οὐκ εὖ ἔχοντα τὸν χρησμόν· μὴ χρῆναι φάσκων θεοὺς ὑπολαμβάνειν, τοὺς ταῖς διὰ ζώων θυσίαις χαίροντας. εἶναι γὰρ πάντων ἀδικώτατον τὸ ζωοθυτεῖν, καὶ ἀνόσιον καὶ μιαρόν, [καὶ βλαβερόν·] καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ θεοῖς προσφιλές:- εἶτα τὸν Θεόφραστον εἰσάγει λέγοντα, ὡς θεοῖς οὐχ ἁρμόζουσιν, ἀλλὰ δαίμοσιν, αἱ διὰ ζώων θυσίαι:- κωμῳδεῖ δὲ καὶ τὰς τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων θυσίας, καὶ διηγεῖται παμπόλλας περὶ πολλῶν γεγενημένας. εἶτα διδάξας ὡς οἱ πονηροὶ ταύτας τελεῖσθαι ἐκέλευον δαίμονες, ἐπήγαγε· Διὸ συνετὸς ἀνὴρ καὶ σώφρων εὐλαβηθήσεται τοιαύταις χρῆσθαι θυσίαις, δι' ὧν ἐπισπάσεται πρὸς ἑαυτὸν τοὺς τοιούτους· σπουδάσει δὲ καθαίρειν τὴν ψυχὴν παντοίως. καθαρᾷ γὰρ ψυχῇ οὐκ ἐπιτίθενται:- ἀλλ' ὁ Πύθιος τἀναντία τῷ Πορφυρίῳ νομοθετεῖ· κελεύει γὰρ τῷ χρησμὸν ἐξαιτοῦντι, λύτρα τινὰ δοῦναι τῷ πονηρῷ δαίμονι, χοάς τε καὶ πυρὴν καὶ αἷμα κελαινόν, καὶ οἶνον παμμέλανα· καὶ τοιαῦτα ἄττα προσθείς, καὶ τὴν εὐχὴν ἣν δεῖ θύοντα προσενεγκεῖν, ἐξεπαίδευσε·

Δαῖμον ἀλιτρονόων ψυχῶν διάδημα λελογχώς,
Ἠερίων ὑπένερθε μυχῶν, χθονίων [δ'] ἐφύπερθεν:- καὶ ταῦτα μὲν ὁ Πορφύριος ἐν αὐτῷ γε τῷ ξυγγράμματι τέθεικε, τοῦτον διελέγχων ὡς οὐκ ὄντα θεόν, τὸν δὲ οἰκεῖον κρατύνων λόγον, ὡς οὐκ εἰσὶ θεοὶ ταῖς θυσίαις οἱ χαίροντες. ἵνα δὲ μή τις ὑπολάβῃ ταῦτα ψευδῶς αὐτὸν διαπλάττειν, ὅρκον προτέθεικε τοῦ ξυγγράμματος· Τοὺς θεοὺς γάρ, ἔφη, διαμαρτύρομαι, ὡς οὐδὲν οὔτε προστέθεικα, οὔτε ἀφεῖλον τῶν χρησθέντων νοημάτων· εἰ μή τι λέξιν ἡμαρτημένην διώρθωσα, ἢ πρὸς τὸ σαφέστερον μεταβέβληκα, ἢ τὸ μέτρον ἐλλεῖπον ἀνεπλήρωσα:- διὰ δὲ τούτων καὶ ἀμαθίαν τοῦ Πυθίου κατηγορεῖ. οὐ γὰρ μόνον τὰς ἡμαρτημένας διώρθωσε λέξεις, καὶ σαφεῖς τὰς ἀμφιβόλους ἀπέφηνεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπῶν τὴν χωλότητα ἰάσατο, ἣν ὁ Πύθιος διὰ τῶν ὑποφητῶν ἀπεφθέγξατο. καὶ Διογενιανὸς δὲ τῶν χρησμολόγων θεῶν διελέγχει τὸ ψεῦδος. λέγει δὲ οὕτως· Ὅτι δὲ ἀποτυγχάνεται τὰ πολλὰ τοῖς καλουμένοις μάντεσιν, ὁ πᾶς τῶν ἀνθρώπων βίος μάρτυς ἂν εἴη, καὶ οὗτοί γε αὐτοὶ οἱ τὴν μαντικὴν ἐπαγγελλόμενοι τέχνην:- καὶ μετ' ὀλίγα· Νῦν δὲ τοσοῦτον τοῖς εἰρημένοις προσθήσω,

quod

„ ὅτι μάλιστα μὲν τὸ ἀληθεύειν ποτὲ τοὺς καλουμέ-
„ νους μάντεις ἐν ταῖς προαγορεύσεσιν, οὐκ ἐπιστή-
„ μης, ἀλλὰ τυχικῆς αἰτίας ἔργον ἂν εἴη. οὐ γὰρ τὸ μη-
„ δέποτε τοῦ προκειμένου τυγχάνειν, ἀλλὰ τὸ μὴ πάν-
„ τοτε, μηδ᾽ ὡς ἐπιτοπολὺ, μηδ᾽ ὡς ἐξ ἐπιστή-
„ μης, ὅταν ὅλως καί ποτε τυγχάνῃ, τύχης ἔργον [κα-
„ λεῖν] προειλήφαμεν, οἱ διειληφότες τὰς ὑφ᾽
„ ἕκαστον ὄνομα τεταγμένας ἐναργεῖς ἐννοίας ἑαυ-
τῶν:-. ὅτι δὲ καὶ ἀναγκαζομένους ὑπ᾽ ἀνθρώπων, καὶ τοὺς χρησμολόγους θεοὺς προλέγειν φησὶν ὁ Πορφύριος ἀπελέγχουσιν, ἔνεστι τῷ βουλομένῳ μαθεῖν ἐξ ἐκείνου αὐτοῦ τοῦ ξυγγράμματος, ὃ περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας ἐπέγραψεν· καὶ αὐτὰς γὰρ ἐκεῖνος παρέθηκε τῶν θεῶν τὰς φωνάς. λέγει γὰρ τὴν Ἑκάτην παρά του κληθεῖσαν εἰπεῖν·

„ Ἤλυθον εἰσαΐουσα τεῆς πολυφράδμονος εὐχῆς·
„ Ἣν θνητῶν φύσις εὗρε, θεῶν ὑποθημοσύνῃσι:-
„ Καὶ πάλιν αἰτιωμένη τὸν κεκληκότα, τίνος δὲ, φη-
„ σὶ, χατίζων,
„ Σεῖο δόμοις Ἑκάτην με θεὴν ἐπέδησας ἀνάγ-
καις;- Καὶ ὁ Ἀπόλλων δὲ βοᾷ·
„ Κλῦθί μευ οὐκ ἐθέλοντος· ἐπεί μ᾽ ἐπέδησας ἀ-
νάγκῃ:- Καὶ πάλιν·
„ Λύετε λοιπὸν ἄνακτα· θεὸν βροτὸς οὐκ ἔτι χωρεῖ:-

Διὰ δὲ τούτων ἐδήλωσεν ὁ Πορφύριος, καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ τὸ θεῖον ὄνομα κεκλοφότες, ὡς δυνατώτεραι αὐτῶν αἱ τῶν ἀνθρώπων ἐπίνοιαι, καὶ αἱ μεμηχανημέναι ἀνάγκαι. καὶ γὰρ ἄνωθεν αὐτοὺς καθέλκουσι, καὶ κάτωθεν δεσμεύουσι· καὶ ἀναχωρεῖν οὐκ ἰσχύουσι, πρὶν ἂν οἱ ἄνθρωποι λύσωσι. Καὶ ἄλλα δὲ μυρία τοιαῦτά ἐστιν εὑρεῖν παρὰ τῷδε τῷ ξυγγραφῇ, τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν διελέγχοντα. ὅσης δὲ αὐτῶν [καὶ] λώβης μεστὰ τὰ μαντεύματα, τούτοις ἄν τις ἐντυχὼν καταμάθοι ῥαδίως. λιμοῦ γάρ ποτε Ἀθηναίοις ἐνσκήψαντος, ἔχρησεν ὁ Πύθιος, μὴ πρότερον τοῦτον παύσεσθαι, πρὶν ἂν ἑπτὰ παρθένους, καὶ τοσούτους ἠιθέους, Ἀθηναῖοι σφάξωσι τῷ Μίνωι. καὶ τῶν χρησμῶν δὲ τὸ λοξὸν, πολλοῖς ὀλέθρους προὐξένησε. καὶ γὰρ Ἀριστόμαχος, οὐ νοήσας τὴν στεῦγραν, τὸν μὲν πορθμὸν καὶ τὰς τριήρεις κατέλιπε· διὰ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ προσβαλὼν, τὸν βίον κατέλυσεν. ἔδει δὲ τὸν χρησμολόγον, μὴ ζόφῳ τὸν χρησμὸν ξυγκαλύψαι· εἴπερ ἄρα τὸ ἐσόμενον ᾔδει· ἀλλὰ κακούργως ἀμφίβολον τὴν πρόρρησιν δέδωκεν, ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος ἐπίφωρον γένηται. τοῦτο δὲ τοῦτο καὶ τῷ Κροίσῳ προὐξένησε τὴν ξυμφοράν·

„ Κροῖσος γάρ φησιν, Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει- τὴν ἑτέραν δὲ οὐ δεδήλωκεν, ἤτοι τὴν οἰκείαν, ἢ τὴν τῶν πολεμίων· ἵνα καὶ ἡττηθεὶς καὶ νικήσας, μὴ κατηγορήσῃ τοῦ μάντεως. καὶ ταῦτα ὁ Πύθιος δέδρακε, πολυτάλαντα παρ᾽ ἐκείνου δεξάμενος δῶρα. δυοῖν τοίνυν θάτερον· ἢ ἀλαζών ἐστιν, ἢ ἀχάριστος. ἢ γὰρ ἃ μὴ οἶδεν, εἰδέναι βρενθύεται·

quod ſiquando veri inuenti ſunt in ſuis prædictionibus y qui vates appellantur, nullius quidem ſcientia, ſed fortunæ opus id fuit. Haud enim fortunæ opus appellandum cenſemus ſi quis numquam propoſitum ſibi finem aſſequatur, ſed ſi non ſemper, nec plurimum, verum rarenter, citraq; ſcientiam aſſequatur; diſtinguentes ſingulis nominib. attributas, manifeſtaq; animi noſtri cõceptiones. Quod autem Porphyrius idem affirmet, quæ prædicunt diuinatores dij, coactos ab hominib. ea prædicere, pronum eſt volenti ex eo Porphyrij libro perdiſcere quem is de Philoſophia electorum inſcripſit. Ibi enim vel ipſa deorum verba inſeruit. Ait ergo Hecaten ab homine quodam accitam, ſic reſpõdiſſe:

Adueni: noſtras tua vox ſcita appulit aures.
Quã mortale genus docuit ſapientia diuũ. Eadẽ rurſus Hecate vocãtẽ accuſãs, ita increpitat:
Quid tibi opus noſtri eſt, Hecaten fatalib. vt me
Sub tua tecta deam vinclis ſit adire neceſſum?
Apollo etiam ſic exclamat:
Audi ea quæ inuitus dicam tibi, queq; coactus.
Et rurſus:
Soluite iam diuum; mortalis non tenet vllus. His itaq; verbis, tũ Porphyrius, tũ & qui ſibi dei nomẽ dæmones vſurparũt, manifeſte oſtendunt humanas artes quæ dæmonib. neceſſitatẽ imponunt, multo plus poſſe q̃ dæmonas. E ſupernis n. locis eos deducunt, atq; in inferiorib. cohibẽt, ita vt priuſquã ſoluãtur ab hominibus, abire non poſſint. Alia vero innumera eſt apud eundẽ ſcriptorẽ inuenire, quæ dæmonum infirmitatem oſtendant. Quãta vero mala eorũ diuinationes apportent, ex iis quæ ipſe nunc dicã, facile omnes cognoſcent. Fame olim Athenienſes vrgẽte, Pythius Apollo reſponſum dedit, eam prius deſituram non eſſe, q̃ ſeptẽ virgines totidẽq; adoleſcẽtes Minoi Athenienſes mactarẽt. Ipſæq; oraculorũ perplexæ ambages, multis magnã perniciẽ attulerũt. Ariſtomachus enim, cũ non intelligeret qd ſibi vellet *Steugra*, qua dictione vſum dicitur oraculũ Pythij Apollinis, fretũ triremeſq; reliqt, perq; Iſthmum hoſtiliter ingreſſus, clade accepta exſtinctus eſt. Decuit autẽ diuinantem deũ, ſi modo futuri probe conſcius fuerat, tanta obſcuritatis caligine oraculũ nõ inuoluere: ſed vafre nimis ancipitẽ prædictionẽ dedit, ne falſitas ac mẽdaciũ deprehendi poſſet. Eadẽ oraculorũ perplexitas Crœſũ Lydię regẽ ad calamitatẽ pduxit. inqt enim Apollo:
Crœſus Alyn ſuperans, magnã perimet dicionem.
Vtrum vero regnũ perditurus eſſet, ſuumne videlicet, an ingruentiũ ſibi inimicorũ, minime prodidit; vt, quẽcunq; euentum, vel victoriæ, vel cladis, Crœſus experiretur, vatem accuſare non poſſet. Hoc itaque pacto Pythius erga Crœſum ſe geſſit; a quo tamen pretioſiſſima dona acceperat. In alterum itaq; res cadat neceſſe eſt, vt vel arrogans Apollo Pythius, vel ingratiſſimus habeatur. aut enim ea quæ neſcit, præſentire ſe iactat,

aut futurorum conſcius, vltro iniuriam iis rependit qui eum omni ſtudio coluerunt. Eiſdem quoq; ambagibus Imperatorem Iulianum inuoluit, eum in Perſas Romanum ductaret exercitum. inquit enim: *Nunc omnes dij appulimus ad Thera fluuium relaturi tropæa victoriæ. horum ego dux ero acer belli turbo Gradiuus.* Simile quiddã & Athenienſib. attulit. Etenim cum Xerxes infinita hominũ milia aduers' Græcos duxiſſet, miſſi ab Athenienſib. cõſultores ad oraculũ properarũt: Pythius autẽ Apollo reſponſum hoc dedit:

Otia quid miſeri trahitis ſegneſq; ſedetis? Hoc autem reſponſum, manifeſtã Pythij Apollinis ignorantiam prodit. Si enim vere ſciſſet Athenienſes victuros, non eos vtiq; miſeros, non inertes, ſed feliciſſimos appellaſſet. Superarunt itaq; illi ducentas ſupra ter mille Perſarum naues, terq; decies centena hominum milia. Eoq; pacto fuerunt Athenienſes parta ingenti victoria quam clariſſimi, non autem ſegnes, neq; miſerrimi: quippe qui immortalis gloriæ celeberrimũ tropæum erexerunt. Adde autem quod eos ad fugam hortatus eſt. prædixit enim Mineruam ciuitatis cuſtodem, tutandis illis impotentem fore:

Haud potis eſt Pallas magnum placare tonantem,
Supplicibus quamquam verbis effuſa precetur.

Apertiſſime autem contraria ſunt quæ ſequuntur. Cum enim dixiſſet Iouem Mineruæ precibus minime inflectendum, quaſi mox pœnitentia motus ita ſubiunxit;

Iuppiter altitonans dat lignea habere Mineruæ
Mœnia. Cum itaq; Athenienſium ſpes, ſub acie (quod dicitur) nouaculæ ſubſtitiſſet, nullum tamen eis euadendi compendium oſtendit, ſed ſuam ipſe ignorantiam dubiis oraculis Pythius occultauit, dum timeret falſus mendaxq; deprehendi. Similis vero eſt ſuperius a me dictis, & oraculi eius finis. ſic autem inquit:

O Salamis & tu mulierum pignora perdes,
Aut cum lecta Ceres coit, aut cum ſpargitur agris. Ignorabat enim, quantum oſtendit, vtri caſuri eſſent in acie, Perſæne videlicet an magis Athenienſes; atque iccirco mulierum dumtaxat filios nominauit; gentem vero ipſorum patriamque ſubticuit. Illud præterea, *Aut cum lecta Ceres coit, aut cum ſpargitur agris*, verbum eſt penitus ignorantis victoriæ tempus. Cæterum Themiſtocles ſua & prudentia & fortitudine prorſus effecit, quominus oraculi falſitas apertiſſime noſceretur. neque tamen ſegnes ac miſeros Athenienſes, ſed ſtrennos felicesque oſtendit. Lacedæmoniis præterea eladẽ, Cnidiis vero ſeruitutem, eadem Pythij oracula attulerunt. Idemque Pythius ſeſe iactat Lycurgo leges illas crudeliſſimas obſcæniſſimaſq; dictaſſe. profecto enim ad Delphicum templum Lycurgo hæc dixiſſe narratur:

Salue noſtra ſubis qui pinguia templa Lycurge,
Care Ioui & ſuperis qui cæli tecta frequentant.
Subdubito, deus, an mihi ſis mortalis habendus:
Sed magis eſſe deum ſpero, qui ſancta, Lycurge,

ἢ, ἐπιστάμενος, ἑκών γε ἀδικεῖ τοὺς θεραπεύειν ἐσπουδακότας. Παραπλήσιον δέ τι δέδρακε καὶ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τὴν ὁρμὴν ἔχοντος κατὰ τῶν Ἀσσυρίων· Νῦν γὰρ, ἔφη, πάντες ὡρμήθημεν θεοὶ παρὰ Θηρὶ ποταμῷ, νίκης τρόπαια κομίσασθαι. τούτων ἐγὼ ἡγεμονεύσω θοῦρος πολεμόκλονος Ἄρης:- Παρόμοιον δέ τι καὶ ἐπὶ Ἀθηναίων πεποίηκα. τοῦ γὰρ δὴ Ξέρξου μετὰ πολλῶν μυριάδων ἐπιστρατεύσαντος, ἔδραμον μὲν παρ᾽ αὐτὸν τῶν Ἀθηναίων οἱ θεωροί· ὁ δὲ, τῶν χρησμῶν οὕτως ἦρξατο·

Ὦ μέλεοι, τί κάθησθε; τοῦτο [καὶ] διαρρήδην αὐτοῦ διελέγχει τὴν ἄγνοιαν. εἰ γὰρ ἀληθῶς προεγνώκει τὴν νίκην, οὐ μελέους ἂν αὐτοὺς δήπουθεν, ἀλλὰ τρισολβίους ἐκάλεσε. διακοσίας γάρ τοι πρὸς ταῖς τρισχιλίαις τριήρεις καὶ τριακοσίας ἀνδρῶν ἐνίκησαν μυριάδας. νικηφόροι τοίνυν καὶ λίαν ὀνομαστότατοι, ἀλλ᾽ οὐ μέλεοι καὶ τρισάθλιοι, οἱ ἀοίδιμον καὶ πολυθρύλλητον ἀναστήσαντες τρόπαιον. εἶτα φυγεῖν αὐτοῖς παρεγγύησε, τὴν τῆς πολιούχου προμηνύσας ἀσθένειαν·

Οὐ δύναται γὰρ ἔφη, Παλλὰς Δί᾽ Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι,
Λισσομένη πολλοῖσι λόγοισι:- τούτῳ γε αὖ πικρῶς ἐναντίον τὸ ἐφεξῆς. εἰπὼν γὰρ ὡς ὁ Ζεὺς οὐ πεισθήσεται ποτνιωμένῃ τῇ Ἀθηνᾷ, ὥσπερ μεταβληθεὶς, ἔφη πάλιν·

Τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεύς:- καὶ τοῖς ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς ἔχουσι τὰς ἐλπίδας, οὐκ ἐπέδειξε συντόμως σαφῆ τινα πορείας ὁδὸν ἀλλὰ τὴν οἰκείαν ἀμαθίαν, τῷ τῶν χρησμῶν συνεσκίασεν ἀμφιβόλῳ, τοῦ ψεύδους τὰ φάρμακα δειμαίνων. Παραπλήσιον δὲ καὶ αὐτὸ τοῦ χρησμοῦ τὸ τέλος,

Ὦ θεία Σαλαμὶς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν·
Ἤ που σκιδναμένης Δημήτερος, ἢ συνιούσης:- ἠγνόει γάρ που, ὡς ἔδειξε, τοὺς τεθνηξομένους εἴτε Πέρσαι εἶεν, εἴτε Ἀθηναῖοι. διὰ τοῦτο γυναικῶν ἐμνήσθη μόνων, τὸ δὲ τούτων ἔθνος ἐσίγησε. καὶ τὸ σκιδναμένης δὲ Δημήτερος ἢ συνιούσης, ἀγνοοῦντός ἐστι παντελῶς τὸν τῆς νίκης καιρόν. ἀλλ᾽ ἐνταῦθα μὲν ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ συνέσει καὶ ἀνδρείᾳ χρησάμενος, οὐκ εἴασε τοῦ χρησμοῦ παντελῶς διελεγχθῆναι τὸ ψεῦδος. οὐ μὴν καὶ μελέους τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ᾽ εὐδαίμονας ἔδειξε. Λακεδαιμονίοις δὲ καὶ Κνιδίοις οἱ τούτου χρησμοὶ, τοῖς μὲν ἧτταν, τοῖς δὲ δουλείαν προὐξένησαν. Λυκούργῳ δὲ τῷ νομοθέτῃ τοὺς ὠμοτάτους ἐκείνους καὶ αἰσχροτάτους νόμους δεδωκέναι φιλοτιμεῖται. εἰς γὰρ Δελφοὺς ἀφικομένῳ ταῦτα ἔφη·

Ἥκεις, ὦ Λυκόοργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχουσι.
Δίζω ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ καὶ ἄνδρα.
Ἀλλ᾽ ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόοργε,

Iura

Ἥκεις εὐνομίην διζήμενος· αὐτὰρ ἐγώ τοι
Δώσω.

ἐ ποίους δ᾽ οὗτος τίθησι νόμους, ἐν τῇ πρὸ ταύτης δεδηλώκαμεν διαλέξει. ξενηλασίας γὰρ ἐνομοθέτησε, καὶ παίδων ἔρωτας ἀκολάστους, καὶ γυναικῶν ὁμιλίας ἀθέσμους· καὶ τοὺς γαμηλίους ἀνατέτραφε νόμους. ἀλλ᾽ ὁ σοφώτατος ἡμῖν καὶ μουσικώτατος μάντις, αὐτὸς ἔφη τούτους δεδωκέναι τοὺς νόμους, καὶ θεὸν καλεῖ τὸν τούτων νομοθέτην τούτῳ· καὶ ἀγνοεῖν ὁμολογεῖ, πότερον χρὴ θεὸν αὐτὸν καλεῖν, ἢ ἄνθρωπον· καὶ τὸ τιμιώτερον δοῦναι θελήσας, οὐ δέδωκεν ὡς θεὸς, ἀλλ᾽ ἐλπίζομαι εἶπεν, ὡς ἄνθρωπος. οὗτος καὶ τὰς Λακεδαιμονίων ἐπαινεῖ γυναῖκας, ἀδεῶς οἷς ἂν ἐθέλωσι μιγνυμένας, καὶ φησί·

Γαίης μὲν πάσης τὸ Πελασγικὸν Ἄργος ἄμεινον,
Ἵπποι Θρηΐκιαι, Λακεδαιμόνιαι δὲ γυναῖκες,
Ἄνδρες δ᾽ οἳ πίνουσιν ὕδωρ καλῆς Ἀρεθούσης.

οὗτος καὶ τὸν Ἀρχίλοχον αἰσχρότατον γενόμενον ποιητὴν, ἀοίδιμον προσηγόρευσε καὶ ἀθάνατον· καὶ πρὸς τὸν τοῦδε ἔφη πατέρα,

Ἀθάνατός σοι παῖς καὶ ἀοίδιμος, ὦ Τελεσίκλεις,
Ἔσσετ᾽ ἐν ἀνθρώποις.

καὶ τῷ Ὁμήρῳ ἔφη,

Ὄλβιε καὶ δύσδαιμον.

τὸ μὲν, διὰ τὴν ἐπιγενομένην τυφλότητα· τὸ δὲ, διὰ τὴν ποίησιν· ἣν κατὰ πάντα εὖ ἔχειν ὑπέλαβε· δι᾽ ἣν αὐτὸν ὁ Πλάτων μύρῳ, κατὰ τὰς χελιδόνας, ἀλείψας, τῆς ὑπ᾽ αὐτοῦ ξυντεθείσης ἀποπέμψαι πόλεως. οὗτος καὶ Κλεομήδη τὸν πύκτην, θείας ἐκέλευσεν ἀξιοῦσθαι τιμῆς·

Ὕστατος ἡρώων, φησὶ, Κλεομήδης Ἀστυπαλαιεύς,
Ὃν θυσίαις τιμᾶσθ᾽, ὡς οὐκ ἔτι θνητὸν ἐόντα.

ὅσας δ᾽ οὗτος μιαιφονίας τετόλμηκεν, ἤδη πρόσθεν εἰρήκαμεν. καὶ Μηθυμναίοις δὲ τοῦτον ἔδωκε τὸν χρησμόν·

Ἀλλὰ καὶ Μηθύμνης ναέταις πολὺ λώϊον ἔσται,
Φαλλὸν ἢν τιμῶσι Διωνύσοιο κάρηνον.

καὶ οὐκ ἐρυθριᾷ τῶν θεῶν ὁ σοφώτατος, ὃν ἑκάεργον οἱ ποιηταὶ προσωνόμαζον, ὡς δὴ ἁγνὸν καὶ ἀμίαντον, τοῦ Διονύσου τὸ ἀκροπόσθιον τιμᾶσθαι χρησμῳδήσας. οὗτος ἐμπιπραμένῳ μὲν οὐκ ἐπήμυνε τῷ οἰκείῳ ναῷ· ἔφη δ᾽ οὖν τοῦτον παρὰ τῶν Μοιρῶν εἰληχέναι τὸν κλῆρον· καὶ μονῳδίαν ᾖσε, τὸ πάθος ὀλοφυρόμενος. ἐγὼ δὲ ταύτης τὸ τέλος ἐρῶ·

Τέτλαθι Μοιράων ἀμετάτροπα δήνεα θυμῷ·
Παισὶ γὰρ οὐρανίδαις Διὸς κατένευσε κάρηνον·
Ὅττι κε δινήσωσι, μένειν ἀσάλευτον, ἀτράκτοις.
Αἶσα γὰρ ἦν δολιχοῖσι χρόνοις περικαλλέα νηὸν
Πυρσῶν αἰωρῆσι διιπετέεσσι δαμῆναι.

καὶ ἕτερα δὲ μυρία ἐστὶν εὑρεῖν ἐν τοῖς τούτου χρησμοῖς καταγέλαστα. συνήγαγε δὲ τούτους, οὐ μόνον ὁ Πορφύριος ἐν τοῖς περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ ὁ κυνικὸς Οἰνόμαος, διελέγχων τῶν χρησμολόγων τὸ ψεῦδος. Οἰνομάου δὲ καὶ Πορφυρίου καὶ Πλουτάρχου καὶ Διογενιανοῦ καὶ τῶν ἄλλων, ὑμῶν ἕνεκα ἐπεμνήσθην·

Iura petas.tibi iura dabo legeſq; libenter. Quales vero Pythius Lycurgo leges dictarit, in ſuperiore noſtro ſermone oſtendimus. hoſpites enim finibus pelli iuber, pueros impune proſtituit, fœminas licēter exponit, leges nuptiales euertit. Sapiens ergo vates muſicusq; Apollo ipſe ſe harum legum inuentorē facit, ac modo deum appellat qui eas promulgauit; modo ignorare ſe cōfitetur vtrū ne illum deum, an hominem, vocet. Cumq; maximum ei honorem collaturus eſſet, tamen, tamquam deus auctoritatem habens, non dedit, ſed *Spero* inquit, tamquā ſi homo quidā eſſet mortalis. Hic idē & Lacænas mulieres collaudat, impune ac licenter quibuſcumq; viris ſe commiſcentes. ait enim:

Vrbibus in cunctis Argi laudantur: equarum
Thracia fert palmam, mulierum terra Laconū;
Laudanturq; viri qui potant fontem Arethuſæ.

Idem quoq; Archilochum, obſcœniſſimum Poetam, celeberrimum vocauit & immortalē. hoc enim patri illius reſponſum dedit:

Immortalis erit tibi filius O Teleſicles,
Mortales inter celeberrimus vſq; futurus.

Homerū autē ſic appellauit: *O idem felix, idemq; miſerrime.* hoc quidem, propter cæcitatis caſum; illud autē, propter poeſin ab eo cōpoſitam, quam exactiſſimā opinatus eſt; ob q̄ tamen eum cēſuit Plato, hirundinū modo, vnguēto prius aſperſum, e ciuitate quā ipſe inſtituebat, exigendū eſſe. Hic eſt Apollo qui pugilem Cleomedem dignum diuinis honoribus iudicauit, reſponſo hoc edito:

Vltimus heroum Cleomedes Aſtypalenſis,
Sacris quē colite. haud etenim mortalis habendus.

Quantas autem cædes hic Cleomedes facere auſus ſit, ſatis ſupra oſtendimus. Hic eſt Apollo qui Methymnæis ita reſpondit:

Hoc Methymnæis præſtabit ciuibus inquam,
Vt tua ſummiſſi præputia Liber adorent.

Neq; pudet deorum ſapientiſſimum, quemque Poetæ Phœbum appellant, vtpote caſtum & impollutum, reſponſis ſuis hortari Methymnæos ciues ad Bacchi præputium adorandum. Hic eſt Apollo, qui cum ſuā ædē flammis videret abſumi, nullas ei ſuppetias tulit; ſed, Parcarū decreto ſortē hanc illi cōtigiſſe teſtatus, næniā cecinit qua incendiū illud defleuit. Ego autē hoc loco eius carminis finē attuliſſe contentus ero, qui talis eſt:

Parcarum conſulta feras quæ vertere non eſt.
His etenim certus promiſit Iuppiter auctor,
Quod fuſis voluant, inconcuſſum ſtare ſemper.
Hoc itaq; in fatis erat, vt voluentibus annis
Ab Ioue demiſſo hæc arderent fulmine templa.

Alia quoq; prope innumera eſt inuenire in Apollineis oraculis, quę ſint riſu digniſſima. Collegit autē eius oracula, nō ſolū Porphyrius quo libro agit de electorum Philoſophia, ſed Oenomaus quoq; Cynicus, egregius in redarguēdis eiuſmodi reſponſorū mēdaciis. Quod autē hoc loco & Oenomai, & Porphyrij, & Plutarchi, & Diogeniani, aliorumq; meminerim, veſtra maxime factum eſt cauſa:

quando ij potiſſimum apud vos fidem promerentur, qui veſtra vobis cōmemorant. Nobis vero teſtimonium ſufficit ab rebus ipſis petitum; quod quidem vocaliſſimum eſt, atq; ad oraculorū falſitatem redarguēdam maxime factum. Prius enim quam vindex hominum Deus, in noſtræ mortalitatis ſubſtantia appareret, quadam veluti nebula terrā habitabilem continente, maligni dæmones hominibuſq; infeſti, ceu ſicarij quidam graſſatoreſq;, inſidiis ac laqueis vtebātur, omni rerium genere ſpeciem hūmanā captantes. Poſtquam vero lux diuinæ veritatis orbi terrarum exorta eſt, cuncti ſpecubus latibuliſq; ſuis relictis, fugam arripuerunt. Ideoq; Christo iam inter homines diuerſāte, ſtatim exclamare cœperunt: *Sine: quid nobis & tibi Ieſu fili Dei? veniſti huc ante tempus torquere nos.* Alij vero rurſus obteſtabantur eū, ne ipſos in abyſſum demitteret. In Philippis autem Pythonis ſpiritus, hæc de Apoſtolis vociferando teſtatus eſt: *Hi homines ſerui ſunt Dei altiſſimi, qui annunti ant vobis viam ſalutis.* Cū itaq; viderent præconium veritatis per omnes terrarum locos late diſſandi, transfugarum militum modo, qui videlicet magnis atq; horrendis facinoribus perpetratis, inſtare ſibi regis præſentiam conſpicantur, arrepta fuga iocos omnis in quibus inſidiari hominibus cōſuerant, vacuos reliquerunt. At vniuerſorum conditor & dominator Deus, illorum arces ac ſtationes funditus aboleuit. Nullæ itaq; diuinātiones ad Caſtaliæ aquas fiunt, nullæ ad Colophonium fontem. nihil prædicit lebes ille Theſprotius; nihil tripus ille Cirrhæus. Dodonæū tintinnabulum nihil nugatur: nihil loquitur vulgatiſſima illa quercus; ſed tacet Iupiter Dodonæus; tacet Colophonius Apollo, Delius, Pythius, Clarius, Didymæus. ſilentium eſt in Lebadia, & in Trophonij ſpecu. obmutuit Amphilochus: obmutuit Amphiaraus, & Ammonis oraculum. ceſſauit etiā illa Chaldæorū ac Tyrrhenorū per mortuos diuinatio. His enim locis atq; dęmonibus, ille ſilentium imperauit, q, vt Propheta inquit, abyſſum inctepat, eāq; exſiccat; qui abyſſo inquit, *Relinqueris deſerta, & tuos flumines exſiccabo.* Lauriger autem Apollo, cum ſuis ſuaſib. daret operam vt oſſa Babylæ alio transferrentur, incuſſo cælitus fulmine ictus eſt. Neq; enim patiebatur vicini Martyris numen ab eo quicq̄ prædici, hominesq; ſolitis præſtigiis irretiri: verū ſicuti magnus Paulus ſpiritum Pythonis increpuit, ita & Martyris huius cineres frenū vari mēdaciſſimo iniecerūt. Cuiuſcunq; modi fuerint Dæmonum veſtrorum oracula, e veſtris iam Philoſophis accepiſtis. Qualia vero prædixerit opifex mundi Deus, quāq; ſint illa hominū vitæ vtilia, q̄taq; veritatis luce ſplēdētia, licet vnicuiq; exactiſſime edoceri q in ſacris litteris diuerſetur. Ego vero ex magno prædictionum aceruo pauca quædā adducam, vt quid inter ſe differant, ex cōparatione oſtendā.

ἐπειδήπερ ὑμῖν τὰ ὑμέτερα λέγοντες, εἰσὶν ἀξιόχρεοι. ἡμῖν δὲ ἀρκεῖ τῶν πραγμάτων ἡ μαρτυρία, γεγωνοτάτη κεχρημένη φωνῇ, καὶ τὸ τῶν χρηστηρίων διελέγχουσα ψεῦδος. πρὸ μὲν γὰρ δὴ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφανείας, οἷόν τινος ζόφου τὴν οἰκουμένην κατέχοντος, καθάπερ τινὲς λῃσταὶ καὶ λωποδύται, οἱ τῶν ἀνθρώπων ἀλάστορες, οἱ παμπόνηροι δαίμονες, καὶ λόχοις ἐχρῶντο καὶ πάγαις καὶ ἄρκυσι παντοδαπαῖς, ἀγρεύοντες τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν· ἐπειδὴ ἀνέσχε τῆς ἀληθείας τὸ φῶς, ἐδραπέτευσαν ἅπαντες, καὶ τοὺς οἰκείους κατέλιπον χηραμούς. τῷ τοι ἐβόων αὐτίκα φανέντος, Ἔα· τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες [ὧδε] πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς:- καὶ ἕτεροι δὲ πάλιν ὥρκουν αὐτὸν, ἵνα μὴ αὐτοὺς εἰς τὴν ἄβυσσον πέμψῃ. ἐν δὲ Φιλίπποις, τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος περὶ τῶν ἀποστόλων ἐβόα· Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι, δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν· οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας:- θεασάμενοι τοίνυν πανταχοῦ διατρέχον τῆς ἀληθείας τὸ κήρυγμα, καθάπερ στρατιῶται φυγάδες, πολλὰ δεινὰ καὶ παράνομα δεδρακότες· εἶτα τῆς τοῦ βασιλέως αἰσθόμενοι παρουσίας, ἀπέδρασαν, καὶ γυμνὰς τὰς ἐνέδρας κατέλιπον. ὁ δὲ τῶν ὅλων βασιλεὺς, τὰ τούτων κατέλυσεν ὁρμητήρια· καὶ οὔτε τῆς Κασταλίας προαγορεύει τὸ ὕδωρ, οὔτε Κολοφῶνος ἡ πηγὴ προθεσπίζει· οὐχ ὁ Θεσπρώτιος λέβης μαντεύεται, οὐχ ὁ τρίπους ὁ Κιρραῖος χρησμολογεῖ· οὐ τὸ Δωδωναῖον χαλκεῖον ἀδολεσχεῖ, οὐχ ἡ πολυθρύλητος φθέγγεται δρῦς· ἀλλὰ σιγᾷ μὲν ὁ Δωδωναῖος, σιγᾷ δὲ ὁ Κολοφώνιος καὶ Δήλιος καὶ Πύθιος καὶ Κλάριος καὶ Διδυμαῖος, καὶ ἡ Λεβάδια καὶ ὁ Τροφώνιος, καὶ ὁ Ἀμφίλοχος, καὶ ὁ Ἀμφιάραος, καὶ Ἄμμων καὶ ἡ τῶν Χαλδαίων καὶ Τυρρηνῶν νεκυΐα. σιγᾶν γὰρ αὐτοῖς ἐκέλευσεν ὁ ἐπιτιμῶν ἀβύσσῳ, κατὰ τὸν προφήτην, καὶ ξηραίνων αὐτήν· ὁ λέγων τῇ ἀβύσσῳ, Ἐρημωθήσῃ, καὶ τοὺς ποταμούς σου ξηρανῶ. καὶ ὁ Δαφναῖος Ἀπόλλων τὸν ἡμέτερον παρασκευάσας μετατεθῆναι νεκρὸν, οὐρανόθεν ἐδέξατο τὸν σκηπτόν. οὐ γὰρ εἴα προλέγειν αὐτὸν, καὶ ξυνήθως ἀποβουκολεῖν τοὺς ἀνθρώπους ὁ γειτονευθέντος ὁ μάρτυς· ἀλλὰ καθάπερ ὁ μέγας Παῦλος τῷ τοῦ Πύθωνος ἐπετίμησε πνεύματι, οὕτως ἡ τοῦ μάρτυρος κόνις τὸ τοῦ μάντεως ἐχαλίνωσε ψεῦδος. ὁποῖοι μὲν οὖν τῶν ὑμετέρων θεῶν οἱ χρησμοὶ, παρὰ τῶν ὑμετέρων μεμαθήκατε φιλοσόφων· ὁποῖα δὲ ὁ τῶν ὅλων προλέγει θεὸς, καὶ ὅπως βιωφελῆ καὶ ὀνησιφόρα καὶ τῆς ἀληθείας ἀφιέντα τὴν αἴγλην, ἔξεστι τῷ βουλομένῳ καταμαθεῖν ἀκριβῶς, τοῖς θείοις ἐντετυχηκότι λόγοις. ἐγὼ δὲ ὀλίγων τινῶν ἀπομνημονεύσω προρρήσεων· ἵνα καὶ ἐκ παραλλήλου τὸ διάφορον δείξω.

Primò

πρώτας μέντοι ἐκείνας ἐρῶ, αἳ τὴν τῶν εἰδώλων κατάλυσιν προηγόρευσαν. ἀκούσατε τοίνυν Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· Ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος τοῦ κυρίου, καὶ ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ ἐπ᾽ ἄκρων τῶν ὀρέων· καὶ ὑψωθήσεται ὑπεράνω τῶν βουνῶν· καὶ ἥξουσιν ἐπ᾽ αὐτὸν πάντα τὰ ἔθνη· καὶ πορεύσονται λαοὶ πολλοί, καὶ ἐροῦσι, Δεῦτε καὶ ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ κυρίου, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ Ἰακώβ· καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· καὶ πορευσόμεθα ἐν αὐτῇ. ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος [θεοῦ,] καὶ λόγος κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ· καὶ κρινεῖ ἀνὰ μέσον τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐλέγξει λαὸν πολύν· καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα· καὶ οὐ λήψεται ἔθνος ἐπ᾽ ἔθνος μάχαιραν· καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν:- ὁποῖα μὲν οὖν ἐχρησμῴδησεν ὁ προφήτης, ἠκούσατε· πρὸς δὲ τῆς ἀληθείας εἴπατε, εἴ τι λοξὸν ὑμῖν ἐν τούτοις ἢ ἀμφίβολον κατεφάνη· ἀλλ᾽ οἶδα ὡς οὐκ ἐρεῖτε. τῶν γάρ τοι πραγμάτων ὑφορᾶσθε τὴν μαρτυρίαν. ὁρᾶτε γὰρ ἐναργῶς τὸ τῆς προρρήσεως τέλος. ἢ οὐχ ὁρᾶτε τῆς ἐκκλησίας τὸ ὕψος, καὶ ἅπαντας ὑποκύπτοντας, καὶ ταύτῃ τὸ σέβας προσφέροντας· καὶ τοὺς μὲν πλείστους ἐθέλοντας, τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας, καὶ παρὰ γνώμην δουλεύοντας, οὐχ ὁρᾶτε τῶν ὀρέων τὰς κορυφὰς τοῦ ὑμετέρου μύσους ἀπηλλαγμένας, καὶ ταῖς τῶν ἀσκητῶν καταγωγαῖς κεκοσμημένας, καὶ πάντας πανταχόθεν ξυρρέοντας, καὶ τὸν ἐν τῇ Σιὼν ἐπιφανέντα λόγον θεολογοῦντας, καὶ τὸν ἐκ τῆς Σιὼν ἀναβλύσαντα νόμον ἀσπαζομένους· καὶ τοὺς μὲν πολέμους πεπαυμένους, ἀντὶ δὲ τῶν πολεμικῶν ὅπλων, τὰ τῆς γεωργίας μεταχειρίζοντας ὄργανα; ἢ οὐκ ἴστε ὡς ἡνίκα ταῦτα ὁ προφήτης ἐθέσπιζεν, ἄλλος μὲν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐβασίλευσεν, ἄλλος δὲ τῆς Σαμαρείας, καὶ ἄλλος Ἰδουμαίων, καὶ ἕτερος Μωαβιτῶν, καὶ αὖ πάλιν ἄλλος Ἀμμανιτῶν; καὶ Ἄραβες δὲ καὶ Μαδιαναῖοι, καὶ Ἀμαληκῖται, ὑπ᾽ ἄλλοις ἡγεμόσιν ἐτέλουν· καὶ Γάζα δὲ, καὶ Ἀσκάλων καὶ Ἄζωτος, καὶ μέντοι καὶ Σιδὼν καὶ Τύρος, καὶ Δαμασκὸς, ὑπὸ διαφόρων ἀρχόντων ἰθύνοντο. οὐ γὰρ δὴ μόνον κατὰ πόλεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ κώμας ἐβασιλεύοντο. εὐθὺς δὲ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν κατὰ σάρκα τεχθέντος, Αὔγουστος Καῖσαρ ἁπάντων ἐκράτησε· καὶ καταλύσας τὰς ἐθναρχίας καὶ μερικὰς βασιλείας, τοῖς Ῥωμαίων ἅπαντας ὑπέταξεν οἴαξι. ταῦτα προορῶν ὁ προφήτης, τὰ προειρημένα τεθέσπικε· καὶ μετ᾽ ὀλίγα, τὴν τῶν χειροποιήτων εἰδώλων κατάλυσιν ἐτραγῴδησε· Πάντα γάρ, φησι, τὰ χειροποίητα κατακρύψουσιν, εἰσενεγκόντες εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς σχισμὰς τῶν πετρῶν, καὶ εἰς τὰς τρώγλας τῆς γῆς, ἀπὸ προσώπου τοῦ φόβου κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἀναστῇ θραῦσαι τὴν γῆν. τῇ γὰρ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκβαλεῖ ἄνθρωπος τὰ βδελύγματα αὐτοῦ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ, ἃ ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἰς τὸ προσκυνεῖν τοῖς ματαίοις καὶ ταῖς νυκτερίσι, τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὰς τρώγλας τῆς στερεᾶς πέτρας,

Primo autem loco eas explicabo Prophetias quæ prædicunt idolorum euerſionem. Audite igitur Eſaiam dicentem: *Erit in nouiſſimis diebus manifeſtus mons Domini, & domus Dei in vertice montium: et exaltabitur ſuper colles, & venient ad eũ omnes gentes; & ambulabunt populi multi, & dicent: Venite, aſcendamus ad montẽ Domini, & ad domũ Dei Iacob: & annunciabit nobis viam ſuam; & ambulabimus in ea. ex Sion enim exibit lex Dei, et verbum Domini de Hieruſalem. & iudicabit inter gentes, & redarguet populum multum: & conflabunt gladios ſuos in aratra, & lanceas ſuas in falces: neq; aſſumet gens contra gentẽ gladiũ, neq; diſcent amplius pugnare.* Qualia igitur Propheta Eſaias oracula prædixerit, audiſtis. Age vero, per veritatem vos rogo; numquid ibi ſinuoſe aut ambigue dictum vobis videatur. Sed negaturos confido. Videtis enim manifeſta rerum indicia, cũ euẽta eius prædictionis paſſim impleta conſpiciantur. An nõ enim videtis Chriſtianæ Eccleſiæ ſublimitatem? An non cunctos ferè mortales illi ſuppliciter inclinatos, honoremq; deferentes? ac plurimos quidẽ ſponte adductos id factitare; alios vero, aduerſantes, præter animi ſui ſententiam deſeruire? An nõ videtis excelſos montium vertices, dæmonum veſtrorum abominationẽ depulſa, monachorum cœnobiis exornatos? Nonne omnes vndiq; cõfluentes, verbumq; quod apparuit in Sion theologice prædicantes quodq; inde verbum ſcaturiit, amplectentes? An nõ ceſſaſſe videtis hoſtes Eccleſiæ, proq; bellicis armis, agriculturæ inſtrumenta deſumi? An non tenetis, quo tẽpore Eſaias hæc cecinit, ſub alio rege fuiſſe Hieruſalem, ſub alio Samariam; ſub alio Idumæos, ſub alio Moabitas, ſub alio Ammonitas? Quin & Arabes Madianitæ, Amalechitæ, Gazæi, Aſcalonitæ, Azotij, Sidonij, Tyrij, Damaſceni, ſub diuerſis ſinguli principibus regebantur: neq; enim ſolæ ciuitates, ſed villæ quoq; ac pagani cœtus, ſuis ſubditi præfectis viuebant. Statim vero ſimul ac Seruator noſter ſecundum carnem natus eſt, Cæſar Auguſtus late rerum potitus, ſublatis principatibus gentium, particularibuſque imperiis, prouincias omnes Romanis ſubdidit gubernaculis. Hæc itaq; præuidens Eſaias, quæ ſuperius attuli, diuino ſpiritu afflatus prædixit. Paulo vero poſt, & euerſionem idolorum quæ ſibi homines manu conſecerant, quaſi tragice decãtauit. inquit enim: *Omnia manu facta abſcondent, deferentes in ſpeluncas & in ſciſſuras petrarum & in foramina terræ, a facie timoris Domini, & a gloria roboris ipſius, cum ſurrexerit percutere terram. In die enim illa eiciet homo abominationes ſuas, argenteas & aureas, quas fecerunt ſibi vt adorarent, res vanas & veſpertiliones: ita vt ingrediantur in foramina firma petræ,*

& in ſciſſuras petrarum, a facie timoris Domini, & a gloria roboris ſui, quando ſurrexerit percutere terram. Haoc vero Prophetiam me vobis interpretari non decet, ſed vos magis illius admirari veritatem, fateriq; ingeoue quæ ſæpius admiſiſtis. Nullus autē vos a confeſſione hac remoretur. neq; enim pudēda eſt peccati confeſſio, ſed ipſa potius perpetratio. Quod ſi fortaſſe vos id fateri non vultis, at omnibus plane conſtat qui viderunt, ſæpenumero veſtros deos terra obrutos fuiſſe; eoſdemq; ab iis qui pietatem colere didicerunt, rurſus erutos in ſpectaculū prodiiſſe. Impij enim dæmonum cultores, illorū ſimulacra occuluerunt; ita tutius præſidiū ſuis diis allaturos ſe arbitrantes. Quidā vero etiam rimantibus indicarunt vbi obruti delitebant. Nec defuerunt qui erutos iouētoſq; in plateis publice ſpectandos proponerent: vt, qui dei quondam vocati fuerant, muliercularum adoleſcentiumq; ludibrio impeterentur. Illorū namq; imagines, aliæ reptiles, aliæ quadrupedes animantes referebant. iam enim & veſpertilionum ſimulacra & murum adorauerāt homines. cumq; ipſa animalia, ſerpentes inquā, ſcorpiones, mures, veſpertilioneſq; interficerēt, harum tamen animantium ſimulacra ſibi deos erexerant. Verum de his ſatis multa iā diximus. Aliarum itaq; prædictionū veritatē inſpiciamus. ſunt enim quæ modo afferā, eiuſdem Prophetæ verba: *Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: In die illa confidet homo in eo qui fecit eū; oculi vero eius ad ſanctum Iſraelis reſpicient. Neq; confident in altaribus, neq; in operibus manuum ſuarum, & quæ fecerunt digiti ipſorum. Neq; amplius videbunt arbores, neque abominationes ſuas.* Hæc autē ipſa pluſquā mille annis ante Cōſtantini Cæſaris tempora, prędixerat Eſaias. poſtea enim dęmonum luci cū delubris deſtructi ſunt. verū multo ante, ceu præſentia intueretur, homo Deo plenus præuiderat, tuncq; illa prædixit quæ poſt tot annorum ſpatia euentura eſſent. At Iupiter Dodonæus, & Apollo Pythius, ne prædixerunt quidē quo pacto gerenda eſſent quæ trimeſtri poſt tempore futura erāt, ſed ancipiti ſono huc atq; illuc vergētia oracula reddiderūt. Audire vero & quæ ſequuntur: *Conuertimini qui profundum conſilium iniquumq; cōſuluiſtis filij Iſrael. Quoniā in die illa auferent homines opera manuū ſuarū, argentea & aurea, quæ fecerunt manus ipſorū.* Et rurſus: *Ego Deus primus, et in ventura tēpora ego ſum. Viderunt me gentes & timuerunt, et extrema terræ obſtupuerunt. appropinquauerunt & venerunt ſimul, iudicans vnuſquiſque proximo & fratri ſuo auxiliari, & dicet: Potuis vir faber & ferrarius verberans malleo ſimul & impellens. aliquando quidem dicet, Commiſſura pulchra eſt: corroborarunt eā in clauis; ſtatuent eā, et nō mouebitur.* neq; enim ea ſtare poſſūt niſi clauis confixa ſint; neq; oiſi ab aliis ferātur, ambulate poſſunt. Et iterū: *Iacob puer meus;*

καὶ εἰς τὰ σχίσματα τῶν πετρῶν, ἀπὸ προσώπου τοῦ φόβου κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἀναστῇ θραῦσαι τὴν γῆν:- Ταύτης δὲ τῆς προφητείας τὴν ἑρμηνείαν, οὐχ ἡμᾶς προσήκει ποιήσασθαι, ἀλλ᾽ ὑμᾶς θαυμάσαι τοῦ χρησμοῦ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ξυνομολογῆσαι τὰ παρ᾽ ὑμῶν πολλάκις γεγενημένα. ἀλλὰ μὴ ἐρυθριάσητε, ὦ ἄνδρες. αἰδεῖσθαι γὰρ οὐ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὴν πρᾶξιν προσήκει. εἰ δὲ ὑμεῖς λέγειν οὐ βούλεσθε, ἀλλ᾽ οὖν ἴσασιν ἅπαντες αὐτόπται γενόμενοι τῶν ἐν τῇ γῇ πολλάκις κατακρυφθέντων θεῶν, καὶ ὑπὸ τῶν εὐσεβεῖν δεδιδαγμένων ἀνασπασθέντων ἐκεῖθεν, καὶ δήλων γεγενημένων. οἱ μὲν γὰρ, τῇ δυσσεβείᾳ δεδουλωμένοι, κατέχωσαν, ἐπικουρεῖν ἡγούμενοι τοῖς θεοῖς· οἱ δὲ, τοῖς τὰ τοιαῦτα μαστεύουσι κατεμήνυσαν· οἱ δὲ, ὀρύξαντές τε καὶ ἐκφέροντες, προὔθεσαν ἐν ταῖς ἀγοραῖς· ὥστε καὶ παρὰ γυναικῶν καὶ μειρακίων κωμῳδεῖσθαι τοὺς [καλουμένους] θεούς. τὰ μὲν γὰρ, ἑρπετῶν ἦν· τὰ δὲ, τετραπόδων ἰνδάλματα· ἤδη δὲ καὶ νυκτερίδων καὶ μυῶν εἰκάσματα προσεκυνήθησαν. καὶ αὐτὰ μὲν ἀναιροῦσι τὰ ζῷα τοὺς ὄφεις λέγω καὶ τοὺς σκορπίους καὶ τοὺς μύας καὶ νυκτερίδας· τὰ δὲ τούτων ἐθεοποίουν μιμήματα. ἀλλὰ τούτων πέρι, πολλοὺς ἤδη διεξήλθομεν λόγους. ἄλλων οὖν χρησμῶν καταμάθωμεν τὴν ἀλήθειαν. ἔστι δὲ αὐτοῦ προφήτου καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα· Τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς [τοῦ] Ἰσραήλ· Τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ πεποιθὼς ἔσται ἄνθρωπος [ἐπὶ] τῷ ποιήσαντι αὐτόν· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ ἐμβλέψονται. καὶ οὐ μὴ πεποιθότες ὦσιν ἐπὶ τοῖς βωμοῖς, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἃ ἐποίησαν οἱ δάκτυλοι αὐτῶν· καὶ οὐκέτι ὄψονται τὰ δένδρα, οὐδὲ τὰ βδελύγματα αὐτῶν:- ταῦτα πρὸ πλειόνων ἢ χιλίων ἐτῶν τῆς Κωνσταντίνου βασιλείας προηγόρευσεν ὁ προφήτης· μεθ᾽ ἣν τὰ τῶν δαιμόνων κατελύθη τεμένη. ἀλλὰ καὶ πόρρωθεν ὁ θεοφόρος ἀνήρ, ὡς παρὼν ἑώρα καὶ προὔλεγε τὰ μετὰ τοσοῦτον ἐσόμενα χρόνον. ὁ δὲ Δωδωναῖος καὶ ὁ Πύθιος, οὐδὲ τὰ μετὰ τρεῖς ἐσόμενα μῆνας προειπάτην ὡς ἔμελλεν ἔσεσθαι, ἀλλὰ τῇδε κἀκεῖσε κλινομένους ἐξέδοσαν τοὺς χρησμούς. ἀκούσατε δὲ καὶ τῶν ἑξῆς· Ἐπιστράφητε οἱ τὴν βαθεῖαν βουλὴν βουλευόμενοι καὶ ἄνομον υἱοὶ Ἰσραήλ· ὅτι τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀφελοῦνται [οἱ] ἄνθρωποι τὰ χειροποίητα αὐτῶν τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ, ἃ ἐποίησαν αἱ χεῖρες αὐτῶν.- καὶ πάλιν· Ἐγὼ [ὁ] θεὸς πρῶτος· καὶ εἰς τὰ ἐπερχόμενα ἐγώ εἰμι. εἴδοσάν [με] ἔθνη καὶ ἐφοβήθησαν· τὰ ἄκρα τῆς γῆς ἐξέστησαν· ἤγγισαν καὶ ἦλθον, ἅμα κρίνων ἕκαστος τῷ πλησίον βοηθῆσαι, καὶ τῷ ἀδελφῷ· καὶ ἐρεῖ, Ἴσχυσεν ἀνὴρ τέκτων, καὶ χαλκεὺς τύπτων σφύρᾳ, ἅμα ἐλαύνων. ποτὲ μὲν ἐρεῖ, Σύμβλημα καλόν ἐστιν. ἰσχύρωσαν αὐτὸ ἐν ἥλοις· θήσουσιν αὐτό, καὶ οὐ κινηθήσεται:- οὔτε γὰρ στῆναι μὴ καθηλωμένα δύναται, οὔτε βαδίζειν μὴ παρ᾽ ἄλλων φερόμενα. καὶ αὖθις, Ἰακὼβ ὁ παῖς μου·

ſuſcipiam

ἀντιλήψομαι αὐτοῦ. Ἰσραὴλ ὁ ἐκλεκτός μου· προσεδέξατο αὐτὸν ἡ ψυχή μου. ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, [καὶ] κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐξοίσει· οὐ κεκράξεται, οὐδὲ ἀνήσει· οὐδὲ ἀκουσθήσεται ἔξω ἡ φωνὴ αὐτοῦ· κάλαμον τεθλασμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον καπνιζόμενον οὐ σβέσει· ἀλλ' εἰς ἀλήθειαν ἐξοίσει κρίσιν· ἀναλάμψει, καὶ οὐ θραυσθήσεται, ἕως ἂν θῇ ἐπὶ τῆς γῆς κρίσιν· καὶ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. οὕτως λέγει κύριος ὁ θεὸς [τοῦ] Ἰσραὴλ, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ πήξας αὐτὸν, ὁ στερεώσας τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ διδοὺς πνοὴν τῷ λαῷ τῷ ἐπ' αὐτῆς, καὶ πνεῦμα τοῖς πατοῦσιν αὐτήν. ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ἐκάλεσά σε ἐν δικαιοσύνῃ· καὶ κρατήσω τῆς χειρός σου, καὶ ἐνισχύσω σε· καὶ ἔδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους, καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει. ἐγὼ κύριος ὁ θεός· τοῦτό μοι ἐστὶν ὄνομα. τὴν δόξαν μου ἑτέρῳ οὐ δώσω, οὐδὲ τὰς ἀρετάς μου τοῖς γλυπτοῖς· ταῦτα ὁ τῶν ὅλων θεὸς, πρὸς τὸν δεσπότην Χριστὸν ὡς πρὸς ἄνθρωπον, ἔφη, ἀπὸ τῆς ὁρωμένης φύσεως, Ἰακὼβ αὐτὸν καὶ Ἰσραὴλ ὀνομάσας· ἐξ ἐκείνου γὰρ δὴ κατὰ σάρκα τοῦ γένους ἀνέτειλε, καὶ ἔδειξεν αὐτοῦ σαφῶς τὴν πρᾳότητα, καὶ τὴν μακροθυμίαν, ᾗ παροινούμενος παρ' Ἰουδαίων ἐχρήσατο. τοῦτον εἰς διαθήκην ἔφη δοθῆναι τοῦ γένους. καὶ γὰρ τοῖς πατριάρχαις, καὶ αὐτοῖς Ἰουδαίοις, τὴν δι' αὐτοῦ σωτηρίαν ὑπέσχετο. ἔφη δὲ αὐτὸν καὶ εἰς φῶς ἐθνῶν ἀνατεῖλαι, ὥστε τῶν τυφλῶν ἀνοῖξαι τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τῶν πεπεδημένων τὰ δεσμὰ διαρρῆξαι, καὶ τοὺς ἐν τῷ ζόφῳ τῆς ἀγνοίας ὡς ἐν εἱρκτῇ καθημένους ἐλευθερῶσαι τοῦ σκότους. τυφλοὺς δὲ καὶ πεπεδημένους, καὶ ἐν σκότει καθημένους, τοὺς τῆς ἀγνοίας τὴν ἀχλὺν περικειμένους ἐκάλεσε, καὶ τοὺς ταῖς σειραῖς τῆς ἁμαρτίας πεπεδημένους. ὅτι δὲ τοὺς τῷ πλάνῳ τῆς δεισιδαιμονίας δεδουλωμένους οὕτως ὠνόμασε, μαρτυρεῖ τὰ ἑξῆς· Ἐγὼ γὰρ, ἔφη, κύριος ὁ θεός· τοῦτό μοι ἐστὶν ὄνομα· τὴν δόξαν μου ἑτέρῳ οὐ δώσω, οὐδὲ τὰς ἀρετάς μου τοῖς γλυπτοῖς· ἅμα τε γὰρ ἐπεφάνη καὶ τῆς προσηγορίας αὐτοὺς ἐγύμνωσε, ἣν ἁρπάσαντες ἑαυτοῖς περιέθεσαν· καὶ μετ' ὀλίγον δὲ πάλιν ταῦτα ἔφη· Κύριος ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐξελεύσεται καὶ συντρίψει πόλεμον καὶ ἐπεγερεῖ ζῆλον· καὶ βοήσεται ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ μετὰ ἰσχύος· εἶτα διδάσκει τί δήποτε μὴ πάλαι τοῦτο πεποίηκε· καὶ φησίν· Ἐσιώπησα ἀπὸ αἰῶνος· μὴ καὶ ἀεὶ σιωπήσομαι καὶ ἀνέξομαι; ἐκαρτέρησα ὡς ἡ τίκτουσα· ἐκφανῶ καὶ ἐκστήσω, καὶ ξηρανῶ ἅμα· κἀκεῖνα δὲ μακροθυμίας, καὶ ταῦτα φιλανθρωπίας. μακροθυμῶν γὰρ ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἐκόλασεν· εἶτα φειδοῖ χρησάμενος, τοὺς πλανωμένους ἐκάλεσε, καὶ τοὺς πλανῶντας ἐσκέδασεν· Ἐκστήσω γάρ φησι, καὶ ξηρανῶ ἅμα· ἐρημώσω ὄρη καὶ βουνοὺς, καὶ θήσω ποταμοὺς εἰς νήσους, καὶ ἕλη ξηρανῶ· διὰ δὲ τούτων τῶν ἐν τούτοις τι-

ſuſcipiam eum: Iſrael electus meus; accepit eum anima mea. Dedi ſpiritum meum ſuper ipſum; iudicium gentibus efferet. Non clamabit, neq; remittet; neq; audietur extra vox ipſius. Calamum fractum non franget, & linum fumigans non extinguet: ſed in veritatem efferet iudicium, ſplendebit & non quaſſabitur, donec ponat in terra iudicium: & in ipſum gentes ſperabunt. Ita dicit Dominus Deus Iſrael, qui fecit cælum, & compegit illud; qui firmauit terram & quæ in ipſa ſunt; qui dedit flatum populo qui eſt ſuper eam, & ſpiritum iis qui calcant eam. Ego Dominus Deus vocaui te in iuſtitia. Tenebo manum tuam, & corroborabo te. Dedi te in teſtamentum generis, in lumen gentium, aperire oculos cæcorum, educere e vinculis colligatos, & e domo cuſtodiæ ſedentes in vmbra. Ego Dominus Deus: hoc mihi eſt nomen. Gloriam meam alteri non dabo, neque virtutes meas ſculptilibus. His itaque verbis vniuerſorum Deus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt hominem alloquutus eſt: quem videlicet a conſpicua humanitate viſibiliq; natura, & *Iacob* & *Iſrael* appellauit. Ex ea enim proſapia, quod ad corpus aſſumptum pertinet, natus eſt. Oſtendit præterea Chriſti manſuetudinem & tolerantiam, qua vſus eſt cum ſibi ab Iudæis illuderetur. Hunc itaq; ait in teſtamentũ generis datum fuiſſe. Patriarchis enim cęteriſq; Iudæis, per hunc ſalutem ſe daturum promiſit. Ait vero & hunc eundem in lumen gentium exortum eſſe, vt cæcorum oculos aperiret, vinculaq; captiuorum diffringeret, vtq; eos a tenebris liberaret, qui in tenebris ignorantiæ tamquam in carcere deſidebãt. Cæcos autẽ ac vinctos atq; in tenebris deſidentes, eos vocauit qui circumuenti caligine ignorantiæ, ac peccatorum catenis vincti tenebantur. Quod autem hac appellatione eos ſignificarit qui vanis ſuperſtitionibus ſeruiebant, teſtatur ea quæ mox ſequuntur: *Ego enim Dominus Deus: hoc mihi eſt nomen. Gloriam meam alteri non dabo, neq; virtutes meas ſculptilibus.* Etenim protinus vt in carne apparuit, ea dæmonas nudauit appellatione, quam ſibi raptam circumpoſuerant. Paulo vero mox & hoc inquit: *Dominus Deus virtutum egredietur vt conterat bellum & exſuſcitet zelum; & clamabit aduerſus inimicos ſuos cum robore.* Docet autem quare hoc olim non fecerit. ait itaq;: *Tacui a ſeculo; numquid ſemper tacebo & tolerabo? Suſtinui tamquam mulier quæ parturit; manifeſtabo. & diſſipabo. & exſiccabo ſimul.* Sunt autem verba illa, tolerantiæ ac longanimitatis; hæc vero, humanitatis. Patiens enim Deus ab initio non puniit delinquentes: ſubinde autem, cum iam ſatis hominibus pepercisset, errãtes ad ſe vocauit, atq; in errore perſeuerãtes diſperſit. hoc eſt enim quod ait; *Diſſipabo & exſiccabo ſimul. Deſertos faciam montes & colles; ponam flumios in inſulas, & ſtagna areſaciam.* Quibus ſane verbis idolo-

rum lucos & templa ſignificauit, quæ in eiuſmodi locis erant. hęc enim omnia, poſtquam in noſtra humanitate apparuit, demolitus eſt. Inquit præterea: *Et ducam cæcos in viam quam neſciebant; & in ſemitas quas non cognouerunt, ambulare eos faciam.* Olim ſiquidem aberrantes, viam veritatis neſciebant, Nacti igitur Apoſtolos hoſpites, duces, lucisq; miniſtros, erroris quidem ſemitas reliquerunt, cognouere autem viam veritatis. Amplius vero ait: *Faciam ipſis tenebras in lucem; & quæ ſunt obliqua, in rectum.* Pro antiquis enim tenebris intellectuale lumen percipient; relictisq; obliquis ſemitis, recta incedent. Præterea vero, quaſi adhuc errantes, ita increpitat: *Confundimini confuſione qui confiditis in ſculptilibus; qui conflatilibus dicitis, Vos dei noſtri.* Pauloque mox: *Ecce ego facio noua quæ nunc orientur, & cognoſcetis ea & faciam in deſerto viam, & in ſicco flumina: vt dem potum generi meo electo. & populo quem acquiſiui mihi, vt enarret virtutes meas.* Genus autem nunc eos appellauit, qui crediderunt in eũ, quorumq; ipſe ob aſſumptã humanitatẽ primogenitus dict⁹ eſt. Quod vero hæc de gentibus dicat, ea quæ ſequuntur plane oſtẽdunt. ait enim: *Audite inſulæ, et attendite gentes. per multũ tempus ſtate; dicit Dominus.* Quorum nihil Iudæis congruere, tũ inſularum, tũ gentium nomen indicat. Item & illud: *Audi me, audi populus meus; et reges auribus percipite: Quoniam lex a me egredietur, & iudicium in lucem gentium. Appropinquat cito iuſtitia mea, & egredietur in lucem ſalutare meum. Me inſulæ exſpectant, & in brachiũ meum gentes ſperabunt.* Hiſce autem omnib. verbis futuram gẽtiũ ſalutem prædixit, legemq; Euangelicã ac diuinę lumẽ cognitionis. quod per ſanctos Apoſtolos gentibus cunctis attulit. *Brachiũ* itaq; nõ intellexit humani corporis membrũ; (ſimplex eſt enim Dei natura, & compoſitionis immunis) ſed figurate robur diuinũ ſignificauit. Quia enim & milites manu pugnãt, & agricolę terrã verſant, aliiq; omnes artifices manib. vtãtur neceſſe eſt; merito ac decẽter nomine brachij robur illud ſignificauit quo freti homines exclamam⁹; *Non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Rurſus autem Propheta idem exclamat: *Ecce teſtem gentibus dedi eum, principem & præceptorem gentibus. Ecce gentes quæ non nouerunt te, inuocabunt te. populi qui neſciũt te, ad te confugiẽt, propter Dominũ Deũ tuũ & ſanctũ Iſrael; quoniã glorificauit te.* Cũ itaq; videatis Dominũ Ieſum Chriſtũ in orbe terrarũ late regnantem, gentesque omnes eius principatũ libentiſſime confitentes, intelligite iã Prophetiã, eiusq; veritatẽ ſuſpicite. Audite vero & quæ ſequũtur: *Et timebunt qui ſunt in occidente, nomẽ Domini; et qui in exortu ſolis, inclytũ nomẽ eius.* & iterũ: *Manifeſtus apparui iis qui me non interrogabant;*

μόνη τῶν εἰδώλων ἐμήνυσεν· ἅπερ ἐπιφανεὶς καταλέλυκε, καὶ δίκην ὕλης ἐξήρανε. καὶ ἄξω τυφλοὺς ἐν ὁδῷ ᾗ οὐκ ᾔδεισαν, καὶ τρίβους ἃς οὐκ ἔγνωσαν, πατῆσαι ποιήσω αὐτούς:- ἠγνόουν γὰρ [οἱ] πάλαι πλανώμενοι, τὴν τῆς ἀληθείας ὁδόν· ξεναγοὺς δὲ καὶ ποδηγοὺς, καὶ μέντοι καὶ φωταγωγοὺς ἐσχηκότες τοὺς ἀποστόλους, κατέλιπον μὲν τοῦ πλάνου τὰς τρίβους, ἐπέγνωσαν δὲ τὴν τῆς ἀληθείας ὁδόν. Ποιήσω αὐτοῖς τὸ σκότος εἰς φῶς, καὶ τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν:- ἀντὶ γὰρ δὴ τοῦ προτέρου σκότους, τοῦ νοεροῦ φωτὸς ἀπολαύουσι· καὶ τὰς διεστραμμένας καταλιπόντες ὁδοὺς, τὴν εὐθεῖαν ὁδεύουσιν:- εἶτα ὡς ἔτι πλανωμένοις ἐπιτιμᾷ· Αἰσχύνθητε αἰσχύνην οἱ πεποιθότες ἐπὶ τοῖς γλυπτοῖς, οἱ λέγοντες τοῖς χωνευτοῖς. Ὑμεῖς ἐστε θεοὶ ἡμῶν:- καὶ μετ' ὀλίγον· Ἰδοὺ ἐγὼ ποιῶ καινὰ, ἃ νῦν ἀνατελεῖ· καὶ γνώσεσθε αὐτά. καὶ ποιήσω ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁδὸν, καὶ ἐν τῇ ἀνύδρῳ ποταμοὺς, ποτίσαι τὸ γένος μου τὸ ἐκλεκτὸν, τὸν λαόν μου ὃν περιεποιησάμην, τὰς ἀρετάς μου διηγήσασθαι:- γένος δὲ νῦν αὐτοὺς, τοὺς πεπιστευκότας προσηγόρευσεν· ὧν ὠνομάσθη πρωτότοκος, δι' ἣν ἀνέλαβε σάρκα. ὅτι δὲ περὶ τῶν ἐθνῶν ταῦτα ἔφη, τὰ ἑπόμενα μαρτυρεῖ· Ἀκούσατε [αἱ] νῆσοι, καὶ προσέχετε ἔθνη· διὰ πολλοῦ χρόνου στήσεται λέγει κύριος:- ὅτι δὲ τούτων οὐδὲν Ἰουδαίοις ἁρμόττει, καὶ τὸ τῶν νήσων ὄνομα καὶ τὸ τῶν ἐθνῶν μαρτυρεῖ. καὶ πάλιν· Ἀκούσατέ μου, ἀκούσατε λαός μου· καὶ οἱ βασιλεῖς [πρός με] ἐνωτίσασθε· ὅτι [ὁ] νόμος παρ' ἐμοῦ ἐξελεύσεται, καὶ ἡ κρίσις μου εἰς φῶς ἐθνῶν· ἐγγίζει ταχὺ ἡ δικαιοσύνη μου, καὶ ἐξελεύσεται ὡς φῶς τὸ σωτήριόν μου· ἐμὲ νῆσοι ὑπομενοῦσι, καὶ εἰς τὸν βραχίονά μου ἔθνη ἐλπιοῦσι. διὰ δὲ τούτων ἁπάντων, τὴν τῶν ἐθνῶν ἐχρησμῴδησε σωτηρίαν, καὶ τὸν εὐαγγελικὸν νόμον, καὶ τὸ τῆς γνώσεως φῶς, ὃ διὰ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ἅπασιν ἀνθρώποις προσήνεγκε. βραχίονα μέντοι οὐ σωματικὸν ὠνόμασε μόριον· ἁπλῆ γὰρ [τοι] ἡ θεία φύσις, καὶ ἐλευθέρα ξυνθέσεως· ἀλλὰ τροπικῶς δεδήλωκε τὴν ἰσχύν. ἐπειδὴ γὰρ διὰ τῶν χειρῶν καὶ οἱ πολεμοῦντες παρατάττονται, καὶ οἱ γεωργοῦντες ἐργάζονται, καὶ μέντοι καὶ οἱ ἄλλην τινὰ μεταχειριζόμενοι τέχνην, εἰκότως διὰ τοῦ βραχίονος παρεδήλωσε τὴν ἰσχύν· ᾗ θαρροῦντες βοῶμεν· Οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ:- καὶ αὖθις βοᾷ· Ἰδοὺ μαρτύριον ἐν ἔθνεσι δέδωκα αὐτὸν, ἄρχοντα καὶ προστάσσοντα ἔθνεσιν. ἰδοὺ ἔθνη ἃ οὐκ οἴδασί σε, ἐπικαλέσονταί σε· λαοὶ οἳ οὐκ ἐπίστανταί σε, ἐπὶ σὲ καταφεύξονται, ἕνεκεν κυρίου τοῦ θεοῦ σου, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ, ὅτι ἐδόξασέ σε:- ὁρῶντες τοίνυν βασιλεύοντα τῆς οἰκουμένης τὸν δεσπότην Χριστὸν, καὶ πάντα τὰ ἔθνη τούτου τὴν δεσποτείαν ἀσμένως ὁμολογοῦντα, καὶ νοήσατε τὴν προφητείαν, καὶ θαυμάσατε τὴν ἀλήθειαν. ἀκούσατε δὲ καὶ τῶν ἑξῆς· Καὶ φοβηθήσονται οἱ ἀπὸ δυσμῶν τὸ ὄνομα κυρίου, καὶ οἱ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ ἔνδοξον:- καὶ πάλιν, Ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν·

inuentus

» εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν. εἶπον, Ἰδοὺ εἰμί, ἔθνη
» ἃ οὐκ ἐπεκαλέσαντο τὸ ὄνομά μου:- καὶ πᾶσα δὲ
ἡ προφητεία τῶνδε τῶν λόγων ἀνάπλεως.
ἀλλ᾽ ἵνα καὶ τοὺς ἄλλους προφήτας ξυνῳδὰ προ-
θεσπίσαντας δείξωμεν, ἀκούσατε Ἱερεμίου βοῶν-
» τος· Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ καλέσουσι τὴν Ἱερουσα-
» λὴμ θρόνος κυρίου· καὶ συναχθήσονται εἰς αὐ-
» τὴν πάντα τὰ ἔθνη· καὶ οὐ πορεύσονται ὀπίσω τῶν ἐν-
» θυμημάτων τῆς καρδίας αὐτῶν τῆς πονηρᾶς:- ἀ-
θρήσατε, ὦ ἄνδρες, τῶν ῥημάτων τὴν ξυμφωνί-
αν, καὶ βλέπετε πάντας πανταχόθεν ἀνθρώπους
εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν ξυντρέχοντας, ἣ τὸ δεσπο-
τικὸν καὶ σωτήριον ἐδέξατο πάθος· καὶ τὴν μὲν τῶν
εἰδώλων ἐξαπάτην βδελυττομένους, τῷ ἐσταυρω-
μένῳ δὲ τὸ ἐκείνων σέβας προσφέροντας. τοῦ δὲ
» αὐτοῦ προφήτου καὶ ταῦτα· Τάδε λέγει κύριος·
» Στῆτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς, καὶ ἴδετε· ἐκζητήσατε τρίβους
» κυρίου αἰωνίας, καὶ ἴδετε ποία ἐστὶν ἡ ὁδὸς ἡ ἀγαθή,
» καὶ πορεύεσθε ἐν αὐτῇ· καὶ εὑρήσετε ἁγίασμα
» ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· καὶ εἶπον, Οὐ πορευσόμεθα.
» κατέστησα ἐφ᾽ ὑμᾶς σκοπούς· ἀκούσατε τῆς φω-
» νῆς τῆς σάλπιγγος· καὶ εἶπον, Οὐκ ἀκουσόμεθα.
» Διὰ τοῦτο ἤκουσαν τὰ ἔθνη, καὶ οἱ ποιμαίνοντες τὰ
» πρόβατα ἐν αὐτοῖς:- πρώτοις μὲν γὰρ Ἰουδαίοις
προσηνέχθη καὶ παρὰ τῶν προφητῶν καὶ παρὰ
τῶν ἀποστόλων τὰ θεῖα κηρύγματα· ἐπειδὴ δὲ αὐ-
τεῖπον ἐκεῖνοι, πᾶσιν ἐδωρήθη τοῖς ἔθνεσι τὰ θεό-
σδοτα δῶρα· καὶ καλεῖ μὲν ὁδοὺς ὁ τοῦ προφήτου
θεὸς, τοὺς παλαιοὺς προφήτας· ὁδὸν δὲ ἀγαθὴν,
αὐτὸν τὸν σωτῆρα καὶ κύριον. καθάπερ γὰρ εἰς τὴν
βασίλειον λεωφόρον, αἱ ἀπὸ τῶν κωμῶν καὶ τῶν
ἀγρῶν εἰσβάλλουσιν ἀτραποί, οὕτως ἅπαντες οἱ προ-
φῆται, ταύτην τοῖς πιστεύειν ἐθέλουσιν ὑπεδείκνυον
τὴν ὁδόν· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ δεσπότης ἐν τοῖς [ἱεροῖς]
» εὐαγγελίοις βοᾷ· Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ζωή, καὶ ἡ
» ἀλήθεια.- παραινεῖ τοίνυν Ἰουδαίοις, τὰ τῶν προφη-
τῶν ἀναγνῶναι θεσπίσματα, καὶ ζητῆσαι τὸ θεσπι-
ζόμενον. ἐπειδὴ δὲ ἀντεῖπον ταῖς προφητείαις, τὴν
ἀποστολικὴν προσπεφήνοχε σάλπιγγα. ἐπειδὴ δὲ πά-
λιν εἶπον, Οὐκ ἀκουσόμεθα· βοῶσιν πρὸς αὐτοὺς οἱ
θεῖοι ἄνδρες, ὡς ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσιν ἱστορεῖ·
» Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαλῆσαι τὸν λόγον τοῦ
» θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀναξίους ἑαυτοὺς κρίνετε τῆς αἰωνίου
» ζωῆς, καὶ θεωροὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορευ-
σόμεθα:- πάλιν μέντοι ὁ προφήτης τῶν ἐθνῶν τὴν
σωτηρίαν θεσπίζει, καὶ πρὸς τὸν τῶν ὅλων θεὸν βοᾷ·
» Κύριε ἰσχύς μου, βοηθός μου, [καὶ καταφυγή μου]
» ἐν ἡμέρᾳ κακῶν· πρὸς σὲ ἔθνη ἥξουσιν ἀπὸ ἐσχάτου
» τῆς γῆς, καὶ ἐροῦσιν, Ὡς ψευδῆ ἐκτήσαντο οἱ πατέ-
» ρες ἡμῶν εἴδωλα, καὶ οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς ὠφέλεια,
» εἰ ποιήσει ἑαυτῷ ἄνθρωπος θεοὺς, καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰ-
σὶ θεοί:- τί τούτων ἐναργέστερον τῶν ῥημάτων; ὡς γὰρ
παρὼν ὁ προφήτης καὶ θεώμενος τὴν τῆς οἰκουμένης
μεταβολὴν, καὶ τῆς τῶν ἐθνῶν μεταμελείας ἀκούων,

inuentus ſum ab iis qui me non quærebant. Dixi, Ecce ſum, gentibus quæ non inuocauerunt nomen meum. Omnis denique Eſaiæ Prophetia, huiuſmodi verborum plena eſt.
Cæterum vt & alios quoque Prophetas videatis conſona diuinitus prædixiſſe, audite & Hieremiam clamantem: *In illo tempore vocabunt Hieruſalem Solium Domini: & congregabuntur in ea omnes gentes; neque ambulabunt poſt cogitationes malas cordis ſui.* Videte igitur quanta ſit in Prophetarum verbis concordia. Videte mortales omnis ad ciuitatem illam vndique concurrentes, in qua Dominicæ mortis myſterium ſalutare orbi terrarum conſummatum eſt. Videte omnes abominari idolorum impoſturam; illi autem qui olim cruci affixus pependit, diuinos honores perſolui. Sunt eiuſdem Hieremiæ, & quæ modo adducam: *Hæc dicit Dominus: State ſuper vias, & videte. Quærite ſemitas Domini æternas; & videte quæ ſit via bona, & ambulate in ea; & inuenietis ſanctificationem animabus veſtris. & dixerunt, Non ambulabimus. Conſtitui ſuper vos ſpeculatores: audite vocem tubæ: & dixerunt, Non audiemus. Propter hoc audierunt gentes, & qui paſcunt pecudes in eis.* Quæ ſane verba, ſeriem geſtæ rei oſtendunt. Primis enim Iudæis allata ſunt, & a Prophetis & ab Apoſtolis diuina edicta. Poſtquam vero ij ſe contumaces præbuerunt, diuinæ bonitatis dona cunctis gentibus data ſunt. Deus itaque qui per Prophetam loquebatur, antiquos Prophetas *vias* appellauit; *bonam* autem *viam*, ipſum mundi ſeruatorem Chriſtumq; Dominum. Sicut enim in regiam militaremque viam reliqui calles a pagis agriſque perueniunt, ita & Prophetæ omnes hunc tamquam viam cunctis credere volentibus indicarunt. Ipſe etiam Dominus Deuſque noſter in ſacris Euangeliis clamat; *Ego ſum via, veritas, & vita.* Hortatur itaque Iudæos ad legenda Prophetarum oracula, quærendumque quod illi in oraculis prædixerunt. Renuentibus autem ac contumaciter reluctantibus, Euangelicam tubam attulit. Quia vero iterum dixerunt, *Non audiemus,* exclamauerunt in ipſorum faciem diuini Apoſtoli verbis huiuſmodi, quæ Lucas adducit in Apoſtolicis actibus: *Vobis oportuit primum loqui verbum Dei. poſtquam vero indignos iudicatis vos vita æterna, puta nos, ex nunc ad gentes proficiſcemur.* Rurſus vero idem Propheta, gentium ſalutem prædicit, clamatque ad vniuerſorum Deum: *Domine robur meum, & auxiliator meus, & refugium meum in die malorum. Ad te gentes venient ab extremo terræ et dicent: Quam mendacia poſſederunt patres noſtri idola, & non erat in eis vtilitas? Si faciet ſibi ipſi homo deos, & ipſi non ſunt dij?* Quid his verbis manifeſtius eſſe poſſit? Propheta enim, tamquam præſens videret habitabilis terræ mutationem, quaſique audiret gentes ad pœnitentiam conuerſas,

deridenteſque idolorum imbecillitatem, ita tunc oracula ſua conſcripſit. Amos autem Propheta, non ſolum gentium ſalutem, ſed Iudæorum quoque prædicit diſperſionem. inquit enim: *Ecce enim*, inquit, *ego mando, & ventilabo in cunctis gentibus domum Iſrael, quemadmodum ventilatur triticum in area.* Pauloque mox; *In die illa ſuſcitabo tabernaculum David quod ceciderat, & readificabo ruinas eius & deſſoſſa eius; & reedificabo illud ſicut dies æternitatis; vt quærant me reſidui hominum, & omnes gentes in quibus inuocatum eſt nomen meum ſuper eas: dicit Dominus qui facit hæc omnia.* Si quis autem veſtrum ſcire deſiderat, quodnam ſit hoc tabernaculum, audiat Ioannem ſanctiſſimum ſic dicentem; *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis; & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a patre, plenum gratiæ & veritatis.* Clamat autem & Sophonias: *Apparebit Dominus ſuper ipſos, & perdet omnes deos terræ: & adorabunt eum vnuſquiſque de loco ſuo, & omnes inſulæ gentium.* Quia enim Iudæis præcepit vt templum quod eſt Hieroſolymis frequentarent, neceſſario addidit fore vt mendacibus diis de medio ſublatis, vnuſquiſque verum Deum adoret; ita vt non cogatur quidem ad illud templum accurrere, cum in ſuis vrbibus, agris, pagis, cultum Deo exhibiturus ſit. Pauloque mox idem inquit Propheta: *Tunc conuertam ad populos linguam in generationem ipſis, vt inuocetur nomen Domini, vt ſeruiant ei ſub iugum vnum: a finibus fluuiorum Æthiopiæ ferent mihi ſacrificia.* Vnam enim Apoſtolorum linguam in cunctarum gentium linguas diuiſit; omnibuſque detulit ſalutarem vocationem. Per Zachariam quoque conſona his prædicit: *Delectare & lætare filia Sion. Ecce ego venio, & habitabo in medio tui; dicit Dominus: & confugient gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt ſibi in populum; & habitabo in medio tui; dicit Dominus: & cognoſces quia Dominus omnipotens miſit me ad te.* In quibus verbis vnigenitus Dei filius, & ſuam ipſius & Patris oſtendit perſonam. Miſſuſque eſſe dicitur; quia non ſicut Deus, ſed ſicut homo apparuit. Conuenit autem ei, in aduentu ſuo implere iuſtitiam pro hominibus, ac præſtare obœdientiam quam tantopere laudauit. Iterum Zacharias idem: *Gaude multum filia Sion: cane tuba filia Hieruſalem: Quoniam ecce rex tuus venit tibi iuſtus & ſaluator; ipſe manſuetus, ſedens ſuper ſubiugalem & pullum iuuenem.*

καὶ κωμῳδοῦντων ἱκανῶς τὴν τῶν εἰδώλων ἀσθένειαν, οὕτως ξυνέγραψε τὸν χρησμόν. Καὶ Ἀμὼς δὲ ὁ προφήτης, οὐ μόνον τὴν τῶν ἐθνῶν σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων προλέγει διασπορὰν, μᾶλλον δὲ διὰ τῆς ἐκείνου γλώττης αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων θεός· Ἰδοὺ γάρ φησιν, ἐγὼ ἐντέλλομαι, καὶ λικμήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, ὃν τρόπον λικμᾶται ἐν τῷ λικμῷ:- καὶ μετ' ὀλίγα· [Ἐν] τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀναστήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν· [καὶ ἀνοικοδομήσω τὰ πεπτωκότα αὐτῆς, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω] καὶ ἀνοικοδομήσω αὐτὴν καθὼς αἱ ἡμέραι τοῦ αἰῶνος· ὅπως ἂν ἐκζητήσωσί με οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς· λέγει κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα:- εἰ δέ τις βούλεται μαθεῖν τίς ἡ σκηνὴ, ἀκουσάτω τοῦ θεσπεσίου Ἰωάννου, λέγοντος, Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας:- Βοᾷ δὲ καὶ Σοφονίας· Ἐπιφανήσεται κύριος ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐξολοθρεύσει πάντας τοὺς θεοὺς τῆς γῆς· καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἕκαστος ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ πᾶσαι αἱ νῆσοι τῶν ἐθνῶν. ἐπειδὴ γὰρ Ἰουδαίους εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼν ξυντρέχειν ἐκέλευσεν, ἀναγκαίως προστέθεικεν, ὡς, τῶν καλουμένων θεῶν ἀφανῶν γινομένων, τὸν ἀληθινὸν ἕκαστος προσκυνήσει θεὸν, οὐκ εἰς ἐκείνην τρέχειν τὴν πόλιν ἀναγκαζόμενος, ἀλλ' ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ πόλεσι, καὶ κώμαις καὶ ἀγροῖς, τὸ σέβας προσφέροντες:- καὶ μετ' ὀλίγα δὲ πάλιν φησί· Τότε μεταστρέψω ἐπὶ λαοὺς γλῶσσαν εἰς γενεὰν αὐτῆς, τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα κυρίου, τοῦ δουλεύειν αὐτῷ ὑπὸ ζυγὸν ἕνα· ἐκ περάτων ποταμῶν Αἰθιοπίας, οἴσουσι θυσίας μοι:- τὴν γὰρ δὴ μίαν τῶν ἀποστόλων γλῶτταν, Γαλιλαίαν οὖσαν, εἰς τὰς ἁπάντων τῶν ἐθνῶν κατεμέρισε γλώττας, καὶ προσενήνοχεν ἅπασι τὴν σωτήριον κλῆσιν:- καὶ μέντοι καὶ διὰ Ζαχαρίου σύμφωνα προθεσπίζει· Τέρπου καὶ εὐφραίνου θύγατερ Σιών· διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι, καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου· λέγει κύριος· καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαόν· καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου· καὶ γνώσῃ ὅτι κύριος παντοκράτωρ ἀπέσταλκέ με πρὸς σέ:- ἐν δὲ τούτοις ὁ μονογενὴς, καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ τὸ τοῦ πατρὸς ἐπέδειξε πρόσωπον. ἀπεστάλθαι δὲ εἴρηκεν, ἐπειδήπερ οὐχ ὡς θεὸς, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος ἐπεφάνη· πρέπει δὲ αὐτῷ τὴν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων δικαιοσύνην παραγινομένῳ πληρῶσαι, δεῖξαι δὲ καὶ τὴν ἐπαινουμένην ὑπακοήν:- καὶ πάλιν· Χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιών· κήρυσσε θύγατερ Ἱερουσαλήμ· Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος καὶ σώζων· αὐτὸς πραῢς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον.

& perdes

[καὶ ἐξολοθρεύσει ἅρματα ἐξ Ἐφραίμ, καὶ ἵππον ἐξ Ἱερουσαλήμ·] καὶ ἐξολοθρευθήσεται τόξον πολεμικόν· καὶ πλῆθος εἰρήνης ἐξ ἐθνῶν· καὶ κατάρξει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως διεκβολῶν γῆς:- καὶ μετ' ὀλίγα· Καὶ ἔσται κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἔσται κύριος εἷς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἕν, κυκλοῦν πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὴν ἔρημον:- τί τούτων, ὦ ἄνδρες, ξυνεσκιασμένον, ἢ σαφηνείας δεόμενον; ποῖον δὲ τῶν εἰρημένων οὐκ ἔχει βοῶσαν [τῶν πραγμάτων] τὴν μαρτυρίαν; ἀκούσατε δὴ καὶ διὰ Μαλαχίου τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων, πρὸς τὸν Ἰσραὴλ λέγοντος· Οὐκ ἔστι μοι θέλημα ἐν ὑμῖν· λέγει κύριος· καὶ θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν· διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ ἕως δυσμῶν, τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσι· [καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρά. διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσι·] λέγει κύριος παντοκράτωρ· ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτό:- παραθέτε, ὦ φιλότης, τοὺς λόγους τοῖς πράγμασι· καὶ βλέπετε καὶ τὴν Ἰουδαίων ἀντιλογίαν, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν ὁμολογίαν, καὶ τὴν πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης προσφερομένην θυσίαν τῷ θεῷ τῶν ὅλων πνευματικήν· καὶ ὑμνήσατε τὸν οὕτως ἐναργῶς ταῦτα προαγορεύσαντα. εἰ δὲ βούλεσθε, καὶ τοῦ Δανιὴλ καὶ τοῦ Ἰεζεκιὴλ, καὶ Ἰωὴλ, καὶ Μιχαίου, καὶ Ὠσηὲ, καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν ἀνάγνωτε τὰ θεσπίσματα. ἅπαντες γάρ τι τὴν τῶν ἐθνῶν προαγορεύουσι σωτηρίαν· καὶ μέντοι καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην Ἀβραὰμ τὰς συνθήκας ποιούμενος, διὰ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ δώσειν τοῖς ἔθνεσι τὴν εὐλογίαν ὑπέσχετο· Εὐλογήσω γάρ σε, ἔφη, καὶ μεγαλυνῶ τὸ ὄνομά σου, καὶ ἔσῃ εὐλογημένος· καὶ εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι· καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς:- καὶ ταύτην αὐτῷ οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις δέδωκε τὴν ὑπόσχεσιν· καὶ μέντοι καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν, [τὴν] αὐτὴν παρέσχε καὶ τῷ Ἰσαὰκ [τὴν] εὐλογίαν· καὶ μετ' ἐκεῖνον πάλιν τῷ Ἰακώβ. ἐπειδὴ γὰρ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ ἐκείνων, τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν λαβὼν ὁ μονογενὴς, ἐνηνθρώπησεν· ἐνανθρωπήσας δὲ, καὶ τὴν οἰκονομίαν τελέσας, εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην τοὺς ἀποστόλους ἐξέπεμψε, καὶ προσέταξε μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· πιστεύσαντα δὲ τὰ ἔθνη, τῆς σωτηρίας ἀπήλαυσεν· εἰκότως ἄρα καὶ τῷ Ἀβραὰμ καὶ τοῖς ἐξ ἐκείνου τήνδε παρέσχε τὴν εὐλογίαν, καὶ αὐτοῖς δῆλα ποιῶν τὰ ἐσόμενα, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ γέρως ἐπιδεικνὺς, καὶ τοὺς τῶν θείων ἐπαΐοντας λογίων, τῇ τῆς σωτηρίας ἐλπίδι ψυχαγωγῶν. καὶ Ἰακὼβ δὲ ὁ πατριάρχης, εὐλογῶν τὸν Ἰούδαν, τῆς τῶν ἐθνῶν ἐμνημόνευσεν εὐλογίας· Οὐκ ἐκλείψει γάρ ἔφη, ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν:-

& perdet currus Ephraim, & equum ex Hieruſalem; & perdetur arcus bellicus; & multitudo pacis ex gentibus; & dominabitur a mari vſq; ad mare, & a fluminibus vſque ad exitus terræ. Et rurſus poſt multa alia; *Et erit Dominus in regem ſuper omnem terram. In die illa erit Dominus vnus, & nomen eius vnum, ambiens in circuitu omnem terram & deſertum.* Quodnam, viri Græci, horum verborum eſt vmbris obſcuratum, enarrationisve indigum? Aut quod non potius ſuperius dictorum, habet vocaliſſimũ rerum teſtimonium? Audite vero & per os Malachiæ Deum vniuerſorum Dominum ira Iſrael compellantem: *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus: neque ſacrificium accipiam de manibus veſtris: quoniam ab ortu ſolis & vſque ad occaſum, nomen meum glorificatum eſt in gentibus, dicit Dominus omnipotens: & in omni loco thymiama offertur nomini meo & ſacrificium purum; quia magnum nomen meum in gentibus; dicit Dominus omnipotens: vos autem prophanatis ipſum.* Comparate quæſo, amici homines, verba hæc rebus ipſis, ac videte tum Iudæorum contumaciam, tum gentium confeſſionem; videte inquam vbique terra ac mari ſpirituale ſacrificium Domino Deo offerri: atque hymnis eum concinite, qui hæc tam manifeſte prædixit. Quod ſi vultis, & Danielis & Ezechielis & Ioelis & Michææ, omniumque Prophetarum oraculis oculos admouete. omnes enim, gentium ſalutem prædicunt. Deus profecto, cum patriarcha Abraham inſigne illud fœdus percutiens, in ſemine ipſius daturum ſe gentibus benedictionem promiſit inquit enim: *Benedicã te, & magnificabo nomen tuum; & eris benedictus: & benedicam benedicentes te, & maledicentes te maledicam: & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.* Neque hoc illi ſemel, verum ſæpiſſime eſt pollicitus: quin & eo defuncto, eandem benedictionem dedit filio ſuo Iſaac; poſtque illum, ipſi Iacob. Quia enim ex illorum ſemine naturam humanam aſſumens, factus eſt homo, myſteriumque diſpenſationis perficiens, miſſis per orbem terrarum Apoſtolis, præcepit docere omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti; illæ autem ſic credentes, ſalutem conſequutæ ſunt; iure ac decenter & ipſi Abraham, & iis qui ex eo ſunt geniti, benedictionem hanc dedit; eiſdemq; futura prænuncians, magnitudinem præmij oſtendit, ac diuinorum verborum auditores ſpe ſalutis conſolatus eſt. Iacob etiam Patriarcha, cum Iudam benediceret, de gentium benedictione non tacuit. inquit ergo: *Non deficiet princeps ex Iuda, neq; dux de femoribus eius, donec veniat ille cui repoſitum eſt; & ipſe exſpectatio gentium.*

Magnus item Moyſes exclamat; *Lætamini gentes cum populo eius.* Dinini autem Dauidis quis Propherias facile colliget? In ſecundo enim pſalmo vindicis noſtri perſonam aſſumens, ita inquit: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* In octauo autem pſalmo hæc ſcripta ſunt: *Domine dominus noſter, quam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cælos? Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.* Videmus autem hæc quotidie euenire. In nono etiam pſalmo ad Deum conuerſus, *Exſurge,* inquit, *Domine: non confortetur homo: iudicentur gentes in conſpectu tuo. Conſtitue Domine legiſlatorem ſuper eos; vt ſciant gentes quoniam homines ſunt.* Quia enim ad extremam inſaniam genus humanum delapſum erat, neceſſario petit dari eis legiſlatorem; vt nobilitatem ſuæ naturæ cognoſcentes, brutum ac ferinum viuendi morem deponerent. In vigeſimo primo autem pſalmo, hæc ipſa ſunt: *Reminiſcentur & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt in conſpectu eius vniuerſa familiæ gentium; quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium;* & quæ ſequuntur, in eandem ſunt ſententiam. Prædicit autem e cunctis gentibus nouum populum. Tum & in quadrageſimoquarto pſalmo ſic inquit: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* Item & in quadrageſimoquinto; *Vacate, & cognoſcite quoniam ego ſum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.* Qui vero hunc ſequitur pſalmus, ſalutem gentium totus prædicit. inquit enim: *Omnes gentes plaudite manibus; iubilate Deo in voce exſultationis: Quoniam Dominus altiſſimus terribilis, rex magnus ſuper omnem terram.* Quique hunc pſalmi perpetui tres ſequuntur, omneſque pene dicam pſalmi Dauidici, habitabilis terræ mutationem prædicunt, gentiumque prædicant & vocationem & fidem; Dei præterea vindiciſque noſtri ſubſtantiam illam quæ eſt ante ſæcula, ex Deo Patre generationem, partum ex virgine, per eum facta miracula, irrogata illi ſupplicia, Iudæorum peruicaciam, Chriſti reſurrectionem ex mortuis, in cælum aſcenſionem, Spiritus ſancti aduentum, in vniuerſum orbem terra marique Apoſtolorum diſcurſum. Eadem vero hæc & omnes alij Prophetæ prædixiſſe inueniuntur. Ego autem ſuperfluum putaui, omnes de Chriſto prædictiones colligere. Multis enim mihi librorum voluminibus opus eſſet, vt inde Prophetias omnes deſeriberem, quæque ſunt ad rem hanc opportuna, decerperem. Sufficit autem; modo ipſi velitis; harum quas nuper allatas vobis audiſtis, veritatem diſcernere.

καὶ ὁ Μωϋσῆς δὲ ὁ μέγας ἐβόα· Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ :- τὰς δὲ τοῦ θεσπεσίου Δαβὶδ προφητείας, τίς ἂν ῥαδίως συλλέξειεν; ἐν μὲν γὰρ τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ, τὸ τοῦ σωτῆρος πρόσωπον ἀνειληφὼς, λέγει, Κύριος εἶπε πρός με, Υἱός μου εἶ σύ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε· αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς :- ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ φησί· Κύριε ὁ κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ· ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων, κατηρτίσω αἶνον :- ὁρῶμεν δὲ ταῦτα καθ' ἑκάστην τελούμενα. ἐν δὲ τῷ ἐννάτῳ πάλιν, πρὸς τὸν τῶν ὅλων λέγει θεόν· Ἀνάστηθι κύριε· μὴ κραταιούσθω ἄνθρωπος· κριθήτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου· κατάστησον κύριε νομοθέτην ἐπ' αὐτούς· γνώτωσαν ἔθνη [ἐνώπιόν σου,] ὅτι ἄνθρωποί εἰσιν :- ἐπειδὴ γὰρ εἰς ἀλογίαν ἐσχάτην ἐξέπεσε τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος, ἀναγκαίως αὐτοῖς δοθῆναι νομοθέτην αἰτεῖ, ὥστε καὶ τὴν φύσιν ἐπιγνῶναι καὶ τῆς θηριωδίας ἀπαλλαγῆναι. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ καὶ εἰκοστῷ· Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν· ὅτι τοῦ κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ αὐτὸς δεσπόζει τῶν ἐθνῶν :- καὶ τὰ ἑξῆς δὲ, τὴν αὐτὴν ἔχει διάνοιαν. προλέγει γὰρ τὸν ἐξ ἁπάντων τῶν ἐθνῶν νέον λαόν. καὶ ἵνα τὰ πλείονα παραλείπω, ἀκούσατε αὐτοῦ ἐν τῷ μδ' ψαλμῷ λέγοντος· Ἀντὶ γὰρ τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοί σου· καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ πάλιν ἐν τῷ με'· Σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ θεός· ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ :- ὁ δὲ μετὰ τοῦτον, ὅλος τὴν τῶν ἐθνῶν προαγορεύει σωτηρίαν· Πάντα γάρ φησι, τὰ ἔθνη κροτήσατε χεῖρας· ἀλαλάξατε τῷ θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως· ὅτι κύριος ὕψιστος φοβερὸς, βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν :- ὁ ἕβδομος δὲ καὶ ὁ ὄγδοος, καὶ μέντοι καὶ ὁ ἔννατος, καὶ πάντες ὡς ἔπος εἰπεῖν οἱ ψαλμοὶ, τὴν τῆς οἰκουμένης μεταβολὴν προθεσπίζουσι, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν προκηρύττουσι [καὶ] κλῆσιν καὶ πίστιν, καὶ πρός γε τούτοις τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν τὴν προαιώνιον ὕπαρξιν, τὴν ἐκ τοῦ πατρὸς γέννησιν, τὸν ἐκ [τῆς] παρθένου τόκον, τὰ θαύματα, τὰ παθήματα, τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀπιστίαν, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν, τὴν τοῦ πνεύματος ἐπιφοίτησιν, τὸν εἰς πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν τῶν ἀποστόλων δρόμον. καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται ταῦτα προλέγουσιν ἅπαντες. ἐγὼ δὲ πάσας συναγαγεῖν τὰς προῤῥήσεις πάρεργον ὑπείληφα· πολλῶν γὰρ ἂν ἐδεήθην βιβλίων, καὶ πάσας γράφων, καὶ περὶ ἑκάστης δέ γε [τὰ] πρόσφορα λέγων. ἀρκεῖ δὲ ὑμῖν, ἂν θέλητε, καὶ τῶν ἄλλων, ἐξ ὧν ἀκηκόατε, τὴν ἀλήθειαν διαγνῶναι.

Sunt

σαφεῖς γὰρ αὗται καὶ ἀληθεῖς, καὶ οἷόν τινες ἐναργεῖς εἰσὶ τῶν πραγμάτων εἰκόνες. ὥσπερ τοίνυν τῶν ἀρίστων ζωγράφων τὴν τέχνην ῥᾷον ἄν τις καταμάθοι, τῷ ἀληθινῷ καὶ ἀρχετύπῳ χαρακτῆρι παρατιθεὶς τὴν εἰκόνα, οὕτω χρὴ καὶ ὑμᾶς, καθάπερ ἰδέαν τινὰ τὴν προφητείαν, ὑπὸ τοῦ σοφωτάτου προδιαγραφεῖσαν ζωγράφου, παραθεῖναι τοῖς πράγμασιν, ἤδη λαβοῦσαν τὸ πέρας, καὶ τὸ τῆς ὁμοιότητος θεάσασθαι ἀπαράλλακτον. πάλαι μὲν γὰρ, πρὶν δέξηται τὸ πέρας ἡ προφητεία, εἶχεν ἱκανὸν πόνον τὸ πεῖσαι τοὺς τηνικαῦτα ἀνθρώπους, ὡς ἀληθῆ τὰ θεσπίσματα· ἐπειδὴ δὲ τὰ πάλαι καὶ πρὸ πάλαι προρρηθέντα, νῦν ὁρῶμεν τετελεσμένα, καὶ τὰ ῥήματα ἐκεῖνα γινόμενα πράγματα, οὐδὲν πόνον ἡμῖν εἰς τὸ πεῖσαι τὰς ἀκοάς. ἔχουσι γὰρ αὗται μαρτυροῦντα τὰ ὄμματα· [καὶ περιττὸς ἡμῖν Ἡρόδοτος, λέγων, ὅτι τὰ ὦτα ὑπάρχει ἀνθρώποις ἀπιστότερα ἐόντα τῶν ὀφθαλμῶν. ὁρῶσι γάρ που οἱ ὀφθαλμοὶ ἅπερ ἀκούει τὰ ὦτα.] ἐπειδὴ τοίνυν καὶ ὀλίγων προφητειῶν ἐπηκούσατε, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἑωράκατε μαρτυρίαν, παράθετε, ὦ ἄνδρες, τοῖς ὑμετέροις χρησμοῖς τῶν προφητῶν τὰ θεσπίσματα, καὶ βοήσατε μετὰ τοῦ ἀποστόλου· Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου· τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ναοὶ μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ, τῶν προφητῶν οἱ χοροί· εἴδωλα δὲ κωφὰ, τὰ παρὰ τῶν ἐθνῶν προσκυνηθέντα· περὶ ὧν τὸ θεῖον πνεῦμά φησι· Τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων· στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσιν· ὀφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὄψονται· ὦτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἀκούσονται· ῥῖνας ἔχουσι, καὶ οὐκ ὀσφρανθήσονται· χεῖρας ἔχουσι, καὶ οὐ ψηλαφήσουσι· πόδας ἔχουσι, καὶ οὐ περιπατήσουσιν· οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν· [οὐδὲ γάρ ἐστι πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.] ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ᾽ αὐτοῖς :- ὑμᾶς δὲ γένοιτο μεταμαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῆς προφητικῆς μὴ μεταλαβεῖν ἀρᾶς :-

ΠΕΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΚΑΙ κρίσεως· ιαʹ.

ΑΡΙΣΤΙΠΠΟΝ ἐκεῖνον ἴσως, ὦ ἄνδρες, ἀκούετε· τὸν Ἀριστίππου τοῦ Σωκράτους ἑταίρου θυγατριδοῦν. οὗτος τῇ μητρὶ φιλοσοφούσῃ συνὼν, φιλοσοφίας ὡς πλεῖστον μετείληχεν. ἔλαχε δὲ καὶ ὄνομα ξυντεθὲν ἐκ τοῦ πράγματος· μητροδίδακτον γὰρ αὐτὸν ὠνόμαζον ἅπαντες. ἀλλ᾽ ἐκείνῳ μὲν ἤρκεσεν εἰς μετουσίαν φιλοσοφίας, καὶ μόνα τῆς μητρὸς τὰ παιδεύματα· ὑμεῖς δὲ, καὶ προφητῶν τοσούτων [καὶ ἀποστόλων] ἀκούοντες, καὶ μέντοι καὶ τῶν μετ᾽ ἐκείνους [ἐν] διδασκαλίᾳ λαμψάντων, μαθεῖν οὐ βούλεσθε τὴν ἀλήθειαν.

Sunt enim manifeſtæ atq; veriſſimæ, ac veluti expreſſæ quædam rerum imagines. Sicut itaq; optimorum pictorum artem facilius explorare quis poterit, qui veræ atq; archetypæ rei pictam imaginem conferat; ita & vos decet quam Prophetiam ſapientiſſimus pictor Deus ante depinxit, velut imaginem quandam rebus ipſis quæ iam euenerunt, conferre, atq; ita nihil euariantē ſimilitudinem intueri. Prius enim quam Prophetia ex euentu rerum finē conſequeretur, non parū laboris erat perſuadere hominibus qui tunc viuebant, euentura eſſe quæ prædicerentur. Nunc autem, cum impleta iā videamus quæ tot ante ſæculis Prophetæ illi prædixerant, quæque olim verba fuerant, eſſe nunc facta, nullus iam nobis labor relinquitur ad faciendam auribus fidē. Aures enim, oculorum teſtimonio nunc vtuntur. Neq; indigemus Herodoti auctoritate, vt ſciamus aures eſſe oculis infideliores: oculi enim noſtri vident quę auditu aures accipiunt. Quando igitur & Prophetias a me citatas audiſtis, & rerum teſtimonia oculis inſpexiſtis, age iam noſtrorū Prophetarum diuinas voces, dæmonum veſtrorum oraculis comparate; vt cum Apoſtolo exclametis, *Quæ ſocietas luci ad tenebras? quæve conuentio Chriſti ad Beliar? aut quæ pars fideli cum infideli? quis conſenſus templo Dei cum idolis?* Templa enim Dei, ſunt Prophetarū chori: Idola vero quæ gentes adorarunt, ſurda & muta ſunt. de quibus & Dauid ita locutus eſt: *Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur; oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non audient; nares habent, & non odorabunt. Manus habent, & non palpabunt; pedes habent, & non ambulabunt. Non clamabunt in gutture ſuo: neq; enim eſt ſpiritus in ore ipſorum. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* Vobis autē, viri Græci, potius contingat veritatem perdiſcere, quā Propheticæ huius imprecationis pati ſupplicium.

XI SERMO: DE FINE ET iudicio.

ARISTIPPI nomen, o Græci homines, ad veſtras fortaſſe aures peruenit; illius inquam Ariſtippi qui ex filia nepos fuit eius Ariſtippi quo Socrates amiciſſimo vſus eſt. Is itaq; ex familiaritatē matris atq; conuictu, nam & hanc Philoſophatam Græci aſſerunt; ad magnam Philoſophiæ cognitionem peruenit. Cognomen vero etiam ab re ipſa contraxit. omnes enim *Metrodidacton*, hoc eſt matris diſcipulum, appellabant. Atq; illi quidem, ad participatum Philoſophiæ, ſola matris documenta ſatis fuerunt: Vos autem, cum tot iam Prophetas audieritis, nec minus & eos qui poſt Prophetas celebri doctrina claruerunt, perdiſcere tamen veritatē non vultis:

Hoc autē vobis inde vitium aduenit, quod exiſtimatis inutilia prorſus hæc eſſe inſtituta quæ de Chriſtiana religione perdiſcenda ſunt. Non enim Syracuſanas delicias, nō remiſſum vitæ genus atq; molliſſimum, nō exſecrandas diuitias pollicentur, non ex diuitiarum fluxu lubricum euripum; ſed ſudores multos laboreſq;, vitam denique anxiam & duriſſimam. Sunt enim hæc omnibus ante oculos poſita, paſſimq; perſpicua. Finis autem cuius gratia hæc feruntur, abſtruſus eſt, nulliq; conſpicabilis. Aſſueti enim ea ſola intueri quæ videntur, ſcire non poteſtis eorum naturam quæ non videntur. oculis enim illis caretis quorum fides eſt opifex. Ego autem, hic quoq; adhibitis ſacrorum ſermonum facibus, & hæc ipſa vobis oſtendam, quæ mihi oſtendendi, quæq; vobis capiendi facultas erit. Puto autem nunc quoq; operæ pretium me facturum, ſi Philoſophorum opiniones ac diuina Euangeliorum dogmata vobis ex aduerſo conſtituam, vt ex propoſita comparatione ſcire poſſitis, quemnam illi finem nobis ſtatuerint, & quem diuini ſermones polliceātur. Epicurus itaq;, iucundiſſima vita finem metitur: Supremum namq; bonū, ſolam eſſe voluptatem opinatus eſt Democritus autem Abderites, horum dogmatū pater, pro Voluptate Concupiſcentiam poſuit; non ſententiæ quidem, ſed nominum duntaxat facta mutatione. Heraclitus item Epheſius, nomen inuertit, ſenſum ſeruauit: nam pro voluptate, Beneplacitum dixit. Habet tamen hæc dictio, aliam quandam vim. infinita enim atq; incerta ratione Beneplacitum poſuit; qualitatem tamē huius beneplaciti non expreſſit. Sunt autem hac in re variæ hominum differenteſq; ſententiæ. Aliis ſiquidē, placet temperantia; aliis vero, quod huic maxime cōtrariū eſt vitiū: Aliis, continentia placet; aliis, incontinentia: Aliis, per iniquitatē atq; auaritiā viuere; aliis, per iuſtitiam & æquitatē. Quod itaq; vnicuiq; libitū eſt, quod iucundū atq; amabile, id ille videtur finem hominis definiſſe, tacito quidem voluptatis nomine, proq; eo beneplaciti vſus nomenclatura. Pythagoras autē, vltimū hominis bonum in exactiſſima numerandi ſcientia opinatus eſt eſſe: Hecatæus, in eo ſtatu rerū qui homini ſatis eſſet: Antiſthenes, in modeſtia & humilitate: Anaxagoras Clazomenius, in vitæ ſpeculatione, in eaq; animi libertate quę ab huiuſmodi ſpeculatione proficiſcitur; conuenientē Philoſopho terminū omnino conſtituens. maximum enim profecto bonum eſt, naturam rerū callere; vt ex ea cognitione contemnamus quæ fluxa ſunt, animūq; ab omni ſeruitute liberū cōſeruemus. Plato autē, Ariſtonis filius, altitudine ac magnificētia termini, illū nobis occuluit. Bonorū ſiquidē finē ſtatuit, vt, quantū in nobis ſit, Deo perq̄ ſimiles euadamus. Laudabilis ſane adhortatio; quæ nos ad diuinorū imitationē inuitat. illa tamē verborū additio, vt id faciamus *quantum in nobis eſt*, admirabile id magis homini quā præſtabile eſſe oſtendit. Neq;

Τοῦτο δὲ ὑμῖν ξυμβαίνει τὸ πάθος, ἐπείπερ ἀνόνητα τυχὸν ποτὲ νομίζετε τὰ μαθήματα. οὐ γὰρ Συρακουσίαν χλιδήν, οὐδέ γε ἀνειμένον καὶ ἁβροδίαιτον ἐπαγγέλλεται βίον, οὐδὲ τὸν πολυάρατον πλοῦτον, καὶ τῶν ἐκείνου ῥευμάτων τὸν εὔριπον, ἀλλ' ἱδρῶτας καὶ πόνους, καὶ πολιτείαν πολύμοχθον. ταῦτα γάρ, ὑμῖν καταδηλα· τὸ δέ γε τούτων τέλος, ἀθέατον. μόνα γάρ που εἰωθότες τὰ ὁρώμενα βλέπειν, ἰδεῖν οὐ δύνασθε τῶν ἀοράτων τὴν φύσιν. τοὺς ὀφθαλμοὺς γὰρ ἐκείνους οὐκ ἔχετε ὧν ἡ πίστις δημιουργός. ἐγὼ δὲ ὑμῖν, ὡς ἐμοί γε δυνατόν, καὶ ὑμῖν χωρητόν, δηλώσω καὶ ταῦτα, τῇ τῶν θείων λογίων πάλιν χρώμενος δᾳδουχίᾳ. προὔργου δὲ οἶμαι δεῖξαι καὶ νῦν ἐκ παραλλήλου τῶν φιλοσόφων τὰς δόξας καὶ τῶν θείων εὐαγγελίων τὰ δόγματα· ἵνα γνῶτε τί μὲν ἐκεῖνοι τέλος ὡρίσαντο, τί δὲ οἱ θεῖοι ἐπαγγέλλονται λόγοι. Ὁ μὲν οὖν Ἐπίκουρος, τὸ ἥδιστα ζῆν ὡρίσατο τέλος· τέλεον γὰρ ἀγαθόν, μόνην ἡγεῖτο τὴν ἡδονήν. Δημόκριτος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης, ὁ τῶν τούτου δογμάτων πατήρ, ἀντὶ τῆς ἡδονῆς τὴν ἐπιθυμίαν τέθεικεν· ὀνομάτων, οὐ δογμάτων ἐναλλαγὴν ποιησάμενος. καὶ Ἡράκλειτος δὲ ὁ Ἐφέσιος, τὴν μὲν προσηγορίαν μετέβαλε, τὴν δὲ διάνοιαν [οὐ] καταλέλοιπεν· ἀντὶ γὰρ τῆς ἡδονῆς, εὐαρέστησιν τέθεικεν. ἔχει δὲ τινὰ καὶ ἑτέραν ἔμφασιν οὗτος ὁ ὅρος. ἀορίστως γὰρ τὴν εὐαρέστησιν τέθεικε· τὸ δὲ ταύτης ποιόν, οὐ δεδήλωκε. διάφοροι δὲ τῶν ἀνθρώπων αἱ γνῶμαι· τοῖς μὲν γὰρ ἀρέσκει σωφροσύνη· τοῖς δέ, ἡ ταύτης ἐναντία κακία· καὶ τοῖς μέν, ἀκρασία· τοῖς δέ, ἐγκράτεια· καὶ τούτοις μέν, ἄδικος καὶ πλεονεκτικὸς βίος· ἐκείνοις δέ, δίκαιος. τὸ τοίνυν ἑκάστῳ ἀρέσκον, ἡδύ τε καὶ ἀξιέραστον, οὗτος ὡρίσατο τέλος, ἀντὶ τῆς ἡδονῆς τὴν εὐαρέστησιν τεθεικώς. ὁ δὲ πολυθρύλλητος Πυθαγόρας, τὴν τελεωτάτην τῶν ἀριθμῶν ἐπιστήμην, ἔσχατον ὑπελάμβανεν ἀγαθόν· ὁ Ἑκαταῖος δέ, τὴν αὐτάρκειαν· ὁ δὲ Ἀντισθένης· τὴν ἀτυφίαν. Ἀναξαγόρας δὲ ὁ Κλαζομένιος, τὴν θεωρίαν τοῦ βίου, καὶ τὴν [ἀπὸ] ταύτης ἐλευθερίαν· φιλοσόφῳ δὴ πρέποντα ὁρισάμενος ὅρον. μέγιστον γὰρ ἀληθῶς ἀγαθὸν τὸ ξυνιδεῖν τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν, καὶ τῶν ῥεόντων καταφρονῆσαι, καὶ τὴν ψυχὴν ἀδούλωτον καὶ ἐλευθέραν διατηρῆσαι. Πλάτων [δὲ] ὁ Ἀρίστωνος, τῇ μεγαλονοίᾳ τοῦ ὅρου καὶ τοῦτον ἀπέκρυψε· τὸ γὰρ ὁμοιωθῆναι τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν, τέλος ὡρίσατο τῶν ἀγαθῶν. ἀξιέπαινος μὲν οὖν καὶ ἡ περὶ τὴν μίμησιν τῶν θείων παραίνεσις· ἡ δὲ [τοῦ] Κατὰ τὸ δυνατὸν προσθήκη, ἀξιαγαστότερον τὸν ὅρον ἀπέφηνεν. οὐ

γὰρ κατὰ πάντα δυνατὸν ὁμοιωθῆναι θεῷ. πῶς γὰρ ἄν τις, ὁρατὸς ὤν, ὁμοιωθείη τῷ ἀοράτῳ· καὶ βραχὺς ὤν, καὶ τόπῳ σμικρῷ περιγεγραμμένος, τῷ ἀπεριγράφῳ καὶ τὴν κτίσιν συνέχοντι· καὶ αὖ πάλιν τῷ αἰωνίῳ, πρόσφατος ὤν· καὶ τῷ τὰ πάντα τεκτηναμένῳ, μηδὲ πηχυαῖον οὐρανὸν δημιουργῆσαι δυνάμενος; τοιγάρτοι οὔτε τὴν φύσιν ἐκείνην, οὔτε τὴν δύναμιν, οὔτε μὴν τὴν σοφίαν μιμήσασθαι δυνατόν· τοῦ ἀγαθοῦ μέντοι καὶ δικαίου. καὶ ἡμέρου καὶ φιλανθρώπου τύπους ἀμηγέπη τινὰς ἐκμάξασθαι οἷόν τε. καὶ γὰρ ὁ δεσπότης Χριστὸς, ταύτην τοῖς τελειότητος ἐφιεμένοις τὴν μίμησιν προὔθηκε· Γίνεσθε γάρ φησιν, οἰκτίρμονες, καθὼς [καὶ] ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν· ὅτι ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους:- καὶ ὁ τοῦ Πλάτωνος δὲ διδάσκαλος ὁ Σωφρονίσκου Σωκράτης, οὐ τὸν πλούτῳ περιρρεόμενον, καὶ ἐξ οὐρίων φερόμενον, ἀλλὰ τὸν δικαιοσύνῃ κοσμούμενον, εὐδαίμονα εἰώθει καλεῖν· καὶ ἀσεβεῖς ὠνόμαζε, τοὺς τὸ ξυμφέρον τοῦ δικαίου χωρίζοντας. μόνον γὰρ εἶναι ξυμφέρον τὸ δίκαιον ἔλεγεν. οἱ δέ γε ῥήτορες, τούτων ἐπαΐειν τῶν λόγων οὐκ ἤθελον· ἄλλο γάρ τι παρὰ τὸ ξυμφέρον εἶναι [τὸ] δίκαιον ἔλεγον· ἀξύμφορον ταύτῃ περ τὸ ξυμφέρον δηλοῦντες· ἄδικον γὰρ δήπουθεν, τὸ τοῦ δικαίου κεχωρισμένον· τὸ δέ γε ἄδικον, βλαβερόν· τὸ δὲ βλαβερὸν, οὐκ ἂν εἰκότως κληθείη ξυμφέρον. ὁ μὲν οὖν Πλάτων καὶ Σωκράτης, καὶ ξύμφωνα ἔφασαν καὶ ἀξιέπαινα· Ἀριστοτέλης δὲ, τῆς Πλάτωνος διδασκαλίας μεταλαχὼν, τούτων οὐκ ἐπώνατο τῶν δογμάτων· ἀλλὰ ξυμπληροῦσθαι τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ τριγενείας ἔφη, ἐκ τῶν κατὰ ψυχὴν, ἐκ τῶν κατὰ σῶμα, ἐκ τῶν ἐκτός· χρῆναι γὰρ τὸν εὐδαίμονα ἔλεγε μὴ μόνον ἀρετῇ κοσμεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ῥώμην ἔχειν, καὶ ὥρᾳ λάμπειν, καὶ πλούτῳ περιρρεῖσθαι· τὸν δὲ τινὸς τούτων ἐστερημένον, ἥκιστα καλεῖσθαι εὐδαίμονα. μᾶλλον δὲ οὗτος, ὡς ἔοικεν, ἠκολούθησε Σιμωνίδῃ τῷ ποιητῇ. ἐκεῖνος γὰρ ἔφη· ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρί· δεύτερον δὲ, φυὰν καλὸν γενέσθαι· τρίτον δὲ, πλουτεῖν ἀδόλως:- καὶ ὁ Θέογνις δὲ τὴν πενίαν φεύγειν παρεγγυᾷ, καὶ φησί·

Χρὴ πενίην φεύγοντα, καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον
Ῥιπτεῖν, καὶ πετρῶν Κύρνε κατ' ἠλιβάτων:-

οἱ δὲ Στωϊκοὶ, ἐναντία τούτοις ἄντικρυς ἐψηφίσαντο. τὸ γὰρ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν, ὡρίσαντο τέλος· καὶ τὴν ψυχὴν ἔφασαν μηδὲν ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ ὠφελεῖσθαι ἢ βλάπτεσθαι· οὔτε γὰρ εἰς ἀρετὴν ἀναθεῖν ἡ ὑγεία μὴ βουλομένην βιάζεται, οὔτε εἰς κακίαν παρὰ γνώμην ἡ νόσος καθέλκει· ἀδιάφορα γὰρ ταῦτα ἔλεγον εἶναι. ἐκεῖνα δέ γε αὐτῶν κομιδῇ τολμηρόν·

enim fieri poteſt vt vſquequaq; Deo ſimiles euadamus. Quo enim pacto viſibilis homo, inuiſibilem imitetur? quomodo qui breuis eſt, ac exiguo loco concluditur, illi queat eſſe perſimilis, qui extra omnem terminum conſtitutus ipſe continet vniuerſa? Quæ ſit rurſus ad æternum rerumque omnium conditorem illius ſimilitudo, qui recens eſt ac nouitius, quiq; ne vlnaris quidem quantitatis queat cælum componere? Nulli eſt ergo natura illa, nulli potentia, nulli ſapientia imitabilis. Bonitatis tamen ac manſuetudinis, iuſtitiæq; ac humanitatis diuinæ typos aliquos quoquo modo effingi poſſe, non infitias iuerim: quandoquidem & Chriſtus iis qui perfectionem aſſequi cupiebant, genus hoc imitationis propoſuit, inquit enim: *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cæleſtis miſericors eſt; qui oriri facit ſolem ſuper malos & bonos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Platonis quoque præceptor Socrates filius Sophroniſci, non diuitiis affluentem hominem, neq; ſecundo vento ſemper vtentem, ſed iuſtitia exornatum virum ſolitus eſt felicem appellare. Impios enim ſceleſtoſq; vocabat, qui vtilitatem a iuſtitia ipſa ſeiungerent; opinatus in ſola probitate ac iuſtitia repoſitam eſſe vtilitatem. Oratores autem, his dictis aures accommodare noluerunt. Dicebant enim, vtilitatem ab recto ſeiunctam eſſe; non ſentientes, vtilitatē ſine iuſtitia, omni vtilitate caſſam relinqui. Nā ſi iniuſtum eſt quod iuſtitia caret, quod eſt iniuſtum, vtiq; erit & noxium: quod vero noxium eſt, vtile numquam vocari poterit. Plato igitur eiuſq; præceptor Socrates, conſona & laudabilia dixiſſe inueniuntur. Ariſtoteles autem, tametſi Platonis auditor fuerit, ex illius tamen doctrina parum profecit. ex triplici enim bonorum genere, id eſt animæ corporis, ac externis bonis, plenā felicitatē fieri affirmauit. Aiebat enim, qui vere felix habendus ſit, eum non modo virtute excultum eſſe oportere, ſed robuſta præditum valitudine, ſed egregia forma inſignem, ſed diuitiis affluentem: qui autem careat aliquo eorum bonorum, felicem appellandum nō eſſe. Hic autem, vt mihi quidem videtur, Simonidæ Poetæ ſententiam ſequutus eſt. is enim ſic inquit: *Optimum eſt homini, vt bene valeat: proximum, vt bona ſit forma: tertium, vt ſine dolo ſit diues.* Theognis item Poeta, paupertatem vitari quam maxime adhortatur:

Pauperiem fugitare decet, pelagiq; ſub vndas
Vertice vel montis mittere præcipitem.

Stoici vero ipſi, ſanxerūt quæ his apertiſſime ſint contraria. finē namq; hominis ac felicitatē definierunt, vt naturam vitæ ducem ſequatur. Animam quoq; iidem Stoici dixerunt, neq; vtilitatis a commercio corporis, neque detrimenti quicquam accipere. nam neq; ad virtutē capeſſendā, bona corporis valitudine, dū viuit, cōpellitur: neq; rurſus ad vitiū trahitur, vlla corporis ægritudine. Hæc enim indifferentem habere vim opinātur. Illud vero eorundē Stoicorū impudēs plane verbū, atq; audacius dictum eſt:

Eandem namque & Dei & hominis virtutem eſſe aſſerebant. At Epicurus, his contrariam viam ingreſſus, felicitatem hominis eam definiuit, vt nec famem nec ſitim patiatur: proque tuenda ſaturitate cenſebat vel aduerſus patrem Iouem eſſe homini depugnandum. ad tantam ille impietatem voluptarium hominem erudiebat. neque enim ſolum Iouis nomen aduertendum eſt, quod ille in deriſum ac dicterium vſurpabat; ſed Deum totius mundi opificem, quem ille Iouis appellatione intelligens, blaſphemare eſt auſus. Hoc autem vitium illi accidit, quod & caſui & atomis nimium tribuebat, nulloque duce gubernari, ſed ferri ſua ſponte ac impune vagari cuncta opinabatur; nullam putans anteactæ vitæ reddendam eſſe cuiquam rationem, ſed ſtatū hominis ſepulcrorum tenus protendi. Plato autem, vel defunctis vita hominibus iudicia imminere ſuppliciaque teſtatur. ita enim in decimo Reipublicæ ſuæ libro ſcriptum reliquit: *Hic itaque aderant feroces quidam viri, aſpectuque ignei: qui, cum prodeuntem ex eo ſpiraculo mugitum percepiſſent, alios quidem ſeorſum correptos perducebant; Aridæum vero nonnulloſque præterea vinctos manus ac pedes, decuſſo capite ac detracta cute, iuxta viam raptabant, deflexo per acutiſſimas ſpinas tribuloſque itinere.* In ipſo quoq; Phædone proxima his conſcripſit. inquit enim: *Tertius autem fluuius, hoſce medius interlabitur, ac non longe progreſſus, loco ampliſſimo cadens excipitur, qui multo igni ardere cernitur; ibique noſtro hoc mari longe maiorem paludem efficit, aquis cœnoque ſubbullientem. Inde autem egrediens, ſerpit in circuitum cœno ſubturbidus: ambituque magno circumuolutus, tum ad alia peruenit loca, tum ad extremos Acheruſiæ paludis fines. cuius tamen aquis minime commiſcetur. ſed multiplici ambitu ſub terram volutus, infra Tartarum denique erumpit. hic eſt autem quem Pyriphlegethontem appellant; cuius etiam riui quacunque aquarum ductus exſufflando eructant, vbi terrarum locorumque contingat. Exaduerſo autem huius, quartus item fluuius in horribilem atque aſperrimum locum influit. fertur autem coloris eſſe cyanei. Stygiuſque nomine appellatur. quam vero influens paludem facit, Stygem appellant. Is itaque in eam cadens, certaſque ab illius aqua vires accipiens, ac terra demum immerſus, lapſu erratico reuolutus fertur contra Pyriphlegethontem, ſiſtque illi obuius ex aduerſo ad Acheruſiam paludem. neque vero illius aquis confunditur, ſed hic quoque flexo volumine in circuitum lapſus influit in Tartarum, aduerſus Pyriphlegethonti.* Ego vero plura non dicam, ne cuncta quæ poſſem vobis adducens, æquo longiorem ſermonem protraham. Facile eſt autem, viri Græci, hunc Platonis librum in manus ſumere, doceriq; ex illius lectione quodnam iudicij tribunal ipſe conſtituat, vtque leuiter peccantibus pares ac commenſas pœnas decernat; grauiter autem crebroque delinquentibus, indelebiles. Ego vero pauca vobis ex eo libro nunc legenda apponam. ſic enim inquit:

ἀνθρώπου γάρ [τοι] καὶ θεοῦ τὴν αὐτὴν ἔλεγεν ἀρετήν. Ἐπίκουρος δὲ, τὴν ἐναντίαν τούτοις ὁδεύσας, τὸ μήτε πεινῆν μήτε διψῆν, εὐδαιμονίαν ὡρίσατο· καὶ τούτων τὸν ἀπολαύοντα ἔλεγε κἂν Διὶ πατρὶ μάχεσθαι. οὕτως αὐτὸν τὸ φιλήδονον ἐπαιδοτρίβησεν εἰς ἀσέβειαν. μὴ γὰρ δὴ τοῦτο μόνον ἴδῃ τὸ παρ' αὐτοῦ κωμῳδούμενον ὄνομα, τὸν Δία λέγω· τὸν γὰρ δὴ τῶν ὅλων θεὸν οὕτω νοῶν ἐκεῖνος, τὴν βλασφημίαν ἐτόλμησε. τοῦτο δὲ πέπονθεν ὁ τρισάθλιος, τῷ αὐτομάτῳ καὶ ταῖς ἀτόμοις πιστεύων, καὶ ἀνηγεμόνευτα εἶναι καὶ ἀτημέλητα τὰ πάντα ἡγούμενος, καὶ τῶν βεβιωμένων οὐ προσμένων ἐξέτασιν, ἀλλὰ μέχρι τῶν τάφων εἶναι νομίζων τῶν ἀνθρώπων τὴν ξύστασιν. ὁ δέ γε Πλάτων καὶ τὰ δικαστήρια τὰ ἐκεῖ, καὶ τὰ κολαστήρια δείκνυσι, καὶ φησὶν ἐν τῷ δεκάτῳ τῆς Πολιτείας· Ἐνταῦθα δὴ ἄνδρες ἄγριοι, διάπυροι ἰδεῖν, παρεστῶτες καὶ καταμανθάνοντες τὸ φθέγμα, τοὺς μὲν ἰδίᾳ παραλαμβάνοντες ἦγον· τὸν δὲ Ἀρίδαιον καὶ ἄλλους, ξυμποδίσαντες χεῖράς τε καὶ πόδας καὶ κεφαλὴν, καταβαλόντες καὶ ἐκδείραντες, εἷλκον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτὸς, ἐπ' ἀσπαλάθων κνάμπτοντες:- κἀν τῷ Φαίδωνι δὲ τὰ παραπλήσια λέγει· Τρίτος γὰρ φησὶ ποταμὸς τούτων, κατὰ μέσον ἐκβάλλει· καὶ ἐγγὺς τῆς ἐκβολῆς, ἐμπίπτει εἰς τόπον μέγαν πυρὶ πολλῷ καιόμενον· καὶ λίμνην ποιεῖ μείζω τῆς παρ' ἡμῖν θαλάσσης, ζέουσαν ὕδατος καὶ πηλοῦ. ἐντεῦθεν δὲ χωρεῖ κύκλῳ θολερὸς καὶ πηλώδης. περιελιττόμενος δὲ, ἄλλοσέ τε ἀφικνεῖται, καὶ παρ' ἔσχατα τῆς Ἀχερουσίας λίμνης· καὶ οὐ ξυμμιγνύμενος τῷ ὕδατι· περιελιχθεὶς δὲ πολλάκις, ὑπὸ γῆν ἐκβάλλει κατωτέρω τοῦ Ταρτάρου. οὗτος δέ ἐστιν ὃν ἐπονομάζουσι Πυριφλεγέθοντα· οὗ καὶ οἱ ῥύακες ἀποσπάσματα ἀναφυσῶσιν, ὅπου ἂν τύχωσι τῆς γῆς. τούτου δὲ αὖ καταντικρὺ ὁ τέταρτος ἐκπίπτει εἰς τόπον δεινόν τε καὶ ἄγριον. λέγεται δὲ χρῶμα ἔχειν [ὅλον] οἷον ὁ κυανός· ὃ δὴ ἐπονομάζουσι Στύγιον· καὶ τὴν λίμνην [ἣν] ποιεῖ ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων, Στύγα. ὁ δὲ ἐμπεσὼν ἐνταῦθα, καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι, δὺς κατὰ τῆς γῆς, καὶ περιελιττόμενος, χωρεῖ ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι, καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀχερουσίᾳ λίμνῃ ἐξ ἐναντίας. καὶ οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδενὶ μίγνυται· ἀλλὰ καὶ οὗτος κύκλῳ περιελθὼν, ἐμβάλλει εἰς τὸν Τάρταρον ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι:- Καὶ ἵνα μὴ πάντα λέγων, μακροτέραν ἐργάσωμαι τὴν διάλεξιν, ῥᾴδιον, ὦ ἄνδρες, ἐντυχεῖν τῷδε τῷ διαλόγῳ, καὶ γνῶναι σαφῶς, ὅπως καὶ τὸ δικαστήριον ἐπιδείκνυσι, καὶ τῶν τὰ σμικρὰ ἡμαρτηκότων τὰ ξύμμετρα ἐπιτίμια, καὶ τῶν τὰ μεγάλα καὶ πλεῖστα ἠσεβηκότων τὰς ἀνηκέστους κολάσεις. ὀλίγων δέ τινων ἀπομνημονεύσω κἀγώ· λέγει δὲ οὕτως·

Qui

Οἳ δ᾽ ἂν δόξωσιν ἀνιάτως ἔχειν, διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἁμαρτημάτων, ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας, ἢ φόνους πολλοὺς καὶ ἀδίκους καὶ παρανόμους ἐξειργασμένοι, ἢ ἄλλα ὅσα τυγχάνει τοιαῦτα [ὄντα,] τούτους δὲ ἡ προσήκουσα μοῖρα ῥίπτει εἰς τὸν Τάρταρον· ὅθεν οὔποτ᾽ ἐκβαίνουσιν. οἳ δ᾽ ἂν ἰάσιμα μὲν, μεγάλα δὲ δόξωσιν ἡμαρτηκέναι ἁμαρτήματα, οἷον πρὸς πατέρα ἢ [πρὸς] μητέρα ὑπ᾽ ὀργῆς βίαιόν τι πράξαντες, καὶ μεταμέλον αὐτοῖς τὸν ἄλλον βίον βιώσωσιν, ἢ ἀνδροφόνοι ἢ τοιούτῳ τινὶ ἄλλῳ τρόπῳ γένωνται· τούτους δεῖ ἐμπεσεῖν μὲν εἰς τὸν Τάρταρον· ἐμπεσόντας δὲ αὐτοὺς, καὶ ἐνιαυτὸν ἐκεῖ γενομένους, ἐκβάλλει τὸ κῦμα, τοὺς μὲν ἀνδροφόνους, κατὰ τὸν Κωκυτόν· τοὺς δὲ πατραλοίας, κατὰ τὸν Πυριφλεγέθοντα:- ἔπειτα διδάσκει ὅπως βοῶσί τε καὶ ἱκετεύουσι τοὺς ἠδικημένους δοῦναι σφίσι συγγνώμην· ἔπειτα ἐκείνων ἀνανευόντων, ὅπως εἰς τὴν λίμνην αὖθις ἀναπεμπόμενοι, τὰς αὐτὰς ὑπομένουσι τιμωρίας. οὕτω δὴ τὰ κολαστήρια δείξας, παραδηλοῖ καὶ τῶν εὖ βεβιωκότων τοὺς χώρους, ὧδέ πῃ λέγων· Οἳ δ᾽ ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὁσίως διαβιῶναι προκεκρίσθαι, οὗτοί εἰσιν οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῇ ἐλευθερούμενοι καὶ ἀπαλλαττόμενοι ὥσπερ δεσμωτηρίων, ἄνω δὲ εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν ἀφικνούμενοι, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς οἰκιζόμενοι. τούτων δὲ αὐτῶν οἱ φιλοσοφίᾳ ἱκανῶς καθηράμενοι, ἄνευ τε καμάτων ζῶσι τὸ παράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, καὶ εἰς οἰκήσεις [ἔτι] τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται, ἃς οὔτε ῥᾴδιον δηλῶσαι, οὔτε ὁ χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ παρόντι· ἀλλὰ τούτων μὲν δὴ ἕνεκα χρὴ ὧν διεληλύθαμεν, ὦ Σιμμία, πᾶν ποιεῖν ὥστε ἀρετῆς καὶ φρονήσεως μετασχεῖν. καλὸν γὰρ τὸ ἆθλον, καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη:- Καὶ τῷ Γοργίᾳ δὲ τὰ παραπλήσια λέγει· Ἄκουε δὴ μάλα καλοῦ λόγου· ὃν σὺ μὲν ἡγήσῃ μῦθον, ὡς ἐγὼ οἶμαι· ἐγὼ δὲ, λόγον· ὡς ἀληθῆ γὰρ ὄντα σοι λεγέσθω ἃ μέλλω λέγειν:- καὶ μετ᾽ ὀλίγα· Τὸν δὲ δικαίως τὸν βίον διεληλυθότα καὶ ὁσίως, ἐπειδὰν τελευτήσῃ, εἰς μακάρων νήσους ἀπιόντα οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν· τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως, εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι:- Καὶ αὖθις· Ἔπειτα γυμνοὺς κριτέον ἁπάντων τούτων. τεθνεῶτας γὰρ δεῖ κρίνεσθαι· καὶ τὸν κριτὴν δεῖ γυμνὸν εἶναι τεθνεῶτα, αὐτῇ τῇ ψυχῇ αὐτὴν τὴν ψυχὴν θεωροῦντα ἐξαίφνης ἀποθανόντος ἑκάστου, ἔρημον πάντων συγγενῶν, καὶ καταλιπόντα ἐπὶ γῆς πάντα ἐκεῖνον τὸν κόσμον· ἵνα δικαία ἡ κρίσις ᾖ:- οὕτως ἀκριβῶς ἐπίστευεν ὁ Πλάτων εἶναι τὰ ἐν ᾅδου κριτήρια. ἐντυχὼν γὰρ Ἑβραίοις ἐν Αἰγύπτῳ, τῶν προφητικῶν πάντας λογίων ἐπήκουσε, καὶ τὸν τοῦ πυρὸς ἔμαθε ποταμὸν, ὃν ὁ προφήτης ἐθεάσατο Δανιήλ·

Qui autē videãtur inſanabiles eſſe ob magnitudinem delictorum, vt qui ſacrilegia multa et grauia, quiq; cædes præter æquũ ac iuſtum frequenter admiſerint, &c. quæ ſunt alia generis eiuſdem; hos omnis æqua & conueniens ſors in Tartarum demittit; vnde numquam ſint emerſuri. Qui vero expiabiliter quidem, ſed tamen grauiter videantur peccaſſe; quale eſt, ſi qui iracundia perciti violēter in parentes aliquid fecerint; ſed tamen pœnitentia adducti, eos in reliquo ſpatio vitæ coluerint; aut ſi qui hominē occiderint, vel tale quippiā perpetrarint; hos ſane ipſos nihiloſecius oportet in Tartarũ deiici: cumq; annum ibi totum peregerint, ab vndis eiectantur: homicidæ quidē, ad Cocytũ; qui vero in parentes peccarunt, ad Pyriphlegethontem. Narrat autem poſt hæc Plato, quo pacto ij qui ſic torquentur, magna voce veniam ab iis petant quos iniuria ipſi affecerint, vtq; illis rénuētib. iterũ in lacũ deuoluantur, eadē quæ prius adhuc ſupplicia ſubituri. Cum hæc itaq; tormentorũ loca Plato ſatis oſtēderit, tu & ea cõmemorat quæ repoſita ſunt iis q pie atque honeſte vixerint. ſic enim inquit: *Qui autem viuendi ſanctitate excelluiſſe cæteros iudicantur, hi ſunt qui ab hiſce terrenis locis, tamquam a vinculis exſoluti prorſuſq; liberati, ad ſuperiorem illam puram habitationem perueniunt, atq; ibi in terra optima collocantur. Qui vero homines per Philoſophiam ſatis purgati fuerint, ij & reliquum omne tempus abſq; vllis penitus laboribus viuunt, & ſubinde in pulchriores quā hæ ſint, habitationes ſe conferũt. Quæ cuiuſmodi ſint, haud facile quiſquā dixerit; neq; mihi præterea ad narrandum vacat. Sed horum gratia quæ dicta ſunt o Simmia, omni ſtudio eſt annitendum vt virtutem ac prudentiam conſequamur. pulchrum enim præmium eſt repoſitum, nec exigua conſequendi ſpes.* In Gorgiæ quoq; libro, narrat ea quæ ſunt his valde affinia. ſic enim inquit: *Audi pe pulchrum ſermonem; quem tu quidem, quantum ipſe opinor, eſſe fabulam exiſtimabis; ego autem conſtantem ſermonem puto. Itaq; dicantur tibi tamquam vera, quæcumq; dicturus ſum.* Pauloq; mox ita ſubſequitur: *Eum vero qui vitā iuſte ac ſancte tranſegerit, morte obita in beatorum inſulas deferri aſſerimus; eaſq; incolentem, frui omni felicitate, & exſortem eſſe malorum omnium. Qui vero iniuſte atq; impie vixerit, in iudicij ac iuſtitiæ carcerē detrudi affirmamus; quē Tartarũ vocãt.* Et ruſus; *Præterea iudicādi ſunt nudi caſſiq; hiſce reb. omnib. mortui enim iudicādi ſũt. Nudũ quoq; oportet iudicē eſſe, ipſumq; etiā mortuũ; qui anima dũtaxat, quā iudicaturus eſt animā ſpeculetur cuiuslibet vita excedentis. oportet itaquā eſſe iudicē priuatũ cũctis cõſanguineis; qui omnē videlicet mundũ reliquerit quo ſuper terra viuēs vtebatur; vt hoc pacto iuſtũ ſit legitimũq; iudiciũ.* Plato igitur ita hæc narrauit, vt qui maximé crederet eſſe apud inferos iudicij ac ſuppliciorũ loca. In Ægypto enim cũ Hebræis diuerſatus, proculdubio quæ hic dicuntur, a Prophetis accepit. Indeq; didicit eſſe ignis fluuiũ, quē Daniel ꝓpheta vidiſſe ſe narrat.

Didiciſti autē & quæ leguntur apud Eſaiam. Ille enim de iis qui apud inferos puniuntur, hæc inquit: *Vermis eorum non morietur, neque ipſorum ignis extinguetur*. Et iterum: *Quis renunciabit nobis locum æternum?* Plurima vero in hanc ſententiam eſt apud Prophetas perdiſcere. Plato itaq; tum ſibi quædam inde aſſumens, tum & illis multa commiſcens ex Græcorum fabulis, eos demum quos attuli de hiſce rebus ſermones ſcripſit. Quæ vero inſequuntur, in eandem feruntur ſententiam. inquit enim: *Ex iudicibus enim (quod dudum tibi dicebam) primum quidem Rhadamanthus ille, ſi quem talem iudicandum accipiat, nihil ſane aliud illius hominis nouit, neq; quis ſit ille, neque ex quibus ortus parentibus; ſed ſolum curat, malusne ille ſit: quod vbi comperit, ad Tartarum eum demittit, ſigno appoſito indicans ſanabilisne an inſanabilis videatur. ille autem eo transmiſſus, congruentia patitur. Nonnumquam vero idem Rhadamanthus hominis Græci animam conſpicatus, quæ ſancte vitam peregerit, idiotæq; aut alterius qui veritatem coluerit, atq; vt equidem ſentio, o Callicles, Philoſophi præſertim animam nactus, qui ſoli ſibi vacauerit, neq; multarum præterea rerum in vita ſolicitus fuerit, amanter hanc excipit Rhadamanthus, atq; ad beatorum inſulas mittit.* Pauloq; mox hæc prædictis adiunxit: *Mihi quidem o Callicles his rationibus perſuaſum plane iam eſt, idq; vnum maxime aſpicio, vt quam ſaniſſimam animam iudici Rhadamantho oſtendam. Miſſas igitur eas faciens quas multi appetunt dignitates, veritatiq; incumbens, curabo vt, quantum in me ſit, quam optimus homo viuam; cumq; mihi moriendum ſit, moriar homo quamoptimus. Hortatos autem & cæteros mortales velim quam maxime poſſum, teq; ipſum in primis, ad hoc tam pulchrum virtutis certamen, quod præ cunctis certaminibus quæ adiri poſſunt in vita, optandum eſſe affirmo. Teq; nunc ipſum increpo & accuſo. neque enim tibi ipſi vllas poteris afferre ſuppetias, cum tibi cauſa ibi fuerit, ſtatueturq; iudicium quod tibi modo commemorabam: ſed cum veneris in conſpectum iudicis illius Æginæ filij, teq; ille correptum eo perducet, hiabis attonitus, tenebrasq; et vertiginem non tu ibi minus quam ego hic patieris; ac te fortaſſe ille percutiet, colaphisq; capiti tuo incuſſis, ignominia te dedecoreq; afficiet. Hæc autem tibi fortaſſe tamquam anicularum fabula dici videntur, tibiq; contēptui habebuntur. Neq; ſane admirandum ſit, hæc a nobis contemni, ſi quærentes poſſimus quæ hiſce meliora, quæq; his veriora ſint, inuenire. Nunc autem vides, quod qui tres eſtis Græcorum ſapientiſſimi, tu inquam, Polus, et Gorgias, nequaquam probare poteſtis aliam nobis viuendā eſſe vitam, præter hanc quæ videtur ad eam felicitatem percipiendam profutura.* Hæc igitur Plato, & in eo quem nuper adduxi ſermone, de rebus illis diſſeruit, ſapienterque admodum hortatus eſt, vt hic ea curemus per quæ a ſuppliciis illis expediamur. In Critone etiam leges inducit, ita Socratem alloquentes: *At o Socrates nobis crede tuis altricibus, neque inſtitua liberos, neque vitam, neque* quicquam

καὶ τῶν θεσπεσίων Ἡσαΐου κατέμαθε λόγους. ἐκεῖνος γάρ που περὶ τῶν κολαζομένων φησίν· ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται:- καὶ πάλιν· [Τίς ἀναγγελεῖ ἡμῖν ὅτι πῦρ καίεται;] τίς ἀναγγελεῖ ἡμῖν τὸν τόπον τὸν αἰώνιον;- καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα πλεῖστα ἔστι παρὰ τοῖς προφήταις εὑρεῖν. ὁ δὲ φιλόσοφος, τὰ μὲν ἐκεῖθεν λαβὼν, τὰ δὲ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἀναμίξας μύθων, τοὺς περὶ τούτων ἐποιήσατο λόγους· καὶ τὰ ἐφεξῆς δὲ, τὴν αὐτὴν ἔχει διάνοιαν· Τῶν γὰρ φησὶ δικαστῶν, ὥσπερ ἔλεγον, πρῶτον μὲν ὁ Ῥαδάμανθυς ἐκεῖνος, ἂν τοιοῦτόν τινα λάβῃ, ἄλλο μὲν περὶ αὐτοῦ οὐκ οἶδεν οὐδὲν, οὔθ' ὅστις, οὔτε ὧντινων· ὅτι δὲ πονηρός τις· καὶ τοῦτο καθιδὼν, ἀπέπεμψεν εἰς τὸν Τάρταρον· ἐπισημηνάμενος, ἐάν τε ἰάσιμος, ἐάν τε ἀνίατος εἶναι δοκῇ. ὁ δὲ, ἐκεῖσε ἀφικόμενος, τὰ προσήκοντα πάσχει. ἐνίοτε δὲ, Ἕλληνος ἰδὼν βεβιωκυῖαν ὁσίως καὶ μετ' ἀληθείας, ἀνδρὸς ἰδιώτου ἢ ἄλλου τινὸς, μάλιστα μὲν, ὡς ἔγωγέ φημι, ὦ Καλλίκλεις, φιλοσόφου τὰ αὑτοῦ πράξαντος καὶ οὐ πολυπραγμονήσαντος ἐν τῷ βίῳ, ἠγάσθη τε καὶ εἰς μακάρων νήσους ἀπέπεμψε:- καὶ μετὰ βραχέα ἐπήγαγεν· Ἐγὼ μὲν, ὦ Καλλίκλεις, ὑπὸ τούτων τῶν λόγων πέπεισμαι, καὶ σκοπῶ ὅπως ἀποφανοῦμαι τῷ κριτῇ ὡς ὑγιεστάτην τὴν ψυχὴν ἔχων. χαίρειν οὖν ἐάσας τὰς τιμὰς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀλήθειαν ἀσκῶν, πειράσομαι τῷ ὄντι, ὡς ἂν δύνωμαι, βέλτιστος ὢν, καὶ ζῆν, καὶ ἐπειδὰν ἀποθνήσκω, ἀποθνήσκειν. παρακαλῶ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους [ἅπαντας] ἀνθρώπους καθ' ὅσον δύναμαι· καὶ δὴ καὶ σὲ ἀντιπαρακαλῶ ἐπὶ τοῦτον τὸν βίον [καὶ] τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὃν φημὶ ἀντὶ πάντων τῶν [ἐνθάδε] ἀγώνων [ἡμῖν] εἶναι· καὶ ὀνειδίζω σοι ὅτι οὐχ οἷός τ' ἔσῃ σαυτῷ βοηθῆσαι, ὅταν ἡ δίκη σοι ᾖ καὶ ἡ κρίσις ἣν νῦν ἔλεγον. ἀλλ' ἐλθὼν παρὰ τὸν δικαστὴν ἐκεῖνον τὸν τῆς Αἰγίνης υἱὸν, ἐπειδάν σε ἐπιλαβόμενος ἐκεῖνος ἄγῃ, χασμήσῃ καὶ ἰλιγγιάσεις, οὐδὲν ἧττον ἢ ἐγὼ ἐνθάδε, καὶ σὺ ἐκεῖ· καί σε ἴσως τυπτήσει, καὶ ἐπὶ κόρρης ἀτιμώσει, καὶ πάντως προπηλακιεῖ. τάχα δ' οὖν ταῦτα μῦθός σοι δοκεῖ λέγεσθαι, ὥσπερ ὑπὸ γραός· καὶ καταφρονεῖς αὐτῶν· καὶ οὐδέν γ' ἂν ἦν θαυμαστὸν καταφρονεῖν τούτων, εἰ ἐπιζητοῦντες εἴχομεν τούτων βελτίω καὶ ἀληθέστερα εὑρεῖν· νῦν δὲ ὁρᾷς ὅτι τρεῖς ὄντες ὑμεῖς, οἵπερ σοφώτατοί ἐστε τῶν Ἑλλήνων, σύ τε καὶ Πῶλος καὶ Γοργίας, οὐκ ἔχετε ἀποδεῖξαι ὡς χρὴ ἄλλον τινὰ βίον ζῆν ἢ τοῦτον, ὥσπερ ἐκεῖσε φαίνεται ξυμφέρον:- τοιαῦτα κἀν τῷ δεκάτῳ διαλόγῳ, καὶ περὶ τῶν αὐτόθι διεξῆλθε· καὶ σαφῶς μάλα παρῄνεσεν ἐπιμεληθῆναι τούτων ἃ τῶν ἐκεῖ κολαστηρίων ἐλευθεροῖ. κἀν τῷ Κρίτωνι δὲ τοὺς νόμους εἰσάγει λέγοντας τῷ Σωκράτει· Ἀλλ' ὦ Σώκρατες, πειθόμενος ἡμῖν τοῖς σοῖς τροφεῦσι, μήτε παῖδας περὶ πλείονος ποιοῦ, μήτε τὸ ζῆν, μήτε

„ ἄλλο μηδὲν, πρὸ τοῦ δικαίου· ἵνα εἰς ᾅδου ἐλθὼν,
„ ἔχῃς ταῦτα πάντα ἀπολογήσασθαι τοῖς ἐκεῖ ἄρ-
χουσιν:- ἐν δὲ τῇ Ἀπολογίᾳ, καὶ ἀγαθὸν εἶναι λέγει
„ τὸν θάνατον· Ἐννοήσωμεν γὰρ, ἔφη, καὶ τῇδε, ὡς πολ-
„ λὴ ἐλπίς [ἐστιν] ἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι. δυοῖν γὰρ θάτε-
„ ρόν ἐστι τὸ τεθνάναι· ἢ γὰρ οἷον μηδὲν εἶναι, μηδὲ αἴ-
„ σθησιν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα· ἢ
„ [καὶ,] κατὰ τὰ λεγόμενα, μεταβολή τις τυγχάνει οὖ-
„ σα καὶ μετοίκησις τῆς ψυχῆς [τοῦ τόπου] ἐνθέν-
„ δε εἰς ἄλλον:- ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτοῦ ἐπαινετέον,
εἰ καί τινα ἐπιμιξίαν ἔχει τῶν νόθων δογμάτων,
τὸν Ῥαδάμανθυν καὶ τὸν Μίνω, καὶ τὰς μακάρων
νήσους, καὶ μέντοι καὶ τὸ μόνας κολάζεσθαι τὰς ψυ-
χὰς, τῶν σωμάτων κεχωρισμένας. ταῦτα γὰρ
[δὴ] πως τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ἀλλότρια·
ἔχει δέ τινα σμικρὰν ἁμαρτία ξυγγνώμην, τῆς
ἀποστολικῆς διδασκαλίας οὐ μετασχών:- Τὰς
δὲ μετενσωματώσεις, ἃς ἐκ τῶν Πυθαγόρου δο-
γμάτων ἐκεῖνος ὑφείλετο, παντάπασιν οἱ ἄν-
δρες φευκτέον. κωμῳδία γάρ τοι ἐκεῖνα τὰ δόγμα-
τα καὶ κατάγελαστα. περὶ γὰρ δὴ τῶν ψυχῶν τῶν εἰς τὰ
σώματα μεταπεμπομένων, ἐν τῷ Φαίδωνι ἔφη·
ὡς ἐνδοῦνται αὗται, ὥσπερ εἰκὸς, εἰς τὰ τοιαῦτα ἤ-
θη οἷα ἄττα [ἂν] καὶ μεμελετηκυῖαι τυγχάνωσιν
„ ἐν τῷδε τῷ βίῳ:- Τὰ ποῖα δὴ ταῦτα λέγεις ὦ
„ Σώκρατες; Οἷον, τοὺς μὲν γαστριμαργίας τε καὶ
„ ὕβρεις καὶ φιλοποσίας μεμελετηκότας, μηδὲν
„ διευλαβουμένους, εἰς τὰ τῶν ὄνων γένη, καὶ τὰ τῶν
„ τοιούτων θηρίων, εἰκὸς ἐνδύεσθαι. ἢ οὐκ οἴει; Πάνυ
„ γε εἰκὸς λέγεις:- Τοὺς δὲ ἀδικίας καὶ τυραννίδας
„ καὶ ἁρπαγὰς προτετιμηκότας, εἰς τὰ τῶν λύ-
„ κων τε καὶ ἱεράκων καὶ ἰκτίνων γένη, ἢ ποῖ ἂν ἄλλο-
„ σε φαῖμεν τὰς τοιαύτας ἰέναι; Ἀμέλει, ἔφη ὁ
„ Κέβης, εἰς τὰ τοιαῦτα:- Καὶ ἵνα μὴ πάντα λέγων
μηκύνω [τὸν λόγον,] ἔστιν εὑρεῖν αὐτὸν λέγοντα,
τῶν τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν ἠσκηκότων τὰς ψυ-
χὰς, εἰς μελίττας μετενσωματουμένας καὶ σφῆ-
κας καὶ μύρμηκας, καὶ εἰς γε τὸ ἀνθρώπειον γένος.
ταῦτα δὲ οὐ μόνον γέλωτος ἄξια, ἀλλὰ καὶ οἷς ἤδη εἴ-
ρηκεν, ἄντικρυς ἐναντία. ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ ἔφη
κολάζεσθαι τὰς ψυχάς· τὰς μὲν, εἰς τὸν Ἀχέρον-
τα καὶ εἰς τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην· τὰς δὲ, εἰς τὴν
Στύγα καὶ Κωκυτὸν καὶ Πυριφλεγέθοντα βαλ-
λομένας· καὶ τοὺς μὲν ἀνίατα ἐπταικότας, ἐν
τῷ Ταρτάρῳ τοῖς τοῦ Πυριφλεγέθοντος ἀεὶ ξυμ-
περιφέρεσθαι ῥεύμασι· τοὺς δέ γ᾽ ἰάσιμα πλημ-
μελήσαντας, φερομένους ὑπὸ τοῦ κύματος, ἀν-
τιβολεῖν τοὺς ὑπ᾽ αὐτῶν ἠδικημένους, ἐπὶ τῆς ὄ-
χθης φαινομένους· καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ κύματος εἰς
τὴν λίμνην ἀπάγεσθαι· ἐνταῦθα δὲ, τοὺς μὲν ταῖς
ἡδυπαθείαις δεδουλευκότας, ὄνους γίγνεσθαι ἔ-
φη· τοὺς δὲ τυραννικὸν καὶ ἁρπακτικὸν βίον ἠγαπη-
κότας, εἰς τὰ τῶν λύκων τε καὶ ἱεράκων καὶ ἰκτίνων
εἰσάγεσθαι σώματα· τοὺς δέ γε τὴν πολιτικὴν ἀ-
σκήσαντας ἀρετὴν, περιβλέπτων ἀπολαύειν ἄθλων,

quicquam aliud pluris facito; vt cum ad Plutonis domos deſcendes, habeas hæc omnia quæ reſpondeas inferis illis principibus. In ipſa autem Apologia, mortem etiam bonam eſſe dixit: *Cogitemus enim etiam hic viuentes, valde admodum ſperare poſſe, bonam eſſe mortem. Duorum enim alterum ſit in ea oportet; vt vel nihil amplius ſit, nullius que rei ſenſum habeat qui defunctus eſt; vel ex iis quæ diximus ei mutatio quadam contingat, animaque de hoc ipſo habitaculo in locum alium commigratio videatur.* Sunt hæc autem Platonis dicta laude digniſſima; tametſi admixta quædam habeant ex nothis adulterinisq; dogmatis; vt Rhadamanthum, Minoem, Inſulas beatorum, ſolasque animas ſine corporibus puniendas eſſe: ſunt enim hæc a veris piisq; dogmatis aliena. Eſt autem illi quodammodo ignoſcendum, qui particeps Apoſtolicæ doctrinæ non fuerit. Quæ vero is de animarum in hæc atq; illa corpora transmigratione, de Pythagoræ dogmatis compilarit, ſunt nobis penitus euitanda. ſunt enim ea oppidoquam ridicula. inquit enim in Phædonis libro de animis quæ in corpora transmittuntur, eas, vt par eſt, induere rerum mores illos quos in hac vita excoluerunt. inquit ergo: *Quales vero mores hos eſſe dicis o Socrates? vt, ſi qui videlicet gulæ indulſerint, petulanteque ſe aut temulentos præbuerint, nulla proſſus honeſtatis habita ratione, hoſce aſinorum ſpecies ac beſtiarum ſubire vero ſimile eſt. an non ita maxime congruum fore affirmas? Qui vero iniurias, tyrannides, rapinasque præoptarint, in lupos, accipitres, miluosque tranſire? nam quo alio dicamus ſeſe tales animas recepturas? In hæc profecto animalia, inquit Cebes.* Ne vero cuncta quæ ſunt apud Platonē percenſens, ſermonē longius protraham, qui eum legat, facile affirmantē inueniet, animas eorum qui virtutem politicam exercuerunt, apicularum corpora veſparumve ac formicarū & hominū ſubituras. Hæc vero non modo ſunt perridicula, verum iis quæ Plato ſuperius dixit, penitus ſunt contraria. Ibi enim puniri animas affirmat, alias quidem in Acherontem fluuium paludemque Acheruſiam, alias vero in Stygem Cocytumque ac Pyriphlegethontem abiectas: quæque inexpiabile quid peccarint, fluxu Pyriphlegethontis conuectas in Tartarum rapi: quæ vero ita deliquerint vt expiari poſſint, nihiloſecius deferri per vndas fluminis; ſed tamen ſuppliciter ab iis veniam petere quos a ſe olim iniuria affectos ibi in ripa fluminis adeſſe conſpiciant: rurſusq; ab amnis defluxu in paludem ſontes illos deferri ait. Hoc autem loco eos qui voluptatibus fœde ſeruierint, aſinos inquit fieri: qui vero tyrānicam vitā rapacemq; adamarint, tranſire in luporum, accipitrū, miluorumq; corpora. Egregia vero ac beatiſſimorū præmia illis decreuit, qui politicam vitā virtutemq; obierint;

quandoquidem euadere illos inquit in veſpas, apes, atq; formicas. hoc enim honoris genus homo Philoſophus illis tribuit, qui virtutem officiumq; coluerunt. Atqui & hæc ſunt ſuperne dictis contraria. Ibi enim eos ad beatorum inſulas deſtinauit, Philoſophorumque habitacula ne verbis quidem explicari poſſe aſſeruit: hic autem eis attribuit veſparum, apicularum, ac formicarum vitam: quiq; olim in vita neminem iniuria affecerint, præmium innocentiæ hoc ait accipere, vt aliis maxime noceant. Apes enim ac veſpæ, natæ ſunt ſtimulis aculeisque ictus inferre: ipſæ item formicæ, ſegetes deprædantur, ſibique cum agricolis terræ fructus compertiuntur, tametſi minus in laboribus tolerandis ſociæ fuerint. Veſpæ autem, plantarum cultoribus moleſtiſſimæ ſunt: arboreos enim fœtus terebrant & corrumpunt. Idem quoque & apiculæ ipſæ faciunt. Neque tamen horum quicquam incommodorum ſapientiſſimo atque optimo Philoſopho in mentem venit; ſed ad ſolam Pythagoræ illius, qui primus haſce animarum commigrationes commentus eſt, auctoritatem reſpexit. Quin & alibi Plato noſter huiuſmodi nobis fabulamenta adducit. inquit enim: *In eum quidem locum vnde animæ profiſciſcuntur, non qualibet vtiq; perueniet infra decem mille annos. neq; enim alas ad euolandum aſſumet ante hoc tempus, præterquam illius anima qui philoſophatus ingenue fuerit, puerosq; ſecundum Philoſophiæ normam adamarit. hæ namq; tertio vitæ peracto circuitu, milleſimo demũ anno liberantur: ter inquam continue ad hanc vitam pennis ita ſublatæ, poſt annos mille diſcedunt. Aliæ vero animæ, cum vitam primam peregerint, iudicium ſubeunt: quo abſoluto, aliæ quidem in ſubterranea fora demiſſæ, pœnas perſoluunt: aliæ vero ab iuſtitia in quandam cæli regionem ſublatæ, agunt pro illius vitæ meritis quam olim inter homines vixerunt.* Horum autem verborũ quæ ſit ſtultitia, eſt intueri promptiſſimum. Quis enim Platonem docuit illa dena annorum milia? Vnde hic inquã didicit, annorũ decẽ milib. euolutis vnamquamq; animã in ſuum locũ reuerti? Quæ autem ſuperiorib. verbis interſita ſunt, ne a flagitioſis quidẽ hominib. nedum a Philoſopho dici conuenit. adiunxit enim puræ Philoſophiæ cultoribus, laſciuos puerorum amatores, eadẽq; præmia & his & illis repoſita eſſe oſtendit. Sed enim horũ quoq; verborum quandoq; oblitus, (cælũ namq; huiuſmodi animis in Reipublicæ libris ſedẽ conſtituit) Orphei animam cygni corpus induiſſe ait. Agamemnonẽ vero aquilam euaſiſſe, in leonẽ tranſiſſe Aiacẽ, in athletã Atalãtam, in ſimiam vero Therſitẽ. Neq; ſane ſcio cuius rei gratia tã inſulſa dogmata ſuis dialogis Plato inſerta voluerit. Mihi profecto magis iocari, quam ſerio agere videtur, vbi animatum in hæc atq; illa corpora cõmigrationes cõmemorat. multis enim locis eſſe pœnarũ ſedes apud inferos narrat.

σφῆκας γινομένους καὶ μελίττας καὶ μύρμηκας. τοιαῦτα γὰρ τοῖς ἀρετὴν ἐπιμελουμένοις ὁ φιλόσοφος ἀπένειμε γέρα. καὶ ταῦτα δὲ ἄντικρυς ἐναντία. ἐν μὲν γὰρ τοῖς πρόσθεν εἰρημένοις, εἰς Μακάρων αὐτοὺς ἀπέπεμψε νήσους· τάς τε τῶν φιλοσόφων οἰκήσεις, οὐδὲ λόγῳ ῥητὰς ἔφησεν εἶναι· ἐνταῦθα δὲ, σφηκῶν αὐτοῖς καὶ μελιττῶν καὶ μυρμήκων ἀπεκλήρωσε βίον· καὶ τοὺς ἐν τῷ προτέρῳ βίῳ μηδὲν ἠδικηκότας, ἆθλον ἔφη λαμβάνειν, τὸ ἀδικεῖν καὶ λωβᾶσθαι τοὺς ἄλλους. καὶ γὰρ καὶ σφῆκες καὶ μέλιτται, πλήττειν τῷ κέντρῳ πεφύκασι· καὶ μύρμηκες συλῶσι τὰ λήια, καὶ τοῖς γηπόνοις ξυνδιανέμονται τοὺς καρποὺς, ἥκιστα κεκοινωνηκότες τῶν πόνων. καὶ οἱ σφῆκες δὲ, τοῖς φυτουργοῖς πολεμοῦσι, τὸν τῶν φυτῶν καρπὸν διαφθείροντες. τοῦτο δὲ ἁμηγέπη καὶ αἱ μέλιτται δρῶσιν. ἀλλὰ τούτων οὐδὲν ξυνεῖδε τῶν φιλοσόφων ὁ ἄριστος· ἀλλ' εἰς μόνον ἀπεῖδε τοῦ πρώτου γε ταῦτα εἰρηκότος τὸ κλέος. Καὶ ἑτέρωθι δὲ τοιαῦτα ἄττα μυθολογεῖ, καί φησιν· Εἰς μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ ὅθεν ἥκει ψυχὴ ἑκάστη οὐκ ἀφικνεῖται ἐτῶν μυρίων. οὐ γὰρ πτεροῦται πρὸ τοσούτου χρόνου, πλὴν ἡ τοῦ φιλοσοφήσαντος ἀδόλως, ἢ παιδεραστήσαντος μετὰ φιλοσοφίας. αὗται δὲ τρίτῃ περιόδῳ τῇ χιλιετίᾳ ἐὰν ἕλωνται. τρὶς δὲ ἐφεξῆς τὸν βίον τοῦτον οὕτως πτερωθεῖσαι, τῷ χιλιοστῷ ἔτει ἀπέρχονται. αἱ δὲ ἄλλαι, ὅταν τὸν πρῶτον βίον τελέσωσι, κρίσεως ἔτυχον· κριθεῖσαι δὲ, αἱ μὲν, εἰς τὰ ὑπὸ [τῆς] γῆς δικαιωτήρια ἐλθοῦσαι, δίκην τίνουσιν· αἱ δὲ, εἰς τὸν οὐρανόν τινα τόπον, ὑπὸ τῆς δίκης κουφισθεῖσαι διάγουσιν ἀξίως, οὗ ἐν ἀνθρώπου εἴδει ἐβίωσαν βίου. Καὶ τούτων δὲ τὴν ἀτοπίαν τῶν λόγων καταμαθεῖν εὐπετές. τίς γάρ που αὐτὸν τὰς τῶν ἐτῶν ἐδίδαξε μυριάδας· καὶ ὅτι μυρίων διεληλυθότων ἐτῶν, τότε τῶν ψυχῶν ἑκάστη εἰς [τὸν] ἴδιον ἐπανέρχεται χῶρον; τὰ δὲ μεταξὺ τούτων, οὐδὲ τοῖς ἄγαν ἀσελγεστάτοις ἥρμοττε λέγειν, μήπου γε φιλοσόφῳ. τοῖς γὰρ τὴν ἀκραιφνῆ φιλοσοφίαν κατωρθωκόσι, τοὺς ἀκολάστους καὶ παιδεραστὰς ξυνέζευξε· καὶ τούτους κἀκείνους τῶν αὐτῶν ἄθλων ἔφησεν ἀπολαύσεσθαι. ἀλλὰ τούτων πάλιν τῶν λόγων ἐπιλαθόμενος· τὸν γὰρ οὐρανὸν ταῖς τοιαύταις ψυχαῖς ἀπεκλήρωσεν ἐν τῇ Πολιτείᾳ· τὴν Ὀρφέως ψυχὴν κύκνειον ἔφη σῶμα λαχεῖν· καὶ αἰετὸν μὲν ἔφη γενέσθαι τὸν Ἀγαμέμνονα, λέοντα δὲ τὸν Αἴαντα, ἀθλητὴν δὲ τὴν Ἀταλάντην, καὶ πίθηκον τὸν Θερσίτην· [καὶ] οὐκ οἶδα ὅτου χάριν τὴν δὲ τῶν δογμάτων τὴν ἀλογίαν ἐνθεῖναι τοῖς διαλόγοις καταδεξάμενος· δῆλος μέντοι ἐστὶ παίζων μᾶλλον ἢ σπουδάζων, ἐν οἷς τὰς μετενσωματώσεις διέξεισιν· [πολλαχοῦ γὰρ τὰ ἐν ᾅδου κολαστήρια δείκνυσιν.]

ἐγὼ δ' εἰς ταῦτα τρέψομαι πάλιν, ἵνα μὴ ἐπ' ἐκείνων δὴ τῶν γελοίων τὸν φιλόσοφον καταλείπω λόγων. ἀκούσατε τοίνυν αὐτοῦ λέγοντος· » Ἀλλ' οὐ μέντοι σοι, ἦν δ' ἐγὼ, Ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς, Ἠρὸς τοῦ Ἀρμενίου, τὸ γένος δὲ Παμφύλου· ὅς ἐν τῷ πολέμῳ τελευτήσας, ἀναιρεθέντων δεκαταίων νεκρῶν, ἤδη πεφθαρμένων. ὑγιὴς μὲν ἀνῃρέθη· κομισθεὶς δὲ οἴκαδε, μέλλων θάπτεσθαι, δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος ἀνεβίω. ἀναβιοὺς δὲ, ἔλεγεν ἃ ἐκεῖ ἴδεν. ἔφη δὲ· ἐπειδὴ οἱ [ἐκεῖ] ἐκβῆναι τὴν ψυχὴν, πορεύεσθαι ἤδη μετὰ πολλῶν, καὶ ἀφικνεῖσθαι [σφᾶς] εἰς τόπον τινὰ δαιμόνιον· ἐν ᾧ τῆς τε γῆς εἶναι δύο χάσματα ἐχόμενα ἀλλήλοιν, καὶ τοῦ οὐρανοῦ αὖ ἐν τῷ ἄνω ἄλλα καταντικρύ· δικαστὰς δὲ μεταξὺ τούτων καθῆσθαι· οὓς, ἐπειδὰν δικάσειαν, τοὺς μὲν δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι τὴν εἰς δεξιάν τε, καὶ ἄνω [διὰ] τοῦ οὐρανοῦ, σημεῖα περιάψαντας τῶν δεδικασμένων ἐν τῷ πρόσθεν· τοὺς δὲ ἀδίκους, τὴν εἰς ἀριστεράν τε καὶ κάτω, ἔχοντας καὶ τούτους ἐν τῷ ὄπισθεν σημεῖον ἁπάντων ὧν ἔπραξαν. αὑτοῦ δὲ προσελθόντος, εἰπεῖν ὅτι δέοι αὐτὸν ἄγγελον ἀνθρώποις γενέσθαι τῶν ἐκεῖ, καὶ διακελεύεσθαι διακούειν τε καὶ θεᾶσθαι πάντα τὰ ἐν τῷ τόπῳ:- οὕτω ἀληθῶς ἄξιοι τῆς φιλοσοφίας οἱ λόγοι. οὐ γὰρ εἰς ἀλόγων ζώων σώματα καταπέμπουσι τὰς ψυχάς· ἀλλ' εἰς οὐρανὸν μὲν, τὰς εὖ βεβιωκυίας· κάτω δὲ εἰς ᾅδου, τὰς τἀναντία προελομένας. δῆλος τοίνυν ἐστὶν, ὡς ἐκεῖνα μὲν παίζων, ταῦτα δὲ λέγει σπουδάζων. καὶ μέντοι καὶ ὁ Πλούταρχος, ἐν οἷς περὶ ψυχῆς ἔγραψε, καὶ τὸν δικαστὴν ὑπέδειξε, καὶ τοῦ δικαστηρίου τοὺς ὑπηρέτας, διήγημά » τι τοιοῦτον ἐνθεὶς τῷ ξυγγράμματι· Ἀντύλλῳ, φησὶ, τούτῳ καὶ αὐτοὶ παρῆμεν ἅμα Σωσικλεῖ καὶ Ἡρακλέωνι, διηγουμένῳ. ὡς γὰρ ἀβιώτως ἔχειν ἔδοξε τοῖς ἰατροῖς, ἀνενεχθεὶς μικρὸν ἔκ τινος οὐ βιαίου καταφορᾶς, ἄλλο μὲν οὔτε ἔπραξεν, οὔτε εἶπε παρακινητικόν· ἔλεγε δὲ τεθνάναι, καὶ πάλιν ἀφεῖσθαι, καὶ μὴ τεθνήξεσθαι τὸ παράπαν ὑπὸ τῆς ἀρρωστίας ἐκείνης· ἀλλὰ καὶ κακῶς ἀκηκοέναι τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν ὑπὸ τοῦ κυρίου. πεμφθέντας γὰρ ἐπὶ Νικάνδαν, αὐτὸν ἥκειν ἀντ' ἐκείνου κομίζοντας· ὁ δὲ Νικάνδας, ἦν σκυτοτόμος. λέγει δὲ καὶ ὡς τοῦ Νικάνδα τελευτήσαντος, παραυτίκα ὁ Ἄντυλλος ἐρρώσθη:- ὁποῖα μὲν οὖν τῶν φιλοσόφων τὰ δόγματα, καὶ ὡς οἱ μὲν αὐτοῦ τῇ γαστρὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐμέτρησαν, οἱ δὲ, καὶ τελεωτέρων ἥψαντο λόγων· καὶ οἱ μὲν, μέχρι τῶν τάφων ἐνόμισαν εἶναι τῶν ἀνθρώπων τὸν βίον· οἱ δὲ, καὶ τὰς τῶν βεβιωμένων ὠνειροπόλησαν ἀντιδόσεις, καὶ ὑπέδειξαν, ὡς ἐνῆν τῷ λόγῳ, τὰ φρίκης γέμοντα κολαστήρια, οὐδὲ ταῦτα τῶν μύθων καταλελοιπότες ἐλεύθερα, δι' ὧν εἰρήκαμεν μεμαθήκατε.

Ego itaq; ad eas potius me conuertam, ne tanti Philoſophi orationem in eiuſmodi ridiculis relinquamus. Audite igitur ſic loquentem: *Verum tibi ego non Alcinoi apologum referam; ſed fortis viri Heris Armenij, genus è Pamphylia ducentis, ſermonem narrabo; qui cum in prœlio cecidiſſet, decimoq; poſt die aliorum quidem corpora qui ſimul occubuerant, iam marcentia recepta eſſent, integer adhuc ſublatus eſt, domumq; delatus: cumq; duodecimo ab interitu die tumulandus eſſet, ante pyram conſtitutus reuixit: reuerſusq; ad ſeſe, narrauit quæ apud inferos vidiſſet. Inquit ergo animam e corpore egreſſam, cum multis alijs perueniſſe ad admirabilem ac incredibilem quendam locum, in quo duo hiatus terræ paterent ſibi inuicem cohærentes, tum & cæli apertiones duæ, quæ illis ſuperne ex oppoſito imminerent. inter hos hiatus medij iudices dfſidebant, qui peracto iudicio, iuſtorum quidem animas iuberent per dexteram apertionem ad ſuperna cæli conſcendere, quibus in pectore iudicij ſui notas iudices ipſi aſſuerant: Iniuſtorum autem animas iuberent per læuam ad inferna præcipitari; has quoq; nihiloſecius in tergo anteactæ vitæ ſigna geſtantes. Sibi vero aiebat in conſpectum progreſſo dixiſſe iudices, oportere illum nuntiare hominibus quæ ibi fierent, iuſſiſſeq; illum omnia diligenter auditu viſuque percipere.* Sunt vero hi Philoſophia digni ſermones. neque enim animas in brutorum corpora ſummittunt, ſed in cæleſtem ſubuehunt regionem quæ bene vixerint: quæ vero contrarium virtuti vitium præoptarint, ad infetos detrudunt. vt iam mihi videatur, ibi quidem ioco, hic autem ſerio agere. Plutarchus quoq; in iis quæ de anima conſcripſit, & iudicem ſuboſtendit, & iudicij miniſtros inducit, huiuſmodi narrationem ſuis verbis interſerens: *Huic* (inquit) *Antyllo & nos narranti interfuimus, cum Soſicle ſimul & Heracleone. Is enim cum medicis iam exanimis videretur, paulum ad ſe reuerſus ex quadam non admodum profunda dormitatione, nihil ſane aliud fecit aut dixit quod emotæ mentis ſignum cenſeri poſſet: narrabat autem ſe vita perfunctum, iterum in vitam rediiſſe; neque tamen prorſus atque irreuocabili morte ex ea tunc ægritudine periiſſe: immo autem miniſtros qui ſe ad inferos deduxerant, ab ipſorum præſide grauiter increpitos fuiſſe aiebat, qui pro Nicanda, ad quem deducendum miſſi fuerant, Antyllum in conſpectu eorum ſtatuiſſent. Erat autem Nicandas ſutor coriarius; qui cum paulo mox interiiſſet, ſtatim ſe Antyllus dicebat in vitam ac proſperam valitudinem rediiſſe.* Qualia ſint igitur Philoſophorum dogmata, vtq; ipſorũ alij quidem ventre menſi ſunt humanam felicitatem, alij vero perfectius quiddam de ea loquuti ſunt; vtq; alij humanam vitam ſepulcrorum tenus eſſe cẽſuerunt; alij, quantum valuere dicendo, conati ſunt oſtendere horribilia quædam ſuppliciorum loca; neq; tamen ea fabulis expedita nobis reliquerunt: ex iis quæ ſuperius dixi, iam percepiſtis.

Tempus vero iam eſt, vt quæ Deo congruentia ſunt Euangeliorum ſacra dogmata contemplemini. Noſtrates ergo, initium bonorum a laudabili timore Dei auſpicantur. *Initium enim ſapientiæ, timor Domini*, vt & Salomon & Dauid Salomonis pater teſtatur. Finem vero bonorum faciunt, diuinis & legibus & præceptis exultam vitam. *Beati enim immaculati in via, qui ambulant in lege Domini: Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, in toto corde exquirunt eum.* Hoc idem nos in Euangeliis docuit totius mundi Seruator. Beatos enim vocat, non diuites, non deliciis deditos, non eos qui a torrente voluptatis ablati rapiuntur; ſed pauperes ſpiritu, ſed mites, ſed miſericordes, ſed qui eſuriunt ſitiuntq; iuſtitiam, quique pro tuenda probitate aduerſi aliquid patiuntur. Pollicetur autem ſeſe iis daturum cæleſte regnum, qui in eiuſmodi rebus gerendis nauiter ſeſe geſſerint. Non ab re autem facturum me putem, ſi nunc eas vobis recenſeam leges quæ nobis ſub ſpecie beatitudinis ſcriptæ ſunt. inquit enim: *Beati pauperes ſpiritu; quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati mites; quoniam ipſi hæreditabunt terram. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam; quoniam ipſi ſaturabuntur. Beati pacifici; quoniam filij Dei vocabuntur. Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam; quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati miſericordes; quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Beati mundi corde; quoniam ipſi Deum videbunt.* Alia item Euangelica præcepta, in eandem ferme tendunt ſententiam. Sed hæc ſatis erunt ad oſtendendam legiſlatoris intentionem, quemq; nos ille reſpectare finem edocuit. Neque enim nos iuſſit expectare diuitias, non pulchritudinem ſanitatemque corporis, ſed officioſos ſudores multaque pro virtute diſcrimina. Tum & maxima virtutis præmia, nullique dictu facilia. quæ enim poſſit oratio immortale illud infinitumque cæleſte regnum ſatis oſtenderet? quæ vitam illam ſenectute, curis, doloribusque carentem? De his autem rebus Paulus exclamat; *Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit; quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Quod ſi ne is quidem qui ſpectator interfuit, ea narrare potuit quorum ſpectaculo dignus eſt factus, vix alius effari audebit quæ dicenda non ſint. Audite vero quæ Paulus ad Romanos ſcribit; vt ſciatis & hunc, finem homini ſtatuiſſe vitam æternam: *Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis ipſi iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis in quib. nunc erubeſcitis? nam finis illorum, mors eſt. Nunc autē liberati a peccato, ſerui facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem; finē vero, vitam æternam. Stipendia enim peccati, mors: gratia autē Dei, vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro.*

Ὥρα δὲ λοιπὸν, ὑμᾶς καὶ τὰ θεοπρεπῆ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων δόγματα θεωρῆσαι. ἀρχὴν τοίνυν τῶν ἀγαθῶν οὗτοί γε εἶναί φασι τὸν ἐπαινούμενον φόβον· Ἀρχὴ γὰρ σοφίας, φόβος κυρίου, κατά γε τὸν Σολομῶντα καὶ τὸν ἐκείνου πατέρα· τέλος δὲ, τὸν τοῖς θείοις νόμοις διακοσμούμενον βίον· Μακάριοι γάρ φησιν, οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου· Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ· ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν:- τοῦτο δὲ καὶ τοῖς θείοις εὐαγγελίοις ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ ἐξεπαίδευσε. μακαρίζει γὰρ οὐ τοὺς πλουτοῦντας καὶ τρυφῶντας καὶ κατὰ ῥοῦν φερομένους, ἀλλὰ τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι, καὶ τοὺς πρᾳεῖς, καὶ τοὺς ἐλεήμονας, καὶ τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας τὴν δικαιοσύνην, καὶ τοὺς ὑπὲρ ἀγαθοῦ τινος κακῶς πάσχειν αἱρουμένους· καὶ τοῖς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κατορθοῦσιν ὑπισχνεῖται τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. περιέργου δὲ οἶμαι καὶ αὐτοὺς ὑμῖν τοὺς ἐν εὐφημίας εἴδει χαραχθέντας ἀναγνῶναι νόμους· Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ πρᾳεῖς· ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται:- καὶ τὰ ἄλλα δὲ, ὦ ἄνδρες, τὴν αὐτὴν ἔχει διάνοιαν. ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ ταῦτα, δηλῶσαι τὸν τοῦ νομοθέτου σκοπὸν, καὶ πρὸς ποῖον ἡμᾶς ἀφορᾶν ἐδίδαξε τέλος. οὔτε γὰρ πλοῦτον καραδοκεῖν ἐκέλευσεν, οὔτε σώματος ὥραν καὶ ὑγίειαν, ἀλλὰ τοὺς τῆς ἀρετῆς ἱδρῶτας, καὶ τοὺς ὑπὲρ ταύτης κινδύνους, καὶ τὰ μέγιστα αὐτῆς ἆθλα καὶ ἄρρητα. τίς γὰρ ἱκανὸς λόγος παραδηλῶσαι βασιλείαν οὐρανῶν ἀνώλεθρόν τε καὶ ἄπειρον, καὶ βίον ἀγήρων καὶ ἄλυπον, καὶ φροντίδων ἐλεύθερον; περὶ τούτων ὁ θεσπέσιος Παῦλος βοᾷ· Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν:- εἰ δὲ ὁ τούτων ἐπόπτης οὐκ ἴσχυσεν εἰπεῖν ἅπερ ἰδεῖν ἠξιώθη, σχολῇ γ' ἂν ἄλλος τῶν ἀφράστων κατατολμήσοι. ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς τέλος ὥρισε τῶν ἀγαθῶν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἀκούσατε αὐτοῦ Ῥωμαίοις γράφοντος· Ὅτε γὰρ ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ μὲν γὰρ τέλος ἐκείνων, θάνατος· νυνὶ δὲ, ἐλευθερωθέντες [ἅμα] ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν· τὸ δὲ τέλος, ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν:-

Satis

ἀρκεῖ μὲν φησι, καὶ αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἡ τῆς ἐλευθερίας δωρεά, τὸν τῆς εὐσεβείας ὑμῖν ἐπιδεῖξαι καρπόν· ἐκ φιλοτιμίας δὲ ὅμως ὁ φιλόδωρος καὶ μεγαλόδωρος κύριος, καὶ τὴν αἰώνιον ὑμῖν δωρεῖται ζωήν, ἵνα ἁμαρτίας καὶ δικαιοσύνης τὸ διάφορον καταμάθητε. ἡ μὲν γάρ, τέλος ἔσχε τὸν θάνατον· ἡ δέ, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον:- εἶτα μετὰ πλεῖστα, καὶ τὸ μέγιστον ἐπιδείκνυσι τῶν δωρεῶν· Ὅσοι γὰρ φησι πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ· οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον· ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν Αββά ὁ πατήρ· αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ· εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν:- καὶ Γαλάταις δὲ ἐπιστέλλων, τὰ παραπλήσια ἔφη· ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ [Ἰησοῦ] Χριστοῦ:- καὶ Τιμοθέῳ δὲ τὴν αὐτὴν διάνοιαν γέγραφε· Πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ [καὶ] συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν· εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν:- καὶ ἄλλην δὲ γράψας αὐτῷ ἐπιστολήν, καὶ τοῦτο προστέθεικεν· Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι· καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος· ὃν ἀποδώσει μοι [ὁ] κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής· οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ:- οὕτως καὶ περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως καὶ Κορινθίοις καὶ Θεσσαλονικεῦσι καὶ Φιλιππησίοις καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἐπέστελλε· Καὶ νῦν μέν, φησί, σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν:- καὶ αὖθις· Σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι· καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο, ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν· καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο, ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν:- καὶ πάλιν· Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν· ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ:- καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κύριος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔφη· ὅτι [ὁ] υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί, μὴ θαυμάζετε τοῦτο· ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως:- καὶ πάλιν, τὰ περὶ τοῦ κοινοῦ διηγούμενος τέλους, καὶ ταῦτα προστέθεικεν· Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται· καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται [πᾶσαι] αἱ φυλαὶ τῆς γῆς:-

Satis eſt enim, inquit, libertatis donum, vt ex ſeipſo fructum vobis pietatis oſtendat: tamen ex ſua liberalitate munificus Dominus ac magnificus æternam vobis ſupetingerit vitam; vt peccati ac iuſtitiæ differentiam cognoſcatis. peccatum enim finem habuit mortem: iuſtitia vero, habet vitam æternam. Subinde autem & maximum donorum oſtendit: *Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei. non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timorem; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba pater. Ipſe enim ſpiritus, teſtimonium reddit cum ſpiritu noſtro, quod ſumus filij Dei, coheredes autem Chriſti; ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur.* Ad Galatas quoque ſcribens idem, ſic inquit: *Itaque iam non es ſeruus, ſed filius: ſi autem filius, & heres Dei per Ieſum Chriſtum.* In eandem quoque ſententiam & ad Timotheum ſcribit: *Fidelis ſermo. ſi enim commortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinemus, & conregnabimus.* In alio item loco ad eundem Timotheum ſic ſcriptum eſt: *Ego enim iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex: non ſolum autem mihi, ſed & omnibus iis qui dilexerunt aduentum eius.* Pari modo & de reſurrectione corporum, & Corinthiis, & Theſſalonicenſibus, & Philippenſibus, & multis aliis ſcripſit: *Et nunc quidem ſeminatur in corruptione, reſurget in incorruptione: ſeminatur in ignobilitate; ſurget in gloria: ſeminatur in infirmitate; ſurget in virtute: ſeminatur corpus animale; ſurget ſpirituale.* Et rurſus: *Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem. & mortale hoc induere immortalitatem.* Et iterum; *Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt, vnde & ſaluatorem exſpectamus Dominum Ieſum; qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori gloriæ ſuæ.* Ipſe quoque Dominus hiſce verbis Iudæos alloquutus eſt: *Quoniam filius hominis eſt, nolite mirari hoc: quoniam venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius; & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Rurſusque, cum de communi fine rerum diſſereret, verba hæc addidit: *Statim vero poſt tribulationem dierum illorum, ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum; & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur; & tunc apparebit ſignum filij hominis in cælo, & plangent ſe omnes tribus terræ.*

Hiſce autem verbis oſtendit luctum eorum qui Euangelio non crediderint. Tum & adducta virginum parabola, in qua ipſarum aliç cum lampadib. ingreſſæ ſunt thalamum, aliæ vero extra thalamũ remanſerunt, quod earum lampades exſtinctæ ſunt; cumq; etiã talentorum parabolam addidiſſet, ſeruorumq; induſtriorum meminiſſet, ac inertis illius qui talento occultato miſſus eſt in tenebras exteriores; ita demum ſubiunxit; *Cum autẽ venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes ſancti angeli eius cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ. & congregabuntur ante eum omnes gentes; & ſeparabit eos ab inuicẽ, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis: & ſtatuet oues quidẽ a dextris ſuis, hœdos autem a ſiniſtris. Tunc dicet rex iis qui a dextris eius erunt; Venite benedicti patris mei; percipite regnum, quod paratum eſt vobis a conſtitutione mundi. Eſuriui enim, et dediſtis mihi manducare: Sitiui, & dediſtis mihi bibere: Hoſpes eram, & collegiſtis me: Nudus, & cooperuiſtis me: Infirmus, & viſitaſtis me: In carcere eram, & veniſtis ad me.* Ibi iuſtis dicentibus, ſe nihil vnquam tantis dignum præmiis præſtitiſſe; (proprium eſt enim virtutis athletis, vt modeſtos ſe præbeant, ſuasq; opes occultent) eis contra ita reſpondebit: *Amẽ dico vobis; Quod feciſtis vni ex his minimis fratribus meis qui in me crediderunt, mihi feciſtis.* Hos autem cũ ita vocis ſuæ præconio collatisq; laborum præmiis honeſtarit, tunc dicet & iis qui ſtabunt a ſiniſtris; *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis eius.* Explicat autem malis quoq; ſuppliciorum cauſas: quandoquidem nullus eorum ea præſtiterit quæ iuſtorum præſtitit chorus, neq; ſummam illorum modeſtiam imitati fuerint. Iuſti enim, etiam ſe feciſſe negabant bona cuncta quæ fecerant; hi vero, quæ non fecerunt, ſe feciſſe mẽtiuntur. Iure ergo redarguti, pœnis ſuppliciisque tradentur. Hæc itaque viri Græci conferte, quæſo, cum Platonis ſermonibus, qui maxime laudandi ſunt. Cæteræ enim tum Platonis, tum & aliorum Philoſophorum nugæ, dignæ ſunt quæ in tenebras exteriores mittantur. Quæ vero nos e Platone decerpta vobis laudauimus, habent aliquam cum Euangelicis dictis affinitatem. malorum enim ſupplicia, bonisq; repoſita præmia, & ille confeſſus eſt, & ſacra nobis tum vetera tum recentiora monumenta oſtendunt. Iudices tamen ille multo alios nobis induxit, Æacum, Minoem, Rhadamanthum; homines videlicet non vſquequaq; laudandos: Minoem vero ſunt qui criminibus etiam multis accuſent. Nos autem, iudicem nobis eum exſpectamus, qui & nos fecit; optime conſcium naturæ illius quam ipſe effinxit, neq; eius facta ſolum dictaque callentem,

Διὰ δὲ τούτων δηλοῖ τῶν ἠπιστηκότων τὸν θρῆνον. εἶτα τὴν περὶ τῶν παρθένων παραβολὴν εἰπών, καὶ ὡς αἱ μέν, εἰσῆλθον εἰς τὸν νυμφῶνα φέρουσαι τὰς λαμπάδας· αἱ δὲ μωραί, τῆς παστάδος ἀπεστερήθησαν, ἐπειδήπερ αἱ λαμπάδες ἐσβέσθησαν· προσθεὶς δὲ καὶ τὰ τῶν ταλάντων καὶ τῶν οἰκετῶν τῶν σπουδαίων, καὶ τοῦ ἀργοῦ τοῦ τὸ τάλαντον κατακρύψαντος, καὶ τῷ ἐξωτάτῳ σκότει παραπεμφθέντος, ἐπήγαγεν· Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι [αὐτοῦ] μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἀφοριεῖ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου· κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με· ἀσθενής, καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. ἐκείνων δὲ φασκόντων, μηδὲν τούτων πώποτε δεδρακέναι· ἴδιον γὰρ τὸ μετριάζειν τῶν τῆς ἀρετῆς ἀθλητῶν, καὶ κατακρύπτειν τὸν πλοῦτον· ἐρεῖ τοίνυν, φησίν, πρὸς αὐτοὺς ὁ βασιλεύς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, ἐμοὶ ἐποιήσατε. οὕτω τούτους ἀνακηρύξας, καὶ δεδωκὼς τὰ γέρα τῶν πόνων, ἐρεῖ, φησί, καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. δηλοῖ δὲ καὶ τούτοις τῶν τιμωριῶν τὰς αἰτίας ποιεῖ· οὐδεὶς γὰρ ἔδρασεν ἐκείνων, ἃ τῶν δικαίων ἐπετέλεσεν ὁ χορός, καὶ οὐδὲ τὴν ἐσχάτην ἐκείνων ζηλῶσιν ἀναλαβέσθαι. ἐκεῖνοι μὲν γάρ, πάντα ἐκεῖνα πεποιηκότες, ἠρνήθησαν· οὗτοι δέ, καὶ μὴ δεδρακότες, πεποιηκέναι φασίν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἔλεγχον δέξονται, καὶ τῇ τιμωρίᾳ παραδοθήσονται). ταῦτα οὖν ἄνδρες παραβάλετε τοῖς ἐπαινουμένοις τοῦ Πλάτωνος λόγοις. ὁ γάρ τι ἄλλος λῆρος καὶ τοῦδε καὶ τῶν ἄλλων, τοῦ σκότους ἐκείνου γε ἀξιούσθω· ἃ δέ γε καὶ ἡμεῖς ἐπῃνέσαμεν, ἔχει τινὰ πρὸς ταῦτα ξυγγένειαν. τὰς γάρ τοι κολάσεις, καὶ τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀντιδόσεις, κἀκεῖνος εἶναι ξυνωμολόγησε, καὶ τὰ θεῖα ἐπιδείκνυσι λόγια, καὶ τὰ καινὰ καὶ τὰ παλαιά· δικαστὰς δὲ ἐκεῖνος μὲν καὶ ἑτέρους εἰσήγαγε, τὸν Αἰακόν, καὶ τὸν Μίνω, καὶ τὸν Ῥαδάμανθυν, ἄνδρας οὐδὲ τὰ πάντα ἐπαινουμένους, τοῦ δὲ Μίνω καὶ πολλὰ ἄττα κατηγοροῦσί τινες· ἡμεῖς δέ, προσμένομεν δικαστὴν τὸν ἡμέτερον ποιητήν, τὸν καὶ τὴν φύσιν ἣν ἔπλασεν, ἀκριβῶς ἐπιστάμενον, καὶ ταύτης οὐ μόνον τὰς πράξεις καὶ τοὺς λόγους γινώσκοντα,

ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τῆς ἐννοίας κινήματα. δικάσει δὲ τὴν τῆς ἡμετέρας φύσεως στολὴν περικείμενος· ἀόρατος γὰρ ἡ τῆς θεότητος φύσις. τῷ τοι καὶ υἱὸν ἀνθρώπου ἑαυτὸν προσηγόρευσεν· ἐπειδὴ ταύτην οἱ κρινόμενοι θεωροῦσι τὴν φύσιν. διὸ δὴ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν Ἀθηναίοις δημηγορῶν, οὕτως ἔφη· Τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τανῦν παραγγέλλει πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν· καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρασχὼν [πᾶσιν,] ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν:- εἰ δέ τις ἀπιστεῖ τοῖς λεγομένοις, καὶ λῆρον ἡγεῖται τῶν ἀποστόλων τὰ ῥήματα, τῇδε μαθέτω τὴν τούτων ἀλήθειαν. πολλὰ περὶ τοῦ μέλλοντος βίου, καὶ ὁ δεσπότης Χριστὸς, καὶ οἱ τούτου γε κήρυκες προηγόρευσαν· ἐθέσπισαν δὲ καὶ ἄλλα ἄττα, ἐκείνῳ μὲν οὐδαμῶς, τῷ δὲ βίῳ τούτῳ προσήκοντα. ἐξετάσατε τοίνυν, ὦ ἄνδρες, τὰς τῶνδε πέρι γεγενημένας προρρήσεις· κἂν εὕρητε ἀληθεῖς, καὶ τοῖς πράγμασιν ἐναργῶς ξυμβαινούσας, δέξασθε ἀδηρίτως ἐκεῖνα τὰ περὶ τῶν μελλόντων τεθεσπισμένα: τοῦτο δὲ ὧδέ πῃ διασκεπτέον. τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ὁ δεσπότης Χριστὸς προεῖπε πολιορκίαν, καὶ ὡς ὁ νεὼς ἐκεῖνος ὁ περιβόητος ἄρδην καταλυθήσεται, καὶ ὡς εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην τὸ τῶν ἐσταυρωκότων αὐτὸν κατασπαρήσεται γένος. ἴδωμεν τοίνυν εἰ μὴ τὸ πέρας ὁ λόγος ἐδέξατο. καὶ περὶ μὲν Ἰουδαίων οὐκ οἶμαι ὑμᾶς ἀμφισβητήσειν· ἐκεῖνοί τε γὰρ τῆς πόλεως ἐξελήλανται, καὶ τῆς οἰκουμένης γεγένηνται μέτοικοι· τοῦ νεὼ δὲ καὶ τὴν ἐρημίαν, καὶ τὴν ἐκ βάθρων κατάλυσιν, οἱ μὲν τεθεαμένοι, φιλαλήθως ὁμολογησάτωσαν· οἱ δὲ λοιποὶ, τοῖς διηγουμένοις πιστευσάτωσαν· αὐτόπτης γάρ που κἀγὼ τῆς ἐρημίας ἐκείνης γεγένημαι· καὶ τὴν πρόρρησιν ταῖς ἀκοαῖς ἐδεξάμην, ἐθεασάμην τοῖς ὀφθαλμοῖς· καὶ τὴν ἀλήθειαν ὕμνησά τε καὶ προσεκύνησα. ὅτι μὲν οὖν ἀψευδὴς οὗτος ὁ λόγος, [καὶ] τὰ πράγματα βοᾷ, μεγίστῃ κεχρημένα τῇ φωνῇ· ἐπιζητήσωμεν δὲ καὶ ἄλλης προφητείας τὸ πέρας. προεῖπε τοῖς ἀποστόλοις ὁ δεσπότης Χριστὸς τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς κινδύνους, οὓς ἔμελλον πείσεσθαι, καὶ τοῖς ἔθνεσι καὶ Ἰουδαίοις τὴν διδασκαλίαν προσφέροντες· Ἰδοὺ γὰρ ἔφη πρὸς αὐτοὺς, Ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων:- καὶ πάλιν· Παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν:- καὶ μετ' ὀλίγα· Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνα· καὶ ἐπαναστήσεται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται:- καὶ αὖθις· Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐπεκάλεσαν,

ſed ipſos quoq; internæ cogitationis motus. Iudicabit autem nos, huius noſtræ humanitatis veſtem indutus. ſuæ namq; diuinitatis natura, oculis cerni non poteſt. Hinc & ſeipſum *hominis filium* ſæpe appellat; quia videlicet ij qui iudicabuntur, noſtram hanc naturam in eo videbunt Eam ob rem Paulus Apoſtolus, cum apud Athenienſes concionaretur, ſic inquit: *Tempora igitur ignorantiæ Deus non curans, nunc annuntiat omnibus vbiq; hominibus, vt pœnitentiam agant: eo quod ſtatuit diem in quo iudicaturus eſt orbem in æquitate, in viro in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eũ a mortuis.* Si quis autem veſtrũ minime iis credit quæ multa vobis adducimus, putatq; nugas eſſe Apoſtolorũ verba, ſaltem hinc, quæſo, illorũ veritatẽ perdiſcat. Multa ſane de futuræ vitæ ſtatu, tũ Chriſtus ipſe, tum ab eo miſſi diſcipuli prædixerunt; multa inſuper & alia iidem prænuntiarunt, quæ nihil quidẽ ad illã futuram vitã, ſed ad hanc dũtaxat q̃ hic traducimus, pertinerent. Diſquirite igitur diligenter, ſpectantes ad hãc vitam prædictiones: quas ſi fuiſſe veras inuenietis, ac in euentus rerum clariſſimos abiiſſe, tum & ea quæ de futuris adhuc reb. prędicta ſunt, ſine vlla prorſus diſceptationẽ accipite Hoc vero ipſum hac maxime vobis ratione inſpiciendũ eſt. Hieroſolymæ vrbis obſidionẽ Chriſtus euerſionemq; prædixit, templumque illud celeberrimum funditus proruendum; fore etiã vt Iudæi, qui ſe crucis ligno affixuri erant, patrio ſolo extorres, per vniuerſum terræ orbẽ diſpergerentur. Agedum itaq; videamus an hæc prædictio ad euentum peruenerit. Ac de Iudæis quidem vos dubitaturos non puto. patria enim vrbe expulſi iam ſunt, alioq; terrarum commigratũt. Templi vero ſolitudinem, immo autem a fundamentis euerſionem, qui e vobis eo profecti viderunt, confiteantur: reliqui vero, ſaltem narrantibus fidem habeãt. ego quidẽ hiſce oculis vidi deſertum templi locum; quamq; rerum prædictionem auditu prius acceperã, hiſce inquam oculis ſum intuitus; veritatemq; non laudaui ſolum, ſed etiam adoraui. Eorum itaq; verborum veritatẽ res ipſæ clamore vocaliſſimo prædicant. Quæramus vero & alterius Prophetiæ finẽ. Chriſtus Apoſtolis ſuis quæ certamina ſubituri erant periculaque, prædixit; quo videlicet tempore ſuam doctrinam Iudæis & gentibus inuulgarent: *Ecce enim*, inquit eis; *ego mitto vos ſicut oues in medio luporũ.* Et iterum; *Tradent vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos; & ad præſides & ad reges ducemini propter me, in teſtimoniũ illis & gentibus.* Pauloq; mox; *Tradet frater fratrem in mortem, et pater filium; et inſurgẽt filij in parẽtes et morte eos afficiẽt: et eritis odio omnib. hominib. propter nomen meum. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Item hæc amplius; *Si patrem familias Beelzebub vocauerunt*,

quanto magis domeſticos eius? Itemque; *Nolite arbitrari quia venerim mittere pacem in terram. Non veni mittere pacem, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam; & inimici hominis, domeſtici eius.* Hæc autē, viri chariſſimi, cernimus euenisſe. iis enim circumuenti periculis quæ Chriſtus prædixerat, lucem orbi terrarum Apoſtoli attulerunt; quiq; Apoſtolis ſucceſſerunt, religionem ab illis acceptam conſeruarunt. Cuius rei nobis ſunt teſtes, ſepulcra Martyrum quæ per terrarum orbem terra mariq; reſplendent, quaſiq; veritatem prædicāt diuinarum prædictionum. neq; enim illis ſola diſcrimina, ſed victoriam quoque prædixit. *Super hanc enim, inquit, petram ædificabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Eſt autem videre quod Chriſtus fore prædixit, iam domos familiasq; diuiſas. Viri enim Chriſtianæ religioni affecti, vxoribus infeſti ſunt quæ adhuc in ſua impietate perſiſtunt. Item quæ vxores eiuſdem religionis iugum ſubierunt, vagos errabundosq; viros ſuos fidei ſagena irretire contendunt. neceſſariaq; ad ſalutem diſſenſio, laudabilem parit coniunctionem. Atq; vt prædictiones alias miſſas faciā, mulier quædam ad ſanctos Chriſti pedes vnguentum attulit; cuius ille fidem accipiens, circumſtantibus inquit diſcipulis; *Amen dico vobis; Vbicunq; prædicatum fuerit Euangelium hoc regni, prædicabitur & quod fecit hæc in teſtimonium eius.* Hanc vero prædictionem videre eſt iam finem conſequutam eſſe. vbiq; enim terra ac mari, mulieris huius fides prædicatur. Quando igitur hæc Chriſtus multo ante prædixit, idemq; futuræ vitæ ſtatū nobis prænuntiauit, videmusq; perſpicuam rerum harum veritatem; illa quoq; ſine controuerſia, quæſo, accipiamus, ab iis quæ facta iam cernimus ad hæc perducti; tamquam rebus his vtamur pro rerum illarum ſignis & argumentis. hac enim cauſa & hæc & illa Chriſtus prædixit, vt his ea maxime ſtabiliret. Ac honores quidem, quos in ſe credentibus minime eſt pollicitus, liberaliter tamen dedit. neque viuis ſolum ſplendoris multum contribuit, ſed optime defunctos plurimo honore affecit; vt ex iis quæ minime pollicitus tamen dedit, credamus euentura quæ eſt pollicitus. Nam qui ea donauit quæ ex conuentionibus non debebat, quique ſua liberalitate, longe promiſſiones exceſſit; dabit procul dubio reliqua quæ promiſit, quæque decertantibus præmia oſtendit. Turpe enim ac miſerum ſit, vt ludorum quidem gymnaſiorumq; præfecti, athletis præbeant quæ ſe daturos illis dona promiſerint; quiq; item operarios quoſcumque conduxerint, opera perfunctis ex conuentu ſatisfacere ſtudeant; mundi vero

πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ;- καὶ πάλιν, Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν. οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ:- τούτων ἕκαστον, ὦ φιλότης, ἔργῳ πεπληρωμένον ἔστιν ἰδεῖν. μετὰ γὰρ τῶνδε τῶν κινδύνων, καὶ οἱ ἀπόστολοι τὴν οἰκουμένην ἐφώτισαν· καὶ οἱ μετ' ἐκείνους, ἣν παρέλαβον, διεφύλαξαν πίστιν· καὶ μαρτυροῦσι τῶν μαρτύρων αἱ θῆκαι, πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης ἀστράπτουσαι, καὶ τῶν θείων προρρήσεων κηρύττουσαι τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ δὴ μόνον τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ καὶ τὴν νίκην αὐτοῖς προηγόρευσεν. Ἐπὶ ταύτῃ γὰρ ἔφη τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς:- ἔστι δὲ ἰδεῖν καὶ κατὰ τὴν πρόρρησιν μεμερισμένας [τὰς] οἰκίας. ἢ γὰρ οἱ ἄνδρες ὑπὸ τῆς πίστεως ζωγρηθέντες, ἀπιστούσαις ἔτι ταῖς γυναιξὶ διαμάχονται· ἢ αἱ γυναῖκες τὸν τῆς εὐσεβείας δεξάμεναι ζυγὸν, ἀλωμένους ἔτι τοὺς ἄνδρας σαγηνεύειν σπουδάζουσι. καὶ ἡ ἀναγκαία διαίρεσις ἕνωσιν ἀξιέπαινον πραγματεύεται· καὶ ἵνα τὰς ἄλλας καταλίπω προρρήσεις, γυνή τις ἀλάβαστρον μύρου τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ποσὶ προσενήνοχε. ταύτης τὴν πίστιν ἀποδεχόμενος, πρὸς τὸν τῶν μαθητῶν ἔφη χορόν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο τῆς βασιλείας, κηρυχθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν ἡ γυνὴ αὕτη, εἰς μαρτύριον αὐτῆς:- ταύτην δὲ τὴν πρόρρησιν, καὶ νῦν ἔστι πεπραγματευμένην ἰδεῖν. πανταχοῦ γὰρ γῆς καὶ θαλάττης, καὶ τὸ εὐαγγέλιον τὸ θεῖον ἀναγινώσκεται, καὶ τῆς γυναικὸς ἡ πίστις ἀνακηρύττεται. ἐπειδὴ τοίνυν καὶ ταῦτα προεῖπεν ὁ δεσπότης, καὶ [τὰ] ἐν ἐκείνῳ γε τῷ βίῳ γενησόμενα προηγόρευσεν, ὁρῶμεν δὲ ἀναφανδὸν τὴν τούτων ἀλήθειαν, ἀναμφισβητήτως κἀκεῖνα δεξώμεθα· ἀπὸ τῶν ἤδη γεγενημένων ποδηγούμενοι πρὸς ἐκεῖνα καὶ κεχρημένοι τούτοις τεκμηρίοις ἐκείνων. τούτου γὰρ δὴ ἕνεκα, καὶ ταῦτα κἀκεῖνα προείρηκεν, ἵνα διὰ τούτων ἐμπεδώσῃ κἀκεῖνα. καὶ τιμὰς ἃς οὐχ ὑπέσχετο, τοῖς εἰς αὐτὸν πεπιστευκόσι φιλοτίμως ἀπένειμεν· καὶ οὐ μόνον τοῖς ζῶσι παμπόλλην ἔδωκε περιφάνειαν· ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄριστα τετελευτηκόσι, πλεῖστον ξυνεκλήρωσε σέβας· ἵνα δι' ὧν οὐχ ὑπέσχετο μὲν, ἔδωκε δὲ, πιστεύσωμεν οἷς ὑπέσχετο. ὁ γὰρ τὰ παρὰ τὰς συνθήκας οὐκ ἐγκείμενα δωρησάμενος, καὶ φιλοτιμίᾳ τὰς ὑποσχέσεις ὑπερβαλὼν, δώσει πάντως ἅπερ ὑπέσχετο, [καὶ ἃ τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐπέδειξεν ἆθλα.] σχέτλιον γὰρ τοὺς μὲν γυμνασιάρχους παρέχειν τοῖς ἀθληταῖς τὸν ὑπεσχημένον μισθόν· καὶ τοὺς ἐπί τινας μισθουμένους, μετὰ τὸν πόνον πληροῦν τὰ ξυγκείμενα· τὸν δὲ τῶν

ὅλων δημιουργόν, ὃς δι' ἀγαθότητα μόνην, καὶ τοῖς μὴ οὖσι τὸ εἶναι παρέσχε, καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον ἐπετέλεσε, καὶ τοῖς οὐχ ὁρῶσι [τὸ] φῶς, τὸ τῆς θεογνωσίας ἐχαρίσατο φῶς· τοῦτον φαίημεν τὰς οἰκείας μὴ πληρώσειν ἐπαγγελίας. εἰ δὲ ἀληθὴς, ὥσπερ οὖν ἀληθής· θεία γὰρ [ἡ] ὑπόσχεσις· οὐκ ἀνόνητα, ὦ φίλοι ἄνδρες, τὰ τῆς θείας διδασκαλίας μαθήματα. οὐρανῶν γὰρ βασιλείαν, καὶ ζωὴν τέλος οὐ δεχομένην, καὶ φῶς νοερὸν, καὶ τὴν μετὰ τῶν ἀσωμάτων χορείαν, τοῖς πειθομένοις ὑπισχνεῖται· ὥσπερ αὖ κόλασιν αἰώνιον τοῖς ἀπιστοῦσιν ἠπείλησεν· τοῦτο γὰρ δὴ καὶ τῇ παραβολῇ τῶν ζιζανίων δεδήλωκε. ταύτην γὰρ ἑρμηνεύσας, ἐπήγαγεν· Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου· ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ· καὶ συνάξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν· καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν:- ταῦτα εἰπὼν, ἐπήγαγεν· Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω:- ταῦτα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν, ὦ φίλοι ἄνδρες, παραινοῦντες φαμέν. οὐ γὰρ δὴ ἄκοντας τὰς θείας λαβεῖν ἀναγκάζομεν δωρεὰς, ἀλλὰ παρακαλοῦντες καὶ παραινοῦντες, καὶ τὸ μέγεθος τούτων ἐπιδεικνύντες. διὰ τοι τοῦτο καὶ τὴν δεσποτικὴν ταύτην καὶ θαυμασίαν ἐπιλέγομεν ῥῆσιν, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω:-

ΠΕΡΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΑΡΕΤΗΣ· ιβ.

Τὰ δένδρα φέρουσι μὲν αἱ ῥίζαι καὶ τρέφουσι, κοσμοῦσι δὲ οἱ κλάδοι καὶ τὰ φύλλα, καὶ ὁ μεταξὺ τούτων ἠωρημένος καρπός. εἰ γὰρ δή τις ἐκτέμνοι τοὺς κλάδους καὶ ψιλώσειε τὴν κόμην, ἄχρηστα γίνεται καὶ γυμνοῦται τῆς εὐπρεπείας, καὶ περιττὴ παντελῶς ἡ τῶν ῥιζῶν ἀποφαίνεται βάσις. καὶ τὸ σῶμα δὲ ὡσαύτως δεῖται μὲν ὀφθαλμῶν ὁρώντων, καὶ τὰς ἄλλας ποδηγούντων αἰσθήσεις, δεῖται δὲ καὶ ποδῶν μεταβαινόντων, καὶ τὸ σῶμα φερόντων, καὶ χειρῶν ἐργαζομένων, καὶ τοῖς μορίοις ἅπασι καὶ τροφὴν καὶ πόσιν καὶ τὴν ἄλλην χρείαν πορίζουσῶν. καὶ μέντοι καὶ χιτῶνας καὶ χλαίνας καὶ ἐφεστρίδας, καὶ ξυλλήβδην [εἰπεῖν] ἅπαντα τὰ ἐσθήματα, οὐ μόνον ποιοῦσιν οἱ στήμονες· χρεία γάρ τοι καὶ κρόκης ἐνυφαινομένης καὶ ξυναρμοζομένης τοῖς στήμοσι. τί δήποτε [δὴ] ταῦτα διεξῆλθον; οὐ τὸν ὕθλον, ὦ ἄνδρες, στέργων, ἀλλὰ διὰ τῶνδε τῶν εἰκόνων τῆς τελεωτάτης φιλοσοφίας τὰς ὕλας ἐπιδεικνύς. μέγιστον μὲν γὰρ ἀληθῶς καὶ παμμέγεθες ἀγαθὸν τῶν θείων ἡ γνῶσις· ἀλλ' οὐκ ἀπόχρη τέλειον ἀποφῆναι τὸν ταύτης ἀξιούμενον. δεῖ γάρ που καὶ τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν ξυναφθῆναι τῇ γνώσει. ὅπερ γάρ ἐστι δένδρῳ ῥίζα, καὶ ὀφθαλμὸς σώματι, καὶ οἱ στήμονες τοῖς ὑφάσμασι, τοῦτο [καὶ] ταῖς ψυχαῖς, τῆς ἀληθείας ἡ γνῶσις

totius opifex, a quo ea quæ prius non erant creata ſunt, quiq; ſalutiferæ diſpenſationis myſterium conſumauit, qui tot cæcis hominibus diuinæ cognitionis lumen infudit, hunc dicamus quæ promiſit non effecturum. Quod ſi vera eſt, ſicuti vera eſt, (Dei enim promiſſio vera eſt) nec vana nec inutilis eſt, viri cariſſimi, diuinæ inſtitutionis diſciplina. credentibus enim, regnum cælorum, vitamq; nullum finem habituram, corporibus etiam reſumptis nos cælitum choris interfore, diſciplina nobis ea pollicetur. ſicuti contra & incredulis æterna ſupplicia comminatur. Hoc enim ipſum & in parabola zizaniorum oſtendit. quã cum ipſemet interpretaretur, hæc addidit: *Sic erit in conſummatione ſeculi huius. Mittet filius hominis angelos ſuos; & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. ibi erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum.* Tum & hæc addidit: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Eadem igitur vobis, amici homines, adhortantes aſſerimus. neque enim inuitos cogimus diuina dona percipere; ſed adhortantes potius & obſectantes, eorumque vobis magnitudinem demonſtrantes. Itaque ſuperius a nobis allata hoc Domini Dei noſtri dicto concludimus; *Qui habet aures audiendi, audiat.*

XII SERMO: DE VIRTVTE actiua.

Ita natura comparatũ eſt, vt arbores ſuis radicibus innitantur, atq; ab eis alimenta percipiant, ab ipſis autẽ ramis ac frondibus, quiq; inde ſuſpenſi cernuntur fructib. exornentur. ſi quis enim ramos excidat, comamq; decerpat, fiunt prorſus inutiles, omniq; ſic decore ſpoliantur, vt ſuperfluum videatur radicũ illud ac ſtirpium fundamẽtũ. Ita & animantiũ corpus indiget quidem oculis ad obtutũ; quib. videlicet ſenſus alij, tamquã ducib. ſuis, vtantur: indiget vero & pedibus quibus ambulet ac feratur: indiget manibus quæ opus faciant, membrisq; aliis ac particulis cibũ potumq; ac alias res neceſſarias ſumminiſtrent. Iã vero ſubuculas hibernas, chlænas, & caſtrenſia ſagula, nequaq̃ ſtamina ſola conficiunt: eſt enim opus ſubtegmine, quod ſtaminibus intexatur & cohæreſcat. Quorſum vero hæc dixi? Nõ ideo viri Græci, quia fabulas nugasq; conſecter; ſed qui per has ſimilitudines oſtendere vobis cõtendã, quæ ſit exactiſſimæ Philoſophię materia. Maximũ namq; bonũ eſt, diuinarũ rerũ cognitio. Neq; vero ſatis hęc eſt, quę cõſumatũ hominẽ eũ reddat q ea factus ſit dignus. oportet enim bonas rerũ functiones ad cognitionẽ ſcientiãq; adiũgi. quod enim radix eſt arbori, quod oculus corpori, quodq; telis contexendis ipſa ſunt ſtamina; hoc pficiẽdis animis eſt veritatis cognitio, ſtabiliſq;

ſtabiliſq; rerum diuinarum fides. Oportet autem non ſolum ſcire quid de Deo ſentiendum ſit, verum etiam ad illius leges vitam moreſq; inſtituere. ſicut enim qui picturam, quive ſutoriam vel quamuis aliam artem perdiſcunt, non vt ſolam earum rationem teneant, illis dant operam; verum multo magis vt eas manibus ſuis exerceant, ſeq; opere aliquo magiſtrorum imitatores oſtendant: ita decet operarios pietatis, non ſolum Theologiam rationemq; naturæ, ſed practicæ quoq; virtutis leges ac inſtituta perdiſcere, quæq; didicerit, quantum queat, ſeruare, ad eaq; conari animæ ſpeciem componere ac effingere. qui enim ſic animam componat atq; informet, non ſolum diuinarum legum exprimit characteres, ſed ipſius quoq; legislatoris viua quædam imago rationaliſq; efficitur. Hoc & magnus ille veritatis præco docens exclamat; *Eſtote imitatores Dei.* Eiuſq; præterea dominus & magiſter nos monet: inquit enim; *Eſtote imitatores patris veſtri qui in cælis eſt.* Et iterum; *Eſtote perfecti, ſicut pater veſter celeſtis perfectus eſt.* Imitatur autem Deum, quantum imitari licet, qui ea diligit, odioque proſequitur, quæ Deus amat ac deteſtatur. Quæ vero illi iucunda, quæve inuiſa ſint, diuinæ leges manifeſte nos docent. audimus enim exclamantem Dauid: *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es: Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos. Odiſti omnes operantes iniquitatem; perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus.* Cumque his verbis oſtendat legislatoris diſpoſitionem atque affectum, alio in pſalmo perſonam eius inducit qui has notas diligenter expreſſerit, ita Dominum deprecantis. inquit ergo: *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. Non ponebam ante oculos meos rem iniuſtam: facientes præuaricationes odiui. Non adhæſit mihi cor prauum: declinantem a me malignum non cognoſcebam. Detrahentem ſecreto, proximo ſuo, hunc perſequebar. Cum ſuperbo oculo & inſatiabili corde, cum hoc non edebam. Oculi mei ad manſuetos terræ, vt ſedeant mecum. Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat. Non habitabat in medio domus meæ, faciens ſuperbiam. Qui loquitur iniuſta, non direxit in conſpectu oculorum meorum.* Hiſce autem verbis non modo nos docuit, poſſe nos imitari potentiſſimum Deum; ſed rationem quoque modumque imitandi nobis oſtendit. neque enim nos iuſſit, cælum, ſolem, lunam, reſque alias procreare; neque vt ſimplici eſſemus incircumſcriptaque natura; ſed eadem quæ Deus, & amore & odio proſequi

καὶ ἡ βεβαία γίγνεται πίστις. χρὴ δὲ οὐ μόνον εἰδέναι τί προσήκει περὶ τοῦ θείου δοξάζειν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς ἐκείνου πολιτεύεσθαι νόμους. ὥσπερ γὰρ οἱ ζωγραφικὴν ἢ σκυλοτομικὴν, ἢ ἄλλην τινὰ παιδευόμενοι τέχνην, οὐχ ὅπως μόνον ἐπιστῶνται [ταῦτα] μανθάνειν σπουδάζουσιν, ἀλλ' ἵνα καὶ χειρουργῶσι, καὶ μιμητὰς σφᾶς [αὐτοὺς] τῶν διδασκάλων τοῖς ἔργοις δεικνύωσιν· οὕτω δὴ καὶ τῆς εὐσεβείας τοὺς ἐραστὰς, μὴ μόνον θεολογίαν καὶ φυσιολογίαν παιδεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς ἐκπαιδεύεσθαι νόμους, καὶ τούτους φυλάττειν εἰς δύναμιν, καὶ πρὸς τούτους πειρᾶσθαι τῆς ψυχῆς ἐκτυποῦν καὶ σκευάζειν τὸ εἶδος. ὁ γὰρ δὴ οὕτω ῥυθμίζων τε καὶ διαμορφῶν τὴν ψυχὴν, οὐ μόνον τῶν θείων νόμων τοὺς χαρακτῆρας ἐκμάττεται, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ γε τοῦ νομοθέτου ζῶσά τις εἰκὼν καὶ λογικὴ γίγνεται. τοῦτό τοι διδάσκων καὶ ὁ μέγας κήρυξ τῆς ἀληθείας βοᾷ· Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ:- καὶ μέντοι καὶ ὁ τούτου δεσπότης παραινεῖ λέγων· Γίνεσθε μιμηταὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς:- καὶ πάλιν, Γίνεσθε τέλειοι, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, τέλειός ἐστι:- μιμεῖται δὲ, ὡς ἔνεστι, τὸν τῶν ὅλων θεὸν, ὁ ποθῶν ἐκεῖνα καὶ ἐχθραίνων ὁμοίως, ἅπερ καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης ἐχθραίνει τε καὶ φιλεῖ. τίνα δὲ αὐτῷ δυσμενῆ, καὶ τίνα αὖ προσφιλῆ, [καὶ] διαρρήδην οἱ θεῖοι διδάσκουσι νόμοι. ἀκούομεν γὰρ τοῦ θεσπεσίου βοῶντος Δαβίδ· Ὅτι οὐχὶ θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ· Οὐ παροικήσει σοι πονηρευόμενος· οὐδὲ διαμενοῦσι παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου· Ἐμίσησας πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν· ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος:- Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον, βδελύσσεται κύριος:- ἐν τούτοις δὲ ἡμῖν ἐπιδείξας τὴν τοῦ νομοθέτου διάθεσιν, ἐν ἑτέρᾳ μελῳδίᾳ πρόσωπον εἰσήγαγε, τούτους τοὺς χαρακτῆρας ἀκριβῶς ἐκμαξάμενον, καὶ τῷ νομοθέτῃ προσευχόμενον καὶ λέγοντα· Διεπορευόμην ἐν ἀκακίᾳ τῆς καρδίας μου ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου σου· οὐ προεθέμην πρὸ ὀφθαλμῶν μου πρᾶγμα παράνομον. ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα. οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή· ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον. τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τὸν πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον· ὑπερηφάνῳ ὀφθαλμῷ, καὶ ἀπλήστῳ καρδίᾳ, τούτοις οὐ συνήσθιον. οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πραεῖς τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ· πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός μοι ἐλειτούργει· οὐ κατῴκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιῶν ὑπερηφανίαν. λαλῶν ἄδικα, οὐ κατηύθυνεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου:- διὰ δὲ τούτων, οὐ μόνον ἡμᾶς ἐδίδαξεν ὅτι μιμεῖσθαι δυνατὸν τὸν πανάλκη καὶ πάνσοφον κύριον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἡμῖν ὑπέδειξε τὸν τῆς μιμήσεως τρόπον. οὐ γάρ τι οὐρανὸν ἡμᾶς καὶ γῆν καὶ ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα δημιουργεῖν ἐκέλευσεν, οὐδὲ ἁπλῆν ἔχειν καὶ ἀπερίγραφον φύσιν· ἀλλὰ μόνον, ἐχθραίνειν ἅπερ ἐκεῖνος μεμίσηκε, καὶ φιλεῖν ἅπερ ἐκεῖνος δὴ μάλα πεφίληκε.

ταύτην κατορθώσας τὴν ἀρετὴν ὁ προφήτης, πρὸς τὸν δεσπότην ξὺν παρρησίᾳ βοᾷ· Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ θεός· λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν:- καὶ μετ᾽ ὀλίγα· Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, κύριε, ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς σου ἐξετηκόμην; τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς· εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι:- καὶ πάλιν· Ἄνδρες αἱμάτων, ἐκκλίνατε ἀπ᾽ ἐμοῦ:- καὶ αὖθις, Ἐκκλίνατε ἀπ᾽ ἐμοῦ πονηρευόμενοι· καὶ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ μου:- καὶ πάλιν· Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα:- καὶ πάλιν· Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου κύριε· ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἐστί:- καὶ, Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου· ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου:- καὶ ἕτερα δὲ τῶν εἰρημένων πολλαπλάσια εὕροι τις ἂν ἐν τῇδε τῇ μελῳδίᾳ· ἔμπλεως γὰρ ἡ προφητεία τῆς τοιαύτης διδασκαλίας. καὶ Μωϋσῆς δὲ ὁ νομοθέτης, δείκνυσιν ἐν τοῖς νόμοις, τὸ μὲν ἀρεστὸν τῷ τῶν ὅλων θεῷ, τὸ δ᾽ αὖ πάλιν ἐχθρόν. καὶ μέντοι καὶ Ἡσαΐας, καὶ Ἱερεμίας, καὶ Ἰεζεκιὴλ, καὶ Δανιὴλ, καὶ πᾶς ὁ τῶν προφητῶν χορὸς, ταύτην ἡμᾶς τὴν διαφορὰν ἐξεπαίδευσε. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τούτων θεὸς, ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἔφη· Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν [τοῦ θεοῦ, ἀλλ᾽ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς:- καὶ πάλιν, Ὁ ποιήσας καὶ διδάξας, μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ] τῶν οὐρανῶν:- καὶ πάλιν, Ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει:- καὶ μέντοι καὶ τῇ παραβολῇ τῶν ταλάντων ἔδειξεν, ὡς οὐ μόνον ὧν δέδωκεν ἀπαιτήσει τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐργασίαν εἰσπράξεται· καὶ τὸν ταύτην οὐκ ἔχοντα, γυμνώσας τῆς χάριτος, τῷ ζόφῳ παραδώσει πεπεδημένον. καὶ τὰς παρθένους δὲ τὰς ἀρκοῦν οὐκ ἐσχηκυίας τὸ ἔλαιον, ἔξω τοῦ νυμφῶνος καταλείπει· καίτοι παρθένους καλῶν. καὶ τὸν ἐσθῆτα περιβεβλημένον οὐχ ἁρμόττουσαν γάμῳ, τῶν δαιτυμόνων ἐχώρισε, καὶ τῆς εὐωχίας ἐξήλασε· καίτοι κληθεὶς εἰσεληλύθει, ἀλλ᾽ οὐκ αὐτόματος εἰσεπήδησεν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ διὰ μόνην τὴν τοῦ νυμφίου φιλοτιμίαν ἀπολαύσας τῆς κλήσεως, οὐκ ἤμειψε τὴν στολὴν, ἔπαθεν ἅπερ ἔπαθε. διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος κέκραγε λέγων· Ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς θείας δωρεᾶς, οὐκέτι περὶ ἁμαρτίας ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν μέλλων τοὺς ὑπεναντίους. εἶτα ἐκ παραδείγματος τόνδε κρατύνει τὸν λόγον· Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, Ἐμοὶ ἐκδίκησις· ἐγὼ ἀνταποδώσω· λέγει κύριος:- καὶ πάλιν, [ὅτι] κρινεῖ κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ:- εἶτα τοὺς ῥᾳστώνῃ ξυζῶντας δεδίττεταί τι καί φησι·

In hac autem obeunda virtute cum Propheta egregium ſe præbuiſſet, confidenter exclamans, Dominum ſic alloquitur: *Mihi autem nimis honorati ſunt amici tui Deus; nimis confortatus eſt principatus eorum.* Et iterum; *Nonne qui oderunt te Domine, oderam; & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos; & in hoſtes facti ſunt mihi.* Et rurſus; *Viri ſanguinum, declinate a me.* Et, *Declinate a me maligni, & ſcrutabor mandata Dei mei.* Et amplius; *Iniquos odio habui; & mandata tua dilexi.* Et, *Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea eſt.* Et, *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua? ſuper mel ori meo.* Multaq; ſane huiuſmodi inuenire quilibet ſibi poterit apud Pſalmographum regem. plena eſt enim eius Prophetia hoc genere doctrinæ. Moſes quoque qui dictatas ſibi a Deo leges Hebræis dedit, in eis ipſis plane oſtendit quid amet Deus, & quidnam oderit. Omnis præterea Prophetarum chorus, in hoc rerum diſcrimine nos pulchre erudit. Ipſe inſuper Deus in Euangeliis ita inquit: *Non omnis qui dixerit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cælorum; ſed qui fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt.* Et, *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Et, *Qui diligit me, mandata mea ſeruabit.* In parabola etiam talentorum teſtatus eſt ſe non ſolum totidem repetiturum quot dedit, ſed fœnus etiam exacturum: quod qui reddere non habebit, caſſum etiam ſortis dono, vinctumque, in tenebras demiſſurum. Quin & virgines illas quæ ſecum oleum non attulerant, extra thalamum paſſus eſt eſſe. Illum etiam qui indutus erat veſtem nuptiis minime congruentem, nuptiis excluſit, conuiuioque abegit. at ille tamen non ſponte ſe ingerens ſed vocatus ingreſſus eſt: verum quia ex ſola ſponſi liberalitate acceerſitus, veſtem non immutauit, idcirco ea perpeſſus eſt. Hinc & Apoſtolus inquit: *Voluntarie peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccato ſacrificium; terribilis autem quadam exſpectatio iudicij, & ignis æmulatio quæ conſumptura eſt aduerſarios.* Tum ab exemplo verba hæc magis confirmat. inquit enim: *Irritam quis faciens legem Moſeos, ſine miſericordia, duobus vel tribus teſtibus moritur. quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Dei Filium conculcauerit, & qui ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritus gratia contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit; Mihi vindicta, & ego retribuam; dicit Dominus.* Et iterum; *Quia iudicabit Dominus populum ſuum.* Tum & otioſos ceſſatores inerteſq; homines ita perterret:

Horren-

Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis. Et rurſus; *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti; vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Indigere itaque ſcientiam practica virtute, ſatis hinc puto me oſtendiſſe. Age vero nunc videamus quid de his quoque rebus ſenſerint Græci Philoſophi. Inueniemus enim Platonem, nonnulloſque alios qui Platonis Philoſophiam ſectati ſunt, ſermoni noſtro admodum conſentaneos. Is enim in Legum ſuarum libro ſic inquit: *Deo itaque gratum amicumque hominem, neceſſe eſt quam queat maxime talem euadere qualis ſit Deus; hacque potiſſimum ratione. Quis enim frugi homo temperatusque eſt, Deo eſt carus: ſimilis enim illi eſt. Qui vero non eſt temperatus, abſimilis plane eſt.* Nihil hic ergo alienum a noſtratibus dixit; immo autem & is fatetur oportere nos, quantum vires noſtræ patiantur, in bonis affectionibus creatorem Deum imitari. Hoc autem loco temperatum intelligit Plato, non eum qui ſe potentiorem voluptatibus præbeat, ſed qui rationalem animæ noſtræ vim ſaluam atque integram vſquequaq; conſeruet. Hiſce autem ſimilia & in Theæteto conſcripſit. ſic enim inquit: *Sed interire ac tolli o Theodore mala prorſus non poſſunt. neceſſe eſt enim ſemper eſſe quod bono contrarium ſit. neq; tamen ea Deo inelle poſſunt. Mortalem autem naturam circa locum hunc verſari neceſſe eſt. Quapropter tentandum eſt, vt hinc eo quam ociſſime fugiamus. eſt autem fuga, ipſa Dei ſimilitudo, quantum in nobis eſt. Similitudo autem, vt cum prudentia ſancti ac iuſti fiamus.* Sapienter autem ac manifeſte his verbis, rationem nobis imitationis oſtendit. Primum enim iuſſit vt mundana hęc & terreſtria fugiamus, non tamquam procul ab hac terra ſubducti, ſed animo atque affectu ab his curis terreſtribusque negotiis liberati. hinc enim patefecit in iis quæ ſequuntur: *Fugam enim vocam, hominis ad Deum ſimilitudinem.* Laudabilis vero eſt illa verborum additio. neque enim ſua nobis lege præcepit, vt abſolute ac ſimpliciter ſimiles Deo ſimus; ſed Quantum vires hominis patiantur. Tum & ſimilitudinis formam oſtendit. inquit enim: *Similitudinem voco, cum quis ſanctitatem iuſtitiamq; cum prudentia conſequitur.* quæ acceſſio, non minus & ipſa laudabilis ac peramanda eſt. ſunt enim nonnulli qui ſummam quidem iuſtitiæ rationem habent, ſed ij tamen ſtoliditate animi, eum ad actionem peruentum eſt, pulchritudinem virtutis eius corrumpunt. Multis vero præterea verbis Plato in eodem dialogo perfectionem virtutis oſtendit: *Loquamur itaq;* (inquit) *de ſummis eximiisq; Philoſophis quis enim de iis loqui curet, qui aberrant a legibus inſtituitq; Philoſophia? Hi vero qui ſummi ſunt, neq; viam norunt qua ad forum ducit, neq; vbi iudiciū ſenatusve ſit, aliusve publicus ciuitatis conſeſſus. Leges præterea et decreta, ſeu verbis ferantur, ſeu ſcripta ſint, neq; audiunt hi, neq; inſpiciūt. Studia vero* populi

φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος :- Καὶ " ἑτέρωθι βοᾷ· Πάντες [γὰρ] παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ· ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ " τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε " κακόν :- ὅτι μὲν οὖν δεῖται ἡ γνῶσις τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, ἱκανὰ καὶ ταῦτα δηλῶσαι· ἴδωμεν δὲ ἵνα καὶ τῶνδε πέρι, τοῖς [τῶν] Ἑλλήνων ἔδοξε φιλοσόφοις. ὀψόμεθα γάρ τοι τὸν Πλάτωνα, καί τινας ἄλλους, τὴν τούτου φιλοσοφίαν ἐζηλωκότας, τῷδε ξυμφωνοῦντας τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ ἐν τοῖς Νόμοις οὕτω φησί· Τὸν οὖν τῷ θεῷ προσφιλῆ " γενόμενον, εἰς δύναμιν ὅτι μάλιστα καὶ ἑαυ- " τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίγνεσθαι· καὶ κατὰ τοῦτον " τὸν λόγον ὁ μὲν σώφρων ἡμῶν, θεῷ φίλος· ὅ- " μοιος γάρ· ὁ δὲ μὴ σώφρων, ἀνόμοιός τε καὶ " διάφορος :- οὐδὲν τοίνυν ἀλλοῖον οὐδὲ οὗτος εἴρηκεν, ἀλλὰ ξυνομολογεῖ καὶ αὐτὸς, ὡς δυνατὸν, ἐν ταῖς περὶ τἀγαθὸν διαθέσεσι τὸν πεποιηκότα μιμεῖσθαι θεόν· ἐνταῦθα μέν τοι σώφρονα, οὐ τῶν ἡδονῶν ἐκάλεσε κρείττονα, ἀλλὰ τὸν σῶον καὶ ἄρτιον τὸ λογικὸν διασώσαντα. παραπλήσια δὲ κἀν τῷ Θεαιτήτῳ ξυγγέγραφεν· ἔφη γάρ· Ἀλλ' οὔτε ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατὸν, ὦ Θεό- " δωρε· ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀ- " νάγκη· οὔτε ἐν θεοῖς αὐτὰ ἱδρύσθαι· τὴν δὲ θνητὴν " φύσιν, καὶ τόνδε τὸν τόπον περιπολεῖν ἐξ ἀ- " νάγκης δεῖ· καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε " φεύγειν ὅτι τάχιστα. φυγὴ δὲ, ὁμοίωσις θεῷ κα- " τὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσις δὲ, δίκαιον καὶ ὅσιον με- " τὰ φρονήσεως γενέσθαι :- μάλα δὲ καὶ σαφῶς καὶ " σοφῶς ἐν τούτοις τὸν τῆς μιμήσεως ἐξεπαίδευσε τρόπον. πρῶτον μὲν γὰρ, φυγεῖν τὰ τῇδε ἐκέλευσεν, οὐκ ἔξω τῆς γῆς γιγνόμενον, ἀλλὰ τῶν περιγείων ἁπάντων ἀπαλλαττόμενον· τοῦτο γὰρ δεδήλωκεν [ἐν] οἷς ἐπήγαγε. φυγὴν γάρ φησιν ἐκάλεσε, τὴν πρὸς τὸ θεῖον ὁμοίωσιν. ἀξιάγαστος δὲ καὶ ἡ προσθήκη· οὐ γὰρ ἁπλῶς ὁμοιωθῆναι " νενομοθέτηκεν, ἀλλ' ὡς ἀνθρώποις ἐστὶ δυνατόν. " εἶτα τὸ τῆς ὁμοιώσεως ἐπιδείκνυσιν εἶδος. Ὁμοίω- " σιν γάρ φησι προσηγόρευσα, τὸ ὅσιον καὶ δίκαι- " ον γενέσθαι μετὰ φρονήσεως :- καὶ αὕτη δὲ ἀξιάγαστος " ἡ προσθήκη. εἰσὶ γὰρ [δή] τινες πλείστην μὲν τοῦ δικαίου φροντίδα ποιούμενοι, σκαιότητι δὲ τῷ τοῦ κατορθώματος λυμαινόμενοι κάλλει. ἔπειτα διὰ πλειόνων ἐν αὐτῷ γε τῷ διαλόγῳ τὴν τελειότητα διδάσκει τῆς ἀρετῆς, ὡδί πη γράφων· λέγωμεν δὴ περὶ τῶν κορυφαίων. τί γὰρ ἄν " τις τοὺς φαύλως ἐν φιλοσοφίᾳ διατρίβοντας λέγοι; οὗτοι δέ που, οὔτε εἰς ἀγορὰν ἴσασι " τὴν ὁδὸν, οὔτε ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον, " ἤ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως ξυνέδριον· νό- " μους δὲ καὶ ψηφίσματα λεγόμενα ἢ γεγραμμένα, " οὔτε ὁρῶσιν οὔτε ἀκούουσι· σπουδαὶ δὲ "

,, ἑταιρειῶν ἐπ' ἀρχὰς, καὶ ξύνοδοι, καὶ δεῖπνα, καὶ οἱ
,, ξὺν αὐλητρίσι κῶμοι, οὐδὲ ὄναρ πράττειν προσί-
,, σταται αὐτοῖς· οὐδὲ εἰ κακῶς τις γέγονεν ἐν πόλει,
,, ἤ τί τῳ κακόν ἐστιν ἐκ προγόνων γεγονὸς πρὸς ἀν-
,, δρῶν ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ
,, τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάντα
,, οὐδ' ὅτι οὐκ [οἶδεν,] οἶδεν. οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται
,, τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν· τῷ ὄντι δὲ, τὸ σῶμα μόνον ἐν
,, τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ· ἡ δὲ διάνοια,
,, ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ, [καὶ] ὡς οὐδὲν ἀτι-
,, μάσασα, πανταχῇ πέτεται, κατὰ Πίνδαρον, τά τε γῆς
,, ὑπένερθεν, καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, οὐρανοῦ
,, τε ὑπεραστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν δι-
ερευνωμένη:- Ἐν δὲ τούτοις ὁ Πλάτων τὴν τῶν ἡμετέρων φιλοσόφων ἐζωγράφησε πολιτείαν. οὐ γὰρ δή τις παρ' ἐκείνοις τοιοῦτος ἐγένετο. ὁ μὲν γὰρ Σωκράτης τῶν φιλοσόφων ὁ κορυφαῖος, καὶ τοῖς γυμνασίοις, καὶ τοῖς ἐργαστηρίοις διαλεγόμενος διετέλει· καὶ ποτὲ μὲν ἐν ἄστει διέτριβε, ποτὲ δὲ εἰς Πειραιᾶ κατιὼν, τὰς πομπὰς ἐθεώρει· καὶ τοῖς ὁπλίταις δὲ ξυνεπολέμει [καὶ] ἐν Ποτιδαίᾳ καὶ ἐν Δηλίῳ παρετάττετο· καὶ μέντοι καὶ εἰς ξυμπόσια ἀπῄει, ἠνείχετο καὶ Ἀριστοφάνους κωμῳδοῦντος, καὶ Ἀλκιβιάδου κωμάζοντος· τοῦτο γὰρ διδάσκει τοῦ Πλάτωνος τὸ συμπόσιον· καὶ εἰς θέατρον ἀναβαίνων, ξυνεθεᾶτο τῷ δήμῳ. ἥκιστα τοίνυν αὐτῷ προσήκει τὰ παρὰ Πλάτωνος εἰρημένα. εἰ δὲ τούτῳ οὐ προσήκει, σχολῇ γ' ἂν ἄλλῳ τῳ ἁρμόσειεν. οἱ δὲ τῆς εὐαγγελικῆς ἐρασθέντες φιλοσοφίας, πόρρω μὲν τῶν πολιτικῶν θορύβων γεγένηνται· τὰς δὲ τῶν ὀρῶν ἀκρωνυχίας κατειληφότες, ἢ τὸν ἐν ἐρήμοις χωρίοις ἀγαπήσαντες βίον, τῇ θεωρίᾳ τῶν θείων, καὶ τῷ ταύτῃ ξυνηρμοσμένῳ σφᾶς αὐτοὺς ἀποκληρώσαντες βίῳ· οὐ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ κτημάτων ἐπιμελούμενοι, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς κατά γε τὸν κανόνα τῶν θείων διευθύνοντες νόμων, καὶ οἷόν τινες ἄριστοι ζωγράφοι πρὸς τὰ ἀρχέτυπα τῆς ἀρετῆς τὰς νοερὰς αὐτῶν ζωγραφοῦντες εἰκόνας. ὅτι γὰρ δὴ τούτοις ἁρμόττει τὰ παρὰ Πλάτωνος εἰρη-
,, μένα, μάρτυς αὐτὸς μετ' ὀλίγα εἰπών· Ἀγροῖ-
,, κον δὲ καὶ ἀπαίδευτον ὑπ' ἀσχολίας οὐδὲν ἧττον
,, τῶν νομέων, τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίγνεσθαι,
,, σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβαλλόμενον. γῆς δὲ
,, ὅταν μυρία πλέθρα, ἢ ἔτι πλέον, ἀκούσῃ ὥς
,, τις ἄρα κεκτημένος, θαυμαστὰ πλήθη κέκτη-
,, ται, πάνυ σμικρὰ δοκεῖ ἀκούειν, εἰς ἅπασαν εἰω-
,, θὼς τὴν γῆν βλέπειν. ὅτι δὲ τῶν παρ' Ἕλλη-
σι πεφιλοσοφηκότων, οὐδεὶς ἐν ὄρει σηκὸν δειμάμενος ᾤκησεν, ἱκανὰ μὲν καὶ τὰ παλαιὰ δηλῶσαι ξυγγράμματα, μαρτυρεῖτε δὲ καὶ ὑμεῖς, τοῖς τοῦτον μετιοῦσι νεμεσῶντες τὸν βίον.

populi, ſuffragiaq; creandis magiſtratibus collata, cœtus alios & conuenticula, & conuiuia, laſciuasq; cum tibicinis comiſſationes, ne per ſomnium quidem ſibi obuerſari velint. Neq; vero etiam nouit ſi quis malus eſt homo in ciuitate, neq; ſi quid olim peccatum eſt ab antiquis vel viris vel mulieribus: immo autem magis hæc ignorat, quam quod dici ſolet, quot aquæ poculis mare conſtet. Verum & hæc omnia ignorare ſe neſcit. neq; enim his abſtinet rebus ea gratia vt laudetur, atq; vt hominibus placeat. Solum itaq; illius corpus in ciuitate verſatur; mens autem illius, hæc omnia paruifaciens, ac veluti ſint nulla contemnens, euolat in partes omnes, vt ait Pindarus, tum infima terræ loca, tum & ſumma dimetiens, nihiloq; ſecius ad aſtra cæli ſe tollens, omnemq; naturam ſcrutabunda perluſtrans. His autem verbis Plato noſtratium Philoſophorum, id eſt Chriſtianorum hominum vitam effinxit. neq; enim, apud priſcos illos Græcos Philoſophos talem ferme inuenias virum. Socrates enim ille quem Philoſophorum eximium iactitant, & in gymnaſiis, & in artificum officinis, aſſidue diſputabat: modo autẽ & in ciuitate moram trahebat; modo & ad Piræum ſe conferens, pompas ipſe quoq; ſpectabat. armatis etiam militib. ſeſe inſerens, & in Potidæa, & in Delo inſula militauit. cum vero etiam conuiuia comiſſationesq; obiret, Ariſtophanis comœdi ludibria, & Alcibiadis petulantiam paſſus eſt. hæc enim Plato ſuo in Sympoſio cõmemorat. theatraleſq; etiam ludos populo inſertus ſpectaſſe dicitur. Minime igitur Socrati conueniant quæ Plato ſuperius ab eximio Philoſopho requiſiuit. Quod ſi ea Socrati nõ conueniãt, ægre alium inuenias cui ea conueniant. At quicumq; Euangelicæ Philoſophiæ ſtudio inarſerũt, procul ſe ab omni ciuitatis ſtrepitu receperunt. Ergo aut montium faſtigiis occupatis, aut alibi ſolitariis locis ad incolẽdũ delectis, rerum diuinarũ cõtemplationi, ac vitæ quæ cõtemplationem eam deceret, ſeſe penitus addixerũt; nulla vxorum, nulla filiorum, nulla agrorum, nulla domeſticarũ rerum cura diſtracti; ſed animam dumtaxat ſub regula diuinarum legum in virtutis recto conſeruantes. quod enim ſuis in tabulis facere optimi pictores ſolent, ad egregia virtutis exempla ſpiritales imagines depinxerunt. Ea vero Platonis verba noſtris maxime hominib. conuenire, ipſe ſit teſtis, qui plurimis interiectis verbis hæc addit: *Rudẽ vero & indoctũ præ ſui negotij attentione, talẽ Philoſophũ fieri neceſſe eſt, non ſecus atq; ſint ipſi paſtores: quaſi illorũ modo Philoſophus hic mõtano ſit ſtabulo circumſeptus. cũ vero audit eſſe qui decẽ milia iugerum, vel ſi quid eſt aliud maius, admirabili copia multitudineq; poſſideat, valde exigua ſibi audire videtur, qui vniuerſum terræ orbem ſpectare ſit ſolitus.* Quod autem nullus Græcorum Philoſophorum montanum ſibi conſtructum ſtabulum habitarit, ſatis veterum monumenta oſtendunt. Idem vero & vos plane teſtamini, qui Chriſtianos homines in eiuſmodi ſolitudine vitam trahentes, odio magno peroſi eſtis:

cum tamen id vitæ genus Plato valde laudandum eſſe exiſtimarit. Conſentanea vero his & in ſecundo Reipublicæ libro inquit: *Tali homine ſemel a nobis poſito, iuxta hunc rurſus ſtatuamus virum ſimplicem, iuſtum, ingenuum, generoſum, qui, vt ait Æſchylus, eſſe quidem bonus appetat, minime autem videri. Illud enim Videri velle, prorſus tollendum cenſeo. nam ſi iuſtus hominibus videatur, honores illum & munera inſequentur. Incertum itaq; erit, vtrum is præmiorum ac dignitatum cauſa, ſit talis. Nudandus itaq; eſt rebus omnibus, ſolaq; illi iuſtitia relinquenda; vt ita in contrariam partem redigatur atq; prius affectus erat. Cum itaq; nihil habeat iniuſtitiæ, tamē iniuſtiſſimus eſſe credatur: vt hoc examine probetur ad iuſtitiam. ſi nec infamia, nec rebus iis quæ proueniunt ab infamia, moueatur, ſed immutabilis ad mortem vſq; perſiſtat, tametſi per omnem vitam credatur eſſe iniuſtus.* Hæc autem & athletis noſtris maxime congruunt. neq; enim quæ recte faciunt fortiterq; depugnant, Antiſthenis, Diogenis & Cratetis modo, inanis gloriæ cauſa faciunt; ſed honeſtatis ſolius habita ratione. Eamq; ob rem ſemoti a ciuitatibus & pagis vitam agunt, hominibus quidem virtutem occultantes; ſoli autem illi penes quem ſunt eis repoſita præmia, oſtendentes. Vos tamen, pugiles noſtros tam bene decertantes, nec ſpectare vultis, nec laudibus exornatis. Si quos autem forte Chriſtianos videatis nominis quidem huius ſpecie circumamictos, neq; penitus conſentaneam figuræ vitam retinentes, illico in maledicta linguam commouetis. Ac ſi quidem ſolos eiuſmodi homines infamia peteretis, poſſet veſtrum iſtud factum aliqua ratione ductum videri; quia vero & vna cum illis contenditis eos maledictis aſpergere paſſimq; traducere, quos plane conſtat contrariam ac longe diuerſam ab illis vitam agere, mētis veſtræ iniquitatem, peſſimumq; conſilium ita proditis. Neq; enim malis infenſi eſtis, ſed officioſam vitam laudabilemq; damnatis: non ſecus facientes ac ſi quis ſimiā cōſpicatus hominis geſtus aliquos imitari, ob eam imitationem genus hominum odio perſequatur. Hoc vero tam inſulſum iniquumq; iudicium non ego ſolus accuſo, ſed Plato hiſce verbis in Theæteto perſeqtur: *Videamus autem hac ferme ratione. Eſt qui e capris alimentum percipit: ideoq; hoc animal, vt rem perutilem, laudat. Alius vero, capras nactus ſine cuſtode paſcētes, cultumq; agellū deuaſtantes, et has ipſas deteſtatur, et quodcumq; pecus viderit vel rectore caſſum, vel a malis cuſtodib. rectum. An vero idcirco equū putemus, vt tali accuſatione, quodcumq; aliud vel innoxiū pecus accuſet?* Hęc autē, Platonis verba, non mea ſunt; quib. nos admonet, non debere pecora omnia in vniuerſum damnari, ob ea quę a malis paſtorib. aguntur, vel quę paſtorib. carent. Rurſusq; alibi manifeſte nos docet, non poſſe multitudinem eſſe Philoſophorū: *Multi quidē ferulas geſtant*, commune Satyrorum inſigne; *pauci vero ſunt Bacchi.*

ἀλλ' ὁ Πλάτων τοῦτον εἴρηκεν ἀξιαγαστότατον εἶναι. ξύμφωνα δὲ κἀν τῷ δευτέρῳ τῆς Πολιτείας ἔφη· Τὸν γὰρ τοιοῦτον, φησὶ, θέντες, τὸν δίκαιον αὖ παρ' αὐτὸν ἱστῶμεν τῷ λόγῳ, ἄνδρα ἁπλοῦν καὶ γενναῖον, κατ' Αἰσχύλον, οὐ δοκεῖν, ἀλλ' εἶναι ἀγαθὸν ἐθέλοντα. ἀφαιρετέον δὲ τὸ δοκεῖν. εἰ γὰρ δόξει δίκαιος εἶναι, ἔσονται αὐτῷ τιμαὶ καὶ δωρεαὶ, δοκοῦντι τοιούτῳ εἶναι. ἄδηλον οὖν εἴτε τοῦ δικαίου, εἴτε τῶν δωρεῶν καὶ τιμῶν ἕνεκεν τοιοῦτος εἴη. γυμνωτέος δὴ πάντων πλὴν δικαιοσύνης, καὶ ποιητέος ἐναντίως διακείμενος τῷ προτέρῳ. μηδὲν γὰρ ἔχων, δόξαν ἐχέτω μεγίστην ἀδικίας, ἵνα βεβασανισμένος ᾖ εἰς δικαιοσύνην, τῷ μὴ τιθέσθαι ὑπὸ κακοδοξίας, καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς γιγνομένων· ἀλλ' ἴτω ἀμετάστατος μέχρι θανάτου, δοκῶν εἶναι ἄδικος διὰ βίου. Καὶ ταῦτα δὲ ὡσαύτως τοῖς ἡμετέροις ἁρμόττει τῆς ἀρετῆς ἀθληταῖς. οὐ γὰρ Ἀντισθένει καὶ Διογένει καὶ Κράτητι παραπλησίως, κενῆς ἕνεκα δόξης. ἀλλ' αὐτοῦ γε ἕνεκα τοῦ καλοῦ δρῶσιν ἃ δρῶσιν. διὸ δὴ καὶ πόλεων καὶ κωμῶν πόρρω διάγουσι, τὴν ἀρετὴν κατακρύπτοντες, καὶ μόνῳ γε τῷ ταύτης ἀγωνοθέτῃ δεικνῦντες. ἀλλ' ὑμεῖς τοὺς μὲν οὕτως ἀγωνιζομένους οὔτε θεωρεῖν οὔτε θαυμάζειν ἐθέλετε. εἰ δὲ παρίδοιτε τινὰς μὲν τὸ σχῆμα τοῦτο περικειμένους, οὐ πάντη δὲ συνομολογοῦντα τῷ σχήματι βίον ἀσπαζομένους, εὐθὺς εἰς λοιδορίαν κινεῖτε τὴν γλῶτταν. καὶ εἰ μὲν ἐκείνους ἐβάλλετε μόνους, εἶχεν ἄν τινα τὸ γιγνόμενον λόγον· ἐπειδὴ δὲ μετ' ἐκείνων καὶ τοὺς ἄντικρυς ἐναντίως διακειμένους ἐκείνοις, καὶ ἀληθῶς φιλοσοφοῦντας, κωμῳδεῖν πειρᾶσθε καὶ διασύρειν, τὸν ἀδικώτατον ὑμῶν δῆλον ποιεῖτε σκοπόν· οὐ γὰρ τοῖς πονηροῖς ἀπεχθάνεσθε, ἀλλὰ τὸν ἀξιέπαινον διαβάλλετε βίον· ὅμοιον ποιοῦντες ὥσπερ ἂν εἴ τις πίθηκον ἰδὼν μιμούμενον ἄνθρωπον, δι' ἐκείνην τὴν μίμησιν, καὶ τῶν ἀνθρώπων μισήσει τὴν φύσιν. ταύτης δέ τι τῆς γνώμης, οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ Πλάτων κατηγορεῖ. ἐν γάρ [τι] τῷ Θεαιτήτῳ φησί· Σκεψώμεθα δέ πῃ τῇδε. φέρε, εἴ τις αἰγῶν τροφὴν, καὶ τὸ ζῶον αὐτὸ, κτῆμα ὡς καλόν ἐστιν, ἐπαινοῖ· ἄλλος δέ τις, ἑωρακὼς αἶγας χωρὶς νεμομένας αἰπόλου, ἐν ἐργασίμοις χωρίοις δρώσας κακὰ, διαψέγοι· καὶ πᾶν θρέμμα ἄναρχον, ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων ἰδὼν, οὕτω μέμφοιτο· τὸν τοιοῦτον ψόγον ἡγούμεθα ὑγιὲς ἄν ποτε ψέξαι, καὶ ὁτιοῦν, καὶ ὅπως; ταῦτα δὲ Πλάτωνος, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἐμὰ τὰ ῥήματα. ἐδίδαξε δὲ μὴ ἅπαντα σκώπτειν τὰ θρέμματα διὰ τὰ κακῶς ὑπὸ κακῶν ἀρχόντων ἀρχόμενα, ἢ ἀρχόντων παντάπασιν ἐστερημένα. καὶ ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν διαρρήδην διδάσκει, ὡς φιλοσόφων πλῆθος ἀδύνατον γενέσθαι· Ναρθηκοφόροι μὲν γὰρ πολλοί φησιν, βάκχοι δέ τε παῦροι·

Idem

τοῦτο δὲ καὶ ὁ δεσπότης ἔφη Χριστός· Πολλοὶ γάρ εἰσι, κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί:- ξυνῳδὰ [δὲ] τούτοις ὁ Πλάτων καὶ τῇ Ἐπινομίδι φησίν· Οὔ φημι εἶναι ἀνθρώποις δυνατὸν μακαρίοις [τε] καὶ εὐδαίμοσι γενέσθαι, πλὴν ὀλίγων. μέχρι περ ἂν ζῶμεν, τοῦτο διορίζομαι. καλὴ δὲ ἐλπὶς τελευτήσαντι τυχεῖν ἁπάντων:- τί δήποτε τοίνυν χαλεπαίνετε παρ' ἡμῖν ὁρῶντες τινὰς ψευδομένους ὃν ἐπαγγέλλονται βίον; καὶ διὰ τί οὐ θαυμάζετε τοὺς τὸν ὑπερφυῆ βίον ἠγαπηκότας, καὶ ἐν σώματι μὲν ἀγωνιζομένους, τὴν ἀσώματον δὲ πολιτείαν ἐζηλωκότας; πᾶν γὰρ τοὐναντίον ἔδει ποιεῖν· τοὺς μὲν, [ἄγαν] θαυμάζειν [ὡς] ὑπεραλλομένους τὰ τῆς φύσεως σκάμματα· τοῖς δὲ, νέμειν τινὰ ξυγγνώμην, [ὡς] ὑπὸ τῶν ἐμφύτων κατασυρομένοις παθῶν. ὅτι γὰρ [δὴ] ταῦτα παγχάλεπα, ἴστε καὶ ὑμεῖς· οὐ γὰρ ἐκ δρυός, κατὰ τὸν ποιητικὸν λόγον, ἢ ἀπὸ πεύκης γεγένησθε. δεδήλωκε δὲ τοῦτο καὶ ὁ Πλάτων, ἐν τῷ τῆς Πολιτείας πρώτῳ διαλόγῳ, τὸν Κέφαλον εἰσαγαγὼν τῷ Σωκράτει διαλεγόμενον, καὶ λέγοντα· Εὖ ἴσθι ὅτι ἔμοιγε ὅσον αἱ ἄλλαι αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραίνονται, τοσοῦτον αὔξονται αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι τε καὶ ἡδοναί:- εἶτα, πυθομένου τοῦ Σωκράτους, εἰ ἔτι τὸ τῶν ἡδονῶν ἐπανίσταται πάθος, ὑπολαβὼν, ἔφη· Εὐφήμει ἄνθρωπε· ἀσμενέστατα μέντοι αὐτὸ ἀπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών:- ἐν τούτῳ μὲν οὖν περὶ τῆς αἰσχρᾶς ἡδονῆς τοιαῦτα διελήλυθεν· ἐν δὲ τῷ Γοργίᾳ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας ὧδε φησί· Χαλεπὸν μὲν γὰρ, ὦ Καλλίκλεις, καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἄξιον, ἐν μεγάλῃ ἐξουσίᾳ γενόμενον τοῦ ἀδικεῖν, δικαίως διαβιῶναι. ὀλίγοι δὲ γίνονται οἱ τοιοῦτοι· ἐπεὶ καὶ ἐνθάδε καὶ ἄλλοθι γεγόνασιν. οἶμαι δὲ ἔσονται καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ ταύτην τὴν ἀρετὴν, τοῦ δικαίως διαχειρίζειν ἃ ἄν τις ἐπιτρέπῃ:- καὶ αὖ πάλιν· Ἀλλ' ἐν τοσούτοις λόγοις τῶν ἄλλων ἐλεγχομένων μόνος οὗτος ἠρεμεῖ ὁ λόγος, ὡς εὐλαβητέον ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν μᾶλλον ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετητέον, οὐ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· καὶ τούτους δὲ πάλιν τοὺς λόγους ὁ Σωκράτης τῷ Κρίτωνι προσενήνοχε· μετὰ γὰρ πολλοὺς ἑτέρους, καὶ τάδε προστέθεικεν· Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν; Οὐδὲ ἀδικούμενον ἄρα ἀνταδικεῖν, ὡς οἱ πολλοὶ οἴονται· ἐπειδήπερ οὐδαμῶς δεῖ ἀδικεῖν. Τί δὲ δή, κακουργεῖν δεῖ, ὦ Κρίτων, ἢ οὔ; Οὐ [δεῖ] δήπου, ὦ Σώκρατες. Τί δέ; ἀντικακουργεῖν κακῶς πάσχοντα, ὡς οἱ πολλοὶ φασί, δίκαιον, ἢ οὐ δίκαιον οὐδαμῶς; τὸ γάρ που κακῶς ποιεῖν ἀνθρώπους, τοῦ ἀδικεῖν οὐδὲν διαφέρει. Καλῶς λέγεις. Οὔτε οὖν ἀνταδικεῖν δεῖ, οὔτε κακῶς ποιεῖν οὐδένα ἀνθρώπων, οὐδ' ἂν ὁτιοῦν πάσχῃ τις ὑπ' αὐτῶν:-

Idem quoque, verbis tamen aliis, Chriſtus noſter affirmat. inquit enim; *Multi ſunt vocati, pauci vero electi.* Quibus verbis ea conſentanea ſunt quæ Plato inquit in Epinomide: *Nequaquam dixerim poſſe homines felices ac beatos fieri, preterquam in paucis. dum vitã hãc viuimus, ita decerno. optima vero eſt ſpes morienti, omnia conſequi.* Quid igitur iniquo animo fertis, quid indignamini, quod nonnullos noſtrum videtis quam profitentur vitam, moribus mentientes? Quare autem contra non laudatis, nec admiramini, quos videtis ſupra hominum conditionem vitam ſectari, ac in corpore quidem contra difficultates rerum tentationesq; pugnare, incorpoream tamen ac ſpiritualem vitam imitari? Contra enim facitis ac hos facere decuit & oportuit. Laudandi enim vobis erant, qui humanæ naturæ foueas expediti leuesq; tranſiliunt: illis autem nonnihil ignoſcendum fuit, qui ab inſitis naturæ mali. affectionibus rapiuntur. quam ſint enim hæ ad ſuperandum difficiles, ipſi non ignoratis. neq; enim e querno ſtipite, aut duris e cautibus geniti prodiiſtis. Hoc & Plato manifeſte oſtendit in primo Reipublicæ ſuæ libro, Cephalum cum Socrate hiſce verbis diſſertantem inducens: *Tu ſic habeto. Quanto mihi aliæ corporeæ voluptates emarceſcunt in dies magis, magisq; debilitantur, tanto magis augeſcit deſiderium colloquendi, ſermonisq; voluptas.* Tum Socrate interrogante an & iam libidinoſæ voluptatis affectus contra eum inſurgerent: *Melior a,* inquit, *loquere. ego enim libentiſſime has voluptatum perturbationes effugi; non ſecus ac truculentum quendam ſæuiſſimumq; tyrannum effugerim.* Hoc autem loco de turpi atq; obſcœna voluptate hæc dixit. In Gorgia vero, de iuſtitia deq; iniuſtitia ita loquitur: *Difficile, o Callicles, ac impendio eſt laudabile, hominem iuſte viuere qui in poteſtate magna conſtitutus, impune queat eſſe iniuſtus. Pauci enim tales inueniuntur viri. nam & hic & alibi fuiſſe non nego; putoq; etiam fore virtute hac honeſtos bonosque homines, ſi ea iuſte diſpenſent quæ ſibi commiſſa ſint.* Et rurſus; *Sed enim cum ex tot ſermonibus iam multi redarguti fuerint, ſolus hic ſermo nobis honeſtiſſime conquieſcit, quo decernimus cauendum magis eſſe ne iniurij aliis ipſi ſimus, quam ne quid ab aliis iniuria patiamur: præq; rebus omnibus ei qui vere ſit vir, hoc curandum eſſe, ne videatur quidem, ſed reipſa ſit bonus, & publice & priuatim.* Eoſdem vero ſermones & Critoni Socrates loquutus eſt. poſt multa enim quæ dixit, hæc ita intulit: *Nullo igitur pacto oportet iniuria quemquã afficere; neq; ſi tibi inferatur, eã viciſſim referre, ſicuti multos ſentire video. nullo ſiquidẽ pacto decet eſſe iniuriũ. Quid vero, Crito, malone quẽquã licet afficere, an non licet? Nullo modo licet, o Socrates. Malum vero in eum referre a quo prior paſſus fueris, faſne eſt, an nefas? Nullo quidẽ modo fas eſt malo enim quẽquã afficias, an ſis illi iniurius, nihil differt. Recte inquis. Neq; igitur iniuriã referre, neq; malũ inferre cuiquã licet; ne ſi quidẽ quoduis quiſquã prior patiatur.*

Hanc igitur de iuſtitia deque iniuſtitia Socrates ac Plato doctrinam nobis tradiderunt; laudabilem illam prorſus rationique conſentaneam, nec ab humano ingenio abhorrentem. Moralem ſiquidem diſciplinam, mortales omnes natura ipſa erudiit. Creator enim Deus cum hominem de terra effinxit, humano ingenio indidit bonorum malorumque diſcretionem. Hinc factum eſt vt non ſolum Socrates, Plato, Ariſtides, Lyſimachus, ac nonnulli alij Græcorum, iniuſtitiam abominati fuerint, verum etiam barbarorum quamplurimi. vt enim Hellanicus in Hiſtoria ſua teſtatur, Hyperboreæ gentes vltra montes quidem Rhipæos habitant, & tamen iuſtitiam colunt. neque enim carnibus veſcuntur, ſed arboreis tantum fructibus viuunt. Alij quoque narrant hiſtorici Brachmanas in ſilnis agere, corpus frondibus veſtientes. Aiunt præterea Scytham fuiſſe Anacharſin Philoſophum. tanto autem illum Philoſophiæ amore inarſiſſe affirmant, vt celeberrimus euaſerit, apudque omnes homines late illuſtris. neq; enim ſolum aduerſus animi perturbationes vigili cura pugnabat, verum etiam dormiens magna dedit ſuæ continentiæ argumenta. conſueuerat enim ſiniſtra quidem manu virilia continere; dextra vero, labra ipſa comprimere; vt ita oſtenderet maioris eſſe negotij opus in coercenda lingua, maiorique nos auxilio indigere vt ab eius periculis tuti eſſe poſſimus. Hermippus autem Berytius, Chironem ait Centaurum præcepta iuſtitiæ tradidiſſe. Homerus quoque, eundem vocat Centaurorum multo iuſtiſſimum. Haud itaque admirandum eſt quod Heſiodus virtutis viam & arduam & aſperam & inacceſſam proponat; quodque Simonides habitare virtutem dicat petras inuias ac difficiles. quæ enim de Chirone centauro, deque Hippomolgis Homerus teſtatus eſt, quæq; Anacharſis Scytha re ipſa præſtitit, ad ea nos ſuis carminib. probi illi Poetæ hortati ſunt. Antiſthenes vero Cynicus, qui & Socraticus fuit, præſtare inquit inſanire quam oblectari. Idcirco & amicos hortatur vt ne digitum quidem voluptatis cauſa extendant. Huius ſane doctrinam conſectatus eſt Diogenes Sinopenſis; verbo quidē tenus Philoſophiæ inſeruiens, ſeruus tamen factus voluptatis, peſſimumq; exemplum ſpectatorib. præbens. Aiunt ſane, cum eius factum quidā reprehendens percontaretur, *Quidnam facis, o Diogenes*; reſpondiſſe illum non abſq; ſolita contumelia; *O ſcelus, Hominem facio; ſi forte, quod molior, eueniat.* adeo ſcilicet impudenter is venerem exercebat. Huius vitam Crates ille Thebanus imitatus eſt, qui multis quidem laudibus virtutem coronauit: eius enim eſt hæc ſententia:

τοιαύτην μὲν οὖν ἀδικίας πέρι καὶ δικαιοσύνης Σωκράτης καὶ Πλάτων διδασκαλίαν ἐποιησάτην, ἀξιέπαινον ἀληθῶς καὶ λογικήν, καὶ τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ ξυμβαίνουσαν. τὰ γὰρ ἠθικὰ μαθήματα πάντας ἀνθρώπους ἡ φύσις ἐπαίδευσε. διαπλάσας γάρ τοι τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος ὁ ποιητὴς, ἐνέθηκε τῇ φύσει τὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων διάγνωσιν. ὅθεν οὐ μόνον Σωκράτης καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἄδικον ἐβδελύξαντο βίον, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων πολλοί. καὶ γὰρ Ἑλλάνικος ἐν ταῖς ἱστορίαις ἔφη, τοὺς ὑπερβορέους οἰκεῖν μὲν ὑπὲρ τὰ Ῥίπαια ὄρη, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην, μὴ κρεοφαγοῦντας, ἀλλ' ἀκροδρύοις χρωμένους. καὶ τοὺς Βραχμᾶνας ἱστοροῦσιν ἕτεροι ἐν ταῖς ὕλαις διάγειν, φύλλοις τὸ σῶμα καλύπτοντας. καὶ Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην, φιλόσοφον γεγενῆσθαί φασιν. οὕτως δὲ αὐτὸν ὁ τῆς φιλοσοφίας ἐπυρπόλησεν ἔρως, ὡς ὀνομαστότατον γενέσθαι, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀοίδιμον. οὐ γὰρ μόνον ἐγρηγόρως πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς ἠγωνίζετο πάθη, ἀλλὰ καὶ καθεύδων, τὰ τῆς ἐγκρατείας περιδήλου σημεῖα· εἰώθει γὰρ τῇ μὲν λαιᾷ τὰ αἰδοῖα κατέχειν, τῇ δεξιᾷ δὲ τὰ χείλη συνέχειν· ταύτῃ πῃ δηλῶν, ὡς πολλῷ μείζων ἐστὶν ἡ ἀγωνία τῆς γλώττης, καὶ μείζονος ἐπικουρίας εἰς ἀσφάλειαν δεῖται. καὶ Χείρωνα δὲ τὸν κένταυρον Ἕρμιππος φησὶν ὁ Βηρύτιος, δικαιοσύνης γενέσθαι διδάσκαλον, καὶ Ὅμηρος δὲ αὐτὸν δικαιότατον τῶν Κενταύρων ἐκάλεσεν. οὐ τοίνυν μάλα προσήκει θαυμάζειν οὔτε Ἡσίοδον, τραχεῖαν λέγοντα τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν, καὶ προσάντη καὶ δύσβατον· οὔτε Σιμωνίδην, τὰν ἀρετὰν εἰρηκότα ναίειν δυσβάτοις ἐπὶ πέτραις. ἃ γὰρ δὴ τῷ Χείρωνι καὶ τοῖς Ἱππημολγοῖς προσεμαρτύρησεν Ὅμηρος, καὶ ἅπερ Ἀνάχαρσις ὁ Σκύθης ἔργῳ μετῆλθε, ταῦτα λόγῳ παρῄνεσαν οἱ ἐπαινούμενοι ποιηταί. καὶ Ἀντισθένης δὲ ὁ Κυνικὸς Σωκρατικὸς δὲ καὶ οὗτος· τοῦ ἥδεσθαι τὸ μαίνεσθαι κρεῖττον εἴρηκεν εἶναι· διὸ καὶ παρῄνει τοῖς γνωρίμοις, μηδὲ δάκτυλον ἐκτεῖναι ποτὲ εἵνεκα ἡδονῆς. τῆς τούτου διδασκαλίας τετύχηκε Διογένης ὁ Σινωπεύς, λόγῳ μὲν καὶ αὐτὸς τὴν φιλοσοφίαν ζηλώσας, ἡδονῆς δὲ δοῦλος γενόμενος, καὶ δημοσίᾳ ταῖς ἑταίραις μιγνύμενος, καὶ κάκιστον τοῖς θεωμένοις προσφέρων παράδειγμα. φασὶ δὲ αὐτὸν, μεμψαμένου τινὸς τὸ γιγνόμενον, καὶ εἰρηκότος, Τί ποιεῖς ὦ Διόγενες; φάναι ἐκεῖνον, τῇ συνήθει λοιδορίᾳ χρησάμενον, Ὦ κάθαρμα, εἰ ἐπιτύχοιμι, ἄνθρωπον· οὕτως ἀναίδην ἐλάγνευε. τούτου Κράτης ὁ Θηβαῖος τὸν βίον ἐζήλωσε, καὶ πολλαῖς μὲν εὐφημίαις τὴν ἀρετὴν ἐστεφάνωσεν· αὐτοῦ γὰρ δὴ ὅδε ὁ λόγος·

Ἡδονῇ ἀνδραποδώδει ἀδούλωτοι καὶ ἄκαμπτοι,
Ἀθάνατον βασιλείαν ἐλευθερίαν τ' ἀγαπῶσιν.

Qui ad ſeruilia imperia voluptatis, liberi atq; inflexi perſiſtunt, immortale regnum libertatemque amant.

Idem

οὗτος εἰώθει λέγειν, τῆς εἰς τὰ ἀφροδίσια ὁρμῆς κατάπαυμα, λιμὸν εἰ δὲ μή, βρόχον. ἀλλὰ τοῦ πάθους ἐπαναστάντος, Ἱππαρχίαν τὴν Μαρωνῖτιν δημοσίᾳ ἔγημε, καὶ τὰ νυμφαγώγια ἐν τῇ ποικίλῃ ἐτέλεσεν, ἐρρῶσθαι πολλὰ φράσας τῇ ὑψηγορίᾳ τῶν λόγων. καὶ Ἀρίστιππος δὲ ὁ Κυρηναϊκός, ὀνειδιζόμενος ὅτι δὴ θαμὰ ξυνεγίνετο τῇ ἑταίρᾳ τῇ Κορινθίᾳ, ἔχω ἔλεγε Λαΐδα, καὶ οὐκ ἔχομαι ὑπ' αὐτῆς. καὶ οἱ Περιπατητικοὶ δέ, λόγῳ μὲν διεφήμιζον τὴν ἀρετήν, ἐκύδαινον δὲ ἔργῳ τὴν ἡδονήν. καὶ ταῦτα αὐτῶν οὐκ ἄλλοι κατηγοροῦσιν, ἀλλ' αὐτοὶ περὶ τοῦ σφῶν διδασκάλου ξυγγράφουσιν. Ἀριστοκλῆς γάρ που ὁ Περιπατητικός, Λύκωνα ἔφη τὸν Πυθαγόρειον περὶ Ἀριστοτέλους φάναι, ὅτι ἐν ἐλαίῳ θερμῷ λουόμενος, τοῦτο ὕστερον ἀπεδίδοτο· καὶ ἡνίκα δὲ εἰς Χαλκίδα ἀπῄει, τοὺς τελώνας ἔφη διερευνωμένους τὸ πλοῖον, εὑρεῖν αὐτοῦ λοπάδια [χαλκᾶ] πέντε καὶ ἑβδομήκοντα· ἄλλως δέ τινες εἰρήκασι, τριακοσίας αὐτὸν ὀπτανίας λοπάδας. καὶ οἶμαι αὐτοὺς μὴ παντάπασι ψεύσασθαι. ἐν τούτοις γὰρ δὴ ἐκεῖνος τὴν εὐδαιμονίαν ὥριζεν. εἰώθει γὰρ λέγειν, οὐκ ἄλλως εὐδαίμονά τινα γενέσθαι, ἢ διὰ τῆς τοῦ σώματος εὐπαθείας, καὶ τῆς τῶν ἐκτὸς περιουσίας· ὧν ἄνευ, μηδὲν τὴν ἀρετὴν ὠφελεῖν. καὶ τοῦτο [δὴ] σαφῶς Ἀττικὸς ὁ Πλατωνικός, ἐν οἷς πρὸς Ἀριστοτέλην γράφει, δεδήλωκε. τὰ τοίνυν κατ' αὐτοῦ λεγόμενα, βεβαιοῦσιν οἱ λόγοι. ὁ δὲ Πλάτων, ἄντικρυς ἐναντία διδάσκει. ἐν γὰρ τῷ τρίτῳ τῆς Πολιτείας, ἐπιμελεῖσθαι κελεύει τοῦ σώματος, ψυχῆς ἕνεκα ἁρμονίας, δι' οὗ βιωτέον ἐστί, καὶ ὀρθῶς βιοῦν, καταγγέλλοντας τῆς ἀληθείας τὸ κήρυγμα. τοῦτο δὲ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος παραινεῖ λέγων· Ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ· ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε, εἰς ἐπιθυμίας. οὐ γὰρ τοσαύτην αὐτοῦ προσφέρειν δεῖ θεραπείαν, ὥστε καταστρέφειν τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ἵνα ὑπουργῇ καὶ συνεργῇ, καὶ τοῖς ἐκείνης ἕπηται νεύμασι. ξυμπεφώνηκε τοίνυν [ἐν τούτοις] ὁ Πλάτων τοῖς ἡμετέροις, τὴν ἀναγκαίαν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι παρεγγυήσας τοῦ σώματος. ἐπιδείξας δὲ καὶ ὅπως ἄρχεταί τι καὶ αὔξεται τῆς ἐπιθυμίας τὸ πάθος. Ἡμεῖς γάρ, ἔφη, λέξαιμεν ἂν ἴσως οὐκ ἀτόπως, ὅτι ἀρχὴ μὲν ἔρωτος ὅρασις, αὔξει δὲ τὸ πάθος ἐλπίς, τρέφει δὲ μνήμη, τηρεῖ δὲ συνήθεια. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς εἴρηκε· Παντὸς γάρ, ἔφη, φυτοῦ ἡ πρώτη βλάστη, καλῶς ὀρθωθεῖσα πρὸς ἀρετήν, τῆς ἑαυτοῦ φύσεως κυριωτάτη τέλος ἐπιθεῖναι τὸ πρόσφορον. καὶ ὁ Σωκράτης

Idem dicere conſueuerat, veneris appetitum ſi non fame, at laqueo coerceri. Verum ſi libidine inſurgente, Hipparchiam Maronitida publice in proſpectu duxit vxorem, connubiumq; nuptias in varia porticu celebrauit, magnificis illis ſuis de virtute ſententiis protſus omiſſis. Ariſtippus vero Cyrenaicus, grauiter increpitus, quod amicam Corinthiam frequens adiret, *Habeo*, inquit, *Laidem; me vero Lais non habet.* Ipſi præterea Peripatetici, verbis quidem virtutem laudabant, re autem ipſa voluptati ſtudebant. neq; hac in re ob aliis accuſantur, ſed ipſimet turpia de præceptore ſuo conſcribunt. Ariſtoteles enim Peripateticus ait Lyconem Peripateticum teſtari, morem eum fuiſſe Ariſtoteli, vt oleum venderet quo ſe prius calido perunxiſſet. cumq; is olim in Chalcidem nauigaſſet, publicanos explorato eius nauigio inueniſſe ollas eius olei quatuor ac ſeptuaginta, vel, vt alij referunt, trecentas. Puto autem illos haud ita prorſus mentiri. huiuſmodi enim rebus felicitatem Ariſtoteles finiebat: quippe qui ſolitus eſſet dicere, non alia ferme ratione poſſe quemquam fieri beatum, quam proſpero ac iucundo corporis ſtatu, externarumque rerum affluenti copia. ſine his enim aiebat virtutem nihil vtilitatis afferre. Hæc autem Atticus Platonicus in iis quæ ad Ariſtotelem ſcribit, manifeſte oſtendit. Quæ itaq; contra Ariſtotelem dicuntur, multorum ſermone confirmantur. At Plato contraria prorſus docet. In tertio enim Reipublicæ ſuæ libro, rationem habere corporis iubet; ſed propter animæ harmoniam. per corpus enim viuere eſt hominibus, ac recte etiam viuere; iis videlicet qui ſeſe in prædicanda veritate exerceant. Hoc autem & Apoſtolus adhortatur, cum inquit: *Nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. ſicut in die, honeſte ambulemus; non in comiſſationibus & ebrietatibus; non in cubilibus & impudicitiis; non in contentione & æmulatione: ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Neq; enim ſic diligenter curandum eſt corpus, vt contra rationem animumque exſiliat; ſed vt miniſterium ſuggerat animæ, ſociamq; opem ferat, nutibus illius obtemperans. Plato igitur, hoc loco noſtris conſonus inuenitur. Adhortatur enim nos, vt neceſſariam curam corporis habeamus. Oſtendit autem quibus ob initiis ortum habeat, quoq; pacto augeſcat ipſius appetitus, ac libidinum perturbatio. inquit enim: *Nos enim dicere fortaſſe haud abſurde poſſimus, Viſum, eſſe amoris principium; ſpe vero illum augeri, nutriri memoria, vſu & aſſuetudine conſeruari.* Hoc vero ipſum & de virtute ſic inquit: *Omnis enim planta prima germinatio bene ad virtutē directa, naturæ ſuæ tamquā potentiſſima domina eſt, plurimumq; valet ad opportunum finē conſequendum.* Socrates

quoque ſuadelas omnis atq; illecebras cauere nos iubet, vt eſurientes non comedamus, neque ſitientes bibamus: pulchrorum quoq; oſcula & obtutus vitare penitus iubet; vt pote quæ peius & ſcorpionibus & phalangiis venenum infundant. Cæterũ mera verba hæc ſunt, rebus factiſq; carentia. Socrates enim pulchrorum adoleſcentium cauſa, frequens gymnaſia obibat, flagitioſoq; ſpectaculo paſcebat oculos. Id enim & Philebus & Phædrus & Riuales & Charmides & alij Platonis dialogi teſtantur. Quæ vero Alcibiades in Sympoſio de eodem Socrate loquatur, Plato quidem ſcribit; ego autem, vt Socrati parcam, potius obticebo. tantam ij dialogi Socratis ineptiam ac petulantiam narrant, tantumque incitamentum præbent lubricis ad peccandum hominibus. Aiunt enim Socratem a veſpera totas noctes inter meri pocula protraxiſſe; aliiſq; iam defeſſis, ſomnumq; appetentibus, ipſum tamen inſomnem ad cyathos perſtitiſſe, garrula inter potandum loquacitate diffuſum, nihil tamen effatum quod frugi eſſet, verum quod Alcibiadi potius & Ariſtophani, aliiſque procacibus conuiuis atq; potoribus magis quam philoſopho homini conueniret. Porphyrius item in ea quam de Philoſophis ſcribit hiſtoria, primum fuiſſe Socraten inquit ad iracundiam excandeſcentiamque procliuem; Ariſtoxeno teſte vſus, qui vitam Socratis moreſq; conſcripſit. Ait enim Ariſtoxenus, cum nullo ſe vnquam homine conuerſatum qui Socrate ad perſuadendum quæ vellet magis eſſet idoneus. talem illi vocem oriſq; habitum; talem denique apparentem indolem narrat ei fuiſſe; præterq; ea omnia propriam vultus ac formæ vim. Hæc autem in eo tunc viguiſſe, cum nulla iracundia tentaretur. Si quando enim ea teneretur perturbatione, magna illum impudentia proſiluiſſe; vt qui nec verbi vlla nec facti turpitudine abſtineret. Taliaque hoc pacto de Socrate perſequutus, oſtendit illum voluptatibus obnoxium ſeruumq; fuiſſe. ait enim fuiſſe illum ad venerem vehementiſſimum; ita tamen vt violentus nulli eſſet aut iniurius. ſolis enim vel vxoribus vel vulgo proſtantibus vtebatur. Duas autem ſimul habuiſſe illum vxores narrat; Xanthippen videlicet ciuem, communioremq; quodammodo; Myrtonamq; filiam Ariſtidæ, Lyſimachiq; neptem ex filia. Et Xanthippen quidem aſſumpſiſſe, prius ſibi implicitam; ex qua Lamproclem filium: Myrtonam vero legitimis nuptiis vxorem duxiſſe; ex qua Sophroniſcum Menexenumque ſuſceperit. Hæ vero cum a mutuis inter ſe contentionibus ceſſarent, in Socraten irruebant; eo quod diſceptantes nequaquam cohibere ſit ſolitus, ſed cum riſu ſpectaret, & mutuo inter ſeipſas & aduerſum ſeſe ipſum contendentes. Ait vero Socraten fuiſſe in conuerſando nonnumquam difficilem, petulantem, contumelioſum. Hæc deniq; Porphy-

τὰς δὲ φυλάττεσθαι ἐκέλευσε τὰ ἀναπείθοντα μὴ πεινῶντας ἐσθίειν, καὶ μὴ διψῶντας πίνειν· καὶ τὰ βλέμματα καὶ τὰ φιλήματα τῶν καλῶν, ὡς χαλεπώτερον σκορπίων καὶ φαλαγγίων ἰὸν ἐνιέναι πεφυκότα:- ἀλλὰ ταῦτα [τὰ] ῥήματα ἦν ἄλλως ἔργων γεγυμνωμένα. εἰς γὰρ δὴ τὰ γυμνάσια, τῶν νέων ἕνεκα τῶν καλῶν, εἰώθει φοιτᾶν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἱστία τῇ κακῇ θεωρίᾳ. καὶ μαρτυρεῖ Φίληβος, καὶ Φαῖδρος, καὶ Ἀντερασταὶ, καὶ Χαρμίδης, καὶ ἄλλοι πολλοὶ διάλογοι, τοιαῦτα ἔχοντες διηγήματα. ἃ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐν τῷ Συμποσίῳ περὶ Σωκράτους ἔφη, Πλάτων μὲν ἔγραψεν, ἐγὼ δὲ, φειδοῖ τοῦ Σωκράτους, εἰπεῖν οὐκ ἀνέξομαι. τοσαύτην ἔχουσιν ἀτοπίαν καὶ παροινίαν Σωκράτους καὶ λώβην τοῖς ὀξυῤῥόποις περὶ τὸ πταίειν οἱ λόγοι ἐκεῖνοι ἐν ἐκείνῳ τῷ διαλόγῳ. καὶ ἱστορῆσαι αὐτὸν, τὰς διανυκτερεῦσαι πίνοντα ἔφη· καὶ τῶν ἄλλων ἀπειρηκότων ἤδη, καὶ τὸν ὕπνον ἀσπαζομένων, ἐγρηγορότα μεῖναι πίνοντα καὶ μεταξὺ διαλεγόμενον, ὀνησιφόρον μὲν οὐδὲν, ἃ δὲ Ἀλκιβιάδῃ καὶ Ἀριστοφάνει καὶ τοῖς ἄλλοις ἥρμοττε κωμασταῖς. καὶ ὁ Πορφύριος δὲ, τὴν φιλόσοφον ἱστορίαν ξυγγράψας, πρῶτον μὲν αὐτὸν ἀκρόχολον καὶ εὐόργητον εἴρηκε γεγενῆσθαι, Ἀριστοξένῳ μάρτυρι κεχρημένος, τῷ Σωκράτους βίον ξυγγεγραφότι. ἔφη γὰρ μηδενὶ ἑτέρῳ ἐντετυχηκέναι, πιθανωτέρῳ ἐκείνου. τοιαύτην εἶναι τήν τε φωνὴν, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὸ ἐπιφαινόμενον ἦθος· καὶ πρὸς ἅπασι δὲ τοῖς εἰρημένοις τὴν τοῦ εἴδους ἰδιότητα. γίγνεσθαι δὲ τοῦτο, ὅτε μὴ ὀργίζοιτο· ὅτε δὲ ληφθείη ὑπὸ τοῦ πάθους τούτου, δεινὴν εἶναι τὴν ἀσχημοσύνην. οὐδενὸς γὰρ οὔτε ὀνόματος ἀπέχεσθαι, οὔτε πράγματος:- καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα διεξελθὼν, δείκνυσιν αὐτὸν καὶ ταῖς ἡδυπαθείαις δεδουλωμένον. λέγει δὲ οὕτως· Πρὸς δὲ τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν, σφοδρότερον μὲν εἶναι, ἀδικίαν δὲ μὴ προσεῖναι. ἢ γὰρ ταῖς γαμεταῖς, ἢ ταῖς κοιναῖς χρῆσθαι μόναις. δύο δὲ ἔχειν γυναῖκας ἅμα· Ξανθίππην μὲν, πολῖτιν, καὶ κοινοτέραν πως· Μυρτὼ δὲ, Ἀριστείδου, θυγατριδῆν τοῦ Λυσιμάχου. καὶ τὴν μὲν Ξανθίππην, προσπλακεῖσαν λαβεῖν· ἐξ ἧς ὁ Λαμπροκλῆς ἐγένετο· τὴν δὲ Μυρτὼ, γαμηθεῖσαν· ἐξ ἧς Σωφρονίσκος καὶ Μενέξενος. αὗται δὲ, συναπτούσαι μάχην πρὸς ἀλλήλας, ἐπειδὰν παύσαιντο, ἐπὶ τὸν Σωκράτη ὥρμουν· διὰ τὸ μηδέποτε αὐτὰς μαχομένας διακωλύειν, γελᾶν δὲ, καὶ ἀλλήλαις καὶ αὐτῷ μαχομένας ὁρῶντα. εἶναι δὲ φησὶν αὐτὸν ἐν ταῖς ὁμιλίαις, αἰνῶς τι φιλαπεχθήμονα καὶ λοίδορον καὶ ὑβριστικόν:- καὶ ταῦτα δὲ

περὶ τοῦ βίου Σωκράτους ὁ Πορφύριος ἔφη· » Ἐλέγετο δὲ περὶ αὐτοῦ, ὡς ἄρα παῖς ὤν, οὐκ εὖ βιώσειεν, οὐδὲ εὐτάκτως. πρῶτον μὲν γὰρ φασὶν αὐτόν, τῷ πατρὶ διατελέσαι ἀπειθοῦντα· καὶ ὁπότε κελεύοι αὐτὸν λαβόντα τὰ ὄργανα τὰ περὶ τὴν τέχνην, ἀπαντᾶν ὁπουδήποτε, ὀλιγωρήσαντα τοῦ προστάγματος, περιτρέχειν αὐτὸν ὁπουδήποτε δόξειεν. ἤδη δὲ περὶ τὰ ἑπτακαίδεκα ἔτη, προσελθεῖν αὐτῷ Ἀρχέλαον τὸν Ἀναξαγόρου μαθητήν, φάσκοντα ἐραστὴν εἶναι. τὸν δὲ Σωκράτην οὐκ ἀπώσασθαι τὴν ἔντευξίν τε καὶ ὁμιλίαν τὴν πρὸς τὸν Ἀρχέλαον, ἀλλὰ γενέσθαι παρ' αὐτῷ ἔτη συχνά· καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἀρχελάου προτραπῆναι τὰ φιλόσοφα. εἶτα μετ' ὀλίγα· » Ἦν δὲ καὶ τῶν ἐπιτιμωμένων τῷ Σωκράτει, ὅτι εἰς τοὺς ὄχλους εἰσωθεῖτο, καὶ τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο πρὸς ταῖς τραπέζαις, καὶ πρὸς τοῖς Ἑρμαῖς. ταῦτα περὶ Σωκράτους ὁ Πορφύριος ἔφη· καὶ ἄλλα ἄττα ἃ ἑκὼν εἶναι παρέλιπον. ἐξ ὧν καταμαθεῖν ἔξεστιν, ὡς λόγοις ἐτίμων ἐκεῖνοι τὴν ἀρετήν, ἠσπάζοντο δὲ τὴν ἡδονήν, καὶ τοῖς πάθεσι δουλεύειν ἠνείχοντο. εἰ γὰρ δὴ κατὰ τὸν Πορφύριον, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια ὁρμητικῶς εἶχε, καὶ δύο γυναιξὶ κατὰ ταὐτὸν ὁμιλῶν, οὐκ ἐλάμβανε κόρον, ἀλλὰ καὶ ταῖς κοιναῖς ἀναιδῶς ἐχρῆτο, καὶ τῶν ἐν ταῖς παλαίστραις γυμνουμένων νέων, κατὰ τὸν Πλάτωνα, τὴν θέαν ἠσπάζετο, καὶ δυσόργητος ἦν, καὶ μόγις ἀπονίτα κατέχειν ἠδυνάτο τὸν θυμόν, καὶ λοίδορον εἶχε τὴν γλῶτταν καὶ ἀχαλίνωτον, ποῖον ἄρα εἶδος φιλοσοφίας μετῄει; ὅτι δὲ καὶ Πλάτωνος κατηγοροῦσι τῶν παλαιῶν τινές, ὡς πολλὰ πεποιηκότος φιλοσοφίας ἀνάξια, ἀκούσατε Ξενοφῶντος λέγοντος ἐν τῇ πρὸς Αἰσχίνην ἐπιστολῇ· » Αἰγύπτου γὰρ ἠράσθησαν, καὶ τῆς Πυθαγόρου τερατώδους σοφίας. ὧν τὸ περιττὸν καὶ μὴ μένον ἐπὶ Σωκράτει, διήλεγχεν ἔρως τυραννίδος, καὶ ἀντὶ διαίτης λιτῆς Σικελιώτιδος γαστρὸς ἀμέτρου τράπεζα. αἰνίττεται δὲ διὰ τούτων, τὴν μετὰ Διονυσίου τοῦ τυράννου ἐν Σικελίᾳ διατριβήν. τὰς γὰρ Ἀθήνας καταλιπών, ἐκείνῳ ξυνῆν, Συρακουσίας ἀπολαύων χλιδῆς· καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν, τῷ ἐκείνου παιδί. τοσοῦτον δὲ περαίνων τὸν τύραννον ὤνησεν, ὡς καὶ δεθῆναι, κἀν ταῖς λιθοτομίαις εἰρχθῆναι. ὕστερον δὲ καὶ ὡς ἀνδράποδον ἀπέδοτο βάρβαρον. καὶ ὁ Πλούταρχος δέ φησιν ἔλαιον αὐτὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐμπορείας χάριν μετακομίσαι. ἀλλ' ὅμως καὶ τῶν τοιούτων ψόγων ἀκούοντες, θαυμάζομεν αὐτοῦ τὰ καλῶς εἰρημένα, καὶ τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν καὶ ὑμᾶς ἀξιοῦμεν ξυλλέγειν. καὶ γὰρ δὴ καὶ γυναῖκας γεγενημένας παρ' Ἕλλησιν ἀξιεπαίνους ἀκούομεν. Λυσιδίκη μὲν γάρ, ὡς φασίν,

Porphyrius in Socratis vita conſcribit: *Vulgaris quoq; fama percrebuit, puerum Socraten nec officioſe, nec modeſte vixiſſe. Primum enim aiunt eum perpetuo contumacem contra patrem fuiſſe. quoties enim cumq; a patre iuberetur inſtrumenta marmoraria artis in manus ſumere, aduerſari ſolitum eſſe, contemptoq; patris iuſſu licenter quocumq; libuiſſet aberrare. Decimum vero ac ſeptimum agenti annum acceſſiſſe Archelaum Anaxagoræ diſcipulum; qui ſe diceret amore eius correptum: Socraten vero amatoris occurſum ac familiaritatem minime auerſatum, multos illi annos conuixiſſe; eoq; pacto ab Archelao ad Philoſophiam traductum eſſe.* Paulo vero mox hæc idem Porphyrius de Socrate commemorat: *Inter cætera autem quibus Socrates accuſabatur, hæc erant, quod in conferta populi turba conflictaretur, quodq; ad menſas, ipſisq; Hermas in triuiis, diſſertationes moramq; protraheret.* Hęc & quędam huiuſmodi alia de Socrate Porphyrius narrat; quæ ſciens volensque prætereo. Ex iis autem quæ dixi noſſe eſt, veteres illos Philoſophos verbis quidem laudare virtutem, re autem ipſa voluptatem ſectari ſolitos, turpemq; ſeruitutem cupiditatum perpeſſos eſſe. Nam ſi, vt inquit Porphyrius, Socrates in venerem propenſius ferebatur, neq; duarum ſimul vxorum ſatietatem capiebat, ſed publice etiam proſtantes fœminas impudenter inibat, atq; vt teſtis eſt Plato, nudos iuuenes in palæſtra cum voluptate ſpectabat; ſi erat idem pronior ad iracundiam vixq; poterat exſilientem iram continere; ſi dicacis linguæ homo infrenisq; erat; ſcire ſane id velim quodnam is Philoſophiæ genus obierat.

Vt autem noueritis Platonem quoque a nonnullis antiquorum accuſari ſolitum eſſe, vt qui multa fecerit quæ Philoſophia indigna eſſent, audite quæ Xenophon in epiſtola ad Æſchinem Socraticum ſcribit. inquit enim: *Ægyptum enim adamarunt, monſtroſamq; Pythagoræ Philoſophiam. quorum luxuriam, inconſtantemq; animum apud Socraten perdurandi, oſtendit amor ille quo tyrannum proſequebatur, proq; frugi ac parco victu Sicula Dionyſii menſa gula atque edacitatis immodica appetita.* Innuit autem his verbis Porphyrius, Platonis cum Dionyſio Siciliæ tyranno conſuetudinem. Athenis enim relictis, apud illum degebat fruens Syracuſanis deliciis; neque minus Dionyſio vita perfuncto, cum eius filio conuerſabatur. Tantum vero ſuis apud tyrannum adhortationibus conſiliisque profecit, vt primo quidem vinctus fuerit, ac marmorum metallis addictus; ſubinde vero, tamquam barbarum mancipium, ad ſeruitutem venumdatus. Ait vero Plutarchus, Platonem venalitium oleum ad Ægyptios detuliſſe. Cumq; probra hæc de illo ferri audiamus, nihilo tamen ſecius ea quæ probe dicta ſunt ab eo, laudamus atq; ſuſpicimus, neq; indigna putamus eſſe de quibus & vos vtilitatem fructumq; capiatis.

Cæterum mulieres quoq; apud Græcos viguiſſe laudandas accepimus. Aiunt enim Lyſidicen

ptæ inſigni quadam pudicitia, ne tunc quidem cum lauaretur, ſolitam eſſe ſubuculam exúere: Philóteram autem, cum in labrum balneare deſcenderet, quantum corporis aquæ immergeret, tantum ab inferiori parte ſenſim detegere aſſuetam, ſubucula paulatim ad ſuperiora ſubducta. cumq; aquis lota emergeret, eadem ratione ſuperiora corporis amictu obtegere. Pythagorica porro Theano, cuidã ſe intuito cupidiuſq; effato, *Pulchrum brachium*, reſpondiſſe fertur, *At non publicum*. Rurſusq; interrogata, quoto demum die mulieri liceret a complexu viri ſacris Cerealibus intereſſe; ſtatim licere ait ei quæ a proprio viro diſceſſerit: quæ autem ab adultero, licere numquã. Hæc igitur, & quæ ſunt generis eiuſdẽ, laudamus vehementer, ac Philoſophia digna eſſe cenſemus. Platonemq; admittimus qui inter hominis bona nuptias collocet, quas etiã immortalitatis tuẽdę iuuentũ generiſq; humani ſtabilitatem appellet. Democritum vero & Epicurũ nõ parum ſane accuſamus, qui & a nuptiis. & a liberorũ procreatione homines dehortantur. qui enim humanam felicitatẽ voluptate ſola finiebant, quicquid vel curarũ aliquid, vel faſtidij afferre poſſet, reiiciebant atq; damnabant. Philoſophi autem qui variam porticum frequentabant, a qua Stoici dicti ſunt, media quadam via inceſſerunt. coniugia enim ac liberorũ ſuſceptionẽ, rebus illis annumerabant quæ ſuſq; deq; indifferenteſq; habentur. Sacræ autem litteræ cælibatum quidem vehementer laudant, quem nonnulli ad excolendam Philoſophiam commenti ſunt; vtpote qui vitam homini tribuat curis omnibus expeditã: neq; minus tamen & de legitimis nuptiis legem ferunt; vt quæ & hominum genus augeant, & impuris libidinibus eos liberent qui caſtitatem ſectari volunt. Stupra vero ac fornicationes, omnemq; aliam ſpeciem laſciuiæ, accuſant & perſequuntur, vt immundis ſuibus congruentem. *Honorabile enim connubium in omnibus, & torus immaculatus*; inquit ſanctus Apoſtolus: *Fornicatores autem et adulteros iudicabit Deus*. Rurſusq;, *Dico autem nonnuptis & viduis; Bonum eſt illis ſi ſic permanſerint, ſicut & ego: quod ſi ſe non continent, nubant*. Et alibi; *Fornicatio autem & immunditia ne nominetur in vobis; ſicut decet ſanctos*. Et alibi; *Ne quis fornicator aut profanus ſicut Eſau.* Noſtri itaq; magiſtri, doctoreſq; noſtri, vitam ſuis legibus nobis inſtituerũt, quæ rationalẽ hominem maxime deceat. At vero qui e veſtris habiti ſunt Philoſophorũ optimi, non minus & ipſi voluptatibus ſeruierunt, legeſq; conſcripſerunt flagitiorum libidinumq; magiſtras. Huiuſmodi ſunt enim Platonis leges, quas de coniugiis, deq; pueris adamandis reliquit. Verũ & de amicitia Hippodamus Pythagoricus hæc commemorat: *Alia quidem gignitur amicitia, ex deorum ſcientia: alia vero, ex hominum præbitione: alia porro, ex animalium voluptate.* Dominus autẽ Ieſus Chriſtus, in ſacris Euangeliis ita decernit: *Maiorem hac caritatẽ nemo poteſt oſtendere, vt animam ſuã ponat quis pro amicis ſuis.* Quo autem loco ad perfectiſſimũ genus vitæ nos erudit, iubet vt inimicos etiam diligamus.

ἐλούετο, μὴ τὸν χιτωνίσκον ἐκδυομένη, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς αἰδοῦς. ἡ δὲ Φιλοτέρα, κατιοῦσα εἰς τὴν πύελον, κατὰ βραχὺ τὸ τῷ ὕδατι καλυπτόμενον ἐγύμνου τοῦ σώματος, ἀναστέλλουσα κατ᾽ ὀλίγον τὸν χιτῶνα· καὶ αὖ πάλιν ἀνιοῦσα, παραπλησίως ἠμπίσχετο. Θεανὼ δὲ ἡ Πυθαγορική, ἀποβλέψαντός τινος εἰς αὐτήν, καὶ εἰπόντος; Καλὸς ὁ πῆχυς, Ἀλλ᾽ οὐ δημόσιος, ἀπεκρίνατο. ἐρωτηθεῖσα δὲ πάλιν, Ποσταία γυνὴ ἀπὸ ἀνδρὸς εἰς τὸ Θεσμοφόρειον κάτεισιν; Ἀπὸ μὲν τοῦ ἰδίου, παραχρῆμα ἔφη· ἀπὸ δὲ τοῦ ἀλλοτρίου, οὐδέποτε. ταῦτα, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἐπαινοῦμεν, καὶ φιλοσοφίας εἶναι ἄξια φαμέν. καὶ ἀποδεχόμεθα τὸν Πλάτωνα, τοῖς ἀγαθοῖς τὸν γάμον ξυντάξαντα, καὶ ἀθανασίας ἐπίνοιαν καὶ διαμονὴν τοῦ γένους καλέσαντα· Δημοκρίτου δὲ καὶ Ἐπικούρου λίαν μεμφόμεθα, παραιτεῖσθαι καὶ τὸν γάμον καὶ τὴν παιδογονίαν κελεύουσι. τὴν γάρ τοι ἡδονὴν ὁρισάμενοι τέλος, τὰ φροντίδας ἔχοντα καὶ τινὰς ἀηδίας, παντελῶς ἀπεκήρυξαν. οἱ δὲ τῆς ποικίλης, μέσην τινὰ ὁδὸν ὥδευσαν. τοῖς γὰρ ἀδιαφόροις τὸν γάμον καὶ τὴν παιδογονίαν ξυνέζευξαν. οἱ δὲ θεῖοι λόγοι, τὴν μὲν διὰ φιλοσοφίαν ἐπιτεινομένην ἁγνείαν ὑμνοῦσιν, ὡς βίον παρέχουσαν φροντίδων ἐλεύθερον· τὸν δὲ σώφρονα γάμον νομοθετοῦσιν, ὡς καὶ τὸ γένος αὔξοντα, καὶ λαγνείας τοὺς σωφρονεῖν βουλομένους ἐλευθεροῦντα· πορνείας δὲ καὶ τῆς ἄλλης ἀκολασίας, ὡς συώδους, κατηγοροῦσι. Τίμιος γὰρ ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος· πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. καὶ πάλιν· Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις· Καλὸν αὐτοῖς ἐστιν ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. καὶ ἑτέρωθι· Πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία, μὴ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις. καὶ ἀλλαχοῦ· Μή τις πόρνος καὶ βέβηλος, ὡς Ἡσαῦ. οἱ μὲν οὖν ἡμέτεροι διδάσκαλοι, τὸν λογικοῖς πρέποντα διεθεσμοθέτησαν βίον· οἱ δὲ τῶν φιλοσόφων ἄριστοι, καὶ αὐτοὶ ταῖς ἡδοναῖς ἐδουλώθησαν, καὶ νόμους ἔγραψαν ἀκολασίαν διδάσκοντας· τοιοῦτοι γὰρ οἱ περὶ γάμων καὶ παιδεραστίας τοῦ Πλάτωνος νόμοι. καὶ μέντοι καὶ περὶ φιλίας Ἱππόδαμος ὁ Πυθαγόρειος οὕτω γέγραφεν· Ἃ μὲν, ἐξ ἐπιστήμας θεῶν· ἃ δὲ, ἐκ παροχᾶς ἀνθρώπων· ἃ δὲ, ἐξ ἡδονᾶς ζώων. ὁ δὲ δεσπότης Χριστὸς, ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις φησί· Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς δύναται δεῖξαι, ἵνα τις θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. τὸ τελεώτατον ἐκπαιδεύων, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐκέλευσεν ἀγαπᾶν.

Hippo-

ὁ δὲ τὴν Πυθαγόρειον ἐκπαιδευθεὶς τετρακτὺν, τὴν ἀνθρωπίνην φιλίαν ἐκ παροχῆς ὡρίσατο κατορθοῦσθαι. οὐ μόνον δὲ ἀπᾴδων ὅδε ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἀσύστατος. πολλοὺς γὰρ ἐχθροὺς εὐεργέτας γεγενημένους εὑρίσκομεν· πολλοὺς δὲ εὖ μὲν παρά τινων πεπονθότας, ἀχαρίστους δὲ μάλα περὶ τοὺς εὐεργέτας γεγενημένους. οὐ τοίνυν παροχῆς ἔκγονος ἡ φιλία, ἀλλὰ καρπὸς φιλίας ἡ παροχή. ταῦτα πάλιν, ὦ ἄνδρες, παρεξετάσαντες, καὶ γνόντες ὅσον θείων καὶ ἀνθρωπίνων τὸ μέσον, δι᾽ ἐκείνων, οἷόν τινων στοιχείων, ἐπὶ τὴν τούτων ὁδεύσατε τελειότητα, καὶ Μὴ προφασίζεσθε προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, φησὶν ἡ μελῳδία τοῦ πνεύματος. ὅταν γὰρ τοὺς εὐαγγελικοὺς ἐπιδείξωμεν νόμους πολλῷ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ὄντας ὑψηλοτέρους, τηνικαῦτα ὑμεῖς τοὺς μὲν νόμους ἐπαινεῖτε, τοὺς δὲ τούτους παραβαίνοντας, ἀδεῶς εἰς μέσον προφέρετε, καὶ δι᾽ ἐκείνων πειρᾶσθε διαβάλλειν τοὺς νόμους. ἔδει δὲ ψέγειν μὲν ἐκείνους, ἀλλὰ μὴ τῶν νόμων κατηγορεῖν. οὐδὲ γὰρ διὰ τὰς φαύλας ἀμπέλους, φεύγομεν τὰς ἀρίστους· οὐδὲ διὰ τὰς πικρὰς ἀμυγδάλας, καὶ τὰς γλυκείας ἀποστρεφόμεθα· οὐδὲ διὰ τὸν ὑπόχαλκον χρυσὸν, καὶ τὸν ἀκίβδηλον διαβάλλομεν· οὐδὲ διὰ τὴν ἐψευσμένην πορφύραν, καὶ τὴν ἀληθινὴν σκώπτομεν· οὐδὲ τῶν ἀμαθῶν ἕνεκα ζωγράφων, καὶ τῶν ἐντέχνων κατηγοροῦμεν· οὐδὲ διὰ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς σπουδαίους μισοῦμεν· οὐδὲ ἐάν τινα εὕρωμεν ἀνεπιστήμονα ἰατρὸν, ἤδη καὶ τὴν ἰατρικὴν ἀπαγορεύομεν τέχνην· ἀλλὰ καὶ τῶν ζωγράφων καὶ τῶν ἰατρῶν, καὶ μέντοι καὶ τῶν σκυτοτόμων καὶ τῶν χαλκοτύπων καὶ τῶν χρυσοχόων, τοὺς μὲν ἀρίστους θαυμάζομεν, τοὺς δὲ τὴν τέχνην οὐκ ἀκριβοῦντας, σκώπτειν εἰώθαμεν· τὰς δέ γε τέχνας, κἂν μηδένα ἐπιστήμονα εὕρωμεν, διαβάλλειν οὐκ ἀνεχόμεθα. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων, διὰ τοὺς τυφλώττοντας, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ αὐτὴν ὀπτικὴν αἴσθησιν διαψέγειν ὡς ἀχρεῖον· καὶ διὰ τοὺς τὴν γλῶτταν πεπεδημένους, τῶν τῆς φωνῆς ὀργάνων, ὡς οὐκ ἀναγκαίων κατηγορεῖν· καὶ διὰ τὰ βεβυσμένα ὦτα, τὴν ἀκουστικὴν αἴσθησιν περιττὴν ὀνομάζειν. οὕτω τοίνυν ἀληθῶς σχέτλιόν τε καὶ ἄδικον, τῶν τοὺς νόμους παραβαινόντων ἕνεκα, καὶ αὐτῶν τῶν νόμων κατηγορεῖν, καὶ τῶν τούτους φυλάττειν ἐσπουδακότων. οὐδὲ γὰρ εἴ τις τέκτων, εὖ κατὰ λόγον μὲν ἀπευθύνει τὴν στάθμην, παραλόγως δὲ τῷ σκεπάρνῳ χρώμενος, διαφθείρει τὰ σημεῖα τοῦ μέλανος, ἢ περαιτέρω ταύτης τὴν ἔνδον ἀφαιρούμενος, ἢ περιττὰ τὰ ἔξωθεν καταλιπὼν, τὴν στάθμην αἰτιατέον, ἣ τὸ εὐθὺ ἐπιδείκνυσι.

Hippodamus autem Pythagoricus, Tetractyn illam Pythagoræ, hoc eſt quaternarij numeri vim, perdoctus, humanam amicitiam proficiſci ait a præbitione. Cæterum ratio hæc, non modo eſt abſona & inepta, ſed quæ conſiſtere nullo modo poſſit. multos enim quos olim, puta, quis inimicos perpeſſus eſt, inuenimus ei mox beneficia contuliſſe. Rurſusq; eſt videre permultos, qui magnis ornati beneficiis, ingratos tamen aduerſus eos ſe præbent a quib. beneficia illa acceperint. Haud igitur amicitia gignitur ex præbitione; ſed fructus amicitiæ eſt præbitio. Hæc itaq;, viri Græci, rurſus inuicem diſquirentes, cognito quid humanis inuentis diuinæ leges interſint, per ea ipſa, tamquam per elementa quædã, ad diuinarum rerum perfectionẽ conſcendite, neq;, vt Spiritus ſancti melodia inquit, excuſationes in peccatis excuſate. Quoties enim cumq; vobis oſtendimus Euangelicas leges eſſe Græcanica Philoſophia multo ſublimiores, eas quidem laudatis, nihilo tamen ſecius earum transgreſſores impudenter nobis obiicitis, ac illorum cauſa conamini leges etiam accuſare. Contra autem oportuit, eos quidem reprehendere homines, leges autem minime deteſtari. neq; enim propter malas vites, a bonis vitibus abhorremus: neq; ob amaras amygdalas, eas continuo quæ dulces ſunt, auerſamur: neque ob aurum quod ære ſubdito adulterinum cenſetur, id quod eſt purum putumq; damnamus: non deniq; ob ementitam purpuram, carpimus vtiq; & ingenuam: neq; quod nonnulli ſint inepti pictores, idcirco accuſamus peritos: neq; ob ſceleſtos homines, odio probos atq; officioſos proſequimur: non, quod ignarum curandi medicum forte quempiam incurrimus, ideo & omnem medendi rationem perſequimur, verum e pictoribus, medicis, ſutoribus, fabris ærariis aurariiſque, eos qui ſunt egregij, laudamus atque ſuſpicimus; imperitos vero ſuæ quemque artis carpere conſueuimus. Neq; tamen ipſas artes vllo pacto accuſandas putamus, tametſi nullum qui eas teneat, inuenire poſſimus. Sit enim hoc profecto facinus inſulſiſſimum, ſi quis ob aliquos cæcutientes oculos, ipſum videndi ſenſum tamquam inutilem damnet; vel ob id quod nonnulli homines bleſi balbutientesq; ſint, vocis organa deteſtetur tamquam minime neceſſaria; propterque obſtructas nonnullorum aures, ſuperfluum dicat eſſe audiendi ſenſum. Pari quoq; modo miſerum ſane atque iniquum ſit, ob eos Chriſtianos qui Dei leges tranſgrediuntur, ipſas accuſare leges, ac perſequi cum iis vna Chriſtianis qui parere legibus annituntur. Neq; enim ſi quis forte faber lignarius lineam quidem recte ac ſecundum rationem duxerit, male autem præter rationem aſcia vtens tollat atramenti ſigna, vt vel vltra lineam demat quæ interius demenda erant, vel quæ extra ſuperfluunt intacta relinquat; idcirco linea eſt accuſanda, quæ ſuapte vi rectum oſtendit.

quic-

quicquid enim ibi peccatum eſt, ignorantia fabri peccatum eſt. Leges itaque pro linea, pro regula, pro indice nobis poſitæ ſunt. Eorum vero qui legibus vtuntur, alij quidem optime vitam inſtituunt; alij vero, quæ iucunda ſunt, melioribus præponentes, extra rectam lineam legum feruntur. Hi ſunt igitur accuſandi, leges vero laudandæ. neq; enim ſi peritus Medicus ægrotanti præcipiat, aliis quidem veſci, ab aliis autem penitus abſtinere; tum ille contemptis Medicinæ præceptis, curatione pluris fecerit voluptatem, ita vt quibus ſibi interdictum fuerat, epotis eſiſq;, morbum ſibi grauiorem effecerit; propterea Medicum ceu doloſum inſidiatoremq; accuſamus; cum non illius conſilio ac voluntate, ſed laborantis intemperantia, inualuerit ægritudo.

Hæc igitur animo ac ratione verſantes, quæq; ſunt hiſce rebus ſimilia, ſalutarium legum latorem hymnis ac laudibus celebrate. Ipſarum autem legum, commodam humanæ vitæ vtilitatem ſuſpicite. Ac veluti ſpectatores quidam laudabilium certaminum conſtituti, laudum præconiis eos qui leges ſeruant, tamquam fortes pugiles declarate. Neq; tamen legum tranſgreſſores, æquali omnes calculo condemnate: quandoquidem non æquali omnes conſilio leges ipſas tranſgrediuntur. Multa enim præter ſententiam, præterq; voluntatem mortales peccamus. Hæc autem ſunt ea peccata quæ leges appellant inuoluntaria. vt, ſi quis in canem, puta, remve aliam ſaxum intorquens, conſilij ſui falſus, percuſſum forte hominem interficiat. huiuſmodi enim caſus, & ab Herodoto celebrantur. Sæpe autem accidit, vt dum lignator ictum in arboris truncum librat, in tranſeuntem quempiam ſecuris ferrum eiaculetur. His autem peccatis, vtpote quæ præter voluntatem admiſſa ſunt, leges dant veniam. Sed enim & quæ a certa voluntate proficiſcuntur, non parum inter ſe differunt. neque enim par eſſe peccatum dicas, ſi quis ira incitatus proximum percuſſerit aut etiam neci dederit, nihil ante id facinus meditatus, neque mortem verberibus intendens; ac, ſi quis alter præparatis ante inſidiis, certo animo cui necem intulerit. illud enim, fuit præcipitis iracundiæ factum; hoc autem, ſupremæ cuiuſdam malitiæ: Idque, non totum fuit voluntatis; hoc vero, totum penitus fuit. Ita & non omnes homines procumbunt in voluptatis peccata. Nam alij quidem amorum ſecuri, neq; circa venuſtas facies occupati, ſtatim formæ elegantis aculeis transfiguntur: nonnumquam enim ſimul ac viderint, perturbationi cupidinique ſuccumbunt, ratione ſtatim a dominatu ſuo decuſſa: Alij vero in eo vitam conſumunt, vt ſolicitos oculos paſcant formarum ſpectaculo. Sunt autẽ qui primo quidem non ſine quodam metu ac pudore poculentis eſculentiſq; manus admoliantur; interno autẽ deſiderio agitati paulatim ſuccũbant; quia ſcilicet reluctari fortiter neglexerũt. Nonnulli

τῆς γάρ τοι τοῦ τέκτονος ἀμαθίας ἡ ἁμαρτία. ἐοίκασιν οἱ νόμοι, στάθμης τινὸς καὶ κανόνος καὶ γνώμονος ἐπέχουσι τάξιν· τῶν δὲ τούτοις χρωμένων, οἱ μὲν, ἄριστα τὸν οἰκεῖον διαβιώσουσι βίον· οἱ δὲ, τὰ ῥᾷστα ἀντὶ τῶν βελτίστων προαιρούμενοι, ἔξω τῆς τούτων εὐθύτητος βαίνουσι. τοιγάρτοι τούτων κατηγορητέον, τοὺς δὲ νόμους ἐπαινετέον. οὐδὲ γὰρ εἴ τις ἄριστος ἰατρὸς ἐπιτάξοι τῷ κάμνοντι, τῶν μὲν μεταλαβεῖν, τῶν δὲ μὴ μεταλαχεῖν παντελῶς· ὁ δὲ ἐκεῖνος, ἧττον τῶν ἰατρικῶν ὑποθηκῶν φροντίσας, τῆς θεραπείας προτιμήσοι τὴν ἡδονὴν, καὶ τὰ ἀπειρημένα φαγὼν ἢ πιὼν, αὐξήσοι τὴν νόσον, τὸν ἰατρὸν ὡς ἐπίβουλον αἰτιώμεθα. ἐκ γὰρ δὴ τῆς τοῦ κάμνοντος ἀκρασίας, οὐκ ἐκ τῆς τοῦ συμβουλεύσαντος προμηθείας, ἡ νόσος ηὐξήθη. ταῦτα τοίνυν συλλογισάμενοι, καὶ ὅσα τούτοις προσόμοια, τὴν μὲν τῶν σωτηρίων νόμων νομοθεσίαν ὑμνήσατε, αὐτῶν δὲ τῶν νόμων θαυμάσατε τὸ βιωφελὲς καὶ ὀνήσιμον. καὶ οἷον θεωροί τινες τῶν ἀξιεπαίνων ἀγώνων γεγενημένοι, τοὺς μὲν τούτων ἀνακηρύξατε φύλακας, κατὰ δὲ τῶν παραβεβηκότων, μὴ τὴν ἴσην ἐξενέγκατε ψῆφον. οὐ γάρ ἴσῳ γε σκοπῷ παραβαίνουσιν ἅπαντες. πολλὰ γάρ δὴ καὶ παρὰ γνώμην πλημμελοῦμεν οἱ ἄνθρωποι· καὶ ταῦτα καὶ αὐτοί γε οἱ νόμοι καλοῦσιν ἀκούσια. καὶ γάρ δὴ κατὰ κυνός τις ἢ ἄλλου του λίθον ἀκοντίσας, τοῦ μὲν διήμαρτεν, ἄνθρωπον δὲ κατέκτεινε· τοιαῦτα γὰρ δὴ πάθη καὶ Ἡρόδοτος ᾄδει. πολλάκις δέ τις πέλεκυν ἔχων καὶ ξυλοτομῶν, κατά τινος παριόντος ἄκων ἠκόντισε τὸ σιδήριον. τούτοις, καὶ τοῖς τοιούτοις, ὡς ἀκουσίοις, ξυγγνώμην οἱ νόμοι προσνέμουσι. καὶ τὰ ἑκούσια δὲ, οὐ σμικρὰν ἔχει διαφοράν. οὐδὲ γὰρ ἴσον ὑπὸ ζέοντος ὀργῆς καὶ θυμοῦ τινα παροξυνόμενον πατάξαι τὸν πέλας, καὶ παραπέμψαι τῷ θανάτῳ· οὐ τοῦτο προβουλευσάμενον, οὐδὲ ἐπὶ τούτῳ γε πατάξαντα· καὶ τὸ ἐξ ἐπιβουλῆς καὶ λόχου καὶ προνοίας πορεῦσαι τὸν θάνατον. τὸ μὲν γὰρ, τῆς ἀκρασίας θυμοῦ· τὸ δὲ, πονηρίας ἐσχάτης. καὶ τὸ μὲν, οὐχ ὅλον· τὸ δὲ, ὅλον τῆς γνώμης. οὕτω καὶ ταῖς τῆς ἡδυπαθείας οὐχ ἅπαντες ὁμοίως οἱ ἄνθρωποι περιπίπτουσιν ἁμαρτίαις· ἀλλ' οἱ μὲν, ἥκιστα περιεργαζόμενοι τὰ εὐπρεπῆ τῶν σωμάτων, πειρῶνται· ἔσθ' ὅπη δὲ καὶ ὁρῶσιν ἐξαπίνης καὶ καταδουλοῦνται τῷ πάθει, τοῦ λογισμοῦ τῆς ἡγεμονίας ἐξισταμένου· οἱ δὲ, βίον ἔχουσι τὴν τοιάδε θεωρίᾳ, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἑστιᾶν. καὶ οἱ μὲν, οὐδὲ σιτίων οὐδὲ ποτῶν ἀπολαύουσιν ἀδεῶς, ἡττῶνται δὲ ὅμως παλαίοντες, ἐπειδὴ παλαίειν ἐπιμόνως οὐ βούλονται· οἱ δὲ,

ὑπεργαστρίζωσι καὶ τρυφῶσι, καὶ πᾶν εἶδος ἐπινοοῦσι χλιδῆς, καὶ τὰς ἄλλας ὀρέξεις διερεθίζουσι παντοδαπαῖς ἐπινοίαις, καὶ μέντοι καὶ σβεννυμέναις ἀγανακτοῦσιν. ἐπειδὴ τοίνυν τοσαύτη τῶν παρανομούντων διαφορά, οὐ χρεὼν ἅπασι χαλεπαίνειν ὁμοίως· ἀλλὰ τοὺς μὲν προδήλως τὸν συώδη βίον ἀσπαζομένους μυσάττεσθαι, τοῖς δὲ ἄλλοις καὶ ξυμβουλεύειν καὶ παραινεῖν, καὶ χεῖρα ὀρέγειν, καὶ θεραπεύειν ἐπιμελῶς, καὶ προσφέρειν τῆς ὑγιείας τὰ φάρμακα· ἐκείνους δὲ, ἢν ἐπιμένωσι θηριωδῶς βιοτεύοντες, καὶ ζῶντας θρηνήσωμεν, καὶ ἀποθανοῦσι, τὰ Σαρδαναπάλου ἐπιγεγραμμένα προσενέγκωμεν. τῷ γὰρ δὴ ἐκείνου ἐπιγέγραπται τάφῳ·

Stob. l. XIV pag. 67a

» Τόσσ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος
» Τέρπν' ἔπαθον· τὰ δὲ, πολλὰ καὶ ὄλβια, πάντα λέλειπται.
» Καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι, Νίνου μεγάλης βασιλεύσας:·

ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦτο ψευδῶς οἱ γεγραφότες ἐπέγραψαν. οὐ γὰρ ἔχει ὁ τελευτήσας, ἅπερ ἔφαγε καὶ ἔπιεν· ἀλλ' εἰς τὴν δυσώδη φθορὰν ἐκεῖνα κεχώρηκεν· ἔχει δὲ μόνον τοῦ παρανόμου βίου τὴν δυσοσμίαν· ἣ διηνεκῶς τὴν ψυχὴν ἀλγύνει καὶ αἰκίζει, ξυνειδυῖαν ἑαυτῇ τὰ κακὰ, καὶ μεμνημένην ὧν παρανόμως εἰργάσατο.

Ταύτην ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, δωδεκάτην καὶ δικαίαν διάλεξιν προσπονήνοχα, καὶ ἐπέδειξα τίνα μὲν περὶ θεοῦ καὶ ὕλης καὶ κτίσεως, καὶ μέντοι καὶ ἀρετῆς καὶ κακίας τοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε φιλοσόφοις, καὶ τίνα ἡμᾶς οἱ θεῖοι ἐξεπαίδευσαν λόγοι· καὶ ὡς ἐσβέσθη μὲν τὰ ἐκείνων ἅπαντα, καὶ παραδέδοται τῷ ζόφῳ τῆς λήθης· αὔξει δὲ ταῦτα καὶ τέθηλε, καὶ πολλὰς ἔχει καθ' ἑκάστην καὶ πόλιν καὶ χώραν ἀκροατῶν μυριάδας καὶ διδασκάλους, τὴν μὲν Πλατωνικὴν εὐεπίαν οὐκ ἔχοντας, τὴν δὲ τῆς ἀληθείας ἰατρείαν προσφέροντας· καὶ τῶν μὲν ψευδωνύμων θεῶν τὴν πλάνην ἐληλαμένην, τοῦ δὲ ἡμετέρου Σωτῆρος τὰ δόγματα κηρυττόμενα· τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ὁ Πορφύριος, ἐν οἷς καθ' ἡμῶν ξυνέγραψεν, εἴρηκε· Νυνὶ δὲ, φησὶ, θαυμάζουσιν εἰ τοσούτων
» ἐτῶν κατείληφε νόσος τὴν πόλιν, Ἀσκληπιοῦ
» μὲν ἐπιδημίας καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, οὐκ ἔτ' οὔ-
» σης· Ἰησοῦ γὰρ τιμωμένου, οὐδεμιᾶς δημοσίας
» τις θεῶν ὠφελείας ᾔσθετο:· ταῦτα ὁ πάντων ἡμῖν ἐχθιστος Πορφύριος εἴρηκε, καὶ ἀναφανδὸν ὡμολόγησεν, ὡς πιστευόμενος Ἰησοῦς, φρούδους ἀπέφηνε τοὺς θεούς, καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ σωτήριον πάθος, οὐκ ἔτι φαρμακεύει τοὺς ἀνθρώπους ὁ Ἀσκληπιὸς, οὐδ' ἄλλος τις τῶν καλουμένων θεῶν.

vero intemperantius ſeſe gerunt. aggeſtis namq; epulis ſe infarciunt, omnemq; luxus ſpeciem comminiſcuntur; omni denique artificio appetitus alios voluptatum irritant: quin etiam ſi elangueſcere illos ac reſtingui ſentiant, grauiter admodum perturbantur. Quando igitur tanta eſt peccantium differentia, non decet parem erga omnes indignationem concipi, ſed eos quidem abominari qui ex profeſſo porcorum vitam ſectantur: alios vero & conſulendo & hortando & manum porrigendo, curare diligenter oportet, eiſq; ſalutaria pharmaca exhibere. Rurſusq; illos qui ventri ſeſe addixerunt, ſi pergant brutarum animantium vitam degere, viuos quidem luctu commiſeremur; defunctorum vero ſepulcris epigramma Sardanapali inſcribamus. ita enim illius tumulo inſcriptum fuit:

Hæc habeo quæ edi, quæq; exſaturata libido
Hauſit. multa quidem & felicia, cuncta reliqui.
Nam cinis ecce ego ſum, magnæ qui celſa tenebam
Regna Nini.

Sed enim egregie mentiti ſunt qui ſic inſcripſerunt. neq; enim qui vita defunctus eſt, habet amplius quæ comedit olim ac bibit, ſed ea omnia in putrem corruptionem abierunt: habet autem ſolum iniquitatis ſuæ fœtorem, qui animam ſcelerum ſibi conſciam, eaq; in memoriæ ſinu perpetuo retinentem, continuo dolore diſcruciat. Atq; vti iam finem faciam ſcribendi, has ego vobis duodecim, viri Græci, diſputationes conſcripſi; ſatisque oſtendiſſe me puto, quænã de Deo, deq; materia & mundi fabrica, quæque item de virtute ac vitio ſenſerint Græci Philoſophi: rurſum vero, quæ de rebus eiſdem ſacra nos docuerint monumenta: vtq; illorũ quidem inſtituta, omnia extincta iam ſint atq; obliuionis caligine inuoluta, noſtra vero hæc floreſcere in dies magis ac pullulare cernantur, innumeriſq; per ſingulas ciuitates atq; prouincias, tum auditoribus, tum magiſtris etiam frequententur, Platonica quidem carentibus eloquentia, ſed tamen veritatis porrigentib. Medicinam, teſtantibusq; mendacium deorum et falſitatem depulſam eſſe, noſtri autem Seruatoris dogmata paſſim promulgata diffundi. Hoc enim & Porphyrius confitetur in iis quæ aduerſum Chriſtianos conſcripſit. Hæc enim ait: *Nunc autem mirantur per tot iam annos ciuitatem morbo correptam teneri, cum neque Æſculapij, neque aliorum deûm ſit amplius in eam acceſſus. Ex quo enim Ieſus coli cœptus eſt, nullus ſane mortalium, publicam deorum vtilitatem perſenſit.* Hæc autem Porphyrius ſcribit homo Chriſtianis maxime inimicos; at manifeſte tamen confeſſus Chriſtum ſuo aduentu deos gentium, poteſtate caſſos reddidiſſe. Itaque poſt ſalutiferæ crucis myſteria, Chriſtoque irrogata ſupplicia, nec Æſculapios genere humano impoſturas molitus eſt, nec eorum quiſquam qui falſo Dei nuncupantur.

omnem ſiqnidem illornm cœtum, non ſecus ac noctuarum cateruam, iuſtitiæ ſol exoriens in tenebras ire compulit. Huius autem lucis & vos participes fieri Deum precor. idcirco enim ſcribendi laborem hunc operamque ſuſcepi, quaſiq; ſalutaribus herbis vndecumque collectis auxiliare vobis pharmacum concinnaui.

ἅπαντα γὰρ αὐτῶν τὸν ὁρμαθὸν, οἷόν τινας νυκτερίδας, τῷ σκότῳ παρέπεμψεν ἀνατεῖλαν τὸ φῶς. ταύτης καὶ ὑμᾶς τῆς ἀκτῖνος μεταλαχεῖν ἀξιῶ. τοῦδε γὰρ χάριν καὶ τὸν πόνον ἀνεδεξάμην, καὶ οἷον τινὰς βοτάνας πανταχόθεν συλλέξας, τὸ ἀλεξίκακον ὑμῖν κατεσκεύασα φάρμακον:-

IN THEODORETI ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΘΗΜΑΤΩΝ ANNOTATIONES FRID. SYLBURGII.

QVO diutius hic Theodoreti Tractatus hucuſque a doctis exſpectatus eſt, eo ſtudioſius annitendum nobis exiſtimauimus, vt, quantum fieri poſſet, emendatiſſima eius prodiret editio. Cum ergo in ſolis calamo exaratis libris res omnis eſſet poſita, aſcita fuerunt quotquot eius generis inueniri potuerunt adiumenta. Duos ergo codices ſuppeditauit bibliotheca Palatina, alterum vetuſtiorem, alterum recentiorem. Totidem nos exemplarib. adiuuit Auguſta Vindelicorum; altero, bibliotheca publica, vetuſtiore, altero, bibliotheca priuata, recentiore: e quorum collatione, amicus ſcripturæ varietatem & alia quæcemodi nobis ac reip. impertiuit. Palatinus codex vetuſtior, a Michaele Apoſtolio Byzantino exaratus erat; ſat diligenter quidem, vt a viro docto; ſed in multis tamen locis non particulæ modo, ſed & membra & integra interdum periodi omiſſa erant; exemplaris opinor magis, quam deſcriptoris culpa. In quibus ſupplendis vt Auguſtanus vetuſtior egregiam plerumq; nobis operam præſtitit, ita recentior, licet admodum indiligenter eſſet transſcriptus, nonnunquam tamen & ipſe valde aptas ſuggeſſit lectiones. Et cum duo recentiores illi ex eodem exemplari deſcripti viderentur, Palatinus tamen Auguſtanum non paucis in locis ſuperabat. Palatinus vetuſtior hoc ſibi peculiare vindicauit, vt cum Auguſtanus vetuſtior ſub finem vndecimi, alteri autem duo recentiores ſub finem duodecimi, aliquot paginis deficerentur, ipſe ſolus operi colophonem impoſuerit. Sed & Acciaolo interpreti nonnunquam debetur aliquid, & libris quos in verſione ſua eſt ſecutus. In qua verſione hoc etiam obſeruatum erat, vt initia locorum quæ a Theodoreto citantur, Græce expreſſa eſſent, ac plerumq; cum interpretatione congruerent, interdum tamen etiam ab eadem diſcreparent. In eadem pleraque ſacræ ſcripturæ loca ad marginem adnotata erant: quæ nos in has Adnotationes retulimus. Peculiariter præter ſuperiora debentur quædā & Dauidi Hœſchelio. nam is vt ad Clemētem, ſic ad hunc quoque ſcriptorem ſuo more miſit ſuppetias. Quæ ideo præfari volui, vt & beneficij gratiam prædicarem, & ſequentib. Notis ſimul viam ſternerem. Hanc vnq;, cum omnib. modis contrahenda fuerint, literis A & P, vetuſtiores codices Auguſtanum & Palatinum; RR (ſeu rr) geminato, duos recentiores ſignificabunt: A R, Auguſtanū recentiorem; P R, Palatinum recentiorem deſignabunt: A c, Acciaoli exemplar denotabunt. aſpirationis ſigno H, Hœſchelij nomen indicabunt: ab aliis ſi quid petitum fuerit, pleniore ſcriptura expriment. Sed & hoc præmonendum, pleraſq; omnes exemplarium diſcrepātias, præſertim ἀντιστοιχίας, quæ non vno loco peculiares ſed pluribus communes ſunt, hic conſulto prætermiſſas, & in Indicem partim Græcum, partim Latinum reiectas eſſe: vt non huic tantum ſcriptori, ſed & aliis quandam Lexici vicem præſtent, magno legentium, vt experientia didici, compendio. In Acciaoli verſionem curioſius inquirere non eſt propoſitum. ſi quis tamen obiter animaduertetur eius error inſignior, paucis hic exponetur. quod idem in annotationibus fiet quæ ad marginem verſionis appoſitæ, a nobis in fine ſeorſum poſt has noſtras annotationes ſubiicientur.

Nunc vt ad rem veniam, in titulo P habet Τοῦ μακαρίου Θεοδωρήτου: A, Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου: additionem vero illam, ἢ Εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἐξ Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐπίγνωσις. P. ex auctoris prologo adiecit, ceteri omiſerunt. Θεοδωρήτου autem cum ceteri omnes per η ſcribant, ſolus A per iota hic exaratū habet, vt item AC: eodemque modo Suidas innuit θεοδώρητον ſcribi cum appellatiuum eſt; Θεοδώρητον autem, cum eſt proprium: cum tamen in Θεαίτητος, Θεόγνητος & ſimilibus, η conſtanter vbiq; retineatur; & recte. quamobrem etiam in Latinis m. ſ. bonæ notæ, ſæpius *Theoderetum* quam *Theodoritum* inuenias. Pro ὑποθήσει, RR προθήσειν: vt & Ac. *Prologus.* V. 3, pro incluſa δὴ RR habent δὲ: A particulam iſtam non agnoſcit. contra προξενεῖν v. 5, additum ex A. V. 6, RR τὸ πιστὸν pro τὸ τῆς πίστεως. V. 18, in RR eſt etiam alterius ſcripturæ indicium, ὑπομεμνημένους, temp. præterito. V. 20, A. δυοκαίδεκα ἔξεις, xii *claſſes.* V. 23, A. ἀλλὰ τοῖς Πλάτωνος – χεχρημένος μαντείαις, τοὺς οἰκείους λόγους μὴ πιστεύειν ἀπαιδεύτως ἐκνενευρισμένους. V. 27, RR ἐκείνους, maſc. gen. Et mox, ἡ δὲ προσφέρων: & v. 31, προσφέρουσα, *proferens.*

P. 2, v. 2, A. ἀπαρτίζουσιν: & v. 6, καὶ κλίνων. V. 7, RR παρ' ἡμῖν, *apud nos*: & v. 16, ὅσον pro οἷον, vt & Ac. V. 22, A. πυρετοῖς: interpres περὶ προνοίας. V. 27, RR προσφερόμενοι. & mox προσφερομένην: quæ lectio melius cōſiſtet ſi legemus ἐν ἑτέρῳ. V. 37, rr ἐπιδεικνύουσι: & v. 44, τὸ πλεῖον, ſingul. num. ſed plurale aliquoties infra repetitur, 80, 9: 81, 23: 111, 5, 22: 123, 46: 125, 18: 126, 27: 132, 30.

P. 3, v. 6, incluſa καὶ abeſt ab A. Seq. v. RR. οὐδὲ μέρος οὐδὲν προσγενέσθαι. *ne vllam quidem particulam eorum quæ futura ſunt.* V. 10, πρὸς abeſt ab rr. V. 13, iidem ἀντέχειν. V. 15, incluſa μέλλει καὶ, abſunt ab A. V. 33, A & rr ἀποδιδόασι, ſignificantius. V. 35, οὐ additum ex rr.

P. 4, v. 1, rr λόγος α': vt interpres quoque, *Sermo I.* V. 6, iidem tranſpoſito articulo, ὁ θεὸς καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων. V. 12, A. καὶ τοῖς τὴν νόσον ἀναγκάζουσιν, ἐνδιδάζουσι καὶ ἀδυσχεραίνουσι. quę lectio aptior videtur ſi hoc modo interpoletur, καὶ τοὺς τὴν νόσον ἀναγκάζειν ἐνδοιάζοντας δυσχεραίνοντας, *& eos qui morbum retundere dubitant, ægre ferant.* V. 19, A & RR, οὕτω κατατρυχομένοις: vt interpres quoque, *ſic vexantibus* ſeu *cruciantibus.* In A. exſtat alia etiā lectio, οὕτω προσφερομένοις. *ſic tractantibus.* V. 25, P. ἄκρας παρρησίας. V. 28, A & RR, ἀποπηδῶσιν αὐτίκα: itemque interpres. V. 44, A. διαινούμενοι, *tranſeuntes.*

P. 5, v. 1, RR. οὐδεὶς γὰρ φιλοπ. γεωργός: & v. 5, ἐκτέμνουσιν, ἀλλὰ μεταβάλλουσι, præſ. temp. Et v. 9, τῷ προσέχοντι τοῦ λόγου ἐπὶ καταρτωμένους τῶν εἰκότων ἀνθρώπων αὐλ. itemq; Ac. V. 26, incluſa addita ſunt ex A & rr. V. 49, rr, ἄκοντες, plur. num. V. 51, iidem cum A. ὁ μισῶν: rectius. Iidem rurſus τοσαύτην ἐγκυκλίων, omiſſo demonſtratiuo ταύτην. A. videtur legiſſe, ταύτην δὲ τοσαύτην ἰδόντες τὰ ἴδια: nō male.

P. 6, v. 6, 11 diſtinctius, ἑαυτῶν. & v. 18, ταύτην, *hanc.* V. 20, A. παλαιὸς νόμος, *vetus lex.* V. 23, hiſtoria de Moyſis infantis expoſitione, exſtat Exodi cap. 2. V. 43, idem cum rr. παρ' αὐτῆς, *ab ea.* V. 47, in eiuſdem A margine adiecta eſt hæc annotatiuncula, πόθεν ἠγάγοντο ἐπιστήμας οἱ τῶν Ἑλλήνων προσφερόμενοι.

P. 7, v. 13, rr cum articulo, εἰς τὴν Αἴγυπτον: & v. 15, τοῦ Διονύσου: & mox, μετέθηκε, vt item A. V. 18, idem A. φησὶ, ſing. numero: & v. 21, ἤτοι Βραχμᾶνες. Incluſa ἢ præcedenti verſu abeſt a P. V. 26, A προσκληθέντες, *aduocati.* RR οἱ προσκληθέντες ἤδη μάρτ. itemque interpres. V. 49, articulus ὁ additus ex A. V. 54, rr γέγραφε.

P. 8, v. 11, rr τὸ φιλοσόφου αὐτοῦ ἱστορίας τοῦτο ξυνέχει. & ſeq. v. λέγομεν, indic. modo: & v. 13, περιεξειργάσμεθα, præſ. temp. V. 20, τὸ additum e rr. Ibidem mox P. εἰργάσατο: A. ἠργάσατο: quæ ambo admitti poſſunt. V. 29, rr εἶπεν ὁ Πορφ. V. 30, A. ἀφυᾶ: rr ἀφυῆ. Seq. v. rr χαλὸν γὰρ οὐδὲ χαίρομαι. & mox, πάντη ἐπίσταται: & v. 33, δέοι, opt. modo. V. 34, incluſa abſunt ab A. V. 36, rr & Ac. νὴ Δία ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι: rectius. V. 50, locus quo affirmat hæc Plato, eſt in epiſtola ad Dionyſium.

P. 9, v. 14, λέγεται abeſt ab rr: itemque v. 26. V. 30, rr ἕξιν τῆς ψυχῆς, *habitum animæ.* V. 33, νοῦν, *naturæ*, agnoſcunt etiam RR. ceteri habent νοῦν, itemque Ac. Veram lectionem eſſe νοῦν, teſtatur prouerbialis iambus apud Senecam, controuerſia 4, lib. 9, πρῶτον ἀπολαμβάνειν, δεύτερον δὲ χρήματα. Incluſa ibide-

Q

addita ex A. itemq; v.35. V.36, rr ἐξελέγξω, fut. tēp. V. 48, A & rr λέξω: Platonis ed. vulg. ἀποτολμήσω λέγειν. Eadē Plat. ed. ſeq. v. ἀποκρινοῦμαι αὐτῷ. V.50, rr λανθάνεις, ind. modo. Incluſa ſeq. v. addita ex A. V.53, Plat. ed. vulg. προειρημένων: ſed προειρημένων repetit̄ inf. 169,44.

P.10, v.1, Plat. ed. vulg. ἔτι πλείω, *adhuc plura*. Ab eadē abeſt ἦν quod ſequitur. Seq. v. eadem πλήθει, *multitudine ſeu numero*: & rurſum v.5, eadē explicatius, ἡ μὲν γὰρ τούτου γνῶσις, σοφία καὶ ἀρετὴ ἀληθινή· ἡ δὲ ἄγνοια, ἀμαθία καὶ κακία ἐναργής. Ac. legit ἐνεργής, vt item rr. Seq. v. eadē Plat. ed. δεινότητές τε δοκοῦσαι καὶ σοφίαι, αἱ μὲν πολιτικῆς δυναστείας γιγνόμεναι, φορτικαί. V.21, περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας rectius fortaſſe interpretabimur *De philoſophia ex oraculis*. Infra ſane in tractatu de Oraculis, vbi rurſum hi libri citātur aliquoties, liquide anctor ſignificat, Porphyriū in iis colligēdis & concinnādis, Apollinis oraculū tam in reb. q̃ in verbis redarguiſſe; oracula etiā quę citarit, partim correxiſſe, partim explanaſſe, vbi mutila vel obſcuriora fuerint; 137,37: 138,7,11,21,40: 139,13. 141,50. V.49, ὁ Καμβύσου Ac. verterat, *Cambyſæ filius*, itēq; infra 79,45: cū ex Herodoro & aliis Cyrum Cābyſæ patrem fuiſſe clarū ſit. V.53, A & P. ἐκείνων, plur. num. Sed ἐκείνου cū rr agnoſcit etiā interpres. iidē rr ℘ ἄνθρωπος habent ἀνθρώπου: ſtructura minus vſitata.

P.11, v.18, rr μεμηχανῆσθαι, temp. pręterito: & 28, παραμυθῆσθαι, opt. modo. V.40, A diuiſe οὐδὲ εἷς. Seq. v. idem A & rr χρόνῳ, *tempore*: rectius: vt & Clem. Alexād. 131,8: 154,7. V.44, iidem πρεσβύτατον, ſuperl. gradu. V.50, A & P. πάσης abſque articulo.

P.12, v.5, μὲν abeſt a P & A. V.23, A & RR, τί, Πυθαγόρου εἶναι τὸ δόγμα. Seq. v. RR. τίς ἀρχὴ τοῦ σύμπαντος ἀληθείας: & mox, ἄγαν ἐμβριθοῦς, vt item Ac. V.37, locum de Deorum filiis paulo aliter interpretatur Clemens Alexand. 251,36: ad Chriſtum enim & prophetas refert. V.48, RR ὑπὲρ δὲ χρείας.

P.13, v.8, RR ὑπεναντίως. V.10, iidem ἔφασκον. V.17, articulus τοὺς abeſt a P. itemq; τοῦ v.22. V.24, Ac. ἀλλ' ἐγώ: paulo cōcinnius. V.28, A. ἀληθεῖς εἰσι, more cōmuni. V.30, rr οἱ ἀκούοντες, pſ. tēp. V.42, articulus τῷ abeſt a rr. V.46, iidē cū A. ἀποφήνασθαι, media forma. & v.49, ἡμῖν, *nobis*; vt itē interpres. ferri tamē & ſecunda perſona poteſt cū aduerbio ὁμοίως, *veſtro more, vt vos ſoletis*.

P.14, v.11, vt verſus cōſtet, vel expungenda eſt cōiunctio δὲ, vel cum interprete legendum λεύσσει, *videt*: vt apud Clem. Alex. 236,24. V.16, in πάντων conſentiunt exemplaria: apud Clementē eſt πάντων, 250,46. V.24, γε addita ex A. V.26, A & rr ὀφθαλμοῦ, ſing. num. V.31, rr θνητοῖς, num. plur. Et v.46, ὑπεδείκνυ, more verborū in μι. V.48, A. τὰ θεῖα θεωρεῖν: P. τὰ νοητά: minus apte. V.51, A. οὐδὲν ἄλλο: & ſeq. v. ὑπολαμβάνω. Ibidē mox rr. plur. num. πρᾶξις δὲ καὶ θεωρίας. vt item Clemens 240,26.

P.15, v.8, rr φύσεις. ſingulare φύσις agnoſcit etiā Clemens 211,14, præmiſſo demonſtratiuo αὕτη, *hæc*. Sed neutra lectio iambū efficit legitimum. V.13, rr Κρείττων: itemq; in ſequentib. aliquoties. V.15, iidē aduerbialiter ὡς, *vt, prout*. V.21, A. ἐκείνου δὲ εἰρηκότος. V.23, rr ζητήσεις, more communi. V.30, Platonis locus eſt in Phædone, p. 67. H. V.32, infra datiuo caſu legitur, ἐνιδρυθεῖσι βιβλίοις, 19,32: itemq; alibi vtraq; ſcriptura inuenitur. V.33, articulus ὁ abeſt a rr. Iidem εἶναι habent ℘ βοᾶν, vt item A. V.43, rr diſtinctius ἐν αὑτῷ, *in ſeipſo*. & v.48, breuius Ἐπιχαρμείου τοῦ Πυθαγορείου, Νοῦς. Et Epicharmi verſus in Latina verſione ſic exprimer̄ rectius; *Mēs videt; mens audit: ſurda & cæca ſunt reliqua omnia*. Iābicū enim, nō dactylicum metrū eſt. Citatur autē verſus iſte a Clemēte quoq; 159,32: a Plutarcho περὶ τύχης, & alibi. H. V.52, Ac. cum articulo, τὸ αἰσθητικόν.

P.16, v.2, ὅσοι abeſt ab A. V.10, idem cum P. ἀξιοῦσθαι. V.13 RR ποίας pro compoſ. ὁποίας: & v.15, διαφέρεσθαι ἀμφιβόλῳ: itemque A. V.27, RR ἐξαγγέλλειν, *enuntiare*. V.36, A λέγων pro λέγω: & mox φιλοσόφων: at RR φίλοις. V.43, A compoſ. συνεπιμαρτυρεῖ.

P.17, v.5, negatiuum οὐ habet ſolus P. V.15, rr ἐκείνων ὑπερφυῶς πίστιν, *illorum ſupramodum extollitis fidem*; vt etiam interpres legit. ſed retineri & altera lectio poteſt, *illam tranſitis*; ſeu *præteritis fidem*. Seq. v. P.R. habet duplicem lectionem, ὑπερφρονεῖτε, & ſuperſcriptum καταφρονεῖτε. V.20, RR τοῦ διδασκάλου ἢ τοῦ διδάσκοντος ὑπομένειν. V.30, iidem διαβάλλοντες τὴν ζητήσιν, itemq; interpres. Ab eiſdem abeſt γε v.34. A. diuerſa ſtructura legit, πῶς γὰρ τί μελλήσαντες κατεγνώκειμεν ἂν τὴν τέχνην: RR indicat. modo κατεγνώκειμεν abſque potentiali ἄν.

P.18, v.8, rr περιιδόντας βούλεται. V.19, A & P. prima perſona ἡμέτεροι, *noſtri*. cui lectioni patrocinātur ſuperiores definitiones, 16,11. Seq. v. συγκατάθεσιν, Latine *aſſenſionem* potius ſonat q̃ (vt Acciaolus vertit) *ſubmiſſionē*. V.21, apud Clementē eſt ἀμαθίᾳ πάντως λόγῳ 164,20. V.24, rr, ἐπὶ δὲ μᾶλλον τῶν θείων. & mox πρᾶξιν pro πρᾶξιν: & v.29, Χριστοῦ pro θεοῦ. V.28, Apoſtoli locus eſt epiſt. ad Hebr. cap. 11. V.34, A. τίνα ἐστὶν αἰνιγματώδη: rr breuius, ὅσα ἐστὶν αἰνιγματωδῶς γενόμενα: id eſt ᾐνίχθη. V.42, rr τοιαῦτα pro ταῦτα.

P.19, v.10, incluſa abſunt a P. itemq; articulus ὁ v.13, a P. & A. Sic v.22, ἀρχαῖον λόγον abſq; articulo citat interpres. Et rurſum v.28, rr omiſſis incluſis legūt, ἀεὶ ἀκουόμενα, μόλις ἀποκαθαίρεται. At Platonis locus, v.23, eſt in epiſt. ad Dionyſium. V.32, βιβλίοις agnoſcit cum P. etiam Ac. Vocatiuo caſu βίβλοι habent A & rr, vt ſupra 15,32. V.42, rr διαβῶσι, ſubiunctiuo modo. V.46, demōſtr. τοῦτο ab iiſdem abeſt. V.50, iidē ἐφην ℘ φησί.

P.20, v.13, P. διὰ τῆς πίστεως: ſed κατὰ τῆς πίστεως cum A & rr agnoſcit etiam interpres. V.15, Apoſtoli locus eſt Act. Apoſt. c. 14. ἐν Λύστροις autem Latine rectius verteris *Lyſtris*, vel, *apud Lyſtrenſes*. V.19, A ὑμῶν, prima perſona: itemque rr ὑμῶν v.22. ſed ſecunda perſona melius hīc quadrat. V.27, rr ὑπερ χρήσιμα: vt ſupperāt nempe ad vitam neceſſaria. V.29, γε ab iiſdem abeſt. Seq. v. iidē habent οἱ δὲ ἀνόητοι: quod euidentius quadrat ad precedens ἀμυδρόν. V.32, iidem τῆς ῥᾳθυμίας λυμαντ: ſed ῥᾳθυμία illud ℘cul dubio exegema eſt, ab imperito librario ℘perā inſertū. V.44, iidē breui⁹, ἐφιζάνουσι, τὴν μὲν διαν.

P.21, v.4, καὶ addita ex A. V.9, rr διαπονούμενοι: minus cōgruenter. V.19, A. poſt clauſulam illam, μανθάνειν τὴν ἀλήθειαν, repetit primi ſermonis titulum, Περὶ πίστεως λόγος πρῶτος. deinde ſubterducta linea, ſubiicit ſecundi libri titulū. Περὶ ἀρχῆς β'. itemq; in fine a libri & quinti. Quæ cōſuetudo vt in aliis quoq; m. ſ. a me obſeruata eſt, ita in Latinis paſſim, *Explicit liber I, incipit II*. V.25, cōmation iſtud καὶ πρεσβύτερος, additū ex A. V.28, rr διαφορὰς, plur. numero: & ſeq. v. τὴν δὲ τὴν διαφωνίαν: & rurſum v.32, ἀνταιτίως, ℘ ἀναιτίως: quas lect. ſecutus etiā interpr. Iidē ibid. ἀγνωσίας legūt ℘ ἀγνοίας: & v.40, ἡ γὰρ φύσις, abſq; δὴ. V.47, iidē, βαρὺ δὲ τοῦτ' αὐτοῖς. Iidē ſeq. v. omittūt μὲν ἄνω: & v.50, ἐν τινι καὶ habēt ℘ ἐν αὐτῷ. V.52, A. μέσον ἐστὶν: & ſeq. v. ὑπολείπεται.

P.22, v.2, rr aduerbialiter παντάπασιν, *omnino*. quod ferri poteſt ſi cum cōparatiuo ἄμεινον ſubaudiatur τῶν ἄλλων. V.6, iidē, ἐν τῷ περὶ φύσεως, vt interpres quoq;. Seq. v. A. πλεῖστον δὲ ὅμως εἰς εὐδαιμονίαν συντελεῖν: omiſſa τῶν ἄλλων mentione. V.18, rr περὶ τὸ θεῖον, cōtra Plat. ſententiā. V.23, iidē θεῖόν τ' ἄν, ordine inuerſo. V.38, rr συγγραφόμενος, ſing. n.

P.23, v.1, rr τὸ ἀνθρώποις ἐν ἐφικτῷ, nō ineleganter. V.6, incluſum ὡς abeſt ab A & rr. Iidem mox habēt ἐραστὰς ὄντας τῆς σοφίας. V.14, καὶ addita ex iiſdē. Seq. v. A. τοῖς καλοῖς. ſed ἄλλοις ℘bat etiā interpres. V.18, Plat. ed. vulg. ῥᾳθυμίας αἰτίᾳ, κατατείνειν αὐτὸν ἀπαθῆ. V.21, incluſa negatiua addita ex A: αὐτοὶ vero ex Plat. ed. V.23, Plat. ed. φυλάττονται, præſ. temp. V.25, Plat. ed. diuiſe, μόνον τι σώματος: (vt & A.) & ſeq. v. ἐπιθυμιῶν δεινῶν. V.27, ἐμβάλλουσιν additum ex Plat. ed. V.29, Plat. ed. τὰ θεῖα ταῦτα pro ταῦτα. V.32, γὰρ addita ex rr. V.34, articulus ὁ abeſt ab A & rr. V.38, ſi ſcribamus πάντ' ὄνομ' εἶναι, verſus erit hexameter dactylicus. in quo ſiue οἷον legamus, ſiue οἷον, obſcura eſt ſentētia. ἀλλὰ quod ſequit̄, additū ex Plat. ed. pag. 180. V.43, A ἐθέλει, ind. modo. V.48, rr ἀπ' ἔτι. V.50, Plat. ed. προφαίνεται ἐνέργειαν: & ſeq. v. ἐπιτηδεύειν αὐτῷ. V.52, Plat. ed. παρ' ὑμῶν, gen. caſu & mox, (expūcto relatiuo ὃ) ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἑνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων, οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. Sic fere rr, τῶν πάντων καλουμένων διεξέρχεται τοῖς μύθοις.

P.24, v.1, Plat. ed. vulg. Ἰάδες δὲ καὶ Σικελικαί τινες ὕστερον Μοῦσαι: (vt Clemens quoq; 264,8, Ἰάδας Μούσας vocat Heraclitum, Epheſo Ioniæ oriundum: cum hic potius Ἰάδων μουσῶν nomine ſignificari videantur Xenophanes.

phanes & Parmenides Ionicæ ſectæ poetæ, 57, 3, 18: per Siculas autem Muſas Empedocles, 22, 41: & 23, 48) & ſeq. v. ἀσφαλίσασθαι. V. 4, αὐτὰ additum ex RR. V. 7, A. abſque diſtinctione, πῶς οἱ μὲν· quaſi πῶς ſeu ὅπως, hic potiùs ſit pro οἷον, quia. V. 8, Ac. & Plat. ed. καὶ τῶν ἀφορῶντα, abſq; præpoſ. περὶ. Seq. v. ττ & Plat. ed. τοὺς χρησίν αὐτῶν. V. 9, Plat. ed. φῆς περὶ λαμβάνοντας. Incluſa quæ ſequuntur, πάντων & μόνον, abſunt a ττ. σφόδρα verò abeſt a Plat. ed. V. 19, καὶ abeſt ab A. Contra ex eodē addita ſunt, articulus τῇ v. 21, & aduerbiū ἀεὶ v. 22. V. 26, ττ οὐκ πολλῶν μὴ ἀλλ' ὀλίγων μετεσχηκέναι, ambigue. V. 28, omnia exemplaria relatiue habent οἷον: itemque interpres. mihi magis placuit οἷον, ſolitum. Sequens v. in ττ ita legit̄, Ποίαν ἀναλογίαν ἐκ λογισμῶν πεπλήρωσθε; poſita forſan ἐκ pro ὑπὸ, vt apud Latinos quoq; interdū. In A. legitur ἐκ δὲ σχημάτων πεπλήρωσθε. quę ſcriptura ferri non poteſt, niſi mēbra tranſponātur, hoc fortaſſe modo, Ποίαν ἐκ τῶν εἰδῶν πεπλήρωσθε, καὶ ποῖα σχημάτων; V. 31, ττ ἐπιφράσσειν: ſecti⁹ A. ἐπιφράσσουσιν, luminib. veſtris obſtruere. V. 42, ττ γεγενημένων hic omittūt, & in ſeq. cōmate ꝓ ὀρεγομένων ſubſtituunt. Iidē mox ἐφιέμενοι τοῦ κόσμου, mutato verbi modo. V. 54, iidē omiſſo cōmatio illo ὁ Πυθαγόρας, ſequētia ſing. numero de Anaxagora legūt: perperā, vt cum aliunde patet, tū ex 6, 13: & 29, 13.

P. 25, v. 8, ττ ἰσχὺς δὲ αὐτοῦ. Ibidē A & ττ ἱερόσυλον: P. & ἱερόσυλον & ἱεροσύλω. Infra ſub finē operis, 175, 35, idem P. ἱεροσύλους habet plurali num. vt Stobæus titulo 78, pag. 467: & Euſeb. Euang. Præpar. lib. 14, pag. 435. Interpres dualiter legit ἱεροσύλω, ac de Platone & Ariſtippo intelligit. Theodoretus vtrobiq; ad Platonem dumtaxat refert, vt Euſebi⁹ quoq;. V. 15, A. Πυθαγόρου φιλοσοφίαν: ττ τὴν τῶν περὶ τοὺς Πυθαγόρου διδασκαλίαν. V. 17, articulus τῶ, additus e ττ. & cōtra, πάλιν v. 20, ab eiſdē abeſt. γε v. 23, abeſt ab A. V. 31, infra (30, 23) in eiuſdē loci citatione iidē legitur, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως. ab hac natura. Corrupta veſtigia P. codicis, ἀπὸ ταύτης. aliā quoq; ſcripturam indicāt, ἀπ' αὐτῆς τῆς φύσεως. Interpres in poſteriore loco vtramq; lectionē coniunxit, dū vertit, ab hac ipſa currēdi natura. V. 37, ττ plural. ἦσαν: & mox fœm. gen. δύο ἀδελφαί, ſorores. V. 41, iidē ἐκ Κρόνου γεγενημένον, e Saturno generatū. V. 46, iidē ἀληθινὰ ἀποδείξεων: at ſupra, 12, 40, ἀναγκαίαν ἀπόδειξιν. itēq; infra 43, 28, 51. V. 49, iidē cōtracte ἰδὼν: & mox ἐμφρον. minus vere: quoniā ille afflatus ἐξίσταται τῶν φρενῶν. Iidem rurſus v. 52, αὐτοτελείς. Aliter etiam hos verſus legi in Arſenij Monembaſiatæ excerptis adnotatum in P. margine. itemque apud Clem. 250, 12.

P. 26, v. 5, ττ σοφίας nom. caſu: vt & Clem. 250, 16. Apud eundē Clem. cōcinnius ἐμπεφυκεν. V. 16, A. τῆς τῶν πολλῶν θεολογίας. V. 24, ττ τὸ γεγενημένον μὲν ἀεί: at nō item v. 27. Locus apud Platonē eſt p. 37, c. V. 26, καὶ addita ex ττ. Locus Platonis v. 29, citatur etiā a Gregorio Naz. in ſermone de Chriſti natiuitate, vt notatū in Acc. margin. V. 30, iidē λαμβάνομεν, accepimus: & præced. v. τοῦτο δὲ πάντα: vt etiā interpres. V. 39, δὲ addita ex A. Ibidē ττ αἰσθητὸς παραπλησίως: & v. 42, ὑπὲρ ὧν ἄρα ἰδεῖν ἐμβῆ.

P. 27, v. 3, ττ ὡ βούλεσθε ὑμῖν: & ſeq. v. ὑμεῖς ποιήσατε: & v. 8, ἐπέγνω. at v. 6, A. ἐὰν εἰ μὴ ἀναλυθήσομεν, quia niſi obſequemur. Emendatio aūt & corruptio animi hoc loco intelligēda videtur. V. 10, Ac. ἐπὶ ἄρα ἢ βίβλ. omiſſa γε. Seq. v. ττ ὁ τι ἐρῶν, vt in proxime ſequēti mēbro. V. 18, iidē τῆς ἀθέου ὁμιλου. ſed Ἀθηναίαν tuetur quod v. 36 legitur τῶν παλαιῶν: & rurſum infra repetitur 43, 52. V. 20, iidem οὐ διέφυγε: & v. 27, μεμνῆσθε: & v. 30, τῶν ἡττόνων: & ſeq. v. τῶν οἰκείων ὑποδείξεως ἐπαινῶν: & v. 42, ἀφορμῶν, plur. n. Locus Platonis eſt in Timæo, p. 28. cui nō abſimile dictū Hermę ad Tat, θεὸν μὲν νοῆσαι, χαλεπόν· φράσαι δὲ, ἀδύνατον: de quo cenſura eſt & Gregorij Naz. ſermone 11 De Theologia, pag. 198, b. H.

P. 28, v. 3, nō male cū interprete legem⁹ πρεσβύτερος, cōpar. gradu. Seq. v. A & ττ δὲ τι. noſtrā & A. lectionē ſecutus etiā interpres. V. 8, ἐκίνησε, monit, agnoſcit idem interpres. Si q's ἐκήρυττε malit, i. acuit, fruat̄ ſuo iudicio. V. 11, A, ξυνιξενεύει. V. 15, Βαρβάρων abeſt ab A. V. 25, A. ὁ πάσης τῆς πρεσβύτερος ἐστιν ἱστορίας. V. 33, ττ διαλέγονται, fut. tēp. V. 43, A. R. Ἐγγονός ἐστιν υἱός, mutato & verborū ordine, & ꝓprij nominis ſcriptura; de qua in Indice.

P. 29, v. 2, μετὰ τὸ τούτους, poſt illorū tēpora, A. libri lectio eſt: alterā, μετὰ τούτους, cū his, ſequitur etiā interpres. V. 12, idē A plur. num. πάντες θέλωσιν. V. 14, ττ ἑρμηνεῖ τῆς ἀληθείας ἐνεργείας. V. 22, ἔφη additū ex A & ττ. Exſtat aūt Moyſis locus Exo. 20. V. 24, ττ γεγενημένος: & mox ἐνεργείας ꝓ διεργασίας. V. 26, A & ττ, τοῦ ὄντος καὶ ἐμοῦ ὀνόματος, mutato ſcilicet adiectiuo pariter & verbo. Seq. v. ττ & Ac. φησὶ pro ἔφη. V. 41, Moyſis locus eſt Deuteronomij cap. 6. V. 54, εἰς additum ex A & ττ.

P. 30, v. 7, ττ & interpres, αἰσχύνονται: cui lectioni patrocinatur Eſaię locus ad quē alludit, cap. 1, υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα· αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. V. 13, ττ ἐναργῶς ἀπαιτούμενα: alterā lect. ſequitur interpres. V. 23, iidē ἀπῳδὸν, parū apte: conuenientius ἐπῳδόν. Incluſa γε v. 44, & γὰρ v. 45, abſunt a ττ. V. 53, iidem, ἐν αἵματι ψυχῆς: & mox, οὐ φάγεσθε. Exſtat autē locus hic, Geneſeos cap. 9: q̄ præcedit, deſumptus eſt ex eiuſdem Geneſ. cap. 1. Sequentium duorum prior, exſtat Geneſ. 11: alter, Geneſ. 19.

P. 31, v. 2, incluſa, addita ſunt ex A & ττ: in ττ tamē nō eſt repetitio cōmatis illius, ἐκζητοῦσιν αὐτό. V. 5, A & ττ, καὶ οὐκ ἔφασαν. V. 26, A ἐπὶ ἡγουμένης, fœm. gen. V. 32, βασιλεὺς abeſt a ττ. malim ego facta tranſpoſitione, Δαβὶδ βασιλέως. V. 34, A plur. num. πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν. V. 37, incluſa, addita ſunt ex A & ττ: itēq; v. 46. Deſumtus porro primus locus e pſal 32: ſecūdus, ex 109: tertius, ex 44 pſ. V. 53, ττ ordine traiecto, καὶ γὰρ ἐν οἷς ὁ Πλάτων Κορ.

P. 32, v. 2, ἄμεινον cū A & ττ agnoſcit etiā Ac. V. 6, A φιλοσοφήσαντα, pręter. aoriſto: & v. 14, διηγήσαντο, pręt. imp. Articulus τῷ v. 12, additus ex A & ττ. Et cōtra μὲν v. 28, ab A & ττ abeſt. θεῶν vero appellatio ea ſignif. qua tradit auctor, cū alibi legitur, tū pſalmo 48, & 81, ipſo ſtatim initio. V. 35, ττ ἡγεμόνα καὶ αἴτιον, καὶ τὸν θεὸν πατέρα. quam lectionem ſecutus videtur etiam interpres. V. 40, A. ἐπιδείκνυσι. V. 49, articulus τὸ, abeſt ab A & ττ.

P. 33, v. 1, interpres legit προεφέρετο, proferrēt. V. 10, ττ αὐτοῖς ἐδίδαξε. V. 17, iidē μετ' αὐτοῦ: & ſeq. v. μετ' αὐτοῦ: vtrobiq; maſc. gen. V. 19, poſt cōmation iſtud, ποιῶν δὲ πάντα γεγονέναι, ſubaudiendū cū interprete, τὸ γεγενημένον, vt ea mox copulatur v. 21. V. 23, ττ κεχώρισται, indic. modo ſtructura minus vſitata. V. 27, δὲ habet ſolus P. V. 30, A. τῶν Πλάτωνος διαλόγων, mutato articulo. Danidis locus v. 40, exſtat pſ. 32. V. 46, A. ἐπιγνώσονται: ττ pluraliter ἐπίγνωσιν. V. 49, A, οὗτος ἀρχὴν ὁ λόγος, hoc omnino Verbū, ſeu hoc plane Verbū. Seq. v. ττ τὰ γεγονότα ὑπ' αὐτοῦ. V. 53, articulum τὸν habet ſolus P. & ſeq. v. ττ cum articulo, τὰ πάντα. Eodem v. 54, A. τὸ γενόμενον præſ. temp. Ex eodem additum ſequens εἶναι.

P. 34, v. 6, ττ, οὗτος ἄρα τὴν τῶν βαρβ. hic ergo: & ſeq. v. ὁ τῶν Πλάτωνος, mutato articulo. V. 12, P. τῶν ἄλλων ἕνεκα, cæterorū gratiā. Ibidem mox A. τὸ μεταλαμβάνειν τῆς θεότητος ἐγκαλύψαι σαφῶς μὲν, κρύψαι δὲ ὅμως. ττ cū P cōſentiūt, niſi quod ꝓ κρύψαι cōpoſite habent συγκρύψαι. V. 17, adiectiuū θείας abeſt a ττ. V. 19, A. καὶ ἄφθαρτον: & mox ὑφ' ἧς. V. 27, ττ σπουδαζομένοις: nēpe ꝓ actiuo σπουδάζοντες: durius. Incluſa quę ſequūtur, addita ex iiſdē, v. 31, 32, & 36. V. 42, ττ ἔχουσι, habēt. V. 49, iidē διδασκαλίας περιέχουσι.

P. 35, v. 3, ττ τῆς Αἰγυπτίων θεολογίας: & v. 5, ἐπιδείξει, detracta ꝓpoſitione. V. 9, A. διαδέξεται τινος, ſuſcepit quaſi quidā ſucceſſor. V. 14, ττ ἐγὼ δὲ αὐτὸς, ego vero ipſe: minus cōuenienter. V. 19, iidē breuius, τῶν μυθολογουμένων θεῶν μὴ μόνον τὸ ἀπίθανον. V. 21, iidē, εἰ δὲ τις φίλος καὶ αὐτὴν. Aug. v. εἰ δέ σοι φίλον καὶ ταύτην διαγνῶναι συγγραφήν: & mox itē ἀφορμάς. quarū lectionum priorē ſequitur interpres. V. 36, incluſa καὶ, addita ex A. In ττ totus hic locus aliter legitur: ſic nēpe, μόνον δὲ τὸν τῶν ὅλων προσκυνοῦμεν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ τὸν ἐκείνου λόγον· τὸν δὲ λόγον, υἱὸν μονογενῆ καὶ ζωὴν καὶ φῶς καὶ ἀλήθειαν εἶναι πεπιστεύκαμεν· καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν· ἐν τοῖς τρισὶ πεπιστεύκαμεν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ θεότητι καὶ ταῖς ἰδιότησιν· καὶ ἄλλως δὲ παραπλησίως. quam lectionem expreſſit etiam interpres. V. 47, iidem ἀγαθὸς ὢν ἐστιν: & mox, αἰσχροῖς προσοῦσιν γεγραφότων. V. 49, ὡς additum ex eiſdem.

P. 36, v. 2, ττ πολλαχῶς ὄντας δηλαδή. Seq. v. iidē traiecto genitiu. καὶ δημιουργὸς καὶ τῶν ὅλων πρύτανίς τε καὶ κυβερνήτης. V. 7, A. οὗτος υἱὸς ὀνομάζεται, hic filius nominatur. V. 12, ττ θορυβηθεῖεν: & ſeq. v. ἀκηκόατε. Ex eiſdē addita γε v. 24. Iidē v. 30, τὸ αἴτιον, neutro gen. V. 33, prior diſiūctiua ἢ

abeſt a ſolo P: at καὶ v.47, a P & RR. V.48, RR, ἐν θύτου, τοῦ γε ὄντος. V.49, RR, περὶ τοῦ ἐν τοῦ ἐν Διλφ. itemque interpres & Plutarchi editiones. Seq. v. A καὶ ἀχθόνιον καὶ ἀφθ at RR. καὶ τὸ ἀχθόμενον ἢ ἄφθ. vbi & hoc notandum, ἀχθόνιον & hic & in ſequentib. vno ν ſcribi in RR. nempe a them γίνομαι, non a γίνομαι.

P.37, v.8, A. τὸ μὲν, neutro gen. V.17, RR pro πνεύματι, abbreuiate habent πνι, id eſt πνεύματι, *Spiritu*: & v.22, λόγοις pro λογίοις: & v.28, παλαιοῖς καὶ καινοῖς θεολογίαις. V.33, Plutarchi locus eſt De placitis philoſophorum, lib.1, c.7. H. Ibidem P & A νενομισμένων: & RR ſeq. v. περὶ τοῦ θεοῦ. V.42, interpres aliam lectionem ſecutus eſt. Græca enim ita ſonat; *Platonisque ac Platonis ſimilium ea quidem quæ ex diuinis oraculis illi ſuffurati ſunt, & inueniet & admirabitur: quidquid vero mendacii admiſcuerunt, abradet.* V.46, iidem ποίμεξιν, ſing. num. quaſi ad ſolum Platonem hæc referenda ſint.

P.38, v.6, A. λόγων· οἱ θεῖοι τῶν χρόνων αὐτῶν ἐμαρτύρησαν, καθάπερ οὗτος, τοὺς οἰκείους διεσπαρμένους λόγους. V.15, RR τὸ θεῖον εἰς πολλὰ μερίζοντι σέβας, vt aliquanto infra, v. 48. V.21, iidem ἄλλους pro πολλούς, i. *alios ex errantiū multitudine.* V.25, A & RR, diſerte habent, λόγος γ', *Sermo tertius*, ſeu *Liber tertius.* V.30, RR ἔλαχεν ἀριθμόν. V.33, articulus τὸ abeſt ab A. V.35, Homeri locus eſt Il. β. V.40, A & RR, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων δ' ἔχει. & ſeq. v. ἢ ἀξιῶν. Rurſum A. v. 42, τὸν νόμον ἢ ὅρον. Seq. v. idem cum rr ἀπαγγέλλει: & v. 48, οὐκέτι pro οὐδὲ: ſicut etiam interpres. V.51, rr, οἱ τούτοις ἠκολουθηκότες, ſtructura inſolente; niſi ſubaudiatur τῷ πλάνῳ, vel ſimile quid.

P.39, v.1, P. πάντες πᾶσι φάντες, *omnes omnib. dicentes*, id eſt propalam. V.16, rr ξυναγορεύοντι καὶ ὁ Πλάτων. Ex eiſdem additus articulus οἱ v.20. V.24, iidem θεῶν: & mox ἐπιμένοντες, indic. modo. V.32, iidem, πλεῖον μὲν αἰσχρῶν: quæ tamen lectio cū ſequenti colo minus congruit. V.46, Apoſtoli locus eſt epiſtolæ ad Rom. cap. 1. V.52, δὲ addita ex A.

P.40, v.1, pro κωλύει ſtructuræ lex requirit potius κωλύῃ vel κωλύσῃ. In præced. quoque membro A. παρεσκευάζη habet, præt. temp. V.5, A & rr αὐτοῖς, εἰς. καὶ proxime ſequens, addita ex A & rr: altera ab rr abeſt. V.10, A. ἐμπεφυκότων θεός. V.20, μὲν, ex rr addita, reſpicit aduerſatiuas ἀλλ' ὅμως, v.23. V.24, A. ἐγγίνεται: & mox περιττόμενα. nō male. intemperies enim magis peruertit quam alit corpora. In rr paulo aliter; ſic nempe; φθείρεται τὰ σώματα τῇ τοῦ λιμοῦ δυσκρασίᾳ· ὅπως αὖ μή. Sequens καὶ abeſt ab A. V.34, rr ψυχρότης αὐτῶν καὶ θερμότης ἀμετρία λυμαίνονται: non male: & v.38, λυμαίνονται, detracta præpoſitione. V.49, αὐτῶν omittūt hic rr: at non item pag. ſeq v.12.

P.41, v.1, rr ἀναφὲς τε καὶ ἄσχετος. Seq. v. A. περιχαρῶν οὐχ ὑπαρχόντων, vt item interpres. V.4, rr ſingulariter τοῦ οὐρανοῦ, *cali*: & v.9, κρείττονα, *potiora*: (vt etiā A) & v.13, ſuperl. gradu θειότατος: itidemq; v.29. Exſtat autem Pauli locus ad Rom. 1. V.18, A. κιβωτὸν ἢ τάφον, *arcam aut ſepulcrum*. Seq. membro P. ταύτην καλοῦμεν: ſtructura parum congruente. V.25, rr duali numero τὼ ὀφθαλμὼ περιστρέφει. V. 34, A. τὸν δὲ ταύτης ποιητὴν οὐκ ἀξιοῦντες ὡς δημιουργόν: & v. 41, προστιθέασι: & v. 43, ἠλλάξαντο, media forma. V.45, δὲ poſt γὰρ abeſt a rr. Seq. v. A. εἰκόνα κατεσκεύασαν: & contra rr v. 47, ταύτῃ προσνέμοντες σέβας: mutato vtrobiq; verbi modo. Rurſum A. v. 46, εἰ γὰρ, *ſi enim*: pro οἱ γὰρ: ad quam lectionem reſpexit Acciaolus interpres. Noſtræ lectionis ſenſus non aſpernandus eſt; hic nempe; *Cum enim incorruptibilem Deum nominent, corruptibilium corporum imagine facta, (animæ namq; immortalis ſpeciem neſciunt) ei diuinum attribuerunt cultum.* V. 53, inclusa καὶ exſtat tantum in A.

P.42, v. 9, A. σώματι δὲ αὐτὸς θεραπείαν προσενηνοχότα. V.12, rr ἴσα. vſitatius: & ſeq. v. τοὺς ἐκείνων παῖδας. V. 15, incluſa, addita ſunt ex A & rr. Sequentia incluſa, τε, & τὸν, ab eodem A abſunt. V.35, incluſa καὶ τοὺς, addita ex rr. Iidem mox ξυμπλέξαντες v. 48: minus apte. V.51, incluſa καὶ abeſt ab iiſdem. Iidem mox γὰρ φασί: & ſeq. v. οἱ γὰρ καὶ τοῖς ἰοβόλοις· recte.

P.43, v. 11, ἐν νόμῳ ferri quidem poteſt, vt ἐν σοφίᾳ infra, 68, 5: pro aduerbio ſcilicet: elegantius tamen & vſitatius A & rr ἐννόμως γε βεβασανισμένα. V.20, rr, τοὺς μύθους πεπλακότες. V.30, Heſiodi locus eſt in Theogonia. V.33, iidem τούτων plurali numero: & mox, τὸν Κρόνον, τὴν Ῥέαν, τὸν Ἰαπετόν, τοὺς ἄλλους, omiſſis copulatiuis, vt mox v.35. V.40, A. τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐξέτεμε τὰ αἰδοῖα: itemque rr, ſed abſque relatiuo αὐτοῦ. Rurſum A. v. 41, ὁ δὲ Ζεὺς· & v.53, ἐκείνους κατέχεσθαι. V.45 αὐτοῖς additum ex rr.

P.44, v.5, A τὰ δὲ δή· & ſeq. v. οὐδ' ἂν εἰ ἦν ἀληθῆ. paulo aptius ἦν δὴ τά· Apud Plat. lib. 2 De republ. legitur, τὰ δὲ δὴ τοῦ Κρόνου ἔργα. V.10, rr πάνυ φασί. V.11, P & A λιπαρίοις γε: ſed δικαίοις legendū eſſe cum rr, probat quod v.30 dicitur, οὐ παραδεκτέον εἰς τὴν πόλιν. Sequēti etiam verſu λιπαρίοις cum iiſdem legendum eſſe, liquet ex v. 16, ἀπορρήτων εἶναι λέγειν. V.13, iidem, οὐδὲν θαυμαστόν. V.18, P. ἐπιβουλεύοντα, *inſidiis appetuntur.* V.22, incluſa τε abeſt a rr: itemque ὡς v.34. V. 29, genitiuum μέλλοντος interpres refert ad propinquius antecedens, πατρός, cum verius ad remotius ſpectet, nempe Ἡφαίστου: hoc ſenſu, *Vulcanumque a patre deiectum, cum matri a patre vapulanti opem ferre vellet*; vt aperte declarat Vulcani ad Iunonem oratio Il. α. V.35, A. ἀνδραποδωδῶς γε καὶ ἀναμφισβ. V.38, A & P. ἀναιδῶς, vt interpres quoque vertit, *impudenter eos accuſat.* quo modo ſi ſcripſit auctor, intellexit Platonem poſito pudore ac reuerentia, qua coli alioqui ſolent poetæ, in faciem eos reprehendiſſe. Sed non minus apte A ἀνέδην legit, id eſt *effuſo, libero*, & quaſi laxatis frenis. V.44, A. κόρον τὸν ὅλον τοῦ λόγου ἀνόμασεν: rr κόρου ὡς τοῦ νοῦ λόγου. Interpres videtur legiſſe, ὡς ἀναπεπλησμένον τοῦ νοῦ, id eſt ἐμπεπλησμένον, *ſaturum plenumque mentis.* In Platonis editionib. vulg. Κρόνος denominatus dicitur παρὰ τὸ καθαρὸν καὶ ἀκήρατον τοῦ νοῦ, *a puritate mentis.* V. 47, rr χαιρόμενος, præſenti temp.

P. 45, v.1, articulus οἱ ante ἄλλοι abeſt a rr. V.5, A. Ἥφαιστον δὲ, τὸν ἄλλον. Idem mox ὑγρὸν legit abſq; ſubſtantiuo, vt Hom. Il. ξ, οἵ μ' οἴσουσιν ἐπὶ τραφερήν τε καὶ ὑγρήν, *qui me ferent in continentem & mare.* V. 12, interpres ἀπεχθάνομαι, rr ἀπεχθάνομαι. V.14, rr τὸν βωμὸν λέγω, omiſſa δή· Seq. v. iidem cum A. μόνον pro μὲν δή: & v.18, ἀνατρέποντα. V. 27, τοῦ παρθένου, additum ex A & rr, agnoſcit etiam interpres. & auctor ipſe 43, 44. itemq; v. 32 & 37. De quarto autem iſto deificationis genere diſſerit & Clemens 7, 45: & 13, 13. V.44, rr, πάλιν δ' αὖ τὴν χαράν. & v.47 προσαποφαίνοντες. V.51, P. θεοὺς ἀνθρωπίνους προσαγορεύουσι. perperam.

P.46, v.12, A. καὶ τὸν κρατοῦντα καὶ τὴν παρθένον ὡς ἴσοντα, φάσκοντες, ὡς αὐτὸ δὴ τὸ πῦρ ἐμπεπτωκότα: itidemque rr: niſi quod tertia perſona habent ἐμπεπτωκότα, vt interpres. V.14, iidem, καὶ ταύτην γάρ τις διαφύγῃ. V.15, rr τοιοῦτον δή· A, τοῦτο μὲν δή· & mox τὸ ποιεῖσθαι abſque καὶ. V.21, δὲ addita ex A & rr. Ibidem mox rr & A c. καὶ περιεξέσαμεν ἄν vt & Clemens 175, 12. V. 32, rr & A c. γῆ, φασί, μήτηρ πάντων Δημήτηρ πλουτοδότειρα. A. mixtam e duab. lectionem habet. V.38, articulus τὰς abeſt a rr: & contra τοῦ v. 44 ex eiſdem additus. Sic idē v. 42, καὶ τὰ πλοῦτον, repetito articulo.

P.47, v.2, incluſa γε abeſt ab A & rr, atq; adeo etiam a Plutarchi ed. 190. Idem Plutarch. ibidem cum articulo, περὶ τὸν Ἀπόλλων: & mox σκληροὺς θεούς. V. 7, rr ἀπὸ τῶν βωμῶν, plur. num. V.19, αἰεὶ add. ex A. V.32, A. traiecto verborum ordine, δῆλός ἐστιν ὁ Πορφύριος. V. 34. P & rr breuius, καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἢ αὐτὸς (P. οὗτος) συνέγραψε· itemque interpres. V.45, rr ἐν τῷ τρίτῳ, *in tertio.* V. 47, A. πάλιν δὲ καὶ ταῦτα προστίθεται. V.49, A. σύμβολος: rr σύμβουλος, *conſiliarius.* Iidem mox ἔχων ὑπὸ χεῖρα.

P.48, v.10, P. R. πράγματα, & ſuperſcriptum θαύματα. Deſumpta vero hiſtoria de Samſonis problemate, ex Iudicum cap.14: de Balaamo, ex Numerorum 22. V.16, A & rr ἐπιμαρτύρονται: & ſeq. v. οὕτως δεῖν. V.21, articulus τὸ abeſt a rr. & contra idem articulus ex eiſdem additus v.27. V.35, rr & A, εἶναι δεῖν. V.37, commation iſtud, εἰ τύχῃ, abeſt ab rr. & haud ſcio an verius, εἰ τύχοι, *ſi caſus ita ferat.* Seq. v. cum ὑποχείριον ſubaudiendum ἐστὶ, aut accuſ. caſu legendum ἀνθρώπων. V. 41, A & rr ἀληθεύουσι: & v.43, ἀσφαλοῦς: & mox ἀπόρρητον: & v.48,

πλάσμα

πλάνησιν, plur. num. & rurſum v. 51, καὶ ἕως τε φησί-.

P. 49. v. 2, rr ἄρα οὔτοι θεοί: & mox, ἀλλ' ὁ καλούμενος. Interpres aliam hic lectionem ſecutus eſt, quaſi Theodoreti hæc verba ſint, non Chæremonis aut Porphyrij. Græca enim ita ſonant; *Non erant ergo neque dij neque boni dæmones; ſed ille qui dicitur error.* quib. verbis ſignificari videtur, *illi communi hominum errore appellati dij.* Porphyrij enim aut Chæremonis hæc eſſe verba, ſat clare innuunt ſequentia. *Quis eorum qui ſacris imbuti ſunt litteris, errorem illum deteſtantur, eum de dijs qui vocantur errorem coargnere potuiſſet euidentius?* Aut, ſi præcedentia quoque verba ſunt Theodoreti, & Porphyrius iis ceu πλάνος ac ſeductor perſtringitur, poſt τίς inſerenda loter γὰρ. In Auguſtano vetere, citationis notulæ marginales continuatæ ſunt, vt in noſtra editione, vſque ad illa, τίς τῶν τὰ θεῖα πεπαιδ. V. 6, A & rr ἰσῴκει pro ἰσάζοντες. V. 30, A & rr τελοῦσι αἰσθήσεις, abſque copula. V. 32, rr, βοῦς ἐν λόγοις. Ibidem χρῆμα per cæſuram producit vltimam, aut pro πελάγεσι irrepſit. V. 36, incluſa καὶ, addita ex Clem. 256, 49. V. 38, rr ἀμφότερα κωμῳδοῦν: & v. 41, λόγους τε καὶ ἐρωτήσεις. V. 50, ἐρρωμένως additum ex A & rr. Græca ibidem ſonant, *Atheniensium philoteſiam calicem veritus,* i. ne ab Atheniensib. tali amicitiæ poculo exciperetur quaſi Socrates. Seq. v. rr breuius, καὶ τὸ ἐξ ἐτέρας ὁμοίως καὶ αὐτὸς ἐκ σωματοποιεῖσθαι, καί φησι- & v. 45, ἀπολελοιπυῖας ψυχὰς αἰσθήσεως: quaſi *amentes animæ reliquias* dicat. Citantur autē hæc Zenonis & Platonis a Clemente quoque 249, 40.

P. 50. v. 9, εἰς ex rr additum, agnoſcit etiam interpres. V. 24, A & rr τὴν φύσιν αὐτοῦ: & v. 28 πρῶτα plur. numero, vt interpres quoque. V. 31, rr ζῴων, itemque interpres. Ibidem mox pluraliter γραφῶν cum iiſdem legit idem interpres & Aug. vetus. Sunt autem hi duo loci Eſaiæ cap. 44: primus v. 19, eiuſdem eſt, cap. 40. In Hebraici textus verſione Latina paulum hæc variare, adnotatum ab aliis. V. 45, rr αὐτοὶ τῷ χρόνῳ εἰς πρεσβύτερον. V. 50, articulus ὁ additus ex A & rr.

P. 51, v. 10, incluſa, addita ex A & rr. V. 12, idem A. aduerb. ἀληθῶς, vere. V. 43, incluſa, addita ex eiſdem. V. 41, rr ἀφανεῖς καὶ πάροντες ἐξέλαυνε. V. 54, incluſa, addita ex A & rr. Seq. v. idem A compoſite αὐτὸ ἐξ ἴσου.

P. 52, v. 2, incluſa, addita ex A & rr. V. 9, A. ἐκεῖνον ἀπὸ διαθέσεως, *ille inferiores.* V. 11, δὲ abeſt a rr. & contra ὄντως v. 15, additum ex A. V. 19, incluſum αὐτὴν, habet ſolus P. Seq. v. A & P. αὐτὴ δὲ διὰ τῶν ὑπὸ τῇ θνητῇ ἀρχῇ πλανωμένων ἡ φύσις: minus apte, vt declarat ſequens ætiologia. V. 27, rr γεγεννημένοις. & 39, τοιούτους παράγεται, vt interpres quoque; & recte: & rurſum v. 40, τούτοις pro ἐκείνοις. V. 47, pro Aduerbio ὡς A & rr habent pronomen relatiuū οὕς, *quas:* itemq; interpres. V. 51, Apoſtoli locus eſt ad Hebr. cap. 1.

P. 53, v. 3, θεῖον addita ex A. Articulum vero τὴν v. 7, habet ſolus P. itemq; v. 10. Rurſum A v. 9, ἐπέχει pro ἐπέχῃ. V. 11, idem, θεοῦ κατὰ τῆς θείας γεγεννημένοι κόσμου, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐπὶ γῆς κατασφρίνοντο: itemque rr. niſi quod cum articulo habent ἐπὶ τῆς γῆς. Iidem rr v. 13 itidem cum articulo habent τῆς ὁρῶν αἱ ἀπροσιτίαι: & v. 16, κατέχεσθαι, præſ. temp. Seq. v. P. τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ κάλλος τῆς ὁρωμένων ἐπιτρέπεται, dura hypallage. V. 20, rr οἱ σώματι συνεζευγμένοι, ſubaudita præpoſ. κατὰ: & v. 27, διαγωγὴν pro λόγια. Priore in loco interpres ad iuuandum intellectum de ſuo addidit. Græca enim ita ſonant; *Quod ſi ij qui corporibus [adhuc] coniugati ſunt, multisq; & omnigenis affectionib. turbantur, incorpoream, ſublimem, & cæleſtib. dignam amplexantur vitam.* V. 28, pro αὐτῶν in A. repoſitum τῶν θεῶν. V. 33, idem A. τοῦ πατρὸς τῶν τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων, τοῦ ὑπεράνω τε καὶ μεσ. V. 36, rr δυνάμεις τε, præſ. temp. & v. 41, ἄγνοιαν, *ignorantiam:* & rurſum v. 44, οὕτωσὶ, demonſtratione intenſiore. V. 48, καὶ τὸ addita ex A.

P. 54, v. 5 & 9, incluſa abſunt a rr. V. 12, A & rr λογισμοῖς γε σώφρονι. V. 13, rr ὀρθῇ τῇ ψήφῳ. V. 16, ὧδε habet ſolus Palatinus: at rr breuius adhuc, τὰ παρ' ὑμῶν θρυλούμενα: itidemque interpres. V. 20, A. τούτους τὰ ἔθνα λόγια δαίμονας τὸν δὲ τούτων ἄρχοντα, Σατανᾶν ὀνομάζουσι· δηλοῖ δὲ Σατανᾶς. Recentiores cod. ſic, τούτους γὰρ καὶ τὸν τούτων ἄρχοντα ἡ θεόν· Σατανᾶν δὲ τὰ ἔθνα ἀποκαλοῦσι λόγια. V. 23, incluſa, addita ſunt ex eiſdem rr. V. 15, iidem καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς ἀνθρ. & v. 36, κατὰ τούτων, *contra hos.* V. 39, articulus ὁ additus ex A. V. 48, rr χειρόμενος, præſ. temp.

P. 55, v. 1, P & A περιφέρεται: minus apte. V. 4, incluſa, addita ex A. Seq. v. A & rr λέγοιμεν ἢ καὶ interrogatiue; hoc ſenſu; *Si porro dicamus, animam omnia quæ vbicumque mouentur, adminiſtrare atque inhabitare, an non eam & cælum adminiſtrare neceſſe eſt dicere?* quo fere modo apud Clementem quoq; legitur hic locus, 253, 18. In Plat. ed. vulg. ita legitur: Ψυχὴν δὴ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν ἐν ἅπασι τοῖς πάντῃ κινουμένοις, μῶν οὐ καὶ τὸν οὐρανὸν ἀνάγκη διοικεῖν φάναι; Sequentia quoque apud eoſdem ſic leguntur rectius, Τί μήν; μίαν ἢ πλείους; & poſt has interrogationes, reſponſiue ſubiicitur, πλείους, ἐγὼ ὑπὲρ σφῷν. Rurſus iidem v. 8, ἔλαττον μηδὲν τιθῶμεν: & ſeq. v. ἐξεργάζεσθαι. alioqui ἐλάττω dualiter accipiendum fuerit pro plurali ἐλάττους. V. 10, A & rr plenius, ὥς δὲ τοῦτο ἀτοπίας μεστὸν ὂν δῆθεν αὐτίκα δὴ κατεγνωκότων ἀπαντᾶς. itemque interpres. V. 13, καὶ τοῦτον ὁμοίως- & v. 19, τὸν τῶν κακιῶν δημιουργόν, maſc. gen. & rurſum v. 27, αὐτῶν pro τούτων. Seq. v. P. ἐξελαύνει, abſque augmento Attico. V. 30, A & rr αὐτομολῶν aduerbialiter. Seq. v. rr φιλίων pro δουλείων: itemq; interpres: & v. 33, ὁ θεῖος ἀπόστολος εἰρηκε. Eſt autem Apoſtoli locus ad Epheſ. cap. 2. Incluſa ὡς v. 35, addita ex A & rr. V. 48, iidem, ὡς αἴτιος μὲν τῶν κακῶν ὁ θεός.

P. 56, v. 5, A. τὰ τοῦ παλαιμένους τοῦ δαίμ. V. 9, rr λόγος δέ. V. 13, A, μεταμορφοῦσι γὰρ δὴ ἑαυτὸν καὶ μεταρρυθμ. rr pronomen ταύτην & ipſi habent: ſed δὴ legunt cum P. V. 15, A & rr εἴσῄει, *ſubdebat.* V. 24, incluſa καὶ abeſt ab eiſdem. V. 43, rr, compoſite ὑπεξαίρεσθαι: & paulo ante, v. 40, ὑπεξαιρεῖν. V. 53, A & rr καὶ διεξάγεσθαι δύναμιν.

P. 57, v. 6, A & rr ζητοῦντα & mox iidem rr, ἀλλὰ πάμπαν αἰσθητὸν καὶ ἀνισαθές. itemque interpres. V. 8, iidem, πάλιν δ' αὖ τόνδε τὸν λόγον ἐπιλαθόμενος. A. duplicem ſcripturam habet; nempe, τοῦτον τὸν λόγον ἐπιλαθόμενος, & ſuperſcriptum, τούτου τῶν λόγων, vt infra 71, 37. V. 19, articulus ὁ additus ex codē A. V. 18, Πύρρητος interpres nominatiuo caſu accepit: cū potius genit. caſu ſignificetur, *Parmenides Pyrrhetis filius,* vt apud Diogenem Laertium accipitur; apud quem & vno ρ ſcriptū Πύρητος. V. 44, & 45, incluſæ τε & δὲ additæ ex rr. iidem ibidem βαλλόμενα habent pro πλανώμενα. infra πεπλανημένα legitur 86, 40.

P. 58, v. 21, rr. τοῦτον γε αὐτοὺς κωμῳδοῦσι τὸν λόγον, *hunc horum aperte taxant ſermonem.* V. 47, iidem ἀναπαυθῆναι: & mox ἐμπεριεσχημένος.

P. 59, v. 3, rr ἐμπειρίᾳ, *illabi.* V. 20, P. μύθευμα περιεχόμενον: corrupte. V. 39, αὐτὴν additum ex A. itemque δὲ v. 43. V. 45, rr Ἡράκλειτος δὲ: perperam: cum Heracliti ſenteotia expoſita ſit paulo ante, v. 41. V. 51, in A. margine additum hoc ſcholion, ὅρος ὅσον ὁ φιλόσοφος τοῖς ἔξωθεν σοφοῖς ἀπὸ γῆς μέχρι σελήνης διάστημα, καὶ ἀπὸ σελήνης ἄχρις ἡλίου.

P. 60, v. 5, A ὁρμηθὲν κινεῖσθαι δυνατὸν καὶ ἱμερινόν: rr autem ἱμερινοῦ, quaſi verbum infinitiuum. V. 7, incluſa addita ex A & rr. V. 20, iidem rr οἱ τοῖς ὑπερμεγέθεσι: (itemque ſeq. pag. v. 14) & mox λέγων οὐδέ. V. 23, αὐτῇ additum ex A. τοῦτο ſeq. v. abeſt ab rr. V. 28, A ἐξηγήσεται. V. 31, malim οὐδ' αὐτοῖς, propter ſequentia commata. V. 35, rr ὑπὸ τῶν σοφῶν: itemque interpres. V. 38, iidem αὐτοῖς ἐκείνοις: congruentius ἐν αὐτοῖς, *in ipſis.* V. 46, cum τοὺς δοξάζοντας ἀλλήλοις, ſubaudiendum ἐν δίκῃ, vel ſimile quid. V. 49, rr τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι: & ſeq. v. οὐδὲν ἐν ὄχλῳ δεινὸν αἰσχρόν & rurſum v. 52, cum articulo, εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Incluſum ἄνευ v. 51, additum ex A.

P. 61, v. 1, rr οὐκ ἄλλο, concinnius. V. 4, iidem τῶν δὲ περὶ τῶν τῆς φύσεως μεριμν. *eorum qui de rebus naturæ ſollicitius rimantur.* V. 7, ποτὲ additum ex A & rr. V. 10, rr ἀδολεσχεῖν ἐμφαίνει: & v. 14, Σεσοφισμένον ὑπομνήματα, vt pag. præced. v. 20: & v. 19, ἐξελέγξωσι: (at A. ἐλέγχουσι, præſ. temp.) & v. 25, τοῖς παρ' ὑμῶν εἰρημένοις. Ibidem mox A. κατὰ τὸ μᾶλλον γὰρ ἐκεῖνος. V. 29, A & rr περιλείψω. V. 40, iidem εἴρηκεν, *dixit.* ſed εἰρηκέναι

legit cum P. etiam interpres. Incluſa καὶ ſeq. v. addita ex RR. V. 45, perfect. πεποίηκε repetitur etiam mox v. 52: RR habent aor. ἐποίησε: (vt infra in eiuſdem loci citatione legitur 109, 54 & mox, αὐτὸς ἀνθρώπους καὶ θεοὺς, ἀλλὰ καὶ δαιμόνιας κρείττω. & v. 53, καὶ τούτους δημιουργ.

P. 62, v. 3, RR & Ac. γέγονε, aptius. V. 8, A. ἐγένετο τὸ εἶδος, minus apte. Interpres hæc quoque directe Platoni tribuit. V. 16, incluſa, addita ex A & RR. V. 21, Græca ſic ad verbum ſonant; *Viſibilis enim cum ſit, etiã tactilis eſt: & cum ſit tactilis, etiam corpus habet.* V. 29, τοῦδε agnoſcit cum A & RR etiam Ac. Seq. v. RR ἀριθμοὶ, plur. num. V. 35, incluſa, addita ſunt ex A & rr. V. 47, iidem γεγόνασι, plur. num. Rurſum A. v. 42, ἐποίησε: & v. 45, ἐπειδὴ γε τοὺς τῷ Πλάτωνι θεούς. Ex eodem addita τε v. 43. Verba autem illa Euripidea, locaſtę ſunt ad Eteoclem filium, capitali odio a fratre Polynice diſſidentem.

P. 63, v. 5, RR δῆλος ὡς αὐτὸς τὸ ἀΐδιον ἔβλεπε: concinnius. V. 15 iidem, τῆς γενέσεως ἔξεως, vt v. 50. V. 24, ποικίλας additum ex RR. & contra, αὐτὰ v. 27 abeſt ab A. V. 32, δὲ abeſt ab RR. V. 38, iidem ἐκ τοῦ πλείονος κατασχεῖν τὸ ἐναρμόνιον πλεῖον. Articulus ὁ ſeq. v. additus ex iiſdem. V. 46, τὰ ποικίλας additum ex A & RR. itemque ἐξ v. 51. At v. 49 RR ἐποίησε, tẽp. præterito: rectius.

P. 64, v. 17, RR μεῖναι, detracta præpoſ. V. 41, articulus οἱ additus ex A & RR. itemq; μηδαμῇ v. 44. Ibidem RR infinitiuo modo, ἄρχειν βουληθῶσί τι καὶ παράγειν: itidemque interpres: relatis nempe his verbis ad δημιουργήσει v. 37. vt, quæ in medio ſunt, παρένθεσις ſint. V. 49, A. συσπεῖν, penultima diphthongo: at RR συσπουδαίσε, *ſtuppiſce*. V. 51. RR γῆς ἀρδείας, *terra irrigatione*; ſublata vtraque copula.

P. 65, v. 14, locus eſt e pſalmo 134. V. 20, incluſa, abſunt ab A. at RR ibidem habent maſc. gen. αὐτοῖς τοῦ ποιητοῦ. V. 26, iidem, τοσαῦτα ἠθέλησεν ἐδημιούργησε. V. 29, A. οὐράνια, *cæleſtia*, detracta præpoſitione: & mox ἐποίησε, præt. aor. V. 33 RR ἐπειδὴ γὰρ, *poſtquam enim*. Sequens incluſum, agnoſcit cum eiſdem etiam A. V. 37, iidem ἐπιτελοῦσι, præſ. temp. Incluſa quæ ſequuntur, addita ex A.

P. 66, v. 1, παράσχοι ſubiunctiuo modo habẽt omnes. ἀδελφὰς v. 3, abeſt a RR. V. 10, iidem θεραπεύειν, (itemque A) vſitatius: & v. 18, διαπλοῦσι. V. 24, iidem pluraliter κρίνουσι: vt & A. & rurſum v. 33, τῶν ὑετῶν, iidem plurali numero. & ſeq. v. ἀφθη πώποτε. Incluſa v. 28, addita ex A & RR. V. 44, RR δυνάμεις: & v. 45, σμικροτέρους, *minores*.

P. 67, v. 2, ἥμερόν γε additum ex RR. V. 14, οὐχ ἥκιστα legit A: at RR affirmatiue ὡς ἥκιστα, *quamminime*: vt etiam interpres. V. 16, A. ἐποίησε. Seq. v. idem ἐποιήσατο δὲ καὶ itidemque RR & Ac. V. 18, idem A. ξυνεστώσας βουλήσεις: at RR εἰς ὅσον ξυνεστῶσαι ξυνεστώσαις βουλήσεσι χείρονος, præpoſitio a P. abeſt. V. 23, RR διαλύειν γε ὁ διαθεὶς ἐργάζεται. V. 37, A. τοὺς θνητοὺς ποιητὰς ὀνομάζουσιν ὡς δημιουργόν. V. 40, οὖν exſtat tantum in P. V. 51, A. λυτέρσεως, traiectis litteris. at rr λυτερσίου ῥέας: vnde interpres legit, ἢ λυτέρσεως τῇ Ῥέᾳ. non male. nam Deonem & Rheam eandem eſſe cum Cerere deam, ſupra Theodoretus docuit 53, 47. Suidas λιτυέρσην dicit eſſe meſſoriam cantionem in honorem Lityerſæ: quẽ Heſychius Midæ nothum fuiſſe dicit, cantorem optimum. meminit etiam Athenæus & Pollux.

P. 68. v. 4, Dauidis locus eſt pſalmo 103. V. 7, RR τελείων τερπιζόντων, conuenientius. V. 19, articulus τοῦ, additus ex eiſdem. V. 26, iidem, ὑπὸ τὸ ὄντων καὶ ἐξ οὐκ ὄντων. Incluſam γὰρ agnoſcit cum eiſdem etiam A & Ac. itemque v. 33. V. 36, RR poſt φιλανθρωπίαν addunt ἰδίαν: quod etſi ferri poteſt: vereor tamen ne ex v. 39 huc irrepſerit. V. 46, RR & Ac. facta poſt παρήγαγε interpunctione, ſequentia ſic cõnectunt; αὐτὸς δημιουργὸς καὶ ποιητὴς θεὸς.

P. 69. v. 4, A. λόγοις pro λογίοις. V. 7, RR. præſ. tẽp. φθέγγεται, & ἀπαγγέλλεται. V. 13, articulus ὁ, additus eſt ex RR: atque adeo legitur & apud Paulum 1 Cor. 14, 25: vnde locus hic deſumptus eſt. V. 15, RR, λόγος ὁ: A, προσθεὶς, omiſſo nomine λόγος. V. 22, P & A, φανερωμένων. ſed datiuo φανερουμένῳ patrocinatur datiuus ὑφαμένῳ v. 29. V. 32, RR Χριστοῦ pro σταυροῦ. Eſt autem Apoſtoli locus 1 Cor. 1. V. 34, A & P. παρ' αὐτῷ, dat. caſu minus congruenter. V. 50, prophetæ locus eſt Eſai. 1.

P. 70, v. 1, οὖν additum ex A & RR. Belle porro huc facit cap. 9. lib. 1. Pædagogi Clementis. V. 19, A & RR ἃς ἀνέλαβε, more Attico. V. 21, incluſa, ab eiſdẽ abſunt. Scripturæ autem loca quæ hic citantur, priora, v. 1 & ſequentibus, ſunt e pſalmo 33: poſteriora duo, v. 19 & 20, ex Ioann. 7, & Matth. 11. V. 34, RR εἰς αἰῶνα. V. 45, ἐκπρεσβευομένους habet ſolus P. V. 52, rr ἀναφανείσης.

P. 71, v. 17, A, μηδὲ ὁρᾶν. Theognidis ed. vulg. μηδ' ἐσιδεῖν. Rurſum A & rr αὐγὰς ὀξέως, durius. Simile porro dictum Sileni refert & Plutarchus Conſolat. ad Apollon. pag. 71, & Cicero Tuſcul. quæſt. lib. 1. H. V. 25, A. τῆς Ἀθηναίας νομοθεσίας: rr τὴν νομοθεσίαν τῶν Ἀθηναίων. Multa in eandem ſententiam & Clemens 185 & 186. V. 35, cum Philolai ſententia congruit Euxithei Pythagorei locus apud Athen. lib. 4. p. 79. H. V. 49, incluſa καὶ abeſt ab A & rr.

P. 72, v. 7, A & rr κατὰ τὸν Τίμαιον: verius κατὰ τὸν Τίμωνα, vt patet ex 24, 24: & manifeſtius ex Clem. 235, 34. ferri tamen & altera lectio poteſt: quia Timonis verſus ex Homerico concinnatus eſt. Homeri autem verſus exſtat Iliadis initio. V. 30, οὖν abeſt ab rr. Seq. v. P. θεοὺς διαθεῖναι parum ad rem. Incluſa, v. 35, 37, & 40, abſunt a rr. V. 43, A. copulate, καὶ τὴν διαπονηθεῖσαν.

P. 73, v. 2, pro θεοῖς P & rr habent ταύτῃ, *hac ratione, hoc reſpectu*. V. 13, A & rr Ἀριστοκλῆς pro Ἀριστοτέλης. V. 6, Hippocratis verba περὶ καρδίης hæc ſunt: γνώμη γὰρ ἡ τοῦ ἀνθρώπου, πέφυκεν ἐν τῇ λαιῇ καρδίῃ, καὶ ἄρχει τῆς ἄλλης ψυχῆς. H. V. 16, P & A δεξιάς pro καρδίας: perperam. Et ſeq. v. rr ἐν τῷ φράγματι, omiſſa prępoſitione. V. 25, A & rr διαφορεῖν μὲν ἓν καὶ ταῦτα ζητεῖ & ſeq. v. ἰχνευτέον. V. 27, P. ἀναπληρώσεως, *expletionis ſeu conſummationis*. V. 32, A. τοῦ τρίτου μέρους τῆς ψυχῆς τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. V. 35, A & P. μετέχειν, infinit. modo. V. 39, A & rr τὴν γὰρ δὴ φυσικὴν δύναμιν καλοῦσι ψυχήν. V. 44, rr ἀποτύχοντες: perperam; vt in præcedenti quoque loco perperam iidem τὴν φυτικὴν δύναμιν. V. 46, iidem συναφθεισῶν: minus recte.

P. 74, v. 1, rr ἀναλάσας: quod agnoſcit etiam interpres. γὰρ v. 4, addita ex rr. Iidem v. 6, διατεθεῖσα, *affectu*: A. ordine inuerſo, οὕτω σφόδρα περὶ τὴν ψυχῆς διαληφθεῖσαν ὑβριστικῶς. V. 11, interpres videtur legiſſe φθαρτὴν, vt pag. preced. v. 28: eadem vtrobique ſententia. V. 18, rr λογικὸν pro ἄλογον, minus apte. V. 23, iidem αὐτὴν εἶναι φησί. V. 26, aduerbium κατὰ ταῦτα P & A Theodoreto tribuunt; P. R. cum interprete tribuit Platoni. V. 28, articulus ὁ additus ex A & rr. ſequens αὐτὸν a rr abeſt. V. 34, iidem, καὶ γὰρ ἀλλήλους ἀφθαρσίαν & v. 38, ἀφθαρτὰ, indic. modo. V. 39, iidem τοῦ λόγου ἀγωγὴν, vt interpres quoque, *rationis ductum*. V. 47, iidem νοσοῦσι περὶ αὐτήν: ſed in P. R. margine adſcriptum ἀρετήν.

P. 75, v. 2, rr ἐπιείκεια ἡμῶν αὐτῶν: & v. 7, μεταβάλλει. V. 10, iidem ἀλλ' κοσμηθεῖσα, abſque præpoſitione: itemq; A. V. 24, A ξυνέχεσθαι. Seq. v. Plat. ed. τί οὖν δὲ λεκτέον οὕτως; *an re vera ſic dicendum eſt?* V. 26, Plat. ed. ἢ γὰρ; *nonne?* V. 29, rr οὐ γὰρ pro πῶς γάρ; & v. 31, iidem, οὐκ ἄρα τοῦ γε παντὸς αἴτιος. V. 40, iidem cum A. genitiuo caſu, ὅτε Ὁμήρου ὅτι ἄλλου ποιητοῦ: itidemque v. 42, ἀμφοτέρους καὶ λογισμόν. V. 47, iidem ὄχα κύριος, vt & Plat. ed. Exſtant autem hi verſus Iliadis α. Sequẽtem quoque periodum, οὕτω δή. Platoni tribuit interpres: ſed Theodoreti hæc eſſe verba cognoſcet qui Platonem ipſum adire voluerit.

P. 76, v. 5, Græca ita ſonant ad verbum, *& dicentes dicere, & facientes facere*. Quib. verbis accipi poſſunt etiam oratores ac poetæ; ſeu & qui proſa & qui carmine aliquid condunt. Incluſa v. 13 & 15, addita ſunt ex A & rr. V. 17, A. ὀνομαζόμενα pro νομιζόμενα. Seq. v. A & rr αἳ ξυμφορὰς, relatiuo ad ſequens, nõ ad antecedẽs ſubſtantiuum conformato. V. 23, iidem ἐδιδαξάτην, duali numero. V. 26, A. ταῦτα δὲ ὁ Πλάτων. rr καὶ ταῦτά γε ὁ Πλ. V. 28, prius ὁ rectius cum Ac. expungemus: poſterius additum eſt ex A & rr. V. 47, οὖν abeſt a rr.

P.77,v.3,τὸ abeſt ab A. Incluſa v.7,abſunt & ab A & rr. V.21,iidem rr ἀδικήσαντες,temp.aor. V.31, δὲ ab eiſdem abeſt. V.37,iidem ἀμείνονα ἰκανὰ, ſ. τῶν λόγων: itemque A. V.51,ἀέρος additum ex eiſdem.

P.78,v.19,δὴ abeſt a rr. V.21, iidem νοητὸν pro νοηρόν. V.25,A margini adiecta hæc adnotatiuncula; οἱ μηνιν πότε ψυχοῦται ὁ ἄνθρωπος, καὶ πόθεν ἡ ψυχή. V.40, incluſa, abſunt a rr. Qui vero hic citantur Scripturæ loci, primus, verſu 14, extat Geneſeos cap.2:alter,v.24, Exodi 21: tertius, v.31, Iobi cap.10: quartus,v.45, pſalmo 118.

P.79,v.7,incluſum ἀνθρώπου abeſt ab A. itemq; ὅδε v.17,ab A & rr. Ibidem iidem rr. ᾠήθην, præterito aoriſto. & paulo ante, μὴ δι' ἑαυτῆς pro μηδὲ αὐτὴ *ne videlicet per ſe, ſeu ex ſe, aliam naturam aliumve ortum habere ſe putet.* V.20,iidem, λογικὸν γὰρ ᾠήθησαν, ſ. ζῶον. V.24, iidem cum A. τὸ ξυνοικίαν μιᾶσον. V.26, A. duplicem lectionem habet, εἰσιτητὸν, *intrare licet*, & εἰσιτητέον, *intrandum eſt.* V.28,rr τοὺς μὲν, accuſ.caſu, reſpectu infinitiui verbi. Ibidem τῶν θείων μυστηρίων μεταλαχεῖν, ſonat potius *diuinis myſteriis participare*, ſeu *diuinis ſacramentis participare*, quam, vt interpres vertit, *diuinis myſteriis expiari.* Porro quod σὺν ἐνὶ κρεῷ τῷ ξύλῳ, tradit etiam Paulus ad Gal.3:& Theodoretus iterū quæſt.11 in librum Iudicum, pag.201: Baſil. M. p.56: Gregor. Nyſſ. initio vitæ Moyſis. H. V.45,rr, Θρᾳκικὸν δὲ ὅτω τὸ ἔθος. articulum autem τὸ agnoſcit ibi etiam A. V.13,A R. τὴν δὲ ἀρετὴν κτῆσιν perperam pro τὴν τῆς ἀρετῆς κτῆσιν. poſſes tamen etiam legere τὴν δὲ τὴν κτῆσιν.

P.80,v.18,incluſa,addita ſunt ex A & rr. V.22, rr τῶν ἑπτὰ φιλοσόφων. Diſſenſio porro de ſeptem Sapientibus exponitur etiam a Clemente 129, 10. V.31, quatuor illa propria, Βαρθολομαῖον, Ἰάκωβον, Μωϋσέα & Δαβίδ, rr ponunt abſque articulo. V.34, οὕτως additum ex A & rr. V.41,iidem ἀλαζονικοὺς λογισμοὺς:& v.44, ἀναπλασθηναι:& ſeq. v. μετέχοντος. Incluſa καὶ v.48, abeſt ab eiſdem.

P.81,v.14, A. τῶν δὲ τῶν δογμάτων. Ex eodem additus articulus τῶν v. 15 & 16. Idem articulus τοὺς v.30 abeſt a rr. at τοῦτο v.51 abeſt ab A. V.54, rr πάντες οἱ Ἕλληνες & ſeq.v. ὑπὸ τοῦ σκυτοτόμου τοῦ ἡμετέρου, articulo geminato. Extat autem Pauli locus 1 Cor.14.

P.82,v.2,μοι additum ex RR. Incluſa quæ ſequūtur, deerant in P. agnoſcit ea cum A & rr etiam interpres. V.14, A & rr λόγους ἀμείνονας, *orationes ſeu rationes meliores.* V.22,iidem διελέγχειν ἱκανῶς. V.26,interpres poſt Πλάτωνα addit καὶ Δημοσθένους: quia videlicet mox ῥητορικῶν λόγων fit mentio, in quib. Demoſthenes excelluit. & infra itidem coniunguntur 110, 46. Seq.v. rr disiunctiue, ῥητορικοῖς ἢ φιλοσόφοις & v.29, καὶ πολὺ σοφωτέρους. V.30, οἱ Νομάδες, οἱ ἡμέτεροι πρόσχωροι] vel quia Syrus fuit Theodoretus, vel quia Cyri vrbis epiſcopus: quæ Cyrus a Iudæis in Syria fuit condita, in honorem Cyri Perſarum regis, a quo e captiuitate dimiſſi fuerant; vt teſtatur Procopius lib.2 De ædif. Iuſtin. Nomades vero Iſmaelitæ, Arabiam deſertam incolentes, Syris finitimi eſſe dicuntur verſus meridiem & orientem. Ac. V.34, ἐξήνεγκαν additum ex eiſdem rr.

P.83, v.8, πολλὰς τῶν ἡμετέρων βίβλων ἐκπεφοιτηκότας μυριάδας, *multis noſtrorum librorum millib. denumeratis.* ſed ὑμετέρων agnoſcit etiam interpres. V.15, ad A. marginem adnotatum ſcholion hoc; σημείωσαι περὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ τῆς ψυχῆς ὑφ' ἡνιοχοῦ μένος καὶ αὐτοκράτορα. V.34, vt hic τῶν φρενῶν τὸ κράτος τῷ λογισμῷ tribuitur, ſic Iſocrati ἡνίοχος eſt ὁ νοῦς. eique ni pareat, Fertur equis auriga, nec audit currus habenas. Seq.v.rr ἅστε καὶ τοῦτον ἐπέχειν, καὶ δυσχερὲς ἐκείνην, omiſſis intermediis. P. αὐτῆς & ἄρχειν habet pro αὐτῆς & ἄρχειν

P. 84, v. 1, A. ἀγαθὸς γε ὤν, δημιουργὸς τοῦ τοὺς παρ-. Articulus τοῦ v.12, additus ex eodem. V.29, prophetæ locus eſt pſalmo 138. V.31, P & A πρὸς ταύτην, *aduerſus hanc.* V.34, incluſa καὶ addita ex rr. Iidem ſeq. v. Ξενοφῶν. minus recte. Scripſerunt autem de humani corporis fabrica etiam Chriſtiani Theologi, Gregorius Nyſſenus & Nemeſius, noſtroque ſeculo inter medicos clariſſimi Fernelius ac Veſalius. H.

P.85,v.2,rr λόγου. V.12, A & P κεχείδῃς, abſque præpoſitione. Idem A. mox ſignificanter admodum, διὰ πυκνῶν τε ζάλης τόλμη καὶ καταφρονήσαντες, *per denſas confertaſque procellas audacter contempto periculo.* V.27, conuenientius poſitiuū ἡδὺ, *ſuaue, gratum*: rr ἡδὺ ἐν αὐτοῖς ἡδὲ τῶν γεγραμμένων. Cōgruentius etiam mox σὺν ἀσφάλεια, ἢ ἀσφάλεια, nom.caſu. V.37, incluſa, addita ſunt ex A & rr. V.40, A παραθήσομεν, *comparabimus.*

P.86,v.2, rr παρέχομεν. V.5, γε addita ex eiſdem. V. 8, iidē ἢ ἐξ ἑκείνου ξυμφορᾶς. Articulū τὰ ſeq. v. habet ſolus A. & quidē ſenſu miro, *res ad ſe attinentes auerſari.* ſed rectius articulum omitti declarant hæc Senecæ in Quæſtionum naturalium proœmio; de Deo; *totus in ſe intendat, an ad nos aliquando reſpiciat.* Apud Clementem eſt, 20,8, οὐδὲν μέλει τῷ θεῷ: vt & apud Plut. lib. 2, cap.7, *Irridendum vero, agere curam rerum humanarū illud quidquid eſt ſummum.* & apud Virgil. *Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos Sollicitat.* V.22, P. φοροῦν, nempe παρὰ τὸ φέρειν: itemque Euſeb Præpar. euang. 149,38: minus conuenienter. & in Latina verſione rectius fortaſſe, *Præſtigiatorum indaginem.* Rurſum P. mox, ἀπόλλυται γὰρ τότε, *perit enim tunc.* ſed τό γε agnoſcit cum A & rr etiam Ac. & Euſeb. loco modo citato, 150,7. V.30, idem Euſeb. τοιοῦτον, ὅσον αὐτὸς ἀξιοῦσιν, ἀνθρώπους ἀνθρωπίνους. V.31, ad verba iſta, ἐ τὸ θεῖον, adpoſitum in P. margine ſcholion hoc, ὁ Απόλλων οἶμαι: quia videlicet mox Pythius vates aperte perſtringitur, v.44. V.33, A & rr προσεπιθήκε, præt.perf. V. 38, iidem τῷ μὲν & τῷ δὲ datiuo caſu. Ibidē Ac. ſecunda perſona ὑμῶν, *veſtrum* Articulus τῶ ibidem additus ex rr. Iidem ſeq. v. habent πραοτάτων, *manſuetiſſimorū*: vt ſupra 57,41. V.47, incluſa καὶ addita ex RR. Iidem mox cum P. καὶ τὸν ἐπὶ τὸν τοῦ Πυθ. *ſimul & Pythium Apollinem & Democr.* Legi poſſet etiam κατ' αὐτοῦ τοῦ Πυθ. *aduerſus ipſum Pyth.*

P.87,v.1, incluſa καὶ, addita ex rr. V.4, A & P. χρόνου παρὰ τὸ χρόνον εἰρῆσθαι: itemque Ac. interpres. mihi RR. ſcriptura viſa eſt conuenientior. Iidem rr. ſeq v. παρὰ τὴν εἱμαρμένην:& v.12, πεπρωμένην: minus apte. V.20 καὶ addita ex eiſdem. V.30, A & P προσηγορίας. genitiuo caſu: quæ ſtructura ſtare non poteſt niſi addatur præpoſitio διὰ, μετὰ, ὑπὸ, veriſimilis. V.37, Ariſtotelis locus eſt Phyſicorum lib.2, cap.5. V.48, rr copulatiue, οἰωνοῖς & κληδόσι. V.51, iidē προσιὼν, *prodiens*, vt Clem. 302, 43.

P.88,v.1, Clem. ibidem πωλῶ τοῦτον, *vendo hunc.* V. 5, παραπλησίως additum ex rr. V.7 omnes cod. vno conſenſu, αἱ πολυτίμητοι θεοί, contra metrum. In ſequentib etiā metrum ſic cōſtiterit rectius, Ὑποδύομαι γὰρ ἐμβάδα τὴν δεξιάν Τὸν ἱμάντα διέρρηξ', vt apud Clem. quoque monui, ad 302,32. V.11, rr ἐν τῷ χάλκῳ & θεάτρῳ. V.13, iidem δείματα, *pauores, timores.* Seq. v. iidē δυσχεραίνοντας, præſ. temp. quod ſi placet, legendum etiam mox νομίζοντας. V.20, aptius iidem διεπράξατο, præterito aoriſto. V.27 iidem ἠξίου, vt & Clem. 302,39. V.36, incluſa, addita ſunt ex A & rr. ſed rr v.38 habent ἄλλοις τε προσήκουσι, *aliis quid portendero.* V.51, iidem τοιάδε, *talia.* Ibidem in A. margine adiecta hæc adnotatiuncula, ἐγὼ αὐτὸς Ἑλλήνων ὅμως οὐχ ἧττον δόξης. Citantur iidem verſus a Clem. 258, 32. Rurſum v. 50, A. ἀληθῶς σοφίας.

P.89, v.2, metrum poſtulat, Μῖσον δ' ἐχθαίρω, ἑτέρου δ' ἐπιβαίνειν ὁδοῖς: vt colligitur partim ex Euſeb. 400, partim ex Iuſtino 167. V.9, epitatica ſeu emphatica καὶ, addita ex RR. Seq. v. interpres legiſſe videtur, τὴν δὲ εἰς προσαγορεύσει κρίσιν, noſtra lectio ſignificat, *futuri iudicij mentionem facit.* V.18, A. P. RR, ὄρωσι: itemque Ac. conuenientius ὄρωσι Clem. 255,10. V. 29, rr ἐς δὲ ὅτε ἐξηρθ per tmeſin nempe pro ἕως ὅτε. V.31, iidē ἄνοια, *amentia.* itemque interpres. V.39, P. ἀπατῶν minus apte. A b rr abſunt incluſa v.47, 48, 49. Iidem eodem v. 49, τύχῃ, ſubiunctiuo modo.

P.90, v.6, articulus τὰ abeſt a rr. V.10, Moyſis locus eſt Exodi cap.9. V.18, iidem, ἐφιάλτης ἐξόντων παραδείγματος. Incluſa v.21 & 25, abſunt ab eiſdem. V.26 A ζητοῖεν ξυγχωροῦ: & v. 33, παρέδωκεν. Ibidem mox rr σὺν ἔχοντι. V. 48, iidem rr ὁμολογουμένοις: Ac. εἰρημένοις. & mox idem ξυμφανήσομεν. V.51, rr, μεθέξομεν, retracto accentu.

P.91, v.9, RR τοῖς νομικοῖς. Incluſa v.13, addita ſunt ex A & RR. itemque articulus τῶ v.18. Seq. v. RR. τὸ δὲ πέμπτον. V.21, iidem ἀγαθὸν, nom. caſu. V.33, locus Platonis exſtat lib. 2 De leg. 661: H. & in eam ſententiã alia ſunt apud Clem. 207, 20. V.41, iidem, τὸν παιδὸς ζῶντα κεκληρωμένον: itidemque A: articulo nempe ad participium, non ad verbum infinitiuum relato. Seq. v. A. interrogatiue πῇ.

P.92, v.1, εἶναι abeſt a RR. V.14, incluſa, addita ſunt ex A & RR. ſed RR initio habent, ἃ πάντα ἐπὶ τοῖς ἔχουσιν ὀνησιφόρα. V.22, φίλοι abeſt ab RR. V.29, iidem τε τούτων, horum: & v.31, πλούτῳ προσερρυηκότων. V.38, καὶ abeſt ab A. V.40, Samuelis locus eſt 1 Reg. 16. V.41, A. ὁ τῶν ὅλων πατήρ: RR ὁ τῶν πάντων ποιητής. ſupra eadem periphraſis 88, 46. Articulus ὁ ſeq. v. abeſt ab RR. Iidem mox ſeq. v. cum articulo, ὁ δὲ θεὸς, εἰς καρδίαν. V. 46, A & RR φέρειν, infinitiuo verbi modo: & ſeq. v. RR πεποιημένου, temp. præterito.

P.93, v.21, A & P. μᾶλλον δὲ ἧττον μεγάλα διαφέρειν: corrupte. Seq. v. τε τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις. itemq. A. V. 27, Ac. δημιουργὸν εἶναι φαυλότερον. V.38, RR τοῦτ' αὖ, absque præpoſitione. V. 41, malim ξυνθεῖναι maſc. gen. contra exemplarium conſenſum. V.45, λόγον abeſt a P: & RR habent πλείστων λόγων ἐλεγχομένους.

P 94, v.5, RR διασπείρηται τὸ σῶμα. V.29, iidem μετεχόντων, tertia perſ. V.33, A. καὶ πάντα. V.45, incluſa, addita ex eodem A. & contra, ſequentia in eodem deſunt. V.55, τε οὐ καὶ δὲ ξυναπτόμενον: itemque interpres.

P.95, v.2, A. disiuncte, ἢ φυτεῦσαι, ἢ τρυγῆσαι. Ibidem mox RR ἀποθλίψαι οἶνον καὶ ἐλαίας καρπόν. V. 30, A. αἰτία ἑλομένου, culpa errantis eſt. ſed ἑλομένου agnoſcit etiam Clemens, cum alibi, tum 261, 15. Sunt autem Platonis verba, ex lib. x de Rep. V.35, Ac ἀλλὰ γὰρ ἓν ὑμῶν. V.37, Plat. ed. cum articulo, πρὸς τὸν θάνατον: & v.39, οὐδὲ ἀμελεῖται, variata negatiua: & mox plur. num. ὑπὸ θεῶν, vt & RR. V.40, iidem RR breuius ὑπὸ γοῦν τοῦ ὄντος: ſed μόνος pro νόμος iidem minus cõuenienter. Theodoreti autem hæc verba eſſe, non Platonis, vt Latina verſio innuit, manifeſtum eſt ex Plat. ed. V. 47, RR breuius, καὶ Πλωτῖνος δὲ, περιφανὴς καὶ οὗτος ἐν φιλοσοφίᾳ. Incluſa ἐν, v. 49, ab eiſdem abeſt. V.51, iidem, τῶν οὐσιῶν καὶ ξύστασιν: itemque Ac. Verſio tamen eius οὐσίαν exprimit. V.53, A & P. πρὸς ἔργον: minus apte. In Latina verſione v. 47, ſunt qui malint, prouidentia abnegato, ſeu, non credere prouidentiam: & mox v. 49, libris inſeruit.

P.96, v.1, Ac. ἐκ τοῦ τοῦ: verſio tamen alteram lectionem ſequitur. V.4, RR θείοις λογίοις: (nempe Ioann. euang. cap. 1) & v.6, τῶν ἀποπληκτικῶν, ſ. ἀνθρώπων, aut χρόνων. V.12, iidem ἐπὶ τούτων, plur. num. Iidem mox Σάκκας, retracto accentu: & ſeq. v. A. μετοφέρειν. Relatiuum ὃς habet ſolus P. In eiuſdem P. margine addita hæc adnotatiuncula; χρόνοι ἐν οἷς γεγόνασιν Ὠριγένης καὶ Πλωτῖνος καὶ Πορφύριος, μαθηταὶ Ἀμμωνίου τοῦ σακκᾶ. V.15, RR. τούτῳ φοιτῆσαι φασὶ καὶ Ὠριγένην τὸν ἡμέτερον τῷ ζ. Πλωτίνου τοῦτον: quam lectionem ſequitur etiam interpres. Alteram ſcripturam agnoſcit Suidas, qui Plotinum Ammonij diſcipulum, & Amelij præceptorem facit. V.27, RR expreſſiori reciprocatione, τοῖς ἑαυτοῦ. Seq. v. Plotini editio, pag. 256, εἰκότως προσφέρεις: & in margine εἰκότως προσφέρει: vt Marſilij Ficini verſio, partibus ſuis tum maioribus tum minorib. æque conuenient. V.32, A. καὶ μὴ πρὸς μέρη. Seq. v. P. αἰτιώμενος: eodemque caſu mox RR λαβών. Iidem RR ibidem diuiſe οἷον εἰ: (vt & Plot. ed.) & v.36, ἀνθρώπου ἢ δαιμονίαν τινὰ ὄψιν: & rurſum ἰδία pro νὴ Δία: & mox, τὸ ἀτιμότατον λαμβάνοι: vt & Plot. ed. in qua ſequentia duo commata exigua mutatione ſic leguntur, ἢ τὸ ὅλον γένος παρεὶς, οἷον τὸ ἀνθρώπου. Ex his tamen diſcrepantiis locus nõ plane interpolatur. de quo vt plenius aliquid dicam, prius Ficini verſionem hic ſubiiciam: Quiſquis igitur in partibus vituperat totum, ſtulte vituperat: ſiquidem tum partes ad ipſum totum comparando, decet conſiderare num conſonent accommodenturq; toti; tum ipſum totum conſiderando, ad minimas quaſq; particulas nequaquam decet aſpicere: alioqui id non foret hominis mundum vituperantis, ſed quaſdam mundi partes ab aliis ſeorſum accipientis. quemadmodum ſi quis totius animalis pilum ſolum, vel digitulũ pedis intueatur, negligens mirum totius hominis ſpectaculum contemplari, & per Iouem perinde ac ſiquis omiſſis omnino ceteris animantibus, acciperet abiectiſſimum; vel genere quodam toto dimiſſo, velut humano, Therſiten adducat in mediũ. Ita ergo legendus videtur locus, a verſu 33: τοῦτο γάρ, οὐ τὸν κόσμον αἰτιωμένου, ἀλλὰ τινὰ τῶν αὐτοῦ χωρὶς λαμβάνοντος· οἷον εἰ παντὸς ζώου τρίχα ἢ τῶν χαμαὶ δακτύλων τινὰ σκοποῖτο, ἀμελήσας τὸν πάντα ἄνθρωπον δαιμονίαν τινὰ ὄψιν βλέπειν· ἢ, νὴ Δία, τὰ ἄλλα ζῶα ἀφεὶς, τὸ ἀτιμότατον λαμβάνοι· ἢ, ὅλον τὸ γένος παρεὶς, οἷον τὸ ἀνθρώπου, Θερσίτην εἰς μέσον ἄγοι. ſic enim legitima & cõgrua membrorum cohærentia fuerit. Iam vt cetera perſequar, v. 41, Plot. ed. ἀγνοεῖς, ſecunda perſona: & mox πεποίηκαι, præt. perfecto, vt & RR. V.44, articulus τῶ in vtroque commate abeſt a Plot. ed. Seq. v. RR ξυμπάντων θεῶν ἡ φύσις. V.48, Dauidis locus exſtat pſalmo 18.

P.97, v.4, RR δακτύλου δὲ, τὸ εἶναι οἶμαι δακτύλῳ, καὶ τὸ αὐτοῦ ἔχειν. In Plot. ed. δακτύλῳ legitur datiuo caſu & in hac & in præced. periodo, v.3: itemq; ὀφθαλμῷ v.4: eiuſque lectionis veſtigia ſunt etiam in A. vt ſc. hæc omnia dependeant ab illo, v.2, ἴσως αἰτιῷτο τοῖς μὴ ἴσοις. V.8, καὶ abeſt ab A. V.12, idem A. φθείρεται, abſque præpoſitione: itemq; Plotini ed. 257, E. Seq. v. eadem Plotini ed. ἄλλο, aliud, i. res alia. V.15, RR ὑπ' ἄλλων, ab aliis: itemque P. margo & Plot. ed. 258, c. V.17, iidem αἴτιον αὐτοξύστον. V.20, incluſa καὶ exſtat in ſolo P. V.22, A. σώζεται: iiſdemque Plot. ed. V.24, RR. αὐτίκα ἄμεινον εἰς ὅ τι ἐξίκοιτο, ἐνεργάσαιτο: Plot. ed μὴ ἀναλωθὲν αὐτίκα, καὶ ἄμεινον εἰς ὅ τις ἐξίκοιτο εἰργάσατο. V. 40, οὐδὲ additum ex A & RR. & cõtra, γε ab eiſdem abeſt v.42. V.45, RR ἐγκαταλείπουσι, præſ. tempore. Seq. v. commation illud καὶ νοσεῖ, ab eiſdem abeſt. Plot. ed. cũ A & P conſentit. V.47, RR αὐτὸ παρειλημμένων: Plot. ed. αὐτὸ παρειλημμένους. Ibidem mox iidem RR οἷον ἀγαθὸν ἀρετῆς: Plot. ed. οἷον ἀγαθὸν ἀρετῇ. V.51, ad iſta, κακοὺς καὶ τοῖς κακοῖς χρώμενος, belle faciunt iſta ſ. Auguſtini in Euang. Ioann. Bene vtens bonus malis, & faciens bona de malis, ad faciendos bonos ex malis, & diſcernendos bonos a malis. H.

P.98, v.8, RR ἔχειν: quod ferri poteſt, ſi præcedens οὖν pro ὥστε capiamus. V.11, RR εἰ δὲ, & mox A, τούτῳ ἐλλείπειν: vnde hanc aliquis lectionem colligat, εἰ δεῖ μηδὲν τούτῳ ἐλλείπειν, ſi nihil huic deeſſe oportet. Plot. ed. habet, εἰ μηδὲν τούτου ἐλλείπει. ſi nihil huius deeſt. V.15, A. ἀπολλύμενα αὐτῶν. Seq. v. RR αὐθαιρετιζομένους: itẽq; Plot. ed. V.20, iidem γένοιτο, præt. aoriſto. ἔστιν ſeq. v. additũ ex A & RR. V.23, RR πῶς μὴ τοῦτο πράττειν θεοῖς φίλα. V.25, A. ſing. num. ὁ θάνατος αὐτοῖς βελτίων. V. 28, Plot. ἐν ἀνοίαις καὶ κακίαις πάσαις, in omni amentia malitiaque genere. itemque RR. Articulus τῆς ſeq. v. additus ex A. V.30, A & P κρατεῖν ὄντως, vere imperare ſeu rerum potiri. itemque Plod. ed. 262, c. Pro ἴσως in RR ſcriptum ἴσως δεῖ: nihil ad rem. V.32, incluſum δεῖ abeſt ab eiſdem. V.39, A & RR προσευξαμένους, præt. aoriſto: & mox οὐ θεμιτὸν εὐχὴν ποιουμένων. quarum lectionum priorem agnoſcit etiam Plot. ed. ſed idem cum A & P. habet θεμιτὸν, haud fas eſt cum preces faciunt. V.42, Ac κόσμον γῆ φέρεσθαι: itemque Plot. ed. 263, 1. V.44, relatiuum αὐτοὺς interpres ad τὰ ζῶα refert; cum verius pertineat ad homines; hoc ſenſu; quaſi eos dormiendo vitam tranſigere oporteat. V.46, RR ἡ φωνὴ, parum apte. V.48, iidem γενομένων, vt & Plot. editio: id eſt ὄντων. quamquam id diſcrimen non vbique obſeruatur. V.52, pro οὐδὲ RR & Ac. habent, ὁ ζ, ſ. λόγος: quod apud Plotinum paulo ante præmittitur. Idem etiam Plot. præced. v. concinnius habet cum articulo, ὡς ἡ κολακεία χαρίεσσα.

P.99, v.6, incluſa καὶ, abeſt ab A. & RR. V.11, iidem τε ἄνοιαν, amentiam: & v.14 νενόηκε. De ſequentib. etiam Clemens 127, 40. V.18, A τεκταινομένῳ, fabricato: & v.20, κατεσκευασμένοι ἅπαντες. Incluſa v.21 & 23, ab eiſdem abſunt. V.27, iidem ὕλας μεταχειριζομένου τῷ θεῷ τὸν ἀνθρ. itemque interpres. V.32, iidem ἀστέρων, ſtellarum: & v.34 αὐτοὺς pro articulo τὸν. V.36, iidem καὶ διὰ τοῦτο. V.47, iidem ἀποφῆναι, act. forma.

P.100.

P.100, v.3, RR aduerbialiter ξυμμίκτως: non male. & Græca hic ita magis ſonant ad verbum; *ſed & parentes illis apparuit, ad vidēdum captum apparitiones ſuas commetiens; & ſemper hominibus per homines leges pariter hortationesque ferens, propheticis perpetuo ſermonum miniſtris vſus eſt.* V.6, iidem, οὕτω δὲ ὕστερον, ſicut apud Clementem quoq; δὲ in redditionibus ſæpe pleonaſticῶς vſurpatur. Eſt autē hic alluſio quædam ad proœmium epiſtolæ ad Hebræos. V.12, Χριστὸς ab iiſdē abeſt. V.16, iidem, ὁ δὲ πεποίηκεν ὑπὲρ χρόνον τὸν χρόνον τὸν ποιητὴν, *ſupra tempus extulit ſeu euexit.* V.27, A ποριλάσαντο, præt. imperf. V.30, RR τοὺς κειμαμένους. V.35, articulus τὸ abeſt a P. itemque v.48. V.37, A γεγονημένα, præt. perf. & v.40, κρίναντες ἀσημεῖοντε, accuſ. caſu. V.49, rr ἀναλαβὼν, melius.

P.101, v.1, rr ἀλλὰ καὶ αὐτοί & mox χρησάμενοι ἀλαζονευόμενοι. V.4, articulus τοῦ a P abeſt. Seq. v. rr ἐπιπλάζοντι: & v.8, A.R. ζωγρίζειν ἀφημεῖν τε καὶ ἐπιμενεῖν: at P.R. in textu ἐπιμενεῖν habet, & in margine ἀφημεῖν. V.9, A. περιφερομένους, *verſantes.* V.17, rr ſuperlatiue, τὰ δυνατώτερα περιφέρουσι ὕμνα. V.19, δὲ abeſt a P. V.47, incluſa, abſunt ab rr. V.53, iidem προσαπήχησαν.

P.102, v.2, rr ἀποκναίει, præſ. temp. V.6, ποιῶν abeſt ab A. idemq; cum P habet τοῦτ' ἔφη minus apte. V.9, rr ἀκροῦσι absque præpoſ. V.15, iidem ἐπισκιάσαντι: rectius. V.19, A. τὸν μέλλοντα: quaſi antecedat πόλεμον, aut ſimile quid. Ambigue quoq; A.R. τὸ μέλλον: cū vel ſingulariter τὸ μέλλον legēdum ſit, vel pluraliter τὰ μέλλοντα. V.31, rr λόγος ζ: A ſolummodo ἑβδόμης, absque ſubſtantiuo. V.37, commatiοo illud, τὴν στολὴν, additum ex A & rr. V.39, A. ὁ γὰρ, omiſſa ἡ. V.42, rr πάσας θάλαμοι αὐλεῖται παρασκευασμένα: elegantius. V.44, iidem inteoſius, τὸ τε γὰρ ἐκκείμενον. V.48, articulus τὸν ab A abeſt: contra, ſeq. v. τοῦ ex rr additus.

P.103, v.5, rr προσεκτολμῶντα, addita præpoſ. V.35, iidem, οἱ μυθολόγοι ἐν τοῖς λόγοις: itidemque interpres & cōtra, v.37, μὴ ἀμφίρρυσιν, absque præpoſitione. V.49, In A. R. veſtigia ſunt etiam alterius ſcripturæ, λυγώδη περιπλοκὴν, *viticeam complexionem*, qualis eſſe ſolet viticis. pro quo aptius legeretur κισσώδη, *hederaceam.* hedera enim verius quam vitex plantis ſe circumuoluit. V.50, articulus τοῦ additus ex A. rr omiſſis articulis, τὴν Κόρης ὑπὸ Πλούτωνος ἁρπαγὴν.

P.104, v.10, rr καὶ Ἀνάκεια quæ ſcriptura ſi verā eſt, ſignificabit feſtum Dioſcurūm: quos ἄνακας cognominatos fuiſſe, infra declaratur 115, 16. V.15, ἔχει abeſt a rr. V.28, incluſa καὶ ab eiſdem abeſt. V.30, prior locus de præmio quod ab hominib. accipiunt dij, deque Hectoris erga deos liberali gratitudine, exſtat Iliad. δ, v. 49: poſterior, de deorum ad Æthiopicas hecatombas profectione, exſtat Odyſſ. α, v.22: cuius meminit & Diodorus Siculus eo loco quem Clementi adiecimus, 351, 48. V.42, A. ἀποχρωσαμένην: ad quam lectionem accedit quod in rr eſt ἀποχρωσαμένην. In eandem porro ſententiam multa & Clemens 304, 9. V.45, Græca ſic ad verbum ſonant: *Ac noſtrum vnumquemque, ſi vel pauculum quid iſtorum in ſeculum inciderit, ægre fert, nareſque obſtruit.* interpres laxius euagatus eſt.

P.105, v.2, δὲ abeſt ab A. V.6, rr πόρισμα, absq; præpoſitione. V.16, iidem ſignificantius, τοῖς οὐκ οὖσι θεοῖς, *iis qui vere dij non ſunt.* V.22, ἱερεῖς additum ex A & rr. V.25, A, ἐκ τοῦ θεοῦ μαθόντες. V.28 rr, τῷ δὲ ἄλλων, vacante δὲ. V.35, A. ὑπὸ, *ſubtus.* V.45, rr ζωντείας, vt etiam interpres. Seq. v. iidem cum A. προσεντεθειχότα, præt. plusquamperf. V.49, incluſa, addita ex eiſdem.

P.106, v.4, rr ἐν ἱερῷ ἦν: vt & vulg. B pſalmo 49. V. 13, P. ζῶντι τῷ διδάσκοντι. V.23, A. διδάξας pro δείξας. V.27, rr φησὶ, præſ. temp. V.36, iidem cum A. δεξαίσ: itemque vulg. B. loco modo citato: & quidem θυσία nomin. caſu. Seq. v. A & P. ἣν δείξω, ſtructura duriore propter ſequentem accuſatiuum. V.42, incluſa, addita ex A & rr. leguntur que eadem & in vulg. B. pſalmo 39. V.44, rr παρεδίδωκεν, *tradidit.* V.46, A. μεγαλυνθήτω, ſ. τὸ ὄνομα τοῦ θ. V.50, articulus τοῦ additus ex rr. Scripturæ locus primus, v.3, deſumptus eſt ex pſ. 49: ſecundus, v.18, ex eodem: tertius, v.41, e pſalmo 39: quartus, v.44, e pſalm. 68: quintus, v.50, ex Eſaiæ c.1.

P.107, v.1, interpres alium ordinem ſecutus eſt. V. 10, A ἐντεχνῶς: minus apte. V.20 idem γίνεσθε, præſ. temp. V.23, ὑμῶν additum ex rr. Iidem cum A & Ac. ibidē actiue habent ἀφίλετε. V.25, A τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, *ſanctus Spiritus.* V.29, articulus τὸ ab A. abeſt. itemque v.32. V.33, rr προσοίσω σοι. Ex eiſdem ſeq. v. repoſitum αὐθεντεῖν: nam A & P. habēt αὐθεντεῖ. V.37, iidem rr, βασιλέα γεγονότος αἰνέσει δωρεάν. V.54, A. ᾔδει αὐτῷ μόνῳ: rr ᾔδει αὐτοῦ μόνον. Scripturæ locus primus, v.27, exſtat Eſaiæ cap.43: alter, v.42, Ieremiæ cap.7: tertius, v.46, Ierem. cap 6.

P 108, v.6, rr τὴν κατηγορίαν, detracta præpoſ. Ab eiſdem abeſt incluſa καὶ v.11. Græca vero ad verbum ita ſonant; *Ne igitur vos pro accuſatione veſtrorum ſacrificiorum hanc defenſionem habere putetis, quod accuſationi accuſationem, & exemplo exemplum opponitis.* Articulus τὸ v.22, abeſt ab A. V.24 idem aptius χυμοῦ, *lanuginem.* Si quis etiam χλόην accuſ. caſu malit, per me liceat. V.27, θυμοῦντα exſtat in ſolo P. V.29, θρησκείαις additum ex A & rr. Seq. v. rr δοκεῖ, indic. modo. V.36, incluſa, abſunt a rr. V.39, articulū τὸ non habet A. & contra, καὶ ex eodē addita, v.41. V.46, rr, ἐν Δρέμοις, μετὰ θυσίας καὶ ἱστορίας. ſed Ῥόδῳ agnoſcit etiā interpres alioqui duo Δρέμοι memorantur: vnus, circa Lacedæmonē, alter in Bithynia, qui Ἀχιλλείου δρόμος appellatur, vt ex Liuio & Apollonij ſcholiaſte tradit Ortelius.

P.109, v.3, A & rr ſing num. φησὶ: vt feratur ad Porphyrium. V.8, γε addita ex A. at v.13 ἔφη & ἡ agnoſcunt cum A. etiam rr. V.15, A. ταῖς πολλαῖς ἱερείαις, parum apte. V.17, incluſa, abſunt ab rr: & καὶ ſeq. v. abeſt ab A. V.22, rr μεμφόμενος, absque præpoſ. Exſtat autem Ezechielis locus cap.16: Dauidis locus paulo ante, v.18, pſalmo 105. V.24 iidem προσευχαῖς καὶ θυσίαις: & v.29, ζητοῦμεν καὶ θεὸν ἡμεῖς. V.30, A. τῷ θείῳ βασιλεῖ. V.39, A, rr, & P margo, πολλοὶ καρδίαις πλανώμεθα, *multi corde ſeu animis erramus.* Seq. v rr. ἱδρυσάμενοι τὰ ἀδικήματα παρὰ ψυχῆς. ſed concinnior altera lectio. Alia de his verſibus apud Clem. annotata, ad 21, 43: & 257, 24. V.48, iidem κελεύει, præſ temp. & v. 54 πεποίηκε præt. perſ. Prior Platonis locus, v.47, de Socratis ſacrificio, exſtat in fine Phædonis: poſterior, v. 53, ex Timæo citatur ſupra 61. 45.

P.110, v.2, interpres legit διοικήσεως, vel ſimile quid, dum vertit, *pro rerum gubernatione.* ἐπιθέσεως tamen vocabulum agnoſcit idem ſupra 61, 47, in eiuſdem loci citatione. V 8, rr δι' ἂν: verius ἀφ' ἂν, ſeu ἐξ ἂν. Iidem ſeq. v. τὴν θείαν διδασκαλίαν. V.12, iidem πεζόντων, Attice omicrom pro ὠμέγα. & ſeq. v. βασιλέων, *Imperatorum.* V.17, iidem λόγος α'. ſed A.R. neſcio qua auctoritate hic facit τὸ δεύτερον βιβλίον τῶν Θεοδωρήτου θεραπευτικῶν. V.19, iidem ξυγγράφοντες, præſ. temp. V.22, P. οὐκ ἀφανεῖς, *non obſcuris.* V.23, A & rr, αὐτὸν, ὡς ἰδιώτην, τῶν Μουσῶν προσκεκρουκέναι τὴν φωνὴν: vt legit etiam interpres. nec eſt quod exiſtimemus eos ſcripſiſſe ἰδιῶτιν fœm gen. quaſi ſenſus ſit, eū Muſarum vocem, vt magis popularem, minusq; comptam ſeu fucatam, prætuliſſe; quod Sirenū cantus magis ὕφαλοι ſint & ὕπουλοι. id enim non ad hanc periodū pertinet, ſed in ſequenti exponitur. V.26, γε addita ex eiſdem. at ἐκπορίζει v.48 additum ex A.

P.111, v.5, incluſa, abſunt ab A. V.15, rr ἐμφοροῦντες, dempta priore præpoſitione. V.25, iidem cum A. θείων λόγων. V.30, iidem cū P. εἰώθασι, præt. perf. minus conuenienter. V.47, iidem παραπλήσιος, facta relatione ad τις. V.50, πραγμάτων additum ex A & rr.

P.112, v.5, præpoſ. ἐν abeſt ab A. at rr tranſpoſito adiectiuo, ἐν πολλοῖς πραγμάτοις, vt & interpres. Iidem mox ἀπὸ κοινῆς pro ἐπ' ἐκείνης, parum ad rem. V.7 iidem, πολίων αὐξηθέντος, ſine præpoſitione: melius. V. 11; iidem λόγχην pro χηλὴν, vt etiam interpres. V. 32, A. τοῖς ἀσυνηθέσιν χερσίν. V.36, incluſa καὶ abeſt ab rr. V. 49, iidem προσέπταιον, *offenderentur*: (itemque A) & mox, ἀλλ' οὐδ' Ἕλληνας μόνους τερπνοῦν τοῖς οὕτω δυσμαθέσιν οὖσι. Sequen. ver. P. συνήγαγον: nihil ad rem. V.52, incluſus articulus οἱ abeſt ab rr.

P.113, v.9, Plat. ed. 275, ἐνεζωφιώνεται: & mox, αἱ π' Ἀμφιτρύων Φ εἰς τὸ αὐτὸ παντοκρατορος ἐξιούτω ἦν. cuius lectionis veſtigia ſunt etiam in P. nec male ad ſequentia congruit. ſed eo minus ſincera videtur, vulg. Platonis lectio, quod Λαοῦ nomen oblitterauit. nam poſita poſt αὐτοῦ diſtinctione, ſubiungit, γελᾷ, οὐ δύναμ- vtique A & P. diſerte habent αὐτοῦ γε Λαοῦ: at RR αὐτοῦ λεγαί ου- tranſpoſitis conſonantibus. & Λαὸς hic dici videtur is qui Atticè ſupra Λεὼς 109, 14. Rurſum v.11 RR ὁ τύχη, cum articulo: (vt item v.34. τὴν ἐπιαυτὴν ἀκρασίαν) & Plat. ed. v.12, χωρὶς τούτων αὐτοῦ ψυχῆς ἀπομαίνεται. V.13, Iſocratis locus exſtat in Paræneſi extrema. V.16, RR τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων μυθολογούμενα. V.23, iidem, ὁ νόσος, pro τὰ μῦθος. V.25, A & P ἀποθέμενον, contra gramm. analogiam. V.28, RR Σοφίαν, detracta priore compoſitionis parte. V.33, A & P. διαιρεῖσθαι, minus apte. V.38, de Deianira quod hic refertur, confirmant iſta Ciceronis lib.3 De natura Deorum; *Nec enim Herculi Deianira nocere voluit, cum ei tunicam ſanguine Centauri tinctam dedit.* V.41, ἐκεῖνο additum ex rr. V.43, A. καὶ μὴ φέρων τὸ πάθος, ἐν πολλαῖς πλανωμένῳ γε ἑαυτὸν ἐμβαλεῖν, τοῦ βίου τὸ τέλος ἐδέξατο: narratione plane contraria. ſed altera ſcriptura congruit cum Apollodoro & Sophoclis Trachiniis. V.49, ἐπήλθον additum ex rr. Seq. v. iidem προσέπλαττον, *affingebant*: A. προσετίθεσαν, *apponebant*.

P.114, v.3, ἤδη abeſt ab RR. V.11, iidem μὴ μόνον τοὺς ἄρρενας. V.13, πεφεῦχθαι ab eiſdem abeſt: nec agnoſcit id Apollodorus. Seq. v. iidem στρατιὰς, ſing. num. V.15, ὅδε abeſt ab A. V.17, rr προφῦσι, dempta præpoſ. Articulus τὸ v.19, additus ex eiſdem. itemque καὶ v.22. Iidem v.21 diuiſe, δῆλον ὅτι, non male. V.33, RR τὸν ἐπιλαμβανόμενον ἀποτμηθῆναι ὁρᾶν. Interpres ἐπιλαμβανόμενον, *implicatum*. V.37, articulus τῇ additus ex eiſdem. itemque γε v.35: & γὰρ v.48.

P.115, v.4, rr αἰσχυνόμενοι γὰρ λέγεται Clemens fuſius hæc denarrat 11, 16. V.8, iidem aduerbialiter Ἀθήνησι, vt v.42. V.9, ὁ ῥήτωρ abeſt ab rr. V.18, A & P. ἐν θυσίαις ἐκεκράγη, οὐκ ἔτι θνητὸς ἐών: corrupto metro. cum RR & Ac. concinit etiam Pauſanias 187. V.25, A συνεχώρησε, *conceſſit*. V.29, rr τούτων αὐτῶν, *horum ipſorum*. ſed αὐτὸν conuenientius. V.32, αὐτοῦ abeſt ab A. Ibidem vetuſtior fortaſſe lectio, παιδικὰ γενόμενον αὐτοῦ: vt apud Xiphilinum de eodem, in Adriano, παιδικά τ' αὐτοῦ ἐγεγόνει, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἐτετελευτήκει. idemque confirmat etiam Ælius Spartianus in Adriano, & Clemens 14, 42. V.39, RR μεταλαμβάνειν. V.42, iidem Ἀντίοχος: vt & Clem. 13, 24. V.46, articulus τὸν additus ex A & rr.

P.116, v.2, rr ὑπελάμβανον. V.7, A & P. τὴν κεφαλὴν φέροντα, *caput defuncti ferentem*. Sequentia ſic magis ſonant ad verbum: *Deinde pyra exſtincta, oſſa legiſſe, eaque in aurea phiala condidiſſe, & intro in ſenatorium ſuum detuliſſe.* V.21, A & RR ταῦτα, *hac*, id eſt talia. V.37, pro ἐπὶ annotata in eiſdem alia lectio, ἐπεὶ, *poſtquam*. V.39, iidem, ῥεῖ δ' αἷμα. Exſtat autem Homeri locus Odyſſ. λ. V.43, A μεταλαμβάνει τῶν χοῶν: RR μεταλαβοῦσι ἐπειδὴ. Præced. v. in eiſdem annotata & altera lectio ξανθῆς, contracte.

P.117, v.3, A & rr ἐνέβαλεν, præt. aor. Seq. v. idem A, ἐν ἀγροῖς ἱδρῦσθαι. ſed ναίουσι agnoſcit etiam Clem. 232, 7. V.11, RR ἔνθα ἀναβλαστοῦσι: melius ἔνθεν ἀναβλαστοῦσι, Clem. 229, 13. V.26, iidem ἀγωνιζομένων, detracta præpoſit. V.28, A. ἀληθῶς ἀφῄρηται. V.32, articulus τοῖς additus ex RR. V.47 iidem τῇ ὁδῷ τῇ τούτων: at A, τῇ ὁδῷ ταύτῃ. Rurſum RR v.52, κομιζόμενοι.

P.118, v.1, iidem μᾶλλον θαυμ. & v.4, τῶν ἀγαθῶν ψυχαί. V.6, iidem cum A & Ac. αὐτοὺς τὸ ὁσίως βιῶναι. V.16, iidem cum A. λύσεις ἢ καὶ ἀποδιδράσκειν. V.29, A. ἀνθρώπου Σοφίας. Seq. v. RR ἀποθνῄσκειν τε καὶ τεθνάναι. V.41, τόνδε additum ex eiſdem. Iidem ſeq. v. cum A. compoſ. legunt διεύρομεν. V.43, ἂν additum ex eiſdem. V.45, iidem, τῆς φύσεως ἐπιθυμίαν, perperam. V.50, A, Τοὶ μὲν δαίμονές εἰσι Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς. V.55, RR ἐκράτυνε δὲ τῷ ποιητοῦ τὸν λόγον.

P.119, v.2, iidem, τί δήποτε μέμφ. Ex eiſdem additum ὑμῶν v.10. V.16, prior Scripturæ locus, exſtat Eccleſiaſtici cap.11: alter, Prouerb. 4: tertius, Sapientiæ 3. V.20, RR λοιδορίας καὶ ἀδικίας καὶ μέμψεις. ſed verius eſſe αἰτίας, cum res ipſa declarat, tum verbum αἰσθάνονται confirmat v.23. Iidem ibidem mox, κατὰ τὸν παρόντα βίον: & v.24, πλεῖστον, vt & Clem. 256, 35: & Euſeb. Præpar. euang. 396, 41. V.27, tollenda eſt interrogationis nota. Similis autem Platonis locus eſt lib. 3 De republ. καὶ ποιηταὶ καὶ λογοποιοὶ κακῶς λέγουσι περὶ ἀνθρώπων τὰ μέγιστα, ὅτι εἰσὶν ἄδικοι μὲν, εὐδαίμονες δὲ, πολλοί· δίκαιοι δὲ, ἄθλιοι. καὶ ὡς λυσιτελεῖ τὸ ἀδικεῖν, ἐὰν λανθάνῃ· ἡ δὲ δικαιοσύνη, ἀλλότριον μὲν ἀγαθὸν, οἰκεία δὲ ζημία. V.30, A. τῷ δεκάτῳ, *decimo*. V.37, τε addita ex eodem. Seq. v. idem cum RR, αὐτοὺς πολλάκις σφόδρα καὶ πολλοὺς γε οὕτως, tranſpoſitis adiectiuis. V.39, pro αὐτοῖς RR habent ἐν ἑαυτοῖς: verius eſſe puto αὐτοῖς. V.42, iidem, τῆς τῶν ἀσεβούντων βασάνους ἀληθείας. Præced. v. ὑμῶν cum A. agnoſcunt iidem. V.49, A. οἷα ἐξ ἀρχῆς παραλείπω. V.53, A & P, φησὶ δὲ οὗτος, *ait autem hic*.

P.120, v.11, RR βλάψειεν ἄν: itemque mox δυνάμενοι: ſingulari ſc. numero. V.14, articulus τοῦ ab eiſdem abeſt: coniunctio τε, ab A. V.28, rr αὐτοὶ μὲν μόνον γὰρ αὐτῶν & ſeq. v. οὐδὲ μετὰ τὴν τελευτὴν. omiſſo articulo, & variata negatiua particula. V.33, γὰρ abeſt ab A: idemque mox & indicatiue habet πέπονθε, & potentialiter πάσχοι. Ibidem mox rr μείζους pro γέρας, minus conuenienter. V.36 idem, λέγει Ἐρατοσθένης ἐν τοῖς περὶ- referuntur autem hæc a Clemente quoque 213, 2. V.52, A, τὴν δυναστείαν καταλύσαντας τὴν Ἀθήνησιν. geminato articulo fœminino. Seq. v. idem cum P. οὕτω Πελοπίδας, minus concinne.

P.121, v.1, A & P. προσεπαύξησαν τὴν στρατηγίαν, parum apte. cui ſcripturæ occaſionem præbuiſſe videtur nomen στρατηγοί, proxime ſequenti verſu poſitum. V.3, rr ὁ Σικυώνιος ὁ στρατηγός. ὁ Bρ, & ſic deinceps; articuli ſc. loco poſita negatiua, vt paulo poſt v.10, & præced. pag v.52. quam lectionem ſecutus eſt etiam interpres. V.4, ἐκεῖνος ſubaudiendum τοῦ τοὺς βασιλέας ἐξελαύνοντος, aut ſimile quid: vel breuius, ὁ ἐκείνου τοῦ στρατηγοῦ ὁμώνυμος. V.18, rr ἐγεγόνεισαν, præt. imperf. Incluſa quæ ſequuntur, ab eiſdem abſunt: itemque ab A. V.21, iidem ἐν ἰδιώτου χώρᾳ. Seq. v. A. τοῦ Αἰγυπτίου. V.29, rr ἥττον τῶν ἰδιωτῶν, *minus quam idiota*. V.39, γε addita ex eiſdem. Contra, καὶ v.41, ab eiſdem & ab A abeſt. V.44, idem τῶν νομισμάτων ἀπηλλάγησαν: & v.48, ὡς ἔσονται ἀνδρείας, plurali num. V.51, αὐτοῖς ab eiſdem abeſt.

P.122, v.7, fortaſſe auctor ſcripſit, οἱ μὲν ἐκ χρυσοῦ, οἱ δὲ ἐξ ἀργύρου, οἱ δὲ ἐξ ἄλλης εὐτελεστέρας ὕλης πεποιημένοι. talem enim quampiam lectionem requirunt quæ ſequuntur. V.16, ὁ ab RR abeſt. V.25, iidem συνέφερον: & ſeq. v. ἀξιοῦντες. Ab eiſdem abeſt articulus τὰ v.30. V.32, iidem, φιλοσόφους μὲν καὶ ῥήτορας: actiue ſcilicet capto paſſiuo verbo παρεδέδοντο. V.42, Græca ſic magis ad verbum ſonant: *illorum enim templa ita penitus deſtructa ſunt, vt ne figurarum quidem permanſerit ſpecies, nec ararum formas huius ſæculi homines ſciant: ac materia eorum omnis, martyrum fanis dicata eſt.* V.48, rr ſing. num. τὸ ἐκείνων ἀνάθημα γέρας. Incluſa de ſeq. v. ab eiſdem abeſt: (itemque ab A) & vice verſa cognomen iſtud καὶ Διονύσιον, ex eiſdem additum. V.52, καὶ Πανταλέοντος, add. ex A.

P.123, v.2, P. τῆς ἄλλης πονηρίας: parum ad rem. V.11, articulus τὸν abeſt ab rr. V.13, iidem λοῖσθ'. Seq. v. μὲν addita ex A. V.27, articulus τοῦ additus ex RR. Seq. v. pro τούτου P. τοῦτο habet, accuſ. caſu: A. neutrum horum agnoſcit. V.31, incluſa, μὲν οὖν καὶ, addita ex RR, & ex A. V.38, iidem RR pro ξύλινα habent λίθινα, vt interpres quoque.

P.124, v.6, iidem ἐβασίλευσεν, præt. aor. & v.10, γεγένηται, præt. perf. V.15, A. κατ' αὐτοὺς: & mox RR τοῦ βασιλέως. V.20, οἱ ἄλλοι Λοκροὶ] Locri Ozolæ, in Græcia. Locri Epizephyrii, in Italia: de quib. Virgilius, *Hic & Narycii poſuerunt mœnia Locri*: vt Ac. annotauit. vide & Pauſaniam. V.23, iidem προσκυνοῦντες, præſ. temp. V.30, Δίζιο A & P constanter etiam infra 140, 31: conuenientius tamen δίζομαι RR & Ac. interpres.

V.33, P. οὕτως ὁ παρ᾽ αὐτοῦ χρησμός, *hoc ab illo profectum oraculum*. ſed alteram lectionem probat cum A & RR etiam interpres. V.37, incluſa, addita ex eiſdē. V.40, RR μακρόν, & mox πολιτείαν pro ἡγεμονίαν: perperam, vt res ipſa declarat. V. 45, interpres videtur legiſſe Κυρίων: de quibus nihil inuenio: aut perperam in verſione *Cyrenſium* ſcriptum pro *Cyrenenſium*. Tum & hoc notandum, cum A & RR in poſterioribus commatib. pro τῶν habeant τὸν, v. 44 legi poſſe, Ἀ.... τὸν Ἀρχίαν καὶ Μνήσωνα τὸν Φωκίων, atque ita deinceps; articulo videlicet ad ſingulare νομοθέτην relato: immo A v. 46 geminato articulo habet τὸν τῷ Μιλησίων. Et pro δὲ ſiquis v. 49 δὴ malit, haud refragabor. RR ſane pro ea particula τὸν habent: vt legiſſe videantur οὖν. Sequēs ἰδίων ab eiſdem abeſt.

P.125, v.3, iidem, οἱ ἄλλοι Ἕλληνες: & v. 7, ὑπεδείχθη. V. 8, incluſa, cum A agnoſcunt iidem. itidemque v. 30 & 38, & 46. V. 15, iidem οὐχὶ ἄλλοι, *non alij*. V. 25, iidem, καὶ τοῦ γένους αὐτῶν. repetito vniuerſali adiectiuo. V.52 iidem πολιτευσαμένων, præt. aor. & mox diuiſe οὐδὲ εἷς.

P.126, v.3, A. καὶ οἱ ἔνδεκα θεσμοθέται: perperam. alius enim τῶν ἔνδεκα, alius τῶν θεσμοθετῶν magiſtratus fuit, vt ex Suida manifeſtum eſt. V. 6 RR breuius, τοῖς ἀναγνώσκουσι τὰ ὅτι πάλαι ξυγγεγραμμένα. V.21, A. τὸν νομοθέτην εἶναι σημειωσάμενον ἀεί..., articulo ad remotius conformato. V.24, idem διαλεγέσθω, hortatiuo modo, vt & interpres. Seq. v. idem τοὺς σοφωτέρους, *ſapientiores*: minus conuenienter. Articulum τὸν v. 30 & 31 omittit idem. V. 38, RR τῶν δὲ τῶν νομοθετῶν: ſed νόμων probat etiam interpres. V. 41, A elegantius, τοῦ Ῥωμαίων ὑπὸ ἱστορικοῦ χαρακτηρισθέντος, articulo ad regens ſubſtātiuum relato. V. 47, rr Οὐῆρος καὶ Σεβῆρος ὁ ἐξ Ἰνδῶν. quam ſcripturam vitij arguit & ſingularis articulus ὁ, & proxime ſequens Κόμμοδος. nam Seuerus etſi Antoninorum familiæ ſe ſuoſque inſeruit, tamen poſt Commodum & poſt Pertinacem demum in imperio ſucceſſit. Verum aūt dicere videtur quem Iuſtinus initio poſterioris apologiæ, Veriſſimū appellat, nempe M. Antoninum philoſophum, ab Antonino Pio adoptatum ex Annij Veri familia; vt in eius vita teſtatur Iulius Capitolinus. Ab eo Vero adoptatus & in imperij conſortiū aſcitus fuit L. Verus; qui & ipſe multa in oriente geſſit. V. 49, iidem cum A. ἀποτυχόντες, præſ. tempore.

P. 127, v.1, iidem κατέλιπον, præt. temp. Pro Maximiano autem ibidem Acc. interpres Maximinum legendū putat, qui cum filio ad Aquileiam interfectus eſt. Maximinum autem (v.5) eum eſſe ſuſpicatur de cuius perſecutione meminit ſ. Gregorius Naz. funebri oratione in Baſilium M. V. 6 iidem, δίχα καὶ πρὸς. V.12, διατεθεικότας agnoſcunt cum A. iidem. Ibidem mox A & P. ἐπεγινώσκομεν, præt. imperf. V.16, incluſa, abſunt a RR. Iidem ſeq. v. ἴσασι πάντες οἱ γεγονότες. Demonſtratiuum ἐκείνην omittunt iidem v. 19. itēq; articulum τῶν v. 27. V. 34, iidem περιφερόμενα. legi poſſet etiam περιρραίνοντα, *aſpergentibus*. V. 36, iidem, παράδοξον εἰργάσατο, vt interpres quoque. V.37, de rubo ardente narrat Moſes Exodi 3. V. 40, iidem τιμήσαντα, præt. aor.

P. 128, v.3, de idolis in montium verticibus, crebra mentio eſt in libris Regum. V.6, RR. τὸ παρά... V.12, ἀρχαίων ab eiſdem abeſt; itemque ab A. V.15, pro ἀσεβείας iidem cum A. habent ἐκκλησίας: & contra pro ἐκκλησίας A. v. 17 legit ἀσεβείας. V. 20, P. εἰργάσαντο, abſque præpoſit. Seq. v. RR ἴμπλησθ..., conuenientius. V.30, in μυῶν conſentiunt codices; quaſi maximis muribus repletæ fuerint foueæ. interpres μυῶν maluit. quæ variatio infra iterum occurrit 144, 20. Præterea idem interpres ad præcedens commation κατεσκευασμένα μὲν εἰς ἀκρίβειαν, addit μέλιτι, *melle*: vt eo magis huc quadret μυῶν appellatio. V. 32, A. τούτων πολλαπλασίους, *his multo plures*. itemque RR. niſi quod fœm. fine habent πολλαπλασίας. V. 40, incluſa, addita ex eiſdem. V. 43, P. ... V. 46, A & RR. οἱ πιστεύσαντες, præt. aor. V. 50, incluſa, addita ex A. ſed conuenientius RR τὰ ὁρώμενα γελῶντες. niſi forte malis, τὰ δρώμενα ὁρῶντες καὶ γελῶντες.

Iidem RR ibidem δημιουργοῦσιν pro πολυπραγμονοῦσιν.

P.129, v. 24, A. κατὰ τοὺς σφῶν πολιτείας νόμους αὐτεξούσιοι. Ex eodem addita δὴ v. 36. V. 39, incluſa agnoſcunt cum eodem etiam RR. V.50, iidem rr ἀλλαγήν τε, καὶ ἀμφιπόλων κύκλοι.

P.130, v.1, iidem λέγει γὰρ οὕτως. V. 4, hiſtoria de Candaule & vxore illius, paulo aliter ab Herodoto narratur, pag. 3: & Iuſtino lib. 1. Articulus τὰ v. 10, abeſt ab A. V.12, παιδείας legit etiam interpres: at RR παιδιάς, ſeu παιδιᾶς, *luſus*. V.19, incluſa, addita ex A. eademque agnoſcunt etiam rr: niſi quod γυμνοὺς habent pro participio γυμνουμένους. V. 31, iidem rr, μήτε γονέα ἔκγονον εἰδέναι τὸν αὑτοῦ, μήτε παῖδας γονέα. Locus extſtat ed. Stephaneæ pag. 457. V.33, Plat. ed. 458, οὐ μὲν τοίνυν & mox cum articulo, ὁ νομοθέτης. & v. 37, κοινῇ ἔχοντες. Seq. v. pro poſteriori ἐν rr & Plat. ed. habent δέ. V. 40, ἐπιθυμίας abeſt a Plat. ed. ſed mox repetitur v. 50. Ibidem RR habent ἀνάξονται, minus apte, vt ex eodem v. 50 cognoſcitur, vbi pro ἄξονται poſitum ſynonymum ὠθήσονται, *impellentur*.

P.131, v. 8, inter eos qui Platonis ſententiam de mulierum communitate molliunt, eſt etiam Clemēs, 185, 8. V.18, incluſa, addita ſunt ex A: a ceteris abſunt, itemq; ab interpretis verſione. Latine ita ſonant; *Ambo vero cum amica ſint, magis amica veritas*. V 26, rr τοὺς πολιτικοὺς, ambigue. videntur ſcribere voluiſſe τοὺς πολιτικοὺς, vt pag. præced. v. 26. interpres vtramque lectionem expreſſit, nempe, πρὸς δὲ πολιτικοὺς τοὺς πολιτικοὺς ἀναλισκόντας νόμους. V. 29, A & P. ἀφιστάμενοι... V. 31, aptius προμηθεῖσθαι, *prouidere, proſpicere*. V.36, rr διεσκεδασμένος, præſ. temp. & v. 44 νενομοθέτηκεν, præter. perf. V.46 iidem, τὴν παρὰ φύσιν ἀσέλγειαν ἅπαξ. V.50, iidem νεότητα: recte: at minus recte ſeq. v. τοῖς κεκλημένοις ὑπὸ τῆς ὑπ. πορείας. aptius ἰσχομένοις. V. 32 iidem cum A. ἀλλ᾽ ἄφθαρτον βίον διάγειν. Sed adnotata tamen in A. etiam altera ſcriptura, ἀλλὰ φανερὸν β. quā interpres quoque ſequitur.

P. 132, v.7, incluſa ἐν abeſt ab rr. iidemque ſeq. v. pro ἐπαίνεσε habent ἐπῄνεσε, *laudauit*: & v.16. φυγεῖν. præt. aor. & v. 20 παρακελεύσει, ſing. num. V. 18, interpres videtur legiſſe, κατὰ τὴν φυγήν. vertit enim, *dum exſulat*. ſed μετὰ eſt magis conſentanea. V. 21 A. ἀπαιτοῦσιν, præſ. temp. V. 24, rr πέμψαντος αὐτὸν. Articulus τὰ v. 35 ab eiſdem abeſt. V. 38 iidem φασὶ pro aoriſt. ἔφη. extſtat autem locus Matth. 5. V. 52, incluſum ... iidem omittunt. Iidem mox ibidem, εἰ δέ γε τοῦ γ. Sequen. verſ. A & P. παραλύσει, indicat. modo, parum congruenter.

Pag. 133, v. 3, articulus τοὺς abeſt ab A & RR. Græca ibidem ſic magis ad verbum ſonant: *Conſimiles vero rurſus & per Sutorem leges ſanxit; & ille epiſtolam ad Corinthios ſcribens, omnibus hominibus leges illas tulit*. Exſtat autem locus 1 Corinth. 7. V. 12, A. ἐνετύχανον, præter. imperfecto & ſeq. v RR φυγεῖν, præt. aoriſto. V. 19, iidem τῆς ἐξουσίας, *poteſtatis*, vt interpres quoque. V. 27, incluſa δὲ ab eiſdem abeſt. V. 28, iidem παραινέσεσι ... : at A. παραινέσεις ... V. 31, non minus apte legeris ταὐτὰ, *eadem*. V. 47, ἔφη additum ex recentibus: A. præſ. temp. habet φησί. Rurſum recentes ver. 50, τί γὰρ ἔφη; ἵνα ... Ibidem mox A. ἡμῶν, prima perſona; minus apte. Rurſum in Lat. verſione, v. 22, Græca ſonant *leges naturæ menſus*. id eſt, legib. ad naturæ inſtitutum conformatis. Scripturæ loca, v. 40 & ſequentibus, petita ex Matth. c. 5 & 12.

Pag. 134, v. 11, RR mutato commatum ordine, ἄγονοι ..., ... non male. V. 18, iidem, τὸν διαβόλον Βεελζεβοὺλ ἐπικαλέσαντες. infra rurſum variant 163, 55. V. 45, γε ab A. abeſt. Scripturæ locus primus, ver. 2, extſtat Lucæ 14: ſecundus, v. 8, Ioann. 16: tertius, v. 16, Ioann. 15: quartus, v. 18, Matth. 10: quintus, v. 36, Matth. 6.

P.135, v. 6, RR οὐδ᾽ ἵνα Ἀθηναῖον, repetito numerali adiectiuo, vt etiam interpres. V. 20, τούτων additum ex A. V. 22, rr ἀπολαύοντες ..., V. 25, τε addita ex eiſdem. Iidem ibidem mox λόγοις. V. 39, A. οἱ περιγινόμενοι δαίμονες, eo nēpe modo quo v. 34 οἱ ...

βασιλεῦς. ſed altera lectio magis eſt conſentanea. Ibidem mox recentes, ἐῴξιν λιπόντες, dempta præpoſitione. V.49, A. recens, ἐκ μαχητῶν μανίαν: P. recens, ἐκ μανιάδος μανίας. Sequens commation καὶ στερνομάντις, agnoſcit cum eiſdem etiam A. & στερνόμαντις Heſychio eſt ὁ ἐγγαστρίμυθος πύθων: vt ſit, qui e pectore ſuo (ſeu ab inſidente pectori ſuo dæmone familiari) vaticinia ꝓmit. Acciaolus ſuæ verſionis quam rationem ſecutus ſit in πλεισονικοτείᾳ, (ſic enim margini adſcripſit) non intelligo.

P.136, v. 4, A. τοῦ Ἀμμωνίου, variato articuli caſu. itemque RR v.13, τὴν θυσίαν ἀποστρεψεῖεν. V.28, iidem recentes, ἐν ἑτέροις τὰ ὄντα, ſine eriecta coniunctione: vt in Dionis epitome, δι' ὧν εἰπών. Cum illa porro ſententia, v.30, ἰοὺς θεοὺς ἀπηλλάχθαι τῶν ἐπὶ γῆς, quadrant iſta Caſtij apud Senecam Suaſoria 3, *Deos rebus humanis non interponere arbitrium ſuum*: & hæc, Cornelij Hiſpani, *Illa maria ſi numine ſuo Deus regeret, adulteris clauderentur.* In qua opinione fuit Epicurus quoque, ſupra 86,8. V.32, A. χρησμοὺς ἀξιοῦσι: at rr χρησμῶν: quod ferri & ipſum poteſt, ſi poſſeſſiuum εἶναι ſubaudiatur. Seq.v. Plutarchi ed. μονονουχὶ ῥᾳδίως λαμβάνοντες: & v.35, πλείους θυηλάς τινας ἐπιφέρειν. V.42, iidem recentes, πρὸς δίκην pro δουλείας: & mox οὕτως, pronomen pro aduerbio. V.50, iidem, παραπλησίως δὲ καὶ τὰ ὑπὸ σοῦ εἰ-

P.137, v.1, Plutarchi ed. ἐμφανῶς καὶ ἀφανῶς λαβεῖν ἔστι: & v. 6, καινίας τ' ἀλλαλαί τ' ὀρσολοψίαι. RR ὀρσολοψίαν habent, & hic, & paulo poſt v.16. ὀργιαζομένων vero confirmat gloſſema in A ſuperſcriptum, ἐνθουσιώντων: licet ὀρσολοψίαν videatur magis conſentaneum. Rurſum v. 6 A & rr ἀπὸς ἱερῶν, ad ſacerdotes. V.8, Plut. ed. δεῖ μόνον δὲ φαύλων & mox, φησιν μὲν αὖ πλείω μέλλησι καὶ παραμύθια. καὶ ὡς πάλαι ποιούμενοι αὐθρωποθυσίας ὑπὸ θεοὺς ἀπαιτεῖν ἢ προσδέχεσθαι πιθανόν ἐστι, οὕτω μάτην αἰτοῦντι βασιλεῦσι καὶ στρατηγοῖς παῖδας αὐτῶν ἐνδιδόντες. Infanus his non multum abſimilia ſunt quæ a T. Liuio de Bacchanalib. traduntur in quarta Decade. Ac. V. 16, incluſa abſunt a rr. V.20, iidem, ἀνθρώπων σφαγαῖς ἐπιτέρποντας. V.28, θέσπισεν agnoſcit cum A & rr etiã Plut. editio vulgata: P. habet θέσπισε. V.31, rr δάφνεον, detracta præpoſitione. Ibidem Plut. ed. indicatiue habet δεῖ. Cum ſequentib. vero concinunt hæc Horatij, *iampridem ceſſant oracula Delphis.* Ac. V.39, iidem recentes γνῶσιν τῶν φρενῶν, vt interpres quoque *cognitionem motus.* V.42, P. παρὰ πολλοῖς, *a multis*: minus apte. V.52, rr μαρτυρεῖ, præſ. temp. Sequens αὐτῷ emphatice poſitum pro αὐτῷ τούτῳ, ſeu τῷ αὐτῷ.

P.138, v.8, incluſa καὶ abeſt ab rr. Et contra, v.15, ex eiſdem & ex A. additum commation iſtud καὶ βλαβερόν: de quo ſupra quoque, ad 108,36. V.29, A. πύρσον: verius fortaſſe πύρσιον, ſ. μείζων. Idem mox αἷμα καὶ ἔλαιος, ſuſpectius. V.34, δὲ addita ex rr. V.48, pro ὧν non minus apte legeris ὅν: vt ſit, *eorum verſuum quos*. V. 54, P. ὑπογράφει.

P.139, v.6, κηλεῖν abeſt ab A. V.14 rr αὐτὰς γὰρ ἐκείνας, *illas ipſas.* Seq. v. iidem cum A. παρ' αὐτοῦ κληθεῖσαν, *ab ipſo vocatum.* V.21, in eiſdem & altera eſt ſcriptura, Σὸν δόμον Ἑκάτην με θεὰν ἐκάλεσας εἰς ἀνάγκης, *Domum tuam me Deum Hecaten vocaſti vi coactum.* quæ annotata etiam in Ac. In eodem Acc. tertia quoq; ſcriptura eſt, Θεοδάμαντ pro σὸν δόμον: quaſi eo nomine ſaga ſiue ſortilega quæpiam intelligenda veniat. ſed ea lectio ꝓcul dubio corrupta eſt. Idem Acc. & hoc adiicit, fictitium eſſe quod dæmones cogi ſe queruntur; vt ſc. homines in ſtulta credulitate ſua eo magis confirment. V.26, rr δεδήλωκε, præt. perf. V.30, iidem κάτω διαρρεῦσαι A. κάτω θεοῦ διαρρέουσαι. V.32, idem A. ἐπὶ ἰδεῖν. Seq.v. rr πρὸς δὲ τῷ ἐξηγουμένῳ, minus apte. Incluſa καὶ v.34, addita ex eiſdem. Iidem rurſum v.35 ſingulariter τοῦτο, *hunc.* V.40, A & P πολλοὺς ὀλέθρους, *multas pernicies*; minus conuenienter.

P.140, v.4, rr ἐρρεῖθρον: itemque interpres. θηρὸς vero ſeq. v. appellatiue accipio: vt ſit, apud fluuium qui feræ belluæ nomine inſignitus eſt; id eſt apud Tigrim fl. V.9, iidem, παρ' αὐτῶν Ἀθηναίων, *ab ipſis Athenienſibus*: minus conuenienter. Incluſa καὶ v. 11, addita ex eiſdem. V.25, iidem cum A. μεταμαθεῖς. V.51, aptius iidem δίζομαι: vt ſupra quoq; notatũ, ad 124,30.

P.141, v.2, locus de Laconicis inſtitutis, ſupra exſtat 126,7: oraculum vero Lycurgo datum, 124,27. V. 9, rr ἀπαγγέλλειν: & ſeq.v. εἰς ἰδιώτας. V.15, loci huius (vt Commelinus noſter obſeruauit) meminit Ioannes Tzetzes nonæ chiliadis hiſtoria 291: vbi tamen ἵπποι Θεσσαλικοί, non Θρηικίαι. Adduntur ibidē & hi quinque verſus:

Ἀλλ' ἔτι καὶ τῶν εἰσὶν ἀμείνονες οἱ τὸ μεταξὺ
Τίρυνθος ναίουσι καὶ Ἀρκαδίης πολυμήλου,
Ἀργεῖοι λινοθώρηκες, κέντρα πτολέμοιο.
Ὑμεῖς δ' Αἰγιέες, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι,
Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

De qua clauſula hoc idem Tzetzes annotat, ſecundum Mnaſeam Ægienſib. datum eſſe hoc oraculum; ſecundum Callimachum vero, datum eſſe Megatenſibus: quem & Clemens ſequitur 325,52. V.20. A οἱ Τελεσσαλιοι, vt οἱ Ἡρακλεῖς, & ſimilia. V.22, rr τὴν ζυγοστάθμην, abſque præpoſ. V.31, hiſtoria & oraculum de Cleomede pugile, ſupra recenſita, 115,16. V.34, Ac Ἀλλὰ σὺ Μηθύμνης ἔχεις. nam Μηθύμνα per ει ſcribit etiam Steph. V.36, rr φοῖβον pro ἐκήβολον: itemque interpres aptius. V.47, P. αἰωρηθεὶς διατελεῖ σὺν ἀνάγκῃ.

P.142, v.3, rr ὑμῖν ὦ ὑμέτερα ἀξιόχρεα. V.8, iidem cum P. λόγοις pro λόγιοις. V.12, A. κατέλιπον χρησμοὺς, *deſeruerunt oracula ſua.* V.14, ὡς abeſt a P. V.23, A. ἀνέστησαν ὀρθῶς, præſ. temp. Seq. v. idem compoſite παραβασιλεύς: itidemque rr. V.33, iidem recentes, ὁ ἀμφίλοχος καὶ Ἀμφιάραος, duob. commatis vno articulo connexis: & contra, v. præcedente, ὁ Δαφναῖος. V. 36, iidem, αὐτὴν ἐκκλεισθεῖσαν: nempe τὴν πηγήν. V.40, poſt τὸν ἡμέτερον νεκρὸν iidem addunt, Βαβύλαν φησί: quod marginale ſcholion eſſe, cuiuis liquet. præterea Δαφναῖος ibi non appellatiue laurigerum ſignificat, (vt interpreti viſum eſt) ſed Daphnenſem, in Daphnenſi Antiochiæ luco coli ſolitum: vt fuſius ide Theodoretus docet Eccleſiaſticæ hiſt. l.3, c.10 & 11: & Libanius ἐν τῇ μονῳδίᾳ τῇ ἐπὶ τῷ ἐν τῇ Δάφνῃ νεῷ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ita igitur magis ad verbum ſonant Græca, *Et Daphnenſis Apollo, cum effeciſſet vt defunctus noſter* (nempe Babolas ſeu Babylas martyr) *e ſepulcro ſuo trãſferretur, cælitus fulmine tactus eſt.* Eiuſdem Babylæ vitam prolixe conſcripſit magnus ille Chryſoſtomus: meminit etiã Suidas. V.51, rr ἐν παιδίσκῃ, forma pariter & caſu mutatis. Scripturæ locus primus, v.13, exſtat Matth. 8: alter, v.17, Act. Apoſt. c.16: tertius, v.36, Eſaiæ 50: quartus, v. 42, Act Apoſt. 16.

P.143, v.28, P. breuius ξυρρέοντας, καὶ τὸν ἐν τῇ Σιὼν ἀναβλύσαντα λόγον ἀπαγγέλλοντες: duobus ſc. membris in vnum contractis. V.34, A ἐβασίλευεν, præt. imperf. Seq. v. pro Ἰδουμαίων rr habent Ἰουδαίων: & v.37, A Ἐρεβος καὶ Ἀδιαβηνοί: corrupte. V.46, iidem τὰ εἴρηκεν, dempta præpoſitione. Iidem contractius v.49, προεπεψήφισεν εἰς τὰ ἀπόλλυσι. V.53 A. ἐνέβαλε, præſ. temp. tamquam præſens propheta ſpectet. Exſtat autem locus Eſaiæ cap. 2.

P.144, v.16, rr καὶ εὕρον καὶ ἀπέλυσαν. itemque A. V. 18, participium καλουμένους, additum ex eiſdem. idemque agnoſcit etiam interpres. V.20, rr μιαῶν, *mortuum*: itidemque mox v.23, ὡς σκορπίους τῷ μιαῷ. quam lectionem ſecutus eſt etiam interpres. contra, idem interpres μέγας pro μιαὸς 128, 30. V.25, iidem recentes cum A. τῶν ἄλλων, *ceterorum.* V.27, articulus τοῦ, ab eiſdem abeſt: itemque præpoſitio ἐπὶ ſeq.v. V.36, A. διδάσκων pro διαμαρτύρων. V. 41, rr dualiter Ἰουδαίων: & ſeq.v. Βαβυλῶνα βουλὴν βωλὸς γράφουσι καὶ ὠτικοῖς. V.44, articulus οἱ, additus ex eiſdem: itemque ὁ v.46. Et contra, pronomen με v.47, ab eiſdem abeſt; itidemque a vulg. Bibl. Eſaiæ 41. V.51, A. P. & rr, ποτὲ μὲν ἐρεῖ: vt interpres etiam, *aliquando quidem dicet.* at vulg. B. τότε, *tunc.* Eadem v. 53. θάνουσιν αὐτοὶ, plur. num. V.54, rr ἐπεθανεῖσθε, præſ. temp. Sequens Eſaiæ locus, exſtat cap.42. At qui v.26 ex eodem propheta citatur, legitur cap.17. & qui v.42, petitus eſt ex eiuſdem cap.31.

P.145, v.3, καὶ abeſt ab rr, & a vulg. Bibl. Eſaiæ 42. V. 5, eadem Bibl. καὶ ἀληθέως συνετελεσθήσεται ὁ συνετρίψαι: & ſeq.v. εἰς ἀλήθειαν ἐξοίσει κρίσιν. V.9, articulus τοῦ abeſt ab A

ab A & rr. V.15, vulg. B. διεξήλθον ζῶντες μου. V.18, A. μου, genit. caſu. V.26, idem, διωρίσας τοῦ ἔθνους. V. 32, idem, ἐν σκοτίᾳ καθημένους, in valle ſedentes. V.42, rr μετ' ἐλαίας, plur. numero: & v.48 ἐμφανῶ, mutata præpoſitione. Exſtat autem locus Eſaiæ c.42.

P.146, v.4, articulus οἱ additus ex eiſdem. Contra, οἱ v.23, & ὁ v.28, ab eiſdem abſunt, atque à ieo etiam ab A. Itidem & αὐτὸς μὲ, v.28, ab eiſdem recentib. abeſt. V.31, iidem εἰς φῶς, in lucem: itemque interpres. V. 43, iidem ἰσχλωσι, detracta præpoſitione. V.44, A. plurali numero. ὁ φυλάσσοντες μάταια ... ἐν οὐ μεθ' ἡμῶν ἐν. Seq. v. Ac κατ ... ἐν ... omiſſa præpoſ. ἐν. V.40, rr ... & mox, ... prima perſona, vt etiam interpres. Exſtat porro Scripturæ locus primus, v.2, Eſaiæ c 42: ſecundus, v.15, Eſ. 45: tertius, v.23, E. 49: quartus, v.27, E. 51: quintus, v.44, Pſalmo 22. ſextus, v. 45, Eſaiæ 53: ſeptimus, v.54, E. 59: octauus, v.55, Eſaiæ 65

P.147, v.2, iidem, ..., οἱ ἐξ ... : relatiuo ad intellectum, non ad vocem conformato. V. 7, iidem ζῶντα, accuſ. caſu, vt & Ac. V.34, ... ab eiſdem abeſt. V.47, incluſa, addita ſunt ex Ac. In A & RR paulo aliter legitur locus, ... Scripturæ locus primus, v.6, exſtat Ierem cap 3: ſecundus, v.16, Ierem. 6: tertius, v.53, Ioann.14: quartus, v.41, Act. Apoſt.13: quintus, v.47, Ierem.16.

P.148, v.8, Græca ſonant ad verbum; *quo modo venteſl ... ventilabro*. Seq. v. ἐν addita ex rr. Et cõtra, quę v.11 & 12 incluſa ſunt, ab eiſdem & ab A. abſunt. V.32, iidem, ἐν ταῖς οἰκείαις πόλεσι, vt interpres quoque. V. 34, iidem ... & mox, ... τὸ ὄνομα ..., *vt inuocent omnes nomen Domini*. V.43, A breuius ... Scripturæ locus primus, v.3, exſtat Amoſi cap.9: ſecundus, v.19, Ioann.1: tertius, v.23, Sophoniæ cap.2: & proxime ſequens, Sophon.3: quintus, v.42, Zachar.c.2: ſextus, v.55, Zach.9.

P.149, v.1 & 2, incluſa, addita ſunt ex A & rr. Præterea idem A v. 2 verum actiue habet ἐξολοθρεύσει τόξον, *perdet arcum*. V.3 rr πλῆθος καὶ εἰρήνη ἐξ ἐθνῶν, *multitudo & pax ex gentibus*. V.6, iidem, καὶ ἐν τῇ ἡμ. ... Ex eiſdem additum ... v.11. V.17, incluſa, addita ſunt ex eiſdem; agnoſcitque eadem & A. V.27, idem breuius, τοῦ Δανιὴλ καὶ τῶν Ἰσαὴλ, καὶ ... V.40, τὴν αὐτὴν cum articulo habent iidem: at ſeq. v. ... abſque articulo. V.55, iidem φασὶν, præſ. temp. Seq. v. A & P. ὁ ἀπόκειται, *quod repoſitum eſt*, nom. caſu. Scripturæ locus primus, v.5, exſtat Zachar.14: alter, v.33, Geneſ.c.12; & rurſum Gen. 22: tertius, v.55, Geneſ.c.49.

P.150, v.1, Moyſis locus, exſtat Deuteronomij c.32. V.3, rr ἰδίως pro ..., & ſeq. v. αὐτὸς pro ...: itidemque A & Ac. V.17, incluſa, abſunt ab eiſdem. V.19, rr ..., dempta præpoſitione. V.29, iidem ... contracte. Seq v. iidem numerales notas integris verbis exprimunt, ...: & v. 33, ... : variata numerandi ratione: Rurſum v.31, A. ..., *nati ſunt*: a verbo γίγνομαι. V.43, incluſa καὶ abeſt a rr. itemque articulus τοῦ v.46. V.45, P. ſine compoſitione ... V. 54, articulus ... abeſt ab A. Et ſeq. v. RR, ἀρκεῖ γὰρ ὑμῖν, mutata coniunctione. Græca ibidem ſic potius ſonãt; *Sufficit autem vobis, ſi velitis, etiam ceterorum, ex his quæ audiuiſtis, veritatem dignoſcere*. id eſt, Sed ex his quoque, modo velitis, ſat luculenter perſpicere poteſtis quam vera ſint ceterorum prophetarum oracula.

P.151, v.5, P. ..., prima perſona. Ibidem rr ..., præt. aoriſto: & v.7 ..., detracta præpoſitione ...: & ſeq. v. λαβοῦσι, facta relatione ad τοὺς ... V.16, incluſa, ex eiſdem & ex A. addita ſunt. Exſtat autem Herodoti locus lib.1, p.3. V. 24, Apoſtoli locus petitus ex 2 Cor.6. Incluſa v. 37, abſunt a vulg. Bibl. pſalmo 113. V.40, rr ...: & v. 44, ... V.46, iidem ..., interpres ..., *audiuiſtis*. Incluſa v.53 & 54, ab eiſdem rr abſunt.

P.152, v.1, A. ..., minus apte. V. 21, τὴν εὐθυμίαν agnoſcit cum m.ſ. etiam interpres. ſed vera lectio eſt τὴν ἀθυμίαν. vt docet Clemens 179,29: Δημόκριτος μὲν ἐν τῷ περὶ τέλους, τὴν εὐθυμίαν, ἣν καὶ ... προσαγορεύει. itidemque Seneca De Tranquillitate animi, cap. 2, *Hanc ſtabilem animi ſedem, Græci εὐθυμίαν vocant, de qua Democriti volumen egregium eſt: ego Tranquillitatem voco*. De eadem exſtat & Plutarchi liber. V.24, incluſum ..., nec A. nec rr agnoſcunt; nec item interpres. ... autem vocabulo, quod mox ſequitur, vtitur & Plutarchus in fine libri De fato, ... V.27, rr ..., *compoſuit*. & ſeq. v. αὐτοῖς pro ... V.37, idẽ ..., præt. aoriſto: vt & A. V.40, ... addita ex eiſdem: itidemque δὲ v.45. V.48, A. ... V.50, articulus τοῦ exſtat in ſolo P. ... autem v. 46, ſignificat non tam *occultat* quam *ſuperauit*, & ita quidem ſuperauit, vt quodammodo eum offuſcarit. nam ſi Anaxagoræ finis cum Platonis fine comparetur, ſplendor eius a magnifico Platonis fulgore longe ſuperatur & pene abſconditur, vt a ſole minora ſidera.

P.153, v.13, præceptum Chriſti de cæleſtis Patris imitatione, exſtat Lucæ 6. Incluſa καὶ ſeq. v. addita ex rr. V.24, articulum τὸ cum eiſdem agnoſcit etiam A. Seq. v. iidem ... pro ... V.40, iidem ... caſu ſc. ad infinitiuũ relato. Seq. v. Ac ... vero Clemens habet ..., 207,30.

P.154, v.1, ... ab A. abeſt. V.4 rr ..., minus apte. Græca ibidem ita magis ſonant ad verbum; *& eū qui his frueretur, diceb at vel cum Ioue patre pugnare poſſe*. id eſt, eum qui his frueretur, vel ipſum Iouem felicitate adæquare. Sic enim Seneca, epiſt.25, *Panem & aquam natura deſiderat: nemo ad hæc pauper eſt: intra quæ quiſquis deſiderium ſuum clauſit, cum ipſo Ioue de felicitate contendat; vt ait Epicurus*. ſic epiſt. 110. *Habeamus aquam, habeamus polentam: Ioui ipſi de felicitate controuerſiam faciamus*. item epiſt. 67, *Apud Epicurum duo bona ſunt, ex quib. ſummum illud beatumq; componitur; vt corpus ſine dolore ſit; animus ſine perturbatione*. Cum prioribus duobus locis conſonant quæ Stobæus ex eodem Epicuro citat; ... Et hæc eiuſdem apud Laertium, ... V.21, iidem rr ... verius ..., *ſuper aſpalathis fullonum more carminantes ſeu trahentes*. V.23, iidem ... detracta præpoſitione. V.26, P. ... V.37, congruentius rr cum A. ... Incluſa verſu præced. & ſequente, ab eiſdem abſunt. V.44, iidem cum A. ..., aduerbialiter. V.50, A. ..., *quas nemo imaginari ſibi queat*.

P.155, ..., additum ex A & rr. & contra, poſterior ... v.8, ab rr abeſt. V.10 iidem τὸν ὅλον βίον, vt etiam interpres. V.22, iidem ... pro ... V.30, ... additum ex eiſdem. V.44, iidem ὃν δὲ, maſc. gen. V. 56, Danielis locus exſtat cap.7.

P.156, v.1, rr καὶ ... λόγους. exſtat autem Eſaiæ locus cap. 66. V.4, incluſa, addita ſunt ex A. V.7 idem ... pro ..., mutato & verbo & modo. V.11, idem, ... ἔλεγον, *quod dicebam*, itidemque rr. Seq v. idem A. ..., *circa ipſum*; minus apte. V. 30, ... exſtat in ſolo P. Ibidem mox A. καὶ δὲ ... ἐπὶ ... τὸν βίον καὶ ... verbo ... ſemel tantum poſito. V. 32, ... ab rr abeſt: & contra, ſequens ... additum ex A. V. 36, iidem rr ..., præſ. tempore: & v. 39, ..., minus conuenienter. V.41, iidem, ...: & mox, καὶ ... γὰρ ... Et ſeq. v. ..., optatiuo verbi modo. V.44, A. ... τῶν Ἑλλήνων: minus belle. V.47, idem ..., *quas*: & mox ..., maſc. gen. V. 48, rr, καὶ ..., *etiam in hoc dialogo*. & mox ..., *manifeſte*.

P.157, v. 5, ... additum ex A & rr. Ibidem mox P. neutro genere αὐτὰ habet: quaſi ad ... vel aliud huiuſmodi referatur. V.8, καὶ addita ex rr. Ibidem mox A. ſing. num. ... τὸ λεγόμενον. Incluſa, quæ ſequuntur, ab eodem abſunt. & contra, ex eodem addita δὲ v.15.

Incluſam αὖ v. 24, agnoſcunt cum eodem etiam RR. Seq. v. pro δὲ aptius cum A. & Ac. legemus δή. V. 35, τὸν λόγον agnoſcunt cum A. etiam recentes. V. 46, idem A. ναίομεν pro ῥᾳδίομεν.

P. 158, v. 18, pro ζωώδης aptius legemus ζωωδῶς: cuius non obſcura veſtigia exſtant in A & RR. V. 21, iidem RR. εἰς μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ ὅθεν ἥκει ἡ ψυχὴ, ἱκάστη οὐκ ἀφικ. quam lectionem exprimit etiam interpres. V. 23, A. πρὸ τοσούτων χρόνων, *ante tot tempora*: P. πρὸ τοσούτου χρόνου, *a tanto tempore*. Quid autem Plato hic ſibi voluerit denario & millenario decies repetito, e quibus etiam numeris magnum annum efficit, ſumpta ex Pythagora numerandi ratione; belle docet Marſilius Ficinus commentario in lib. decimum Rerp. Platonicæ, vt Acc. in verſionis ſuæ margine adnotauit. Eodem alluſiſſe videtur Seneca, cum ait epiſt. 36, *veniet iterum qui nos in lucem reponat dies*. opinabantur enim illi philoſophi, ſæpe nos veniſſe in hanc vitam, ſed oblitos eſſe: redituroſque poſt aliquot annorum milia, ſed rurſus omnium oblitos: idque ſæpius factum eſſe, ſæpius factum iri: inquit ad eum locum Muretus. V. 28, RR ἐπὶ τὸν ἀνθρώπου βίον ἐλθεῖν: & mox v. 30, δίκας τίνουσι. Articulus τῷ præcedenti v. abeſt a P. qui etiam διηγησάμενα habet pro διηγημένα. V. 31, P. εἰς τὸν οὐρανοῦ τόπον: congruentius τῶν οὐρανῶν, vel ſingulariter τοῦ οὐρανοῦ, *in aliquem cœli locum*: ad quam lectionem accedit interpretis verſio. Sic v. 32, congruentius, οὗ ἐβίωσαν βίου. V. 34, in P. exſtat etiam alia ſcriptura, αὐτοῖς ὧν ἐξ ἐκείνων ἰδεῖν μυριάδας. V. 37, articulus τὸν additus ex A. itemque καὶ v. 49. V. 42, poteſt etiam datiuo caſu legi κρίνουσιν: vt feratur ad ſequentia, τῶν αὐτῶν ἀλλων. V. 49, legi etiam poteſt cum RR. τούτων τῶν δογμάτων τὴν ἀλογίαν, *horum dogmatum*. Seq. v. RR τοῖς λόγοις, *ſermonib. ſeu libris*. Incluſa, v. 53, abſunt a P.

P. 159, v. 1, RR εἰς αὐτὰ ἐπιψόμενα. Seq. v. A. τὸν φιλοσόφου καταλείψω λόγον, *philoſophi ſermonem relinquam*. quam lectionem interpres quoq; ſecutus eſt. RR cum P. conſentiunt, niſi quod κατέλιπον habent, aor. 2. V. 6, iidem χρόνος δὲ legunt abſque articulo. V. 11, incluſum ἐκεῖ, ab eiſdem & a P. abeſt. & contra, v. 13, σφᾶς ex eiſdem & A. additum. V. 15, iidem τε καὶ τοῦ οὐρανοῦ· ἃ οὐκ εἰσὶν ἄνω, ἀλλ᾽ ἀντιπρὺ, *quæ non ſupra ſunt, ſed e regione ſibi oppoſita*. Incluſa διὸ v. 18, ab eiſdem abeſt. V. 20 iidem pro ἀδίκους habent ἀδοκίμους, *qui ſe vitamque ſuam non probauerint iudicibus*. V. 31, iidem μὲν δὴ pro μέν τοι. Locum vero hunc e Plutarchi libro primo De anima, citat etiam Euſebius Præpar. Euangel. lib. 11, p. 331. qui v. 36, paulo diffuſius legit, φοιτῶν γὰρ ἐναγχος, ἀβιώτως ἔχειν ἴσως ἔοικε τοῖς ἰατροῖς· ἀνιαχθεὶς δὲ μικρὸν: & mox, ἐν βεβαίοις καταφορᾷ: & rurſum, ἄλλα μὲν οὐδεὶς οὕτω ἐπράξεν. V. 41, narratio a Theodoreto contracta eſt. V. 42, A. ἀγνοεῖν, præſ. temp.

P. 160, v. 1, RR ἤκουσα, prima perſona: & v. 10, θείοις λογίοις. V. 12, κατὰ ῥοῦν φερομένους interpres vertit, *eos qui a torrente voluptatis ablati rapiuntur*; cum potius ſignificari videantur ii *qui ſecundo vento feruntur*, vt innuit oppoſitum v. 16, τοὺς κατὰ τοῦ ῥεύματος ἀνιχνευομένους. ad verbum ſonat, *eos qui ſecundo flumine feruntur*. V. 29, in A. vltimus μακαρισμὸς penultimo loco ponitur, & viceuerſa penultimus vltimo. V. 34, RR ὥραν ἡ ὑγείαν. V. 43, iidem ſignificantius αὐτόπτης, *qui ſuis oculis vidit*. V. 45, A. καταλαμβάνεσθαι, præter aor. Ibidem mox RR καὶ οὗτος, *etiam hic*, ſeu *hic quoque*. Ex eiſdem additum ἡμῶν v. 55. Scripturæ locus primus, v. 4, exſtat Eccleſiaſtici cap. 1, & pſalmo 110: alter, v. 7, pſalmo 118: tertius, v. 29, Matth. 5: quartus, v. 40, 1 Cor. 2: quintus, v. 47, Rom. 6.

P. 161, v. 19, ἰδοὺ additum ex RR. & contra, ab eiſdem abeſt καὶ v. 21. V. 23, ita ſonant Græca; *Sed & aliâ ad eum ſcribens epiſtolam, hæc quoque in ea poſuit; Ego enim iam libor*:– quaſi videlicet prior locus ex priore ad Timotheum epiſtola ſit deſumptus; & poſterior hic ex poſteriore: cum tamen ambo ex poſteriore ſint petiti; prior ex ſecundo, poſterior ex quarto capite; vt quidem vulg. ed. habent. V. 25, iidem, τῆς ἀναλύσεώς μου: iidemque A. cum P. conſonant vulg. Bibl. 2 Timoth. 4. V. 28, in eiſdem eſt κύριος abſque articulo.

V. 31, iidem cum A. οὗτος habent; pronomen ſc. pro aduerbio: & ſeq. v. φιλίας ποιοῖς, vt vulg. Bibl. V. 46, οἱ poſt ὅτι addunt iidem rr. ambigue. In vulg. Bibl. Ioan. 5, 27, plenius ſic legitur: ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο. ἰσχ. V. 54, iidem rr. ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, *e cœlo*. πᾶσαν ſeq. v. ab eiſdem abeſt. Scripturæ locus primus, v. 9, exſtat Rom. 8: ſecundus, v. 17, Galat. 4: tertius, v. 20, 2 Timoth. 2: quartus, v. 24, 2 Timoth. 4: quintus, v. 33, 1 Cor. 15: ſextus, v. 41, Philipp. 3: ſeptimus, v. 46, Ioann. 5: octauus, v. 52, Matth. 24.

P. 162, v. 7, iidē, τῶν οἰκούντων τὸ ἄστυ δαιμονῶν: quæ lectio prima fronte abblanditur, ſed membrorum congruentiā turbat. Iidem ſeq. v. διακρύψαντες, mutata præpoſitione & v. 9, προσεκαλέσατο, mutato verbo. V. 11, αὐτοῦ ab eiſdem & ab A. abeſt. V. 13, iidem ἀφορῶν, more Attico. V. 25, iidem μηδεὶς ἐν τούτῳ, ſeu μηδ᾽ ἐν τῷ. Seq. v. A. τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, caſu ad verbum infinitiuum relato. V. 30, RR πεπραγμένων, præt. perf. V. 38, iidem ἐσχάτην ἐκείνην, *extremam illam*. V. 45, iidem, ἐκείνου ἄξιος, ſ. ἐστὶ: itidemque interpres. V. 52, A. καὶ αὐτὰς οὐδὲ ταῖς ἐπιτηδείαις, ſtructura minus bella. Scripturæ locus primus, v. 2, de lampadibus, cum altero exemplo de talentis, exſtat Matth. 25: itidemq; tertius, v. 9: & quartus, v. 28.

P. 163, v. 1, P. διδάσκει δὲ τὸν τῆς ὑμ. φύσ. καὶ τὴν ἀκριβείαν: nihil ad rem. V. 11, πάντα, abeſt ab RR. V. 17, iidem, τὰ δὲ δὴ τῷ βίῳ πεποιημένα concinnius. V. 21, A. ἀδελφοῖς. V. 38, καὶ addita ex RR. V. 42, P. καὶ τοῖς ἰδίοις καὶ τοῖς ἐκεῖ. iterato articulo, vehementiæ gratia. Scripturæ locus primus, v. 6, exſtat Act. apoſt. 17: alter, v. 44, Matth. 11.

P. 164, ver. 18, articulus τῶν abeſt a recent. Quæ ſequuntur, ita magis ad verbum ſonant: *Aut enim viri, fidei ſagena capti, cum mulierib. adhuc incredulis depugnant: aut mulieres, accepto pietatis iugo, viros adhuc errantes irretire annituntur*. V. 22, in συζυγίαις deficit A. codex. Vt ergo recentes cod. deinceps cum P. conferre pergam, habent illi proxime ſeq. v. ἰσχυροὶ ἀξιοῦνται nomin. caſu, verbo ἀξιοῦνται passiue capto *pro efficitur*. V. 24, iidem κατέλιπον, præt. aor. V. 35, articulus τὰ additus ex eiſdem: & contra, præpoſitio εἰς ab eiſdem abeſt. Ab eiſdem abſunt incluſa v. 51. Iidem v. 55 ſing. num. habent τὸ ξυγκείμενον. Scripturæ locus primus, v. 15, exſtat Matth. 16: alter, v. 27, Matth. 26, & Marci 14.

P. 165, v. 3, articulus τὸ additus ex eiſdem. itidemque v. 6. V. 9 iidem φῶς νοητόν. V. 11, iidem, τοῖς ἀκροαταῖς: & ſeq. v. καὶ ἐν τῇ παραβολῇ, *etiam in parabola*. Exſtat autem ea parabola Matth. 13. V. 24 iidem, ἀκηκόαμεν θείας λαβεῖν αὐτὸν κοινωνίας δωρεᾶς. *multos diuino participare dono cognouimus*: & ſeq. v. παρακαλοῦντες καὶ λιπαροῦντες. V. 30, iidem λόγος ιβ΄. V. 34, congruentius εἴπωμεν, ſeu εἰρήκαμεν, vt ſe. congruat cum ſeq. aor. ψάλλοντες. V. 43, αὐτοῦ ex eiſdem additum: & contra, δὴ, v. 45 ab eiſdem abeſt. V. 49, iidem ὑπὸ δεξιοὺς, mutata præpoſitione: & mox, μέγιστον καὶ παμμέγιστον non inconcinne. V. 51, P. inuerſis caſibus & ſententia, τῇ ἀληθεῖ πράξει ξυναφθῆναι τὴν γνῶσιν. V. 55, καὶ addita ex eiſdem.

P. 166. incluſa v. 6 & 7, abſunt ab eiſdem. V. 9, iidē, τῆς ἀληθείας τὰς ἐργασίας, vt interpres quoque. Mox iidem, θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν ἢ φυσιολογίαν. vt videatur in illa geminatione duplex loci ſcriptura fuiſſe expreſſa. ſed phyſiologiæ quam philoſophiæ nomen magis huc congruit. V. 13, iidem compoſite, διαφιλονεικεῖν: & ſeq. v. διαμισοῦσι τὴν ψυχὴν– cum verbum τοῦτο iam ante, v. præcedente, vſurpatum fuerit. V. 25, iidē ἐχθραίνεις ἢ μισεῖς: perperam, vt & ſenſus arguit & confirmat v. 55. V. 26, incluſa ἢ ab eiſdem abeſt. V. 37, iidem λόγον, facta relatione ad τὸ εἰρημένον. V. 39, iidem οἶκός μου, *domus mea*; vt interpres quoq;, & vulg. Bibl. pſalmo 100. V. 46, iidem τοὺς πρᾳεῖς τῆς γῆς: itemque vulg. B. loco modo allegato. Præcedentes Scripturæ loci, primus, v. 18, exſtat Epheſ. 5: alter, v. 20, Matth. 5: tertius, v. 28, pſalmo 5.

P. 167, v. 5, iidem accuſ. caſu, ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου: vt interpres quoque. Ab eiſdē abſunt incluſa v. 25 & ſeqq.

V.29 iidem ἐκ δούλας μου πληρώσει. ſed πηρώσει probat etiam interpres, & vulg. Bibl. Ioann.14. V.45, iidem, ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας. itemque interpres, & vulg. editio epiſt. ad Hebr. c.10. V.47, iidem RR ἐσθίειν μέλλοντα, participio ad præcedentia duo ſubſtantiua relato: vulg. B. μέλλοντος, relatione ad proximius ſubſtantiuum πυρὸς facta. Significat autem ibi πυρὸς ζῆλος, potius feruor ignis quam (vt Acc. vertit) æmulatio. V. 51, iidem RR ἀξιωθήσεται: cum P. conſonant vulg. B. V. 55, ἐν ab eiſdem RR abeſt. Scripturæ locus primus, v.2, exſtat pſalmo 138: alter, v.10, pſalmo 118: tertius, v.23, Matth.6: quartus, v.26, Matth.5: quintus, v.28, Ioann.14: ſextus, v. ſeq. de talentis, Matth.25: ſeptimus, v.36, de veſte nuptiali, Matth.22: octauus, v. 43, ad Hebr.10: nonus, v.54, Deuteronom.32: vltimus, qui ſequitur, 2 Cor.5. In Latina verſione, v.32, ita ſonant Græca, *extra thalamum relinquit; idque virgines eas nominans.*

P.168, v.2, τὸ addita ex eiſdem: eandemque habent & vulg. B. Rom.14. Ex eiſdem RR. additus articulus τοῦ v.7. V.14, iidem τρόπον pro λόγον. V. 23, Acc. οὐκ ἀπολλάξ: Plat. ed p.176, οὔτ' ἀπαλλάξ. Seq. v. RR γὰρ ἔτι: minus apte. V.26, iidem, ἀπεμπολεῖ ἐξ αὐτῆς· διὸ καὶ πειρᾶται χρῆ- itemque Plat. ed. V.34, iidem RR παρεχόμενοι πραγματευόμενοι ἀπαρτί. Ab eiſdem abeſt præpoſitio ἐν ſeq. v. V.38, iidem ἐὰν δ' αὐτῷ: & ſeq. v. ἀπὸ δόξης, phraſi vſitatiore. Ab eiſdem abeſt δὲ v.42. V.48, Plat. ed. θύραζε φαύλως ἐν φιλοσοφ. διατρίβοντες: & ſeq. v. οὗτοι δέ που ἐν πίθων μέτρῳ μὴ εἰς ἀγγεῖον οὐκ ἐπιόντες τὴν ὁδόν: & v.52, γεγαμημένα, temp. præt.

P.169, v.2, Plat. ed ἐργάζεται, ſing. fine, ſubaudito extrinſecus pronomine ἕκαστος, aut alio conſimili. V. 3, P. etiam alteram ſcripturam habet, εἰ κακῶς τι γέγονεν, ſi male quis natus eſt. Plat. ed. εἰ δέ τι κακῶς τι γέγονεν, ſi vero aut male quid factũ eſt. V.7, prius οἶδεν additum e rr: agnoſcitque idem & Plat. ed. & Clem. 254, 58. Eſt autem hic a plurali numero tranſitus ad ſingularẽ: & quemadmodum initio loci, ſermo eſt de κορυφαίοις in ſtudio virtutis, ita hic quoque intelligendus vir bonus & ſapiens. χόες θηλάστιμοι v.6, ſunt potius *congij* quã *pocula*, vt vertit Acc. V.10, καὶ addita ex eiſdem RR. Seq. v. Plat. ed. παντοδαπὴ φέρεται. & mox γὰρ ἐπιτήδευσιν. V.12, iidem rr οὐ χεῖρον τι: Plat. ed. ſequenti compoſito in duas partes diremto, οὐ χεῖρον τι ἢ μὴ ἀπορεῖσθαι. V.32, P. ἐν ὑπέροχῃ ἀγροίκοις. ſed ἐρήμοις probat etiam interpres. V.44, Plat. ed. διαβεβλημένον: & ſeq. v. ὅ τι πλείω, *vel adhuc amplius.* V.46, P. ἀγαθὴ πληγὴ, forſan pro ἀγαθοῦ, *ſuſpicienda.* Supra de eodem loco alia, ad 9, 51.

P.170, v.5, Æſchyli verſus in Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις p.100, ita ſonat, Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει. H. V.12, rr μεγίστης ἀδικίας· & v.14, τὸν δ' ἐν αὐτῆς γεγονότα. V. 16, iidem ἀδίκως διαβολῇ, *iniuſtus eſſe videatur per calumniam*, cũ ſc. reuera ſit vir iuſtiſſimus & optimus. Seq. v. iidem, repetito articulo, διὰ τοὺς ἀρετῆς ἀθλητάς: ſonat autẽ hęc periodus ad verbum ita potius; *Sed & hæc eodem modo noſtris congruunt Virtutis athletis.* V. 19, iidem rr, αὐτοῦ τε τοῦ αἰγός, καὶ τοῦ καλοῦ. quæ lectio ſtare aliquo modo poteſt, ſubaudito ex præcedentibus ὅτι ἐστι. V.32, iidem πεπειράσθαι, *conati eſtis.* V.39, incluſa τις, ab eiſdem abeſt. Iidem mox enclitice, δέ τις. Iidem rurſum cum P. φέρε τις αἰγῶν τροφὴν: atque adeo ita legit etiam interpres: ſtructura parum cohærente. Noſtra lectio ita ſonat ad verbum; *Age, ſi quis caprarum nutritionem, & ipſum animal, quaſi bella ſit poſſeſſio, laudet: alius vero quiſpiam, capras ſine caprarie paſcentes cultiſque locis damna inferentes conſpicatus, vituperet, & omne pecus quod ſine rectore aut cum malis rectorib. viderit, ita reprehendat: eiuſmodi vituperationem ſana mente vituperare ducemus, & quæcumque? Et quomodo?* Habent autem καὶ πῶς etiam RR. vt reſponſio ſit ad præcedentem interrogationem, interrogationem habens & ipſa: more paſſim vſitato. V.50, P. ὑπερχόμενα pro δεχόμενα. V.52, Acc. πολλοὶ μὲν γὰρ φησι ναρθηκοφ. qui verborum ordo magis accedit ad metrum. tum in clauſula pro δέ τε rr habent δέ γε. Citatur idem Platonis locus & a Clem. 136, 17: 236, 51.

P.171, v.1, dictum Chriſti de vocatis & electis, exſtat Matth.20 & 22. V.2, incluſa δὲ abeſt a rr itemque τε v.4. Iidem διανοητικὴν habent pro πολιτείαν, v.11. Ex eiſdem additum ἄγαν v.13: & contra, ὡς ab eiſdem abeſt: itemq; δὴ v.16. V.18, iidem, ἢ ἀπὸ πέτρης, vt apud Homerum eſt Odyſſ. τ, Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης. V.25, cum τῶν ἡδονῶν ſubaudiendum τῶν ἀφροδισιακῶν, vt declarant ipſa Platonis verba; ἐρωτώμενος ὑπό τινος, Πῶς ὦ Σοφόκλεις ἔχεις πρὸς τἀφροδίσια; ἔτι οἷός τ' εἶ γυναικὶ συγγίγνεσθαι; & hæc Ciceronis in Catone maiore, De Senectute; *Bene Sophocles, cum ex eo quidam iam confecto ætate quæreret, vteretúrne reb. Venereis: Dij meliora, inquit: libenter vero iſtinc, tanquam a domino agreſti ac furioſo, profugi.* Ex quibus verbis hoc quoque intelligitur, memoria lapſum eſſe Theodoretum, qui Socrati quæſtionem iſtam, & Cephalo reſponſionem adſcripſerit. Meminit eius dicti & Clemens 54, 8: ſed abſque auctoris nomine. V. 29, rr διεξελήλυθε. V.47, incluſum δεῖ a rr abeſt. Ibidem mox iidem cum P. Δεῖ δὲ αὐτὰ καλλωπιζομένους ποιεῖν: noſtra lectio petita ex Plat. ed. V.50, iidem rr κοσμητικοὺς ποιεῖν ἀνθρώπους: Plat. ed. κοσμοῦς ποιεῖν ἀνθρώπους, more Attico. In Lat. verſ. v.25, poſt commutation iſtud, *neque enim*, deſideratur parentheſis hæc, *vt poeta verbis vtar.*

P.172, v.13, rr ἐπὶ τὰ Ῥιπαῖα ὄρη. V.33, iidem, βαίνοντες ἐπὶ πίτυς. ſed βαίνειν agnoſcit etiam interpres, & Clem 211, 48. V.35, in eiſdem rr eſt & altera ſcriptura, ἐμπεπτωκότων, abſque præpoſ.

P.173, v. 4, interpres legit κοινογαμίαν. locus ita ſonat verius; *Hipparchiam Maronitidem propalam vxorem duxit, & cynicas nuptias in Varia porticu Stoicorum celebrauit.* cuius rei meminit & Clem 224, 20. V. 18, χαλκᾶς, additum ex rr. Ibidem congruentius αὐτοῦ legemus, gen. caſu, vt apud Diog. Laert. 570, λέγεται δὲ καὶ λοπάδας αὐτοῦ πλείους εὑρεθῆναι. Nec conſentaneum eſt quod interpres innuit, oleum in his λοπάσιν circumlatum fuiſſe; cum λοπὰς verius ſit culinarium vas patulum carnibus frigendis aptum: vnde in Gloſſariis quoque *Patella* redditur Latine. vt Græca ſic magis ad verbum ſonent; *Lyconem Pythagoreum de Ariſtotele dicere, oleo calido eum lauari ſolitum; idque poſtea vendidiſſe. ſed & , cum in Chalcidem abiret, publicanos nauigium perſcrutantes, inueniſſe eius ſeptuaginta quattuor patellas æreas: alios vero quoſdam dixiſſe, trecentas eum patellas habuiſſe.* atque adeo poſt hanc τῶν λοπάδων mentionem Diogenes Laertius de oleo narrat: καὶ Λύκωνα λέγειν ὡς ἐν πυέλῳ θερμοῦ ἐλαίου λούοιτο. καὶ τοὔλαιον διαπωλοῖτο. ἔνιοι δὲ καὶ ἀσκίον θερμοῦ ἐλαίου ἐπιτιθέναι αὐτὸν τῷ στομάχῳ φασί. V.22 rr ἀπέδοτο, præt. aor. V.23, locus Ariſtotelis eſt Ethic. Nicomach. l.10, cap.9, cuius initium, δοκεῖ δὲ καὶ τῆς ὑγιείας ἐπιμελείας. H. V. 25, ab eiſdem abeſt incluſa δὴ. V.30, locus Platonis citatur etiam ſupra 71, 39. V.38, rr ἐνδύσασθε, induamini. & mox ſing. num. εἰς ἐπιθυμίαν. Exſtat locus ad Rom. cap. 13. V.43, incluſa abſunt ab eiſdem. Iidem v.46, ἐνδόξως, melius: vt ſupra quoque, 168, 39. V.48, iidem, ἀρχὴ μὲν ἔρωτος. Alludit huc illa Clementis paronomaſia 100, 4, ἐκ τοῦ ὁρᾶν τὸ ἐρᾶν.

P.174, v.5, articulus τὸ abeſt ab eiſdem rr. V.15, iidem παράνοιαν, *dementiam.* V. 18, in ἀπειργασμένων deſinunt iidem rr. Vt ergo ad ſolum P. quæ ſuperſunt adnotare pergam, pro εὐόργητος v. 25 legitur pag. ſeq. v.28 δυσόργητος: quorum illud ſonat *pronus in iram;* hoc, *difficilis in ira.* Seq. v. pro τὸν malim τῷ, dat. caſu: vel geminato articulo, τῷ τὸν Σωκρ. βίον ξυγγεγραφότι. V.42, P. ſine diſtinctione habet Ἀρχαιάδου θυγατριδοῦς: ſed rectam eſſe interpretis diſtinctionem, confirmant hæc Diogenis Laertij 58, δευτέραν δὲ, Μυρτὼ, τὴν Ἀριστείδου τοῦ δικαίου θυγατέρα.

P.175, v.17, rectius f. αὐτὰς ταῖς τεχνίταις, dat. caſu, vt in ſeq. membro. V.35, de Xenophontis loco dictum ſupra, ad 25, 8. V.51, de præſtantib. mulieribus narrat etiam Clemens, & quidem latius, 223, 52.

P.176, v.44, Acc. ἐπεγνώμαις, Dorice: & mox tamen v.45 ἠδίαις, non ἀδίαις. V.48, fortaſſe melius, interſerta copula, ἔν τε πλεόνως καὶ εὐκαιρηδίως. Scripturæ

locus primus, v.29, exſtat ad Hebr.13: alter, v.31, 1 Cor. 7: tertius, v.34, ad Epheſ.5: quartus, v.36, ad Hebr.12: quintus, v.45, Ioann.15: ſextus, v.48, Matth.5.

P.177, v.13, melodiæ locus eſt pſalmo 140. V.22, pro ὡς ἀρίστους, aut ὡς ἀρίστας legendum, aut ὡς ἀρείους. duplicem enim ſcripturam indicat. V.30, poteſt etiã maiore cum epitaſi legi, αὐτὴν τὴν ὁπλὴν αὐτῶ. vel etiam diuiſe, ὅπως ἐφθ. καὶ αὐτὴν ὁπλ. αὐτῶ. Pro ὀνομάζειν quoque v.43 non minus apte legeris νομίζειν. V.49, rectius τῶ ἰδεῖν. ſ. χρήσιμον: & in Lat. verſione, *atramenti ſigna corrumpat, & vel vltra lineam de interiorib. demat, vel citra illam quæ ſuperuacua ſunt, relinquat.*

P.178, v.29, Herodoti locus de Adraſto, exſtat lib.1, pag.9. & ſeq.

P.179, v.12, P. θρανόμενον: itemque ſeq. v. ἀποτιίγηγμένον: cum tamen poſterius verbum futuro indicatiuo careat. ideo ſubiunctiuum modũ cum interprete malui. Congruentius etiã ibidem, τῷ Σαρδαναπάλῳ ἐπικεχαραγμένα, datiuo ſc. caſu. quamquam & genitiuus tolerari poteſt ratione poſſeſſionis: vt ſit pro, τῶ Σαρδαναπάλω ἐπιχάραγμα. De eo epitaphio plura ad Clement. 177, 21.

P.180, v.1, ad ſimilitudinem de veſpertilionib. quadrat hoc Ariſtotelis Metaphyſ. lib.1 minore, cap.1, ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν, οὕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. H.

AD LATINAM INTERpretationem Notæ.

In Latina editione, quæ Lutetiæ anno 1519 ex Henrici Stephani officina prodiit, margini quædam partim enarrationes, partim illuſtrationes ab interprete, vt videtur, addita erant. Quas & ipſas, ne quid omiſiſſe videamur, hic ordine libet exarare, omiſſis tamen nonnullis quæ videbantur leuiuſculæ. Igitur pag 10, v.6, ad verba illa, *Homines quidem res*, in marg. additum, *ſ. iuſtitia*. & v.28, *Qui vero*] ſc. Græci. P 49, v.49, *Tragœdus*] tragicus. P.16, v.31, *intercedat*] *aduerſus ſit.* P.62, v.10, *ſubſtantiam*] id eſt materiam. P.63, v.28, *maximo dæmone*] i. Deo. P.97, v.6, *aliud eſt, Digito eſſe*] *Eſſe digito*, ſignificat digiti ſubſtantiam: *Habere per digitum*, ſignificat accidentarium digiti officium. Hæc ibi Acciaolus. Græca tamen ita magis ad verbum ſonant; *Digito autem aliud puto*, [ſ. requirendum;] *videbitur eſſe digitum, &, quod ſuum eſt*, (i. quod ſibi cõuenit) *habere*. Marſilius Ficinus ita vertit; *Digito vero aliud quiddam deſiderandum. id autem eſſe arbitror vt ſit digitus, propriumque officium peragat.* 98, 18, *rerum potiuntur*] victoriam conſequuntur. Ibid. v.37, *ſi contra contingat*] vt ignaui ſc. imperent. 99, 5, *drama*] poema vel tragicum vel comicum, ab agendo dictum. 102, 11, *Exiſtimamus*] *E præſentibus coniecturam capimus de iis quæ nos latent.* [quale eſt illud Arellij Fuſci apud Senecam Suaſoria v, *Vt in gaudia interdum ſurgit animus, & ſpem ex præſenti metitur, ita aduerſis frangitur*] 108, 52, xvi *Kal. Nouembr*] μεταγειτνιῶνος ἕκτη ἱσταμένου, id eſt xvii *die Octobris*. Theodorum Gazam ſecutus, inueni μεταγειτνιῶνα eſſe octobrem: cuius xvii dies, eſt xvi Kal. Nouembr. Hæc Acciaolus. Sed cũ Græci menſes ſuos in tres decadas tribuerint, nempe ἱσταμένου, μεσοῦντος, & φθίνοντος μηνός, i. *ineuntis, medium agentis, & decreſcentis*: manifeſtum eſt μεταγειτνιῶνος ἕκτην ἱσταμένου eſſe Metagitnionis ſiue Octobris ſextum diem, qui Latinis eſt pridie Nonas Octobreis. 110, 27, *griphis ænigmatisque abſtruſa*] *Griphus* ſeu *Gripus*, ſermo obſcurior. Vtitur hoc vocabulo A. Gellius, & apud Græcos cum alij tum Gregorius Naz. theologus. 112, 4, *tophaceũ ſpecu*] Chriſtus enim in tophaceo ſpecu editus eſt Bethlehemi. 114, 53, *ſuppetias ſibi ferentib*] Græcus interpres eius orationis quam priorem Gregorius Nazianzenus cõtra Iulianum apoſtatam ſcripſit, ait Bacchum olim, quæritantem Semelen matrem, audiſſe a Polyhypno iuuene, eam eſſe in Lernæa palude: eó enim a ſe Polyhypno transuectam fuiſſe. Ibi Bacchũ huic indici præmium promiſiſſe corporis ſui ſtuprũ. cum vero promiſſa implere non poſſet, Polyhypno in Lernæ paludis traiectu, dum vna per eam irent, demerſo, Bacchum ficulnum veretrum ſibi ſuper ſceptrũ appoſuiſſe, vt ita pollicitum præſtaret, ſeque defuncti amatoris memorem declararet. Hæc Acciaolus: cum quib. confer Clem. Alex. 10, 16. 115, 51, *in Didyme*] Didymum hic eſſe puto templum Apollinis Didymæi, quaſi Gemini: quippe qui cũ Diana genitus ſit in Delo. quamquam Macrobius in Saturnalib. Didymæum Apollinem vocitatum eſſe cenſet a duplici Lunæ facie, quam, dum lumine augetur, ac ſubinde aucta minuitur, ab Solis aſpectu aſſequitur. 116, 15, *quo iuſtorum ritu*] *Iuſta* ſunt ritus exſequiarum; ὅσια (quaſi ſancta) a Græcis dicta. & ἀφοσιοῦσθαι, eos ritus perſoluere. 118, 14, *violentas ſibi manus inferendo*] vt Cleombrotus Ambraciotes fecit; qui ſe ex alto parietis præcipitẽ dedit. 137, 26, *errorum ac fabularum deſiniſſe*] Græca figura; vt Horatius, *Deſine mollium tandem querelarum.* 138, 4, *hoc prodiderunt*] i. teſtati ſunt ſe aſtrologos eſſe. 139, 7, *diſtinguentes ſingulis nomin.*] alio enim nomine Scientiam, alio Fortunam, alio Caſum vocamus; atque ita prodimus animi noſtri conceptiones. De Fortuna vero & Caſu Ariſtot. Phyſic. lib.2, cap.6. 140, 44, *cum flaua Ceres erit, aut cum ſparg.*] aut ſementis aut meſſis tempore. 149, 4, *exitus terræ*] al. *fines terræ*. 150, 34, *altiſſimus*] al. *excelſus*. 155, 50, *mundum reliquerit*] Mundum hic etiam pro ornatu & decore capere poſſumus: κόσμος enim & mundum & ornamentum ſignificat. 158, 31, *liberantur*, al. *dimittuntur*. 164, 55, *ex conſenſu*] *ex conuentione*. 165, v.8, *diuina inſtitutionis diſciplina*] i. Chriſtiana religio: & v.41, *rerum functiones*] i. actiones. 178, 31, *conſilij ſui falſus*] Græca figura, ſicut *Anxius animi*. is autem eſt, quem conſilij euentus fruſtratus eſt: & verſ. 49, *amorum ſecuri*] non cogitantes rem amatoriam: Virgilius, *Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error!* & v.53, *Sunt autem qui*] incontinentes ſc. 179, 10, *alios vero*] eos ſc. qui ex fragilitate peccant.

INDEX VERBORVM ET PHRASEΩN QVÆ VEL enarrantur a Theodoreto in hac Therapeutica, vel alioqui notatu dignæ ſunt.

De notis compendiariis quibus in hoc Indice uſi ſumus, idem tenendum quod ſupra in Annotationum præfatione copioſius expoſitum eſt, pag. 181, v. 43.

ἀβιώτως ἔχειν ἰδίως 159,36
ἀβροδίαιτον βίον 152,3, abſq; aſpiratione omnes cod. ἀβρωμένοι ἐπὶ τοῖς ἀδάμ. 7,31: RR ἐναβρωμένοι.
ἀγαθοὶ ὄντες πάσης ἀρετῆς ſ. κτ. 93,23
ἡ ἀγαλματοποιία 49,52. ἀγαλματουργία θεῶν 50,12
ἀγασία καὶ θαυμάσιος ἀξία 62,17
ἄγγελον ἀνθρώποις γενέσθαι τ- nunciare hominib. 159,22
ἀγένητον Parmenidis 57,23
ἀγένητον τὸ θεῖον 36,37. ἀγένητον εἶναι τὸ πᾶν 68,17: A. ἀγένητον.
ἀγέννητον ὄνομα 39,45: 120,25
ἀγεώργητος γῆ 20,30: RR ἀνήροτος.
ἀγήρων καὶ ἄλυπον βίον 160,39: A & RR ἀγήρω.
ἄγιοι quaſi ἄγγειοι 52,42
ἀγνωσίας pro ἀγνοίας RR 21,32
ἀγχέμεν αὐτὸς ἑαυτῶν 113,40
ἄγροικον καὶ ἀπαίδευτον 169,41: RR ἀγροῖκον, & Plat. ed. 174
ἡ ἀγωνία τῆς γλώττης 172,25
ἀδίωκτος ἡ ἀρετή 95,29
ἀδιαιρέτως πιστεύειν ἀνεξέταστοι 44,35: A ἀδιακρίτως.
ἀδιαίρετα Democriti 57,31,36
ἀδιάφορα Stoicorum 153,50
Ἀδράστεια Stoic. quid 87,14
ἀδυνατεῖ οὐδὲν θεῷ 88,49
ἀεννάον τὴν ὕλην 58,1: RR ἀέναον.
ἀθάνατος Deus cur d. 35,51
ἄθεος Deus cur d. 35,48
τὸ ἄθεον, negare Deum 37,32. ἄθεοι qui 38,49: cur ſic appell. Diagoras & ſectatores eius 86,3: a Plutarcho qui memorentur 37,32
ἀθηγῆ εἶναι νεκρῶ 48,35: A. ἄθηγῆ, corrupte.
ἀθρήσαντο τὸ διάφορον 83,7: RR διαθρήσαντι. ἀθρεῖ μή τις ἐπακούσῃ 14,50
αἴγλη τοῦ φωτὸς 21,31
ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς 59,5: RR Αἰγὸς ποταμοῖν.
Αἰγυπτίων ζηλώσας θεοπνείαν, pro Αἰγυπτίων RR 39,15
εἰς Αἴδου ἀφίκηται 19,51: RR ᾅδου, vſitatius.
ἀίδιος ὕλη 26,30
αἱμαχθύοντες βωμὸν θυσίας 106,25: RR αἱματτόντες.
αἰνᾶς ὑβριστόν 174,51
αἰπεινὴ ὁδός, ardua 10,23
αἴρειν τοῖς λόγοις, extoll. 3,17
αἰσχρορρημοσύνης vno ρ A. 123,3: RR αἰσχρολογίας abſque ρ.
τὸν αἴτιον οὐκ ἔχειν 36,30: RR τὸ αἴτιον, neutro gen.
ἀκατάληπτος ἀνθρώποις 137,40
ἀκατονόμαστον εἶδος 72,27
ἀκεστρίδες, ſartrices 81,37
ἀκούμενοι, medicantes 4,19
ἀκήρατον τηρήσας τὴν φ. 99,39
ἀκίνδυνον καὶ οἰκ. ζῶον 71,13
ἄκμονα, incudem, penultima ω magno, A & RR 65,4
τὰ ἀκόλουθα τούτων 91,9: RR τούτοις.
ἀκούσαντες φανῆς ὀργάνων ἐν 107,55: RR φωνῶν.
ἀκούσια ἁμαρτήματα quæ 178,26
ἀκραιφνῆ πίστιν 36,32 RR: rectius ἀκραιφνεῖ A & P. vt ἀκραιφνὲς μεμένηκεν ἡ φύσις 100,19: 103,2: & ἀκραιφνῆ ἔχει τὴν εὐσέβειαν 120, 27. ἀκραιφνῶς καὶ εἰλικρ. 19,34
οἱ ἀκριβοῦντες τὴν τέχνην 177,35
ἀκροδρύοις χρώμενοι 172,24
ἀκρόχολος καὶ ὀργίλος 174,24
ἀλάμενοι, errantes a ver. 164,21
οἱ ἀλάστορες τῶν ἀνθρ. 104,2: 142,7
ἀλγυνεῖ καὶ ἀνιᾷ τὴν ψυχὴν 179,25
ἀλεξιγόμαντις 135,50
ἀλεξίκακος Chriſtianorum 119,5
ἀλεξιφάρμακος θεραπεία 21,9
ἀληθινὴν θεολογίαν 1,35: A & RR ἀληθῆ.
ἁλιεύς, ſ. ναύτης 85,6
ἁλιευτής, piſcator 85,6: 134,33
Ἁλικαρνασσεὺς ſine aſpir. A & RR 45,20
ἀλιτηρίων ψυχῶν 138,32
ἀλλ᾽ οὖν, attamen 4,45
ἄλλον pro ἄλλο A R 76,38. ἄλλη τῃ 111,3 (169,28
ἀλοτησίμως
ἀμαθαίνειν, ignorare 9,27
ἀμαθίαν pro ἀμαθίαν RR 140,30
ἁμαρτάδες, peccata 45,50: 71,29
ἀμαρτῶσι τῆς διδασκαλίας pro διαμάρτωσι RR 103,37
ἀμαχητὶ δέχονται τὰ λεγ. 12,16: RR ἀναντιρρήτως.
ἄμαχος λόγος καὶ ἀναμφισβ. 99,15
ἀμβλυωπίας φάρμακον 131,37
ἀμβολιεργὸς ἀνήρ 70,37
ἀμείβεσθαι, remunerare 106,32
ἀμέλει ἀκούσομεν 116,32: id eſt ἀληθινῇ A margo.
ἀμεταπείστως εἰς ἀεί 170,15
ἀμετάστροφα δῆτα 141,43
τῆς ἀμπεχόνης γυμνώμενοι 101,1
ἀμυγδάλας πικράς 177,23
ἀμύητοι qui 14,50. ἀμύητοι τῶν μυστηρίων 19,46: λόγων 44,33: 132,28: τῆς Ἑλλ. παιδείας 11,50
ἀμφ᾽ αὐτὸν χόρον 116,28: A & RR ἀμφ᾽ αὐτὸ.
ἀμφίβολα δόγματα 11,46. ἀμφιβόλους περὶ θεοῦ λόγους 37,38: 86,5. διὰ ἀμφιβόλους λέξεις ἀπέφηνε σοφοῖς 138,47
ἀμφιλογία περὶ τούτων πολλὴ γεγένηται τοῖς πάλαι 80,25: A & RR ἀμφιβολία.
Ἀμώς pro Ἀμῶς RR 148,3
ἂν θέλητε, ſi velitis 150,55: A ἐάν-
ἂν potentialis cum fut. indic. 27,31. ποῦ ἂν ἄλλοσε φαμὲν αὐτοὺς εἶναι 157,32, RR: at A & P. φαίημεν· οὐ δ᾽ ἂν μὴ εὕρητε 123,16: A & RR εὕρητε. ὅς δ᾽ ἂν ἔχῃ 133,42: A. ἔχοι, bis. ὅπου ἂν κηρυχθῇ 164,28: RR ἐάν- οὗ ἂν τις ἐκχυθῇ 119,54: RR ἐάν- χελῆ γ᾽ ἀν- προσβαλμένοι 160,45: A. προσβαλμένοι
ἀναβεβακχευμένοι 136,45
ἀνάγαι, ἡ ἐμπεφρμένη 87,17
ἀναιδῆ μαγγανευμένους 103,12: & mox v. 17, ἀναιδῆ γελωμένους. ſic ἀναιδῆ αἰσχυνομένοις ὡς πολεμίοις 56,50: A. ἀναιδῆν.
ἀναίμακτοι οἱ θεοί 49,17
ἀναίτιος ὁ θεός, e cauſa nulla ortus 36,37
ἄνακες, Dioſcuri ſeu Tyndaridæ 115,6: & apud Heſych.
ἀνάκειμαι. viſe Not. ad 104,10.
ἀναλγησία τῆς γνώμης 103,8
ἀναμέτρησιν θεὸς θείους χαρακτ. 81,30
ἀναμίξαι τοῖς οἰκείοις λόγοις 33,29
ἀναμφίβολος ἀπόδειξις 16,15
ἀνανδρεία pro ἀνανδρία P & A 98,31
ἀνάπηροι καὶ ἄσποι 38,45
ἀναπνεόντων τὸν ἀέρα 67,9: rr διαπνεόντων.
ἀναριθμητήσαι ῥᾳδίως δυνάμενοι 80,44, RR pro ἀριθμ.
ἄναρχος ὁ θεός 36,37
ἀνασκινδαλευθῆναι 112,24: A. ἀνασκινδαλευθῆναι, & in marg. ἀνασκολοπισθῆναι, ἀνασταυρωθῆναι: itemq; 119,25
ἀναθεῖναι, dedicare 28,15
ἀνατετράφθαι, euertiſſe 77,26. & ἀνατετράφθαι, inuerſ. eſſe 18,25
ἀναφανδὸν ὁμολογοῦσι 179,46
ἀναφὴς καὶ ἀόρατος 41,8
ἀναφυλῶσαι ἐκ φρατρίας ἐάσαντο 70,52: RR ἀναφυλῶσαι.
ἀναχαιτίζοντες χαλινῷ 66,9
ἀνδραποδισμὸς ὡς ἐν πολέμοις 82,12: RR ἀνδραποδισμός. ἀνδραποδιζομένους ἐν πολέμοις 42,8: A & RR ἀνδραποδιζομένους.
ἀνδρὰς ἐν τῶ πολέμῳ νικήσαντας δεῖν 98,16: RR ἀνδριζομένους.
ἀνδρία pro ἀνδρεία, fortitudo, A. 91,24: itemq; RR 117,14,15
Ἀνδριανὸς pro Ἀδριανός 121,33 RR
ἀνδρογύναιον 114,48
ἀνέδην pro ἀναιδῆν, A. 46,47: 77,37: 85,15: 102,42: itemque A & RR 103,24: & RR 172,49
ἀνείδεος ὁ θεός 35,43: 58,16
ἀνειμένος χαρακτὴρ λόγου 1,21
ἀνειπεῖν, reſpondiſſe 10,32. ſic ἀνεῖλε χρησμὸν οὕτως 115,25
ἀνελίξας λόγους πολλούς 95,55
ἀνενδοιάστως πιστεύειν 12,31: 81,47
ἀνεξερεύνητον 15,52: RR ἀνεξερεύνητον.
ἀνέπαφοι τηρεῖν 29,53
ἀνεπιτήδευτα ἰατρεῖν 177,30
ἀνέραστοι τῶν θείων 16,4
ἀνεφικτὸς Deus cur d. 35,48
ἀνέχειν αὐτὰ εἰπεῖν ζῶα 73,34: RR ἀνέχει.
ἀνηρμόσθαι εἶναι τὰ π. 154,10
ἀνηκέστως ἔχειν 155,1
ἀνηρείψαντο, ſubripuerunt 43,2: A & RR ἀνηρείψαντο: rectius ἀνηρείψαντο Heſych.
ἀνήροτος καὶ ἄσπαρτος γῆ 68,37: q. & ἀγεώργητος.
ἀνθρωπείαν φύσιν 81,42: 100,49: 149,43: μορφὴν 99,36: conducit 100,11: quib. in locis RR ἀνθρωπίνην. ſic οἱ ἀνθρώπειοι νόμοι 83,30: A & RR ἀνθρώπινοι. ἀνθρώ-

πίων τέχνων 64,46: A. ἀνθρώπων: RR ἀνθρώπινον· & ἀνθρωπείων παθῶν 39,5: A & RR ἀνθρωπίνων: itemq; 84,5
ἀνθρωπίνης φύσεως 78,51: & ἀνθρωπίνην φωνὴν 20,3: A & RR ἀνθρωπείαν.
τοῦ ἀνθρωπίνου βίου 86,23: A ἀνθρωπείου: RR ἀνθρωπείου. τῆς ἀνθρωπίνου ἐπιμελεῖσθαι πραγμάτων 119, 28: RR ἀνθρωπείων.
ἀνθρωποθυτεῖν 109,6
ἀνιᾶσαι τοὺς ἀνθρ. 40,15
ἀνιμᾶσθαι, exſugere 20,45
ἀνίσχει pro ἀνίσχει A.R. 142,10
ἀνιχνεῦσαι τὴν ἀλήθειαν 37, 54: RR ἀνιχνιεῦσαι, velut ab ἴχνιον.
ἀνοίγνῦσι τοὺς ζόφους 100, 29: RR ἀνοίγνυσι.
ἀνταγωνισαμένων αὐτοὺς πολλὰ παθ. 117, 26: RR ἀγωνισ-
ἀντελαύνει τοὺς ἐλαυνομένους 171,44
ἀντερύσασθαι χρυσοῦ 13,43
ἀντιλογίαν τινὰ ἐν κόσμῳ κινεῖς 59, 26: A & RR ἀντιλογίαν.
ἀντιβολεῖν, ſuppl. rog. 157,47
ἀντίδοσις, remuneratio 162,48
ἀντίθεος ἀντίπαλος 46,8
ἀντικαταργυρεῖν an liceat 171,48
ἀντιστρατεία 108,6
ἀνυμνῆσαι τὸν θ. 3,32: & 35,39
ἀξιόνικοι ἀθληταί 89,7
ἀξιωνύμους pro ἀξιονίκους RR 122,26
τὸν ἀξιῶσαι μαθεῖν 5,20: rr ὁ καταξιῶσαι-
ἀξονται, agentur 130,40: (idem ἀθήσονται, impellentur, ibid. 50) 131,13
ἀοίκητοι ὕμνοι 101,39
ἄοργος Deus cur d. 35,48
ἀπαγορεύειν τὸ θύειν τοῖς ἱερεῦσι. 108,38: RR ἀπαγ. μὴ θύειν.
ἀπειθεῖσθαι: vide ἀπιστεῖσθαι.
ἀπελάσαι τῆς ψυχῆς τὰ πον. μαθ. 15,28: RR ἐξελάσαι.
τῷ ἀπεσχηκότι θεῷ 153,4: (A. ἀπεσχηκότι) & 35,43
ἄπιστος χρυσοῖς 17,51: RR ἄπιστος.
ἀπίχεσθαι pro ἀπολαύειν RR 39,32, ſicut ἀπαγγέλλεσθαι.
ἄπειρος σώματος 38,29
τοῖς ἀπειθοῦσιν ἠπείλησε κόλασιν 165, 11: RR ἀπιστοῦσι. ἀπιστεῖσθαι παρ' ὑμῶν τὴν φιλοσοφ. 100,46: RR ἀπειθεῖσθαι.
ἀποβουκολεῖν τοὺς ἀνθρ. 142,42
ἀπογίγνεσθαι, interire 26,27
ἀπογνώσεις τῆς προνοίας, non credere prouidentiam eſſe 95,47
ἀποδεῖξαι pro ἐπιδεῖξαι RR. 81,10. ſic 140,29
ἀποδεχόμενος τὴν ζώνης πίστιν 164,26: RR δεχόμενος. ἀποδεχόμενοι pro ὑποδεχόμενοι RR 15,1: & Clem. 240,26
ἀποδιοπομπούμενοι βλάβας 117,31
ἀποθνῄσκειν πάλιν 34,4
ἀποπληρώσας αὐτὸν εἰς- 54,47. ἀποπληρώσαντες φασὶ τὸν βίον 169,34
ἀποκλίνειν εἰς ἀσέλγειαν 56,19
ἀποκρύψαι, ſuperare 152,47
τὸν Ἀπόλλω 10,31: A. Ἀπόλλωνα, more communi.
ἀποξύειν, abradere 123,29. ἀποξύεσθαι τῆς ψυχῆς αἰσχρὸν 37,46: RR ἀποξῦσαι.
ἀποπέμπεσθαι, amandare 69,37
ἀποσυλᾶσθαι εἰς τὰς ἀλλοτρίας 45,46: RR ἀποσυλᾶσθαι.
ἀποτέλεσον τὸ μυστήριον RR pro ἐπιτέλεσον 165,3
ἀπίτεμε τὰ αἰδοῖα τοῦ πατρός 43,41: RR & A ἐξίτεμε.
ἀποτρόπαια μεμιγμένα 47,44. ἀποτρόπαιοι τῶν κακῶν 117,30: ἀλεξίκακοι 119,5
ἀποτυμπανισθῆναι 112,24: A. margo ἀνηλεῶς φονευθῆναι. ſic 45, 48: 125,37
ἀποτυχεῖς εἶναι ἀπὸ ἐμψύχων 48, 31: A ἀπεχομένους: RR ἀποχῆς, haud ſcio an pro ἀπεχεῖς.
ἀποφθέγγοντες τὸ ἐπίπονον τῆς ἀρετῆς 102,45: RR ἀποφυγαδεύοντες.
ἀποφυγαδεύουσι τὸ φῶς 21,37: RR ἀποφθέγγουσι.
ἀποχρησθῆναι 81,34
ἀποχρεῖν, ſufficere 133,54: rr ἀποχρῆναι.
ἀπωθούμενοι τὴν ἰατρείαν 56,37
ἄρα, igitur, in redditione 46,8
ἆρα οὐχὶ - annon 77,8: idem ἆρ' οὐ- 118,14
ἀργεῖαν pro ἀργίαν RR 107,9
Ἄρεως, Martis 114,39: A. Ἄρεως-
οἱ ἀριθμοὶ ὕπνοι 117,33
ἀριδήλους ἀπέφηνεν ὁ βίος 80,20
ἄρκυσι παντοδαποῖς ἐχρῶντο 142,9: A. παντοδαποῖς-
ἁρματηλάτος τροχὸς 59,34
ἁρμοδιώτερον θεοῦ 55,43: & 4,8. ἁρμοδίως προσετίθεσαν 41,3
ἀρνούμενος προσόδου ἀπὸ- 61,47: 110,2
τὸ ἄρρητον τὸ ἐν ἀδύτῳ 48,43: A & rr ἀπόρρητον.
Ἄρτεμις quaſi ἀερότεμις ſeu ἀεροτόμος 45,12
ἄρτιοι γεγενημένοι, integritati ſuæ reſtituti 122,12. ἄρτια σφίσι φυλαχθῆναι τὰ δῶρα 121,48
ἀρχαιότατα καὶ ἄπειρα σώμ. 38,29
ἀρχαιοπίστατοι ἀριθμοί 94,44
ἀρύσασθαι, haurire 27,48
ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι caleſt. 52,4
ἀρχιερεὺς ἱερώτατος 173,48: RR ἀρχιερεύς. ὁ ἄρχων τοῦ ἐνιαυτοῦ Athenis 126,4
τὰ ἀρχέτυπα τῆς ἀρετῆς 169,38: ἀρχαγαθίας 54,42. ſic 29,39
ἀρχηγέτης Λυκίων 46,51: Plutarch. ἀρχηγέτης pag. 190.
τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο 54,34
εὖ ἠσκημένον προεδρεύειν 41,23. ἠσκημένος ἐγκράτειαν 22,22: πᾶσαν παιδείαν 136,40
Ἀσκλήπια, feſt. Æſcul. 104,10
ἐπ' ἀσπαλάθων ἀναπαρθέντες 154,22: RR ἐπὶ ἀσπαλάθων κείμενοι.
ἀσπασίως πάντα πόνον αἰρούμενοι 81, 50: (RR ἀσπαστῶς) ſic 117,49
ἀσπιδηφόροι, clypeati 111,54
ἄσπονδος πολέμιος 157,46
ἀστέχους pro στίχους RR 95,1
τῶν ἄστρων τὴν συναπτομένην διαδοχὴν 99,32: RR ἀστέρων. ſic 67,11
ἀσύμφωνοι λόγοι 57,12. ἀσύμφωνον ἑαυτῷ 76,12
ἀτὰρ δὴ καὶ 40,9: 104,16: RR αὐτάρ. ἀτὰρ οὖν καὶ- 55,42: 131,19
ἀτέλεστος καὶ ἀμύητος 19,51
ἄτερ αἰτίας εἶναι 86,34
ἀτιμάζεσθαι εἶναι τὰ π. 254,11
ἀτιμάζειν, infamia notare 45,45. ἀτιμάσαι ἐπὶ κόρρης 156,39
ἄτοπον quæ & cur 57,38,41
ἄτοπος ἐστι τῆς αἰτίας 96,80
Ἄτροπος vnde dicta 87,9
ἄττα pro τινὰ P. 1,13, & alibi conſtanter: ceteri ſæpius ἄττα. cum P. facit Tzetzes in Lycophr. pag. 6.
ἅττα καὶ τίκτειν τὸν θυμὸν 175,28
αὐαίνεται ἡ γῆ, RR 40,38: A & P. διαυαίνεται: quod A margo exponit ξηραίνεται.
αὔξει καὶ τρέφει 40,12: RR αὐξάνει. αὐξήσεως προσδέονται 52,29, 41: RR vtrobiq; αὔξης-
αὐτὸς ἔφα, Pythagoreorum vox 12, 19. ἐν αὐτῷ γε τῷ διαλόγῳ, illo ipſo 168, 45. αὐτῶ pro ἑαυτοῦ RR 63,23. A contracte αὑτοῦ. ἐξ αὐτῆς κινεῖται RR pro ἑαυτῆς 72, 14. ſic iidem rr 57,44: 163,4. τὸν αὐτῆς μεθορμίσοντα βίον 75,12: A. αὑτῆς- αὐτοὶ pro οὗτοι RR 20,4
αὑτὰ pro ἑαυτὰ RR 37,17,20
αὐτεξούσιον αἴσθησιν ἔχοντα ζῷα 97,17
αὐτοτελὴς ὁ θεός 25,52: RR αὐτοτελής: itemq; Clem. 250,12
αὐτοκράτορα ἐξ αὐτεξούσιον τὴν λογικὴν φύσιν δημιουργήσας 69,43: 74, 15. αὐτοκράτορα τῶν παθῶν καλοῦντες τὸν λογισμὸν 77,8
αὐτοσύστατοι εἶναι 23,25, P & RR: at A. cũ Plat. od. diuiſe αὐτὸ σύστασιν.
ἀφαρμοσθεῖσαι ἀλλήλαις 34,39
ἄφθαρτος Deus cur d. 35,51
ἀφιέρωσαν ζώοις θεοῖς ἱερά 51,41
οἱ ἀφεστήκασιν ἀλλήλων 16,44: RR ἀφ. ἀπ' ἀλλήλων.
ἀφεῖς pro ἀφεῖς, A. 84,20
τῶν ἀφρόνων κατατολμᾶν 160,44
βαίνειν ἔξω τῆς ἀδύτου 178,4
βάρις, cymba Charontis 48,44
τὴν βάτον ἐκείνην 127,37: RR τὸν βάτον ἐκεῖνον.
βατταρίζων ὡς παιδίον 8,33
τὸ κοινὸν βίβλιον 93,41
ἡ βιαία καταφορὰς 159,38. βίαιον τὸ πεπράχθαι 155,9: P. βιαῖον τι-
βίον ἔχουσι τὸ- 178, 47. βιωτὸν ὀργανοις περιπτωσις 53, 23. ſic 102,54
βλάσφημα τοῦ φιλοσοφοῦ ἡ προσώπου 173, 52: rr ἡ πρ. βλασφημίας-
βλήσεσθε, icientur, ferientur 12,9: A. βληθήσεσθε.
ὁ Βοιώτιος Πλούταρχος 6,10: A. ὁ Βοιωτὸς-
βουλή, conſultatio, delib. 27,8
τὰ βουλητά, δυνατὰ θεῷ 65,24
Βραχμᾶνας A. 79,39: P. & rr Βραχμᾶνας acuta penult.
βρενθύεσθαι ἐπὶ λόγοις 82,49: A βρενθύεσθαι: itemq; rr 3,16. rurſum βρενθυόμενοι ἐπὶ πλούτῳ 94, 19: & βρενθύονται εἰδέναι ἃ μὴ οἴδασι 139,55
βύειν τὰς ἀκοὰς 123,18. βεβυσμένος, refertus 9,18
γαμέτης ἐχόντων τῶν παίδων 53,50
γαμήλιοι νόμοι 141,5
γάρ τοι pro γὰρ A & RR 50,48
γε] καὶ ταῦτα, ὁμόφυλος γε ὄντες 124, 12: A & PR καὶ ταῦτα γε ὁμ- γε pro δὲ A & RR 56,53
γεγωνοτάτῃ φωνῇ 142,3: & 100,9
γέλοιον pro γελοῖον RR 8,32: itemque 98, 42: & mox tamen iidem γελοῖον v. 47
τὴν γένεσιν δέξασθαι, oriri 78,30. γένεσις, creatio 61,47: 110,2
ὁ γενεσιουργὸς τοῦ κόσμου 40,49
γενητὸν & ἀγένητον vnde rr 58,48
ἡ γέννησις, partus 101,45. γεννητὰ & ἀγέννητα 13,13. γεν. φύσις 53,26.

γεννητὸν σῶμα ἔχει 62,44. τοῖς γεννητοῖς τὸ εἶναι δεδώρηται 61,42. γεννητὴν καὶ φθαρτὴν λέγουσι τὴν ψυχὴν 73,49: quib. in locis A & RR γεννατὰ, vno ν, nempe a v. γίνομαι.
γένος pro ἔθνος RR 79,45
ὁ γέρων τῆς πίνακος 162,32. γέρας θεῖα ἀπολαύειν 115,15. sic 42,55
τὰ γεγονότα ἐγέγνετο 33,50. A. τὰ γενόμενα ἐγίνετο. γενόμενοι καὶ ἀπογενόμενοι 26,24: RR γινόμενοι καὶ ἀπογινόμενοι. Contra, γίνεσθαι θεοὺς, nasci, exsistere 32,23: A γίνεσθαι, significantius. ἐγίνετο ἑορτὴ τοῖς νεοφύτοις 127,45: RR ἐγένετο.
τὸν γνάθον RR 82,46
γραμματεὺς μίσθιος 14,15
γοητεία, malefica 47,19
γραμματιστὴς, litterator 16,24
γραμματικὴ χώρα 16,40. ἡ γραμματικὴ ἐπιστήμη 94,38
γεγράφασι pro γέγραφε A. 115,42. γραφικὴν τέχνην pro ζωγραφικὴν RR 166,4
τοὺς γυμνασιάρχους παρέχειν τὸν μισθὸν 164,52: RR γυμνασιάρχας.
γυναῖκες καὶ θηλυδρίαι 114,47: A. γύναια, P. γυναικῶν. γυναῖκες gemino ν vno consensu omnes 50,51
τί δαί; A pro τί δέ; 73,30: itemq. RR 118,36
δαιδάλεια ἀστεία λόγου 83,2
δαιμονίου στίγμα, δαίμων ἦν 118,46
δαίμονες ἐπιχθόνιοι 118,50. δαίμων ὁ μέγιστος 63,26. δαίμων, fati necessitas 87,20. δαίμων unde dictus 118,45. τὰ δαιμόνια σκοποῦσι, παρέχει τὰ αἴθρια, s. τὰ θεῖα 60,41 sic δαιμονίου εἶναι τόπον 159,13. τῶν δαιμονίων ἀγαλμάτων 109,33: RR τῶν δαιμόνων.
δαιτυμών, conuiua 111,14: 167,37
Δαυιδικὴ μελῳδία 107,11
δὲ pro δὴ RR 100,6. δὲ pleonastica in redditione 155,5. δὲ γε RR pro δέ τε 170,53
δεδείξεσθαι τοὺς ῥαστώνῃ συζῶντας 99,53: A. δεδεῖχθαι, vt 70,13. etemq. idem A. 126,53. idem tamen & δεδοτημένους pro δεδεγμένους 122,28
δεῖσθαι ὀργάνων 65,10
δείξομαι pro δείξω RR 124,30
δεικνὺς pro δεικνύοντος RR 89,21. δεικνυμένην ἐκείνην εἰσηγεῖσθαι 84,27: RR ἐπιδεικνυμένην.
δείκηλον τοῦ θεοῦ 29,31: id est ὁμοίωμα ἀπὸ γὰρ τοῦ δείκω, δείκηλον, καὶ δείκηλος, ὡς ἀπὸ τοῦ πέμπω, πέμπελος ὁ γέρων. adnot. A. margin. sic δείκηλα ζώων 41,51
δείλαιος & ὄλβιος)(92,32
Δεισιδαίμων, comœdia 88,5
δελεάζει κεχαρισμένοις 55,37: RR δελεάσμασι: rectius δελεάσμασι.
δεξιούμενοι θεοὺς θυσίᾳ 108,26
δεσμεύουσι pro δεσμεύουσι A & RR 139,30
ὁ δεσπότης Χριστὸς 145,21: 146,51: 153,11: 163,15,21,41: 176,45
δέχεσθαι ἐπανελθὼν, accipere 27,37
δὴ οὖν 5,5: 71,52. δὴ οὖν pro οὖν RR 134,47
δῆθεν, scilicet 51,48
δῆλον ὡς ἔβλεψε 63,51: RR δῆλος ὡς concinnius.
δηλονότι & δῆλον ὅτι 114,21. δηλονότι pro δῆλος ὅτι, P. 76,40
δημηγορία Mosaica 29,51
Δάματρος pro Δήμητρα A & rr 44,52: & 45,9: & 53,47. Δημήτηρ unde dicta 44,52: quid allegorice 45,9. 46,33: 140,35
δημιούργημα & ποίημα 38,13
ἡ δημιουργία τῶν ὅλων 81,41
δημοθοινίας ἑστίασις 42,18: 121,18
τί δήποτε δὴ 128,13
δήπουθεν pro δῆπε rr 16,37
τί δῆτα in redditione periodi, quid ergo 119,2: RR τί δήποτε. δῆτα pro δὴ RR & A 48,17
Δία unde denom. Græci 45,4.
διαγλύφει τὸ μέλαν τοῦ μορίου 50,23: sic 49,23: 50,14
διαγγέλλεται, denunciatur 90,13
διαγορεύειν, præcipere 132,16
διαδιδούμενοι γεννωμένους 101,2: RR διαζευγνύμενοι.
διαδραμεῖν τὴν ἀλήθ. 16,5
διαθρυλούμενοι βίοι ἀρ. 176,38
διακελεύεται ἐν συγγράμματι τῷ 34,28. sic 32,14
διάκονοι θείων λογίων 111,23
διαμαρτίας ἔχει πολλάς 24,38
διαμείβειν ἐχόμενοι αὐτοῖς 77,19: & 54,41
διαμορφοῦν τὴν ψυχὴν ὥστε 166,14: RR διαπυροῦν. διαμορφοῦν αὐτὴν 49,43. διαμορφοῦται τὸ βρέφος 78,25
διανέμειν διανομεῖν ὅσον 93,38
διανομεῖς, distributores 111,26
διανυκτερεύουσι πίνοντες 174,17
διαπαρείψειν αὐθημερὸν 121,7: A ἐπιπαρείψειν
διὰ πυρὸς αὐτοῖς 154,17
διαρκεῖς καθ' ἑαυτὰς ζῆν 73,25: RR διαρκεῖν καὶ καθ'
Διάσια, fest. Iouis 104,3: 122,49
διασκευαζόμενοι pro διασκευαζομένοις RR 34,40
διαπυροῦν: vide διαμορφοῦν.
διατυφλοῦσθαι σφόδρα 23,14
διαφυλάττει τὰ σώματα 66,44
διαυγὴς καὶ διαφανὴς πηγὴ 27,49
διαφέρει τι οὐδὲν 88,48
διαφθειρομένων ἀκρατῶν 22,19
τὸ διάφορον τῆς ἀσωματίας 31,7: RR τὸ διάφορον
διαφυσᾶσθαι, difflari 77,11
διαχειρίζονται τὰ ἐπιτεταγμένα 171,35: RR διαχειρίζονται
διαψεύδεσθαι ἀγεννήτου 177,39
διδάγματα τῆς φιλοσοφίας περὶ τῆς οὐσίας 2,25
ἐν τῷ Διδύμῳ ναῷ 115,47: P. margo Διδυμαίῳ vt Clem. 13,28
διεκβολαὶ γῆς 149,5
διελήλυθε ταῦτα περὶ τῆς ἀρχ. αἰτ. 171,29: RR διεξελήλυθε
διευθύνουσι τοῖς θεοῖς 85,5. διευθύνειν τὸν βίον καλῶς 178,4
διεζευγμένος ἀγρονόμων 124,32. διεζευγμένοι χρυσοῖ 15,53
διηγωνίσθαι τὰ ὑπὸ τῆς γῆς 158,30: P. διηγωνίσθαι. eadem πολυπραγμοσύνη v. 53: & 159,53
Δίκη Dei comes 89,26: fatum 87,21
Διοῖ pro Δηοῖ RR 67,50
Διόνυσος quid 45,10. Διονύσια, Bacchanalia 104,4: 122,50
Διοσκούρους ἐπικαλεῖν 28,48: rr Διοσκόρους: itemq. 42,36: 115,6: & sic Διοσκόρειον, templ. D. 115,10
διύλισις, colum 4,44
διχάσαι αὐθέντην κατὰ τῶν πατρὸς 164,4: RR διχάσαι.
διχόνοια, dissensio 17,8
δεδιδαγμένοι τυπικῶς 49,20. sic 35,30: 113,19 pass. πάντες καὶ δεδιδαγμένοι ἐκκλησίας 101,36
δόξαν αἰσθητοῦ 28,26
ὡς δεδιλημμένοι παραδεδομένοι 99,35: A & RR δεσυλημένοι.
δορυφόροι, hastati 111,55: A δορυφόροι.
δοτὴρ τῶν ἀγ. 3,33: 121,24
δρακοντείων ὀδόντων 70,52: A. δρακοντείων
δράκων 99,1: A & RR δράκων.
δυνάμεις ἐρχόμεναι 52,31
δυο καὶ δέκα 1,20: A & RR δυοκαίδεκα: itemq. δυοκαιδεκάτῳ eadem RR 3,18. δυοῖν pro δυοῖν A & rr 137,53
δυσμάθεις καὶ αὐτοχειρίας ἀς. 67,33
δυσαγῆ ἔργα 26,17: αἱμ. 40,10
ὦ δυσδαίμονες 141,22: A δυσδαίμονες
δυσχεραίνουσι τὴν ἀκρασίαν 85,29
δυσόργητοι ὄν 173,28
δυσσεβεία & δυσφημία 104,40,45
δυστυχία τις κατέχει 92,44
δυσχεραίνουσι τοὺς ὑγιαίν. 25,26
τοῦ δεδιωγμένου ταῦτα pro δεδιωγμένοις RR 67,47
ἐγγόνοις θεῶν ὄντι 12,37: RR ἐκγόνοις: & Clem. Alex. 251,33
ἐγκρατεῖς σε ἐπαίδευσα 107,31
ἐγχειρίζεται ἐπαιδεύσε 97,45: RR ἐγχειρίζονται.
ἐγχειρίζειν ἐγγυᾶσθαι αὐτοῖς 72,20
ἐγχειρήματος αὐτοῖς ὁ δὲ ἀρχῆς 9,54: A. ἐγχειρήματος.
ἐθέλαττε pro ἤθελε τὸ RR 150,55
ἐθνάρχαι 143,44
εἰ πε- μισείς 170,35: rr μισεῖν. εἰ δὲ δὲ λογίοις ἐπήγετο 69,4: RR ἐπήγετο. εἰ 2,3 ἐξεστιν, κτλ 111,13: RR ἐξεστι. ¶ εἰ καί τινα ἔχει τέχνα δὴ γρ. 157,11: A. καί εἴ τινα etiam si. εἰ δὲ καὶ πάντες. ἀλλ' οὖν ἐκ i. δὲ 112,49: 144,9
εἰ καὶ δὴ ἄρα, si tamen, si modo 109,53. ἄρα tamen in RR omissa.
ἴδη, intelligat, quæt 154,6
τὸ εἶδος, species orta 174,30. εἴδη λεγαί καὶ σημαίνει ἐκ ξύλων διαλύψαντος 49,21
εἰδοποιεῖν τὴν ὕλην 64,42
εἰδηκότες εἰδεῖν 129,17. P. εἰδηκότες: rectius εἰδότες.
εἰκόνισμα, simulacra 49,21: 144,20
εἰκόνες, exempla simil. 165,47
ἀπὸ εἰκονισμοῦ 131,21: A. εἰκονισμένας
τοὺς εἰλημμένους αὐτοῖς δράκοντα 114,33: RR εἰληφότας: aprime vno μ.
εἰλούμενοι fermentum ablata 126,8
εἰμαρμένη τοῦ Α. ἰδεῖν 85,52. εἱμαρμένη unde dicta 86,13. quid sit 87,25,32
εἶναι pleonasticum 175,19. εἶναι pro ἰέναι P. 157,33
εἵνεκα ὅλου & εἵνεκα μέρους 93,41: RR ἕνεκεν. οὗ εἵνεκα 85,31: RR ἕνεκα. sic alibi passim pro εἵνεκεν & εἵνεκα vnde rr ἕνεκα hab. & contra.
εἴρηκα pro κέκληκα RR 72,17
εἰρωνίας pro -είας A. 106,15
εἰσακηκόατε μου 69,51: RR εἰσακηκόατέ μοι.
εἰσιτητὸν, intrare licitum 79,26
εἰσκεκλεῖσθαι θείαν γῆν 74,14: 78,27
εἰσφορὰ τοῦ αἰθέρος 40,22
εἰσώσθη 89,43: 98,37: RR diuiso εἰς

ὕστερον.
ἑκάεργος ſeu φοῖβος Ἄπ. 141,36
ἐκεῖσε pro ἐκεῖθεν A & P. 129,44
ἐκκένωσε τὴν γλῶτ 154,31 ut mox v.35,
ἐκπιπλεῖ εἰς ὃ ὄπου δ᾽ ὁδόν. Pro eodem
εἰσβάλλει ibidem v.24, & ἐμβάλλει
v.38,43: & ἐμπιπλεῖ v.25, ut apud
Latinos quoque Exonerare ſo in- &
Influere in-
ἔκγονοι θεῶν 43,25: ſic 8,52
ἐκδεδυκότες τὰ σώματα ὑπὲρ τῶ- 117,
20
ἐκθύμως, toto animo 10,20: 119,48
ἐκπιπλεῖ εἰς- vide ἐκβάλλει-
ἐκπυρωθῆναι πίστεως 58,47: RR ἐμ-
πυρ- ἡ ἐκπύρωσις τῆς παντὸς 73,27
ἐκρεῖ πολύμερον ἐκ τ. 78,28
ἔκτισε τῶν πολυθέων μοιρῶν Aug.
cod. 18,51, pro ἐσῃ.
ἐκτυπωθὲν αὐθρ. εἰκόνα 50,22
ἐκτυπώματα, effigies 122,6
ἐκφαίνει τὰ ἀπόρρητα 48,43
ἐκπεφευγέ σε, latet te 86,44
ἐλαττώματα, vitia 132,51
τὴν ἐλευθερίαν ἐξανδραποδίσαντος
φύσιν 86,49: A. ἐλευθερ.
ἐλιγμοὶ λοξοὶ 93,45: 95,55
τῆς ἑλξεως ἡ ἀρχὴ 74,37
ἐμβροντησίας μεστὸν 45,32
τὸ ἐμοῦ ἀναλύσεως ὁ καιρὸς 161,25: rr
τῆς ἀναλύσεώς μου.
ἐμπεδοῖ τὸν λόγον 43,13. ſic 164,42
ἔμπλεων γεγονότα τὴν γλῶτ 71,7: A ἔμ-
πλεω. ἔμπλεοι κηρῶν πίθοι 75,45
ἐμπλήκτως καὶ παντελῶς 128,21: RR
ἐμπλήκτως.
ἐμπνευσθεὶς παρὰ θεοῦ 124,25
ἐμφύτευμα θεοῦ quid 78,18
ἐναγῆ βιβλία, ſceleſti libri 18,46
ἐναγίσματα 112,51
ἐναντίον ὁρμῶν pro ἐναντίαν rr 63,30.
τὰς ἐναντίας προσλαμβάνας A. pro τὰς
ἐναντίας rr. 159,29
ἐναποθήσονται τοῖς ζώοις 63,52
ἐναύσματα τῆς ἀληθείας 29,15
ἐνδακόντες τὸν χαλινὸν 83,46
ἐνδιαιτώμενα ὕδασι ζῶα 68,41
ἐνδιαίτημα αὐτῶν, νεοττιὰ 117,6
ἐνειλημμένοι ἐκ τῶν ἰκρίων 88,24: RR
ἐνειλήσαντες. ἐνειλημμένοι παργά-
νοις βρέφος 112,5: A et rr ἐνειλημμέ-
νοι ... τῆς ρωστῆς πλάτο 65,4. ἐνει-
ρός με τοίχους 78,36
τὸ ἐνεκά τινος γεγράφθαι 87,38: RR ἕ-
νεκα τινός-
ἐνέχεον μύθους τοῖς π. 103,23
ἐνθεῖναι αὐτῷ ὄνομα 16,28, RR pro ἐ-
πιθεῖναι.
ἔνθεος γενέσθαι 25,49: RR ἔνθους, con-
tracte ut ἐνθουσιαστικὴ ἀκρόασις. 18,
27
ἐνθυμήματα, cogitata 147,9
ἐνισχύσαι σε 145,24
ἐνούσιος λόγος 37,16
ἐντελέχεια Ariſtoteli quid 78,17
ἐνυπόστατον πνεῦμα 37,16
ἐξ ἀρχῆς 21,40: RR ἀπ᾽ ἀρχῆς.
ἐξείργασαι τοὺς μύθους 23,55: rectius ἐ-
ξείργασαι, ut in Not.
ἐξετασμοὶ τῆς ἀληθείας 28,17
ἐξιστατέον εἰς αὐθρ. 60,52
ἐοικότως, ſiq. εἰκότως 102,13
ἐπαΐει τῆς τῶν πραγμάτων φωνῆς 119,
43: τῶν θείων λογίων 69,27: τῆς ἰδ.
φωνῆς, intellig. 82,6.
ἐπακούσαντες τῶν Πλ. λόγων 38,6: RR
ὑπακούσαντες.
ἐπεὶ δὲ αὐτίκα- 142,10: RR ἐπειδὴ δὲ-
ἐπειδὴ cum verbo infinitiuo, ſubau-
dito συμβέβηκε, aut ſimili 159,11
ἐπείσακτον ἔχοντες οὐδὲν 110,32: RR ἐ-
πίσακτον, inſtratitiū, ab ἐπεισάττειν.
ἐπελθόντων ἑρμηνεύειν τὰ τοῦ Πλ. RR
pro ἐθελόντων, 131,7
ἐπεντρυφᾶν τῇ θεωρίᾳ 53,19
ἐπερειδόμενοι πλούτῳ ἀνθρώπων 92,31:
RR ἐπερειδόμενοι.
ἐπιδοξ τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ 27,4: RR
πείθεσθαι.
ἐπὶ τῆς θεωρίας καθήμενοι 50,47: RR ἐπὶ
τῆς θεωρ- ἐπὶ στρατείας ἀποθανόν-
των 118,33: A. ἐπὶ στρατείαις: RR ἐν
στρατείαις. ἐπ᾽ αὐτῷ pro ἐν αὐτῷ
RR 64,18. ἐπὶ τῷ ἄσαι μισθού-
μενοι 164,54. ἐπὶ Σόδομα ἐβρέ-
ξε 31,28. RR εἰς-
ἐπιβόλως εἰρηκεν, apte 40,47
ἐπιβουλὴν τὴν ἐκ Δηιανείρας 42,25:
RR ἐπιβολὴν-
ἐπιδειχνύμενον pro ἐπιδεικνύμενον A. 81,
13
ἐπιδείξει σαφῆ ὁδὸν 140,29: RR ἀπο-
δείξει, ſic iude RR 56,41: 81,10: 168,
39: 173,46. ἐπιδείξει ἡμῖν ἀνα-
ποκαλύψει 38,26: RR ἐπιδείξει.
ἐπιδεξάμενοι τὸν πόνον, pro ὑποδεξάμενοι
RR 3,29. οὐκ ἐπιδεχόμενοι τὰ ἀό-
ρατα 15,1: rr ἀποδεχόμενοι.
ἐπιθυμήσει αὐτῶν 132,38: rr αὐτῆς.
ἐπίκλην ἔχοντα πλανήτης 62,37: 86,3
ἐπικρατεῖ ἡ μείζων 73,10
ἐπίκυβοι ἀριθμοὶ 94,43
ἐπιλαθόμενος τούτου τοῦ λόγου Aug. v.
57,8: ſed ſuperſcr. τούτων τῶν λόγων,
ut infra 71,37
τοῖς ἐπιμελουμένοις αὐτῶν 158,2: A
ἐπιμελουμένοις- itemq. 98,19
ἐπιμελεῖς εἰσὶ τ.- curant 93,20
ἐπιμέμφεται τῇ- 94,41
ἐπιμιξίαν ἔχει οὐδὲν ἐγκείμενον 157,11
ἐπίνοια, commentum 176,15
ἐπιπάττουσι τὰ φάρμακα 101,5: RR ἐ-
πιπλάττουσι.
ἐπίπονα ἀνακτῶν 136,47
ἐπίσημος γεγραμμένος ὁ χρυσοῦς, ſignatus
123,35
ἐπισκευαστὴς, inſtauratiuus 52,24
ὅπως ἐπισπᾶται- 166,5: rr ἐπισπᾶται.
ἐπιστρατεύσαντες μετὰ πολλῶν μυρ. 40,
9: RR ἐπιστρατευσάμενοι.
ἐπιτήδεια εἶναι λέγει 44,16
ἐπιτίμια, pœna 154,49
ἐπιτοαυτὸ pro ἐπὶ τὸ αὐτὸ A. 133,22
ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον 139,5: A & RR ἐπι-
πλεῖστον, omiſſo articulo.
ἐπιτροπείαν τῶν ἀνθρωπίνων 86,15: A
& rr ἐπιτροπείαν.
τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν 102,
28: (rr & ἐπιφάνειαν & ἐπιφανί-
αν) 142,5. τὰς ἐπιφανείας ξυμπλέ-
κουσι τοῖς ὁρῶσι ποιούμενος 100,3
ἐπιφαίνεσθαι τὰ πράγματα 150,49
ἐποπτείαν τῶν θείων 14,42: rr ἐποπτείαν
ἐρανιζόμενοι ἐσθίειν καινότητα 5,41: A. ἐ-
ρανιζόμενοι: ut 25,2
ἐργασθεὶς ἀρετῆς 75,18. τοὺς ἐργάτας τῆς
εὐσεβείας 166,9: RR ἐργάτας.
ἐργαστὰς ἀρετῆς ἀπέφηνεν 56,28: A ἐ-
ργαστάς: rr ἐργάτας: ut ἐργάται κα-
κίας 79,36: & ἐργάτας τῶν ἐναντίων
55,17
ἔργον ἔχοντες τὴν- id vnum opus ex-
ſequentes vt- 52,45. ἔργον, res
operoſa, laborioſa & difficilis 27,
41: vbi & in A. margine annota-
tum, μὴ τοῦ δυσχόλου.
ἐρεθισθεῖσα τὴν φύσιν 169,13: ſic Plat.
ed. pro compoſ. διερεθισμ-
ἔρημα βία ἀνθρωπίνου 86,24
Ἑρμῆ, quære Herma in Lat. Ind. Ἑρ-
μαῖα, feſt. Merc. 104,9. ἑρμογλύ-
φος, ſtatuarius 8,21
ἐρυσίβη τῆς γυμνῆς 116,26: A ἐ-
ρυσίβη-
ἐσθήματα, veſtimenta 165,44
ἐσθίοντες pro ἐσθίοντες A & rr 48,11
ἑσμὸν τῶν θεῶν 27,22
ἐσπουδακέναι πάνυ 174,17
Ἑστία quid 45,8
ἑστιᾶν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῇ κ. θεωρίᾳ
174,8: 178,48. ἑστιάτωρ 111,12
ἔστιν ὅτε 20,31: RR coloni- ἔστιν ὅπου
πονηρὸν ὀνομάζει 63,47: RR ἔστιν
ὅτε-
ἐσχατιαὶ, limitum fines 101,37
οἱ ἑταῖροι ὡς τῆς ἐν αἷς προ. 45,45
ἑτερότητα 59,29: RR ἄλλα ἑτε-
ρότητας τῶν γλωττῶν 79,43
ἑτεροφυῆ ὕλην 36,20
εὐαγὲς, pium, religioſum 118,14
εὐαισθήτως ἔχει 91,38
εὐαρίστως Heracliti 132,28,35
εὐγλωττότερος Πλάτωνος 110,45
τῇ εὐσεβείᾳ κομῶντες τοὺς λόγους
70,43: 83,2. εὐγλωττίαν Πλατωνι-
κὴν οὐκ ἔχοντες 179,35. A & rr ple-
rumq. per ει diphth.
εὐεπιβόλως ἔφη 40,47: rr ἐπιβόλως.
ἡ εὐεργέτις ψυχὴ Platonis 55,16
εὔηχα ὄργανα 105,42
εὐνομίας κοινωνίαν pro εὐνομίας rr 35,6
εὐόργητος καὶ ἀπρεχολος 174,25
εὐπετὲς εἶναι τοῖς ἀνθρ. 60,11,23
ὁ εὐπορος τοῦ πλοῦτου 152,5
εὐφραίνει ἐν διαφραίνει λόγον ἐστὶ 118,
42
εὔφημοί μοι κείσθων 137,2. εὐφημία
ἑλληνική, elog. 80,45: 110,44
εὐφημίαν προσφέρουσι τῷ δημιουργῷ
41,24
ἐφίστιοι θεοὶ, Dioſcuri 115,6
ἐφικνεῖσθαι τῆς ἀληθείας 22,46
ἐφικτὸν ὀφθαλμοῖς 14,20
ἐφόσον pro ἐφ᾽ ὅσον 162,29
ἐφυμνεῖ τὴν χθονίαν 138,34
ἐχθραίνειν ὃ μισεῖ ὁ θεὸς, odiſſe 166,
25,55: 167,19
ἐωρημένοι P.c. pro αἰωρούμενοι 69,21
ζυβίνας εἰς δίπηχυ συγχεῖσθαι 142,
14: A. ζιβύνας: itidemq. P. R. & He-
ſychius. Sed legitur apud eundē He-
ſychium etiā σιβύνη & συβίνη. ac
verius ſ. συβίνη, quaſi συοβόλιον,
ſeu (vt Heſych. exponit) ἀκροβό-
λιον, haſta: aculeusue ſuibus & a-
pris figendis.
τὸ ζυγὸν τοῦ γάμου ἕλκουσαι 122,23
ζυγομαχοῦσαι πρὸς ἀλλήλας 66,22
ζωοθυτεῖν, mactare 108,36: 138,14
ἦ δ᾽ ὅς, inquiebat ille 44,1,10
ἢ βούλει, vt vult 55,47. rr & A: at
P. ὡς βούλεται ſic 57,2: 65,16
ἥδιστά μοι 107,54: A. ἥδιστα μοι: rr
ἡδὺ καὶ αὐτό μοι.
ἡ ἠθικὴ διδασκαλία 60,18
ἤπια φάρμακα 4,14: rr ἤπια: de quo
in Clem. Alex.
ἤπου ſeu ἤ που: quære μήπου.
Ἥρα vnde dicta 44,46. Ἡραῖα, fe-
ſtum Iunonis 104,3: P. Ἡραῖα.
Ἡράκλεια, feſt. Herc. 104,11: 113,50

ἤπειρ

ἥυρε, invenit 139,28: A & RR εὗρε.
ἥυρεσις τινός τοῦ λόγου 128,42: A & rr διάυρεσι.
Ἥφαιστος quid 45,5: Philo 610.
ἠχὼ τῶν χορδῶν 94,33 (35
θαμίζειν παρὰ τὴν Ἀσπασίαν, freq. 6,
θαυμάζειν διὰ τέχν. 48,36
θέειν currere 39,24: RR θεῖν.
τὸ θέμενον τῶν ἀποστόλων 78,3: RR & A θέμενον.
τῆς θείας διδασκαλίας τῶν μαθητῶν 165,7. θείας προσηγορίας ἀξιοῦσιν 49,23. ὁ θεῖος ἀπόστολος 18,28: 163,5. ὁ θεῖος ὁ Μωυσῆς 29,37: & 30,35. τὸ θεῖον πρὸς δόξαν ἀναγειν 37,35: rr θεῖον.
θέλησις μου ἐστὶν ἐν- 149,13
θεοὶ unde dicti 25,32: 39,24. θεὸς absq; articulo bis 83,51: & 84,1. παρὰ θεοῦ φανῆναι, Deo prosper. 21,38: 35,17
Θέογνις 143,41: P. Θεογνις: A utroq; modo Θέογνις, ut & Suidas.
τὸ θεογνωσίας τὸ φῶς 165,4
θεολογίαν τῶν Ἀσκραίων π. 35,3: rr θεολο.
θεολογεῖν pro θεοποιεῖν 35,31: 69,3
θεοποιῆσαι τὸν κόσμον 85,18. θεοποιηθῆτε ἄνθρωποι 46,39: 112,52. θεοποιίας ἀξιοῦσι τινες 43,10: & 39,16
θεόσδοτα εἰ. 147,27: P. θεόσδοτα.
θεοφόρος ἀνήρ 144,37
θεοχάρισμα τῶν χαρισμάτων 20,10
ὁ θεσμὸς τοῦ ὀργάνου 18,39. οἱ θεσμοθέται Athen. 126,4: RR θεσμοθέται.
Θεσμοφόριον, templ. Legif. Cer. 176,9
οἱ θεσπέσιοι ἀπόστολοι 13,2. 134,21. ὁ θεσπέσιος Παῦλος 160,40. θεσπίσια δῶρα 135,19. θεσπίζειν, prædicere 3,8
θεωρεῖαι pro θεωρῆσαι RR 160,1. θεωρούμενα τὸν θεῖον νόμον ἐν αὐτοῖς 66,10: A & RR θεωρούμενα.
ὁ θηλυδρίας ποιῆς, Bacch. 104,24
θηρία τῶν μελ, Tigre 140,6
θηρευτικὴ, aucupia 103,30
θιασῶται Christiani 111,52
θνησκομένους τὸ σῶμα τῶν θηρῶν 112,17: P. θνησκομένους.
θορυβούμενοι ὅταν δίκαιοι 50,53
θορὸς ἀνθρώπειος, semen h. 73,43: RR θορὸς: item 78,40
θορυβηθῆτε pro θορυβέεσθε RR 36,12
θραύει με τοῦ- 48,24
οἱ θρησκευόμενοι παρ' ἡμῖν 2,8
θρυλλούμενα, πολυθρύλλητα, et similia. A & RR aliquoties uno λ.
θυμαρὴς αὐτοῖς βίος φ. 102,33
Ἰαμβεῖα Εὐριπίδου 71,20: P. Ἰαμβία, acuta penultima.
ἰδία κολακεία πάντων 125,33
ἱδρύσατο αὐτὴν ἐν θεοῖς 168,25: RR ἱδρύσατο f. pro ἱδρύσατο.
ἱέρακα ὥς ἄλλο 97,16
ἱερατεύειν RR pro ἱερατεύειν 105,25
ἱεροφάνται dicti 19,18: 104,39. ὁ ἱεροφαντικὸς λόγος 18,36
ἰθύνειν καὶ κυβερνᾶν 55,22: & 48,13. ἰθύνεσθαι πρὸς τὸν ξυμπάντων 95,44
ἴκριον, crux 112,18
ἱμειρόμεθα ἰδεῖν τὸν- 23,22. ἱμερτὸν τῆς ὑγείας 4,13: RR ὀρέγοντα. ἱμερτὸν ἐσχάτου- 69,40
ἱμερτὸν κυλικίων 60,5: A ἱμερτόν.
ἵνα παρέχη 63,1: A παρέχοι.
ἰνδαλμα θεοῦ 29,12: 103,38
ἴουλος Cereri câtari solitus 67,50: Varinus significâ cantilenâ esse trad.
ἐσπᾶτο pro ἐσπᾶτο rr 56,3: 69,3 135,20
ἀπὸ τῆς γῆς τοῦ ἡλίου 59,36: RR τῆς γῆς.
ἰχνεύειν per omicron omnes 125,40
κάθη[ν] ἱκετεύειν pro ἱκέτευε RR 108,25
καθαιρεῖν τέχνη 8,21: A καθαιρέσει.
καθιερωμένοι 125,33: rr καθιερωμένοι.
καθιερῶσαι θεοῖς ἱερά 49,53: 51,47
καὶ μήν δὴ καὶ- 29,46
καὶ ὡς αὐτοὶ εἰκότως λέγουσιν 43,23: A. κἂν λέγοιεν.
Καίσαρ 121,5. RR: ut A & P Καῖσαρ.
οἱ κακοδαίμονες, male di 47,22
κακοποιεῖν ἀνθρώπους RR 171,50: Plat. ed. κακῶς ποιεῖν ἀνθρώπους.
καλάπους καταρρηγνύειν 17,24: rr καλοπόδιον.
καλεῖται pro καλεῖ RR 147,28
καλλιεπευόμενοι λόγοι 8,37: (RR καλλιεπευόμενοι) 123,14
οἱ καλλίνικοι μάρτυρες 121,35
καλλονὰ τῶν ἐπικοσμημάτων 40,48
καλῶν ὀρθῶς πύλαις ἀληθείας 108,20
κἂν τοῖς Πολιτικοῖς 63,12. RR pro καὶ ἐν. καὶ- ἐπιστήμη etiamsi 9,32
καταγλωττισμένοι λόγοι 110,31
καταδείξαι αὐτοῖς ἐπὶ πλεῖον RR 7,20: A & P. ὑποδεῖξαι.
καταλλαχθεὶς τῷ λόγῳ τῆς σωτηρίας 83,43. RR καταλλαχθείς.
κατανοοῦμεν τὸ πάθος τῆς ἀνοχῆς 56,38. A κατανοοῦμεν, & in margine βριχώμενα: itemq; 4,37: 101,5
κατανοεῖν. vide κατέχειν.
κατατίθεσθαι τοῖς θεοῖς 114,29
κατάλογος ἀνθρώπων 113,6
καταληψιας γε ἀφυλάκτως 16,10
καταμείξας pro ἀναμείξας RR 156,8
κατανοήσεις τῶν νοητῶν 14,39
καταρχὰς pro κατ' ἀρχ. 97,20
καταστείλαι τὰ τῆς ψυχῆς 173,41
κατασπάσαι τὴν ὀφρὺν τοῦ μεγαλαυχ. 82,47. P & RR: A κατάσπασαν.
κατάσφαλτον ποίμνια 104,26: A & rr κατασφάζειν: (ut 109,1) P κατασφαγῇ.
κατάσχεσις, possessio 150,8
κατειλημμένοι ἀεὶ τοῖς- 88,26: aptius κατειλημμένον Clem. 302,38: ut & ἐνοικήσεις v. 24
κατειργασμένοι βίον τὸν ὀρθὸν 71,50: rr κατέργασαι.
ἐκ κατοχῆς λέγειν 136,51: A. κατοκωχῆς Attice.
τὸ κατὰ τὸν λανθανόμενον φῶς 21,22: RR κατὰ τὸν-
ἔως κεκλήμενοι κελεύουσι 100,30: rr κεκλημένοι.
ἐκελεύσθη 68,40: RR ἐκελεύσθη.
κερδαίνουσι τὴν θρησκείαν 40,23: rr κεκερδαίνει κέρασμα ἐκ μίξεως ἐξ. 73,43
ὁ κηδεμὼν τῶν πάντων 89,41. κηδεμονίας pro κηδεμονίας RR 77,43
κηρύγματων ὁ ψαλμὸς τῆς σωτηρίας 96,8: et 71,42: ὁ κῆρυξ ὁ circumst. rr 166,18
τὸ κινήματα τῆς ἐννοίας 163,8
Κινύρα ἱερωμένη 42,52: rr Κινύρα more Dorico.
κιχρώμενοι παρ' ἀλλήλων- 66,21
κλαπεῖσαι χειρόμενοι 87,48
κλοπαῖς λόγων φωρᾶν 82,20
Κλωθὼ unde dicta 87,9. κλωθοῦσι: vide συγκλώθουσι.
κοίτη καὶ λουτρὰ 104,30,40: A κοίτας: itemq; alibi passim & A & RR
κνώδαλα, nox. best. 40,40
καὶ κοινωνοὺς πόλεις: A 31,26
κολακεία τὰ ἐν ᾄδου 154,15. κολακεία ἰδία πάντων 125,33. τὸ τοῦ Χριστοῦ κολαστήριον 128,50: RR ἀκολαστήριον. vide ἀκολαστήριον.
ὁ κολοφὼν τῶν φιλοσόφων Plato 9,37: ὁ κορυφαῖος 85,42
κομίσασθαι κέρδος ἐκ τῶν- 3,36: RR κομίσασθαι: itemq; 112,39
κομμώνοι τοὺς λόγους 83,2
Κόμμοδος A. pro Κόμμ. 96,12
κομψεία Ἑλληνικὴ 111,49
κόπτεσθαι, plangens se 161,53
ἐπὶ κόρρης πλήξας 112,10: rr κόρρας. ἐπὶ κόρρης ἀπραγμοσύνη 156,38. rr κόρρης.
ὁ τῆς κοσμοποιίας συγγραφεὺς 68,52: rr & A κοσμοποιΐας: ut 2,12: 30,36: 79,3. κοσμοποιΐα Diodoro Sic. 35,8
κρατοῦσι pro κρατοῦσιν RR 135,2
κρατοῦσι τῆς δυναστείας 135,45: & δόξαν 15,37: τὸ λόγον συγκαταπεπτωκυῖας 93,25. κραδαίνουσιν τῇ τέχνῃ τὸ ψεῦδος 51,9: RR κραδαίνουσι.
κρίνειν εὐδοκεῖ μοι 78,35: RR κρίνειν.
κρηπῖδα προπύλαιον 110,10
μὴ κραιπαλῶντας 172,14: & τῆς κραιπάλης ἐπιθυμίᾳ 105,38: rr κραιπάλ.
Κρόνος unde 44,44. Κρονίδης Ζεὺς 26,42
κρύσταλλον καὶ ὑάλινον 42,40: & τῶν κρυστάλλων τὴν ἁρμονίαν 5,31: A & RR κρυστ.
κτεὶς γυναικεῖος 51,33: 104,15
κυανός oxytonus omnes 154,37
κυβεύειν καὶ κυβεία ἀριθμοὶ 94,45
κυβερνήτης, ut τεχνίτης RR 36,4
κύκνειον ψυχῆς A. 158,46: P. κύκνειον: RR κύκνειον-
κυνογάμιον Cratetis 173,4
τῷ Κυρηναϊκῷ Θεοδώρῳ 37,31: RR Κυρηναϊκῷ: itemq; A 38,50
κύριος ἱμαχαισιατὸς ὁ σοφὸς 40,10: A. θεὸς. συγκλείων τέλος ἐπιθυμίας τὸ- 173,58
Κύρος acuto υ RR 10,48
κωμῳδῆς ἁρμοστὴς 174,22
κωνίκα φιάλαι 27,20: RR κωνίκα. (αὐλαβίας τοῖς χερσὶ 14,52: A ἐπιλαυσιλαχνισμένους ἄνδρας 43,17: RR λαχνισμένους, ut 103,11: 104,19
λαβεῖν] εἰλεχέναι τὸν κλῆρον τοῦτον 141,40: A & RR εἰληφέναι.
Λάχεσις unde dicta 87,8. Λάχεσις pro Λαχέσεως, A. 85,46
λατρεύειν θεῷ 62,1. ἐλάτρευε μοι ὁ- 166,48. λατρευτικὰ ποιήματα 53,8
λελογχὼς A & RR 138,32, pro λελογχὼς. sortitus.
λεοντοχάσματα νυκτερίδες 24,29
Λεωκορίου μέρος 109,14: 115,11: A. Λεωκορίου & Λεὼς no. casu apud Suid. et Λεωκόρειον: haud scio an ad differentia appellatiui λαὸς pro cõmuni λαός. Λεωκόρειον, fanũ Leo filiab. structum 115,10. λεὼν τὸν πολλὸν 130,44: RR λεὼν, itemq; Plat. ed.
λήϊον, armum, seges 5,4: 67,43
λῆξεως ὀλβίας ἀπολαύειν 117,1,6: 118,9
λῆσθε ἐπὶ ἀλλ. δίναι 103,15
λιαν ῥᾳδίως pro μάλα ῥ. RR 33,8
ἐκ λίθου, s. ἐκ βωμοῦ 18,2: rr τῷ λιθοδομητικῷ τεχνῶν 8,18 rr λιθοδομικῶν- λιθουργικὴ τέχνη 8,24
λιμπανόμενοι pro λειπόμενοι RR 21,8
λιπαρῶς τοῖς παραμένουσι rr 165,24
λογίους ἐνίους ἐντυγχάνειν 37,22: rr λογίους itemq; A et rr 69,4: 111,25. ὁ ἐν λογίων φιλοσοφίᾳ 47,15: 138,11,81,
λογίων ἀνδρῶν 8,15 (40
λόγος & μῦθος)(153,38. καὶ ὁ πα-

λαιὸς λόγος, ſ. ἐχθ 89,23. περὶ λόγου δῆλον 95,53. λόγῳ ῥητῇ οἰκίαν 158,6. Λόγος unde d. Filius Dei 36,8: a mente naſcitur ſeu procedit 37,8
λοίδορος γλῶττα 175,29
λοιμῶδη περιπλονλω RR 103,49
Λυκούργους νόμους pro Λυκουργείους A & P 126,23
λυμαίνεται τῇ φύσει 79,33
μὴ ὄντας θεούς, aut alleg. 80,49
μαγγανείας τῆς γοητείας 47,12: P. μαγγανίας abſq; diphth. vt 135,50
μαγνῆτις λίθος 69,18. vt & Clem.
μαθηματικοὶ τῶν ποιητῶν, pro ὑποτεταγμένοις 9,11,22. μαθητεῦσαι, docere 149,47. οἱ μαθητευόμενοι, diſcip. 32,4
μαινόμενοι μέγαν ἀείδουσι 117,4
μακαριζόντων τέλος 91,40
μᾶλλον cum compar. 33,1
ὁ μάντις 86,44: P. ὁ μάντις. μαντεῖα pro μαντεῖαι rr 142,27. μαντεύεσθαι pro μαντεύεται A & P. 144,16
Μαψουίτης pro -ἄτης P. 173,4
μεγαλαυχούμενοι ἐπὶ τῇ- 82,46
τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως 34,3
μεγαλουργία φιλότιμος 39,30
μεθαρμόσαι τὸν αὐτῆς βίον 75,12
μείρεται κακοῦ, ſ. μετέχει 75,47: RR κύρεται.
μελῳδία Δαυιδικὴ 68,2: 166,35: 167,16: ἐν τοῖς μέλ. 177,14
μὲν δὴ pro μὲν ἢ RR 159,31
μεμερισμένα τὰ ἱερεῖα 60,26
μερὶς, pars, factio 14,5
τὸ μέσον, interuallum 70,40: 177,11
μέσην pro τὸ μέσον 26,13. ſic ἡ Μεσοδίων RR 109,8, pro Μεσοδίων
μετὰ τοῦ καὶ τιμωρεῖσθαι δ' ἔαυτο τὸ- rr 34,2. A & P, μετὰ & τῶν- vt alibi ſæpe.
μεταγειτνιῶντος ἐκ τῆς ἑσπέρας, RR pro μεταγειτνιῶνος 108,46
μεταλαβεῖν τῆς ἀρχῆς 151,40: RR μεταλαχεῖν, vt 115,53. μεταλαγχάνειν μαλακισμῶν 115,40: rr μεταλαμβάνειν. μεταλαχόντες τῆς Ἑλληνικῆς μοίρας 80,45. RR μετέχοντες.
τὰ μεταλλα διορύττουσιν 123,35. μεταλλικὴ ὕλη 99,27
μεταμφιεννύντων τὴν ἀλήθειαν 151,49
μεταμέλον αὐτοῖς 155,9
ὁ Μεταπόντιος 22,38: RR Μεταποντῖνος: itemq; 58,5
οἱ μεταχαράσσοντες τέχνην ἑνὰ 146,42: RR μεταχαράξοντες, vt 111,1
μεταποιούμενοι ὡς- 157,37: μεταπεποιημένοις fictitia 158,52: 179,18
ἣν μετέχει ἀταξίας πολλῆς 64,2: RR μέτοχον.
οἱ μετεωρολέσχαι 9,44: 61,11. μετεωρολόγοι & φυσιολόγοι 60,27
μέθοδος φιλοσοφίας, perceptio 151,51
μέχρι τοῦ ζῆν 119,13: 171,5
μὴ δυνηθεὶς pro οὐ δ. RR 84,42: vt μηδὲν ἄλλο 14,51: A & rr οὐδὲν- μηδεμίαν coniunctè A 29,30: cæteri diuiſo μηδὲ μίαν.
μή τοι γε φιλοσόφοι, nedum 158,39: P. ἤ τοι: RR ἤ τοι, aut certè
μητροδιδακτὸς ὁ Ἀρίσ. 151,50
μιμήματα, imagines 144,23
μισθαποδότης γενήσεται 18,30
μονοῦσι pro μόνοι A & RR 45,8
τὸ μονιμώτατον αὐτοῦ 70,15
μοῖραι vnde dictæ 87,2
τὰ μοιρογραφία, fat. 138,2
μοιχείαν μετὰ πολλ. 43,4: RR μοιχείαν.
μοναδικῶς νομισθήσεται ὁ θ. 30,19
τὸ μόνιμον ἐπὶ Σωκράτει, conſtantia in Socr. deſc. 25,9: 175,36
μόνοι ὑμεῖς 118,1: RR ὑμεῖς μόνοι. μόνοι τοῦ θ. περιφέρει 29,49: rr μόνον- ſic P. 50,13: 105,28: & rr 43,11: 81,32. μόνον δὲ τῆς ἀσεβείας οἱ τάφοι 121,25: A. μόνοι- itemq; 5,32. ſic etiam A & RR 9,2: 79,25
μονογενὴς ἀξιοῦντος 57,23
ὁ μουσηγέτης μάρτυς 141,6: Apollo ſc. ὁ μουσηγέτης.
μυδρὸν διάπυρον A. 59,20: ſed rr μύδρον, vt & Heſych. ac Suid.
μυῆσαι καὶ τελέσαι 18,34. οἱ μεμυημένοι ἐπίσταται 18,42
μυθεύειν, decere, fab. 8,15. μυθολογητέον αὐτοῖς γιγαντομαχίας 44,22
μυστήρια μυστικά 18,45
μωρία & ἄνοια 41,42
Μωσαϊκὴ θεολογίαν 1,34: rr Μωυσέως: itemq; 29,42: 37,53
ναστὰ & ἀδιαίρετα q. 57,31,36
ναυαγία χρῶνται, naufr. p. 85,10
νάπας πυρός 113,44
νεκυομαντεῖς 135,51. τὰ νεκυομαντεῖας ἄντρα 136,9
νέμειν συγχωρήσαντες- 171,14
νεμεσῶσι τοῖς γεγενημένοις ἅπασι 85,23: A. νεμεσοῦσι. ἐνεμεσοῦτο αὐτῷ κατὰ καιρὸν 100,40: A. ἠγανάκτει.
τῆς νέας θεολογίας 37,19: RR καινῆς.
νεοδαμώδεις Lacedæm. 126,9
νεοσοχμοῖς 77,44 RR ἐσχάτοις.
Νίρβας, Nerua 96,11: A. Νιρούας.
νοεῖν αὐτοὺς σώματα 74,47: 81,29
νοὺς μεγίστους 121,33: & v. 31 ναούς: rr illic νεούς, hic ναούς. νεὼ pro νεὼν, adem RR 115,33
τὸ νηπιῶδες τῆς Iud. 2,32.
νομοφύλακες μάρτυρες 2,33
νοερὸν φῶς 165,9: RR νοητόν. νοερὸν πνεῦμα & λογικὸν 78,21: rr νοητόν.
ἐν νόμῳ βεβασιλευκότας 43,11: RR & A ἐννόμως. νομικοῖς pro νομοῖς RR 91,9
αἱ νυμφαγωγούμεναι 130,9
ξεναγεῖν αὐτοὺς τὴν ἀλήθ. 38,22: 40,45. ξεναγεῖσθαι ὑπὸ τῆς πίσ. 15,51
ξενηλασία Laconica 126,8
ὁ artic.] τὸν οὐ χαίρειν ὄντα ἐφεῖσθε, cum 99,34: rr αὐτὸν- οἱ δὲ pro ἄλλοι δὲ rr 80,29
ὀδύνας τὴν τούτης ὀνομάζειν 154,2. μίαν ἑνὰ οὐδὲ ὀδύνην 176,21
ὀδμὴν pro ὀσμὴν A. 104,48
ὀδοιπορίας penultima diphth. P. c. 112,9: at non A & rr.
οἰκειακοὺς αὐτοῦ, domeſticos 134,20: A οἰκετικοὺς, rr vtroq; modo: itemq; A 164,17
οἰκονομεῖν τὸ πᾶν 55,14. οἰκονομία τοῦ σωτῆρος 99,16: 149,44
τῆς οἰκουμένης τὰ πέρ. 21,44: A. τῆς γεωσίαι τοῖς χαίρουσι 87,48. οἰκονομικὴν ἐκτρέπουσα 6,52: A. οἰκονομίαν-
ὁ τῶν ὅλων σωτὴρ 160,11. ὁ τῶν ὅλων θεὸς 12,28
ὀμμάτων, cæcus 104,13
ὁμιλία γαμική 78,39
ὅμιλος ὁ πολὺς, vulg. plebs 18,37
ὀμίχλη abſq; aſpir. bis A. 40,4,7
οἱ ὁμογνώμονες τούτων 2,24
ὁμόζυγα ἐκεῖνα 42,13: RR ὁμόζυγοι.
ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο 151,38: A. ὅμοιοι αὐτῶν- ὁμοίωσις θεοῦ 168,28.
ὁμολογία τῆς πίστεως 31,49: τῆς ἀμαρτίας 144,8. itemq; 84,44. at τὴν τῆς χάριτος ὁμολογίαν προσφέρει. grat.
ὁμονοοῦσι ψυχαὶ 73,23 (act. 121,50
ὁμοτιμία ſeu ἰσοτιμία 95,4
ὁμοφυῶν ξυνετὴν 130,36
ὁμοῦ δὲ- καὶ ὁμοῦ δὲ- 130,38. alibi ὁμοῦ τε.
ὅμως γε & ἀμαθῆ γλ. 8,35. A. tranſpoſita γε.
τὸ ὂν ἀεί, & τὸ γιγνόμ. 26,23,38
ὀνειροπόλων ἐνυπνίων 92,14: rr ὀνειροπολ. itemque 142,49
ὄνυχες in ſermentis 112,23
ὀξείας διαφέρουσαν ἔχει 82,34
ὀξυρεγμιῶν περὶ τὸ πλῆθος 174,16
ὀπώρας γενέσθαι 75,9. ὑπὸ τι ἀναλόγως, ſequitur ὀπώρας 175,4 (ὅπη δὲ πολλα.
ὁπόθεν ποτὲ μετεχείρησεν 46,52: Plutar.
ὁ ὑπὲρ τῆς πίστεως 26,51: ταῖς ὅλαις 88,46: 92,41
ὅπως δεῖ χρῆσθαι 17,32: RR πῶς-
ὀργῶντα παιδίον. videt o. 26,2
ὄργια Græc. qualia 104,14
ὀργιασμῶν actiones 104,17
ὀργιζόμενος μαθεῖν 16,41 rr ὀργιζόμενος: itemq; 17,30: vt ὀργιζομένου τῆς θείας 83,19. ὀργιζομένης κακίας 105,40: (A & P ὀργιζόμενος: rr ὀργιζόμενος) ὀχείας 30,53
ὁριζόμενοι ἐν τῷ σώματι & κτίσιν 24,13. ὁρίζεσθαι ὡς, ſtatuere 9,38
ὁρκώσαντες αὐτὸν 142,15
ὁ ὁρμαθὸς τῶν θεῶν aſpir. etiam rr 42,48: at 27,15, lenius ſpiritu omnes: at rurſum rr 58,11. Idem ἱερὸς τῶν θεῶν 27,22
ἅρμοσιν pro ἅρμασι, rub. 174,48
ὁρμίας καθίεισι 85,9, A, P, & P. R. at A. R. ὁρμίαν. ὁρμίας καθεῖσαι 60,5: RR ὁρμιάν, A ὁρμιάν.
ὕρθας φάσας ἐν νεανίας 89,28
ὃς δὲ τις- pro ὅ τις δὲ RR 89,29
οἳ pro ὅσοι RR 117,48: & 80,20
ὅσιοι & δίκαιοι ἄνδρες 91,44
ὅσους pro οὓς, A. 8,50. παρ' ὅσον δύναμιν 156,30
ὅσοισιν pro ὅσοις, A 123,22,24
ὀσφρᾶσθαι 104,43: rr ὀσφραίνονται. τῆς ὀσφραίνεσθαι δυναμένας 72,47: rr ὀσφρήσεως.
ὅταν τὸν βίον τελέσωσι 158,28: rr ὑποτελευτήσωσι.
ὅ τι pro τί 27,31. ὅτι pro ὃς rr 108,2. ὅτι μάλιστα πλεῖστον χρυσὸν 123,24
οὐ διορθώσεις 52,41: A. μὴ διορθ.
οὐδὲ- οὐδὲ- 83,10: A & rr οὔτε- οὔτε- οὐδεὶς τῶν- 125,53: rr οὐδ' εἷς- οὐδὲν αὐτῶν χαλεπὸν οὐδὲ ξένον 93,19: A. οὐδενὸς τῶν ἀμετρίων 61,11: rr οὐδείς.
οὐκέτι pro οὐκ ἔτι A & rr 139,25
οὐκοῦν οὐ τοὺς ἀδελ. μόνον 43,5: rr οὔκουν τοὺς ἀδ. itemq; 95,40
οὐκ ἄρα 76,47. οὐ δὴ 21,39. οὔσαν οὐκ ἀληθῆς, vt ſane vera eſt 165,6. οὐ pro αὖ rr 16,17: 165,11
τὴν οὐσίαν & τὴν ξύνεσιν τῶν παντὸς τῇ τύχῃ διδόναι 95,51: rr τὴν αἰτίαν.
οὔτε μὴν, nec item 124,4: 153,8
καὶ οὗτοι, hi quoq; 20,4: rr & αὐτοί, & ipſi: itemq; 160,45
οὐχ ἐν- 94,37: A. οὐχὶ ἐν-
παθημάτων ἀπαλλαγὴν 121,44: rr νοσημάτων.
παιδεραστὰς rr 158,41. τῆς παιδεραστίας ἄδειαν 126,10: rr παιδεραστίας-
παιδεύουσιν ἱερεῖς ὄντα rr & A. παιδεύονται

ἀκούουσι 68,50: vt παιδευόμενοι τὰ θεῖα 30,8. παιδεύματα, præcepta 151,52. παιδεύσεις ἄπαρα, eruditio 80,47

παιδαγωγία μόνα 18,51. παιδεία τῆς 103,11. παιδοποιήσασθαι ἐξ- 53,49. παιδοτριβοῦσι τὸ σῶμα 71,50: εἰς ἀρετὴν 154,5

παιώνια φάρμακα 5,13: A- παιώνια: Virgil. Pæonius reuocatũ herbis.

πάλαι ἐκ προπάλαι ἐδίξατο 84,25. αἱ πάλαι προφητεῖαι 101,42: RR παλαιαί- οἱ παλαιοὶ θεολόγοι 71, 35: RR οἱ πάλαι θ.

τὸ παλιγγενεσίας βάπτ. 107,19

παλίμβολα κρίσει 86,40

ὁ παμβασιλεὺς τῶν ὅλων 142,24. A & RR: at P. βασιλεύς-

παμμέγεθες ἀγαθὸν 165,50: RR παμμέγεθον.

τὸ πάμπαν ἀληθεῖ 49,12: rr παντάπασι.

παμπόλλους ἀλλοιώσεις RR 26,40

Πᾶνα acuto accent omnes 50,51: ã circumfl. A & RR 103,47: & 104,22

πανάγια διδάσκουσι δόγμ. 13,5: A πανάγια. πανάγιον μυστηρίων 19,18, 45: A πανάγιαν, RR παναγιῶν. τὸ πανάγιον πνεῦμα 36,18: 55,20: & RR 128,6

Παναθήναια, fest. Min. 104,4

Πανάκεια, fest. Æscul. 104,11

πανσθενὴς θεὸς 68,9: θεοῦ δυνάμεις 89, 16. πανσθενὴς φάρμακον 101,22

Πανδία, fest. Iouis 104,3: 122,49

ἐν πανδοχείῳ 115,9: A & rr πανδοχείῳ.

πανηγύρεις τῶν δαιμόνων 104,8: 113,25. πανηγύρεις μαρτύρων ἐπιτελούμεναι 121,40. 123,4. πανηγύρεις τεφθέντες 109,44. πανηγυρίζομεν τὴν μνήμην τῶν ἀναστάσεως 127,12

πανταχῇ παροινοῦσαι ἀθανάτους 49, 15: RR πανταχοῦ. πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης 164,32: RR πάντων: æ- priùs πάντη.

παρ' αὐτὴν θεῖον, ad eam accurr. 69, 34: (A & P παρ' αὐτῇ) vt παρὰ τὸν θεὸν φοιτᾷ 77,7

παραβαθέντες οἱ νόμοι 84,10

ἐν παραδείσῳ & προφανῶς)(114,31

παραδοθῆ τῷ ζόφῳ: v. παραπέμψαι.

παράθεσις, comparatio 97,48

παραινοῦσι ἐπὶ ὕδωρ- 156,31

ἐκ παραλλήλου θέντες τὰς δόξας 55, 42. (rr παραλλήλας θέντες) 132,32

παραλείψω τοὺς ἄλλους ἅπαντας 61, 29: A & RR παραλείψω.

παραπέμψαι τῷ θανάτῳ 178,46: τῷ ζόφῳ 99,49: 180,2: παραπεμφθέντες τῷ ἐξωτάτῳ σκότει 162, 9: RR παραδοθέντες, vt 179,31

τῶν παρεξεταζομένων ἐν Μαρκιώνι 116, 18: A παρεξεταζομένων.

παρατηρήσασθαι, obseruat. 88,13

παρατροπὴ τῆς γνώμης 54,29

παρεγένοντο ἵνα εἶδον θεὸν 29,22: A παραγ. itemq. 43,50. παραγένωνται absq. augmento etiã A & rr 140,19

παρεισῆλθε τὸ ζυγὸν 125,7: rr ὑπεισῆλθε

πάρεργον εἰμὶ ἔχειν ὑπὸ ἐξουσίας 31, 47: RR παρίεμαι.

παρεχόντων τῇ γῇ ὕδωρ 66,33: RR παρεχομένων. οἷς παρέχει τὸ εἶναι 165,2: RR παρέχειν.

παρημελημένου τῷ λόγῳ 37,31

παροφθῆν, neglectum 97,27

παρωχηκυῖα φιλία 176,44: antecc 177,8

πᾶς & ἅπας pro eod. 78,1,3. αἱ πᾶσαι pro ἅπασαι A.94,33

πάσας & συμφώνους idem 162,4

αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν 150,25

πατρίων δογμάτων 128,11: RR πατρῴων. τὴν πατρῴαν μεταλλάξαι τύχην 8,9: RR τὴν τῶν πατρῴων

πείνης ἐκ δίψους 112,8: A & rr πείνης

πέλεκυν ἔχειν, pro πέλεκυν 178,30

πέος σύκινον 115,3: A margo τὸ αἰδοῖον, veretrum.

πέρα τῶν ὅρων ἀπέλθε 83,27. πέρα τῆς χρείας νομίζειν 40,35: 83,29

τὰ πέρατα τῆς γῆς 21,44: RR τὰ πέρματα τῆς οἰκουμένης. περατουμένην ἰδεῖν ἐπὶ τὴν ἀπόρρητον 164,31: id est, τὸ πέρας ἤδη λαβοῦσαν 151,8

περιβεβλημένοι δυνατοῖς 92,27

οἱ περίβολοι τῆς ἐκκλησίας 128,20

περίεργον τὸ ἐσκεμμένον 41,23: A περίεργον: RR περιεργότερον.

ὁ περίεργος ὑμῶν 73,17

περιληπτὸν νοεῖν 26,25: 62,24

περιρραντήρια Iud. 107,21

περιρρεῖν πλούτῳ 153,36. sic οἱ περιρρεόμενοι πλούτῳ 111,4: 153,18

περιττάρτιοι ἀριθμοί 94,44

ὁ περιτομεύς, cult. sutor. 17,23

περιφρονεῖν παιδείας 113,52

περιττὴ τοῦ θεοῦ 63,23

πίπτω pro πίπτει) RR 169,11

πιστεύω τὴν φύσιν 79,43

πιχαῖον ὑγρὸν 153,6: A πιχαῖον.

πιστεύων μηνύσας 14,4

πιτυργός, piscator 64,49

πλάνη δεδουλωκότες 30,29: A πλάνα. πλάνον ὑπάρχειν παμπόλλων 22,25: RR πλάνων παμπόλλων. ὁ πλάνος τῆς δυσσεβείας 20,30, & alibi passim.

πλασουργοί 94,23

πλέον ἢ καθ' ἡμᾶς 43,23: RR μεῖζον ἢ- πλέον ἐκ μεῖζον 97,21: RR πλεῖον: vt & 85,18 (πλημμελείας.

πλημμελείας αἰτίας εἶναι 67,1: RR

πλουσιώτερος γῆ 40,28

ποδηγεῖς τῆς ἀληθείας χρώμενος τούτοις 24,21. ποδηγοῦν πρὸς θεὸν 8,20, 24. ποδηγούμενοι πρὸς ἐκεῖνα 164, 39: (rr ποδηγετούμενοι, & 40,46: 102,25

ποδάγρικος, gemino κα, A 125,36

ποιεῖν, versus facere 25,48. πεποιημένοις κωμῳδικῇ τέχνῃ λόγοις 82, 50, P: at A & rr πεποιημένοις. ὁ ποιητὴς θεοῦ τῶν οἷα τὰ ποιήματα 40,50: RR ὁ δημιουργός- ὁ ποιητὴς τοῦ παντὸς 25,34: & 27,40

οἱ τῆς ποικίλης, Stoici 73,38: 176,20. iidem οἱ ἐκ τῆς ποικίλης 87,40

ποινὴν εἰσπράττειν τὰς- 90,27

πολυμερῶς θεοῖς 44,18: RR πολυμερῶς θεοῖς- πολυμόχθους ἄρας 140,6

ἡ Πολιάς, Minerua vrbica 135,2. eadem ἡ Πολιοῦχος 115,44: 140,20. πολιοῦχοι Christianis qui 112,37

πολιτεύονται κατὰ τούτους τοὺς νόμους 124,15. RR βιοῦσιν. (174,48

πολίτην fœm. g. pro πολίτιν etiã P.c.

πολλαπλασίους τούτων ἡμερῶν, A. multo plures hucce 128,32: 167,15

πολὺ σοφώτερος 82,29: rr πολὺ σ.

πολυθείας ἀπόφασις 30,16,13

ὁ πολυάρχης πλοῦτος 152,4

οἱ πολυθρύλητοι φιλόσοφ. 61,16: 72,5

πολυσχιδεῖς τοῦ ψεύδους αἱ ἀτραποί 22,28. rr πολυσχιδεῖς.

πολυφράδμων ὁ λόγος 139,27

πόνος, lassitudo 112,9

πορεύεσθαι τὴν εἰς δεξιάν, f. ὁδὸν 159,17: A πορεύεσθαι εἰς δ.

πόρος, via, ratio 4,47

Ποσειδῶν vnde dictus 44,49: Philo Apost. τὸ ποτὸν, pag. 610. H. Ποσειδώνια, fest. Nept. 104,16

ποτνιώμενος, obsecr. 70,28: 140,25

πουλυπόδων πλανώμενοι 109,39

τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς νόμοι 166,11

πρεσβεύοντες, approb. 77,20. πρεσβεύοντες πρὸς τὸν θεὸν 112,38. πρεσβεύεσθαι δυνάμει ὑπερέχων 62,6. idem ἀιδιότητι, v.13

προαιώνιος 100,18,48: 112,18: at 150, 45, P. dixisse προαιώνιον.

προαναστήσαι τὴν πανοπλίαν 101, 53: rr προαγ.

προβάλλεις, opilio 95,6

προβῆναι 107,33: rr προβῆναι συν.

προδοῦναι ἐν μέσῳ ἐπὶ τούτων δίκας 56, 52: rr προσδοῦναι: P παραδοῦναι.

προκάλυμμα τῆς σαρκός 99,43

πρόληψις Δημοκρίτου 16,9: & 15,10

ἡ προμήθεια τοῦ θεοῦ 92,37

προμηθεῖ ἀνθρώπων 117,10,29

πρόνοια quid 87,12,21,28

προὐνειδιστικόν, probro est 8,22

προσαιτεῖν, mendici 111,2

προσαναθεῖναι, attrib. 8,58

προσαναγκάζει τὸν ὑγρὸν 48,42: A & rr προαναγκάζει.

προσβαλλεῖν καὶ ἐπαφὴν ἔχειν 24,18. προσβολὴ τοῦ σκότους 54,43

τὴν προσγενομένην αὐτοῖς ἐν θεότητι λαβεῖν 89,42: A & rr προσ[...]

προσευχαὶ ἀναδιδοῦσαι τοῖς ποσ. 3,33

τῶν προσιόντων, accedentium 112, 44: A προσιόντων.

προσίεσθαι αὐτοῖς ὑφ' ὄνας 169,8

προσκληρώσας αὐτοῖς ἴσα 55,58

προσκυνήσουσιν αὐτῷ 148,25: A. αὐτόν, vt v.30: itemq. rr 50,30. προσκυνοῦντες θεῖα 52,16

προσμεῖναι τῷ θεῷ 29,26

τὰ προσόμοια τούτοις 101, 40: (rr τὰ τούτοις ὅμοια) & 36,4

προσορμισθέντας λιμένι 17,45: rr προσορμίσας.

προσπλέοντες τῷ ὕδατι 85,14

προσρητέον, appellande 9,32

προσφιλὴς ὁ αἰώνιος)(153,5

προσφθεγγόμενα ἀποδείξεις ἐκ- 1,31: rr προφθεγγόμενα- προσφθεγγόμενος αὐτῷ ἄλλων ἀντιλήψεις 84,18: P. προφθεγγομένοις.

προσφιλέστατα ὑμῶν 137,45: (A προσφιλέστατα) & 108,37: 138,16

πρόσχημα περικείμενοι τὸ- 70,25

προτελοῦσιν ὑμᾶς ἐπὶ ἱερ. 20,8

πρότερος οἱ πάντων τὸν τρόπον 36,29: A πρότερον adverb. vt & rr 64,10

προτείνειν & ἀποτείνειν 69, 47. προτρέπεσθαι τὰ φιλόσοφα 175,13

προυργιαίτατα ἡ ἐπιθυμία 83,17: rr προυργιαιτάτη.

προφάσεις προφασίζεσθαι ἐν- 177,13

ὁ πρύτανις τοῦ κόσμου 90,26: τῶν ἄλλων 20,25: 36,4: 94,19

πρώην, non ita pridem 105,17

ὁ πρωτότοκος τοῦ θ. [...] 146,21

πταίροντες, sternutantes 88,35: rr πτάρνυντες. πτάρνυσθαι, sternutare 88, 2,35 (προς.

πτωχοὺς βλέπουσι τοῖς ἰδ. 12,10: rr πτωχοὺς μικρόν 124,39. A: rr πτώχ.

ἐν πτωχείᾳ πάντα ἡ γῆς 32,42

πυγούσιος βόθρος 116,27
τ Πυθαγορείων λόγος 59,13: A. Πυθαγορείων: itemque mox v.25. & 57, 45: 71,34: 73,48: 83,45. τοῦ Πυθαγόρειος Λύκωνα 116,45: RR Πυθαγορικός, vt 37,49. Πυθαγόρειον pro -ιον RR 173,14
ὁ Πύθιος, Apollo Pyth. 135,1. Πυθίοις νόμοις & Πυθείοις νόμοις RR, ει pro ι, 126,23
πυρὸν καὶ χοὰς δοῦναι 138,29
ῥανὴ pro ῥαδινὴ RR 133,42: A. vtroq; modo.
Ρέα vnde d. 44.46. ῥευστὴ ὕλη 58,12
τὰ ῥήματα πράγματα γίγνει 151,14
ῥηματίσκια αἰνιγμάτων 23,18
ῥιψοκίνδυνοι κλόνοι 137.7. ῥιψοκινδυνοῦντες σὺν κλόνῳ 137,17
ῥοδοκύλλυκες: v. Not. ad 20,42
ῥοδωνιαὶ τρυγᾶν 20,40
οἱ κατὰ ῥοπῆ φερόμενοι, & οἱ κυκλικὸς πάσχειν αἰσχρόμενοι), 160,12
ῥυθμίσαι τὴν πολιτείαν κατὰ ἑαυ- 129,28: (P & RR ῥυθμῆσαι) τὴν ψυχὴν 166,14
τοῖς Ῥαμμίοις ὑπὸ ἰπεξον οἴακι 143.45: RR Ῥαμμίοις-
ῥαμμαλαίους P & RR 91,26: rectius A. ῥαμμαλίους.
σέβειν, colere 51,41. τὰ σεβόμενα παρ' αὐτοῦ 105,24. σέβας τὸ θεῖον, numē d. 38,48: rectius σέβασμα ibid. 15. σέβας προσνέμειν τοῖς- 29,26: & προσφέρειν τοῖς- ibid. 49. sic 143, 24: 148,33. σέβας αὐτῇ τὸ θεῖον ἀπονέμοντες 41,25,48: & 45,52: & 52,15: 63,1. σέβας αὐτοῖς προσνέμοντες τοσοῦτον 51,11: itemque 104, 12: 105,32
σελήνη a σέλας d. 45,11: & 47,7
σεμνολογοῦσι τοὺς μύθους 105,53
σεπτότατον θεοῦ ὄνομα 32,25
σηκὸς ἐν ὄρει 9,53: 169.44
τὸ σημεῖον τοῦ ἤδη τοῦ ἀνθρ. φαίνεσθαι ἐν τῷ ὕρ. 161,55
σίλους pro σίλλους A & RR 24,26
σίνεσθαι ὕδατα, nocet nulli 92,14
σκαμβὴ καρδία 166,41
σκεδάζειν τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ- 166, 13: RR διασκεδάζειν.
ὁ σκηνοποιὸς, Paulus 126,27
Σκηπίων pro Σκιπίων RR 121,3: allusione ad τὸ σκηπάνιον, a quo scipionem deflexerunt Latini.
σκιρογὺς θεούς 47,2: Plutarch. 190 σκληρωπούς: quales Eumenides.
τῷ σκότῳ συζῶντες 21,42: & mox ἐν σκότει v.50: A. vtrobiq; σκότει.
σκυθρωπαὶ ἡμέραι 137.4
αἱ σκυταλίδες τῶν δακτύλων 34,39: 94,5
σκύτινα θύματα 123,37. ὁ σκυτοτόμος Paulus apost. 2,44: 80,10: 81,23, 55: 111,7: 125,18,47: 132,30: 133,1: itemq; αἱ σκυτοτομικαὶ γλῶτται 134,33: οἱ σκυτοτόμικοι νόμοι 129, 14: 135,10: quia sc. σκηνοποιὸς fuit Paulus 126,27: seu σκηνοποιὸς. Act. apost. c. 18. quæ tentoria cū e coriis fierent, σκυτοτόμος per contemptum a paganis dictus Paulus.
σμάραγδοι ἀνθίλαγυον 74,34: P & RR μάραγδοι, more communi.
σμικρὰ ῥίφη, pro μικρά. A. 40,4: vt σμικρυνομένην τὴν ἐπ. φαύλην 82,44
σμινύῃ καὶ δίκελλαν 65,1: A & RR σμινύην.
Σοφίαν διὰ πάσης ἐληλυθότες 6,26. A & rr παιδείας- ἐν σοφίᾳ ἐπιλένοις πόλεσι. pro σοφοῖς 68,5. sic ἐν νόμῳ 43,11
σπαρτοὶ ἄνθρωποι 70,51
τῇ σπογγιᾷ κατατμηθέντα 56,38: P. τῇ σπογγιᾷ-
σταθμητικῇ τεχνικῇ 177,49. σταθμητικὴν τέχνην ἐπισ. 18,12: RR σταθμικήν.
στάσιν αὐτῷ προσαγορεύεσθαι, eff. vt stet 50,24
στελλόμενοι παρὰ θεοῦ 52,50
στενύχρῳ 139,41: RR στενῷ ὑγρῷ Acc. fretum angustum intelligit.
στέριξε pro στηρίξε RR 133,18: vt περὶ ἀμφοῖν 91,15
στέριγμα διάπυρον 59,43
στερροκάρδιοι 135,51: vide Not.
στεφανῶσαι εὐφημίαις τὴν- 172,52
στέγον pro στέγων RR 116,33
στίβους ἐπιστολικοῦς μυρίας 22,28: RR στίβους.
οἱ στοᾶς ἐπώνυμοι, Stoici 63,46
στρατιὰν ἔχουσι τόσην 112,1: P στρατείαν, perperam.
στριφομένους ἐν τοῖς βασιλ. θαλάμοις. A. pro στριφ. 101,9. στρεψόμενα pro στρεψ. RR 159,1
στυγνός, flum. infern. 154,37: A. στυγνὸν habet.
συπία καὶ πίτλης 64,49: A. συπαία: RR σινηπονοποιεῖν. sicut apud Suidam quoq; σίνηπι & σιναπὶ, vtrobiq; π geminū.
ξυγγιγνόμενοι τῷ λόγῳ 37,10
ξυγγραφεῖσαι τῇ σκηνῇ RR pro ξυγγραφεῖσαι 122,25
ξυγγενὲς τῇ ἀληθείᾳ τῶν- 107,2
ξυγκληρώσας αὐτοῖς πάθη 39,52: & 40,33. οἷς ξυγκεκλήρωται πόνοις 95,17
ξυγκλασθῆναι καὶ ξυμπεῖραι τὰ πάντα 87,11: A. συγκλασθῆναι-
συζευχθεὶς ποίᾳ 92,35 sic 111,5
Συζῆν ἀγγελικῇ 2,41: ῥαθύμῳ 70,12: πονηρίᾳ 56,26
ξύλλογον ποιεῖσθαι, cert. f. 71,21
ξυμβαίνειν, congruere 14,30: 163,20
ξύμβλημα καλόν 144,52
ξυμβόλαια ποιοῦνται πρὸς- 125,14
ξύμβολον, nota, signū 27,25: 114,34. Συμβολικαὶ παραινέσεις 110,25
κατὰ ξυμμαχίαν οἰκοῦντες 53,14. αἱ ξυμμαχίαι τῆς ἐπικουρίας 55,24: τῆς φιλοσόφων 39,3: μέθεξιν, cert. 115,28
ξυμπεπλεγμένον τῇ βυλ. 65,22
ξυμπεριφέρεσθαι τοῖς ῥήμασι 157,46
ξυμπλέκειν τῷ λόγῳ 37,9
ξύμπλασμα φύσεως 87,36
ξυμφέρον τῷ παντὶ κεκτῆσθαι 94,1: RR ξύμφορον. ξυμφέρει ἡμῖν, conferent 63,33
συμφήσομεν τοῖς ἀρχαιολογοῦσιν 90, 49: Ac. ξυμφανήσομεν.
ξυμφορὰ & κακά 76,18: 97,38
ξύμφυτος ἐπιθυμία 63,25,40: RR priore in loco σύμφυλος.
ξυνάγειν τῇ ψήφῳ τὸν λογισμ. 17,10. ξυναγαγεῖν περὶ τῶν- 61,20
ξυναίδιος τοῦ γεννήσαντος 36,11,16
ξυναρμόζειν τῷ ξύλῳ τὸ- 65,3. ξυνηρμοσμένος τοῖς ὁ βίος 169,32
ξυνειδέναι ἑαυτῷ τὰ κάκιστα 179,25. ξυνίσασι pro ξυνίσασι 158,18: 152,42
ξυνεῖναι pro ξυνιέναι RR 79,21
ξυνεκαλέσατο αὐτὰ 23,31: Plat. ed. συνοικίζει π-
ξυνέπεσαν τῷ τῆς θεῶν ὁρμηθῆναι 42,48 (RR ξυνέχεσθαι) 43,18: 115,30
ξυνόντος βίος καὶ σπουδ. 102,34
ἡ ξύστασις τοῦ ἀνθρ. consist. 154,13
Συνιδεῖν βίον ἀσπάζεσθαι 179,7
σφάζω: vide κρύπτω.
σφαὶ pro σφαῖ RR 166,7: itemq; A & rr 119,50: 121,30. σφῶν pro αὐτῶν rr 157,48
σχῆμα σώματος διάφορον 79,19
τὰ χρήματα τῆς πατρῷον 144,1: rr ἐκ χρημάτων, vt 143,50
σῶμα quasi σῆμα 71,32,37
σῶος καὶ ἄρτιος 38,38
σώφρων Platoni qui 168,19
τἀγαθὸν Platonicis quid 33,24. τἀγαθοῦ ἐπιστήμη 9,19. rr diuiso τοῦ ἀγαθοῦ.
τἄλλα 110,29: A. τ' ἄλλα: at rr diuise τὰ ἄλλα. rursum τἄλλα rr 39,28: τ' ἄλλα A & rr 160,30
ταὐτότης 98,38: rr τὰ ἐναντία.
ταῦτα τέρψιν λαβεῖν ἔλαχε 95,15
ταπεινὸς πόνοις 89,14: rr incommode τὰ ἐπίχαρις, pramea.
τἀφανὲς pro τὸ ἀφανὲς RR 14,35
τὶ pro δὲ, A. 56,41
τεκμαίρεσθαι & ταχάζειν 24,40
τελέσαι τῷ παντὶ αἰτίᾳ 23,37
ὅπως τελέσωσι τὸν ἀνθρώπινον βίον 158,28: A & rr τελευτήσωσι. οἱ τελούμενοι καὶ μυούμενοι 18,33
τελεσιουργοὶ τὴν ἐπισ. 19,36
τελευτῶσι ἀνασκινδυλευθήσονται 119, 25: rr τελευτῶν.
τελειοτάτης ἀρετῆς 56,28: rr τελεωτάτης: itemq; 165,48
τερθρεία τῶν δαιμόνων 101,33: 103,39
τέρας quæ 38,32: 88,24,35. τερατουργίαι δαιμονικαί 47,21
τερπόμενοι ταῖς τέρψεσι 68,7
τέρπουσι & τύπτουσι 17,32
τερθρείας pro τερθρείας A & rr 59,30
τὰ τέρματα τῆς οἰκουμένης 111,45: RR τέρματα. τὸ τέρμα τοῦ βίου 43,10
τετράκις ἐν πυθμένι τὴν Π. 177,3
τεχνιδίαν pro τεχνυδρίων rr 9,12
τε pleonasticum post ἐν- 179,11. τε μέλει, quod nec 75,25
τεθέμενοι ἐκείνοις, i. συντεθειμένοι, afsentientes 17,13: rr τεθέμενοι
τιμαλφὴς, pretiosus 10,11
τίμημα, mulcta pecun. 115,25
τὸ ἀπὸ τούτου pro τὸ ἀπὸ τούτου A. 131,23
τόδε σκεπτέσθωμεν 17,18: rr τοῦτο σκ-
τοίνυν in redditione periodi 162,27
τοιάδε γέγραφε 111,9. rr τοιαῦτα: itemq; 23,16: 49,28: & 48,20
διὰ τὴν ἀκρασίαν 113,34: rr τὴν ἑαυτῶν cum articulo: itemq; v. 11, οἷα ξυνέβαινεν αὐτῷ ἡ τύχη. τοῦτο τε πράξαντες 93,48: RR τοῦτο-
τοσαύτην τόλμαν ἀναιδῆ παρεγνωκότες 102,48: rr τοσαύτῃ τόλμῃ ἀναιδεῖ παρανομίαν-
τοπάζειν, putare 64,19: 102,2: 116,1
τόσα, tam numerosa 112,1. τοσοῦτον σέβας rr 134,43
ποτὲ δὲ, interdum vero 23,49: A. ποτὲ δὲ: rr & Plat. ποτὲ δ-
τοῦ pro τινος 11,25: et τῳ pro τινός 139,15
τοῦδε pro τοῦ δε τοῦ rr 166,35
οἱ τραγῳδοποιοί 109,12: A & rr τραγῳδοποιοί.
τραπέζιον, figura geom. 94,41

τριγῶς

τριπλῶς καὶ ἁπλοειδῶς 40,27:58,11
ἡ τριχῇ σχιζομένη αἰθὴρ 153,32
ὁ τριχῆ μεριζόμενος αἰὼν 47,49: A & RR τριμερισμένος.
τὸ τρίστιχον 47,52
αἱ τροφιμοι τῶν ὑδάτων 85,7: τῆς πίστεως 69, 27
τῇδε καὶ πρόσω μιγνύμενοι 103,44: rr τὸν δὲ τὸν τρόπον, vt 42,26
τυγχάνω] ἐντετυχότας pro ἐντετυχηκότας RR 142,51
τύπος & ἀρχέτυπον 29,37
τυπτήσει, verberabit 156,38
τυφλὸν τὴν χαλεπὴν τὴν- 108,10.
τυραννοῦσαν ἡμῶν ἐν λόγῳ 178,39
τυχαῖας αἰτίας ἔργον 139,3
τυχὸν, forſitan,fort. 152,2
τῷ τοι, quocirca 13,20: 69,31: 71,31: 135,34: 163,3. idem διὰ τοι τοῦτο 165,25
ὑγιᾶ τὸν νοῦν ἔχων 64,4: A. ὑγιῆα, incontracte. ὑγίζω & ὑγεία 4,13, 18. ὑγείαν A & RR 86,16
ὑμνεῖσθαι τὸν δημιουργὸν 67,38: A & P ἀνυμνεῖσθαι
ὁ ὑμνοποιὸς Δαβὶδ 33,40
ὑπακούειν τῶν θείων εὐαγγελίων 33, 46: RR & A ἐπακούειν. itemq; rr 102,15. ſic & 128,42
ὑπερτιμῶν & ἐπιτιμῶν 30,23
ὑπερβαίνει μυχῶν 138,34:169,12
ὑπὲρ ἅπαξ τὸ- 33,48
ὑπὲρ ἀλλομένους τὰ τῆς φύσεως σκάμματα 171,13: RR ὑπὲρ βαλλ.
ὑπερορᾶν τῶν βουνῶν 143,5: RR ἐπαίνου.
ὑπερφρονουμένους 169,13 v. Not.
ὑπεριηφανίας RR pro -ίαν 166,49
τὸ ὑπερέχον 88,26
ἡ ὑπὲρ φαινομένην ἐνέργεια 69,24
ὑπὲρ φύσιν βίον 171,10
ὑπερχέονται καὶ διαλύονται 33,32
ὑπέσχεν αὐτοῖς ἐπὶ ἀκοαῖς 7,36. RR ὑπέσχεν: itemq; 12,14
ὑπὸ] ὑφ᾽ ὧν δρῶσι κατηγορούμενοι 50, 38: A. ἀφ᾽ ὧν.
ὑποβαθρα καὶ κρηπὶς 18,18:102,53
ὑποδέχονος pro ὑποδέχους RR 165,49
ὑπὸ δημιουργίᾳ θεοῦ 139,18
ὕπνιτος Diana cani ſolitus 68,2: RR ὕπνοτον: perperam: apud Pollucem ὕπνιγος 11,42
ὑποκορίζεται pro ἀποκορίζεται Plutarchi ed. 137,29
ὑπόνοια, intellect. myſt. 44,31
ὑπονόστιος πορεία 131,51
ὑποφάτης τῆς δαιμ. 48,32:138,49
ὑποχειρίους λαβόντες ἔχοντες 10,52: RR ὑποχειρίους. ὑποχείρια ἔχειν 47, 51. (A & RR ὑπὸ χεῖρα ἔχειν) 55,30
ὑφαντὰς 95,6. A & RR: at P. ὑφαντάς.
φαντάζει τοὺς ἀνθρώπους 179,51
φαλάγγιον pro φαλαγγίων, phalangiorum venen. beſt. 174,4, RR
φαλλαγωγία, feſt. 19,3: A. φαλλαγωγία, vt 104,16. φαλλὸς ἐν τῇ φαλλαγωγίᾳ προσκυνούμενος 51,31. φαλλὸς quid 19,1. φαλλικὸν Διονύσου πλήρεις 141,35: P. φαλλῖνον
φαῦλος βίος 131,52. φαυλότεροι φιλοσόφοις 111,27: & 40,3. φαυλοτέραν ἐκεῖνα ἀληθείας 69,8: A. φαυλ- per omega.
φατιζόμενον τὸν θεὸν 41,17: τὸ νομίζει 83,19
φερέσβιος ἡ γῆ 40,28
Φερέφαττα, Proſerpina 53,49: A & P Φερεφάτταν, accentu in penultima. Alibi Φερσεφάττα legitur: Pindaro & Plutarcho Φερσεφόνη eſt, Heſiodo Περσεφόνη & Περσεφόνεια, Luciano Περσεφάττα H.
φθῶσι pro φθῶσι RR 71,8:78,53
ἴφθη pro ὤφθη RR 42,12: RR & A 77, 43. ὤφθη pro ὤφθη A. 87,38
φθαρθῶσι pro φθαρῶσι RR 42,30
φιλαλήθως ὁμολογήσαντο 163,32: A. φιλαλήθως.
Φιλιππησίοις καὶ Θεσσαλονικεῦσι 161, 32: RR Φιλιππησίοις. Stephanus Φιλιππεῖς, Polybius Φιλιππηνοὺς appellat.
φιλοκρινοῦντες τὰ ὑπὸ τῶν λογίων μεμυθολογημένα 8,16: A φιλοκρ.
φιλοκερδεῖς εἶχον ἱερεῖς 6,27: A & rr φιλοκερδεῖς.
φίλον ἡμῖν το- ſoletis 101,8
φίλους θεοῦ 119,7. RR θεοῦ φίλους.
τὰ φιλόσοφα, ſtud. philoſ. 175,14
φιλοσοφήσαντα 11,11
ὦ φιλότης, o amici 11,25, alibi.
ἡ φιλοτιμία τῶν Ἀθηναίων 49,49
φλέγει τὴν ψυχὴν ποιεῖ 89,32
φλύαρος καὶ ἀδολέσχης 35,26
τὴν Φοινίκην διεξελθὼν, RR 28,20
φράγμα pro διάφραγμα. RR. 73,17
τὸ φρονεῖν χρὴ περὶ τῶν ἀοράτων 56,42: (RR οἶον) 70,39:84,13
πεφρόνηκας pro πεφρονηκέναι, ſenſit A & P. 55,1: vt 60,37,40. φροντὶς εἶναι τῶν ἱερείων 60,22:79,35
φρουδον ἀπέφηνε τὴν ἀρ. 99,46:179, 49. φροῦδα γεγένημενα τὰ τῶν δαιμ. 101,33
φυσικῶν γελοιωδέστατα 153,40
φυγὴν αὐτοῖς παρεσκεύασε P & rr 140, 19, pro φυγεῖν.
ἡ φυλακτικὴ δύναμις 45,10. 73,39. φυλακὰς καὶ θρεπτικὰς ψυχῆς μετέχ. 73, 36
φωρῶν ῥημάτων: liber Oen. 86,22. τὰ φωρία τοῦ ψεύδους δείκνυσι 140, 31: RR φώρια, vt 37,49
φωταγωγοὺς ἐχ. θυρίδας- 146,6. φωταγωγὸν feneſtra 57,43. φωταγωγία ἀποστολικὴ 20, 8. φωταγωγούμενοι ὑπὸ τῆς ἀληθ. 69,9
χαλκόδετος ὁδὸς 10,22
χαρμάσης RR pro χαρμάσι 156,37
χειμέριος ἐκ τῆς ποιμνίων ἐστι 106,4: A χειμέριος.
χειροβιώτοι ἄνθρωποι 127,23
χειρομαθεῖς ξύανα 15,4: A & P χειρότμητα: itemq; A 49,24
χειρουργοῦν τὰ μεμηχανημένα 166,7
οἱ χειρώνακτες 94,25
χερσαῖον παρθένον 112,4: P margo διὰ χερσὸς ζῶσιν: at 81,36, RR χερσινδας γεω.
χηλιόμβαι, ſacrif. 104,25
χιτὼν & χιτωνίσκος, tunica interna, interula, camiſia vulgo d. 176,1,5
χολὴ καὶ ἐνεχόμενα 112,51:116,28
χοιράδων κρεῶν 105,16: A & rr χοιρείων.
ὁ χρεὼν, non oportet 179,5. χρεὼν vnde dictum 87,4
χρήματα 21,14: 25,47
Χριστιανικὴ δόξα 2,15:33,28
μετὰ χρόνον, tandem 89,38
χρυσὸν τὸν περὶ 36,32
χωρίζεσθαι ἄνθρωπος 81,38: A & RR χωρίζεσθαι, vt 132,25
χῶροι, loca 155,21:158,37
ψυχοῦν, animari 78,27
ᾠδὴ pro ᾠδὴ RR 60,20: 62,48: 88,6
ᾠδικοὶ ὄρνιθες, oſcines 20,2: 68,5
ὠδῖνες ὑπὸ νέφη 66,35: (vt ὠδῖνες νεφῶν 99,23) ὁ ὠδίνων τὴν ἀκρ. 99,48 ſic 77,21
ὠθούμενος ὑπὸ πείνης 88,40
ὠμοφαγίας dæmon. 137,4,24
ὡραιότης ἄχρι quid 106,11
ὠρεξάμενος ποιεῖσθαι τοὺς καρπ. 40,13
ὡς τὸ πολὺ, plerumq; 71,4. ὡς ἔπος εἰπεῖν, ferme 69,27. ὡς ἂν μὴ θεοποιούμενον 40,31. ὡς ἂν δὲ μή τις ὑπολάβῃ- nequis vero exiſtimet 78,51:106,48
ὡς admiratiue Quàm: (vel pleonaſtica, vt ὅτι) 147,49: 167,11,13. ὡς φῶς ἐνέφηνε pro ὡς φ. RR 131,31

J N D E X *Rerum in* THEODORETI THERAPEVTICA *memorabilium.*

Abaſgi, pop. 125,15. q. Sanni.
Abelbal Berytiorum rex 28,14· A. m. ſ. Ἀμαμβαλος.
Abeſſe præſentem 14,1
Abortusq; permiſſi a Platone 131,31,38
Abraamo & ſemini eius promiſſio q. facta 149,31. Abram δὲ ea ges quibus beneficiis a Deo præ ceteris nationib. affecta 20,21
Abyſſum areſaciens, D. 142,36
Academiæ bellum mouit Ariſtoteles 77,33
in Accipitres & miluios animæ quæ immigrare creditæ 157,53
Accuſatio accuſationi, defenſionis loco, oppoſita 108,6
Achaicus in Ethicis q. tr. 120,44
Acheruſia palus 154,30,41
Achilles Chirone educatore & præceptore vſus 114,21· Patroclo iuſta quæ fecerit, & quomodo 116,3. Achillis ira (i. Ilias Homeri) primum literaturæ primordiū 6,37
Acriſii ſepulcrum 115,45
Acuſilaus Argiuus 80,28
Actiuam virtutem cognitioni & fidei comitem eſſe oportet 165,52· 166,10· 168,5
Adoratio quib. tribuatur a Chriſtianis 35,34. adorabit Deum ex ſuo quisq; loco 148,25
Adrianus Chriſtianos delere non potuit 126,38,43· templum ſibi fecit 121,33· Antinoo ſuo diuinos honores decreuit 115,32
Adyti arcana 48,43
Æacus iudex infer. 156,36
Æditui, dæmonum in oraculis edendis miniſtri 136,44· ad martyriū exciti 122,30
Æginæ filius, Æacus ſc. 156,36
Ægyptij ſapientiſſimi a Græcis habiti 79,41· ſapientiores Græcis 82, 35· de Græcis vt ſenſerint 11,37· quæ inuenerint 6,50· ab Hebræis accepere multa 10,41· 26,14· & 6, 14· primos homines ſibi vindicāt 71,10· deos quos coluerint 39,11· 51,36· 105,10· & 47,5. Ægyptiorum deos Deus a Iudæis ſacrificari ſibi voluit 105,9.

Ægyptiacã theologiam ſeu mythologiam conſcripſit Manethos 35,1. Ægyptius morbus, i. ſuperſtitio apud Æg. contracta 105, 22
Ænigmata myſteriorũ 18,34. ænigmatica philoſophia 25,19: 110,25.
Æquali conditione omnes eſſe cur nequeant 94, 51
Aer inexhauſtus eſt 67, 7. aer affectionib. q b. obnoxius, & cur 40,20
Æſchyli locus 60,9: 170,5
Æſculapius medicinam adauxit 7,8: vt extinctus 42,26: inter deos vnde cooptatus 42,19: ex quo Chriſtus coli cœptus, homines viſere deſiit 179, 42. Æſculapij tempora 114,24: ortus, educatio, miracula, mors, deificatio 114,2: filius, Machaon 114, 25, 43
Æthiopum dij 49,39: ſacrificia 104, 34. Æthiopes Ægyptiis finitimi, ſuis vſi legib. 125,13: euangelicas leges amplexi 125,22
Aetij De philoſophorum placitis collectanea 35,8: 61, 20: 72,9
Affectus neceſſarij ſunt humanæ naturæ 83,17: ratione regũtur 83,36: deorum numero adſcripti 39, 6: 45,34
Afflatus in oraculis 136, 47. afflatus ſeu inſpiratio Dei quid 78,18
Agamemnonis anima migr. 158,47
Agrauli Cecrop. ſacra 108,51
Agri pulchritudo quid 106,11. agricultura chriſtiana 5,7. agreſtes vt beſtiæ quædã, ita & homines 98, 48. agreſtis vita 9,51: 169,41
Aiacis anima vt migr. 158, 47
Alcibiadis petulantia 169,24
Alcinoi apologũ narrare 159, 4. Alcinoo de inferis narrat Vlyſſes 116,25: Ἀλκινόῳ, A & ri: Ἀλκίνοι P.
Alcman philoſ. vnde ortus, quæ inuenerit 7,47: animã vt definierit 72,11. Clementi Alcmæon eſt, vt & Diogeni Laertio.
Allegoriis fabularum turpitudinem texerunt philoſophi 44,40: ſed in eis diſſentiunt 46, 26
Amatoria neceſſitas 130,42: 131, 4. amatoria venena ex dæmonib. inuenta 47, 21. amor initia & incrementa quæ habeat 173,48
Amelius philoſophus q. tr. 33, 46
de Amicitia vt Pythagorei tradiderint, & vt Chriſt. doctrina 176, 42. amicus Plato: at magis amica veritas 131,17
Ammonis oraculum 136,4: 142,34
Ammonitarum principatus 143,36
Ammonius Saccas, phil. 96,13
Amoſi prophetæ locus 148,3
Amphiarai oraculum 136,8: 142,34
Amphilochi oraculũ 136,10: 142,33
Amphitryonis ſtirps 113,4
Amplexus mortuum 116,5
Anabis: quære Annabis.
Anacharſis Scytha philoſ. 7, 55: 172, 17: Græcis admirationi fuit 79,37: inter ſeptẽ Sapiẽtes refertur 80,28. Anacharſidi omnes Græci ſcythiſſant 81,53
Anębos Ægyptius 47,6: 48,21: A. Ἄνεβω habet, media breui: itẽq; 11,9
Anaxagoras Clazomenius, Hegeſibuli filius 24,41: Ægyptũ Pythagoræ temporib. petiit 24,48,54: e Moyſis theologia hauſit 29,13: quare maxime ſibi placuerit 60,28: de mundi regimine vt ſenſ. 24,41: de Fortuna 87,49: de ſole 17,2: 59,19, 37: de luna 59,42: de ſtellis 58,46: Anaximandro mortuo ſententiã mutauit 77,31: ſummum bonum quod ſtatuerit 152,39. Anaxagoræ diſcipuli & ſucceſſores 24, 52
Anaxarchus conſtans in tort. 120,30
Anaximander principium quod ſtat. 22,35: Thalete mortuo ſententiã mutauit 77,27: plures mũdos ſtatuit 58,34: de ſole vt ſenſerit 17, 1: de ſtellis 58,52: animam vt defin. 72,19
Anaximenes principiũ quod ſtatuerit 22, 36: Anaximandro mortuo ſententiam mutauit 77,29: plures mundos ſtatuit 58, 34: de ſole vt ſenſerit 17,1: de luna 59,40
Andocidis oratoris locus 102,21
Anebos: q. Anæbos.
de Angelis ceteriſq; cæleſtib. ſpiritib. vt ſentiant Chriſtiani 52,2. angeli præſidio ſuo humanũ genus contra dæmones tuentur 54,37: & 52, 49: a Platone appellãtur Dij & Dæmones 61,53. angelorũ habitacula 19,44.
Anima mundi, vniuerſum hoc regens, gemina ſecũdum Platonem 55,4,11. anima vniuerſi, Platonicis Spiritus ſanctus 33,37. anima vniuerſi huius, animas hominum e corporibus emigrantes ad ſe recipere putata quibuſdam 73, 22
Anima quid ſit, variatum a philoſophis 72,5: immortalis quibus viſa 73,18: a corpore nec emolumenti quid accipit, nec detrimenti; ſecundum Stoicos 153,47. de anima vt credant Chriſtiani 81, 27: 83,14: ſacræ litteræ quæ tradant 78,12. anima e nihilo creatur homini, at non item ceteris animantib. 68,30: libera ſuique arbitrii eſſe viſa Platoni 74, 22: ſecum ipſa luctatur in affectuum motibus 74,45. animarum medicus vt ſe gerat in verbi prædicatione 69, 41
Animæ partes quot a quibus conſtitutæ 72,31: pars diuina quæ 76, 24, 27: pars quæ mortalis viſa 73,29: pars principalior ſeu principatum tenens, ſedem vbi habeat 73,5. animæ voluntas, bonorum & malorum optionẽ accepit diuinitus 75,14: conuerſatione & cõſuetudine habitum contrahit 75, 17.
de Anima e corpore emigrãte qui quomodo ſenſerint 73, 21, 50: 77, 5: 157,23. animæ corporib. inditæ ob ſupplicia quædam putantur nonnullis 71,36: periodis quibus alas ad euolandum nanciſcantur 158,22. animarum populos incorporeus 71,28. animæ ſeu manes ad inferias ſibi factas concurrunt 116,41
Animas poſt exceſſum e corporibus ſolas vel gaudio ſempiterno vel ſupplicio affici putauit Plato 179,13. animæ piorum poſt obitum quid agãt 117,3: 118,4: 119, 18: an humanarum rerum curam agant 119,28
Animus cæleſtia & terreſtria peragrans, & perſcrutãs omnia 169, 9. animi bona quæ & qualia 92, 13
Animal Ariſtoteli quid 73, 36. animantes a Deo vt propagentur 68, 31. animalia immolari diis neſariũ cẽſet Porphyrius 108,36: 138, 12. ab Animalis abſtineri voluit Porphyrius 108,22
Annabis, vicus Ægypti 47,7: 11 ἐν Ἀναβῆ. Ortelio Anabis eſt ex Euſebio & Ptolemæo.
Anni temporum ordo 66,15
Antilochus Hiſtoriarum libro nono 115,42: Antiochus, Clem. 13, 23
Antinous deificatus 115,31. Antinoi marmorea imago apud Petrũ Bembum exſtat; & alia in æreo numiſmate cũ litteris Græcis; vt ab Acciaolo adnotatum eſt.
Antiochus Deus 121,31
Antiphontis locus 88,14
Antiſthenes Socratis ſectator, Diogenis præceptor 46,17: Cynicæ ſectę princeps 14,23: Voluptatis ſtudiũ quã ſpreuerit 172,37: Veneri & Amori q̃ iratus 46, 17: ſummũ bonũm quod ſtatuerit 152,38: Deum ex imagine diſci poſſe negat 14,23
Antoninus primus, i. Pius 96,11: Chriſtianos delere nequiit 126,46
Antonini martyris feſtum 122, 52: RR Ἀντωνίου
Antyllus rediuiuus 159,34
Anytus Socratis accuſator 109, 50: 120,12
Apes mel e diuerſis collig. 20,43: nõ omni ex parte innoxiæ 158, 11. in apes & veſpas animæ quæ immigrare creditæ 157,37: 158,15
Apis medicinæ inuẽtor 7,7: diis cur adſcriptus ab Ægypt. 42,22. Apis Argiuorum legisl. 124,44
Apis bos, lunæ ſacer Æg. 45, 14
Apollo coactus reſponſa dat 139, 22: ſuo ipſius tẽplo monodiam canit 141,41: vitũ arguitur 138,7,26,45: 139,52. Apollo Daphnẽſis fulmine percuſſus 142,39: Pythio pæan cani ſolitus 68,1. Apollinis amores 103,48: filius Æſculapius 114,2
Apollodorus de Æſculapio 114, 2
Apoſtoli quales a Deo ad verbi præconiũ adhibiti, & quomodo 111,6: mandatis & prædictionib. quib. a Chriſto inſtructi 163,41: ad Iudæos primũ miſſi, a q b. reiecti, ad gẽtes ſe cõuerterunt 147,39: 149,47: euãgeliũ de Chriſto prędicare quã do cœperint 96, 7: quomodo docuerint, & quomodo ab auditorib. excepti fuerint 125, 28: quãta fide præditi; quanta itẽ ii qui doctrinã eorum acceptarunt 134,21: elogio quo decorati a dæmone 142,17: mortui pagunt eadẽ quæ viui, & maiora 111,29: ſcripta qualia reliquerĩt 111,43: a Gręcis paganis cur reiecti 1,7: & 10,14. apoſtolorũ lingua Galilaica, in omniũ gentium linguas diſpertita eſt 148,39. dictis eorũ fidẽ & auctoritatẽ quæ conciliẽt 163,13. ſcripta, vt cælitus delata, paſſim acceptantur 129,7: vita, ſupra humanę naturæ modulũ 3,21. vi-

5,21. viſe & Piſcatores, Publicani, Apoſtolus ille diuin⁹, Paulus 107, 42: 163,6: 167,43: 169,33. 176,30
Apparitio diuina 100,2
in Aquã ſcribere,& Aquã haurire cribro; prouerb 60,13. aquæ calẽtes originem vnde ſumant 154,34
in Aquilam immiſſa anima 158,46
Arabes quæ inuenerint 6,52
Aratum & templorum figuræ prorſus oblitteratæ 122,44
Arbitriũ homini liberum a Deo datũ 69,39: 86,25
Arbores frondib. & fructib æſtimantur 165,31
Arcadum iactantia 71,9
Arceſilai iocus 88,21
Archelaus Anaxagorę diſcipulus, Socratis & amaſius & magiſter 175, 9 & 24,52 mundos plures ſtatuit 58,35 animam vt definierit 72,20
Archias Cnid. legisl. 124,46
Archilochi elogium 141,17
Areus pagos Athen. 126,1
Argentum & ſignatum & rude vilib. extrinſec⁹ inuolucris tegitur 123,31
Argos Pelaſgicum 141,14
Aridæus apud inferos vt tractatus 154,19 Ἀρίδαιος etiam A & RR. Ἀρίδαιος Iuſtin. 19,53 Ἀρίδαιος Plat. 615.
Ariſtarchus de Pythagora 7,41
Ariſtides iuſtus 120,47
Ariſtipp⁹ Socratis ſodalis 171,46 Laidis conſuetudinẽ vt excuſarit 173, 6. Ariſtippus Ariſtippi e filia nepos, ex matre philoſophiam didicit 151,45 Clẽ 224,21 Diog. L. 78,23
Ariſtonis filius: Plato 89,20
Ariſtocles Peripat. de Ariſtotele quæ tef. 116,44 173,13
Ariſtomachus oraculo falſus 139,40
Ariſtomenis Meſſenii ſacrif. 109,8
Ariſtophanis ſcommata 169,23
Ariſtoteles Stagitis oriund⁹ 7,45 Nicomachi filius 57,48 diſputator acutiſſ. 110,47 Platoni etiam num viuo refragari auſus, & quidem in peiori dogmate 77,31 de materia vniuerſi vt ſenſerit 58,18 mundi primordia quę ſtatuerit 57,48 de Dei prouidẽtia vt ſenſ. 77,41: 86, 31 de Fortuna 87,37 de ſole 59,21 de ſtellis 59,8 de plantis 73,34 de mente 74,10 animam vt definierit, & ἐντελέχειαν quid vocarit 72, 15 animam mortalem eſſe cenſuit 73,28: 77,40 animæ partes quot ſtatuerit 72,41 principalem animæ partẽ vbi collocet 73,13 beatitudinem in qoib. collocarit 153, 30: 173,21 fidem vt definierit 16, 7 vxori vt ſacrificarit 116,46. de Ariſtotelis vita q̃ referãtur 173,14
Ariſtoxenus de Pythagora 7,41 de Socrate 174,25
Arithmeticorum numerorũ diuerſitas 94,42
Arſalus Solymorum princeps 46,51
Arſinoes ex Apolline filius 114,2
Artes inſigniores a barbaris ad Græcos peruenerunt 6,47 diſcuntur, non tantum vt ſciantur, ſed etiam vt exerceantur cum fructu 166,5. io artium operib. natio & eloquẽtia non ſpectatur 5,22
Artifices materiam alij ab alijs mutuantur 64,48
Aryus Solymorum princeps 46,52 Plutarch. 190 Ἀρύαν habet
Aſcalon vrbs 143,38
Aſcetarum chori 128,4 habitacula 101,38 143,27
Aſcræus poeta, Heſiod. 35,3: 70,32
in Aſinos animę quę immigrare creditæ 157,28,45
ſuper Aſpalathis tractus 154,22
Aſpaſia Socrati magiſtra 6,35
Aſpectus impudicitia vacare debet 132,38
Aſſyrij a Deo puniti 90,33
Aſtrologiam magis quam diuinam prænotionem habent dæmones 137,51. quorum inuentum 6,50
Aſtronomiæ elementa 16,41. vnde manarit 6,49
Atalantæ anima in athletam 158,48
Athenienſes fame preſſi, oraculum quid acceperint 139,36 in Xerxeo bello ancipiti oraculo ſuſpẽſi 140, 10. legislatores eorum præcipui 124,51 iudicia & magiſtratus 126, 2 abolita, ibid. 5
Athletæ chriſtiani deſcriptio 170,17
Atintanes barbari Græcis 82,4 RR Τιλαῶνες, itemq; Acc.
Atoma quid, & vnde dicta 57,38,41. locus eorum qoi 58,20
Attici primos homines ſibi vindicãt 71,8
Attici Platonici locus 95,4: 173,26
Audire diſcipulum decet, non curioſius rimari 12,15
Auertuncatores malorũ 117,30: 119,5
Auguralis ſcientiæ inoentor 6,52
Auguſtus Romano imperio ſub Chriſti aduentum ſubiecit omnes mũdi principatus 143,43. ſepulcrũ eius ignoratur 121,22. de Auguſti Mauſoleo rudera tantum extare in Campo Martio iuxta S. Rochum, annotat Acc.
Aurelianus Imp. 127,2 A. Αὐρηλιανοῦ...
Aures fidei minus habent qoam oculi 151,7
Aurum & ſignatum & rude, vilib. extrinſecus inuolucris tegitur 123,30
Azotus vrbs 143,38
Babylæ mart. miraculum 142,40
Bacchus quib. parentibus natus, quibus ſtudiis deditus 114,44 exſul 46,45 dius vnde adſcitus 42,45 dithyrambo celebratus 67,51 pingi vt ſolitus 50,51. qoid allegoricæ 18,48: 45,10. Bacchica orgia vnde manarint 7,10,15 & 19,14
Bacchylidis locus 14,36
Bactriani euang amplexi 125,23
Balaami imprecatio 48,15
Baptiſmus, ſeu Lauacrum regenerationis, pro ſacrificiis 107,19
Barbari Græcis non inferiores in multis 79,51 quibus io rebus & pares Græcis, & ſuperiores 82, 11. Barbari Græcis etiam finitimi populi 82,3. barbari nobis ſunt quos non intelligimus 82,2, 7. Barbarus theologus Amelio qui 33,52
Beatus Platoni qui 183,19. qui facris oraculis 160,7. beati ſoli boni 97,29. beati pauci in hac quidem vita 171,4. beatus eſſe qui volet, veritatem ſtatim ab initio conſectetur oportet 19,40. Beatorum inſulæ 155,41: 156,21: fictitiæ 179,13
Beatitudo vulgo dicta, vera eſt infelicitas 92,24 vulgo quæ 91, 40 chriſtiana quæ 134,9
in Bellis cæſorum animæ quos adipiſcantur honores 118,33
Benefaciendum vel inimicis 133,46
Bionis iocus 88,18
Bona & mala internoſcere, a natura inſitum homini 172,8. boni coniecturam magis quam ſcientiam habuere philoſophi 11,17. bona vulgo quæ dicuntur, bona non ſunt 91,23. quibus mala ſint & pernicioſa 92,16. bonorum genera tria Ariſtoteli 153,33. bona diuina, & bona humana; quæque illorum conditio 91,12
Bonum proprie quid 92,5. Bonum illud ſummum Platonicis quid 33,34 omnem ſubſtantiam longe ſuperat 62,6 quorum cauſa ſit, quorum non 75,32. bona myſtica per ſolam fidem cõſequimur 107,41. bonorum principium quod & qui nõis ſtatuatur a ſ. oraculis 160,3
Boni malis cur exerceantur 92,34 mali nihil nec in vita nec in morte patiuntur 95,38 probitatis fructus quos percipiant & in hac & in altera vita 155,28. boni vt ſimus ſtudẽdum magis quam vt videamur 171,40
Brachium Dei quid 146,36
Brachmanes Indi, magnæ apud Græcos exiſtimationis 8,2: 79,39 victu & cultu quo vſi 172,15: RR Βραχμᾶνες
Brãchidarum oraculũm 135,5. de Branchidis viſe Suidam.
Brimo, Rhea ſeu Cybele 7,21. Clemens Cererẽ facit, Lucianus Proſerpinam.
Britanni euang amplexi 125,23
Bruta hominis cur immorigera 65, 44
Bybhus Philo 34,53: A. Βίβλιος, Biblius
Cadmus litteras in Græciam intulit 7,6 Phœniciam ſacra io Gręciam intulit 35,6
Cæci in viam reducuntur; allegor. 146,2
de Cædibus quæ ſanxerit Plato 132, 12 quæ Chriſtus 133,39
Cælibatus commendatio 133,3,27: & 53,6. de cælibatu vt tradant ſ. litteræ 176,24,32
Cęlum vnum cur rectius ſtatuatur q̃ plures 64,23 a terra quantum diſtet 16,44 ortum vt habet, ita mutationi eſt obnoxium 63,6,16. cælum intelligibile 64,28. cæli exemplar quod 64,26. cæleſtia curioſius rimari vetat Socrates 60,21
de Cælitib. vt ſenſerint ethnici 53, 28 vt Chriſtiani 58,2 an ſexu diſtincti 52,18
Caius Cæſar chriſtianos perſecutus fruſtra 126,28: templum ſibi fecit qoaſi Deo 121,32
Candaulæ vxor 130,7

Canis deus Cynopolitis 51,44. canis triceps quid 47,49
Cana tempore diſciplina 11,41
Caput touſum io funere 116,7
Carnificum operæ 90,20
Carthagineoſium ſacrif. 109,4
Caſpij, euaogelicis legib. cogoitis, pa- etiam barbariem deponũt 129,19
Caſtaliæ fons 135,51:142,25
Caſti eſſe debeot etiam oculi 132,38
Catenæ peccati 145,35
Cecropis ſepulcrum 115,43
Celtis quoque verbum Dei prædicatum ab Apoſtolis 111,36
Cenſura ioiqua 170,24:171,7
Cephalenum dux 85,50: A. Κεφαλλήνων, gemioo λλ, vt Hom.
Cerberus ioſernalis 47,49
Ceres, eadem Deó & Rhea 53,47. quid allegor. 45,9:46,33:140,35. Cereris vagabundi errores 46,45. Cereris ædem oon ſtatim a coitu iotrare licebat mulierib. 176,10. Cereri cani ſolitus ἰνλ@ 67,50
Certameo ſpirituale 54,41
Chæremoo de Ægypt. dæm. 48,49
Chæronea oon procul a Delphis diſſita 136,23. A & P. τ̃ Χερωνείας: itẽque Χερωνεύς v.19. quomodo & Agathias in Epigr. Σεῖο πολυκλήιστε τύπον σίσαντ Χερωνεῖς Πλούταρχε- ſed Χαιρωνέων probat Stephanus.
Chaldæi quæ iouenerint 6,51: ab Hebræis accepere multa 10,43. oecromãtia eorum conticuit 142,35
Charondas legumlator 124,9
Cherubi & Seraphi 52,6: A & RR χερουβὶμ καὶ σεραφὶμ
Chiro ceotaurus Iuſtitię diſciplinam profeſſus 172,27: Æſculapij & Achillis præceptor 114,7,20
Choreæ cæleſtes 52,45
Chorus prophetarum 31,47
Chriſtus princeps gentium, & rex totius muodi 146,46,50: io humanationis qualia exordia, quales ꝓgreſſus habuerit 112,3: humaoam naturam ex Abraami ſemine aſſumpſit 149,44. naturam diuinam & humanam in perſona ſua vt cooiunxerit 99,35:100,10: quibus nomioib. appellari ſoleat 35,36: cur Iacob & Iſrael appelletur 145,22: Filium hominis cur ſe appellarit 163,3: miſſum ſe eſſe cur dixerit 148,51: aduentu ſuo dęmonũ oracula ſuſtulit 136,15:137,34: apoſtolis ſuis & ceteris præconibus de verbi ſui prædicatiooe quæ prædixerit 163,41
Chriſti lenitas & longanimitas p̃dicta per proph. 145,24:148,55. aduentus eius cruẽta dæmooom ſacrificia aboleuit 109,29. doctrinam & oracula eius vera eſſe vode pateat 163,15. Chriſtiana doctrina quam valide omnia obſtacula exſuperarit 134,48: & 125,19: 126,27. Chriſtianę philoſophiæ dogmata inootuerũt cuiusvis ſeaus & conditionis hominibus 81,32. Chriſtianiſmus an Imperatorum pietate confirmatus fuerit 128,7. Chriſtiana doctrina quo prætextu ab ethnicis reiecta 177,16. Chriſtiana profeſſio & vita, male ob quorũdam hypocritarum improbitatem damnata 170,25,34. e Chriſtiana theologia philoſophi recentiores multa mutuati 33,28. Chriſtiani quib. io hac vita oboxij 134,5:152,6
Chryſæ ſacerd. merita 104,35
Chryſippus de Fato quæ trad. 86,51: 87,23: de hominis arbitrio 86,28. Chryſippi labyrinthi 82,24: quia Chryſ. fuit diſputator acutiſſ. 110,47
Cicadarum teretiſmi 68,7
Cicutæ phialam timuit Plato 27,20
Cimbri euangelium amplexi 125,24
Cioyræ amaſia 42,52
Circumciſio Abraamo primũ & poſteris eius data 6,16
Cirrhæus tripus 136,2: A & P. Κίρραιος retracto accentu: at 142,28, Κιρραῖος in ſolo P.
Clarij Apollinis oraculum 136,6: 142,32
Claudius Cæſar perſecutor 126,28
Cleanthes Stoicus de ſtellis vt ſenſ. 59,16: de anima refutatur 74,4
Clearchus animam vt defin. 72,18
Cleomachi ſepulcrum 115,46: Clearchum dicit Clem. 13,28
Cleomedes pugil ioter heroas vt relatos 115,14:141,27
Cliſthenes Athen. legiſlator 124,51
Clothoois fila noo ligant rationem 74,43
Cocytus fl. infern. 155,14
Codri ſacrificium 109,13
de Coitu pręter oaturam vt ſtatuerit Plato 131,46
Cognitioois initium & gradus qui 15,26. cum fide quid cõiunctionis habeat 16,16: a fide quid differat 17,49:19,33: radix quædam eſt booorum operum 165,55. cognitio diuioorum myſteriorum fides fides, operibus & factis coronatur 165,50: 166,10: peculiariter piis datur; nonnumquam tamen etiã impiis 20,32
Colophonius riuus, ſeu Colophooiũ oraculum 136,1,6:142,26,31
Commentarij vrbani, & libri ſacri pontificum 28,22
Commodus Imp. perſecutor 127,1
Communes habitationes, conuiuia, exercitia; quio & vxores ac liberos communes eſſe vult Plato 130,36, 48.131,9
Cooculcare filium Dei 167,52
Coucupiſceotia cur homini data, & quod additum ei frenum 83,17
Confidet homo in creatore ſuo 144,28
Coofundamus liogua. 31,12
Coniectura a Scientia & Veritate loo ge abeſt 24,37
de Coniugio vt ethnici ſenſerint, & vt ſacræ litteræ 176,14,23. coniugij leges ex Platone 130,27: ex Paulo 133,4,12. coniugiorũ corruptela Spartæ ſublata 126,11. coniuges priuare ſe inuicem quomodo dicantur 133,18. coniugij vinculum quæ dirimant 132,45
Cooſcientiæ ſtimulos mollire diabolus vt ſoleat 103,1
Conſtantia in tormentis 120,26
Conſtantini temporibus dęmooum templa deſtrui cœpta 144,34
Conſuetudo in habitum tranſit 132,11. conſuetudo longa & patria dogmata cedunt veritati 128,11: 134,39: & 15,10
Contineotiæ lex e P. 133,18
Coouicia intempeſtiua, vetita 133,39
in Corde principalem animę partem qui collocarint 73,14
Coroutus philoſophus Gręcam theologiam compoſuit 35,6
Corona iuſtitiæ 161,28
Corooidis filius 124,8
Corpus curari cur & quomodo voluerit Plato 173,30: & 71,39. e corpore hoc oõ emigrandum aotequam a Deo euocemur 118,16 corpus moriẽs veluti ſeritur 161,33
Craſtinum victuri an ſimus incertum eſt 70,30
Crates Thebanus Virtutem & Contiocotiam inprimis celebrauit magnifice 172,50: demum victus, vxorem duxit 173,3. Cratetis Th. verſus 173,52
Cratias pro Critias 72,29, A & P. ſed in P. tamẽ notata ſcriptura vtraq;
Creationis & creaturarum contemplatio quam varie afficiat homines 85,17. e creaturarum pulchritudine ac magnitudine, creator proportione quadam cognoſcitur 40,48: & 41,11. creaturarũ propagatio 68,21
Credere vt in qualibet, ita & io Chriſtiana diſciplina iubentur diſcipuli 12,4:16,21:17,19
Critias animam vt defin. 72,29
Crocodilus Ægyptiis deus 51,46
Crœſus indigne ab Apolline deceptus 139,47: Herodot. lib. 1.
Crucifixus vbique prędicatur, & crucis ſignũ hooooratur 161,31. crucis ſalutaris iugum ferentes inuicti 126,50
Crudelitas Perſica 128,24
Cupreſſioi loculi 116,14
Cyanus, & fl. cyaneus 154,37
Cybele, Rhea 7,21
in Cycnum Orphei anima 158,46
Cynopolitis deus canis 51,43
Cyrus rex Perſ. 10,48:79,45
de Dæmonib. vt ſenſerit Plato 55,1, 34:61,52: vt Porphyrius 47,17: & 48,23: vt Chriſtiani 54,18,27: 55,26,49. dæmones mali pro diis habiti 47,11: & 48,23: precatione qua inuocari, & quib. oblationib. remooerari voluerint io oraculis edendis 138,28: tyrannidem in humanũ genus vt & rapuerint ſibi, & ſtabilierint 135,39: illecebris quib. irretire ac detinere homines ſoleaot 102,37: aduerſus quos valeant, & quos non 55,25: quib. attrahantur, & quib. arceaotur 138,24: ipſi ſibi aduerſantur 48,24: & 47,16: præſcientiam qualem habeant 137,50: coacti ſæpe reſponſa dederunt 139,9: oracula quib. detinebant homines, poſt Chriſti aduentum deſerere coacti 136,12: 142,8, 21: lapſus caoſam quam habuerint 54,29
Dæmonum peccata, vagi errores, calamitates, mortes 136,34: locus 65,33: antiſtes qui 47,26,37. tẽpla eorum deſtrui quãdo cœpta 144,36. Dæ-

36. Dæmoniis & ſculptilib. eorum liberos ſuos immolauit etiã Iſrael 109,20
Dæmones terreſtres 118,50
Damaſcus vrbs 143,39
Daniel propheta Cyro conuiuis 10,49. Danieli viſus fluuius 155,56
Daphnenſis Apollo fulmin. 142,39
Dauidis tabernaculũ collapſum inſtauratur 148, 10, 18. Dauidica melodia 68,2: 107,11: locus e pſ. 31, 32: 78,45: 84,29: 96,48: 109,18: 151, 30: loci aliquot 150,2: 160,7: 166,28
Deianira ſpe fruſtrata 113,36
Democritus Damaſippi filius Abderites 56,10: de mundi ortu vt ſenſerit 57,30: de materia 58,12: de vacuo 58,20: de ſole 59,19: de luna 59, 42: de Fortuna 87,40: de coniugio 176,16. de hominis arbitrio 86,27: finem hominis quẽ ſtatuerit 152, 20: animam mortalem eſſe credidit 73,27: principalem animæ partem vbi colloc. 73,7: doctrinam naturæ ſimilem dixit 56,12: Epicuri dogmatum pater 152,20
Demonax Cyren. legisl. 124,45
Demoſthenes ſacra Græcanica ꝑ Orpheum introducta ſcribis 7,18. locus eius 115,8: vis in dicendo admiranda 110,46
Deó & Ceres, eadem Rhea 53,47.
Deonis errores 103,51: orgia 7,14
Deſeri a Deo, exitij primordiũ 89,34
Deus qui ſ. litteris 32,31: nominibus quib. in ſacris litteris appellari ſoleat 35,38. Deus primus, & in venturum permanens 144,46: ortus, principij, omniſque cauſæ extrinſecæ expers 36,34.41: & 37, 4. principium, medium, finemq; regit omnium 89,24: mundi gubernaculis dimiſſis, in ſpeculam quandoq; ſuam ſecedere Platoni viſus 63,21: res omnes quomodo & cur ſic adminiſtret, curioſius inquirendum non eſt 67,4: minora non minus curat quã maiora 93, 20: malorum cauſa dici an poſſit 75,38,50: humanitate erga homines vſus maiore quam vt credi poſſit a multis 100,46: hominib. exhibere ſe quomodo ſolitus 99,51: manifeſtauit ſe gentibus quoque, ſed obſcurius quam Iudæis 20,16: ſalutem per Chriſtum cur non citius impertierit 101,14: videri per ſolam fidem poteſt 67,40: agnoſcitur ex operib. ſuis 41,14,37: cor inſpicit, at homines exteriora 92, 42
Deus Deus tuus vnxit te oleo exſultationis 31,43. Deus vnus eſt 29,42: trinus in vnitate colitur a Chriſtianis 35,34. ex Deo Patre & cum Deo Patre ſunt Filius ac Spiritus ſ. 36,18. & 37,7. Deũ Patrem & Deum creatorem agnouit etiam Numenius 33,13
Deum eſſe qui negarint 37,33: & 38,49. Dei notitiam ex animis hominum vt abolere diabolus ſoleat 102,49. de Dei prouidentia quam diuerſa ſint hominum iudicia 85,14.41: 77,41. Dei æterna potentia & diuinitas, e mundo & creaturis perſpicitur 41, 16, 29.
Dei nomen glorificatum & celebratum in gentib. 149,16. Dei nomen tributum creaturis & imaginib. earum 41,45,51. Dei imaginem facere pariter & adorare vetitum 29,30. ad Dei ſimilitudinem pro virib. ſe cõponere, ſummus homini finis 152,47. in quibus illa poſita 153, 1, 9. Deo miniſtrantes ſpiritus cæleſtes 52,12
Deos quales paganis finxerit diabolus 103,9. dij Homerici Porphyrio cacodæmones ſunt 47,30. dij non ſunt Porphyrio qui animalium immolatione gaudent 108,34: 138,12. dij olim qui habiti a Græcis pariter & barbaris 39,19. Dij primi ſeu primi generis qui 42,2: & 25,28: qui ſecundi ordinis 42,7: & 2,4: 52,8: qui tertij 43,19: qui quarti 45,32: qui quinti 47,10. dij ex hominibus qui facti 112,52 & ſeq. & 46,39. deos ſe nominarunt, & diuinis honorib. affici voluerunt etiam reges nonnulli 121,30. dij minores certiſque locis a ſummo dæmonum numine præfecti 63,26
Dij honorib. quibus affecti ab ethnicis 104,1,26: ab alijs nationib. aliter effecti, ad cuiuſque videlicet gentis ſimilitudinem 49,39: imaginib. quam ridiculis culti fuerint 144,19. deorum imagines quã varie propagarit diabolus 103,31. dij ſeruantur ab hominibus 144, 15. dij homines viſere deſierunt ex quo Ieſus coli cœptus 179,44
Deorum ortus 22,34: 43,31. de deorum natura poetis, eorum filiis, credi iubet Plato 12,35: 43,22. in deorum contumeliam ſcripta, picta, ficta, ſculpta, penitus abolenda 51,19. deorum templa & aræ abolita, eorum materia Martyrũ templis dicata 122,43. deorum memoria pene tota ex hominum mentib. deleta 122,41. dij terræ delebuntur omnes, inq. propheta 148,25
Deorum filiis credendum de deorum natura & ortu 43,27. dij Platonici, eorumque princeps 32, 15: 61,52. dij qui vocentur in ſ. litteris 32,28
Diabolus quid, & vnde d. 54,23
Diagoras Mileſius ἄθεος 37,30 & 38, 50: cur ἄθεος dictus 86,3
Dianæ Magneſiæ fanũ 115,48. Dianæ cani ſolitus ὕμνος 68,1. Diana, Luna 45,12
Didymæi Apollinis oraculum 136,6: 142,32
Dies magnus Iudæorum reiicitur a Deo 107,8
ne Digitus quidem extendendus voluptatis gratia 172,40
Dilatio in ſalute procuranda locum non habet 70,30
Diocletianus perſecutor 127,4
Diodorus Siculus de Ægyptiorum theologia quæ referat 39,11: Bibliothecarum libro 1111, de Græcorum diis quæ trad. 45,31: ſacra Græcanica per Orpheum ex Ægypto introducta ſcribit 7,17. de allegorica deorum hiſtoria quæ tradiderit 45,7. de mundi ortu & ipſe ſcripſit 35,2
Diogenes Apolloniates principium quod ſtatuerit 22,37. de mũdi ortu vt ſenſerit 58,8. mundos plures ſtatuit 58,35. de ſole vt ſenſerit 59, 21. de ſtellis 58,50: 59,2
Diogenes cynicus Sinope oriundus 7,46. philoſophi titulum quam male tutatus 172,42. Diogenis locus 88,23
Diogenes Smyrnæus principiũ quod ſtatuerit 22,51
Diogeniani locus 138,49
Dionyſia: viſe Bacchica ſ.
Dionyſij Halicarn. locus 45,30
Diophantus Syracuſanus Pythagoreus de mundi ortu vt ſenſ. 57,46
Dioscuri ſeu Tyndaridæ 42,36. quibus tempotib. vixerint 28,48
Diotima Socrati magiſtra 6,33
Diphili comici locus 88,50
Diſcentib. prima lex eſt credere 16,21. & 17,19. diſciplina recta, naturę ſimilis eſt, & velut altera natura 56,12
Dithyrambus Baccho d. 67,50
Diuinationum ſpecies aliquot, & qui earum auctores 135,50
Diuiſæ domus, diuiſi homines per prædicationem euangelij 164,4, 18. diuiſio per euãgelium facta, efficit vnionem 164,23
Diuitiæ cæcæ abſq; prudentia 91,19
Diuortij lex 132,46
Doctrina recta, altera natura eſt 56, 12
Dodonæum æs, ſeu Dodonæum oraculum 136,2,4. 142,31. 144,38. viſe Suidam.
Dolia duo in Iouis aula 75,42
DOMINVS DEVS 145,18,38. Dominus vnus, & nomen eius vnum 149,7. Dominus Domino meo dixit, Sede a d. m. 31,35. Dominus a Domino depluit ſuper Sodoma 31,28. Domine Domine, non ſufficit 167,24
Domitianus perſecutor 126,33
Domus Herculis tutelæ inſcripta 88, 28
Donaria non pretio ſed dãtis animo metitur Deus 122,8
Draco Æſculapij 114,33. e draconteis dentib. nati 70,52
Draco Athen. legislator 124,51
Echeto immanior 131,33. de Echeto Epiri tyranno meminit & Hom.
Eccleſia Chriſti ſuper qua petra ædificata 164,16. incrementa in ipſis perſecutionibus cepit admiranda 127,32. eccleſiæ celſitudo a prophetis vt prædicta 143,22. eccleſiæ doctores 81,33
Eccleſiæ illuſtres vbique ædificari cœptæ 101,35. cum toto auditorũ cœtu incenſæ 127,9. die paſchæ per totum Rom. imperiũ deſtructæ omnes 127,11
Elatio animi præcipitat 89,29
Eleatica gens, ſeu Eleatica ſecta 23,52. Eleaticæ ſectæ princeps 57,4
Elementa muta limites ſibi præſcriptos accurate obſeruant 66,4. 67, 25. affectionib. ſeu vitiis obnoxia eſſe cur voluerit Deus 39,52. pro diis habita 35,26. quinq; ſtatuunt

tur ab Ariſtotele 57,50
Eleuſinia, feſt. Cereris 104,5,15. Eleuſiniorum ſacrorum auctor 7,11·
Eligentis hominis culpa eſt; Deus culpa vacat 95,29
Eloquentia non vſquequaque veritatis magiſtra eſt 22,9 eloquentia omnes ſuperauit Plato 9,3
Empedocles Agrigento Siciliæ oriundus 7,48· Telangis Pythagorei diſcipulus 24,51· principium quod ſtatuerit 22,41· de vacuo vt ſenſerit 58,22· de ſole 59,36· animam vt defin. 72,28· principalem animæ partem vbi collocet 73,13. Empedoclis locus 14,2,18· 58,22· 117,9. ex Empedocleis verſib. concinnata oracula 136,34,51
Ens, vnum & multa 24,3. entium genera duo 76,33
Epaminondas Spartæ copias admouit 120,53. RR Ἐπαμινώνδας A Ἐπαμινώνδας, nempe a verbo ἐπαμινάζειν.
Epicharmus comicus, Pythagoreus fuit· eiusq; locus 15,7,48· 88,45
Epicteti Stoici teſtimonium 99,8
Epicurus Neoclis filius Athenienſis, quinta poſt Democritum generatione natus 57,34· dogmata ſua e Democrito hauſit 152,20· de Deo vt ſenſerit 86,8· principium quod ſtatuerit 22,47· de mundi ortu vt ſenſerit 57,34· finem hominis quē ſtatuerit 152,18· beatitudinem in quib. poſuerit 154,2· de coniugio vt ſenſerit 176,16· animam vt defin. 72,25· animam mortalem eſſe credidit 73,28· animæ partem principalem vbi collocarit 73,12· fidem vt definierit 16,8. Epicuri impia & blaſphema vox 154,2,7
Epidauri claruit Æſculapius 114,9
Epimenides Cretenſis 80,27
Equæ Thraciæ 141,15
Erredimiūus 159,5
Eraſiſtratus medicus principalem animæ partem vbi collocet 73,9
Eratoſthenes libro de bonis & malis quæ de Zenone trad. 120,36
Eremitæ & monachi 53,13· 101,39
Erroris inſtrumenta 103,24
Eſaiæ oracula aliquot 143 & 144· & 156,1
Eſſe & Fieri 26,38. Eſſe magis ſtudendum quam Videri 170,5
Ethica præcepta natura cunctos docuit 172,4
Etruſci· quære Tyrrheni.
§ Euangelium vbique terrarum legitur 164,33· quomodo per apoſtolos perſuaſum gentibus 125,28.
§ Euangeliorum hortamenta 70, 57,23· de beatitudine quæ tradant 160,10· cum prophetis quid cognationis habeant 101,43
Euangelicæ leges omnib. nationibus per Galilæos perſuaſæ 123,50· 125,19· quo prætextu reiectæ a paganis 177,16· per Prophetas prædictæ 146,34. euangelicæ philoſophiæ ſtudia 169,29. Euangelica præparatio Euſeb. Palęſtini 35,23
Euangeliſtarum & Apoſtolorum ſcripta, vt cælitus demiſſa, paſſim acceptantur 129,7
Eudoxus Mileſ. legiſlator 124,48
Euemerus Tegeates 57,32· 38,50
Eunéus Iaſonis filius 28,43· A.R. Εὐνεὸς P.R. Εὔνεος ſed Εὔνηος eſt etiā apud Euſtat. cōm. in Hom. 692,36
Euripidis locus 15,33,45· 71,19· locus ex Oenomao 102,9· ex Phœniſſis 15,41· 62,48· 102,12
Europes raptæ pictura 50,46
Euſebij Palæſtini Euangelica præparatio 35,23
Exempla, documenta ſunt 97,42· & 89,48. exemplar cæli quod 64,26
Exercitia pro ſexu diſtincta 129,44
Exponi partus quos voluerit Plato 131,32,38. expoſitus infans a cane alitur 114,5
Fabulas de diis quot modis propagant diabolus 113,23. fabularum turpitudo allegoriis recta per philoſophos 44,40· ſed diſcrepantib. ſententiis 46,26· fabularū mythologię ſeu allegorię fabulis ipſis ſtultiores 105,55. fabulas de diis a republ. ſua exterminat Plato 44,27. apud veteres Romanos receptæ non fuerunt 45,18. fabula anilis pleriſq; viſum infernale iudicium 156,40. Fabularum dramaticarum perſonæ var. 99,1
Faces admotæ martyrib. 112,23
Faciamus hominem 30,46
Fatum quid Chryſippo 87,25. fatali neceſſitati quæ ſubiecerit Ariſtoteles 86,14. fati neceſſitas ab Oenomao refutata 86,18
Fatuatio ſapientum 41,42
Feruligeri multi, b. p. 170,52
Feſta Iudæorū reiiciuntur a Deo 107,9. Græcorum feſta quib. ſolennitatib. celebrari ſolita 104,19. feſta & panegyres deorū inſignia 104,1. feſta & ſacrificia dęmonib. qualia inſtituta 137,3. feſta Martyrū & Apoſtolorum pro Deorum feſtis ſubſtituta 122,50. feſta Chriſtiana celebrari vt ſoleant 123,4
Ficus in parietibus dom. & ſepulcris 20,31. ficulnum veretrum 115,3
Fides, ſeu Credere, fundamentum & primordium eſt cuiuslibet diſciplinę 12,4· 16,21· 17,19· in arcanis diſciplinis neceſſaria eſt 14,35. fidē ducem ſecuti ſunt etiam philoſophorum diſcipuli 13,7. fidem hominib. faciunt potiſſ. viſus & tactus 14,22
Fides cum Cognitione quam coniunctionē habeat 16,16· a Cognitione & Scientia quid differat 17,46· & 18,17· & 19,33· quid ſit 16,7· & 18,19· radix quædam eſt bonorum operum 166,1· ſola nos myſticorum bonorum facit compotes 107,40· quāta fuerit veterū Chriſtianorum, præſertim martyrum 132,18· quam inique a paganis accuſetur 17,15. Fidei doctrina cur prima omnium in Chriſtiana eccleſia proponatur 18,32
Filius meus es tu, hodie genui te 150,5. Filius Dei cur dicatur Verbum Patris, Chriſtus Ieſus 36,8,18,39. filium hominis cur ſe appellarit Chriſtus 163,3
Finis qui a quib. philoſophis poſitus: & qui a ſacris oraculis 152,56· 153,32· & 160,3
Firmamentum cæli 67,25
Flagellationes dæmonicæ 137,27
Fluuius ignis 155,55· & 154,23. fluuiorum infernaliū nomina: ibidem, a Siciliæ fluuiis petita eſſe notat Acciaolus.
Fœmineus puer, Bacch. 104,24. fœmineus ſexus quas in creaturas edat 52,28· fœminarum exercitia 129,38
Foliis amicti Brachmanes 172,46
in Formicas animæ quæ immigrare creditæ 157,38,52. Formicę non innoxiæ 158,12
Fortuna quid 87,33. Fortunæ adſcribi quæ ſoleant 139,6
Fraudum artifices dæmones 47,24
Frondatio arborum 127,40
Fructus e cultis & incultis, diuerſæ ſunt nat. 20,36
Fuga vitij 168,28,55
Fumum fugiendo, in ignem incideres prouerb. 46,12
Funeralia in bello cæſorum 116,11
Furentium mores 60,48
de Futuris coniectura ſumitur e præteritis 102,19
Galenus medicus 84,34
Galilęi nationib. omnib. euāgelium perſuaſerūt 123,48· 129,1. Galilęus per contemptum a Iuliano dictus etiam Chriſtus.
Ganymedis raptus 43,1
Gaza vrbs 143,58
Gemmarum inuolucra ext. 123,25
Genethlialogia quorum inuent. 6,51
Gentiū exſpectatio Chriſtus 149,46. idē gentiū princeps & imperator 146,46· & legiſlator 150,17,20.
Gentium vocatio & ſalus a proph. prædicta 146,22
Genus Dei qui 146,20
Geometriæ principia 16,33· 94,37. Geometria vnde manarit 6,49·
Germani euang. amplexi 125,24
Giganticæ fabulæ 46,42. Gigantomachia philoſoph. 24,5
Gladij vertentur in aratra 143,13
Glauci oraculum 136,10
Gorgias vir ſapientiſſ. 156,46
Gracul° alienis ſe plum. ornās 108,19
Græci ſem p pueri; nec vllus Græcorū ſenex 11,40· a veritate aberrarunt, Porphyrij quoq; teſtimonio 10,17· in bellū exeuntes, hominē immolabāt 109,6· barbaros quos putent, & a quib. viciſſim p barbaris habeātur 82,3· a barbaris quę mutuati 7,30· quib. rebus inferiores ſint barbaris 82,13· Chriſtianis quę obiectare ſoliti 1,1. Græcæ theologiæ auctores 35,6
Gramen pro ſacrif. 108,23
Gymnaſiarchæ quæ præſt. 164,52
Halyn ſuperans Crœſus 139,49· A & RR Ἅλυν abſque aſpir.
Harmodius & Ariſtog. 117,44
Haſtæ vertentur in falces 143,14
Hebręi veritatis cultores & propagatores 10,30· & 11,1. ab Hebręis theologiā verā didicere vet. philoſophi 6,8· 91,5. Hebraica lingua nō tantū in Græcā & Latinam, ſed etiam in ceteras tralata 81,14. abſque aſpir. RR 81,15
Hecate quid, & vnde dicta 47,52· coacta reſpondet 139,15

Heca-

Hecatæus ſummum b.q.ſt. 152,38
Hectoris pietas quæ 104,34
Helena poſt multa adulteria inter cę-lites relata 43,3
Heliæa iudicium Ath. 126,2
Heliopolitarum ſacrificium 109,1
Hellanicus de Hyperboreis 172,11
Heraclides de luna vt ſenſerit 59,45· de ſtellis 59,13· animam vt definierit 72,24
Heraclitus Bloſonis (RR Βλόσωνος) filius Epheſius 58,5· principium quod ſtatuerit 22,39· de mūdi ortu vt ſenſ. 58,5· de ſole 17,3· 59,38: de luna 59,41· de fato vt ſenſerit 87,21· finem vitę quē ſtatuerit 152,23· animam vt definierit 72,23· de anima e corpore excedente vt ſenſerit 73,21. Heracliti locus 13,31 85,50· 117,31· 118,1
Hercules parentib. quib. ortus 113,1, 14· vt exſtinctus 42,24· 113,34· diis vt adſcriptus 4,18· honores quos adeptus 113,18· titulis quib. ornatus 113,48· domui tutor inſcriptus 88,29· in periculo & admiratione inuocatus 113,50
ad Hermas ſæpe tempus terebat Socrates 175,17, i. ad Mercuriales ſtatuas, quæ nō pro templis modo & veſtibulis ædium, ſed etiā in vicorum introitu collocari ſolebant, in quadratum & cubicū lapidem deſinentes. quales adhuc Romæ nō nullis in locis viſuntur. Vtitur ea dictione Curio quoq; in epiſt. ad Atticum. atq; inde *Hermoglyphi*, talium ſtatuarum ſculptores. Acc.
Hermippus Berytius de Chirone quę narret 172,28
Herodotus de Thalete 7,44· de inuoluntario delicto 178,29. Herodoti dictum 137,2· 151,17
Heroes & Semidei 2,40· 112,52. heroum vltimus 141,29
Herophilus medicus phyſ. 73,11
Heſiodus de deorum & mundi natura quæ tradiderit 25,33· 43,30· ἄθεος 39,2· mendacii arguitur a Platone 44,4· a Platone laudatur 118,44· de Virtutis via quæ canat 172,31. Heſiodi Theogonia ſeu Theologia 35,3· chaos 64,37· locus 70,32,37· 118,47
Hierombal ſacerdos Dei Iao 28,13. In ſ.Bibl. Ierobaal idē qui & Gedeon, Iudic.c. 6
Hieroſolyma Thronus Domini 147,6. ex Hieroſolymis egredietur verbum Dei 143,11. Hieroſolymorum excidium prædictum a Chriſto 163,23
Hipparchia Maronitis 173,3
Hippaſus Metapontinus principium quod ſtatuerit 22,38· 58,4· animā vt definierit 72,23
Hippocrates animę principalem partem vbi collocet 73,6
Hippodami Pythag. locus 176,42
Hippemolgi pop. iuſtiſſ. 79,44
Hircus Ægyptiis pro deo 51,38
Hirundines vnguento delibutæ ex ædib. emittuntur 22,14
Hiſpanis quoq; verbum Dei prædicatum ab Apoſtolis 111,35
Homerus de diis ſeu dæmonibus vt ſentiat 49,14· de deorum & mūdi natura 25,32,39· Ioui duo dolia perperam adſcripſit 75,40· de Dei prouidentia nihil prorſus intellexit 85,42· ἄθεος 39,2· de inferis mortuorum quæ trad. 116,22· de Chirone centauro 172,29· de Patrocli funeratione 116,2· ab oraculo quo exceptus elogio 141,21 Homeri locus cit. 22,32· 38,35· 49,14· 72,7· 114,43· 129,47. Homerici Iouis adulteria 53,45. Homeri dii, cacodęmones Porphyrio 47,30. Homeri poeſis cur a Platone ex republ. exterminata 22,10
de Hominis natura & condit. quam varient Græcorum ſententiæ 70,50· 71,12. de hominis ortu quid tradant ſacrę litteræ 78,11,33. homo cognatione quadam diuinitati iunctus 93,12. hominis gratia vt mundus creatus, ira & ſalus per filium Dei procurata 99,18. hominum cuſtodes, dæmones terreſtres 118,51. homines immolati diis 108,45
Hyacinthia feſt. Spart. 115,34
Hymni ad Deum 121,41· 123,5·
Hyperboreorum victus 172,12
Hyperidis oratoris locus 102,15· RR Ὑπερείδου, penult. diphth.
Hyrcani, euangelii legibus cognitis, barbariem deponunt 129,19
Iacob, puer meus 144,55. Iacob cur appelletur Chriſtus 145,22
Iades Muſæ 24,1· in Annot.
Iao Deus 28,14· RR Ἰάω· Clem. 240,34, Ἰαού· Bibl.ſ. *Iehoua*.
Iapeti ortus 43,34
Ibis, Ægyptiis ſacra 51,45. A ἶβις habet, circumflexo accentu. & ὄφεων ὀφιοφάγος eſſe dicit, i. auem anguiuoram.
Idea Platoni q̄d 64,27. ideas ex Deo & cum Deo eſſe ait Plato 36,18
Idem ſemper eſſe, eodemq; ſe ſemper modo habere, diuinis competit ſolis 63,13
Idola vetita 29,33· in latebras abdita 143,49· q̄ friuola & vana; & quam vanus eorū cultus 151,30. idolorū deſtructio diuinitus prædicta 143,1,47· 144,44. idololatriam cur nō citius detexerit & aboleuerit Deus 145,45
Ieiunia reiiciuntur a Deo 107,8
Ieremiæ locus 107,45: 147,5
Ieſus (ſeu Ioſuas) Moyſis ſucceſſor 29,51. Ieſus ex quo coli cœptus, dii terras & homines dereliquerunt 179,44
Iezekielis locus 109,22
Ignauia vt excitanda 70,12
Ignis inexſtinctus 83,51· 156,2. igniti viri 154,17
Illecebræ quæ potiſſ. fugiēdæ 174,1
Illyrii Græcis barbari 82,8
Imagines, libri laicorum 103,34· pingi, fingi, & ſculpi ſolitæ 103,33· vbi poni ſolitę 103,39· pro diis ſtolide adoratæ 41,45· q̄ ridiculæ pro diis veneratæ imagines 144,20· cum auctorib. ſuis e ciuitate ablegandæ 51,16. imago Dei viua & rationalis 166,16· 169,39
Imitatio Dei quib. in reb. poſita 159,9· 166,23,53: Platoni quid 168,28,36,59
Immortalitas reparatitia 18,84
Imperatores Romani quo exemplo inter deos relati 43,8. Imperatores pii an ſua pietate chriſtianam doctrinam confirmauerint & ſtabiliuerint 128,7
Imperium mali tenent ſubditorum ignauia 98,38
Impetus, cognitionis comes 16,20
Impudicus etiā aſpectus damnatur 132,38
de Incertis & Obſcuris coniectura ſumitur e Veriſimilib. 102,13
Inceſta Perſ. connubia 128,59
Incorporeæ naturę quales 52,38
Indi Perſis ſapientiores 82,29· euangelicas leges amplexi 125,22
Indifferentia Stoicis quæ 153,50
Induere Chriſtum 173,38
Inferię mort. ſ. 8,38· 112,51· quomodo factæ 116,20,28
de Infernalib. iudiciis & ſuppliciis a Platone quæ ſcripta 154,14,48. de infernalib. ſuppliciis quę narrātur, vera eſſe credit Socrates 13,22· 155,38. infernales fluuii 154,23. infernalis carcer, Tartarus 155,44
Infideles ſeu profani qui 14,50· ex malorum factione ſunt 14,6. infidelitatis morb. curatu difficillimus, quomodo ſanetur 4,23· & 5,15
Infortunia quib. mala ſint 97,35
Ingenitum & Immortale 36,50
Inimici quoq; diligendi 133,47. Inimicis benefaciendum cur 177,4
Iniuriam pro iniuria referre an licitum 171,44
Inquilini totius mundi 163,38
Inſanientium mores 60,48
Inſpicit Deus interiora, homines tātum exteriora 92,41
Inſtrumenta opifices & artifices a ſe inuicem mutuantur 64,43
Inſulæ & Gentes a Deo vocātur 146,23: 148,26. Inſulæ beatorum 155,41: 156,21· fictitiæ 179,13
Inuenta quę a quib. 6,50
Inuoluntaria peccata quæ 178,26
Ioannis euang. locus 148,19. de theologia eius iudicium Amelii 33,48
Iobi locus de hominis ortu 78,31
Ionicæ Muſæ 24,1: in Annot.
Iræ motus iniuſtus, vetitus 133,40. Iraſcentia quorſum homini data 83,24
Iſaaco facta promiſſio 149,41
Iſis Oſiridi fratri quæ pręſtiterit 19,9· Luna Ægyptiis 39,14· & 41,3. Iſidis orgia 7,14
Iſocratis locus 102,17· 183,13
Iſmaelitæ Nomades 82,31. Iſmaelitica natio ſuis vſa legib. 125,14
Iſrael electus meus 145,1. Iſrael cur appelletur Chriſtus 145,22· Iſraeli ſacrificia & muſica modulamina cur præceperit Deus, & quomodo 105,2,42. Iſrael Aſſyriis deditur 90,33. Iſraelis diſperſio prædicitur 148,8
Italicæ ſectæ auctor Pythag. 12,12
Iudas a Iacobo patriarcha benedictionem quam acceperit 149,55
Iudæi nec prophetas nec apoſtolos monentes audiunt 147,24,36· trinitatem præ craſſa ignorātia non agnoſcunt 30,6. diſperſio eorum prædicitur 148,4· 163,26. de Iu-

dæis veriſſimaoı hiſtoriam ſcripſit Sancboniathon 28,10
Iudicium apud inſeros quale ſtatuat Plato.& quales iudices 155,46·156,11 iudices mortuorum quos ſtatuerit Plato,& quem ſ. litteræ 162,50. iudi cij extremi deſcriptio ex ſ. litt. 162, 10·168,2· ex Platone 159,16: & 156, 10. iudicium de mortuis credidit etiam Diphilus comicus 89,4. Iudicium Dei ab bumano quid differat 92,39
Iulianus oraculo & ipſe decept⁹ 140, 3. Iuliani tépore chriſtiani vt exagitari ſ. 127,17
Iuno quid allegorice 46,39
Iupiter Saturni filius 42,13· deus vt factus 42,14· Parcarum vi cum lacrymis ſe ſubmittit 85,42·tyrannous & inceſtus 43,42. Iouis imagines 103,43· adulteria 53,44· adulteria picturis quib.exprimi ſolita 51,1. Iouı Ithomatæ ccc Lacones immolati 109,9. Iouis nomine ſummum Vniuerſi rectoré intelligebant ethnici 154,7
Iuramentum ſcripto præfixum 138, 39. Iuramenta affectata 80,48.iuramenti lex 133,52
Iuſtus Platoni qui 170,3. iuſti omnib. malorum generib.in hac vita expoſiti 119,19· malis cui exerceantur 92, 34· probitatis præmia quæ reſerant in altera vita 155,40
Iuſtitia Deo comes 89,26. Iuris oculus vindex 88,55· 97,25. Iuſtitiæ ſtudium in magna licentia rarum 171,32
Iuuenum & iuuécularum choreæ ac luſus 130,13. iuuentutem decet aſſentiri magis q̃ curioſius percontari 13,34
Lacedæmonij Marti hominem immolarunt 109,2. mulieres eorum oraculo laudatæ 141,14· inſtituta abolita 126,7
Lædi a malo bonus non põt 120,14
Laodicenſium ſacrificia 109,3
Lapides, Eſſe tantum habent 97,6
Latina lingua Græcæ par 82,38
Latona quid allegorice 46,30
Latro conuerſus 56,25
Latus piſcis Latoitis Ægyptiis ſacer 51,44. RR λάτος habent, accentu in priore.
Lauacrum regenerationis pro ſacrificiis poſtulat Deus 107,19
Laudes oraculo quæ quibus tributæ 141,14
Lai ſeu Lei poſteritas 113,12· ſacrificium 109,14. filiab.eius ſtructum fanum 115,11
Lazi pop. 125,14· RR Λαζοί
Leander de Thalete 7,44· de Cleomachi ſepulcro 115,47· Leandrius, Clem. 13,28
Lebadiæ oraculum 136,7,23· rr Λεβαδείᾳ penultima diphth. itidemque 142,33
Legati & deprecatores apud Deum martyres 112,38
Legenda non Apoſtolorũ modo, ſed & Prophetarum ſcripta 37,24
Leges quantopére obſeruandę; & q d fructus afferat earũ obſeruatio 156, 53. leges Chriſtianę earumq; latores quanto ceteros omnes antecesſerint 2,43·123,45·125,39·126,27. ꝓ Legibus hominum motiuus nemo, pro Chriſti legibus, innumeri 135,4. legũlatores qui quib. populis fuerint 124,2,44. Legislator gẽtiũ 130,17,20
Leo deus Leontopolitis 51,42. in leonis corpus immiſſa Aiacis anima 158,47
Leontij feſtum 122,51
Leontopolitis deus Leo 51,42
Leucippus infin. mundos ſtat. 58,36
Leus: quære Laus
Libamina manib. ſ. 116,28
Liberorũ procreationé quo annorũ ſpatio limitarit Plato 131,20. liberos cõmunes eſſe vult Plato, vt mulieres 130,31 Spartæ communes 126,17
Libri publici curiarum, & ſacri templorum 28,22. libri laicorum, imagines 103,27
Libyes nauim primi ſabr. 7,9
in Licentia magoa rarum eſt iuſtitiæ ſtudium 171,32
Licinius Chriſt. perſ. 127,5
Ligni pars ſimulacro, pars igni faciendo 50,19,29
Limites pſcriptos elementa q̃ exactiſſime ſeruant 66,4 in limitũ finibus fana martyrum 101,37
Lingua dentib. pręmorſa 120,39. coercitu q̃ difficilis 172,25. linguis apoſtolorum quomodo vſus Deus 111, 9. linguarum diuerſitas homini ad pietatis & virtutis cultum nihil obſtat 79,32. liogux omnes eãdé habent mentem ſeu ſententiam 82,8
Linus quando vixerit 29,1
Litteræ a Phœnicib. manarunt 7,4. nec litteras nec natare ſcite; prouerb. 9,33. litteraturæ primordia, Homeri Ilias 6,38
Lityerſas Deoni ſeu Cereri dici ſolit⁹ hymnus 67,51. apud Varinũ Λιτυέρσης legitur, itemque in Athenæi codice m. ſ. Viſe Not.
Longini locus de anima 74,2
Lucæ locus ex Act. apoſt. 147,41
Lucta ſpiritualis cum dæm. 54,41
Ludicris & ridiculis delectantur ple tique 102,32
Lugeri viui qui debeant 179,12
Luoa vode dicta 45,11
Lupus ꝓ Deo Lycopolitis 51,42. in lupos animæ quæ immigrare creditæ 157,51
Lux in tenebris lucet 34,34 duplex,& quid vtraq; conferat 21,21. lumen cognitionis, per Apoſtolos illatum, prædictum a ꝓphetis 140,35. lumen gentium 145,15,29
Lyciorum dij 47,4
Lyco Pythagoreus de Ariſtotele quæ teferat 116,44·173,14
Lycophtones ſepulcrum 115,48. Leucophrynes, Clem. 13,29
Lycopolitis deus Lupus 51,42
Lycurgus leges ſuas vnde petierit 124,22·140,46. Lycurgi leges & inſtituta examinantur 141,3· & 126,7
Lydi veritatis cognitionem vnde habuerint 10,51
Lyſander Lacedæm. 120,52
Lyſidices verecundia 175,52
Machaon Æſculapij F. 114,25,41
Madiani & Amalekitæ 143,37 A Μαδιναῖοι RR Αδιηναῖοι
Magia dæmooum inuentum 47,18
Magiſtra barbaris natura eſt 82,28
Magiſtratus quib. committendi 9,27
Magnetis lapidis vis 69,17
Maiores, maioré ſortiuntur portioné 117,35. maiorũ longo catalogo ſe iactitantes, vani 113,6
Mala quæ vocantur, a bonis in bonũ vertuntur 92,49·& 91,51·95,42· 120, 17. mala ꝓprie quæ 76,16. malum, defectus boni 98,2. malũ pro malo reddere vetat etiã Plato 171,48. Malitia ſeo Vitiũ quid boni habeat 97, 48. Malis bene vtitur Deus: quod potentię virtutisq; eſt maximę 97,50. malorũ cauſa extra Deũ eſt 75,38,50
Malachiæ locus 149,12
Maleficæ artes a dæm. prof. 47,18
Manethos Ægyptiorum deorũ mythologiam conſcripſit 34,54· A & rr Μανέθω· at 45,6, rr Μανέθως.
in Manus Dei incidere, horr. 168,1
Marathonia pugna cæſi 116,18
Marcelli feſtum 122,51
mare inexhauſtum 66,31· limites ſuos obſeruat 66,5. maris profunditaté q̃ neſciunt, cæli altitudiné ſcrutãtur 66,4. marinæ vitæ & exercitia & pericula 85,3
Margaritæ vili teſta teguntur 123,21· alitet alibi nitent 34,37
Mars Pæone medico vſus 114,39. Marti homo immolatus 109,3. Marte ſtrati, an omnes honorati ſecũdum Heraclitũ 117,33. Mars, allegor. Ira 45,37
Martyres fidé in Chriſtum quantam habuerint; & quantã inde nacti gloriam 112,18· prudentiæ, téperantiæ, iuſtitiæ, fortitudinisque clariſſima præbuerunt documẽta 117,13· quales pleriq; fuerint 122,16· an ſeorſum habeant eorũ quę hic aguntur 116, 53· quãtum polleant, etiã defuncti & in plures partes diuiſi 112,36· quod pręſtant, eſt ex vigente in eis gratia diuina 112,43·121,31·122,13· quibus honorib. & quomodo afficiantur a chriſtianis 116,49· titulis quib. ornentur a chriſtianis, & cur 119,5· inuocati vt ſoleant 122,1. Martyras honorare, deridiculũ viſuoı Gręcis 1,9 Martyrũ ſanguis, rigatio fuit oouiciorum ſeminariis 127,44. martyrũ tam animę q̃ corpora q̃ magnifice a Deo remuneratæ 112,32· conditoria, vbiq; terrarũ Chriſtianæ doctrinæ teſtimonium perhibeot 164,11· miracula, & donaria in eorum templis ſuſpenſa 122,3· templa ſplẽdida 121,35· fana paſſim excitata 101,37· (martyrum templa Romæ quoque deorum ſpoliis adornata eſſe adnotat Acc interptes) templa frequentari vt ſoleant 121,38· feſta, ꝓ feſtis Deorum 122,50. martyrum nomina quã celebria, & cur ea pueris ſuis imponant Chriſtiani 122,35· martyrio palmam meruere non tantum plebeij homines, ſed etiam fœminæ & adoleſcentuli 127,26
Maſſagetæ, Chriſtianæ veritatis luce viſa, barbara inſtituta depoſuerunt 129,10,& 111,40. A & RR Μασσαγέται voo σ
de Materia vniuerſi vt variarĩt philoſophorum ſententiæ 58,9· 63,44.

materiam

materiam Deo coæternam facit Plato 36,16. materiam artifices & opifices alij ab aliis mutuantur; at non item Deus 64,41: 68,23
Mauricij mart. feſtum 122,52
Maxentius Chriſt. perſ. 127,4
Maximianus Imp. Chriſtianos perſecutus 127, 1: rectius Maximinus. Maximianus cũ Diocletiano Chriſtianos perſecutus 127,4
Medici qui præ ceteris laudentur 100, 51: & 4,36: honores poſt obitum quos ſortiantur 117,12. medici animarum & corporum, martyres 112,37: 119,5. medico non imputanda ægrorum delicta 178,13
Medicina ab Api inuenta, ab Æſculapio exculta 7,7: & corporis eſt & animi 4,2. medicæ artis ſymbolum 114,34. medicamẽta fortiſſima in extremum ſeruantur 101,16
Meliſſus Ithagenis filius Mileſius, Parmenidis ſodalis, de mũndo vt ſenſerit 57,26. Meliſſi & Parmenidæ ceteris ph. refragantes 23,38
Melitus Socratis accuſator 109,50: 120,12. priore in loco A & RR. Μίλιτος (vt & Suidas) at in poſteriore omnes Μέλητος, per eta
Melodia Dauidica celebr. D. 68,2
Memoriæ functio admiranda 84,22
Memphitæ taurum venerantur 51,41
Menandri locus ex Diſidæm. 88,5
Mendaciorũ artifices dæmones 47, 22. mendacium & veritati & ipſi ſibi aduerſatur 77,48
Menden ſeu hircum Soli alunt Ægyptij 45,15: RR & A. μενδῆν. Mendeſii hircum venerantur 51,39
Menœcei ſacrificium 109,12
ad Menſas ſæpe tempus terebat Socrates 175,17: vel nũmulariorum ſc. vel conuiuatorum, vt 174,17
de Mẽte qui quomodo ſenſerint 74, 9. mens cæli terræq; moderatrix 90,44. Mens Platonicis Deus filius ſeu Λόγος 33,35. Mens, & Verbum inde ortum, auctor huius vniuerſi 96,1
Mercurius hircus 103,45. Mercurius, allegorice Furtum 45,39
Meretrices ſuper tectis proſtantes 50, 40. meretrix conuerſa 56,24
Metalla perfodiuntur in auri & arg. rimatione 123,35: vt Lucanus,--- *ſilicum laſſata metallis.* metallicæ materiæ 99,27
Methymnæis d. oraculum 141,32
Metrodorus Chius principiũ q. ſtat. 22,50: de mundi ortu vt ſenſerit 57,30: de vniuerſi materia 58,13: de ſole 59,20
Minis excutienda ignauia 70,12
Minerua deſtinitur a Ioue 140,21: allegorice Ratio ſeu Ratiocinatio 45,40
Minos leges ſuas q̃ immerẽter iactarit 123,51: iudex infer. 162,51. Minoi ſacrificare iuſſi Athenienſes 139,39
Miraculum miraculum eſſe definit 67,13. miraculorum artifices miti cacodæmones 47,21
Mneſarchus Pythagoræ pater 24,46: filius, ibid. 50
Mneſon Phocenſium legiſlator 124, 44: RR Μοίσωνα per omicron
Modeſte ſemper de ſe ſentit virtus 162,26
Monarchia ceteris imperiis præfertur 38,35
Monaſtica vita cælitum imitatrix 53, 7,16. v. Aſcetæ, Cælib.
Mons Dei, & in Montium cacuminibus ædes Dei 143,4,8,25. montiũ vertices, idolis ante dicati, per aſcetarum manſiones repurgati 128,3
Monſtroſa corpora 38,32
Mopſi oraculum 136,11
Moralia præcepta natura cunctos docuit 172,4
Morbi corporis facilius curantur q̃ animi 4,12
Mors quid 157,9: boni plus habet q̃ mali 157,3: nõ metuitur a ſapiente 120,4. mortis ſolatium Socrates quod habuerit 95,38. mortis meditatio, philoſophia eſt 118,27. mori quib. magis expediat q̃ viuere 98,25. moriens ſecum quid aſportet 179,23
Mortui beſtiis expoſiti 128,45: 129, 20. cum mortuis apud Scythas defodiebantur qui cari eis fuiſſent 129,21. mortuis inferiæ ſactæ 116, 20. ad mortuorum loculos accedentes an inquinentur 115,40. mortuorum loculos veneratione dignatur etiam Plato 118,37. de mortuorum iudicio quæ retulerit Er Armenius 159,15. e mortuis reſuſcitati 159,5,34
Moyſes, theologiæ oceanus 29,10: theologiam ſuam vnde hauſerit 29,17. Moſis locus 29,2. & 30,46, 50,52: & 31,11,28: 78,14: 90,10: 150, 1. Moyſes Atticiſſans, Plato 37,50
Muliebris ſexus ortus, & quæ cum virili habeat cõmunia 79,5,13. mulieres exerceri vt voluerit Plato 129,31: communes eſſe voluit Plato 130,29: Spartæ communes 126, 56. mulieribus communib. præter vxores vſus Socrates 174,39: 175,25. mulieres laudib. celebratæ quæ inter ethn. 178,51. mulier tunica depoſita deponit & pudorem 130,7
Mundus vnus an plures, variarunt philoſophorum ſententiæ 58,30: creatusne, an ortus expers 62,18. de mundi creatione & adminiſtratione vt pagani ſentiãt, & vt Chriſtiani 55,44: 57,3. de mũdi forma, motu aliisq; accidentibus vt variarint philoſophi 58,38. mundi pulcbritudo ſeu cõcinnitas vt conſideranda 96,26. cur a Deo creatus 61,33,44: 109,55: conſummationem quam Platoni habere videatur 63,3. igni conflagraturum cenſuerũt etiam Stoici 73,27: 74, 8. de mundo quæ minus recte a Platone tradita 63,43
Mures pro diis 144,20. mus ſaccum perrodens, ominoſ. 88,20,40
Muſæ Sirenibus quomodo prælatæ a Pythagora 110,21,32
Muſæus quando vixerit 29,1
Muſcæ pro diis hab. 144,20. muſcis expoſita corpora 128,30
Muſica modulamina reiiciuntur a Deo 107,55: Iſraeli cur & quomodo a Deo præcepta 105,6,42
Myrmidones Achillis 116,6: A & P. Μυρμιδόνες
Myrto, Socratis vxor 174,40
Myſon Chenenſis 80,30
Myſteriorum diuinorũ cognitio ex fide naſcitur 19,19. myſteriorũ diuinorũ participatio mulierib. æque patet ac viris 79,27
Mythologia poetica pro vera theologia Græcis fuit 54,6. q. Fabul.
Nati e quercu aut caute 171,18
Natura magiſtra barbaris 82,28. naturæ congruenter viuere, ſummũ bonũ Stoicis 153,45. naturæ characteres priſtini, bona diſciplina reparantur 56,15. naturæ hiſtoria, ſeu Phyſica diſciplina, cur a Socrate culta primum, poſt deſerta 23,8. Naturam Zeno vocauit Fatũ ſeu Prouidentiam d. 87,28
Nauium fabricatio 17,29. vbi primũ fabric. 7,9
Neanthes de Pythagora 7,42
Neceſſitati fatali mundũ & res mundanas ſubiectas qui cenſuerint; & quæ ſit ea Neceſſitas 86,14: 87,16: & 85,35
Nefaſti tetriciq; dies 137,3
Neptunus fato paret 85,49
Nereides nymphæ 67,49
Nero Chriſti præcones occidit, fruſtra 126,29: ſpurciſſ. 132,5: inter diuos relatus 43,14.
Neſtor Pyliorum legiſlator 124,48
Nicandas ſutor 159,42: Νικάνδας, etiam Euſeb. 331: RR Νικάνδας, forſan ex communiore Νικόδικος, more Dorico
Nicomachi filius: Ariſtoteles 72,41: 74,10: 86,11.
Nidore ſacrificiorum remunerati dii 104,30: Homer Il. δ' v. 49
Nilus æſtate cur inundet 66,47: & Seneca Natur. quæſt. lib. 4, c. 1.
Nomades Iſmaelitæ 82,30
Nomina pueris imponi quæ ſoleant, & cur 122,37. nomẽ Dei a Gentib. glorificatum, a Iudæis profanatũ 149,16
Nouilunia reiicit Deus 107,7
Nox inſeruit hominib. 62,49. nocturnæ volucres 21,34
Nudari mares & fœminas quatenus voluerit Plato, & an recte 130,1
Numenius Pythagoreus verã theologiam ab Hebræis petitam teſtatur 612: Platonis de trinitate ſententiã, vt explicet 33,31: de Platone vt ſcripſerit 37,49. Numenij locus de anima 73,48: locus ex libris De bono 33,9
Numerorum diuerſitas 94,23. numerorum ſcientia perfecta, ſummum bonum Pythagoræ 152,36
Nymphæ quadruplices 67,49: 103,21
Oblationes priſcorum q̃ fuerint 108, 23. oblationes reiicit Deus 107,5
Obliqua correcta 146,9
Obliuionis caligini tradi 2,47
Oceanus, humida mundi ſubſtantia 45,6
Oculos paſcere 174,8: 178,48. oculi fidei plus habent q̃ aures 151,7. oculis intellectualibus opus eſt in rebus intellectualibus 14,38

V

Odio perfecto proſequendi q. 167,5
Oedipodarum rabies 117,40
Oenomaus cynicus oracula collegit 141,51. Oenomai locus 86,18
Officia pro ſexu diſtincta 129,44
Óleo lauari ſolitus Ariſtot. 173,15
Olori filius, Thucydides ſc. 110,46. rr 'Ολόρυ· A Ολούρου. ſed 'Ολορ@ eſt etiam apud Suidam.
Ominoſæ obſeruationes ridic. 87,48
Opifices materiam alij ab aliis mutuantur 64,41
Opinionis morbus q̃ pernicioſus 22, a: 24,31· ante omnia curandus 5, 15· & 15,10,20
Oracula Dei qualia 142, 48. oracula ethnica præſides quos habuerint, vnde petita, & quib. de reb. fuerint 136,30· quos auctores habuerint, & cur poſt Chriſti aduentum deſierint 136, 12: 137, 33· ambiguitate ſua q̃ multos deceperint 139, 34, 39· mendacij arguuntur a Diogeniano 138,50· vi expreſſa multoties 139,10· oracula petentib. precatio quæ & quæ munera imperata, 138, 28.
Oracula correcta & explanata a Porphyrio 138,42· & v.11· collecta non a Porphyrio tantũ, ſed etiã ab Oenomao cynico 141,50· ex oraculis Philoſophia quomodo a Porphyrio collecta, & quomodo ab eo citata oracula 138,11,21, 40
Oraculum Lycurgo datum cũ leges peteret 124,28· oraculũ Pythiũ de Cleomede 115,17. oraculum Apollinis vitij cõuictum a Porphyrio 138,12. oraculorum celebriorũ catalogus 135,51: 136,1
Orationis neruoſam veritatem Socrates ſpectauit, non ornatũ 8,37
Ordo ſuus cuique obſeruandus 66,2
Origenes Ammonij diſcip. 96,16
Oropi oraculũ 136,7, 23· A Ωρωπος, accentu in prima
Orpheus Odryſes, ſacrorum ritus vnde mutuatus 7,12,19: 19,14. 35, 4: de Deo quæ tradat 25, 50· theologiæ purę multos errores admiſcuit 26, 15· Argonautas comitatus 42,39: Troicis vna ætate vetuſtior 28,39,52. Orphei locus 15,31: 19, 31: 25, 50: 46,32. Orphei anima, cycni corpus ſortita 158,45
Orthomenes Colophonius 57,9
Ortus, principij, omniſq; extrinſecæ cauſæ expers Deitas 36,37
Oſiridis mors & ſacra 19,6· & 7, 14. Oſiridis membra Typhoni ſe diſperſuros minantur incantatores 48,44. Oſiricæ fabulæ 46,46. Oſiris Sol Ægyptiis dictus 39, 13· & 45,3
Oſſa cremati lecta & in aurea phiala recondita 116,8
Ouis niger immol. manib. 116,35
Pęan Apollini Pythio cani ſolitus 68, 1. Pæanes Bacchylidis 14,37· RR παιᾶνες: contra morem.
Pædagogia chriſtiana 70,11
Pædicatus Spartę licitus olim 126,10· commendatus a Platone 131, 44: 132,34.
Pæon medicus deorum 114,38
Pæones barbari Græcis 82, 4
Pagondas Achæorum legisl. 124, 45
Palæſtini Euſebij Præparatio euãgelica 35,23· A Παλαιστίνου, vt Σεβαστηνοῦ, & ſimilia
Palus aqua & cœno feruens 154, 28. paludum exſiccatio 146, 2
Pan ortus vnde, & figura qua pingi ſolitus 103, 47· & 50, 52
Panathenæa vnde orta 7,10
Panegyres chriſtianæ 123, 4
Panteleemonis feſtum 122,52
Parcæ quot, & quid ſignif. 87, 6· priuilegium a Ioue quod acceperint 141,43. Parcarum fila, deorum virib. ſuperiora 85,44· rationem nõ ligant 74,43
Parentalia Homerica 118,5
Parmenides Pyrrhetis filius Eleates, Xenophanis ſodalis 57, 18· & 14, 7· de mũdi ſeu vniuerſi ortu vt ſenſerit 57,18· & 36,45· 37, 2· principium quod ſtatuerit 22,45· de luna vt ſenſerit 59,40· fatalẽ neceſſitatem q b. nominib. appellarit 87,19· animam vt defin. 72,22· principalem animæ partẽ vbi colloc. 73,12· Parmenidæ ac Meliſſi ceteris philoſophis refragantes 23, 39. Parmenidis locus 14, 8: 36,47: 57,22
Paſchæ die omnes eccleſiæ per totum Rom. imperium deiectæ 127,11
Pater diuumq; hominumque 25,40
patria dogmata & conſuetudo longa, cedunt veritati 128,11
Patientia & tolerantia ethnicorum, a Chriſtiana diuerſa 120,26
Patriarcharum chorus 69,1
Patroclus vt funerat⁹ ab Achille 116,5
Paulus Lacydæ diſcipulus, conſtans in tormentis 120,41
Paulus ille diuinus 160, 40: 163,6. idẽ Magnus ille Veritatis præco 166, 17· & Apoſtolus ille diuinus 107, 42· de futuræ vitæ beatitudine quæ teſtetur 160,40· a Nerone necatus 126,31. Pauli locus 18,28· & 41,13,29, 40· & 53,1: 69,31: 82,1: 107,41: 176, 29, & ſeq. locus ex Actis Apoſtol. 20, 15: 163, 6. locus ex epiſtola ad Rom. 160, 47: ad Corinth. 133,1,14, 29· ad Galat. 161,17· ad Philipp. 161, 32· ad Timoth. priori & poſt. 161, 20. Pauli feſtum 122, 51. q. Sutor.
Paupertatis commendatio 134, 1· fuga ex Theognide 153, 42
Peccatorum differentia 178, 23· ſecuritas, quib. monitis & minis excitetur 167,43· perpetratio, erubeſcẽda, non confeſſio 144,8. elui ea vt cenſuerit Plato 89,52· remittũtur a Deo ꝓpter ipſum, ſola ipſi⁹ gratia 107,38
Pecten muliebris in Theſmophoriis adoratus 51,33: 104,15
Pecus male cur audiat 170,44
Pelopidas Bœotarcha 120,52
Peregrinatio ad Deum per ſpiritum & fidem 67,38
Periander Corinthius 80,26
Peripatetici virtutẽ verbis, voluptatem reipſa coluerunt 173, 9
Perſæ & lingua & acumine Græcis ſuperiores 82, 16· quanta crudelitate in chriſtianos ſæuierint 128,23· Romanam potentiã eluctati, Chriſti ſe iugo ſubmiſerunt 129,2. Perſarum inſtituta nefaria 128, 39, 44· & 53, 42· euangelij prædicatione abolita 128,42
Petra ſuper qua ædificata Chriſti eccleſia 164,16
Petrus a Nerone necatus 126,31. Petri feſtum 122,50
Phalangiis venenatiora 174,4
Phalaride immanior 131,44
Pharao quorſum excitatus 90,11
Pherecydes Syrus 5,44: 11 ὁ Ἀσσύριος, Aſſyrius· Tyrius natione 7,39: (vt & P. 80,29) A & RR Σύριος, Syrus: philoſophiã a barbaris didicit 5, 44· in ſeptem Sapient. poſitus 80, 29
Philammon quando vix. 29, 2
Philemonis comici locus 87, 41
Philo Byblius Sanchoniathonis theologiam Punicam in Grecam linguã tranſtulit 34, 52. Philo hiſt. de Ariſtomene Meſſenio 109, 8
Philolaus Thebanorum legisl. 124, 47. Philolaus Pythagoreus de ſole vt ſenſ. 59, 25. Philolai P. locus 71,33
Philoſophi errores multos & varios incurrerũt 42,23· ignorantiæ accuſantur a Porphyrio 11,4· veteres, plerique omnes extra Græciã nati 7,35: recentiores, multa e Chriſtiana philoſophia mutuati 33, 28· ἄθεοι omnes 39,8· veri pauci 170,52· veri q, & qui veris aſſimiles 9,12. Chriſtiani philoſophi a Platone vt deſcripti 169,15
Philoſophi celeberrimi a barbaris quoq; diſcere non erubuerunt 5,44. philoſophorũ coryphæus Socrates actiones ſuas non vsque quaque ad philoſophiã compoſuit 169,17. philoſophorũ opiniones & vitas expoſuerunt Plutarchus, Aetius, Porphyrius 35, 8
Philoſophia, meditatio mortis 118, 27. philoſophia expurgati animi quos & in hac & in altera vita ꝓbitatis fruct⁹ ꝑcipiant 155,28. de Philoſophia ex oraculis petita liber Porphyrij 47,15. philoſophia ex oraculis a Porphyrio vt collecta 137,38: 138,6, & ſeq. Philoſophica hiſtoria Porphyrij 8,11: 61,22
Philoteræ verecundia 178, 2· Φιλωτέρα Clem. 223,52, per omega
Philtra ex dæmonib. 47,28
Phliaſiorum municipium 124,30
Phœnicum theologia 34,51: 39,14· ab Hebræis petita 10,37
Phrenesis, qualis morb. 4,28
Phrygum inuenta 6,52· & 7, 2, 25
Phyſica primus q aggreſſus 7, 48· a Socrate culta primum, poſt deſerta; & cur 23,8: 60,18, 30. Phyſiologorũ contentiones & nugæ 23,16,46: 60, 46: 61,4
Pii ſub Spiritus ſancti & angelorũ tutela ſunt 55,25. pietatis ſtudiũ quæ requirat 166,9. pietas ethnica in q. bus vulgo poſita 109.44
Pindari loc⁹ 19,20: 89,25: 117,2: 169,18
Pirithoi filius Aleman 7,47· RR Πειρίθου, itemq; Ae.
Piſces marini, etſi in ſale innutriti, ſale tamen nihilominus cõdiendi 22, 6. Piſcationis modi duo 85, 6
Piſcatoriæ linguæ 174, 33. piſcatorũ doctrina publice omnibus propoſita 80,9: 81,23. piſcatorum ſolœciſmi euerterunt Atticos ſyllogiſmos 80, 41. piſcatorum leges quãto ceteras ſuperarint 123, 48: 125,18: 126, 27: cũ

Plato-

Platonicis conferuntur 132, 29. ꝓ piſcatoriis legib. mortui innumeri 135,9. Piſcatorum ſcripta legerunt etiam recentiores philoſophi 96, 20. piſcatorib. in verbo prædicãdo vti cur voluerit Deus 111, 6. Piſcatores vero & Publicani per contẽptũ a paganis vocabãtur apoſtoli.

Piſiſtratidarum cædes 117,44

Pittacus Mytilen. legiſlator 124,47

Planctos dæmonici 137,5

Plantæ a quib. inter animalia relatæ, a quibus non 73,32

Plato Ariſtonis filius, Socratis diſcipulus, eloquentia omnes omnino ſuperauit 5,47 & 8,47 & 9,2 philoſophorum præſtãtiſſ. 22, 11 Ægyptum, Siciliam & Italiam philoſophiæ gratia petere non erubuit 5,46: 25,3 ex Moſe & ꝓphetis ſuffuratus 90,9; 39: 91,5 Moyſes Atticiſſans 37,50 de Deo quæ pie ſcripſit, e Moyſis theologia ſurripuit 37, 53: de diis libere pronuntiare non auſus, metu populi Athenienſis 43,52 & 32,51 tacite tamen ſimulacra taxat 49,48 & 56, 4 theologiæ ſinceræ multos errores admiſcuit, vt Orpheus 26, 20: & 27,43 poetis de diis credi vult etiã abſq; probationib. 25, 44 & 12,31 poeticas mythologias aperte reiicit 44,38 Homeri poeſin e Republ. ſua cur exterminarit 22, 31 veritatẽ eloquentiæ anteponit 10,11 & 11,50 ſ. Trinitatis ſcintillas aliquas & ipſe ſuis libris inſperſit 31,51: de Dei imitatione quæ tradiderit 168,8 de dæmonib. 49,10: 55,1,34 mundi primordia quæ ſtatuerit 57,46 de materia vniuerſi vt ſenſ. 58,14 de mundo quę recte trad. 63,1 de creatione vbi minus recte ſenſ. 63,42 de ſole 59,23 de ſtellis 59,6 de Fortona 87,34 de cõnubio 176,14 finẽ ſeu ſummũ bonum quod ſtatuerit 152, 45 de mente vt ſenſerit 74,13 vt de anima 74,21 animã vt defin. 72,14 animã vt diuiſ. 72,33 animæ partem q̃ mortalem cenſuerit, q̃ non 73,29 principalem animę partem vbi colloc. 73,7 de animis pręſtãtium hominũ vt ſenſerit 118,4 animarum incorporeum populum ſtatuit, vt Pythagoras 71,28 de infernalib. iudiciis & ſuppliciis quæ ſcripſerit 154,14 vnde ea hauſerit 155,53 Laconicam Politiã in quib. maxime ꝓbarit 126,19 leges & inſtituta ſua nec ciuib. ſuis nec aliis perſuadere potuit 129, 25 132, 23 ne Ariſtoteli quidẽ præcipuum ſuum dogma perſuaſit 81,20 etiamnum viuus Ariſtotelẽ refragatorẽ habuit 77,32 ſermones & dialogos ſuos omnes Socrati adſcripſit 8,47 apud Dionyſium quid profecerit 175,44

Platonis Reſpublica & Leges nulli ſibi acceptatæ 81, 8. Platonis leges aliquot examinantur 129, 30. in Platone quæ a quibus reprehenſa 175,51. Platonis locus cit. 14, 49 & 15,13,19,29 & 19,23: 49,53: 63,11 76,26: 95,28: 109, 55: locus ex Apologia Socratis 8,34: 95,35: 119, 52: 157,3: ex epiſtola ad Dionyſium 27,23; & 32,45: ex epiſtola ad Coriſcum 32,1 ex Cratylo 25,25 & 39,16 ex Critone 26,50: 156,51 ex Gorgia 13,21: 89,44: 155,36: 171,28: ex Phædone 19,48: 23,4: 76,32: 118,4: 179,22: ex Phædro 55,34 ex Philebo 90,41 ex Sophiſta 23,40 & 24,5 ex Theæteto 9,44,50: 23,17: 93,3: 113,5: 168,22,45: 169,40: 170,39: ex Timæo 11,38: 12,34: 26,20: 33,3: 43,21: 49,10: 61,32: 64,23: ex Politico 9,7: 63,12: ex Republ. 43,55: 62,2: 119,22: 130,28: ex I De rep. 171,19 ex ſecundo De rep. 75,23: 170,2 ex tertio De repub. 71,39: 173,29 ex V de Republ. 9,10 ex X de Republ. 118, 32: 119,30: 154,15: ex Legibus 19,38: 74,26: 89,23: 91,9: 129, 31: 168,11: ex Legum primo 13, 31: ex Legum tertio 9,25: ex Legum decimo 55,3 74,52: 93,8: 130,10: ex Epinomide 32,36 46, 34: 119,10: 171,3. a Platone Platoniſque ſectatoribus omnes ferme hæreſes in eccleſia prodiiſſe, Hieronymum teſtem citat Acciaolus.

Plenum & Vacuum Democriti 57,31

Plotinus, Platonicus philoſophus, libro de tribus principalib. ſubſtantiis. Trinitatem & ipſe agnoſcit 33,13 Platonis de trinitate ſentẽtiam vt explicet 33,31: quib. temporib. vixerit, quib. vſus præceptoribus 96,6. Plotini locus ex libro de Prouidentia 95,47: 96,1,26: 97,98

Plutarchus vnde oriundus, qualis & quantus vir fuerit 136,18 ab Hebræis veram theologiam petitam teſtatur 6,10 ſacra Græcanica per Orpheum ex Ægypto introducta ſcribit 7,16 atheos quos memorauerit 37,33 philoſophorum opiniones expoſuit 35,7 a Platone diſſentit 46,29 de Platone quæ ſcribat 175,46 & 25,5 Philoni cõſona ſcribit de Ariſtomene 109,10 Plutarchi Epitome de philoſophorum dogmatis 61,21 72,8 locus e libro De oraculorũ defectu 46, 40: 136,27,53: 137,25 e libro De E Delphis ſcripto 36,48 e libris De Anima 159,31

Pluto idem qui Sarapis, cacodæmonum princeps 47,45

Plutus, prudentia ſi accedat, e cęco fit perſpicaciſſimus 91,19

Pœnæ quid conferant 89,46

Poemata cum poetis quæ abolenda 51,13

Poeta qualis res ſecundum Platonem 25,48. vetuſtiſſimi qui 29,5. poetis de diis credi vult Plato etiam abſque probationib. 25,44: 43,21 & 12,31. poetæ a Platone aperte taxantur & damnantur 44,38 de Dei prouidentia q̃ nihil intellexerint 85,41. poetico ſœtori obſtruendi ſenſus 70,49 & 54,5

Polus, vir ſapientiſſ. 156,46

Pompeius nullum martyrum æquauit 121,5 RR Πόμπ...

Populus Dei nouellus e gẽtib. 150,28

Porphyrius Plotino præceptore vſus 96,18 contra Chriſtianam veritatẽ rabide debacchatus 6,11: & 10, 19 & 28,5 ex Hebræorum quoq; libris argumenta contra Chriſtianos excerpſit 108,9 veritatis hoſtis, veritati teſtimoniũ perhibet 48,3 veram theologiam ab Hebræis petitam teſtatur 6,11 Moſi antiquitatis teſtimonium perhibet 29,3 philoſophorũ & opiniones & vitas accuratiſſime expoſuit 35,9 oracula collegit in libris De Philoſophia ex oraculis 141,50 iuramentũ libris iſtis quod ꝓmiſerit 138,39 de Socrate quæ trad. in hiſt. Philoſophica 56,18 174,25 175,1. Porphyrij locus de Iudaica Sanchoniathonis hiſtoria 28,5 locus ex libris cõtra Chriſtianos 179,19 ex epiſtola ad Anæbonem Ægypt. 11,9 & 47,45 & 48,21 ex libris De Anima 11,6 ex libro περὶ ἐμψύχων ἀποχῆς 108,21 138,12,22,39 e lib. De philoſophia ex oraculis 10,19 47,14 137,37 138,1,12,22,40 139, 13 ex Philoſophicæ hiſtoriæ libro tertio, de Socrate 8,10,19 & 174, 175. mentio eiuſdem hiſtoriæ 61, 22 72,8. Porphyrij diſcipulus primarius Amelius, Ioannis euangeliſtæ theologiam honorifice commendat 33,46

Poteſtates inuiſibiles, mundi partes aliquas adminiſtrare ſortitæ 63, 36

Præco ille magnus, Paulus 166,18

Prædictionũ veritas euentu ipſo confirmatur 163,40, & ſeq.

Præputium coli iuſſum 141,38

Præſentes qui abſint 83,51

Præſtigiæ a dæmon. prof. 47,12

Præſumptæ ſemel opinioni non inhęrendum pertinacius 15,10

Preces cũ deſidia & ignauia coniunctæ, non exaudiuntur 98,13,39

Pretioſa vilibus inuolucris ſæpe tecta 123,19

Priapus vnde ortus, qua figura effictus, & cur 18,41 & 51,30

Primigenius diu. gen. 146,21

Principium ortus expers 36,43. de principio rerum omnium quam varient philoſophorum ſententiæ 22,30 57,3.47

Probatio ſeu Dignotio a peritis petitur 18,1.

Profeſſio falſa veræ maculam inurit 171,8

Promiſſionum diuinarum veritas vnde confirmetur 164,42,50

Prophetarum miniſterio vſus Deus in hominibus alloquendis 100,6. prophetarum chorus omnis de Deo imitando clamitat 167,21. prophetarum princeps Moyſes 68, 51. prophetarum nomina philoſophorum nominib. notiora, licet multo vetuſtiora 80,14 Prophetiæ de Chriſto impletæ, ideoque fide amplexandæ 151,10 cum euangeliis quid cognationis habeant 101,42

Proſerpina & filia Iouis & concubina 53,49

Protagoras de diis vt ſ. 37,37: 86,4

Prouerbia Perſica 82,23

Prouidentia Dei quid Stoicis 87, 12: cōſideratio eius q d pſit 95,22, 43

Publicani cōuerſi 56,22·adverbi prędicationē a Deo cur adhibiti 111, 6. Publicanorū doctrina publice omnibus propoſita 80,9·81,23·leges eum Platonicis collatæ 132,30·quanto ceteras ſuperarint 123,46·125, 18·126, 27. viſe Piſcatores.

Pulchrum brachium; At non publicum 176,8. pulchrorū aſpectus & oſcula, præſentiſſ. venenum 174,3

Punctum quid 16,34

Pura puris tantum attingenda 15,30

Purpura vera & falſa 177,26

Pyriphlegethon fl. 154,33·Πυριφλεγέθοντα A. m. ſ. 157,43

Pythagoras Mneſarchi filius, Pherecydæ diſcipulus, Italicæ ſectę conditor 12,10·24,26·vnde ortus 7,41·& 11,30·eodē tempore quo Anaxagoras Ægyptum petiit 24,48,54·philoſophiam a barbaris diſcere nō dedignatus 5,44·circumcidi quoq; apud Ægyptios ſuſtinuit 6,13·e Moſe nonnulla hauſit 29,13·principiū quod ſtat. 24,46·de luna vt ſenſ. 59, 42·fatali neceſſitati ſubiecit mundum 87,18·finem ſeu ſummū bonū quod ſtatuerit 152,36·de mente hominis vt ſenſ. 74,14·animā vt defin. 72,12·animā vt diuiſ. 72,32·animæ partem q̄ mortalem cenſuerit, quam nō 73,29·animarū incorporeum populum ſtatuit 71,27·diſcipulis quinquennale ſilentium impoſuit 12,11·pręceptiones ſuas ænigmatice ac ſymbolice fere conſcripſit 110,25·Muſas Sirenib. quomodo prætulerit 110,18

Pythagoræ dicta diſcipulis pro oraculo erant 12,19. Pythagoræ ſymbola aliquot 110,26. Pythagoræ philoſophia portentoſa 25,9,15·175,35·vxor, liberi, in profeſſione ſucceſſores 24,49

Pythagorei de ſtellis vt ſenſerint 59, 13·animæ partes quot fecerint 72,51

Pythiæ & Lycurgeę leges eędem 126, 22. Pythius vates refutatur 86,19. Pythius Apollo inſcitiæ arguitur 139, 52·140,39·144,39

Pythonis ſpiritus teſtimonium reddit Apoſtolis 142,16

Quærenda quæ non ſint 60,10

Quercus fatidica 136,1. e querno robore nati 171,17

Quingentorum ſenatus 126,3

Ratio affectibus moderatrix data 83, 36·animū in officio continet 74,39 rationi obtemperandū magis q̄ opinioni & conſuetudini 15,15. ratiocinationes humanæ lubricæ 57,1

Rediuiui duo 159,5,34

Regeneratio pro ſacrificiis a Deo exigitur 107,19

Reges qui pre ceteris laudentur 101,7 rex Sionis ſeu Iſraelis qualis a pph. prædictus 148,55. regia inſignia 111, 53·135,28. regij tituli 135,31

Regna particularia ſub Chriſti aduentū abolita 143,44. quale a Chriſtianis exſpectetur 111,53

Reprehendenda quæ, & quæ nō 177, 20·& 170,46

de Reſurrectione mortuorum quæ tradiderint ſacra oracula 161,31,47

Rhadamanthus iudex inf. 156,31

Rhea quid 45,8·vnde dicta 44,46·eadem Cybele ac Brimo 7,21·eadē Deō & Ceres 53,47·Saturni coniux 42,12 1 a Ioue filio ſtuprata 53,47 Rheæ ſacra vnde accepta 7,20

Rhipæi montes 172,13·ει Ριπαῖα ὄρη

Rhodiorum ſacrificia 108,46

Ridiculis & ludicris delectantur plerique omnes 102,33

Romani veteres mythologias de diis nō admiſerunt 45,18·ſubiectas ſuo imperio nationes legib. quoq; ſuis ſubiecerunt 124,7·non tamen omnes 125,8·leges ſuas vnde petierint 125,4. Romano imperio quādo ſubmiſſa omnia, & cur 143,45 Romani Imperatores quo exemplo inter deos relati 43,8. Romana facundia non inferior Græca 82,38

Rubus ardens 127,37

Sabbata reiicit Deus 107,7

Saccum Anaxarchi tundis, non Anaxarchum 120,32

Sacra Græcanica vnde & per quos inuecta 7,10. ſacra dæmonica 137,6

ſ. Sacramenta mulierib. æque patent ac viris 79,27

Sacrificia Iſraeli cur & quomodo a Deo pcepta 105,1·106,1·ſacrificari q̄ Deus voluerit, & cur 105,8. ſacrificia Iſraelis reiicit Deus: a Gentib. ſibi vndequaq; ſacrificia offerri prædicat 149,14. ſacrificij legalis ſpecies ad ſalutem non conferunt 107,35. Sacrificium Deo acceptum quod 106,25: 107,17

Sacrificia diis fieri quæ ſolita 104, 25. ſacrificari aliter aliis diis ſolitū 138,9. Sacrificia dæmonica 137,3·cruenta & immania 108,46·139,38: Porphyrio quæ probata, & quæ improbata 138,18·& 108,41. ſacrificiū priſcis quod fuerit 108,26

Salamini datum oraculum 140,34

Salutis cura in craſtinum differenda non eſt 70,30. ſalus ex Dei gratia, non ex hominū meritis 107,42. ſalutem mundo per Filium ſuum cur impertire voluerit Deus 99,42

Samſonis problema 48,10

Sanchoniathon Berytius, Phœnicum theologiā conſcripſit, Philo Byblius in Græcum ſermonē conuertit 34, 50·de Saturno & nepotib. eius quæ trad. 42,12·de Iudæis veriſſimam ſcripſit hiſtoriam 28,10. in A. perpetuo ſcriptum Συγχωνιάθων· ſed Σαγχωνιάθων eſt etiam apud Suidā

Sanctus Sanctus Sanctus 30,30. Sanctus Iſraelis 144,29

Sanguinis eſus vetatur 30,51. ſanguis & hominis & animalis requiretur de manu hominis 31,2

Sanitas ſpiritualis quæ 38,42

Sanni ſuis legib. ſub Rom. imperio vſi 125,14·aa Σαννοι· A Σαῦνοι. Sannigæ Stephano ſunt Scythica gens Abaſgis adiacens.

Sapientes qui Platoni 9,40. de illis ſeptem Sapientib. diſſenſio eſt inter auctores 80,22. viſe & Plutarchum in ſeptem Sap. conuiuio

Sapientia ſeu Mens, cœli terræq; moderatrix 91,4. ſapientiæ fons, ſimplicitate in ſ. Scriptura vti cur voluerit 110,43. ſapientiæ diuinæ abyſſum ſuperare cogitationes audent 100,42

Sarapis, dæmonum princeps 47,41·idem cum Plutone 47,45

Sardanapalo ſpurcior 132,6. epitaphium eius examinatum 179,12, 20

Satan quid ſignif. 54,21

Satirij homines 70,51

Saturni progenitores, eiuſdemq; liberi 43,33,40. de Saturno, eiuſque patre ac filio mentitus Heſiodus 44,4. Saturnus in deorū numerum vt venerit 42,14·a Solymis cur abdicatus 46,50. Saturnius Iupiter 25,42. Saturnalia cruēta 108, 49

Satyrorum chori 104,20. Satyri pingi vt ſoliti 50,53

Sauromatæ euangelicam doctrinam amplexi 125,21·& 111,41

Scandala & Zizania 165,12

e Scena quoq; ad martyrium excitati nonnulli 122,25

Schola cum magiſtro ac diſcipulis ſubuerſa 115,28

Scire, & Opinari ſe ſcire, longe differunt 24,34. ſcientia quid 18,21·quorum hominū ſit 17,13. ſcientię inſigniores a barbaris ad Græcos manarunt 6,47

Scopus ſeu finis homini qui a philoſophis propoſitus, & qui a ſacris oraculis 152,16

Scortatio abſit a Chriſt. 176,28

Scriptura ſacra cur a Græcis contempta 5,19·ſimplici eloquio cur tradita 110,39·& conciſa eſt & pollēs 83,12

Scythę Apoſtolicæ prędicationis & ipſi fuere participes 111,40: 125,21·euangelicis legibus cognitis patriam barbariem depoſuerūt 129, 21

Semeles filius Bacchus 114,46

de Semine humano vt ſenſerit Zeno St. 73,43·vt Iob 78,34,39

Semidei & Heroes 2,39·112,52

Senes a Maſſagetis mactati, a Tibarenis præcipitati 129,13,16

Senſuum functiones e cerebro proficiſcuntur 84,16. ſenſuum iudiciū falſitatis accuſauit Parmenides 22, 45

Sepultura eorum qui occubuerant in bello 116,11. ſepulcra in tēplis 115, 44. ſepulcra piorum dumtaxat regum nota ſunt; ceterorum monumenta negliguntur 121,25

Seres euangelicas leges amplexi 125, 23. Sericæ veſtis probatio 18,7

Sergij feſtum 122,51

Sermonis elegantiā Græci in ſ. litteris poſtularunt immerito 5,19

Serpens ſymbolicus 114,33

Seruari merentur viri gnaui & ſtrenui 98,13,39

Sexus in quas creaturas cadat 52,20·ad pietatis cultum nihil obſtat 79,19

Siculæ menſæ 25,11·175,40. Siculæ Muſæ, i. Empedocles 24,1

Sileni & Satyrorum chorus 104,22. A Σιλωνῶν: P & RR Σειλωνῶν.

Simiarum imitationes 108,12. in ſimiæ corpus immiſſa Therſitis anima 158,48

Similitu-

Similitudo Dei quæ 168,28
Simonidis locus 153,39:172,32
Simulacris ligneis & lapideis Dei nomen & cultus trib. 49,21. ſimulacra & adorata & ſacrificiis ceremoniisque honorata olim 51, 28. ſimulacrorum & fabricatores & adoratores damnantur ſacris oraculis 50,18. itidem a Zenone ac Platone 49,46,52
Sinopenſis, pro Diogene 11,32
e Sione lex Dei 143,10
Sirenib. Muſas quomodo prætulerit Pythagoras 110,20,30
Socrates Sophroniſci filius, philoſophorum præſtantiſſ. 6,30:& 8,5:& 11,49: ex ſtatuario philoſophus 8, 5: ad philoſophiæ ſtudium vt inductus 175,13: præceptore vſus Archelao Anaxagoræ diſcipulo; illi autem Ægyptiis 24,53:29,15: diſcere a mulierib. quoq; nõ erubuit 6,30: Phyſicis relictis ad Ethica cur ſe contulerit 60,17:& 22,52: gallinaceũ immolari cur iuſſerit 109, 48. illecebras vitari quas voluerit 173. 54: mortis ſolatium quod habuerit 95,38: impietatis nulla prorſus indicia præbuit vnquam 60,31: Pythio oraculo omniũ hominum ſapientiſſimus prędicatus 24,16: dotib. quibus polluerit, & quo modo philoſophatus 8,29: naturæ ſeu ingenij vitia vt correxerit 56,17: actiones ſuas non vsquequaq; ad philoſophię normã compoſuit 169,16: pædicatus labe aſperſus 175,10,26:& 174,7. vnde & Iuuenalis, *Inter Socraticos notiſſima foſſa cinædos.*
Socratis pueritia 175,2: vxores & liberi 174,40: vita doctrinæ non vſquequaque reſpondit 174,6: vita in litteras ab Ariſtoxeno relata 174,26
Sol humidam ſubſtantiam abſumit 66, 40: affectionibus quibus obnoxius, & cur 40,3: inſeruit hominibus 62,49. de ſole vt variarum philoſophorum ſententiæ 59, 17, 31: & 16,51
Solomonis dictum 160,5
Solon a barbaris diſcere non erubuit 5,46: ab Ægyptio ſacerdote de Græcis quæ audierit 11,37. Solonis locus 14,15: dictum ad Crœſum 71,24
Solymorum dij 46,49
Sophiſtarum contentiones 23,16,40
Sophoclis locus inſignis 109,32
Sophoniæ prophetæ locus 148,23: A & RR Σοφωνίας ſecunda longa.
Soſiteli & Heracleoni narrata 159,35: RR Σωτέλῃ, Soteli.
Spe obſcura nititur fides 69,30
Spectandum non quid vulgus dicat, ſed quid Deus 27,11
Speuſippus Platonis nepos 72,38
Spiritu oris Dei firmata cælorum vis 83,43. Spiritus ſanctus quid 37, 12: Platonicis Anima vniuerſi 33, 37: e Patre procedit 36,39: ex Deo patre eſt, eiuſdem cum eo naturæ ac ſubſtantiæ 36,18: cum Verbo filio procedit a Patre 37,9: quæ adminiſtret potiſſ. 55,20
Stagirites ille; pro Ariſtot. 11,31: 72, 15: 81,7
Stamina & ſubtegmen 165,44
Statio non deſerenda 119,50,54
de Stellis variarum philoſophi 58,44
Sternutationes ominoſæ olim 88, 2, 85
Stibareni: viſe Tibareni.
Stoicæ ſectæ conditor Zeno 58, 8. Stoici de Deo vt ſenſerint 37,33: de mundo & vniuerſi materia 58, 3, 11: de vacuo 58,25: de Fortuna 87, 40: de coniugio 176,20: animam vt defin. 72, 21: animæ partes quot fecerint 72,44: principalem animæ partem vbi colloc. 73,18: de anima e corpore excedente vt ſenſerint 73,24: ſummum bonũ quod ſtatuerint 152,45: audacia nimia virtutem hominis eandem fecerunt quam Dei 153,51: de plantis vt ſenſerint 73,38
Strato de vacuo vt ſenſerit 58,27: de principali animæ parte 73,8
Styx & Stygnus fl. 154,38
Superſtitionis inſania 61, 2: per gulam abolita 105,33
Sus porculos ſuos deuorans 88,16. ſuillis Iſraeli cur interdictum 105, 27
Sutoria diſciplina 17,22. Sutoris leges cum Platonis leg. collatæ 132, 30: ſutoris ſcripta multorum manib. teruntur 80,9: 81,23. ſutore cur vſus Deus in verbi prædicatione 111,7. q. συνδρομῆ.
Syllogiſmorum nexus 110,47
Symbolicæ præceptiones 110,25
Syracuſanus luxus 25,16: 152,2
Tabernaculum Dauidis collapſum erigitur 148,10,18
Talentorum parabola quid ſignific. 162,6: 167,29
Tantalus Iouis filius 113,14
Tartarus infern. 155,6,12,44: 166,15. Tartareus carcer 45,27: & 43,44
Taulantij barbari Græcis 82, 4: A. Ταυλάντιοι: RR Ταλάντιοι. Taulantini dicuntur ab Euphorione: cenſenturque inter Illyricos.
Taurus pro Deo 51,42
Telauges Pythagorę filius, Empedoclis præceptor 24,51
Teleſicles Archilochi P. 141,20
Telmeſſei vatis templum apud Telmeſſum 115,49: RR Τελμισσεῖς & ἐν Τιλμισσῷ vt Clem. 13,30
Templa reges qui ſibi ſtruxerint 121,31. templa fieri vetuit Zeno 49,46. templa Dei, Prophetarũ chori 151,27. vide Eccleſiæ.
Tempus vnde ortum 62,36: quãdo exortum 63,10
Tenebræ in lucem verſæ 146,9. tenebræ ignorantiæ 145,31
Tentandi occaſiones Satan a nobis accipit 133,25
Terra affectionib. quib. obnoxia, & cur 40,28: inexhauſta 66,25
Terrigenæ & Satiri 70,50
Terrore opus in pædagogia chriſtiana 70,11
Teſtamenti ſanguinem communem ducere 167,53
Thales philoſophorũ antiquiſſimus 29,8: vnde oriundus 7,43: philoſophiã a barbaris diſcere non erubuit 5, 45: principium quod ſtatuerit 22,30: de ſole vt ſenſerit 59, 20: de luna 59,40: animam vt defin. 72,10: ſcommate aſperſus a Threſſa ancilla 9,45
Thamyris quando vixerit 29,2
Theano Pythagoræ vxor 24, 49. Theanois Pythag. apophthegm. 176,6
Themiſtocles oraculũ ſupat 140,41
Theodoret' ſedẽ vbi habuerit 82,30.
Theodorus Cyr. ἄθεος 87,31: 38,50
Theodoti Pythag. conſtantia 120,41
Theognis Megarenſis ex Sicilia 71, 14. ex Th. locus 13,41: 71,14: 153,41
Theologia mythologica 105,52. theologia vetus refingitur a Platone 46,35: pagana cum chriſtiana confertur 34,48: chriſtiana innotuit cuiusq; ſexus & cuiusq; conditionis hominib. 81,32. veteris & nouę conſenſus perſpicitur ſicũ Apoſtolis coniungantur etiam prophetæ 37,28. theologiæ oceanus Moſes 29,11. theologia pietati nõ ſufficit ſola 166,9
Theophraſtus animatis abſtinere voluit & ipſe 108,22: 138,16
Theopompus de Pythagora q. 7,42
Theſmophoria, feſt. Cer. 104,5. in Theſmophoriis adoratus a mulierib. pecten muliebris 51,34. auctor eorum 7,42
Theſprotius lebes 136,3: 142,27: RR Θεσπρώτιος, ει diphthongo.
Therſitæ anima, ſimiæ corpus ſortita 158,49
Thomæ feſtum 122,51
Thraeum dij quales p. 49,41
Thucydidis grauitas 110,46: narr. de ſepultura bello cæſ. 116,10
Tibareni euangelio emolliti 129,17: A & P. Σιβαρηνοί.
Tibiæ quorum inuentum 7,2
Timæi Locrenſis locus 86,42
Timo Phliaſius, Pyrrhonis ſodalis, in Sillis q. ſcr. 24,24: 72,7
Timotheus Pergamenus lib De philoſophorum fortitudine 120,48
Titanicæ fabulæ 46,42
Titanes: viſe Atintanes.
Tlepolemus Herculis filius 28,48: π Τληπόλεμος.
Tormenta & mortem conſtãtiſſime tulerũt etiã ethnici aliquot 120,26
Toſabis Solymorũ princeps 46,52: π & P Τόσωβιν habẽt. Plutarchus Τοσωβίν pag. 190
Totum non exiguæ particulæ cauſa factum, ſed partes totius harmoniam complent 94,2
Traianus Chriſtian. delere nõ potuit (126,37
Tranquillitas finis vitæ Democrito, vt Epicuro Voluptas 152,21
Triccæ claruit Æſculapius 114,9
ſ. Trinitatis cognitio plebeiis quóq; innotuit 81,41: ſubſtãtia, poteſtas & voluntas eius eadẽ eſt 30,27. cõfirmatio eius 36,12: ex vet. teſt. 30, 16. quib. nominibus a Platonicis philoſophis expreſſa 33, 34
Trophonij oraculum 136,7: 142,38
Tuba quorum inuentum 7,2
cum Tunica pudor deponitur 130,7
Turris Babylonia 81,9
Tyndaridæ ſeu Dioſcuri 42,35: quib. titulis & honorib. decorati 115,5
Typhonis furor 19,17. Typhonicæ

fabulæ 46.44.46
Tyrannidis affectatio 135,26. tyranni, carnifices Dei 90,27
Tyrrhenorum inuentum tuba 7,2: vt Virg. *Tyrrhenusq; tuba mugire per æthera clangor.* Tyrrhenorũ ſeu Etruſcorum necromãtia conticuit 142,35
Tyrus Herculem coluit 113,23
Vacuum Democriti 57,31. de vacuo vt ſenſerint vet.ph. 58,20.
Vates honores quos ſortiantur poſt obitum 117,9: mendacij arguuntur 138,52. Pythius vates refutatur 86,44
Velle, actionũ omn. facillimũ 65,20
Veneficia dæmonica 47,19
Venus e meretrice dea facta 42,49. ſimulacra eius quauis meretrice impudentius efficta 50,40. dominatus eius agreſtis ac rabidus eſt 171,27. ſtimuli, vt exſtinguantur 173,1. de venere maſcula vt ſtatuerit Plato 131,46. Venus cũ Amore ſeu Cupidine Antiſtheni quam exoſa fuerit 46,20. allegorice, Voluptas 18,47: Cupiditas 45,37
Verbis ornatis aſſueti Græci, ſimplicem orationis cultum faſtidiunt, perperam 123,14. verborum ſtudium minus curatum in iuuẽrute, prudentiores efficit in ſeneƈtute 9,8. vt verbum verus habet, i. dictũ 89,23. Verba in facta tranſeunt 151,14
Verbum Dei egredietur ex Hieroſolymis 143,11: ſimplici eloquio p ſimplices homines cur traditum a Deo, & quam mire 110,49: Magneti lapidi ſimile quid habeat, & quid diſſimile 69,25. verbũ Apoſtolorum pro lege eſt 125,53
Verbo Domini firmati cæli 33,42. Verbum Dei, opifex rerum omnium 62,33. Verbum Dei, idemq; Filius, Platonicis Mens 33,35. Verbum Patris æterni agnouit etiam Plotinus 96,1,22. Verbum caro factum habitauit in nobis 148,19. Verbi incarnati myſtica œconomia, diuinæ prouidentiæ luculentiſſ. argumẽtum 99,17
Verecundiæ inſignis exempla 175,52
Veretrum Bacchi coli iubet oraculũ 141,38
Veritas a Veritatis coniectura multũ differt 24,34: comptam facũdiam non curat 10,11: ſimplicibus non ſplendidis verbis a Dei præconib. proponitur 123,39. ſtatim a principio conſectãda & colenda ei qui beatus eſſe velit 19,40. amicitiæ cuiuis præferenda 131,19. diſcenda etiam a barbaris & infacũdis 5,34. Veritatis præcones Prophetę & Apoſtoli 80,1: ſimplici eloquio cur vſi 110,49. veritatis præco ille magnus, Paulus 166,18. veritatis hoſtis veritati patrocinatur inſci' 48,14. Veritatis diſquiſitores apud Phœnic. 28,17
Vermis non moriens 156,2
Verſus claudicantes 138,48
Verus Cæſar, perſecutor 126,47
in Veſpas animæ quæ immigrare creditæ 157,37. 158,11,15
Veſpaſianus templum ſibi fecit 121,32. Pacis templũ ſtruxit, non tamen ſibi; quod quidem apud Latinos legerimus: inquit Acc. Ουεσπασιανὸς A. 96,10. itemq; 121,12, A & rr: (alluſione ad τὸ θεσπέσιος) at 32 Ουεσπασιανός.
Veſpertiliones, idola 143,55. 144,20
Veſta quid 45,8
Veſte non nuptiali amictus cur e nuptiis eiectus 167,36
Vetera nouis anteferenda 11,45
Viæ Domini allegorice quid 147,17,28. via bona; Chriſtus 147,29
Videri multi malunt quam eſſe boni; præpoſtere 170,5
Vincere ſeipſum, ſumma victoria: vinci a ſeipſo, turpiſſ. 74,27
Vincula erroris & ignor. 145,30
Vinum generoſum vilib. propinatũ poculis 111,12
Virginitatis commoda 133,32. virginum parabola quid ſignif. 162,2. 167,34. virginum & iuuenum choreæ ac luſus 130,13
Virtus habitare vbi dicatur a poetis 172,31. initia & incrementa quæ habeat 173,51. perfecta ſeu conſummata Platoni quæ 168,45. dominio nullius ſubiecta, ſecundũ Platonem 95,29. hominis eadem quę Dei, ſecundum Stoicos 154,1. virtus verbis, voluptas factis celebrata pleriſque philoſophis 173,10. 175,20. Virtutis ſtudio nec ſexus, nec linguæ nationisve diuerſitas, quidquam obſtat 79,34
Vitæ humanæ gubernaculum ſiue ſaburra, liberum eius arbitrium 86,24. Vitæ viæ duæ 102,37. vita cęleſtis & ſpiritualis in corpore terreſtri 53,21. perfecta, incorporearũ dumtaxat naturarum eſt 97,10. vita profeſſioni non vſquequaq; reſpondens 170,25. morte quæ deterior 91,48
Vitem ſerere & vinum inde conficere primus qui docuerit 42,48
Vitium boni quid habeat 97,43
Vndecimuiri 126,3
Vngues in tormentis 112,23
Vnigeniti gloria 34,21
Vnitas, principiũ rerum Pyth. 24,47
de Vniuerſi ortu quam variarint philoſophorum ſententiæ 22,32. 57,8
Vocati multi, electi pauci 171,2
Voluntas Deo eſt quod hominib. inſtrumenta, materia, ars, labor 65,13. voluntaria peccata vt differant 178,33
Voluptas, Tranquillitas, Animus recte ſibi placens; affin. 152,21,34. voluptate homines illiciunt mali dæmones 55,36. voluptatis ſtudium quãtopere vituperatum ab Antiſthene 172,41. Voluptatis delicta non æqualia omnia 178,42. Voluptates corporis quo magis decreſcunt, eo magis creſcit ſtudium literarum & confabulationum 178,22
Vtile a iuſto qui ſeiungũt, Impij ſunt Platoni 153,24
Vulcanus e cælo deiectus 44,28. allegorice ignis, & Artes ignis adiutorio vtentes 45,5,40
Xanthippe, Socratis vxor 174,40
Xenocrates tertius a Platone 72,57. de mundi ortu vt ſenſerit 57,52. animam vt defin. 72,13. Καρχηδόνιος pro Χαλκηδόνιος dicitur in A & RR 57,52. & in P. ad Καρχηδόνιος ſuperſcriptum Χαλκηδόνιος, vt apud Diog Laert.
Xenophanes, Orthomenis filius Colophonius, Eleaticę ſectæ princeps 57,3. & 23,53. principium quod ſtatuerit 22,41. de vniuerſo vt ſenſ. 57,3. mundos plures ſtatuit 58,35. de ſole ac luna vt ſenſ. 59,18. de ſtellis 59,9. Xenophanis locus 49,27. 57,10
Xenophon Grylli filius, Socratis diſcipulus 14,30. Xenophontis locus de Platone 25,6. 175,33. locus de Deo 14,30. locus ex Apomnemoneumaſi, ſeu Hypomnemaſi 60,20. 61,12
Zachariæ locus 148,42
Zaleucus legumlator 124,17
Zamolxis Thrax philoſ. 7,55
Zaradæ inſtitutis reiectis, Chriſti doctrinam amplexi Perſæ 128,38
Zeno Citienſis, Mnaſeæ filius, Cratetis diſcipulus, Stoicæ ſectæ conditor, de mundi primordiis vt ſenſerit 58,2. fatum vt defin. 87,26. de anima vt ſenſ. 73,40. refutatur 74,3. libro De republ. templa & ſimulacra fabricari vetat 49,45
Zeno Eleates principium quod ſtat. 22,50. conſtans in tormentis 120,34
Zeno Myndius de Telm. vate 115,49
Zizaniorum parabola 165,12

CORRIGENDA.

Pag. 21, v. 54. ſcribe foliusque. *96,29, τὸ ἄλον. 119,27, poſt οἱ πάχοιλες pro interrogationis nota pone punctum. 130,5, ſcr.* Υἱός μου: *& v. 39, τῷ ὁ ἴδοι. Si qua nos fugerunt alia, vt veremur, æquus lector ipſe ſuo marte corrigat.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

7/***

4-3-5